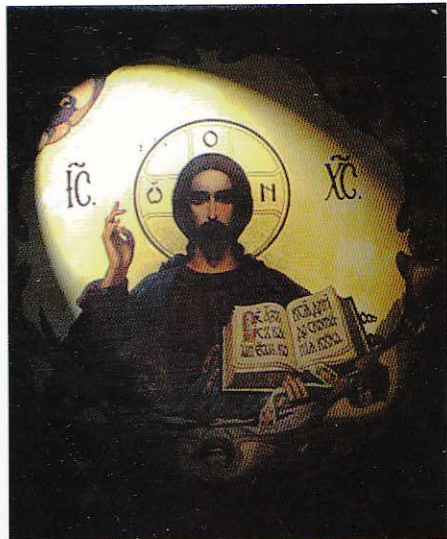

Международный Карпатский Институт
 Кирило-Мефодієвська Академія Славянського Просвіщення
 Закарпатське подкарпато-русинське Общество імені Кирила и Мефодія
 Соім Подкарпатських русинов
 International Carpathian Institute. Cirill - Methody Academy of Slavonic Enlightenment.
 Transcarpathian subcarpatrusyn society by the name of st. Cyrill and Methody.
 Soym of Subcarpathian Rusyns

ГРАМАТИКА РУСИНСЬКОГО МОВИ

из Євангелієм од Матфея

для русинів України,
 центральної Європи и Америки

GRAMMAR
 OF RUSYN LANGUAGE

For the Rusyns of Ukraine,
 Central Europe and America

Международный Карпатский Институт
Кирило-Мефодієвська Академія Славянського Просвіщення
Закарпатське подкарпато-русинське Общество имени Кирила и Мефодія
Сойм Подкарпатських русинів
*International Carpathian Institute. Cirill - Mephody Academy of Slavonic Enlightenment.
St. Cyrill and Mephody Transcarpathian SubcarpatRusyn Society
Soym of Subcarpathian Rusyns*

«Я русин быть емь и буду,
я родился русином!»
А. Духнович
"I was a Rusyn,
I am and will remain one,
I was born as a Rusyn".
A. Dukhnovich

Прот. Димитрій Сидор

Граматика русинського языка

для русинів України,
центральної Європи и Америки

Dimitriy Sydor

GRAMMAR
OF THE RUSYN LANGUAGE
For the Rusyns of Ukraine, Central Europe and America

Кодифікована в грудні 2002 р.
Codified in December 2002
Научні розробки велися з 1990 р.

Scientific work has been going as of – 1990.

Издание "Carpathian Rus"
www.karpatoRusyns.org E-mail: sobor1@tn.uz.ua
Uzhgorod Ужгород 1996-2005

У тяжкий и рішальчий час для русинського народу Закарпаття и русинів цілого світа, ліпші сьны и дочкы стають днеська на ниву духовно-національного відродження свого народа.

Важным ділом для сього є написаня «Граматики», яка передає зріз диєшнього живого розговорного русинського языка. Сей труд взяв на себе потомственный подкарпатський русин: священник, богослов, журналіст, славіст, церковный історик, зодчий кафедрального собора в м. Ужгород прот. Дмитрій Сидор, проф. Руської Православної Академії, директор Межнародного Карпатського Інститута, Член-Кореспондент Межнародної Кирило-Мефодієвської Академії Славянської Освіты.

Най буде сись труд, який переведений и на англійський язык, на добрый хоєн русинам Украйнины, Центральной Європы и Америки.

Унікальним духовно-національним багатством обладають подкарпатські русини. Они генетично тямлять славяно-руські древности, сохраняючи в собі нероздільну рускость и благодатный и богатый русинський язык, який и днеська майже на 70-80% єдинакий из церковно-славянським.

Є історичні доказы, што именно часть прарусинов-Білых Хорватів, создавших Велику Хорватію, переселилися из-под Карпат под Фессалонікы у VII віці при імператорови Траклієві IV-му и помогли создати там славянам знамениту гречеську Склавінію-Славянію. Йсе они, подкарпатські переселенці, и принесли туда праславянський прарусинський язык, де через 200 років родилися святі Кирил и Мефодій, будущі апостолы славян, які пак добре и овладіли ним. Иппен сись самый язык, принесенный нима обратно, и мўг стати матрицьов для Церковно-славянського языка сих святых в часы Великой Моравії в 863 році. Доказы сього на лице: днеська єдинственный народ у світі, подкарпатські русини, владіють и сокотять, як свўй, сись церковно-славянський язык одганяючи од нєго антирусинські безбожні бєсы.

Нам похожі у сєму сербы, хорваты, русские (россияне), македонці, словены. На жаль, остальні народы славяне: чехы, словакы, українці стали забывати язык своих предков. На Украйнині зафіксовано даже офіційное негатівное одношеня до нєго.

Най Христос Спаситель, який подаровав нам, славянам, и, особенно русинам, святых Кирила и Мефодія, поблагословить всіх ко надійно сокотить старовину, язык богослужебный у Церкви и язык материнський-русинський для своего потомства.

На страшному Суді Бог завідає каждого на єго материнському языкови: як ись жив, и што сь робив. И горе тому буде, ко забуде свўй милый, живительный, благодатный, материнський язык. Слава и честь буде тому, ко, не позираючи ни на які противники и вично міняющихся «благодітелів», свєс духовно-національное лице присокотить и заслужить сим право на вход Царство Божєс у Отця нашего Небесного. Бо в Царстві Небесному будут мати місто лем ті, котрі не заражали и не зничтожали (не раховали за ніч) кўрїня предков, не были яничарами и юдами, но самі ся живіли из русинського источника и свўйих дітєй прискіпляли до рўдового здорового генетичного коріня.

И ты, милый читателю-русине, притулися до русинських древностей, обы ся збагатити духовно и національно, а вже збагаченым стати способным быти добрым громадянином державы и вірным сыном своего народа.

© Прот. Дмитрій Сидор

RUSSIAN Международный Карпатский Институт
Кирилло - Мефодиевская Академия Славянского Просвещения (КМАСП)
Закарпатское подкарпаторусинское общ. имени свв. Кирилла и Мефодия

Союм Подкарпатских Русинов

Прот. Дмитрий Сидор, проф. Русской Православной Академии.

Член-Корреспондент Кирилло - Мефодиевской Академии Славянского Просвещения
Грамматика русинского языка.

Одним из самых древних славянских народов, живущих испокон веков на своей родной Тиссо-Дунайской земле, Святой Карпатской Руси, являются подкарпатские русины – материнский этнос всех русинов мира. Русинов в мире свыше 2 млн. В Закарпатье (ныне это западнейшая часть Украины), главной части исторической Карпатской Руси, местных жителей, русинов, свыше 800 тысяч, которые, от мала до велика – от колыбели, владеют оригинальным материнским русинским языком. Этому чуду удивляются все приезжие, ибо слышат незнакомый им, но славянский русский язык, который на 80% совпадает с церковно-славянским. А коренные жители – русины сразу узнают приезжего из-за перевала человека по его нерусинской речи уже из первых слов.

За многие годы общения Русинов с народами Европы с Востока и Запада разговорная русинская речь ассимилировала много иноязычных слов, к которым русины привыкли, но которые, однако, остались только на правах иноязычных эквивалентов родной лексики.

Сия грамматика призвана помочь определить своё, обозначить чужое, и сохранить русинское языковое богатство для будущих русинских поколений.

Благодарим все русинские и прорусинские организации, а также тех русинов, которые принимали участие в коллективной работе по кодификации современного языка подкарпатских русинов, и тех лиц, которые помогли в написании этой грамматики по разным вопросам.

Развитие каждого языка – процесс динамический и, конечно, любая грамматика – не идеальная. Этот же труд призван дать посильную помощь Русинам в святом деле возрождения Русинского Народа и сохранения его уникального прадревнего славяно-русинского языка, как главнейшей части русинской культуры.

Данная «Грамматика...», академическая, во многом продолжение русинской «Грамматики» И. Гарайды (1943 г.) может быть легко применимой учителем-русином для учеников-русинов как учебник для русинских и церковных школ, на факультативных занятиях с разделением материала на курсы-классы, а, также, для всех желающих изучать русинский язык.

В этой «Грамматике» многое гармонически воспринято из лучших норм церковно-славянского, сербского, хорватского, русского, словацкого и украинского языков.

© Издание “Карпатская Русь”

ENGLISH International Carpathian Institute

Cirill -Mephody Academy of Slavonic Enlightenment

St. Cirill and Mephody Transcarpathian SubcarpatRusyn Society

Soym of Subcarpathian Rusyns

Prof. Dimitry Sydor. A Grammar of the Rusyn Language.

One of the most ancient Slavonic peoples, who have been living for centuries on their own land, Carpathian Rus, are the Subcarpathian Rusyns, paternal ethnos of all Rusyns of the world. There are more than 2 million Rusyns in the world.

In Transcarpathian region there are over 800 thousand Rusyns who, both young, and old, from the cradle, speak their original maternal Rusyn language.

A lot of people are very surprised to hear an unknown to them, but obviously, a Slavonic language. But local inhabitants - Rusyns, can at once recognize a stranger from his first words. For many years something alien accumulated in the Rusyn language to what, Rusyns, however, got used to, and which has been accumulated in their everyday talk.

Grammar helps us to distinguish between our native tongue and the alien tongue. It is also aimed to save the Rusyn linguistic wealth for the days to come. The author thanks all Rusyn organizations, and also those Rusyns who took part in the work of codification of current language of the Subcarpathian Rusyns.

The process of development of the language is not completed, of course, besides no grammar is ideal. This work has been carried out to give the Rusyns a real help in their saint deal of reviving the Rusyn ethnos and saving the unique wealth of Old-Rusyn language.

The present grammar can easily be used by a Rusyn teacher at school for teaching Rusyn pupils at lessons, or as a textbook for Rusyn schools having the Rusyn language as a Curriculum subject.

The book is translated by senior translator **Fikrat Midiyanin (Mamedov)** and assistant translator **Yuri Sukhoviya**. Prepared by **Vadim Milyuchenko**.

© "Carpathian Rus"™

www.karpatoRusyns.org E-mail: sobor1@tn.uz.ua

Uzhgorod 1996-2004

RUSYN Межнародный Карпатський Інститут
Кирило-Мефодієвська Академія Славянської Освіти
Закарпатське подкарпаторусинське об'єднання свв. Кирила і Мефодія

Союз Подкарпатських русинів

Прот. Димитрій Сидор, проф. Руської Православної Академії.

Член-кореспондент Межнародної Кирило-Мефодієвської Славянської Академії

Голова Союзу Подкарпатських Русинів.

Грамматика русинського язика.

Для Русинів України, центральної Європи і Америки.

Єдиним із самих древніх славянських народів, живущих споконвіків на своїй Тисо-Дунайській землі – Карпатській Русі, єть подкарпатські русини, материнський етнос всіх русинів світа¹, яких є по́выше 2 млн. В Закарпатті (нынї западніша часть України), як головної части історичної Карпатської Русі, місних жителів, русинів, по́выше 800 тисяч, які, од малого до великого, од колыскы, владіють материнськым русинськым языком, який є на 80% церковно-славянськым. Сѣму ся лінгвочуду чудують всі приїзжі, бо чують незнакомый їм, но явно славянський руський язык. А місні жителї, русини, нараз спознавуть приїзжого чоловіка из-за перевала, ци по шпильявому акценту, ци по не русинській бесїді уже из первых ёго слів. За многі роки общенія Русинів з народами Європы из Востока и Запада розговорна русинська бесїда ассимілювала много иноязычных слів, на які русини привыкли, або котрі, зосталися тўлько на правах иноязычных еквівалентів рідної лексики. Йся «Грамматика русинського языка» и призвана помочі определїти своё, спзнати чужое, и, таким образом, сохранїти русинське языкове богатство для русинського потїмства. Благодаримѣ всі русинські організації, а также и тым русинам, які помагали робити над унормованѣм и кодификаційов сучасного языка подкарпатських русинів по разным вопросам:

Член-кореспондент Межнародної Кирило-Мефодієвської Академії Славянської Освіти,

канд. богословія прот. Димитрій Сидор

магістр богословія свящ. Ярослав Полович

доктор наук проф. Іван Кривський

директор Інститута Карпатознавства М.Макара

заслуж. учитель України М. Алмашій

директор русинських шкіл в Закарпатті В. Сарканич

поет-лінгвіст В. Молнар, учитель русинської школы Маргарета Бедзик

краєзнавець М. Шарга, краєзнавець М. Завадяк

поет-краєзнавець М. Град, писатель В. Фединишинець

учитель-лінгвіст Ю. Мегела, русинський краєзнавець Д.Поп

магістр богословія А. Попович, учительки русинських шкіл, поет І. Калинич(+).

Упорядник Мілюченко В. А.

Англійський перевїд Мидянина (Мамедова) Фикрата Гасановича и Суховія Ю. О.

Сия «Грамматика...» академічна, в даякій мірі, як продївжена русинської «Грамматикы»

І. Гарайды (1943 р.). В нїю много є туй воспринятого из красных норм церковно-славянського, сербського, хорватського, русского, словацького и українського языків. Она може быти легко хїснована и учителѣм-русином як учебник для русинських и церковних шкіл, на факультативних уроках из послїдующым розділом сѣго матеріала на курсы-класы, а, также, и для всіх желающих изучати русинський язык. Розвїй каждого языка – процесс динамічний и, набизўвно, як каждая, так и йся грамматика – не ідеальна.

Сия труд призваный дати посильну помўч русинам в святому ділі возрождения русинського народа и сохранения ёго унікального богатого прадревнѣго славяно-русинського языка, котрый є май головнов частьов русинської культуры.

© Изданіє “Карпатська Русь”

www.karpatorusyns.org E-mail: sobor1@tn.ua

Ужгород 1996-2004 pp.

¹ Котрі живуть в: США, Канаді, Аргентині, Австралії, Україні, Словакії, Чехії, Польщі, Мадярщині, Сербії, Хорватії, Румунії, Молдавії, Росії, Білорусії, Латвії, Болгарії, Австрії, Німеччині, и т.д.

Русинський Національний гімн.

Прапор и герб подкарпатських русинів.

Што значить для росіян – А.Пушкін, для українців – Т.Шевченко, то для русинів – Александр Духнович. Стихи нашого русинського національного Будителя Александра Духновича “Подкарпатскіи Русины...” написаний у середині XIX ст. стали офіційним гімном русинської республіки Подкарпатска Русь (до днеська не скасований) од часів її вхожденія в состав Чехословацької федеративної держави (з октовбра 1918 р.), до януара 1946 рока.

Незалежну Подкарпатську Русь - Закарпатську Україну розтоптали: в 1939 р. маляре, в 1946 Сталін-Мехліс. В 1991 році –Л. Кравчук обманув русинів, які чесно створили разом з українцями нову Незалежну Україну з чеснів умовів самоврядности русинам. На жаль, не перевелися ищі й днеська Мехлісы.

Русинський в'їз демократії и днеська там!

Александр Духнович

Національний гімн Подкарпатських

русинов. 1849.

Подкарпатскіи Русины,
Оставьте глубокий сон!
Народный голос зовет вас:
Не забудьте о своем!
Наш народ любимый,
Да жист свободный!
Од него да оддалиться,
Неприятелей буря,
Да согрѣт справедливость
Уж и руськое племя!
Желаніє руських - вождь:
Руський да жист народ!
Просим Бога Вышняго,
Да поддѣржит руського,
И дасть вѣка лучшого!

А.Духнович. Русинськое Кредо!

Я русин был, емь и буду,
Я родился русином.
Чесный род мѡй, не забуду,
Остануть его сыном!
Русин был мѡй отец матери,
Руськая вся Родина.
Русины сестры и браты,
И широка дружина.
Я свѣт узрѣв под Бескидом,
Первый воздух руський ссав,
И кормился руським хлѣбом,
Русин мене колысав!...
Я русин был емь и буду!!!

Герб русинов

Прапор-русинов

Д.Воздвиженський.

1990 р.

Русины ся вже пробудили!

Подкарпатськіє русины,
Вже оставили свѣй сон,
Народный голос призвав нас,
Не забыти о своем.
Наш народ любимый,
Най жие свободный.
Од него най оддалиться,
«Свободителѣв» буря,
Най согрїє справедливость,
В сѣму свѣті русина!
Желаніє русина!
Най жие Русинія!
Небеса и Дух Христѡв,
Най поддержать Русинѡв,
И хранять во вѣк вѣков!

Содержаніє Граматики
The contest of the Grammar

	С.
1. Спередслово до Подкарпатського Русина!	12
<i>Foreword to Subcarpathian Rusyn</i>	
2. Мала передісторія славянських языків.	14
<i>A Short Outline Prehistory of the Slavonic Languages</i>	
3. Йсе бы ти дуже добре знати, Русине! Supplement for Dear Rusyns	18

Часть I. ГРАФИКА русинського языка

Part I. Graphic of the Rusyn language

Алфавіт – 39 букв. (Из аналогом в англійському).	
<i>The Alphabet – 38 letters (With an analogue in English)</i>	30
Рукописный русинський алфавіт	
<i>Penmanship in writing the alphabet and examples of spelling.</i>	30
1. Древня духовна крестовидна буква Ѡ (36-та)	
<i>Old spiritual cruciform letter h-jat' (36th)</i>	32
2. Специфічна буква Ѡ (Ѡ з позначків). (37-ма в алфавіті).	
<i>Specific letter ô (o marked). (The 37th in the alphabet).</i>	34
3. Русинська специфічна буква ѣ (у з двома точками). (38-ма)	
<i>Rusyn specific letter y̆ (y with two points). (38th letter)</i>	36
4. Русинська специфічна буква î (î з позначків).	
<i>Specific Rusyn letter î (i with ' the dot).</i>	40
5. Флексії називників родового змінника з основів на -й.	
<i>Endings of nouns in the genitive case with base in -i.</i>	42
6. Фонетична добавка авать выпаденя звука -в.	
<i>Phonetic addition or dropping out of letter -v</i>	44
7. Приміры до правил правописа на Ѡ, ѣ, î.	
<i>Examples of spelling rules for letters ô, y̆, î</i>	44

Часть II. ФОНЕТИКА русинського языка

Part II. Phonetics of the Rusyns language.

1. Звук. <i>The Sound</i>	48
2. Звуковой склад русинського языка.	
<i>The Sound system of the Rusyn language</i>	50
3. Особенности и характеристика системы гласных звуков	
<i>Features of the System of Vowels</i>	52
3.1. Характеристика системы гласных звуков.	
<i>The Characteristic of the System of Vowels</i>	52
3.2. Приміры до гласных А, О, У, Е, И, І, Ы, Ѡ.	
Examples for А, О, У, Е, И, І, Ы, Ѡ	56
3.3. Хоснованя гласного звука Ѡ ять (як «і» и «ї»).	
<i>Usage of Vowel Ѡ (as «i» and «i»).</i>	56
4. Йотовані гласні звуки: <i>Vowels with [ü]</i> .	58
4.1. Йотовані ё(йо), ї(йї), ю(йу), я(йа), є(йе).	
<i>Vowels with are [ü] є(ü+e), ї(ü+i), ю(ü+y), я(ü+a), ё(ü+o).</i>	58
4.2. Йотованое «и». «и» with “ü”	60
5. Система согласных звуков. <i>The System of Consonants</i>	62
5.1. Характеристика согласных звуков. <i>The Characteristic of Consonants</i>	62

5.2. Характеристика согласных звуков за разными признаками <i>The Characteristic Features of Different Consonants</i>	68
5.2.1. З участьов шума и голоса. <i>By use of noise and voice in their formation</i>	68
5.2.2. За містом твореня. <i>By the place of articulation</i>	68
5.2.3. За способом твореня. <i>By the method of articulation</i>	68
5.2.4. По твердости и мягкости. <i>Hard and Soft Consonants</i>	68
5.2.5. Фрикативні приголосні (-нк, -нг). <i>Fricative Consonants (в, ф, г, х, ж, ш, з, с, й)</i>	70
5.2.6. Змычно-проходні. <i>Close and plosives (м, н, л, р)</i>	70
5.2.7. Африкаты –дж –дз. <i>Africates –дж –дз.</i>	70
5.2.8. Мягкий знак. <i>The Soft Sign</i>	70
5.2.9. Приклади слів на 22 согласні звуки. <i>Examples of words on 22 consonants</i>	72
5.3. Помнякшення согласных [н], [р], [л], [т], [д], [с], [з], [ж] <i>Softening of the Consonants [н], [р], [л], [т], [д], [с], [з], [ж]</i>	76

Часть III. ОРФОГРАФИЯ русинського языка
Part III. Orthography of the Rusyn Language

1. Особенности орфографии русинського языка. <i>Orthographic peculiarities of the Rusyn Language</i>	78
2. Особенности хоснованя голосных [Ы], [И], [І]. <i>The Peculiarities of the Usage of the Vowels: [Ы], [И], [І].</i>	78
3. Особенности написаня межи твердыма губныма [б], [в], [м], [ф] и ётованым [я] приголосных [н], [л]. <i>The Spelling peculiarities of Hard Labial Phonemes [б], [в], [м], [ф] and Я-letter [я] with consonants [н], [л].</i>	78
4. Написаня буквы [Ы]. <i>Spelling of Letter [Ы].</i>	80
5. Африкаты [ДЖ], [ДЗ]. <i>The Affricates [ДЖ], [ДЗ]</i>	80
6. Особенности фрикативных -НК, -НГ. <i>Peculiarities of Fricative -НК, -НГ</i>	82
7. Особенности хоснованя мягкого знака -Ь. <i>Peculiarities of the Soft Sign (ь)</i>	82
8. Унікальное буквосполученя [ЬЫ]. <i>Unique Letter Combination [ЬЫ]</i>	84
9. Хоснованя великої буквы. <i>The Use of the Capital Letter</i>	84
10. Епентеза. <i>Epenthesis</i>	84
11. Апокопа. <i>Apokope</i>	86
12. Афереза. <i>Aferise</i>	86
13. Подвоеня приголосных. <i>Doubling of Consonants</i>	86
14. Наголос. <i>Stress</i>	86

Часть IV. МОРФОЛОГИЯ русинського языка
Part IV. Morphology of the Rusyn language

1. Словообразование афіксальное: <i>Affixal in Word Formation</i>	90
1.1. Корінь слова. <i>Root of the word</i>	90
1.2. Префіксы русинського языка. <i>Preffixes of the Rusyns Language</i>	90
1.2.1. Прості префіксы. <i>Simple prefixes</i>	90
1.2.2. Складені префіксы. <i>Composite prefixes</i>	94
1.3. Суфіксы. <i>Suffixes</i>	94

Часть V. ЧАСТИ РЕЧИ русинського языка

Part V. Parts of the Speech of the Rusyn Language

1. Називник. <i>The Noun</i>	104
1.1. Роды називникѡв. <i>Genders of the noun</i>	104
1.2. Числа називникѡв. <i>Numbers of the noun</i>	106
1.3. Змінники русинського языка (укр. відмінки, рос. падежи) <i>Cases of the Rusyn language</i>	108
1.4. Одміны називникѡв. <i>Declention of Nouns</i>	108
а) Називники I-ої одміны. <i>Nouns of the first Declentions</i>	108
б) Називники II-ої одміны. <i>Nouns of the Second Declention</i>	110
в) Називники III-ої одміны. <i>Nouns of the Third Declention</i>	112
г) Називники IV-ої одміны. <i>Nouns of the Fourth Declention</i>	112
1.5. Незмінєвані називники. <i>Unchangeable Nouns</i>	114
1.6. Називники без подвоєня. <i>The Nouns Without Doubling</i>	116
2. Прилагательник (укр. прикметник, рос. имя прилагательное) <i>The Adjectives of the Rusyn language</i>	118
2.1. Види прилагательникѡв. <i>Types of Adjectives</i>	118
2.2. Степені порўнання. <i>Degrees of comperison of the Adjectives</i>	120
2.3. Прилагательники добротности и міры. <i>Adjectives of Quality and Degree</i>	120
2.4. Односні и присвойїтельні прилагательники. <i>Relative and Proper Adjectives</i>	122
2.5. Зменшовальні суфікси прилагательникѡв. <i>Diminutive Suffixes of Adjectives</i>	122
2.6. Русинська частиця «камай». <i>The Rusyn Particle камай</i>	122
2.7. Парадїгмы прилагательникѡв. <i>Paradigms of the Adjectives</i>	124
2.8. Флексії прилагательникѡв. <i>The Endings of the Adjectives</i>	126
2.9. Написаня “не” з прилагательниками. <i>Spelling of “ne” with the adjectives</i>	126
2.10. Синтаксична роль прилагательника. <i>Syntactic function of the adjectives</i>	128
2.11. Суфікси прилагательникѡв. <i>The Adjective Forming Suffixes</i>	128
3. Містоназивник. <i>The pronoun</i> (укр. займенник, рос. местоимение)	132
3.1. Прості містоназивники. <i>Personal pronouns</i>	132
3.2. Узначені містоназивники. <i>Demonstrative Pronouns</i>	132
3.3. Вертальні містоназивники. <i>Reflexive Pronouns</i>	134
3.4. Указательні містоназивники. <i>Demonstrative pronouns</i>	136
3.5. Звідальні містоназивники. <i>Interrogative pronouns</i>	138
3.6. Присвойїтельні містоназивники. <i>Possessive pronouns</i>	138
3.7. Неўзначені містоназивники. <i>Indefinite pronouns</i>	138
3.8. Звідально-односні містоназивники. <i>Interrogative pronouns</i>	140
3.9. Одмітуючі містоназивники. <i>Negetive pronouns</i>	140
3.10. Парадїгмы містоназивникѡв. <i>The paradigms of pronouns</i>	140
4. Чисельник (укр. числівник, рос. имя числительное). <i>The Numeral</i>	144
4.1. Прості и складені чисельники. <i>Simple and composite numerals</i>	144
4.2. Кўлькосні чисельники: цілі, дробові, збирательні, неозначені <i>Cardinal numerals: whole, fractional, collective, indefinite-cardinals</i>	144

4.3. Парадігми чисельників. <i>Paradigms of the numerals</i>	144
4.4. Збирательні чисельники. <i>Collective numerals</i>	146
4.5. Дрүбні чисельники. <i>Fractional numerals</i>	146
4.6. Множинні чисельники. <i>Multiplying numerals</i>	148
4.7. Видові чисельники. <i>Aspective numerals</i>	148
5. Глагол. <i>The Verb</i> (русс. глагол, укр. дієслово)	150
5.1.1. Признаки, види глагола. <i>Features and types of the verb</i>	150
5.1.2. Вертальна частиця “ся”. <i>Reflexive particle “ся”</i>	152
5.1.3. Безличні глаголы. <i>Impersonal verbs</i>	152
5.1.4. Неузначена форма глагола. Інфінітив. <i>The nonfinite form of the verb. The Infinitive.</i>	154
5.1.5. Змінєваня глаголів. <i>Conjugation of verbs</i>	154
5.1.6. Тверда и мнягка форма произношеня глагола. <i>Hard and soft form of pronunciation of the verb</i>	154
5.1.7. Оригінальна русинська вымова глаголів из флексійів –ме. <i>Original Rusyn pronunciation of the verbs with ending – me.</i>	156
5.1.8. Разное смысловое значєня русинських глаголів. <i>Different notional meaning of the Rusyn Verbs.</i>	158
5.1.9. Стягнені форми глагола из флексійів –аш, –иш, и ет, ет. <i>Contracted form of the verb with ending –au –uu, u em, et</i>	158
5.1.10. Творєня глаголів из других частєй речи. <i>Formation of verbs from other parts of the speech</i>	160
5.1.11. Глаголы быти, жити и їх форми. <i>Forms of the verbs быти (be), жити (live).</i>	160
5.2. Дійственный способ глагола. <i>Active voice of the verb</i>	162
5.2.1. Тепєрiшньий час. Прєзент. <i>Present tense</i>	164
5.2.2. Минувший простый час. Имперфект. <i>Past simple tense. Nonperfect.</i>	168
5.2.3. Перфект. Минүлый (завершєный) час. <i>Present perfect tense</i>	172
5.2.4. Давно минулый час. Плюсquamперфект. <i>Past perfect tense</i>	176
5.2.5. Будущий час глагола. Футур. <i>Future tense of the verb</i>	176
5.2.6. Парадігмы регулярных глаголів. <i>Paradigms of regular verbs</i>	178
5.2.7. Парадігмы нерегулярных глаголів. <i>Paradigms of irregular verbs</i>	182
5.3. Побудный способ глагола. Императив. <i>Imperative</i>	184
5.4. Условный способ глагола. <i>Conditional mood of the verb.</i>	188
6. Причастя. <i>The Participle</i> (укр. дієприкметник, рос. причастие)	194
6.1. Проста форма причастя тепєрiшньєго часа <i>Simple form of the Present Participle.</i>	194
6.2. Проста форма причастя минувшого часа <i>Simple form of the Past Participle</i>	196
7. Дієпричастя (укр. дієприкметник, рос. дєєпричастие) <i>Adverbial participle of the Rusyn language</i>	198
7.1. Дієпричастя завершеного и незавершеного вида <i>Perfect and nonperfect adverbial participle</i>	200
7.2. Активна форма дієпричастя в тепєрiшньєму часови <i>Present Adverbial Participle in Active</i>	200
7.3. Минувший час активной формы дієпричастя	

Past Adverbial Participle in Active	202
7.4. Пасивна форма дієпричастя теперішнього	
Present Adverbial Participle in Passive	202
7.5. Пасивна форма дієпричастя минувшого часа	
Past Adverbial Participle in Passive	202
7.6. Дієпричастя завершеного вида. <i>Perfect adverbial participle</i>	204
8. Наречник (укр.прислівник, росс. наречие). <i>The Adverb</i>	206
8.1. Наречники часа, міста, способа, міры.	
<i>Adverbs of time, place, manner and measue.</i>	206
8.2. Твореня наречників. <i>The formation of adverbs.</i>	208
9. Служебні части речі (укр. службові, рос. служебные).	
The auxiliary parts of speech	212
9.1. Приназывник (укр.прийменник, росс.предлог). <i>The preposition</i>	214
а) Прості приназывники. <i>Simple prepositions.</i>	214
б) Складені приназывники. <i>Compound prepositions</i>	214
9.2. Союз (укр. сполучник, рос. союз). <i>The conjunction</i>	216
9.3. Частиця (укр.частка, росс.частица). <i>The particle</i>	218
9.4. Возглас (укр. вигук, рос. междометие). <i>The exclamation</i>	220

Часть VI. Синтаксис.

PART VI. The Syntax

1. Головні члени речення. <i>Principal members of the Sentence</i>	224
1.1. Основник. <i>The Subject</i>	224
1.2. Присудок. <i>The Predicate</i>	226
2. Другорядні члени речення.	
Secondary Members of the Sentence.	228
2.1. Доповнення (укр.додаток, росс.дополнение).	
The Object/Compliment	228
2.2. Означеня (росс.определение). <i>Attribute</i>	230
2.3. Обставина (росс.обстоятельство). <i>Adverb</i>	230
3. Типы речень русинського языка.	
Types of Sentences in the Rusyn language	232
3.1. Загально-лицёві реченя. <i>Generaly-Personal Sentences</i>	232
3.2. Безличні речення. <i>Impersonal Sentences</i>	232
3.3. Називні реченя. <i>Sentences with homogeneous members</i>	232
3.4. Реченя з єднородными членами.	
Homogenous Parts of the Sentences	234
4. Обращеніє (укр.Звернення). <i>Address</i>	234
5. Пряма й непряма реч. <i>Direct and indirect speech</i>	236
6. Складеное реченя (росс. составное). <i>Compound sentences</i>	236
7. Синтаксичный аналіз складеного реченя.	
Syntactical Analysis of Compound Sentence	238
7.1. Синтаксичный аналіз складеного реченя.	
The Syntactical analysis	238
7.2. Интонація и розділові знаки у складено-сочинительных реченях	
Intonation and punctuation in complex sentences	238
7.3. Складеноподчинительное реченя. <i>Complex subordinate clause</i>	240
7.4. Складное реченя. А <i>Complex sentence</i>	240

7.5. Типы складено-подчинительных речень. <i>Types of Complex subordinate Sentences</i>	240
7.6. Подчинительное реченя. <i>Subordinate clauses</i>	240
7.7. Подчинительно-основнико́вое. <i>Subjective subordinate clause</i>	242
7.8. Подчинительно-присудко́вое реченя. <i>Predicative Subordinate Clause</i>	242
7.9. Подчинительно-додаточное реченя. <i>Objective subordinate clause</i>	242
7.10. Подчинительні означальні реченя. <i>Attributive Subordinate Clause</i>	242
7.11. Подчинительні обставні реченя. <i>Adverbial Subordinate Clause</i>	242
7.12. Обставні способа дійства и ступеня. <i>Adverbial Modifier of Manner and Degree.</i>	242
7.13. Поруняльні реченя. <i>Comperative Clauses.</i>	242
8. Подчинительні реченя русинського языка. <i>Subordinate Clauses of the Rusyn Language</i>	
8.1. Подчинительні причини. <i>Asyndetic complex sentences</i>	244
8.2. Подчинительні міста. <i>Subordinate clauses of cause</i>	244
8.3. Подчинительні услóвні. <i>Subordinate clause of place</i>	244
8.4. Подчинительні допустóві. <i>Subordinate clause of condition</i>	244
9. Безсоюзні складені реченя. <i>Asyndetic. Complex Sentences</i>	244
10. Пунктуація русинського языка. <i>Punctuation</i>	
10.1. Точка. <i>Full stop (.)</i>	246
10.2. Трителька. <i>Three dots (...)</i>	246
10.3. Знак вопроса. <i>Question Mark (?)</i>	246
10.4. Знак возгласа. <i>Exclamation mark (!)</i>	248
10.5. Точка из запятóв. <i>Semi-colon (;)</i>	248
10.6. Двоточка. <i>Colon (:)</i>	248
10.7. Тире. <i>Dash (-)</i>	248
10.8. Дефіс. <i>Hyphen (-)</i>	250
10.9. Лапки. <i>Inverted commas (" ")</i>	250
10.10. Дужкы. <i>Brackets () and square brackets []</i>	250
Часть VII. Лексика	
<i>Part VII. Lexis</i>	
1. Синонімы. <i>Synonyms</i>	254
2. Антонімы. <i>Antonyms</i>	254
3. Церковнославянська лексика. <i>Church Slavonic lexica</i>	254
4. Лексичное значеня слова. <i>Lexical meaning of the word</i>	256
5. Топонімы. <i>Toponyms</i>	258
6. Иноязычні слова. <i>Foreign Words</i>	258
Хоснована література. <i>Bibliography</i>	262

Foreword to Subcarpathian Rusyn!

“All Slavs have to hold Church-Slavonic language which manifests itself best in Rusyn language in the language of Subcarpathian Rus”
Carpathian Rusyn Michael Luchkai

«My dear Rusyn! Remember of your Rusyn kinship, hold on firm to what you have...»
Carpathian Rusyn: D. Vozdvizhenski

Dear Rusyn! The words of Carpathian-Rusyn A. Dukhnovich «Mommy dear, buy me a book» are familiar to all Rusyns especially to our elderly Rusyns i. e. to our fathers and grandfathers who loved books. Currently many Rusyns who freely master a conversational Rusyn language very often find it difficult to write in the Rusyn language, that which they clearly and distinctly speak in the Rusyn language.

«The Grammar of the Rusyn Language» – is the result of many years work and is aimed at rendering assistance to our Rusyns to be able to easily write in the Rusyn language what they speak in oral form. This grammar was planned long ago and for the reason that many Rusyns began to forget and even sometimes to be ashamed of their living mother language – gave impetus to complete the book. We know by losing one’s mother tongue man can lose forever the national code of kin root and, by it the fullness of the psychological world of his soul and become a Lumpman-Ivan, yanichar, “unable to recall his kinsmanship”. This given separate work is aimed to preserve our Rusyn word for our people, and we hope thankful for the coming generation.

From among the Central and East-Slavonic languages the Rusyn language has preserved in itself most of the linguistic antiquity. The Church-Slavonic language has served as a reason, for it was the language of prayers to God in Eastern Orthodox Church and later in the language of Greek Catholic Church.

Who ever might surround the Rusyns, in whatever government they might have been, whatever their next state language might be, whatever assimilatory programs the “liberators” might resort to, as opposed to these in Rusyn temples and homes there always sounded their own local¹ ancient Slavonic ancestral conversation prevailed. This language accompanied the Rusyn from cradle to the end of his life. Baptizing, evening serveses, morning sermons, Liturgy, night serveses, particularly reading Psalter, prayers, akafists, praying for the land sowed, burial ceremonies, weddings, housewarming, prayers in the native language, the multy children household environment, village traditions, evening parties, folk songs², Rusyn ballads and many more – these all helped within a week to hear and sing in songs at least 100 thousand Rusyn-Slav words. The enemies could conquer them with no weapon³. Will you call it a miracle? Yes that is the miracle! And the miracle of all wonders! The “scientific” gentlemen often changing the Rusyn capitals “assisted” in the process of the Rusyn national spiritual and the linguistic richness:

¹Rusyns local language is the hidden name of the Rusyn language for the sneaking “laborators” who forbided to say a word “Rusyn”.

²There are aproximatly 30 thousand Rusyn ballads and songs in Transcarpathian region today, the unique layer of the culture. This is in ten times more then in both Slovakia and Ukraine.

³When non-church advisers demand to change church language for the Rusyns, they, the enemies, know what are they doing – they are destroying the spiritual root of the Rusyns.

Слово до Подкарпатського Русина!

«Всѣ славяне мають держатися
церковно-славянського языка,
которого найвѣрнійше придержуються
русини под Карпатами».

Карпаторусин Михайил Лучкай.

«Русине, русине!
Помни про своє,
род свѣй, русинський,
твердо держи...»

Карпаторусин Д.Воздвиженський

Милый Русине! Слова карпато-русина А. Духновича «Мамко, мамко, купи книжку» знакоми всім русинам и, особливо, нашой русинської старшині – нашим отцям и дідам, котрі любили книжки. Но днеська многі русини, свободно владючи розговорным русинським языком, часто затрудняються написати по-русинськи ото, што ясно и внятно вповіли устами.

Завто сися «Грамадика русинського языка» – результат колективної роботи многых років – и призвана помочи нашим русинам легко написати по-русинськи, што вповіли їх уста. Она и была задумана давно по той причині, што даякі русини стали забывати, а даколи, и ганьбитися своєго животворного материнського языка. Мы знаеме, што, утративши материнський язык, чоловік на всё житя може стратити (укр. загубити) національний код родового коріня, а з ним и повноцінність психологічного світа своєї душі и стає Іваном-лѹмпом (люмпеном), яничаром, «непомнящым родства». Сись скромный труд покликаний присокотити наше русинськое слово для наших, надіємся, благодірних потомків.

Из центрально и восточно-славянських языків русинський засохранив май бѹльше лінгвістичных древностей. Сѣму способствовав церковно-славянський язык, богослужебный язык Восточної Православної Церкви, а пѹзніше и греко-католицької.

Ко бы не окружав русинѹв, в яку бы державу не попадали они, яким бы не був їх очередной державный язык, якими бы ассимілятивными програмами не бавилися «визволителі», в противагу їм, в русинських храмах и домах постоянно звучала своја місна¹, древнѣ-славянська прадідѹвська русинська бесіда. Сись язык звучав Русинѹви од колыскы и до кѹнця житя. Крестины, вечерня, утрень, Літургія, всенѹчное, особенно чтение по домам Псалтырі, молебны-параклисы, акафисты, обхоженя з молитвѹв засіяных полів, комахні (трапезы позад похорона), свальбы, домосвятія, проповіді на народному языкови, домашнѣе многодітне середовище, сільські традиції, вечорниці, народні співанкы, русинські балады² и многое другое – всё йсе способствовало лем за еден тыждень пропустити через слух и спів май менше 100 тысяч русинсько-славянських слѹв. Недругы йсе не могли побідити нияким оружіем³. Повістѣ ож чудо? Айно, чудо! И великое чудо из чудес! И при сѣму русинському духовно-національному лінгвістичному багатстві русинѹв, їх «учѣные» мужы дуже часто мінявшыхся русинських століць (што по русинськи значить крісло),

¹ Свѣй місный язык – се кодова назывка русинського языка перед лицѣм слідящих за русинами «визволителів», які часто забороняли и вспомянати про слово «русин».

² Русинських співанок и балад, як унікального пласта культуры, и днеська в Закарпаттю зосталося до 30 тысяч. Се у десяткы раз бѹльше, чим по всей Словакії ци Украйніні.

³ Коли днеська нецерковні порадники требують замінити русинам богослужебный язык, то недругы знають (!) што роблять – рубають русинський духовный корінь.

Vienna, Budapest, Prague, Moscow, Kiev» being in the Centre of Europe are committing madness, where a group of people are willing "to create a new nation and find a language for them". The audacity of such "wise" men is beyond comprehension. May God forgive them, for such hatred to the ancient Slav heritage is a testimony of their spiritual immaturity – the inadequacy of the very "liberators" of different color and the ever pseudo-democratic governments. But we are ready to rush towards our mothers cradle and songs to our fathers threshold to our native home where there is the little – the Rusyn language paradise. Where you can pick up the wordy Rusyn fruit and improve and cure the psychological ailment, where we can stick to the live Rusyn word instead of daily formal theatrical word misinterpretation.

We believe that God will ask a Rusyn on a Doomsday in the Rusyn language, if the Rusyn understands God's voice in Rusyn he shall be in Paradise, and if not, – that will be his personal problem and tragedy ... eternal tragedy.

A Short Outline Prehistory of the Slavonic Languages

The only literary language since the times of Bulgarian Kingdom and Great Moravia (IX c.), (part of which was Subcarpathian Russ), and hence later for the entire ancient Rus (of the Kiev period of its history X-XIII c.) was the old Russian variant of the Church-Slavonic language, which permitted in certain cases, styles and genres the existence of specific ancient Russ local terms. In the XIV c. The Church-Slavonic vocabulary and structures were not contrasted to regional vocabulary, as structures and words of an alien language. They were admitted all, even though in high style, as bookish norms, but as it were the only God's language. But already in the XII c. the live Slavonic speech was not unified, because the general Slavonic process was not taking place in a similar way in all regions. This process was "assisted" by the ever-going on separation and wars in multitude and with different namings, but conditionally Russ tribes on the territory of Subcarpathian Russ and later called Kiev Russ. It is true that in Carpathian Russ the situation was somewhat different and to a considerable extent was different, and was much better, the old language forms here were preserved the longest period – till the XIX c.¹ inclusively. Beginning from the very start of the history of the Central-European Carpathian Russ and later the Eastern Kiev Russ gradually the vocative phoneme system of the ancient Slav languages varied which later manifested itself in the form of Slav dialects and hence separate East Slavonic languages.

Let us speak on the letter «ѣ "ять" (which was pronounced as vowel ie²) which decorates any text and sounded as a widening diphthongal sound which has a soft glide from the ancient Russ wide vowel phoneme -i through ü in close syllables narrow -e within one syllable. Precisely this -e thus became as of the XIV c. a norm for great Russ (until now) and for the Maloross (till XVIII c.) language.

¹Such was the destiny of the Bulgarian language.

²It is pronounced (ѣ ять) currently by the Rusyns in Pryashiv region: хлѣб-хлієб (bread), млѣко-млієко (milk), мѣх-мієх (fur), Угѣшителъ-Угієшителъ (God).

Вены, Будапешта, Праги, Москви, Києва провбують просто закопати в центрі Європи, ци уповісти безумство, што мож групі людей «сотворити новый народ и придумати му язык». Дерзость таких мудряків явно безумна. Но най їм Бог перебачить, бо така ненависть до старославянського наслідства – є доказом духовної ущербности самых «визволителів» и разношерстных, вічно псевдо демократичных, правителів, А мы спішім до мамчиної колыски и співанкы, до няньового порога, до рідного дома, де все зостаєся малинькый русинський языковий рай, де мож нарвати словесных русинських плодів и поправити и ұлічити свої психологічні вывихы, ци прискіпити до ся живое русинськое слово замісто омертвілого днешнього термінально-театрального телесловоблудія.

Віриме, же Бог буде звідати русина на Страшному Суді по-русинськы: кить упознать русин голос Божый–пуйде до Рая, а аж не спознать – то йсе ёго лічна проблема и трагедія...вічна трагедія.

Мала передісторія славянських языків

Єдиним літературным языком од часів Болгарського Царства и Великої Моравії (IX в.), (куда входила наша історична Подкарпатська Русь), а пак пүзніше и для всієї старої Русі (києвського періода єї історії X–XIII вв.) був древнеруськый варіант церковно-славянського языка, допускавший в оддільных случаях, стилях и жанрах хоснованя специфічных древнеруських локальных форм. До XIV в. церковно-славянські слова и формы не протиставлялися регіональным, як формы и слова якогось другого языка. Они ся принимали усе як май высокі по стилю, як книжні нормы, но гибы єдного Божого языка. Но уже з XII в. жива славянська бесіда (реч) не была єдинів, бо общеславянський процес розвитку языка не проходил єднако по регіонам. Сєму «помогла» майже постійна розєдинєность и вїйны многочисленных разноименных, ищї условно руських, племен на території історичної Подкарпатської и, пүзніше, Києвської Русі. Правда, на Карпатській Русі ситуація была ұншака и фест ліпша: туй старі языкові формы сохранялися май довго, як в лінгво-оазису, а пак законсервовалися до XIX ст.¹ Починаючи из самого начала історії центрально-європейської Карпатської Русі и, пүзніше, восточної Київської Русі, з часом мінялася по регіонам вокалістична фонемна система праславянського языка, што пак проявилось у формі славянських діалектів и оддільных восточнославянських языків.

Вповіме за букву ѣ "ять" (што ся произносила як гласна ie²), яка украшає любый текст. Она звучала як розширяющийся дифтонгичный звук, який має гладкє хівзаня (мягкий переход) од красного старорусинського широкого звука -і через ѱ ид закрытому, узкому -е в границях єдного склада. Иппен сесе –е пак и стало из XIV в. нїрмів для великорусского (до днесь) и малорусского (до XVIII в.) языка.

¹ Иппен така была дїля и болгарського и білоруського языків.

² Так она, (ѣ ьть), произноситься и днеська русинами Пришевщины: хлѣб-хліб, млѣко-млієко, мѣх-мієх, Угѣшитель-Угієшитель.

But the Rusyns preserved the ancient wide phoneme *-i*, and *-e* phonetically hid it. The Rusyn *-i* thus became a norm for the Ukrainian language by the end of the XIX c. E.g.: Church-Slavonic (CSL) *Вѣрѹю*=Russian *вѣрѹю*; Rusyn *вѣрѹю*; Slovak *вѣрѹю* (to believe).

Such a tradition took place from wide *-y* to close *-o* – by forming a special vowel (it can be founded in the manuscripts of the XVI c. in Northern monasteries) somewhat different orthographically from the general *-o* which is an initial diacritic sign «kamarov», like Rusyn *ô* (o with a mark) in words *бôвет* (shop), *кôветати* (swallow), *лôветати* (knock).

In Old-Slavonic language to softness and hardness of only separate consonants were opposed: *з/з'*, *с/с'*, *л/л'*, *н/н'*, *р/р'*. This led to the shift of the vocalic phoneme system in regions.

Among the additions there appeared *ь* (*ерь*)/ *ѣ* (*ерь*), and *и/ы*. They became allophones of one phoneme *и /ы и ѣ / ѣ*. This in its turn led to changes on the morphological level. Contrasting the phoneme *и/ы*, *ь /ѣ* forms *раби* (slaves), *столи* (tables), *сусиди* (neighbors)¹ (nominative case plural ending): *рабы*, *столы*, *сусиды* (accusative case plural ending) differed in vowel flexions *-и -ы*; after the root word *и/ы* they began to differ phonologically not by the conditional morphological shifting of the root consonant phonemes *б /б'*, *л/л'*, *д/д'* in formal homonyms of the very flexions. The Rusyns preserved here the flexion *-ы* and in the nominative and in accusative cases plural: *рабы*, *столы*, *паны* (masters), *возы* (wagons), *кôсы* (scythes), *лôсы* (*лотереѣ*) (lottery), *голосы* (voices), *кôпосы*(*волося*) (mops-hair). The vowel *ь*(*ерь*) / *ѣ*(*ерь*) was not tense (it was weak and reduced) and shortened in all Slav dialects it had a tendency for fallout in initial secondary stress syllable and in the end of the word and also in mid-syllables before the stressed syllable holding on to another not reduced vowel. Words *дрѣва* (woods), *слѣза* (tear), *кърве* (blood) – in Russian *др(о)ва*, *сл(е)за*, *крово*; in Ukrainian it is exactly the same – *дрова*, *сльо(ѣ)за*, *крові*. In Rusyn: *др(ы)ва*, *сл(ы)за*, (plural – *слызы*), *к(ы)рве* – *к(ы)рвавый* – *bloody*).

For the first time this falling-out of the reduced vowel is fixed in the very early (late X c.) South-Slavonic (ancient Bulgar-Rusyn languages) manuscripts. This has remained in the Rusyn language up till now. Because this general Slavonic process certainly ended only by mid-XIII c. Only after this the history of the Great Russian language began, and thus in all other Slavonic languages by which time it had gained force and accumulated this form which exists currently. Even now the Rusyns have to this matrimonial ancient language special respect and adoration. It has a great spiritual mystic power. It heals the soul, moulds the richness of spirit and accumulates into one the cordial strength, makes life more beautiful, organizes and governs the Rusyn way in this world, for it (this road) has always led the Rusyn to the Heavenly Kingdom.

¹ An interesting old word *сусѣды-сусѣды* (neighbors). In Russian it was fixed as *соседи*, but in Rusyn as *сусиды*

А русины лишили собі древный ширший звук *-i*, а *-e* фонетично ся спрятало. Русинськое *-i* пак стало нёрмѳв и україинської мовы уже в кўнци XIX в. Напримір: Церковно-славянськое (ЦСЯ) *Вѣрую=русс. вѣрую; русин. ві^ерую; словацькоє віерую.*

Подобный переход одбыся и од ширшого *-u* ид закрытому *-o* – твореням особѳ гласної, (стрчаеся в рукописях XVI в. у сіверных монастырях) да҃где орфографічно одмінна од обычної *-o* надстрочным діакретичным значком «каморѳв», подобно русинському *ѳ* (о из позначѳв) у словах *бѳвт, кѳвтати, лѳвгати* (укр. *магазин, стукати*; русс. *магазин, стучать*).

В старо-славянському языкови по твѳрдости/мягкости протиставлялся лем оддільні согласні: *з/з', с/с', л/л', н/н', р/р'*. Йсе вело ид перестройці вокалістичної фонемної системи по регіонам.

В стані доповненого розпреділення иши уявилися *ь (ерь)/ ъ (ерь)*, и *и/ы*. Они ставали аллофонами єдиных фонем *и /ы* и *ь / ъ*. Йсе, в свою очерідь, вело до зміны на морфологічному ярусови. При фонемному протиставленю *и/ы, ь / ъ* формы *раби, столи, сусіеди*¹ (назывный змінник множины): *рабы, столы, сусіеды* (винит. змінник множины) розрізнялися гласными флексіями *-и -ы*; позад зєднання фонемы *и/ы* они стали розрізнятися фонологічно не условлєным, морфологічным чередованєм корінєвых согласных фонем *б /б', л/л', д/д'* при формальной омоніміи самых флексій. Русины лишили туй флексію *-ы* и в называному и винительному змінниках множины: *рабы, столы, паны, возы, косы, лѳсы (лотереї), голосы, кѳпосы (волося)*. Гласна *ь(ерь) / ъ(ерь)* была ненапряжєна (вяла, редукована) и куртѳв, у всіх славянськых діалектах она мала тенденцію ид одпаденію в начальному передударному складови и на кўнци слова, а также в середінных складах, перед складом, держашым якусь другу, не редуковану гласну. ЦСЯ слова *дрѳва, слѳза, кѳрве* – у русских *др(о)ва, сл(е)за, крѳве*; в україинців точно так же *дрѳва, слѳ(є)за, крѳві*. У русинѳв: *др(ы)ва, сл(ы)за*, (множ. *слѳзы*), *к(ы)рѳе - к(ы)рѳавый*).

Перший раз йсе одпаденіє редукованых одображено в самых ранных (кўнця X в.) южнославянськых (древнѳ-болгарсько-русинськых) письменных памятниках. Сєсе у Русинѳв зосталося й до днеська. Айбо на Восточной Руси сись общєславянський процес конечно завершився лем у середині XIII в. Позад сєго и начинаєся окрема історія великорусского языка, а пак – и всіх других славянськых языкѳв, коли русинський язык уже майже набрав тої формы, што має и днеська. Дотулися, русине, до твого материнського русинського древнєго языка из повагѳв и трепетом. У нєму велика духовно-містична сила. Вўн лічить душу, формує багатство духа, збирать доведна силу сердечну, дає красоту житю, організовує и править Русинѳви путь у сєму світі, обы вўн (сись путь) вів русина до Царства Небєсного.

¹ Интересное старое слово *сусѳды-сусіеды*. В русс. закріпилося *sosedi*, а в русинѳв *susidy*

Supplement for Dear Rusyns **Йсе бы ти дуже добре знати, Русине!**

It is common knowledge that any so called literary language is only artificial and restricted within the framework of several dialects for some it is the norm (usually the state language) But as distinct from the mother tongue, literary language is like dead Latin for regional dialects which are used in the given territory such a language plays a politico-national integrating role for the whole nation, creating very often only a dry unification of many words: concerning law, medicine, political terminology, philosophy, seldom theological terminology. That remains a fact that the knowledge of the literary language, though limited, helps the man to know about the nation, its history but it will never replace the mother tongue – the living language: a live, warm and kin language. It is strange that some politicians totally force their citizens to consider the state language their own mother tongue! For the state language has never been and is not the mother tongue in every region. The mother tongue is more free, richer and hence for the entire life remains for the Rusyns a source of inspiration. Thus our own Rusyn language is for us the greatest wealth for it makes us so original the ones we are by now. For a long time the colonizers and colonists and so called, liberators, nearly all of them hated our Rusyn language, and very often made a mockery of it, and paid some treacherous Rusyns to make them laugh at their own mother language.

Don't forget my Rusynman that it all happened because having left your dwelling our Subcarpathian Rusyn became a citizen of seven different states at the same time!

For that matter the state language for Subcarpathian Rusyns have already been Latin, Austrian, Hungarian, Czech, again Hungarian and Russian and currently – Ukrainian.

And each “liberator” declared that precisely he is the last “freedom-giver” for the Rusyns and their own imported language (Austrian, Hungarian, Czech, Soviet¹ etc) and tried to turn their own language into the only “native and eternal one” for the Rusyns. For it is common knowledge that each language has its own national spiritual and phonetic articulatory peculiarities which make it unique and singular. We Rusyns too, have enough of such language uniqueness and that's why it is hard to mix the Rusyn, language with any other neighboring language. Precisely this served the Rusyn as a reliable shield from assimilation with the title nations.

It is impossible for a normal man to consider a foreign language his own, for up to now the Rusyn language is a unique and original language. Suffice it to mention that many strangers and those from “UIS” could not hear good Rusyn language or as the strangers call it, “local” language. We recognize a non-Rusyn from the first two words. Because the stranger speaks somewhat with general Slavonic words then we can tell him immediately by his non-Rusyn accent.

But during the reign of all the former states the Rusyns where law-abiding and tried to master well the so rapidly changing state languages as: Austrian, German Hungarian, Czech, Russian, Ukrainian etc.

¹Old Russian language, gramatically similar to the Rusyn, was broken by the bolsheviks after the 1917.

Йсе бы ти дуже добре знати, Русине!

Общеизвiсно, што любий, так называемый, литературный язык усе е лем ограниченный из дакўлько диалектўв для даякой нормы (часто – як державный). Но, на одмину од материнського, литературный язык – е лем “есперанто” для региональных диалектўв, што перебувають на даякой території. Такой язык слўжить у рўли політнаціонального інтегратора всїї нації, создаючи часто лем суху унифікацію многих слўв: юридичных, медицинських, політичных, філософських, рiдше духовных термінўв и т.д. То е факт, што знаня литературного, (хоть и детермінованого языка), помагае чоловікови узнати про народ, про ёго исторію, но вўн нiгда не замiнить язык материнський – язык живий, теплий, рўдний. Чўнно чути, што даякі політики поголовно силують свўйих громадян раховати державный «казённый» язык за духовный ци материнський! Айбо язык державный нiгда не був и не е языком материнським ни для якого регіона. Материнський язык е бўльше свободный, богатшый и тым самым, на всё жита продовжае быти и для русина истўчином вдохновения. Наш, русинський язык и е для нас тым, май бўльшим багатством, бо робить нас такыма оригіналыма, якыма мы есьме и днеська. За довгий час колонизаторы и колонiсты, и всякого рода “визволители”, майже всi ненавидили наш русинський язык, а часто ся з нёго и смiяли, ци платили даякым продажным русинам, обы ся тi смiяли из свўёго рўдного материнського языка.

Не забудь, русине, што йсе было и за то, же не выходячи из свўёго дома, наш подкарпатський русин, уже ставав гражданином семи разных держав!

Тому державныма языками для подкарпатських русинўв уже были и латинський, австрійський, мадярський, чеський, пак нiзад мадярський, пак русский, а днеська – украинський.

И каждый из «визволителiв» заявляв што именно вўн е вже останный “визволитель” русинўв, а свўй, принесеный, язык (австрійський, мадярський, чеський, совiтський¹, та иншi.) старiвся зрўбити едiнственно «рўдным и споконвiчным» для русина. Айбо извiсно, што каждый язык мае такi свўi духовно-національни и фонетично-артикуляційни осбённости, што роблять го унікалыным и неповторным. Маеме и мы, русины, таких языковых уныкальностей предўста и завто русинський язык невозможно перепўтати а ни из якым сусiдським языком. А именно йсе и было и е русинову надiйнов переградўв и щитом од асиміляції из «гордыма» титулыма націями.

Невозможно нормальному чоловікови раховати чужi языки свўйима, бо русинський язык – и днеська унікалыно оригіналыный. Дўста вповiсти, што многi приїзжi егнiчнi русские, белорусы, украинци и другi «есенгўвци» так и не возмўгли ўвчити добре русинський, ци як го называють приїзжi, “мiсный” язык. Мы спознаемё нерўсина из двох пёрвых ёго слўв. Аж и повiсть чужый чоловік дашто загально-славяськыма слўвама, то спознаемё го нiраз по не русинському акцёнту.

Но при всiх перёжих державах, русины были законопослушнi и старалися, часто мiняющийся державный язык (австрійський, мадярський, чеський, русский, украинський и др.) знати добре.

¹ Старый русский язык, граматично похожий на русинський, був поламаный большевиками позад 1917 рока.

Currently the Ukrainian language is compulsory for the Rusyns and has become a rather close language because for decades the Rusyns had a chance to get acquainted with the classical works of paternal Ukrainian and Russian language authors as T. Shevchenko and A. Pushkin whom they respect as the great sons of Ukrainian and Russian people.

And the Rusyns like the representative of any other nation, equally respect the representative of the Rusyn nation – Alexander Duhnovich as a great son of the Subcarpathian Rusyn people.

As of 1991 the independent Ukraine has become our state and the Ukrainian language has become for us the Rusyns a new state language¹.

The Subcarpathian Rusyns in solidarity with the Ukrainians voted for the independent Ukraine (92,5%) thus made the lawful recognition possible and consider it (the new young state) their own state in which they have potentially the juridical right to form a state².

The events at the elections in the autumn of 2004 testified once again that the Rusyns are for the unity of Ukraine. And the greatest of all separatists are not in Transcarpathia. God be judge for them! That's good that Subcarpathian Rusyns as a wise and peace-loving people have nothing in common with extreme separatism. For the Rusyns will never refuse and reject from the better – from the autonomous or federal state structure if the majority of people wish it.

Once again I ask you the Rusynman to remember that apart the literary or the state language there is one more unique lair of the great culture of your native people – the mother tongue, – the language of your mother, a language which is original, musical, cordial and Heavenly.

Today nobody doubts that for the formation of the national psychological outlook for each person and each nation and also for molding strong soul spirit and the spirit of man essential is precisely **the mother tongue having lost this, any person, including the Rusyns, very quickly fall into degradation, spiritually nationally and culturally**. Thus having been led ethnically astray such an assimilated subject becomes an ethno-donor for other (very often not of noble nature) assimilating nation.

We believe that today there are many spiritually sick and psychologically broken people only because they have been separated (or they themselves separated) from the ethno-spiritual roots.

Give thought – Rusynman! Interesting though what magnifies you to the yard of your father and mother and why it attracts you home? I don't think that you go home just for the fun! You come home to give ear, to hear, to enjoy and derive pleasure from the wonderful, magic mother tongue of your parents and also brothers and sisters.

¹ The linguists of the Ukrainian language have borrowed many words from the Rusyn language within the last 60 years that's why we have many words in common. Apart that Ukrainian is a Slavistic language and Cyrillic which suits the Rusyns very much. The Slovak or Polish languages because of their Latin alphabet are far from the Rusyn language.

² The Polish nationalists of Galicia (in 1938-39 then it was a state) came to us as Sych fighters with Nazi emblem on their black shirts. Later the communists came to us in 1945 as «young specialists». In 1991 as a result of the referendum with the help of the Rusyns Ukraine gained independence becoming – Independent Ukraine. Heaven knows why some of them became anti Rusyn and anti Transcarpathian...

Днеська український язык русинам є обовязковим, та й став уже доста близьким, бо многі десятиліття русины глядали возмóгу познакомитися з класичными творами братських україномóвних и русскоязычных авторóв, наприклад, Т.Шевченка, и А.Пушкіна, котрых уважають як великих сынóв українського и російського народóв.

Но при сёму, подобо любым представникам своёго народа, уважають русины наруно з нима и русинóв Александра Духновича, Митрака, Венеліна-Гуцу, Кукольника, Павловича, М. Росфиговського и др., як великих сынóв подкарпато-русинського народа.

А з децембра 1991 рока, коли русины проголосовали за Незалежну Україну, она стала и наша держава, а українська мова стала для нас, русинóв, як нова-державна¹.

Подкарпатські русины солідарно из украинцями голосовали за Незалежну Україну (92,5%) и сим заробили право раховати єї (нову державу), як свою державу, у якóй и потенціально обладають юридичним правом державо-образуючого народа².

Событія на выборах осінньóв 2004 рока показáli ищи раз, што русины твердо сокотять єдність України. А май великі сепаратісты якраз не в Закарпаттю. Добре, што подкарпатські русины, як мудрий и мирный народ, реально не мають ніякого одношення до крайньóго тунёго сепаратізма. Айбо николи они, русины, не одкажуться од лїпшого державного устрою, аж ото захоче бóльшóсть людей у державі ци складуться на вто благоприятні условия для реалізації європейського регіонального и місного самоуправленія.

Ищи раз просиме тя, русине, тяміти при сёму што кромє державного языка є ищи єден унікальний пласт великої культури твоёго русинського народа – материнський язык – язык твоєї мамкы, язык оригінальний, співучый, душевний, Божый.

Днеська вже нико не сомніваєся же для унормóваня національно-психологічного світа каждого лица и лица нації, а также подкріплення сил душі и духа чоловіка, незамінимым для нёго є именно язык материнський, утративши який, лице любої, и также русинської, національности быстро деградує духовно, національно и культурно.

Авать... неумолимо, будучи збита з етнотолку, така ассимілёвана особа стає етнодóнором для других (часто не благодарных) націй-ассиміляторок.

Думаєме, же днеська є много людéй душевно хвóрых и психічно надломлєных лем за то, што одорвали їх (ци самі ся одорвали) од духовно-етнічного русинського кóрїня.

А подумай, русине! Дóста интересно, што ты глядаш на обыйстю твоёго отца и матери и чому ты так тягне домóв? Не думаю, што йдеш ты домóв лем просто так! Ты приходиш, обы учіти, насладитися и подкріпитися чудесным, чудодійственным материнським языком твоих родітелів, вать братів и сестёр.

¹Linguists of the Ukrainian language had borrowed a lot from the Rusyns for the last 60 years, that is why there are a lot of common. This is good for the Rusyn because the Ukrainian language is also Slavonic and Cyrillic.

²Only the Krymea Tatars is like the Rusyns who remains in Ukraine as a state-forming people.

The Rusyn language or the language of our Subcarpathians Rusyn inhabitants of the southern slopes of Carpathian Mountains – is one of the most ancient Slavo-Rusyn languages since the times of st. Cyril and Mephody.

And by the present time the language remains the magic-working mother tongue for us, the local inhabitants of Transcarpathia – the Subcarpathian Rusyns and as such for the majority of the Rusyn Diaspora of the entire world, who make up over 2 million, as it was mentioned earlier.

Our National-Spiritual Remedy is the Mother Tongue.

In spite of many hazards the greatest wealth of the Subcarpathian Rusyns is our living Rusyn language (the mother tongue for the Rusyns) which is best preserved in Transcarpathia¹.

The fact remains the fact – after the 1918 only one our Rusyn nation has an official juridical name – «the Rusyns». Few people as the Braschaikos and C^o in Hust the same year vowed for the entry into Ukraine (which at that time did not exist as a juridical entity.)

But the Rusyns at that time admitted such a possibility for they wisely put forward a possibility of creating a juridical entity²: “...to foresee an independent (self-governing) state for the Rusyns.” Why this exact point of the self-determination of the subcarpathian Rusyns in Hust back in 1918 on the wishes for self-determination of Subcarpathian Rus – Transcarpathia many people have intentionally and cynically “forgot”. From here is the slander on the separatism of Transcarpathian Rusyns though the Rusyns had had self-governing autonomy, and the proclaimed Independent state – the Carpathian Ukraine by the time it joined the USSR and Soviet Ukraine³?

By 1918 i. e. by the time of the international Peace Conference in Saint Germaine many of the eastern Slavs assumed a common name Rusyns, the Rusyn people, and still later Russians, the Rosses, the Russes, Great Rosses, Belorussians and Malorosses (Ukraine)⁴.

¹Transcarpathia – part of historic (since 1918 till 1944-46 juridically) Subcarpathian Rus. In March 1939 the smaller part of Subcarpathian Rus was proclaimed as independent Rusyn state – Carpathian Ukraine the centre being in Hust. And from (november) till (june) 1945. – the Transcarpathian Ukraine as a special transient state formation. And since 1946 (21 of January) Independent Republic – the Carpathian Ukraine (headed by its own president), through the acts of the Bolsheviks became only an ordinary oblast (region) of the Soviet Ukraine.

²The decision of Maramorosh Rusyn Council Рішення Марамороської Руської (русинської) Ради “expert” historians conscientiously did not translate correctly or tacitly to conceal the truth about those glorious events – for successful state-forming contest of Subcarpathians Rusyns which ended by the proclamation of the Independent Rusyn State, – the Carpathian Ukraine headed by the president.

³We have not “forgotten” and also about the fact that Subcarpathian Ukraine was but only somewhat a third part of the historic Subcarpathian Rus and never before has there ever been the region called Soviet Ukraine and hence there could be no mention of reunification. But Carpathian Ukraine was a precisely separate Rusyn state headed by its president which was subsequently trodden: Hungarians in 1939, the Bolsheviks in 1944-46 and the national-radicals after 1991. There is a bleak hope that after 2005 there will happen something towards democracy.

⁴Akin the fact that we are all Slavs, but yet Slovaks or Slovaks both being a separate nation. Though the Slovaks and Slovaks are both Slavs but in Latin their name goes under one word: Slovenska (Slovak) Republika, Slovenija (Slovenia), slovenskij-Slovakian-Slavonic jezik.

Русинський язык, авать язык наших подкарпатських русинѡв, жителѡв южных склѡнѡв гѡр Карпат, – еден из майдавнѡшшых славяно-русинських языкѡв од часѡв св. Кирила и Мефодѡя. И до днѡська вѡн обстаеся чудодѡйственным материнським языком для нас, мѡсных жителѡв Закарпаття – подкарпатських русинѡв, а тѡкой и бѡльшости русинськой дѡспоры цѡлого свѡта, што є з нами доведна выше 2 млн людѡй.

Наше духовно-національное лікарство – материнський язык.

При многих бѡдах, май великое богатство подкарпатських русинѡв зостаеся наш живый русинський материнський язык, якый ся май лѡшне сохранив на Закарпаттѡ¹.

Факт є фактом - позад 1918 года лем еден, наш русинський народ, мае офѡційное юридичное имя – «русины». Пару людѡй, Брацайкы и К^о у Хустѡ того же рока агѡвали русинѡв войти и в склад Украины (котра на тот час ищи юридично и не екзистовѡла (не существовала).

Но Русины теоретично допускали тѡгды и таку возмѡжность, айбо розумно клали непременное условѡе для такоѡ новѡй для русинѡв державы²: “...узгляднити (т.е.передбѡчити) в нѡй окремишнѡе (т.е.самоврядное) положення Русинѡв.” Чѡмусь сись ясный пункт волевиявленя подкарпатських русинѡв у Хустѡ ищи 1918 рока про бѡжания самоврядности Подкарпатськой Руси-Закарпаття днѡська вже многи свѡдомо и цинѡчно “забыли”.

Ид чѡму туй днѡсь клевета про сепаратизм русинѡв Закарпаття, кѡтъ русины вже мѡли и самоврядность, и Автномѡю, и провозглашену Незалежну державу Карпатську Украину, до того часу, як вѡбще войшли в склад СРСР и Совѡтськой Украѡины³?

Ци ото правда, што россияне и украѡинци єднаки з нами русины???

Нѡраз вповѡме – нѡйт, не зѡвсѡм так! До 1918 рока, т.е. до межинародной Сен-Жерменськой мирной конференцѡй, многи из восточных славян именовали себе ѡбщѡв назѡв - руськыма, руським народом, а ищи пак пѡзнѡше русскими, россами, руссами, великороссами, белоруссами, малороссами⁴.

¹ Закарпаття – часть историчной (з 1918 до 1944-46 рока юридично – Подкарпатськой Руси. В мѡрти 1939 рока менша часть Подкарпатськой Руси проголошена як Незавѡсима русинська держава – Карпатська Украина из центром у Хустѡ. А з 1944 (ноябрь) по (юниѡ) 1945 р. – Закарпатська Украина, як особлива переходна русинська державнѡсть. А з 1946 (21 януара) Незалежна Республика Подкарпатська Русь-Карпатська Украина (уже во главѡ з своим Президентом), дѡйствами большевикѡв, незаконно стала лиш рядова область Совѡтськой Украѡины.

² Рѡшеня Мараморѡшськой Руськой (русинськой) Рады “свѡдомѡ” историкы свѡдомо не перевели правильно, обы скрыти правду про тѡ славны событѡя – про успешны державотворчѡ змѡгания подкарпатських русинѡв, якѡ завершилися провозглашенѡм Незалежной русинськой державы – Карпатська Украина во главѡ з Президентом.

³ Мы не “забыли” и про то, што Карпатська Украина была лем дись третя часть историчной Подкарпатськой Руси и николи раньше не была область Совѡтськой Украѡины, а, значить, ничѡ было говорити ѡ возеднаню, лем присданю. Но Карпатська Украина была именно окрема русинська держава во главѡ из Президентом, яку послѡдовно топтѡли: мадяре в 1939 роцѡ, большевики в 1944-46 роках и национал-радикалы позад 1991 рока. Є, хоть мала, но надѡя, што позад 2005 року може ся штѡсь змѡнити в сторону демократѡ.

⁴ Подобно тому, як всѡ мы - славяне, но вже словѡны, авать словакы - ѡсе окремишны народы. Хотя словѡны и словакы – ѡбе славяне, но в латиському написано – ѡси имена майже єдно слово: Slovenska (Словацка) Republika, Slovenija (Славяния), slovenskij-словацкый-славянськый jezik.

Some of them, for example, say in Novgorod, Vologda, Archangelsk, though very seldom, also called themselves Rusyns¹ (perhaps from the emigrants from Subcarpathian Rus) as distinct from the majority which called themselves only Russians on the entire territory of the Russian empire which at that time included Malorossiya (Ukraine)².

In 1939 Hitler and Stalin acting on the plan of back-stage policy for yet another time "divided" Poland, part of which named Galicia has been a Polish territory for over 600 years. From the Rusyn Lemkovland part of the people migrated into Galicia (a neighboring for them territory) and also were called among the locals-Rusyns. For the majority of Galicia people were named Russians Maloross and only later by the end of the nineteenth century – Ukrainians³.

As opposed to the majority of people in Northern Poland and the Southern slopes of Carpathian Mountains (Austria-Hungary, later Slovakia and Subcarpathia called themselves precisely the Rusyns (as compared with Polish – Rusnaks) and they called themselves Russians or Carpathian Russian people⁴.

For not a single anthem, not a single song in Galicia region (either in Volyn region, or in Kyiv, either in Novgorod, either in Siberia) is found where the whole population would entirely recognize itself as only Rusyns.

But we the Subcarpathian Rusyns have never ever ceased to call ourselves only the Rusyns singing, officially as of mid-nineteenth century only the Rusyn anthem composed and written by A. Dukhnovich "I was the Rusyn, I am the Rusyn and I will be the Rusyn, for I was born a Rusyn."

Thus historically nobody has anywhere proved that the Novgorodites, Galiciaman, the Sivers are all former Rusyns but not Russians.

Yet somebody may try to fool others proving the universal existence of the term "Rusyns" before the year 1918 – before the juridical international community recorded that juridical situation as people self-recognized themselves – the peoples of Europe, including the Rusyns, and likewise each nation was given its free name!

¹Who could recognise the Vologda-Rusyns as ethnic Ukrainians?

² About the meaning of the words «Малороссия» and «Украина» see Б. Юркевича (Б. Башилова) «Малороссы мы или украинцы». «...Малороссия - есть понятие племенное. Украина обозначает ничто иное как окраину, окраинные земли государства... В старинных государственных бумагах (XV века) часто употребляются следующие выражения: Рязанская Украина, Воронежская Украина, Курская Украина, Сибирская Украина, Мукачевская Украина. В старинной песне сибирских землепроходцев, сложённой во времена, когда Ерофей Хабаров завоевывал Амур, поётся: *Как во Сибирской во Украине, Да во Даурской стороне.*».

³ Term «Малая Русь» ("Small Rus"), «Малороссия» arise (root воз+«ник»-verb «никати») in 1335 when «moskals» and whole Moscow Principedom, (as other principedoms), were under the Tatar Igo. It was Yuri the Second who named Galicia and Volin Principedoms the Malorosia. And he, Yuri the Second, called himself «the prince of all Malaya Russia». Moskals have nothing common to the name of «Malorosia». This word came from the habitants of Red Rus (the ansestors of nowadays Galicians). Bogdan Khmelnitskiy widely used this words in his Bilotserkovniy Universal of 1648; "Вам всім обще Малороссиянам о том доносить... Кому из вас любима целост Отчизны вашей Украины Малороссийской..."

⁴ Rusyns say that «he is (hasband) ruskiy and his wife ruska».

Даякі из них, наприклад, у Новгороді, Володгі, Архангельську, хоть и дуже рідко, но также называли себе русинами¹ (возможно из числа прибылых из Карпатської Руси через Балтику), на одміну од б'льшости, яка себе именовала там лем русскими по всьой території Російської імперії, котра на тот час включала и Малоросію (Україну)².

У 1939 році Гітлер и Сталін, по плану закулісы, ённий раз "поділили" Польщу. Часть Польщі – Галіція, была польська выше 600 років, а приєднана танками до України Сталіном у 1939 році. Из русинської Лемківщини на Галіцію (сусідська для них територія) перейшла часть людёй из числа именно лемків-русинів и также называла себе там, межи галичанами, "русинами". Айбо большинство галичан конкретно именовалися т'лько "руськыма", малороссами, ци пак май п'зніше (лем в к'нци XIX віка) - украинцями³.

На протывагу сёму, б'льшость людёй, жителів сівєрных (у Польщі) и южных склонів г'р Карпат (Австро-Мадярщина, п'зніше Словакія и Подкарпатя), называли себе конкретно "русинами" (у порунанку з поляками – руснаками), а себе – руськыма ци руским, авать карпаторуськым народем⁴. Айбо, а ни еден гімн, а ни една співанка на Галичині (ци на Волині, ци в Києві, ци в Новгороді, ци в Сибіру) не обрїтаєся, де бы ёї жителі самоосознавали себе лем русинами, а не руськыма. А мы, подкарпатські русины, ніколі и не переставали самоосознавати себе іменно русинами, співаючи уже офіційно од середини XIX ст. русинський гімн-кредо и пісню А.Духновича з конкретнів назв'в русинської національности: "Я русин был, есмь и буду, я родился русином". Значить, історично ніко нігда не доказовав, што новгородці, галичане, сівєрці – йсе гибы бывші русины, а не русские.

Но ищи к'сь може сміховатися ци пр'вбовати дуріти когось и доказоватися про всеобщее свободное х'снованя терміна "русины" до 1918 года – докїть ищи юридично межинародное сообщество не зафіксowało тот правовий стан, як себе самі офіційно самоосознавали малі народы Європы, в тому числі и русины, и як каждому народови было зафіксовано ёго свободное имя!

¹ Но ко вологодців-русинів запише днеська в етнічні українці?

² Про значєня сл'в «Малороссия» и «Украина» позерайте докладно в книзі Б. Юркевича (Б. Башилова) «Малороссы мы или украинцы», «...Малороссия - есть понятие племенное. Украина обозначает ничто иное как о+краину, украинные земли государства-(крайины=У+крайины)... В старинных государственных бумагах (XV века) часто употребляются следующие выражения: Рязанская У+краина, Воронежская У+краина, Курская У+краина, Сибирская У+краина, (Мукачевская У+краина, Руська Крайна). В старинной песне сибирских землепроходцев, сложённой во времена, когда Ерофей Хабаров завоевывал Амур, поётся: *Как во Сибирской во У+краине, Да во Даурской стороне.*

³ Термін «Малая Русь», «Малороссия» возник (корінь воз+«ник»-глагол «никати») в 1335 році, коли «москалі» и всё Московськое Княжество, (як и другі княжества), было под татарським ігом. Малоросійів, Малів Русьів назвав княжество Галицькое и Волыньское князь Юрій Второй. И Юрій Второй назвал себя «князем всея Малая Россия». Москалі до создания названія «Малороссия» не мають ніякого отношенія. Йсе слово «Малороссия» придумали не москалі, а жителі Червоної Руси (предкы дешньных галичан). Сякыма сл'вами широко хоснуєся и Богдан Хмельницький в своём Білоцерковному Универсалі в 1648 году; *"Вам все҃мъ обще Малороссиянамъ о томъ доносить... Кому из васъ любима цѣлостъ Отчизны вашей У+краины Малороссийской..."*.

⁴ Русины кажуть, што «в'їн (муж) руський а ёго жона руска».

Because of this it is common knowledge the process of this juridical national identification for Slovans, Slovaks, Croatians and for the Rusyns began since "The springs of nations" in 1848 and ended in 1918, when the peace conference in Sen-Germene juridically proved concrete names for small nations in Europe: Slovans, Slovaks, Croatians, Montenegroes, Serbs, Czechs, Ukrainians, Bulgarians, Russian (Rosiyans), Belorussians and **Rusyns**. As the documents testify from the peoples mentioned above only one people, who lived and still live on the southern slopes of the Carpathian Mountains (historically Subcarpathian Rus currently Transcarpathia), was named in that official document exactly – the Rusyns.

The name "Rusyn" can not be given ¹ to any other nation but only to Subcarpathian Rusyn people. The only Subcarpathian Rusyn people yet in 1849 began singing as a whole nation the song composed by Alexander Dukhnovich: "I was a Rusyn, I am and I will be a Rusyn for I was born a Rusyn...!" Just heed to the word kind people, honest people! Just Rusyn but not simply a Russ, a Ross, a Hungarian, Carpathian Russ or Maloross.

Apart from this the Rusyns are not one nation in the world started to ascribe itself different names in order to preserve the national status. Thus very wide spread among the Rusyns are such surnames as Rusyn, Rusnak, Rusynko, Rusyanyuk, Rusynovich, Rusnachka, Ruska, Rusynovskiy etc². This is a unique ethno miracle which has no parallel in the world.

The All-Rusyn anthem "The Subcarpathians Rusyns awake from your deep sleep", is a text which has remained so till our days and has not been cancelled and is the anthem of Subcarpathian Rusyns – the official anthem of Subcarpathian Rus. This anthem was officially performed as of 1918 to 1939 together with the anthems of Slovaks and Czechs thus becoming part of the blood system of all Rusyns and from 1849 till our days and forever. For us the Rusyns the Words of the anthem will forever remain enlightening our hearts and souls, for we are the Rusyns and we will remain the Rusyns! And shall never forget the words of Dukhnovich for this belonging to us!

Remember Rusyn! Our native Rusyn language has already once been the state language of the Subcarpathian Rus as of 22 January 1918 till 1946. Today, after 1991, the state language is Ukrainian but this does not hamper to freely preserve our Rusyn language in all human activities in spiritual, cultural, and political life. This "Grammar..." has been compiled precisely to ease the knowledge of literary Rusyn language which has taken into account all the previously existing grammars, especially the "Grammar..." by I. Garaïda published in 1943.

¹ There are a lot of «ex» Rusyns that do not want to be the Rusyns, especially citizens of Galicia and Volyn. Who even fight against the term «Rusyns».

² The Russians do not have surnames Roskiy or Rosiyanin. The Slovaksians also do not have surnames Slovak, Sloven or Slovatsko. The slovakized Rusyns had surname Tovt. Ukrainians have the only surname Lesya Ukrainka but this is only pseudonym of mason Larisa Kosach.

Тому, не є секретом, што сись процес юридично-національних самоідентифікацій для словенів, словаків, хорватів и для русинів почався уже из "весны народів" 1848 и завершився 1918 роком, коли Сен-Жерменська (под Парижом) мирна конференція юридично підтвердила конкретні имена за мальма народами Європы: словены, словакы, хорваты, черногорці, сербы, чехы, украинці, болгары, русские (россияне), білорусы и **русины**. И, як свідчать документи, из названых малых народів **лем еден народ**, котрый жив и жиє до ныні на южных склонах гър Карпат (історичної Подкарпатської Руси, більшов частків днешнього Закарпаття України), именуєся в тому юридичному документі конкретно – "русинами".

Сим іменем – «русины» юридично вже не сміють и не мають юридичного права называтися¹ другі народы. Єдинственний, подкарпато-русинський народ, ищи из 1849 года почав уже всенародно співати вручаніє Александра Духовича: "Я русинь былъ, есмь и буду, я родился русиномъ..."! Принікайтеся добрі, людкове чесні! Пак русином, а не просто русом, россом, угроросом, карпатороссом ци малороссом. Кроме сего, русины, ци не еден народ у світі, котрый, обы ся національно сохранити, почав себі давати фамілії (прізвища) по имени своєї національности. Так в русинів унікальна ономастика: широко розпространені фамілії (прізвища) – десятками тисяч: Русин, Руснак, Русинко, Русанюк, Русинович, Русначка, Руска, Русинівський, и т.д.² Йсе просто унікальное неповторное фамільное лінгвістичное русинськое етночудо из чудес, якому не є руных.

Всенародный національный русинський гімн "Подкарпатськіи русины, оставте глубокий сон", текст котрого и до днеска є офіційным **нескасованым** гімном подкарпатських русинів, офіційным гімном Подкарпатської Руси, який, офіційно ісповняєся из 1918 до 1946 рока ведно из гімнами чехів и словаків, твердо зайшов у плоть и крив всіх русинів одтвды (из 1849 рока) и до днеска - и навікі. Для нас же, русинів, йсі слова гімна суть и будуть вічно святі и незамінимі для сердца и души, бо мы – Русинами были й будеме! и свое, по словам Духовича, нігда не забудеме!

Памнятай Русине! Наш народный русинський язык уже бив державным в Подкарпатській Руси од 1918 до 22 януара 1946 рока, анаціональность «русины» упоминаєся в офіційных документах Чехословакії, Польщі, Сов.Союза. Днеска, позад 1991 рока, державным языком є украинський, но йсе не мішає нам свободно хосновати и свій региональный и національный (для нас) русинський язык у всіх напрямках діяльности: духовному, культурному и політичному. Якраз и для облєгченя знаня літературного русинського языка и складена йся "Граматыка...", яка враховала всі возможні досягненя перєжих граматик, особливо «Граматыкы» І. Гарайды 1943 рока.

¹ Тать они вже многі, так звані «бывшій» русины, й самі не хочуть так ся называти, особливо жителі Галіції и Волині. И даже одкрыто воюють проти терміна «русины». Большевики даже табу на йсе слово поклали.

² В россиан нес фамілій Росский авать Россиянин. В словаків тоже нес фамілії Словак Емід, Словен ци Словакко. Скорше словакізовані русины писалися Тбвт. За русинів-половинчаків часто казали же такый русин є «ФЕЛЕ модєр-феле тбвт». В украинців єдна лем фамілія-прізвище Леся "Українка" и то лем заказный псевдоним масонкы Ларисы Косач. Точно так и топоніміка русинська говорять за ся: села Руськое, Руська Долина, Руські Комаровці, Руськое Поле.

Pray to God Rusyn! Mind that the future and destiny of our peace-loving Rusyn nation and the fate of the language depends upon you. The Rusyns are to be found elsewhere in the world: in America, in Canada, due to different hazards and motives. If you have lost our Rusyn word and soul pray do not become an impudent anti-Rusyn! For many a one has beaten their own and has spat into the spring from which they will have to soothe their thirst not to die spiritually. These are orphans, they have forgotten that justifiably God's punishment shall come upon them and upon all who are opposed to their nation and bear hatred to their native language.

Be wise and have a world outlook! There is nothing eternal in the world! So many of our foes have departed from this world with shame. History has given them into oblivion! Where are they now? But we, true Rusyns are even nowadays! Everything changes empires, political, systems, rulers, liberators "well-wishers", evil-doers, false apostles, anti-Christ. Unchanged is only one thing – the spiritual gift endowed upon the true Rusyn from Saint God to preserve his spiritual and national identity!

I am a Rusyn and you are a Rusyn! Our children are Rusyn too, who breathe the Carpathian Mountains air and who have absorbed the living water of spirit of Saint Carpathian Russ. To this it should be added as is our language, the language of the Rusyns, nobody knows it in perfection, nobody but the Rusyns and those who have been living amongst us for years and in the poet's words "sucked the Rusyn mother's milk".

Cherish love to your state, Rusyn, have respect for "the state language" but never cease to be a patriot of your Rusyn land, of your people and of your native tongue. Waste no time to know the history of sacred Carpathian Russ, your literary Rusyn language! Should you have or hold your own view¹ on this problem, so gather your thoughts on this issue, mould it in legible form and send it to any Rusyn society or the author of this manual. By doing so, we can and have to take part in perfecting the norms of literary Rusyn language.

And you try not only to speak but try to write down Rusyn words which, unhappily, fall out of usage, and they are simply unique.

May God bless all Rusyns and people of good will by peace and grace! I was a Rusyn, I am, and will remain one, for on the Doomsday God will not enquire either in English or German, but will ask in the Rusyn language. And if I am able to converse in my Carpathian-Rusyn folks language and will know the Rusyn language I and my children inclusive – know the language of my mother who have preserved true Christian faith I can be sure God will forgive us. God will endow us with the highest and most priceless reward – saving our souls and the abode of Heavenly Father who has long before recognized us – until we are blessed!

That is the Heavenly Reign where there shall not be room for false anti-Rusyns but only there will be room for pure, blameless Christians with Rusyn souls who love their sacred Carpathian Russ, the Subcarpathian-Rusyn lands, their own people and their native Subcarpathian Rusyn language.

Dymytriy Sydor (Vozdvizhenskiy). The leader of association «Soym of Subcarpathian Rusyns», the member of Ukrainian National Journalist Union of Ukraine.

¹ From the Rusyn verb "глядати" (to look for).

Молися Богу, Русине! Знай, же и од тебе также зависить дѡля нашего мирного боголюбивого подкарпато-русинського народа, што го всякі бѣды розвели по всѣму свѣту—аж до Америки и Канады. Кѣтъ ись, неборе, уже стрѣтив наше, русинське слово и сердце, то хоть не будь нахальным антирусином! Бо многі ся насмілили бѣти свѣйих и плювати у свою національну лѣнґвѣстичну кирнѣцю, из котрої бы мали пѣти, обы не загаснути духовно. Они, сироты, забыли же неумолимо прийде кара Божа на таких та й на каждого противника своѣго народа и ненависника до свѣго языка.

Будь мудрым и дальновидным! На свѣтѣ нич неє вѣчного! Кѣлько вже наших недругѡв из ганьбѡв и безславно одыйшли из сѣго свѣта. Їх исторія не хоче памнѣтати! Де вни суть? А мы, вѣрні русины, есьме и днеська! Всѣ ся мѣняе: имперіѣ, політичні системы, вождѣ, вызволителѣ, “благодѣтелѣ”, вредителѣ, лжеапостолы, лжехристы. Не мѣнятьсѣ лем едно – духовна награда чесному русинову од Бога Святого завто, што сокѡтить свѣе духовно-національное!

Я русин и ты русин! И нашѣ дѣти – тоже русины, што дыхають вѡздухом Карпатських гѣр и впитали в сѣбе живу вѡду дѣха Святої Карпатської Руси. Ид сѣму вповимѣ, же такой язык, яким є наш, русинський, не гѡден знати в совершенствѣ нико, окрем самых русинѡв и тѣх, ко прожив межи нами довгы роки и, по слову поэта, “свав молоко од русинської мамкы”. Люби свою державу, Русине, уважай “мову державну”, но нигда не переставай быти патріотом своѣго русинського края, своѣго народа и своѣго материнського языка. Не полнуйся изучати исторію Святої Карпатської Руси, свѣй русинський літературный язык! Аж будеш мати своѣ погляды¹ на сись вопрос, то збери своѣ думкы, напиши ѣх в доступной формѣ и передай ѣх в любое русинське общество ци авторам сѣй книги. Сим мы всѣ можеме и мѣсме принимати участь у поліпшеню літературных норм русинського языка. Айбо провбуи и сам не лем говорѣти, но й запѣсовати русинські слова, які, на жаль, выходять помалы из хоснованя, а при тому суть просто унікальныма. Най Бог благословить всѣх русинѡв и всѣх людѣй доброї вѡли миром и благодатѡв! Я русин бѣв, ем и ним ся зостану, бо на Страшному Судѣ Бог ня зазвѣдать не по-англійськы, ци по-швабськы, а по-русинськы. И кѣтъ спѡзнаю бесѣду своѣго карпато-русинського народа и буду знати русинський язык я и моѣ дѣти, знати язык моѣй матери, присокотивши истинну віру христьянську, то можу ся потѣшити и понадѣятися, же Господь ня за йсе помилює и подасть ми май вышшу и май цѣннѣшу награду – спасеніє душѣ и мѣсто в Обителях Отца Небесного, у Котрого русины давно визнанѣ и ...пѣки благословеннѣ! Ото є тотѡ Царство Небесное, в якому не бѣде мѣста фальшивым антирусинам, но лем чистым незапятнанным христьянськым русинськым душам, люблящым свѡю Святу Карпатську Русь, свѡю подкарпато-русинську землю, свѣй народ и свѣй рѡдный національный подкарпато-русинський язык и ту державу, в якѡй судитьсѣ русинам жити.

Димітрій Сидор (Воздвиженський). Голова асоціації «Союз Подкарпатських русинѡв», Член національного українського союзу журналістѡв України.

¹ Од русинського глагола “глядати”.

Rusyn Language Grammar

Part I. Graphic of the Rusyn language

I. The Rusyn language Alphabet consists of 38 letters

1. Аа (а)=Аа (as in bus); 2. Бб (бы)=Bb (bin); 3. Вв (вы)=Vv (vin); 4. Гг (гы)=Hh (high); 5. Гг (гы)=Gg (gun); 6. Дд-Dd (day); 7. Ее (е) - Ee(i) (less) 8. Ёё (йо) = Yo (yours); 9. Єе (йе) = Ye (yes); 10. Жж-Zh (pleasure); 11. Зз (зы)=Zz (zet); 12. Ии (и) = Yu (big, the Rusyns); 13. Іі (і)=Ii (eel); 14. Її (йі) = yi (yeast); 15. Йй (йы) = Yu (yellow); 16. Кк (кы) = Kk (can); 17. Лл (лы) = Ll (let); 18. Мм (мы) = Mm (man); 19. Нн (ны) = Nn (no); 20. Оо (о) = Oo (ball); 21. Пп. (пы) = Pp (pan); 22. Рр. (ры) = Rr (ring); 23. Сс (сы) = Ss (seven); 24. Тт (ты) = Tt(ten); 25. Уу (у) = Uu (ubook); 26. Фф (фы) = Ff (file); 27. Хх (хы) = (Juan); 28. Цц (цы) = as Cc (tsunami); 29. Чч (чы) = Ch (church), 30. Шш (шы) = Sh (shelf); 31. Щщ (щы) = as in (Shch-No full analog); 32. Ы(ы) = (No direct analogue, like “y” in bit); 33. Ъь (мнягкый знак=softening sign as in like). 34. Юю (ю) = Yu (you); 35. Яя (яа) = (as in young); 36. Ъ (ять) «і» середині слова и «і» в кѡнцѣ= in Rusyn «i» or «yi»; is not used, the letter 'Ѫ-jat' currently is replaced by [i] or [i]; 37. Ôô (о з позначкѡв=is equivalent to [ə:] as in bird); 38. ѸѸ (у з позначкѡв=as in measure=or as in German fünf) 39. Î î (і з позначкѡв=as in youth).

Penmanship in writing the alphabet and examples of spelling.

Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff (Ff), Gg, Hh, Ii, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu, Vv, Ww, Xx, Yy, Zz, Ёё, Її, Ъь, Ыы, Юю, Яя, Ъь, Ъь, Ъь.

E. g.: *Rusyn children love to sing carols, go to church, sing, pray, respect father and mother, elder's friends. Horse helps the Rusyns in the field but frequently poor people have only pair of bullocks. Rusyn's pupil in old times should have a brief case, pencil, copybook, books and a chalk. Alexander Dukhnovich – wrote a credo-verse: I was the Rusyns am and will be. (Александр Духнович – Будитель Русинѡв, написав стих-кредо: я русин был емь и буду, я родився русином).*

Граматика русинського языка

ЧАСТЬ I. ГРАФИКА русинського языка

Русинський алфавіт має 39 букв. (з аналог. в англійському).

1. Аа (а) = *Aa* (ei); 2. Бб (бы) = *Bb* (bi); 3. Вв (вы) = *Vv* (vi); 4. Гг (гы) = *Hh*-high; 5. Гг (гы) = *Gg* (*g-gun*); 6. Дд (ды) = *Dd* (di); 7. Ее (е) = *Ee* (i); 8. Ёё (йо) = *Yo-yours*; 9. Єе (је) = *Ye-yes*; 10. Жж = *Zh*; 11. Зз (зы) = *Zz* (zet); 12. Ии (и) = *Yu* (big, Rusyns); 13. Іі (і) = *Ii* (ai)-triller; 14. Її (йі) = *yi*-(Iaiti); 15. Йй (йы) = *Yu* (yellow); 16. Кк (кы) = *Kk* (kei); 17. Лл (лы) = *Ll* (el); 18. Мм (мы) = *Mm* (em); 19. Нн (ны) = *Nn* (en); 20. Оо (о) = *Oo* (ou); 21. Пп (пы) = *Pp* (pi); 22. Рр (ры) = *Rr* (ar); 23. Сс (сы) = *Ss* (es); 24. Тт (ты) = *Tt*(te); 25. Уу(у) = *Uu*(у); 26. Фф(фы) = *Ff*(ef); 27. Хх (хы) = like “*h*” or “*Kh*” (Hanover); 28. Цц(цы) = as *Cc*(si)-tsunami; 29. Чч(чы) = *Ch-church*; 30. Шш (шы) = *Sh-shelf*; 31. Щщ(щы) = as *Sch*-No full analog; 32. Ъы = (No direct analog. Like “*y*”); 33. Ьь(мнягкий знак = softening sign). 33. Юю(ю) = *Yu* (you); 35. Яя(ја) = *Ya-young*; 36. Ъь (ять-«іе»); 37. Ôô (о з позначкôв) – No direct analog; 38. ŷ (у з позначкôв) – No direct analog; 39. î (і з позначкôв) – No direct analog.

Рукописный русинський алфавіт.

A a, B b, V v, H h, G g, M m, Z z, E e, E e, E e, C c, U u, I i, I i, U u, K k, L l, M m, H n, O o, P p, S s, T t, U u, F f, X x, U u, U u, U u, U u, U u, o, o, Ю ю, Я я, Ъ ъ, Ь ь, Î î, Ô ô, ŷ ŷ;

Примір: Русинські діти люблять колядувати, ходити до церкви, красно співати, молитися, честувати отця и матір, уважати старших и свойих цімборôв. Купò-помочник русинови на поля, айô май часто моде бідні мали лем пару волôв. Русин-школярò у старі часи мусив мати ташку, флайдис, зошит (ірку), книжкы и грифлик (крейду). Александр Духнович – Будитель Русинôв, написав знаменитый стих-кредо: я русин бывò, есьмò и буду, я родилсь русином!

"Great and truthful history of Carpathian Rusyns was wrote by the Michel Luchkai – the glory man of saint people. Adolf Dobryanskiy was authoritative politician from the Rusyns in Austrian parliament. Subcarpathian Russ until 1945 was part of Federal Czechoslovakia, the most powerful and rich state of Europe in that time. By ours dialectical wealth we the Rusyns prove that our language is old Slavonic the Rusyns which looks like languages of all Slavs: Russians, Byelorussians, Ukrainians, Serbs, Croats, Slovaks, Macedonians. But it is known that likeness is not identity.

Folklore of every Rusyn region has the right to be written only in authentic way because the Rusyns have such unique forms which are already dead in Slovakia, Croatia, East Ukraine and Russia. God by himself told to save mothers languages and Rusyn language for Rusyn posterity and whole world. What we Rusyns are doing!!! Слава Богу же и речунѠѠ у гнечока менумбся мумба на гребнѠмъ азикѠбу УкрѠбу. (Thanks God that today the Rusyns are praying on old language of church.)

Important information for those who want to learn Rusyn language:

as we see from the alphabet of The Rusyns they have four special letters (Ѡ, ѡ, ѣ, ѥ) which are in the final position of words: (36.Ѡ=i, i), (37.ѡ=long o:), (38.ѥ= ũ as in words of French origin). (39. ѣ as ũ and ю). Their phonetic pronunciation and grammatical options are stated below in chapters 1 (Ѡ), 2 (ѡ), 3 (ѥ), 4 (ѣ).

1. Old spiritual crusyform letter Ѡ-jat' (36th)

The Rusyns have an old church spiritual letter Ѡ¹ (36th in the alphabet), which always decorates The Rusyn texts by its fine cruciform, no ancient text is treated without it. The unique letter Ѡ (yat') – is equivalent to the sound «i^e» in the middle of the word and «ï» in the end – («i» or «yi»); Today this letter is used for the stilization of church texts and citations. Supporters of The Rusyn ansestory borrowed this letter for the currant alphabet and have proved with arguments that old Rusyn texts, prayers or the translation of the Gospel are imposible (or should be very inadiquate) without the letter Ѡ (ятъ). There is a small number of users of this letter. Mainly these are: two poets of the "old generation" (Michael Kemin, Vasył Sochka), theologians, linguists, translators, etc.

¹ The last grammar by I. Graraida contained this letter Ѡ.

Краску и правдиву «Историю Карпатських Русинів» написав Михайїл Луркаї, славний мужь святого русинського народу. Адольф Додрянський був авторитетним політиком од русинів у Австрійському Парламентови. Подкарпатська Русь до 1945 рока была частовь Федеративної Чехословачії яка была самовь демократичновь, сильновь и богатовь державовь Европы на тот час. Своимь диалектичновь богатствомь, русины, доказуеме, што наш язык в праславяно-русинський, фрест похожий до языковь всіх славян: россиян, білорусовь, україинцїв, сербовь, хорватовь, словаковь, македонцїв. Но ясно всім, што схожість не є идентичность. Айбо фольклор каждого русинського мінірегиона и місности має право обь передатися и записоватися лем автентично, бо у русиновь зосталися такі унікальні форми, які давно уже одмерли на в Словачії, Хорватії, восточній Україні и Росії. Сам Господь повелівь сохрانیти материнські языки и русинський язык для русинського потомства и для цілого світа. Што мы, русины, твердо и робиме!!! Слава Богу же од русиновь и днеська теплится молитва на древнємь языкови Церкви.

Важна інформація кождому, ко хоче познакомитися из русинськым языком! Як видко из русинського алфавіта, русины мають специфічні чєтыри буквы, які по алфавіту суть у сáмому кўнци: (36.ѣ=i, і), (37.ѡ=двогос о), (38.ѣ= ü и у). (39. і як ü и ю). Їх фонетичное озвучєня и граматичное призначєня подані ниже в пунктах 1 (ѣ), 2 (ѡ), 3 (ѣ), 4 (і).

1. Древня духовна крестовидна буква ѣ-ять (36-та)

Русины мають древню церковно-духовну букву ѣ¹ (ять: 36-та по порядку алфавіта), яка все прикрашала русинські тексти красновь крестовидновь буквовь, без якої не обходився а ни єден старьй текст.

Буква ѣ (ять) – обозначає звук «i^e» в середині слова и «i» в кўнци—(in Rusyn «i» or «yi»);

Днеська русины из цільовь стилізації ищівь хоснують «ять», айбо май чаще в церковных текстах и в цитатах. Стороннікы русинських древностей ўбороли йсю букву и для днешнєго алфавіта, аргументовано доказавши, што древні русинські тексти, молитвы ци днешньый перевод Євангелія невозможні (ци были бы крайнє збіднені) без буквы ѣ (ять).

Днеська хоснователівь сей бѣквы мало. В основному йсе поєты старшого поколіня (Михаїл Кемінь, Василій Сочка), богословы, лінгвісты, переводчикы, архівісты и др.

¹ Сама послєдня довоєнна граматика І. Гарайды включала сию букву ѣ.

2. Specific Letter ô (o marked). (The 37th in the alphabet).

The letter ô mark is historical for Subcarpathian Rusyns and for Galicia Russians until 1918. It had fought for the right to exist and today it has preserved for The Rusyns their phonetic wealth what had once been lost by East-Slavs Russians, Ukrainians (even Galician¹) and Byelorussians and is also preserved in Czechs, Slovaks and Croats.

Ôô («o» mark) is equal to shortened Rusyn sound **o**^u in word =*бôвт*(shop). *Коло бôвта стояла рôвта, – йсе была цѣлâ нôвта* (Д. Воздвиженський). (A group of people stood near the shop and it was a whole problem.). ô is used:

a) in nouns of nominative case singular: *мôркôв*, *аршôв* [arsho:v], *сôйка* [so:ka], *шôвгор*[sho:gor], *шôдрунь* [sho:drun'], *дôнь* [o:n'] (in meaning of), *бôвт* [bo:vt], *пôтя* [po:tya], *нôрôнич* [no:ro:nch], *бôвдер*[blo:vder], *шôдрунь* [shodrun'], *нôвьва* [po:n'va], *нôвта* [no:vta], *нôвтарь* [no:vtar'], *шарьôвкa* [sharn'o:vka], *дубôвка* [dubo:vka], *палачинтôвка* [palachinto:vka], *брôвза* [bro:vza], *кôвдош* [ko:vdo:sh], *жебалôвка* [zhebalo:vka], *кôнтя* [ko:nt'a], *кôндя* [kocho:n'a], *кôндя* [kopo:n'a], *мôчарь* [mo:char'], *кôрмань* [ko:rman'], *кôрч* [ko:rch], *фйôвка* [fyo:vka], *покрôвиць* [pokro:vyts'], *здорôв* [zdo:ro:v];

Запертый бôвт. (Closed shop.) *Шкôвный шôвгор*. (Good son in law). *Горьчый бôвдер*. (Hot oven). *Мюст через Уж стрôйили при пôмочи чэхôв*. (The Bridge across the river Uzh was built by means of Czechs.); *Галагôв–май старâ и май фâйна часть Ужгорода*. (Galagov is the most ancient and beautiful part of Uzhgorod); *Шôвгор Стефан добрый гентеш*. (The son in law Stephan is a good bucher.).

b) in adjectives: *дôвгый* [do:vhyi], *тôвстый* [to:vstyj]; *Литом день дôвгый*. (The day is long in the summer). *Тôвстый чоловік був хворый*. (The fat man was ill).

c) In pronouns: *кôсь* [ko:s'] *до нас иде; штôсь* [shto:s'] *нам не дати; якъхось* [yakykhos'] *людей застâвили аршôвати. Кôсь* [ko:s'] *хоче послухати, а кôсь – нѣт*.

d) in accusitive case nouns singular of feminine gender²: *милостъôв* [mylostyo:v], *пьястьôв* [pyasty:v], *горôв* [horo:v], *бâлтôв* [balto:v], *штримфльôв* [shtrimphlyo:v], *земльôв* [zemlyo:v], *милостъôв Божôв* [mylostyo:v bozho:v], *частьôв* [chastyo:v].

Цильô рубâв дрыва бâлтôв. (Tsilyo cut logs with axe). *Кôсь мâхав на нѣго пьястьôв*. (Someone waved at him with fist). *Русин кажэ при встрічи: «Здорôв! Як ся маеш!» А кѣтъ йде гѣт, то кажэ: «Будь здорôв! Обставâйся³ з Богом!»* (On meeting somebody The Rusyn says: "Hi! How are you?" and when he departs he says: "Be healthy! God be with you!")

e) In nouns in genitive case the plural of masculine and neuter genders: *сынôв* [syno:v], *русинôв* [the Rusynso:v], *полякôв* [polyako:v], *волôв* [volo:v], *слôв* [slo:v].

Nouns in genitive case usually have the ending *-ôв*: *учебных столôв* (desks), *бѣлых грибôв* (boletus mushrooms), *добрых слôв* (good words), *край русинôв* (land of Rusyns), *пять голôв* (five heads).

У русинôв є много красных слôв. (Rusyns have a lot of fine words). *Дом стрôйили при пôмочи Чехôв*. (The house was build by means of the Czechs). *Феркô запряг пару волôв*. (Ferko yoked a pair of oxen). *Дидôве вповѣли пару слôв про русинôв*. (The old man was told a few words about The Rusyns). *Старшина русинська знаѣ тексты трѣх гимнôв: чехôв, словâкôв и подкарпатських русинôв*. (The old Rusyns knew texts of three hymns: Czech, Slovaks and Subcarpathian Rusyns). *З Бôжôв помôчôв русины заробили много долларôв в Америци*. (With God's help The Rusyns earned money in America.)

f) In adjectives of feminine gender in dative case by the historical principle ending in *ôй*: *Помогли старôй женѣ⁴*. (Old woman was helped). *Были сме в «Червенôй ружи»*. (We were in "Chervena ruzha"). *Бѣленькôй невестѣ*. (To a white bride). *Слабенькôй дитинѣ*. (To a weak child). *Русинськôй снѣваници*. (To The Rusyn song), *Подкарпатськôй Руси* (To the Subcarpathian Rus).

¹ Partly that was preserved by an old people in mountainous regions of Galicia.

² The Rusyn word *Зайтися-задовольнитися*. Is close to the Ukrainian one *обійтися*. But the Rusyns use this word in the meaning of *поспѣхувати* (to do all about the house), *обыйти птицю, худобу* etc.

³ Rusyn read «Пставâйся»=обставâйся=leave.

⁴ Русь. «ЖЕНА» образовалось од ЦСЯ «жена»=жѣна=жона. Но туй взято «жена» за историчным принципом, бо хоснуються два варианты сѣго слова: «женський» и «жунський».

2. Специфічна буква ђ (о з позначків). (37 ма в алфавіті).

Буква ђ з позначків є історичнів для подкарпатських русинів, бесарабських (молдавських), галицьких и буковинських русинів до 1918 рока. Она ўборолa собі право на життя и днеська обы присокотити русинам їх фонетичное багатство, што невозвратно уже утратили восточні славяне русские, украинці (даже галичане¹) и білорусы и присокотили чехы, словакы, хорваты. **Ќб** («о» з позначків) обозначає стягнутый русинський звук оʹ, наприклад, у слові=**бѡвт. Коло бѡвта стояла рѡвта, – йсе была ціла нѡвта** (Д. Воздвиженський). **Хѡснуєся ѡ:**

а) У назывниках (укр. іменниках, рос. імя прилагат.) назывного, родового змінника єдинини: **мѡркѡв, аршѡв, сѡйка, шѡвгѡр, шѡдрунь, ѡнь** (у значеню *аж*), **бѡвт, пѡтя, нѡрѡнч, блѡвѡдер шѡдрунь, пѡньва, нѡвта, нѡвтaрь, шарнѡвѡкa, дубѡвѡкa, палачѡн-тѡвѡкa, брѡвѡзa, кѡвѡдош, жѡбалѡвѡкa, кѡнтѡя, кѡчѡня, копѡня, мѡчaрь, кѡрмань, кѡрч, фѡйѡвѡкa, покрѡвѡщиц, зѡдрѡвѡля; Запертѡый бѡвт. Шѡкѡвнѡый шѡвгѡр. Горячѡый блѡвѡдер. Мѡст через Уж стрѡйѡшли при пѡмѡчи чѡхѡв. У хлѡвѡ є муѡт (жижѡ).** *Гaлaгѡв–мaй старѡ и мaй фѡйна чaсть Ужгорода. Шѡвгѡр Стефан добрый гѡнтѡш.*

б) У прилагательниках (укр. прикметниках, рос. імя прилагат.): **ѡвѡгѡый, тѡвѡстѡый; Літѡм дѡнь дѡвѡгѡый. Тѡвѡстѡый чѡлѡвѡк бѡв хѡрѡый.**

в) У містоназывниках (укр. займенник, рос. местоимение): **кѡсь до нaс иѡде; шѡтѡсь нaм не дaли; ѡкѡхѡсь лѡдей зaстaвѡли аршѡвaти. Кѡсь хѡче послухaти, a кѡсь – нѡйт. Шѡтѡсь мaємѡ сaмѡ, a шѡтѡсь нaм дaтѡ.**

г) У назывниках (укр. іменниках) творящого змінника жен. рода єдинини у флексії **-ѡв**. Русини маюць характѡрнѡй свѡй показник творящого змінника у назывника – флексію **-ѡв**, де нѡяк не мож зайтѡся² без букѡв **ѡ**. **мѡлѡстьѡв, копѡчѡв, пѡстьѡв, горѡв, корѡвѡв, бѡлтѡв, шѡрѡмѡфлѡв, землѡв, кѡркѡв, їркѡв, цѡрузѡв, мѡпѡв, лѡбѡв, лытѡкѡв, топѡнкѡв, нѡркѡв, мѡстьѡв, влѡстьѡв, людѡскѡв гѡнѡбѡв, мѡлѡстьѡв Бѡжѡв, свѡйдѡ чaстѡв. Цѡль рубѡв дѡрѡвa бѡлтѡв. Кѡсь мѡхѡв нa нѡго пѡстьѡв. Русин кaже при стрѡчи: «Зѡдрѡв! Як сѡ мaєш!»! *A кѡтѡ йѡде гѡт, тѡ кaже: «Будѡ зѡдрѡв! Обстaвѡйсѡ з Бѡгѡм!»***

д) У назывниках (укр. іменниках) родового змінника множини мужського и середнього родів за історичным принципом: **сѡнѡв, русѡнѡв, полѡкѡв, волѡв, слѡв**³. Флексія родового змінника у назывника май часто має тот історичнѡй вид **-ѡв**, якѡй парѡє всѡм русинам: **учѡбнѡх стѡлѡв, бѡлѡх грѡбѡв, добрѡх слѡв, крѡй русѡнѡв, пѡть гѡлѡв. У русѡнѡв є мнѡго крaснѡх слѡв. Феркѡ зaпрѡг пaру волѡв. Дѡдѡвѡ вѡвѡли пaру слѡв про русѡнѡв. Старшѡнѡ русѡнѡскѡ знѡє тѡкѡсты трѡх гѡмѡв: чѡхѡв, словѡкѡв и подкарпатських русѡнѡв. З Бѡжѡв помѡчѡв русѡни зарѡбили мнѡго доллaрѡв в Америкѡ. ж)** У прилагательниках в женському роді дающого (росс. дательного) змінника за історичным принципом у флексії **ѡй**: **Пѡмѡгли старѡй женѡ. Малѡй дѡтинѡ йсе зѡбaвa. Бѡли сѡмѡ в «Червѡнѡй ружѡ». Бѡлѡнѡкѡй невѡстѡ. Слѡбѡнѡкѡй дѡтинѡ. Смaчнѡй стaрaвѡ. Русѡнѡскѡй спѡвaнѡцѡ, Подкарпатскѡй Руси.**

¹ Частично при сокотили ото інші старі люде у горных районах Галичины.

² Русин. *Зайтѡсѡ–зaдѡвольнитѡсѡ.* Близьке до слова *укр. обѡйтѡсѡ.* Но русѡни йсе слово хѡснѡють у значеню *пѡспѡхѡти* роботу по хазѡйствѡу, *обѡйти пѡциѡ, хѡдѡбу* и т.д.

³ На Марамороши йсі слова звучат: сѡнѡв, русѡнѡв, слѡв, полѡкѡв, волѡв, бо буква «ѡ» обозначаєть тѡй про них звук «у», а про лѡмѡкѡв–звук ѡ тѡй є як ѡ:сѡнѡв, русѡнѡв, слѡв, полѡкѡв, волѡв. Хѡсно–вaнѡя букѡв «ѡ» трѡбує історичнѡй принцип, но допѡскаєся лѡкѡлѡнѡй вaрѡянт писaти «у» вaтѡ «ѡ».

g) In endings of nouns in genitive case when the base of the word ends in:

-б: *басарабы-басарабѡв* (Basarab-of basarabs), *грабы-грабѡв* (hornbeam - of hornbeams), *грибы-грибѡв* (mushrooms).

-д: *діды-дідѡв* (grand father); *сады-садѡв* (gardens); *гады-гадѡв* (snakes); *гордѡвы-гордѡвѡв* (wine barrel);

-з: *вѣз-возѡв* (wagon); *лазы-лазѡв* (passes - of passes); *пазы-пазѡв* (slots); *газы-газѡв* (gases); *тазы-тазѡв* (pans);

-к: *значкы-значкѡв* (marks), *пророкы-пророкѡв* (profits), *сучкы* (деревляні)-*сучкѡв* (bough), *пучкы-пучкѡв* (bunch); But more often is used ending of genitive case -ок: *пушкы-пушѡк* (guns), *ташкы-ташѡк* (bags), *фляшкы-фляшѡк* (bottle), *циганкы-циганѡк* (gipsies), *дичкы-дичѡк* (wild), *качкы-качѡк* (ducks), *парадичкы-парадичѡк* (tomatoes), *тычкы-тычѡк* (sticks), *кучкы-кучѡк* (heaps), *мачкы-мачѡк* (cats), *тѣчкы-тѣчѡк* (clouds).

-л: *вал-валѡв* (billow), *зал-залѡв* (hall), But: *похвалы-похвал* (praises), *сандалы-сандал* (sandals), *кандалы-кандал* (fetters), *школы-школ* (schools), *кадилы-кадил* (censers), *водилы-водил* (drivers), *воетилы-воетил* (aggressive person), *вилы-вил* (pitchfork), *білы-бил* (beating stick), *валы-вал* (*рідше валѡв*) (вісь), *громилы-громил* (burglar);

-н: *звоны-звонѡв* (bells); *пацкан-пацканѡв* (rats); *слоны-слонѡв* (elephants); *сукман-сукманѡв* (dress); *поклоны-поклонѡв* (bows); But: *колоны-колон* (columns); *жоны-жѣн* (women);

-р: *бары-барѡв* (bars); *вары-варѡв* (broth); But: *пары-пар* (pairs); *кары-кар* (punishments); *хмары-хмар* (clouds);

-с: *гласы-гласѡв* (voices), *квасы-квасѡв* (kvasses), *стресы-стресѡв* (stresses);

-т: *платы-платѡв* (payments); *сваты* (*сватове*)-*сватѡв* (matchmakers); But: *даты-дат* (dates); *хаты-хат* (houses); *дѣти-дѣтей* (children); *ружѣ=руж* (roses);

-ф: *штрафы-штрафѡв* (fine); *шкафы-шкафѡв* (vordrobe);

-ц: *косиці-косиць* (flowers); *травиці-травіць* (grasses); *зусѣлниці-зусѣлниць* (catterpillar); *копйці-копйць* (heaps); *вѣвці-овіць* (sheep); *ножиці-ножиць* (scissors); *ключиці-ключіць* (collar-bone);

-в: with this letter the genitive case is used in contracted form which is equal to the base. *Главы* (*кнйгы*)-*глав* (*а не главѡв*) (chapters of the book), *славы-слав* (*а не славѡв*) (glories), *сливы-слив* (plum), *гливы-глив* (mashrooms growing on trees), heads.

-з: with this letter the word in genitive case is equal to the base too. *блага-блаз* (blessings), *сягы-сяз* (heaps), *врагы-враз* (*и рідше врадѡв*) (enemies), *скрягы-скряз* (niggard), *курагы-кураз* (smokers);

h) in verbs:

-In the infinitive: *зѡйкати* (to shout), *йѡйкати* (to yell), *лѡвгати* (to jolting), *хѡвзатися* (to slide), *кѡвтати* (to knock);

-In the imperative form of the verb: *пѡй* (come), let's go, *йѡйкнѣть ми* (shout for me),

-in future tense: *зѡдѡйме вѡверх* (will take up), *йѡйкне дѡбраз* (is going to shout),

-in conditional mood: If I slided I should have broken my leg.

3. Rusyn Specific Letter *ѣ* (y with two points). (№38th)

This letter is 38th in the alphabet. Letter *ѣ* marks sound «*і*» («*i*» with sign) which resembles German «*ü*» (as in word *fünf*). For The Rusyns of the two main dialects this letter signifies the double sound¹: phonetically difficult lemarks *ü* (like Germans *ü*) and simple Maramorosh *y*.

¹This letter «*ѣ*» in word «*кѣнь*» is identical to letter and sound «*о*» *кѡн* in Russian, and letter «*і*» in Ukrainian – *кѣнь*.

з). У флексіях називників родового змінника, коли основа слова кончається на: **-б: басарабы-басарабѡв, грабы-грабѡв, грѣбы-грѣбѡв.**

-д: дѣды-дѣдѡв; сады-садѡв; гады-гадѡв; гордѡвы-гордѡвѡв;

-з: вѣз-возѡв; лазы-лазѡв; пазы-пазѡв; газы-газѡв; тазы-тазѡв;

-к: значкы-значкѡв, пророкы-пророкѡв, сучкы(деревляні)-сучкѡв, пучкы-пучкѡв; Но май часто туй флексія родового змінника **-ок: пушкы-пушѡк, ташкы-ташѡк, фляшкы-фляшѡк, циганкы-циганѡк, дичкы-дичѡк, качкы-качѡк, парадичкы-парадичѡк, тычкы-тычѡк, кучкы-кучѡк, мачкы-мачѡк, лішка-лишѡк, качкы-качѡк, тѣчкы-тѣчѡк.**

-л: вал-валѡв, зал-залѡв, Но: **дѣла-дѣл; похвалы-похвал, сандѡлы-сандал, кандалы-кандал, школы-школ, кадилы-кадил, водилы-водил, воетилы-воетил, вилы-вил, бѣлы-бил, валы-вал (рідше валѡв), громилы-громил;**

-н: званы-званѡв; пацкан-пацканѡв; слоны-слонѡв; сукман-сукманѡв; поклони-поклонѡв; Но: **колони-колон; жоны-жѡн;**

-м: грамы-грамѡв; храмы-храмѡв; громы-громѡв; тлумы-тлумѡв; кумы-кумове-кумове(рідше кумѡвѡв); Но: **дамы-дам;**

-п хлоп-хлопѡв; снопы-снопѡв; Но: **стопы-стоп;**

-р: бары-барѡв; вары-варѡв; Но: **пары-пар; кары-кар; хмары-хмар;**

-с: гласы-гласѡв,; квасы-квасѡв, стресы-стресѡв; пресы-пресѡв; лісы-лісѡв, Но: **крѣсы(крайчыкы звѡнѡв)-крѣс; тисы-тис; Крѣса звѡна;**

-т: платы-латѡв; сваты (сватове)-сватѡв; Но: **даты-дат; хаты-хат; дѣти-дѣтей; рѣжѣ=руж; уста (укр. рот) -ѣст; вѣста (укр.вуса)-вѣст;**

-ф: шурфы-шурфѡв; штрафы-штрафѡв; шкафы ()-шкафѡв;

-ц: косиці-косиць; травиці-травиць; гусѣлниці-гусѣлниць; копиці-копиць; вѣвці-овиць; ножиці-ножиць; ключиці-ключиць;

-в: при сѡй букві родовый змінник хоснується у стягнутѡй формѣ што є руна основѣ. **Главы (кнѣгы)-глав (а не главѡв), славы-слав (а не славѡв), сливы-слив, гливы-глив, головы-голѡв.**

-г: при сѡму родовый змінник также руной основѣ. **блага-благ, сягы-сяг, врагы-враг (и рідше врагѡв), скрягы-скряг, курагы-кураг;**

к) У глаголах:

-У інфінітивѣ: гѣйкати, йѣйкати, лѡвгати, хѡвзатися, кѡвтати;

-У побудной формѣ глагола: пѡй, пѡйме, йѣйкнѣтѣ.

-У формѣ будущего часа: зѡдѡйме вѡверх, йѣйкнѣ дѡбраз,

-В условному способѣ: кобы быв им ся схѡвез, та бы м поламав ногу.

3. Русинська специфічна буква ѣ (у з двома точками).(38-ма)

Містоположення сѣй буквы в алфавітѣ – 38-е. Сися буква «ѣ»- («у» з позначкѡв) обозначає звук, близькый фонетично нѣмецкому «ü» (в словѣ *fünf*). Для русинѡв двѡх основных міні діалектѡв сися буква обозначає двойный звук¹: фонетично складное лемацькое *й* (похожое на нѣмецкое *й*) и мараморшское простое графічное и звуковое (*y*).

¹У великоросѡв сися русинська буква «ѣ» в словѣ «кѣнь» руна букви и звуку «о» *кѡнь*, а в украинському «ї»- *кѣнь*.

If The greater part of The Rusyns use simple y in words *кунь, вул, пун, снун*, so they are suggested to use this letter. And for the other part of The Rusyns two points under y are given, to let them pay attention to their mini-local sound *ÿ* in words *кÿнь, вÿл, пÿн, снÿн*. For example: *Русинія йсе моя вÿтцюзнина*. (Rusinia is my motherland.) *Каждый русин має, май менше, гордÿв файного вина*. (Every the Rusyns has, the least, a tun of fine wine.) *У косаря – тÿчка из каминÿ на поясови*. (The mower has a sharpening stone under his belt.) *Русинська пÿвниця йсе оддÿльна будова, авать нижньый этаж хÿжкÿ*. (A Rusyn's cellar is a separate building or the ground floor of the house.)

It is used:

a) In nouns of masculine and feminine genders in the nominative case: *спÿд*[spud], *пуд*[pud], *гордÿв*[horduv], *бочкÿр*[bochkur], *вÿл*[vul], *стÿл*[stul], *кÿнь*[kunʹ], *пÿвниця*[puvnytsʹa], *пÿлка*[pulka], *звÿзд*[hvuzd], *валÿв*[valuv], *тиглазÿв*[tyglazuv], *ментÿвка*[mentuvka] (ambulance), *хвÿст*[khvust], *вÿз*[vuz], (*русс.воз*), *мÿль*[mulʹ], *кÿл*[kul], *бирÿв*[byruv], *дÿлÿв*[dʹaluv][tsyu:vka];

Вергли го на спÿд. (He was thrown down.) *Я часто лÿзу на пÿд (укр горище) одрÿзати фалаток солонины*. (Often I climb on the attic to cut a piece of fat.) *Лвогши винограда дае гордÿв вина*. (A loughosh of grapes gives a tun of wine.) *Русинська пÿвниця богата на вино*. (A Rusyn cellar is rich in wine.) *Не кÿнь везе, а дорога*. (Not the horse leads, but street does.) *У Мигаля еден бочкÿр ся розколÿв*. (Michael's only barrel is broken.)

b) in nouns of feminine gender and in comparative degree: *Тютка Аncia была вÿтцÿва сестра*. (Aunt Ann was father's sister.)

c) in adjectives of all genders in the nominative case singular: *попÿвський сын* (priest's son), *штурÿвна жона* (good wife), *недÿйдавий чоловік* (mudler), *бабичÿвський орсаз* (road village of Babychi), *кÿнський слÿд* (trace of the horse), *газдÿвський ток* (Owners yard).

But: *шандрÿвський берег* (bank village of Shandrovo), *брестÿвський документ* (Brest's document), *калÿбське поле* (collective farm's field).

d) in numerals: *пÿв(половина)*[pyi:v], *пÿвдрога (еден из половинÿв)*[pyi:vdroha], *пÿтÿй жÿнÿ* [pyatui zhonʹi], *вÿсьмох*[vyi:sʹmokh] *людей, Уже пÿвпята* [pyivpyata] (*четыри и пÿв*);

But numerals of feminine gender have the ending *ÿй*: *У пÿтÿй комнатÿ зобралосÿ общество писателÿв*. (The society of writers assebled in the fifth room). *У другÿй половинÿ дня прийдуть гÿсти до ня* (Іван Лецович). (In the second half of the day guests will come to me). *Дванадцÿтÿй години приписана часова тÿчка – пÿвночи*. (Twelve o'clock is midnight).

e) in some nouns of genitive case: *пчолы-пчÿл* (bees), *зворы-звÿр* (rivers), *ногы-нÿз* (feet), *горы-гÿр* (mountains). But: *сÿль-сÿбли* (salt), *мÿль-мÿбли* (cloth moth).

f) in adverbs: *Тÿлькый* (a lot), *дакÿлько* (some), *крÿзь* (through), *дÿлÿв* (down). *Тÿлькый народ зобрáвÿся на плÿци*. (A lot of people gathered in the square). *Дакÿлько примÿрÿв*. (A few examples).

g) in verbs of non-perfect form: *вÿз* (drove) *помÿг* (helped), *дÿстав* (got).

h) in pronouns of masculine gender: *вÿн (вÿн, ун)* (he), *И мÿй ми не мÿльый, и свÿй ми не дÿбрый, но коло мене ÿх не бÿй*. (My mine is not sweet to me, and brother in law is not good to me, but do not beat them by me.) *Мÿй малый не хÿче йти домÿв*. (My boy does not want to go home). *Се свÿй чоловік*. (This is our man). *Свÿй плат ближе ид тÿлови*. (My dress is closer to my body). *Вÿн був дÿбрый учитель*. (He was a very good teacher). *Вÿн є свÿй чоловік*. (He is our man).

ÿ is used for the formation of noun in the genitive case in Maramorosh.

Завто, што бoльшинство русинoв хoснue именнo у в слoвax *кунь, вул, пун, снун*, тo предлoженo їм хoснoвaти грaфїчнoе у, a oстaльнoї, мeншoї чaсти русинoв – дaютьcя двї тoчкы нaд у (ў), oбы aкцeнтoвaти їм фoнeтичный пoзoр нa їx мїнїрeгїoнaльний звук *й* в слoвax *кунь*[кўнь], *вўл*[вўл], *пўн*[пўп], *снўн*[снўп]. Нaпримїр: *Русинїя йсе мoя (в)ўтцюзнїна. Кaждый русин мae, мaй мeншe, гoрдўв фaйнoгo вїнa. У кoсaря – тўчкa из кaмїнїм нa пoяcoвї. Русиньскa пўвнїцa усe бoгaтa. Кўл у гoрoдїнї быв дубoвый.*

Хoснўeся *ј*: а) У нaзвївнїкax (укр. їмeннїкax, рoсс. їмя сущeств.) муж. и жeн.рoдa, нaзвївнoгo змїннїкa: *спўд, пўд, бўк, гoрдўв, бoчкўр, вўл, гўд, стўл, кўнь, пўвнїцa, пўлкa, гвўзд вaлўв, тиглaзўв, мeнтўвкa* («скoрa пoмўч»), *хвўст, вўз* (рoсс.вoз), *мўль, кўл, бирўвкa, кўл, спoкўй=пoкoї, дялўв.*

Вeргли гo нa спўд. Я чaстo лїзу нa пўд (укр. гoрищe) oдрїзaти фaлaтoк сoлoнїнї. Лoвгoш вїнoгрaдa дae гoрдўв вїнa. Русиньскa пўвнїцa бoгaтa нa вїнo. Нe кўнь вeзe, a дoрoгa. У Мїгaлї eдeн бoчкўр ся рoзкoлoв.

б) У нaзвївнїкoвї (укр.їмeннїкax) жeн.рoдa в мїcнoмy змїннїкoвї и в стeпeнїx пoрyнaнїя в дaющoмy змїннїкoвї: *Тюткa Aнцї былa вўтцївa (утцївa) сeстрa.*

в)У прїлaгaтeльнїкax вcїx рoдoв eднїнї у нaзвївнoмy змїнїкoвї: *гўршa, бўльшый, пўзный, пoпўвський сын, шпурўвнa жoнa, нeдўїдaвый чoлoвїк, бaбїчўвський oрсaз, кўнський слїд, гaздўвський тoк.* Нo: *шaндрoвський бeрeз, брeстoвський дoкyмeнт; кaлгoськoe пoлe.*

г). У чїсeльнїкax (укр. чїслївнїкax): *пўв* (пoлoвїнa), *пўвдoрoгa* (eдeн из пoлoвїнoв), *кўлькo, пятoї жeнї, вўсьмoх лyдeй, Ужe пўвпятa* (чeтырї и пўв); Нo в жeнськoмy рoдї дaющoгo змїннїкa сїx чїсeльнїкoв хoснyeмe лeм флeкcїo *дї*: *У пятoї кoмнaтї зoбрaлoся oбщeствo пїсaтeлїв. У дрўгoї пoлoвїнї днїя прїйдyть гoстї дo нї (Івaн Лeцoвїч). Ид двaдцaтїтoї гoдїнї бyдe пўвeнoчї.*

д). У дaєкїx нaзвївнїкoв рoдoвoгo змїннїкa: *пчoлы-пчўл, звoры-звўр, нoгы-нўг, oчї- вўч, крoхўтoк, кўнцї, гўр.* Нo: *сўль-сoблї, мўль-мoлї.*

ж) У нaрeчнїкax (рoсс. нaрeчїяx): *Тўлькый, дaкўлькo, крўзь, oблўв.*

Тўлькый нaрoд зoбрaвcя нa плoщї. Прївeстї дaкўлькo прїмїрoв.

з). У глaгoлoв *бўйтeся; дўстaтї*; У фoрмї їмпeрфeктa: *вўз* (їмпeрфeкт oд глaгoлa *вeзтї*) *пoмўг, прoщўн, дўстaв, пўїшoв, прўллeся.*

к). У Мїстoнaзвївнїкax (укр. зaїмeннїкax, рoсс. в мeстoїмeнїяx) муж.рoдa: *вўн (ун), свўй, мўй, твўй; И мўй мї нe мїлый и свўй мї нe oдбрый, нo кoлo мeнe їx нe бїй. Мўй мaлый нe хoчe їтї дoмўв. Сe свўй чoлoвїк. Свўй плaт блїжe ид тїлoвї. Тa мїлый мўй мїлый, якa твoя мaтї....* (Русин.спївaнкa). «Жeнo, Сe Сын Твўй» (Євaнгeлїe). *Вўн быв oдoбрый учїтeль. Вўн e свoї чoлoвїк.*

Дoпyскaєcя хoснoвaтї *ў* длї твoрeнїя рoдoвoгo змїннїкa нaзвївнїкa нa Мaрaмoрoшї и тaм дe явнo чyєcя звук «у»: Дaвїдўв, Янoшўв, стoлўв. Їсyo флeкcїo прїсoкoтїлї лeмкы Пoльщї у нaзвax свoїx русиньскїx сїл. Днeськa, прaвдa, тaм русинoв нe є, бo їx дeпaртoвaлї ищї в 1945-47 рoкax прї oпeрaцїї «Вїслa», нo тoпoнїмїкa oстaлaся, як свїдoк русиньскoстї сїx тeрїтoрїї: Бжoзўв, Рїмaнўв, Дїнўв, Лyбaчўв, Цeшaнўв, Глoгўв, Жeшўв, Лyпкўв, Тoмaшўв, Грyбeшўв, Нaлeнчўв, Улїaнўв, Лyкўв, Aлeкcaндрўв, Oстрўв, Цeвкўв. Oстaткы дрeвнїгo «ўв» є и в Бїлoрyсїї.

4. Specific Rusyn Letter *î* (i with ' mark).

The specific Rusyn letter *î* helps to fix new Transcarpathian Rusyn's phonetic accents which has been formed during the last 50 years under the influence of Russian and Ukrainian languages¹. Unlike the letter *ô* (which has two sounds: the Lemak's *ü* and the Maramorosh's *y*) letter *î* signifise two sounds *ï* and *ju*, which have the same mini-local dialects (Maramorosh and Lemak).

But for the Lemks of Mukachevo *ô* and *î* are very close in their pronunciation and for Maramorosh they signify two different sounds: either simple *ý*, or *u* with *ý* – *yu*. *Колачі-колачів* [kolachyuv-kolachuv]. *Тингиль-тингилів* (укр.*вісь*, русс. *ось*) [tyngylyuv-tyngylyuv].

Traditionally (as for Russians, Ukrainians and Rusyns) *î* softens the preceding letters –*л, -р, -с, -т, -н –ц*: *цівка* (not *цѣвка*).

Similarly for all languages are written the following words: *тютка* (aunt), *хлопців* (boys), *днів* (days), *сюй* (this), *юй* (her), *на нюй* (on her), *школьній*(school), *годів=років*(years) (but not *років, и років*). If is used *ѣ* ять, then: *с'ѣй, н'ѣй, н'ѣм, хлопц'ѣв, дн'ѣв, т'ѣтка*.

Letter *î* is used²:

a) if the base of the root contains soft sign (*кўнь* (horse), *шефтарь*, then the ending of the noun in the genitive case *ь+ўв* sounds as *ï* and *ю*. But the construction *ьўв* is not good for writing and reading of what we had talked before. In Maramorosh it is pronounced as *конь³+ўв=кѣньўв* (*конюв*)[kon'uv] and in lemak: *конійв*. Here by means of the letter *î* the spelling was simplified in both regions: *кўнь-конів* [kon'uv], *шефтарь-шефтарів* [sheftar'uv], *пінязі=пінязів* [pin'aziv], with regional phonetic pronunciation. *Царь-царів* [tsar'uv], (with *ѣ* will be *цар'ѣв*[tsar'iv], *король-королів-корол'ѣв*[korol'iv]).

b) in verb endings of the past simple tense in the first person of masculine gender singular (for example from the verbs *понести* (to carry), *повѣзти* (to drive), *вповісти* (say), *ўрости* (grow), *ўвести* (take out), *сплести* (weave)) where we have two phonetic mini-local forms (where the first form is apt to be written in a complex way, the second is codificated and means two phonetical forms for Maramorosh and Mukachevo). Cf:

¹ Some of the Rusyns were not agree with this, saying that this is the Ukrainization of the Rusyn language. But time and reality showed that there is nothing to be afraid of and new phonetic accents is natural process for the formation of the live Rusyn language. In the same way the Ukrainian language keeps on borrowing hundreds of Rusyn words and we do not say that this is the Rusynization of the Ukrainian language. They have the right to take better – the Rusyn into their language. And we also have right to take better from the formed grammars of Great Russian and Ukrainian languages.

²The most part of the Rusyn words are original in any form of use and phonetic accents are preserved in any variant. But for both an easier and better is using of letter *-î*, especially for the young Rusyn generation.

³ Exectly in the genitive case we can see what was the first base of this word in Church-Slavonic – *кѣнь*.

4. Русинська специфічна буква *і* (і з позначкôв).

Специфічна русинська буква *і* уявилася як така, што помагать запечатліти нові фонетичні акценти у русинов Закарпаття, які зформувалися за 50 років позад 1945 рока, под впливом великорусского и українського языкôв¹. На одміну од *ô* (яка має два звуки лемацькоє *й* и мараморошськоє *у*) **буква *і* чаще передає два звуки *й* и *ю***, май часто именно як буква у флексії родового змінника називника *-ів* яка має тоті же мінірегіональні діалекты и звучить як *йв* и *юв*. (*конів=коньйв, конюв*). Май подходящий варіант туй не находиме. Лем туй для Мукачевщини и Свалявщини (долина Латориці) *ô* и *і* майже близькі по озвученю, а для Марамороша части Мукачевщини и Турянської долины они передають два разных звука: авать простое *у* (*колачүв*), авать йотованое *ү=ю* (*німцюв*). *Колачі-колачів* [колачүв-колачүв]. *Тингиль-тингилів* (тингильюв, тингильйүв), и т.д. *Учителів, гарілів* (укр. комірців), *німців, бурбілів* (укр. перукарів), *шатів* (росс. платєв), *човкордилів* (вид пôtятюк), *бляхарів*.

Традиційно уже (як для великороссов и украинців и русинôв) *і* помнякшує пережі буквы *-л, -р, -с, -т, -н -ці*: *цївка* (а не *цївка*).

Єднако для всіх пишемe слова: *тютка* (укр. тітка), *хлôпцюв* (укр. хлопців), *днюв* (укр. днів), *слюй* (укр. цій), *юй* (укр. їй), *на нюй* (укр. на ній), *шкôльний, годôв=років*² (а не *рокүв, и рокôв*). Кіть хôснуєме *ѣ* ать, то маєме таку форму: *сѣй, нѣй, нѣм, хлопѣв, днѣв, тѣтка*.

Буква *і* хôснуєся у слідуючых містах³:

а). Кіть основа кôрина має мягкый знак (*күнь, шэфтарь*), то флексія називника (укр. іменника) родового змінника *ь+үв* звучить фонетично як *й* и *ю*. Айбо конструкция *кү+в*, не є удатна для пісаня и читаня, про што говорилося переже. По мараморошськы буде *конь*⁴*+үв=кôньүв (конюв)*, а по лемацькы: *коньйв*. Туй подыйшло єдным и дрұгым спрощеня у напісаню форми родового змінника при помочи бұквы *і*: *күнь-конів, шэфтарь-шефтарів, пінязі=пінязів*, из регіональним фонетичным озвученям. *Царь-царів* В церковных и давных текстах туй стóйить *ѣ*: *царѣв, король-королів-королѣв*.

б). У флексіях глаголôв минулого простого часа (імперфект) у I-му лицїви муж. рода єднини (напримір од глаголôв *понести, повѣзти, вновїсти, ұрости, ұвести, сплести*) де маєме такі дві фонетичні міні регіональні форми (де перша форма проситья писати по складному, друга – кодифікована, а всѣ вто має значити дві (3 и 4-та) фонетичні форми для

Марамороша и Мукачевщини. Поруняйте разні варіанты:

¹ Даякі русины проявляли несогласіє из сим, говорячи, же йсе частична украинизация русинського языка. Айбо час и реалні события показали, што бояться не є чого, а приобретені нові фонетичні акценти йсе законный процес для живого русинського языка. Иппен так и украинська мова спїшно зычить од русинôв сотні наших русинських слѣв и нико на вто не дає нич, а й мы не кажеме, же ото русинизация украинської мовы. Ото їх право – лїпше русинськѣ взяти себї. И наше право – лїпше взяти и хôсновати од зформованых граматик великорусского и украинського языкôв

² Русины свободно хôснюють на́руно оба слова по контексту бесїды: гўд и рік, годы-рокы, годôв-років. Сесе є и в українців: лїтна людина=людина в роках.

³ Добавиме, же большинство русинських слѣв є оригінальними у любому запису, и фонетичні акценты залянаютья присокочеными майже в любому варіанті. Айбо обом сторонам спрощеный вид на *-ѣ* лїпше подходит, а, особенно, молодшій русинської генерацийи.

⁴ Именно в родовому змінникови відко, яка была колись першооснова сѣго слова, а именно церковно-славянська *кôнь*.

Поньўс=пони́с=пони́йс= понюс = ron'us; Повьўз = повѣз = повюз - повьўз = rov'uz; Вповьўе= вповіе = вповюе - вповьўе = vrov'uv; Ўвьўе = ўвіе = ўвюе - ўвьўе = uv'uv; Спльўе=спліе=сплюе=спльўе=spl'uv; Зальўг= заліг=залюг=зальўг=zal'uh.

For both dialects instead of this difficult ending form *вўе-пони́с, повьўз, вповьўе, увьўе, спльўе*, the letter *i* is used in simplified forms: *пони́с, повѣз, вповіе, спліе*¹. That was codified.

c) in personal pronouns (русс. местоимениях): *Василі́в сын* (Vasyl's son), *писателі́в клич* (the writer's voice), *Спасителі́в ученик* (Saviour's pupil), But: *Ферко́в день* (Ferko day), *Петро́в пост* (Peter fast).

d) In many verbs the infinitive (is written through *ѣ*), where the phonetic *ї* is heard separately: *пѣкати* (to peep) (not *пўкати*), *фѣкати* (whistle) (not *фўкати*), *вѣкати* (peep) (not *вўкати*), *гѣкати* (bark) (not *гўкати*).

e) In endings of the genitive case when the root word ends in:

-ж: *вужі-вужі́в* (grass-snake); *хыжі-хыжі́в* (huts), *дуйжі-дуйжі́в* (low barrel), *ханжі-ханжі́в* (hypocrite), *мужі-мужі́в* (hasbands); (When the letter -*ж* is used the ending is -*ѣв=мужѣв*). But: *ліжа-ліжі́* (skis).

-м: *грамы-грамі́в* (gramm); *храмы-храмі́в* (temple); *громы-громі́в* (thunder); *тлумы-тлумі́в* (dimness); *кумы(кумове)-кумо́в* (Godparents of one's child) (as *сватове-сватове́* (father of the son in law)); But: *дамы-дам* (lady);

-н *хлоп-хлопів* (young man); *снопы-снопів* (heap); But: *стопы-стоп* (foot), (rarer *стопів*);

-ч: *плачі-плачі́в* (cry); *палачі-палачі́в* (punisher), *колячі-колячі́в* (cakes), *рачі-рачі́в* (frames); *зачі-зачі́в* (trousers); but: *дачі-дач* (country-cottage);

-ш: *Шаші-шаші́в* (sort of grass); *попригаші-попригаші́в* (kind of a soup); *бубнаші-бубнаші́в* (drummer); *сіна-ші-сінаші́в* (mowers); *торгаші-торгаші́в* (sales man); *пінаші-пінаші́в* ();

-щ: *плащі-плащі́в* (coat); *дощі-дощі́в* (rain), *хати-хати́в* (forest); *водиці-водиці́в* (Epiphanu); *оциці-оциці́в* (vafles);

Пять конів запрягли у велику бричку. (Five horses were harnessed to a big coach.)

Много років група моїх друзів піддержували моїх родителів [rodytelyuv]. (For many years a group of my friends have supported my parents.) *Русини пережили держави у мадярів* [madyaryuv], *и німців-австрійців* [nimtsyuv-avstriysyuv]. (The Rusyns have outlived the states and the Hungarians, and the Germans with Austrians.) *Руками македонців* [makedontsyuv] *правилися наші дороги.* (Our roads were built by the Macedonian.) *Я приніс домів* [prnyus domyuv] *кіло огірків* [ohyurkyuv]. (I had brought a kilo of cucumbers). *Уже думать за пять голів* [holyuv]. (He is thinking like five heads could think). *Русини купили много угрів*² [ugryuv] *землі.* (Rusyns had bought many lands). *Своїх братів* [bratyuv] *я знаю як белярських косарів* [kosaryuv]. (I know my brothers like very good mowers). *Из наших полів зобрали десять рокашів великих крўмплів*³ *и двадцять кошів малых бобалѣк.* (Ten heaps of big potatoes and twenty baskets of small potatoes were collected from our fields.) *У поляків и македонців много років робляться добрі дороги.* (Polish and Macedonian have very good roads). *Малярів кликали из Иршавы, а бляхарів из Монастырця.* (Church painters were brought from Irshava and masters, making metallic pipes, were brought from v. Monastrets). *Родителів треба чествовати.* (We have to respect our parents).

5. Noun Endings in the Genitive Case with Base in -ї.

If the base of a noun ends in the letter with sound *j* then we have the ending of the genitive case singular: *стри́й-стри́й+ўе=стри́йўе* (uncle's) (in Maramorosh: *стрыюе*; in Mukachevo *стри́йів*. *Край-крайўе=крайїе=краюе=краюв*; *гай-гайўе=гайїе=гаюе=гаюв*; It is difficult to write in this way but easy to read both variants and see the base and the ending.

¹If some writing forms are similar to ukrainian that is not bad for Rusyns. Today such similar writing have Russians, Ukrainians and belorussians.

²Rusyn Ўгры, = Land lots.

³Maramorosh *pina*, in *Iza-комнітери*. (potatoes.)

Поньўс=поніс=поньїс=понюс; Повьўз=повіз=повюз-повьїз; Вповьўв=вповів=вповюв=вповьїв; Ўвьўв=ўвів=ўвюв=ўвьїв; Спльўв=сплів=сплюв=спльїв; Зальўз=заліз=залюз=зальїз.

Для обох діалектів замісто складних форми флексій *-ьўв, -ьўз*, в глаголах *поньўс, повьўз, вповьўв, увьўв, спльўв*, удатное написання у спрощеній формі из буквів *ї*: *поніс, повіз, вповів, сплів*¹. Што є и унормовано. Упрощає сисю конструкцію *ьў* хоснованя *ѣ* (ять). Оно туй єї легко заміняє: *поньўс=понѣс; вповів=вповѣв;*

в). У присвійтельних містоназівниках (русс. местоимениях) из основів на *-л'ьў+в* (а звучить як *ю*): *Васильўв=Василів=Василѣв сын. Писателів клич, Спасителів ученик, Но: Ферків день. Петрів пост.*

г). У немногих глаголах неузначеної форми (пишемо *ї*), де розлучно чуєся фонетичное *ї*: *півкати* (а не *п'івкати*), *фівкати=ф'ївкати* (не *ф'ївкати*), *вікати* (а не *в'ївкати*), *зівкати* (а не *з'ївкати*).

д). У флексіях називників родового змінника, коли основа слова кончаєся на:
-ж: *вужі-вужів; хыжі-хыжив, дийжі-дийжив, ханжі-ханжив, мужі-мужів;* (При хоснованю *-ѣ*, туй флексія *-ѣв=мужѣв*). Но: *ліжа-ліжі*.

-ч: *плачі-плачів=плачѣв; палачі-палачів, колачі-колачів, рачі-рачів; гачі-гачів;* Но: *дачі-дач;*

-ш: *Шаші-шашів; попригаші-поригашів; бубнаші-бубнашів; сіна-ші-сінашів; торгоші-торгашів; пінаші-пінашів;*

-щ: *плащі-плачів; дощі-дощів; хащі-хащів; водощі-водощів; ощі-ощів;*

Пять конів запрягли у велику бричку. Много років група мойих друзів поддержовали мойих родителів. Русины пережили державы и мадяров, и німців-австрійців. Руками македонців правилися наші дорігы. Я приніс домів кіло огірків. Уже думать за пять голів. Русины купили много угрів² землі. Своїих братів я знаю як бетярських косарів. Из наших полів зобрали десять рокашів великих крумплів³ и двадцять кошів малых бобалек. У поляків и македонців много років робляться добрі дорігы. Родителів треба честовати.

5. Флексії називників родового змінника з основів на *-ї*.

Аж основа називника кончаєся на йотовану тогды маємо складну флексію родового змінника єднини: *стрий-стрий+ўв=стрийўв* (в Марамороші: *стрию(в)*; в долині Латориці *стрийїв*). *Край-крайўв=крайїв=краюв; гай-гайўв=гайїв=гаюв;* Туй образовалася зложена конструкція флексії *їўв (юв)*. Но так писати мало тяжко, хоть и легко видко основу и флексію слова и легко прочитуються оба варіанти читання.

¹ А кить даякі форми написана єднакі будуть из українськыма, то вто не є про русинів неприємлемо. Днеска такого єднакого написання мають и русские из украинцями и білорусами.

² Русин. Угры, = земельні участки.

³ Мараморшеськоє ріпа, в Ізі-компітеры.

Linguists decided to replace this difficult construction ending by a more easier one with the help of the letter *ï*: *стрий-стриїв* (but *стрийній*) (uncle's), *край-країв* (land's), *гай-гаїв* (forest's).

The plural of nouns is formed by means of the letter *ï* in ending *-їв*: *мелай-мелайїв-мелай* (corn), *олай-олайїв-олай* (oil), *Миколай-Миколайїв-Миколай* (Nikolases), *стрий-стриїв-стрий* (uncle), *гай-гаїв-гай*, *край-країв-край*, *май-майїв-май*.

6. Phonetic Addition or Dropping out of Letter -в.

In Maramorosh and in Turyanska Dolyna after *н, з, р, ц, л*, ending in the genitive case there is the letter *ï* which marks two sounds *ï* and *ю*. The letter *в* can fall out after the letter *ю* in these regions: *днів=днійв=дню(в)*(days), *друзів=друзьїв=друзю(в)* (friends), *косарів=косарьїв=косарю(в)* (movers), *грибарів=грибарьїв=грибарю(в)* (mashroom gatherers).

The same form and pronunciation has the letter *ï* in words: *цївка=цьйївка=цювка*, *кльївка=кльйївка=клювка*, *німці(в)=німцьйїв=німцю(в)*, *рисилїв=рисильйїв=рисилю(в)*.

Phonetically after the letter *ю*- falls out, the letter *-в* is written. *Німців* but is read in Mukachevo [n'ïm'ts'ïv], in Maramorosh – [n'ïm'ts'ju].

The sound *-в* phonetically becomes weak and after or before the letter *у, (ÿ)* falls out. Written *вун* and is read *ун* [un]. *Вуця-увця* (sheep), *вүци-вүци*, *вуйко-уйко* (uncle), *вүйна-үйна* (aunt), *домїв-домү* (home), *Вязати-язати* (take), *Звязка-язка* (sheaf). (*В)очи-(в)үч* (eyes).

But this letter has to be written because it differs in the dative case singular in nouns (whose) *учителю+в* (teachers). These forms are easily recognized by Rusyns in conversation by the stresses because in the dative case the stress is on the second or third syllable, in the genitive case – on the last syllable. In writing this is substituted by the letter *-в*, or by the ending *їв* (that means *їв, юв*).

Similarly The Rusyns add the letter *в* for a better pronunciation of the adverbs but it is not nessecery to write it. E. g.: *Удкить-вудкить?* (Where from?). The additional “*в*” is sometimes used in conversation for a better pronunciation parallel with prefixes which begins in *-у* but it is not nessecery to fix them in writing, too: (*в)ўтерти* (wipe), (*в)одспилати* (spoon out), (*в)ўнести* (carry out), (*в)ўзнати* (get to know), (*в)ўзвіддовати* (ask), (*в)ўжити* (servive), (*в)ўчинити* (make) and also in other parts of the speech.

For The Rusyn language it is not characteristic to add the letters “*в*” and “*з*” in adjectives and nouns: *улиця* (street), *уста* (lips), *ухо* (ear), *бауса* (moustash) (not *бавуса*), *узкий* (narrow), *утицюзина* (Motherland), *огинь* (fire), *она* (she), *Анна* (Ann) (not *Ганна*), *оріх* (nut) (not *горіх*).

7. Examples of Spelling Rules for Letters ô, ÿ, î.

Here are three examples for spelling rules when the three letters are in one word or sentence: ô, ÿ, î. An example for both rules on the 2 letters which signify three sounds «ô» (ï, у) и «î» (ï, у, ю): *Из тітків Марійов заготовачі ўбабрати.* (Collectors cheated aunt Maria.); *И горн и длів ищи з більшов сілов люде робили: едни спшино збирали отаву, а другі тирьхали на вdz.* (Up and down people were working harder: some were making hay, others put it on the cart).

Зыйшлися лінгвісты на тому обы йсю тяжку конструкцію флексії замінити спрощенём при помочи буквы *і*: *стрий-стриїв* (но *стрийнів*), *край-країв*, *гай-гаїв*, *май-маїв* (но *маївка*).

Множина сих назывников образуея также при помочи буквы *і* у флексії *-їв*: *мелай-мелайв-мелай*, *олай-олайв-олай*, *Миколай-николайв-николай*, *стрий-стриїв-стрий*, *гай-гаїв-гай*, *край-країв-край*, *май-маїв-май*.

6. Фонетична добавка авать выпаденя звука *-в*.

На Мараморошині и на Турянськѡй долині (як уже ся говорило) позад *н*, *з*, *р*, *ц*, *л*, флексія родового змінника має букву *і*, обозначаючи два звуки *й* и *ю*, причому именно буква *ю* є для сих регионѡв, позад якого майже не чути букву *в*: *днюв=днѡйв=дню(в)*, *друзѡв=друзѡйв=друзю(в)*, *косарѡв=косарѡйв=косарю(в)*, *грибарѡв=грибарѡйв=грибарю(в)*,

Точно таку форму и озвученя має буква *і* в словах: *цѡвка=цѡйввка=цѡвка*, *клѡвка=клѡйввка=клѡвка*, *нѡмѡцѡ(в)=нѡмѡцѡйвв=нѡмѡцѡ(в)*, *рисилѡв=рисилѡйвв=рисилѡ(в)*.

При сѡму там позад *і* (фонетичного) *ю*- фонетично майже выпадає буква *-в*, айбо лишаться на письмі. Написано *Нѡмѡцѡв*, а чѡтається в Мукачеві як [нѡмѡцѡйв], а на Марамороши – [нѡмѡцѡ].

Подѡбно сѡму звук *-в* фонетично рѡзко ослабляеся и при бѡсѡді выпадає перед авать позад буквы *у*, (*ѡ*). Пишеся *вѡн* читаеся *ѡн*. *Вѡвѡця-увѡця*, *вѡвѡци-ѡвѡци*, *вѡйко-ѡйко*, *вѡйна-ѡйна*, *домѡв-домѡ*. *Вѡзати-ѡзати*. *Зѡзѡзка-ѡзѡзка*. (*В*)*ѡчи*-(*в*)*ѡч*.

Або мѡсай сѡсю букву *в* писати на письмі, бо она розрѡзнять у назывника дающѡй змінник еднины (кому) *учѡтелю*, од ѡго родового змінника множины (кого) *учѡтелю+в*. Йсѡ формы легко спознають русины у бѡсѡді по нѡголосам, бо у дающѡму змінникові вѡн попѡдаты на 2 ци 3 склад, а у родового змінника множины – на останѡый. А на письмі йсю роль игратъ сама буква *-в*, *авать* у флексії *їв* (што означає *йв*, *юв*).

Точно так добавляють русины букву *в* для благозвученя у многих нарѡчникѡх, або тѡйка не є потреби ѡто записувати. Напримѡр: *Удкѡть-вудкѡть*. Приставное “*в*” даколи хѡснуеся у бѡсѡді, для милѡзвучности як паралельна форма у глаголах из префѡксами, што начинаються на *-у*, но потреби ѡто фѡксувати на письмі также не є: (*в*)*ѡутѡрти*, *ѡдспѡлѡти*, (*в*)*ѡнѡсти*, (*в*)*ѡзнѡти*, (*в*)*ѡзвѡдѡвѡвати*, (*в*)*ѡжѡтити*, (*в*)*ѡчинѡтити*, а также и у других частях рѡчи.

Для русинськѡго языка, не є характерныма приставні (придыханѡя) “*в*” и “*з*” у предметникѡх, якостникѡх: *улицѡя*, *уста*, *ухѡ*, *бауса* (*а* не *бавуса*), *узкѡй*, *утѡцѡзнѡна*, *огинь*, *ѡна*, *Анна* (*а* не *Ганна*), *ѡрѡх* (*а* не *горѡх*).

7. Примѡры до правил правописа на ѡ, ѡ, і.

Маєме тѡй примѡры и до правил правописа, коли в єдному словѡ ци рѡченѡвѡи суть сѡсѡ три буквы «ѡ», *і* и «ѡ». *Из тѡтѡкѡв Марѡйѡв стѡласѡя бѡда*. *И горѡ и дѡлѡвѡ ищи з бѡлѡшѡв сѡлѡвѡ люде рѡбили: єднѡ спѡшно сѡлѡвѡ збирѡли ѡтѡву, а дрѡгѡ тѡрѡхѡли на вѡз*.

У наших друзів є б'ват де мож купити рокаш клинців, много клепаців, а оцинкована цівка в них дуже дорога. (Our friends have a shop where you can buy heaps of nails, a number of hummers but zincked pipes are very expensive). *Не любять дівки тих легнів што плянків и пястьов ся прославили.* (Girls don't like those guys who were glorified by their fist and by merrymaking). *Родителів треба чествовати: милостьов и добротов їх одарити.* (Parents should be given respect: endowed with favour and kindheartedness). *Дорогов земльов платіли ті русини, котрых дурили палинков у корчмѣ.* (The Rusyns cheated by vodka in korchmas later paid dearly – their land). *Пустов фізьлов и нечистьов мож легко стратити друзів-цімборів.* (You can easily loose your friends by foolishness). *Загадков обсталося многым –нак де ся днеська діла Карпатська Украйина.* (Where Carpathian Ukraine has gone – is a the puzzle.)

Из машинов грузовов швагор привіз четири сязы дрѣв, а силу свойих волѣв присокотив. (The son-in-law brought four heaps of firewood on lorry, saving the strength of his oxen).

Из великов ганьбов и подбравым здорѣвльом яничаре умирають на старі дни. (With great disgrace and bad health the Yanichars die for the old days gone).

Петрѣ из острѣв копачков копав и убирав крумплі, а моя жѣна из пашѣв свѣхов у бѣти куповали рисилів. (Peter with a sharp shovel gathered in potatoes and my wife with a matchmaker was buying grater). *Ремінь з ногавицѣв розорѣвася наполи и Мішків малый придержовѣв їх обомѣ руками.* (The strap on trousers tore and Michael's son held it with his hands).

Уже першѣв главѣв новїи кнїзѣ автор привѣв много прикладѣв, як мы, славяне, побїдили німцѣв и прѣчых фашистѣв. (Yet in the first chapter the author gave examples of how the Germans and other nazies where defeated by our Slavs). *У Русинѣв Закарпаття є сотні тисячѣв друзів и купка недругѣв.* (The Rusyns of Transcarpathia have a lot of friends and a heaps of foes).

Русини позад поляков частѣ называли себе як народ руснаков, а инак –лем русинами. (The Rusyns Because of Poles called themselves Rusnaks, otherwise they always were Rusyns). *Из розумнѣв жѣнов уже хоть який слабый муж, а из лѣв – не найде и кунцѣв.* (With a smart wife the weakest man survives, with an angry one – he will never find ends.) *Пару дворѣв у нашому селі не мали волѣв, айбо май худѣбный держав двѣх вѣт трѣх корѣв.* (Not all farmyards had oxen in our village but the poorest owner had two or three cows). *Великий Бычків застрѣбный за великов горѣв.* (Velykiy Bychkov was built behind a high mountain).

Хвалѣв великов завершав Михайло роботу: копицю за копицьѣв складовѣв вїн под калѣзїнѣв машталнѣв. (Thanks Allmighty Michel finished his work with praise: heap after heap he carried the hey in the farm).

Десятѣв дорѣгов обхѣдїть мѣдрый хыжу из нечѣснѣв чїлядѣв. (By a tenth road a clever man walks around the house with dishonest inhabitants). *Гробѣв дощков накрыли умѣршого и глїнѣв закопали го, а пак городїнѣв обыклали му грѣб.* (The deceased was covered by a coffin board and buried, then a fence was made around his grave).

Я из паличков ходив дѣво густѣв хѣщѣв и назбїрав им пѣвно грїбѣв. (I was walking with a stick for a long time in forest and found a lot of mushroom). *Пять кошѣв дербанѣв назбїрав кѣмѣв сын.* (My Godfather's son gathered five baskets of wild roses.)

Из черѣнѣв грїбїзлїв –файный лѣквар –їсе лікы из природнѣв сілѣв. (Red currant is very good to conserve medicine with natural power.) *Письмѣвѣв робѣтѣв закончили школярї свѣй учебный день –из усталѣв похѣдѣв и з приемнѣв дѣмѣв ишли они домѣв.* (Pupils finished their study with writing of a paper and went home with a tired gait and good thought in their mind.)

Кѣжда мамка причѣкує дїтѣй из посмішкѣв и теплѣв стрѣвѣ, а пак позїратѣ у дневнїк обы найти там позначку из заслѣженѣв оцїнкѣв пятков. (Every mother is waiting for her children with a smile and hot food, then she opens the diary to see if there is the desired grade). *Треба думати головѣв обы не обстѣтїся из старѣв ідѣйѣв, а благов памятьѣв и добров душѣв творїти добрі діла из Божѣв помѣчѣв.* (It is necessary to think by the head that in order not to remain with an old idea and with good spirit and make good deeds with God's help). *Нѣчѣв ходятѣ злѣдїї, бо темнѣв прикрывають свѣї діла.* (Thieves are walking at night covering their doings in darkness).

У наших друзів є бовт де мож купити рокаш клинців, много клепаців, а оціноківана цівка в них дуже дорога.

Не любять дівки тих легинів, што піянков и пястьов ся прославили. Родителів треба честовати милостьов и добротов їх одаряти. Дорогов земльов Бог одарив русинов.

Не місто у корчмі русинов. Пустов фігльов и нечистьов мож легко стратити друзів-цімборов.

Великов загадков обсталося для многих – де ся днеська діла Карпатська Украина из своїм президентом? (Д.Воздвиженський)

Из машинов грузовов шовгор привіз четири сягы дрбов, а силу своїих волов присокотів.

Из великов ганьбов и подорваным здорвольом яничаре умирають на старі дні. Петро из остров копачков копав и убирав крумплі, а моя жоната из нашов свахов у бовті куповали рисилів и всяку всячину.

Ремінь з погавиць розорвався наполю.

Ици недавно Мішков сын був малый, а днеська вже уріс хлопчище як дуб.

Уже першов главов новді книгы автор привів много прикладов, як мы, русины-славяне, побідили німців-фашистов.

У Русинов Закарпаття є сотні тисяч друзів и... купочка недрузов. Русины позад поляков часто называли себе як народ руснаков, а инак-лем древным народом русинов.

Из розумнов жонов –щасливый муж..

Пару дворов у нашому селі не мали волов, айбо май худобный держав двох вать трех коров и мав гордыв вина.

Великий Бычков застробены за великов горов.

Хвалов великов завершав Михайло роботу: копицю за копицьов складовав вун под калгознов маштальнов (фермов).

Десятов доргов обходит мудрый хыжу из нечеснов чілядьов. Гробовов дощков накрыли умершого война и земльов (глинов) закопали го, а пак параднов городинов обыклали му груб.

Я из паличков ходив двого густов хачов и назбирав им повно грибов. Пять кошиков дербанок назбирав кумів сын а деренки збирали на теплой обучи (солнечному берегови).

Из червены грибізлів-файный левкар-йсе лікы из природнов силлов. Письмовов работов закончили школяри свей учебный день-из усталлов походков и з присмивов думков ишли они дому.

Каждая мамка причекуе дітей из посмивков и теплов стравов, а пак позирать у дневник...обы найти там позначку из заслуженов оцінок-пятков.

Треба думати головов обы не обстатися из старов идеяов, а благов памятьов и добров душов творити добрі діла из Божов помучов.

Днем из веселов думков ходять чесні люде, бо их діла світлі, нучов ходять злобії, бо темнотов прикрывають темноту своїих ділов.

Part II. Phonetic of the Rusyns Language.

Phonetic (from greek. »фоне» - звук) is part of linguistic science which studies the sound composition of language and rules of formation, usage, changing of the sounds and their classification. It is very important for the Rusyns because it firmly stood and stands today as a national guard on guard of the Subcarpathian Rusyn language.

For the literary Rusyn language first in spelling must be the ethimological principle, but a guard of the language phonetics and historical principles which have being saved the language of our people with honour.

Maybe because of that many Rusyns specifically speak the oral mother language and very often can not correctly write what they say. They can hear, know and understand our Rusyn language but they do not know the main grammar rules. That is not a great problem.

Very important is that our language was always suffering antihuman persecution from “languages of title nations” and pressed of their “titled”, and normalized grammars. It must not be forgotten that formation and usage of the Rusyn language passed in different territorial, social, economic, cultural and religious conditions and in structure of different states which had been trying to assimilate the Rusyns and make our Rusyn language useless.

In phonetic rules of the Rusyn language there are features characteristic not only for the East-Slavonic languages but also for the Central-European languages; that is why both wished to “own ethnically” the Rusyns people.

But the influence of foreign languages was not so strong to let our language lose its main, characteristics for the Rusyns features. Disposition of our language to the simpleness, liquidness and prosodic lightly separates it from the quite similar neighboring Slavonic languages – the Serbian, the Croatian, the Slovakian, the Macedonian, the Russin, the Belorussian and the Ukrainian.

A great gift for the Rusyns from God is that Godjess Sophia (wisdom) entered the Rusyn language since the time of saints Cyryl and Mephody and it still abide in the heart of our Rusyn language.

Today the Subcarpathian Rusyns are almost the only people who cherish the Church- Slavonic language in lithurgie as the apple of their eye. And due to the Church-Slavonic language the old Slavonic-Rusyn language of Carpathian Rus was saved – the cradle of the East Slavs and Carpathian-Rus Christianity. Historically faith decided that the Rusyn and our Rusyn language have to desappear. But we servive! This is a ethnic miracle in the centre of Europe.

1. The Sound.

Sound – is the smallest, undivided language unit which can be heard. Letter is the graphical representation of the sound by means of some signs. It is impossible to mix such terms as letter and sound. Sounds are pronounced and heard, letters are written and read. Other relations are impossible: letter could not be pronounced or heard.

Часть II ФОНЕТИКА русинського языка

Фонетиків (от греч. «фоне» - звук) называється часть языкознавчої русинської науки, котра изучає звуковий состав языка и законы творєня, хоснованя, видозмінєваня звуків, їх класифікацію. Она має фєст важное значєніє для русинів, бо именно она и май твердо стояла и стійить як національний кирийтів на стражі подкарпато-русинського языка.

Для літературного русинського языка первічним у правопісі треба раховати етимологічний принцип, но присокотивши, як сторожа языка и фонетичный и історичный—што вірно спасали язык нашого нарѣда.

Може и завто многі русины, унікально владіючи усным матерінським языком, часто не можуть правильно написати отѣ, што вповіли устами. На слух добре чують, знають и розуміють нашу русинську бесіду, а основных правил граматикы можуть не знати. Но йсе не є великів проблемів.

Туй маєме и тотѣ, што наш русинський язык постоянно терпів антигуманное гонєніє “языків титульных націй” и тиск їх “титульных”, часто штучных, унормованых граматик.

Не треба забывати и то, што формованя и хоснованя русинського языка уже проходило у разных територіальных, общественных, соціально-економічных, культурно-релігійных умовах и у складі держав, які прѣвбвали асимілювати русинів, а наш материнський язык старалися ўтравити из житя.

На фонетичных правилах русинського языка проявлюєтєя особности, характерні не лем восточно-славянським, а и центрально-європейським языкам, што кортіло єдних и других «етнопривласнєвати» русинів.

Айбо вплив чужых языків не був натўлько сильным, обы наш язык стратив головні, характерні лем русинам, особности. Склѣнность нашого языка до простоты, плавности, милозвўчности ярко оддїляє єго од дѣста похожих сусідських славянських языків — сербського, хорватського, словацького, македонського, російського, білоруського и украинського.

Великий дар русинам од Бога, же Божественна Софія (Премудрѣсть) увыйшла в русинський язык иши из часѣв свв. Кирила и Мефодія, перебываючи и до днеська в самому сердічкѣви нашої русинської бесіды.

До днеська подкарпатські русины майже єдинственный нарѣд, што церковно-славянський язык у богослўженію сокотить як зїницю ѡка. А сим ділом присокотився нами и наш дрѣвный славяно-русьинський язык Карпатської Руси — колыскы восточного славянства и карпато-руського востѣчного християнства. Історична дѣля ся розпорядїла так, што русины и наш русинський язык мали вже давно щезнути. Айбо мы ся сохранилися! Се и є ото русинськое этночудо в центрі Європы!!!

1. Звук

Звук — йсе май мала, єдиниця речевого пѣтока, што приймаєся ухом. А буква являєя лем графічным значєнієм звука на письмі, то є, подаяка купность линій (партиць) и рисункѣв. Терміны «звук» и «буква» недопустимо змішовати. Звуки произнѣються и чўються, а буквы пишуться и читаються. Иншакі односины невозможні: букву немож произнєсти, проспівати, проговорити, продекламовати, єї немож и чўѣти.

Letters are not soft they are hard, voiced, voiceless, stressed or unstressed. All this is characteristic of sounds. The level of quality of the sound helps to choose the correct letter. Sounds are present in every language independently if it has been written in language. For uniting the words not all language sounds are good but only these in changing of which the meaning and form of the words change¹. These sounds are called **phonemes**.

Unlike other language units (morphemes, words, word combinations, sentences) sound does not have meaning. At the same time the existence of the sounds is inseparably connected with meaning. The function of the sounds has a goal to provide the possibility of conversation between people, formation and separation of morphemes and words.

Position – is the condition of the sound pronunciation, which depends on their place in relation to the neighboring sounds, to the stress syllable, to the beginning and end of the word. Only the sounds which can distinguish words/morphemes are to be met in one position. The difference in pronunciation of the sounds is noticed by the native speakers of the language, unlike other sound features.

2. The System of Vowels and Consonants.

The Rusyn alphabet is called Cyrillic and has 38 letters.

From that number 22 letters are consonants: б, в, г, г, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ.

And 12 letters are vowels: а, у, о, ы, і, і, є, я, ю, ё, и, е. Four more letters exist ъ, ѓ, ѣ, љ, which mark: ъ (і or ї); ѓ (о, у), ѣ (ü and у, ю) and љ (ü). Adding to this – ь (soft sign), which does not have a sound and softens the preceding letter.

The phonetic and graphical type of the word can be identical: [мачка] мачка (cat). But such identity is not necessary: in the word [п'аг'] there are three sounds but five letters – **пять**. Letters have quite notional meaning what can be noticed by the neighbouring sounds or blanks.

¹For this transcription exists This is the exact representation of leave conversation with all its phonetic peculiarities. Because of that phonetic transcription may be complicated or simplified. That depends how exactly one should represent the sound values of letters.

Phonetic transcription – is the recording of the speech according phonemic principles. This is the exact indication of the voiced word or sentences by means of the Rusyn alphabet without additional sounds. Usually for the signifying of the softening of the consonant in transcription is used mark ('), which is put after the soft consonant. E. g.: [дл'а], [постіл'], [кѡн'], [имн'а]. Подбавлений вать подвосный согласный передаєся єднѡв буквѡв и двѡтѡчкѡв позад неї. Напримір, [Ан:а], [ларан:а], [яп:ен]. Приголосный звук [й] позначатьє латинськѡв буквѡв [j]: [покрајати], [јзати], [дајакы]. Прорывный звук [г], позначьєся у транскрипціїи буквѡв [g] вать [g]. Наголос позначьєся вертикальнѡв рискѡв ['] звирьєа позад гласного. Напримір, [шилија'кый].

Буквы не бывают ни твердыма, ни мягкыма, ни глухыма, ни звонкыма, ни ударныма, ни безударныма. Буква у русинов може быти една, а звуки два (ѣ-і и ї, ѱ-ѱ и у, і-ї и ю). Всё йсе приведёное – суть характеристиками, што односятся ид звукам. Именно міра добротности звука може ўзначити выбор буквы. Звуки суть в любом языкеки независимо од того, ци має вўн письменность ци нїт. И хоть звук – се майменша, неділима языкова единица, айбо для єднаня мають значеня не вшиткі языкові звуки, а лем такі, при зміні яких змінюєся значеня слўв и їх *форм*¹. Сякі звуки называються фонемами.

На одміну од других языковых единиц (морфемы, слова, словозеднаня, реченя) звук сам по собі не має значеня. В тот же час екзистенція звукўв нерозрывно зязана з значимыма единицами.

Функція звукўв в языкови нацїлена на забезпеченя возможности общеня межи людьми и зводиться ид формованю и розлуци морфём и слўв.

Позиційѳв называється условіє произношеня звукўв, што задаються їх положенєм по одношеню до сусідных звукўв, ид ударному складови, ид началу/кўнцєви слова. Розличати слова (морфемы) можуть лем ті звуки, котрі наділені способностью стрічатися в єднѳй позіціїи.

Різниця в произношенїи таких звукўв замічаєся носітелями языка на одміну од других звуковых особенностей.

2. Звуковой склад русинського языка.

Русинський алфавіт называється кириличным и має 39 букв.

Из них для обозначеня согласных звукўв хўснуются 22 буквы: **б, в, г, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ.**

А 12 букв служат для обозначеня гласных звукўв: **а, у, о, ы, і, ї, є, я, ю, ѳ, и, е.** Экзистуют ищи 4 буквы **ѣ, ѳ, ѱ, і**, котрі позначають: **ѣ** (і вать ї); **ѳ** (дѳвгоє о), **ѱ** (ї и у, ю) и **і** (ї и ю). Про йсе подробно на пережых страницах. Плюс ид сєму 39-й – **ь** (мягкий знак), який сам не має звука, лем помнякшує перєжу букву. Доведна 22+12+4+1=39 букв.

Межи фонетичным и графичным видом слова може быти зеркальна одповідность: [мачка] *мачка* (укр.кішка). Но така одповідность не мусайна: В слѳві [н'ат'] три звука, а запісуєся онѳ четырьма буквами – *пять*. Буквы владіють многозначностью, котра упознаєся, аж извїстні сусідні буквы / пропуски.

¹ Для сєго ся хўснус транскрипція. Се точный запис живой усной бєсіды из всїма сї звуковыма особеностями. Степнь сї деталізації може быти разный. Завто фонетична транскрипція може быти складенѳв и упрошенѳв. То зависит од того, з якѳв тўчностей треба передатї на письмї вшиткі звуки и нюансы їх произношеня.

Фонематична транскрипція – се запис бєсіды за фонематичным складом. Практично – се точный запис озвученя слѳва авать тєкста средствами русин. национального алфавіта без додаточных знаков. Обычно для позначеня мягкости согласного звука у транскрипціїи хўснуется наклонна рисочка ('), котра ставится над буквами справа позад мягкого согласного. Напримір, [дл'а], [постї'а], [кѳн'], [им'а]. Подѳбженный вать подвосный согласный передается єднѳв буквами и двѳтѳчкѳв позад неї. Напримір, [Ан:а], [паран:а], [ип:ен]. Приголосный звук [й] позначается латинськѳв буквами [j]: [покрајати], [јзати], [дајакыј]. Прорывный звук [г], позначается у транскрипціїи буквами [g] вать [g]. Наголос позначается вертикальнѳв рїскав ['] зверху позад гласного. Напримір, [шиліја'кый].

3. Features of the System of Vowels

Sounds are: vowels, in creation of which the air freely passes through the larynx; and consonants, in creation of which the air meets obstacles. Graphically represented sound is called a letter. Investigation of sounds shows there is a need to write sounds with all their differences. For which phonetic transcription is used – the exact record of live conversation with all features.

In difficult words primary and secondary stress can be used. It is marked with vertical hyphen after the vowel. E. g.: [дв'а́стокіло'в'ый].

Кой пони'каву до'вкола – [Кой пони'каву до'вко'ла –

Туй земля усягды' моя. – Туй зем'ла ус'а'гды' мо'ја]

(When I look around I see only my land). (+Иван Калинич).

7 vowels are used in the Rusyn language: *a, o, y, u, e, i, y* and two similar sounds «*ô*» and «*î*», without which full authentic reproduction of the beauty and originality of Subcarpatho-Rusyn language would be impossible. It would not be an error if these marks were not indicated, for the Rusyns pronounce the sounds correctly. The aliens or strangers will not understand the emotiveness of the Rusyn language.

There are 7 vowels in Rusyn language (plus 5 jot vowels): *a, o, y, u, e, i, y*, and four specific letters and their sounds (*k=i* and *i*; *ô=long o^y*; *ÿ=ü* and *y*; *î=ü* and *ю*)¹, without which the full authentical reproduction of beauty and phonetick originality of the Rusyn language is imposible. These 7 vowels form also jot letters *й+a=я*, *й+o=ё*, *ё+e=е*, *й+i=ї*, *й+y=ю*. The Rusyns also use jot-*и=йи* (*пойїти*, *млойїти*, *дойїти*), but without separate diacretic sound. So the Rusyns have 6 jot sounds but only 5 jot letters.

3.1 The Characteristics of the System of Vowels.

[*a*] – is an open, not labialized sound. During the articulation of [*a*] the tongue is tense, the lower jaw is dropped, the tip of the tongue touches the lower teeth. The sound [*a*] could not be reduced, otherwise it loses its expressiveness in an unstressed syllable identical to the pronunciation of sound [*a*] in Slavonic and Romance-Germanic languages: *Адам* (Adam), *ладан* (incense), *бавитися* (to play), *зваряти* (to wash clothes), *батром* (sure), *Латориця* (Latorytsa), *катран* (apron).

[*y*] – close, labialized sound of back row. For the articulation of [*y*] lips are rounded and pulled forward, the tongue is in the back part of the mouth cavity. It is close to the stressed sound [*y*] in Slavonic and Romance-Germanic languages: *бучок* (stick), *онуча* (grandchild), *пануча* (slippers), *струкы* (pods).

[*o*] – vowel of back row, close, labialized. During the articulation of [*o*] the tongue is in the back the part of the mouth, the soft palate is dropped, lips are rounded: *сокач* (wedding cooker), *сочити* (to give advice), *попруга* (pepper), *подамент* (floor), *пустити* (let go), *уболок* (window), *полотну* (canvas), *пуливка* (soup), *горниця* (pan).

[*i*] – not labialized, close vowel, of the front row. During the articulation of [*i*] the middle part of the tongue is raised to the palate, the top of the tongue is near the lower teeth. The lips are stretched. E.g.: *бицилі* (bicycle), *циркус* (circus), *циле* (whole), *миригы* (nervs), *віровати* (to believe), *уцирятися* (to lough), *вінчанкы* (wedding ceremony).

¹ Зформовалися сісі звуки, в основному, як часть лемацького діалекта русинського языка.

3. Особенности и характеристика системы гласных звуков.

Звуки ся ділять на голосні, при творенню яких вѣздух свободно проходить через гыртанку, не стрічаючи перепоны, и приголосні, при творенню яких вѣздух стрічає якусь преграду. Звук, графічно изображений на письмі, называться буквѣв. При докладному изученню звуков є потребность передавати їх на письмі из ушиткыма одтінками. Для сѣго хѣснуея фонетична транскрипція.

У складеных словах може быти основной и додаточный наголосы. Додаточный наголос позначатся вертикальнѣв рискѣв [ѣ] здѣлѣв позад гласного: Напримір, [двастокіло'выѣ];

Кой пони'каву дѣвкола- [Кой пони'каву довка'ла

Туй земля усягды моя. - Туй земл'а ус'а'гды мо'ја]. (+І. Калинич).

У русинському языкови хѣснуея 7 гласных звуков (плюс 5 йотованых): а, о, у, и, е, і, ы, и чєтыри специфічні буквы и одповідні їм звѣкы (*k=i* и *i*; *ѣ=довгое о*³; *ѣ=ü* и *у*; *ѣ=ü* и *ю*)¹, без яких невозможна повноцінна автентична передача красоты и фонетичної оригінальности русинського языка. Сисі 7 гласных звуков формують ищи йотовані й+a=я, й+o=ѣ, ѣ+e=є, й+i=i, й+у=ю, што мають одповідні буквы. Активно хѣснують русины и йотованое *-и=йи* (*пойїти, млойїти, дойїти*), айбо без оддільного діакретичного знака. Так што русины мають 6 йотованых звуков, но лем 5 йотованых букв.

3.1. Характеристика системы гласных звуков.

[а] – одкрытый, нєлабіалізованный звук. При артикуляції [а] язык напружений, нижня щєлєпа опущєна, кўнчик языка дотуляєся до нїжных зубѣв. Звук [а] нє поддаєся рєдукції, т.є. нє тратитъ выразности у безударнѣй позиції, идентичный, аналогічный за вымѣвѣв звукови [а] в словянських и романо-германських языках: *Адам, ладан, бавитися, звярятѣ, батром, Латориця, катран.*

[у] – закрытый, лабіалізованный звук заднѣго ряда. Для артикуляції [у] губы заокруглені и ўсунуті вперед, язык находитъся у заднїй части рота. Подобный до одповідного звука [у] под наголосом у славянських, а также [у] в романо-германських языках: *бучок, онуча, папуча, струкы.*

[о] – голосный заднѣго ряда, дѣкус закрытый, лабіалізованный. При артикуляції [о] язык находитъся в заднїй частині рота, кўнчик языка опущєный, губы овально заокруглені: *сокач, сочитѣ, поприга, подамент, пѣститѣ, ѣболок, полотнѣ, пѣлєвка, горницѣ.*

[і] – нєлабіалізованный закрытый голосный переднѣго ряда. При артикуляції [і] середня частина языка поднята до поднебія, кўнчик языка – коло нижных зубѣв. Губы розтягнуті. Напримір: *бицїгли, цїркус, цїле, мїригы, вїровати, уцїрятѣся, вїнчанкы.*

¹ Зформовалися сисі звуки, в основному, як часть лємацького діалєкта русинського языка.

The peculiarity of the Rusyn [i] is that this phoneme does not soften the preceding consonant in some words and sounds like [и]: *ліжа* (ski), *тітула* (title), but could soften in such words as *літо* (summer), *лінивий* (lazy), *тінь* (shadow), *німець* (german).

The Subcarpathian Rusyns learn that peculiarity in the childhood from their first words and do not feel any trouble with the softening and the tension of pronunciation of consonants that follow [i]. This sound is nearly out of use in the beginning of words except nouns of foreign origin – *Іоани* (Ioann), *Єрусалим* (Jerusalem), *Ігор* (Igor), *індик* (turkey-cock).

[e] – labialized open vowel of middle row, of middle height. The tongue is not tense and the middle part of it is the most active. In the stressed position it is more tense, in its articulation and pronunciation is like Ukrainian [e], Russian [э] or Romance-Germanic stressed [e]: *вєричися* (throw oneself), *пєститися* (to caress), *пелєнка* (diaper), *лем* (only), *леквар* (jam), *перст* (finger), *телек*, *петик* (vest).

In an unstressed position it is under the influence of stressed neighbouring syllables and is pronounced like sound [и]: *пеле^ихатый* (curly), *пале^инка* (diaper), *пе^икарня* (bakery).

[и] – not labialized, an open vowel of the front row and middle height. It is pronounced without tension, with ease. In its articulation is like Ukrainian [и]. E. g.: *видит ми ся* (it seems), *пилуватися* (to hurry), *рупатися* (to move), *поливка* (soup), *годинка* (a watch), *лакомитися* (to feast on). In Russian and other Slavonic and Romance-Germanic languages this sound is not found. For a better pronunciation a lot of words begin with the letter [и]¹, which is non-existent in the Ukrainian² or Slovakian languages: *иппен* (always), *ид* (to), *инакый* (different), *иншак* (distinct), *изирь* (thousand), *иззябтися* (get cold), *имити* (catch), *ипный* (able). But under the influence of the Ukrainian language many the Rusyns pronounce this “и” like “і”.

[ы] – not labialized, of back row, medium height, not tense, does not soften consonants. Russian analogue [ы], in Ukrainian of such a sound does not exist. E.g.: *быля* (corn sticks), *пытати* (to pat), *лыкавый* (no), *сын* (son). Typically nouns in plural have the ending -ы: *роки* (years), *книжки* (books) and *дербанкы* (hips). Characteristic is that nouns in plural have flexion -ы: *роки* (years), *книжки* (books), *дербанкы* (shephshuna).

Notice that it is impossible to reproduce phonetical feature of the Rusyn language by means of grammars of neighboring peoples³.

¹ Russians in Vologda «окають», in Moscow «акають»: «Масква, пайдём»; Ukrainians «ікають»: кінь, вїл, піп, сип, дїд, рїд; and Rusyns «икають»: и Василь, и Иван, и виштки иншакї ги вни, иппен играти хочуть, люблять шилїякі иппї історїї.

² There was a try to codify in Ukrainian language old “и” : (*сердечности, молодости*, instead of nowadays *сердечності, молодості*). But unstoppable reform of Ukrainian language was brought to an end in 2004.

³ Завто, што русский язык має букву – “и”, (што звучить як –“і”), но не має звука “и” – “пити”, а український язык не має – ни звука, ни букви [ы]– *быти, выти*, но а словацький (латинізований) не має ни “ы”, ни “и”, то, а ни єден из сусідських для русинів языків не може ідентично передавати переважно більшість русинських слів. Наприклад: слова “*русини*”, “*вины*”, “*зибы*” в русс. звучить як “*зібі*”, “*віны*” (*от”вина”*), *русіны*. В українському звучить як “*зіби*”, “*віни*”, “*русини*”, а польськацьки: “*зібі*”, *жіді*, “*русіні*” (*rusini*).

Особенность русинського [i], што вун у подобно́й позиції у дакотрых словах не помнякшуе приголосный сперед себе, бо звучить наближено до [и]: *лі́жа, тіту́да, лі́нґвіст, тоті́* айбо помнякшуе у таких традиційных словах, як *лі́тера, лі́тер, лі́тература*.

Хоснователі русинського языка – подкарпатські русины – тоту диференцію засво́юють у дітському віці из первыма словами, завто не чувствують ниякі неудобства, по тяжкости и точности мнягкого вать твердішого произношенія приголосных сперед [i]. Сись звук майже не хоснуея вначалі слів, бо у тако́й позиції, як правило, хоснуея [и], окрем немногих слів – “имен собственных” иноязычного происхождения, у котрых рѳзлучно чуея [i]- *Іоанн, Іерусалим, Ігорь, індик*.

[e] – лабіалізований одкритый голосный середнього ряда, середнього поднятія. Язык ненапружений, май активна ёго середня часть. У наголошено́й позиції произноситься твердо, за артикуляційѳв и звучанієм похожий на украинський [e], російський [э] вать романо-германський наголошений [e]: *вѳричися, пѳститися, пелѳнка, лем, леквар, перст, тѳлек, пѳтик*. У ненаголошено́й позиції поддаея впливу голосных сусідських складѳв (редукуея), майбѳльше уподобляея звукови [и]: *пеле^hхатый, пале^hнка, пе^hкарня*.

[и] – нелабіалізований одкритый голосный переднього ряда середнього поднятія. Произноситься легко, без напруженя. По артикуляції похожий на украинський [и]. Напримір: *видить ми ся, пиловатися, рѳпатися, пѳливка, годѳнка, лакомитися*. А в великорусскому и других славянських, романо-германських языках ідентічного звука не є.

Для благозвучія и лѳгкости многі русинські слова, в тому числі союз «и» начинаються на [и]¹, чо́го неє в украинському² авать словацькому языкови: *иппен, ид, инакый, иншак, изирь, иззябтѳся, имити, инный*.

Под впливом украинського днесь многі молоді русины выговорюють йсе “и” вже блѳже до “і”, што не є проблемѳв.

[ы] – нелабіалізований, заднього ряда, середнього поднятія, ненапружений, приголосні не помнякшуе. Аналогічний великорусскому [ы], в украинському такого звука неє. Напримір: *быля, пытати, лыкавый, сын*. Характерным є вто, што назывники (укр.іменники, рос. имя существ.) у множині часто мають флексію -**ы**: *роky, книжкы, дербанкы*.

Замітимо, што невозможно адекватно передати фонетичну особенность русинського языка средствами граматик сусідських народѳв³.

¹ Русские, вологодці «окають», москвичі, «акають»; Украинці «ікають»: кінь, віл, піп, сніп, дід, рід; а русины «икають»: и Василь, и Иван, и шиткі иншакі ги вня играти хочуть, люблять шиліякі ипні історії.

² Была недавно прѳвба унормовати и в украинському давнѳє “и” : (*сердечности, молодости*, замість диншньых *сердечности, молодости*). Но реформа украинського языка была раз приостановлена в 2004 р. р

³ Завто, што русский язык має букву – “и”, (што звучить як –“і”), но не має звука “и” – “*нити*”, а украинський язык не має – ни звука, ни буквы [ы]– *быти, выти*, но а словацький (латинізований) не має ни “*ы*”, ни “*и*”, то, а ни єден из сусідських для русинѳв языкѳв не може ідентічно передавати переважноє большинство русинських слѳв. Напримір: слова “*русини*”, “*вини*”, “*гибы*” в русс. звучить як “*гибы*”, “*вины*” (*от вина*), *русины*. В украинському звучить як “*гиби*”, “*вини*”, “*русини*”, а польсвацькы: “*zibi*”, *zidi*, “*rusini*” (*rusini*).

In borrowed Russian and Ukrainian words the Rusyns began to use the prefix – «ВЫ» which is not characteristic for the Rusyn language but Rusyns have rusyficated those words. E. g.: *выборы* (instead of «*вибори*»).

3.2 To the Vowels Belong.

/a/: *акац, Андрій, аршів, віриш* (town), *лавор* (basin), *кутáč* (poker), *кымáча* (firewoods), *геренóа* (part of wooden roof), *парадйчка* (tomato), *бесідовати* (to talk), *ціфрованийый* (decorated);

/e/: *вэричи* (to throw), *пелівня* (wood-store), *лэквар* (jam), *фест* (very), *полудинок* (lunch), *студэный* (cold), *кэртик* (small garden, кертис-gardener), *бештилэвати* (to behave like a hooligan);

/i/: *прияти* (to accept), *пиловатися* (to hurry), *иппен* (exactly), *иниак* (otherwise), *нич* (nothing), *серинчливый* (lucky), *жаливляный* (spare), *тирэхати* (to lood);

/i/: *фіригы* (jokes), *фіглэвати* (to joke), *мішух* (bag), *мінта* (stencil), *ріхтовати* (to prepare carefully), *рiнь* (sand), *сiвешно* (majesty), *бицигли* (bicycle);

/o/: *Водоци* (Epiphany), *богач* (rich), *вонкашный* (outdoors), *бокораши* (bokorash-man who float wood by mountain river), *гойкати* (to shout), *горниця* (pan), *бочкору* (wooden shoes), *дóраз* (soon), *дóста* (enough), *монiсто* (necklace);

/y/: *бўтор* (furniture), *зудаки* (musicians, band), *бунда* (coat), *гумаки* (rubber knee-boots), *дўркати* (to knock), *пушка* (gun), *стрўча* (pod), *сулаг* (post), *иурiгати* (go back), *убаляти* (bring down);

/ы/: this sound is pronounced as something midium between Ukrainian «и» and Russian «ы». *бы, вимова* (pronunciation), *ажбы* (anyway), *барнастый* (blackened), *быстриця* (sort of plum), *вся(з)ды* (everywhere), *вышше* (higher), *дыня* (melon), *зачати* (to begin), *нарубы* (vice versa), *бырька* (collar), *мыкати* (to pick), *кылы* (entrails), *гыкати* (to hiccup), *выти* (to howl), *тыти* (to gain weight), *лыкавый* (sinewy), *фыркати* (sniff), *дырба* (insharp), *тыкатися* (poke), *гыбы* (if).

/ѣ/(ять) in the beginning and end as «i» и «i»: *ѣѣ=єї, ѣжак=їжак* (hedgehog), *ѣда=їда* (food), *твоѣ=твої* (yours), *своѣ=свої* (its), *ѣм=їм* (them), *Миколáѣв (їв)* (Mikolayiv), *стрыѣв (їв)* (uncle), *маѣ(ї)вка* (celebration in may).

3.3. Usage of Vowel ѣ - jat' (as «i» and «i»).

The letter ѣ is present in Church-Slavonic and in Rusyn languages so it is historically legal for us – the Rusyns. The Rusyns use the letter «ѣ» (jat') from the Church-Slavonic, and the letter «ѣ» (hard sign) in quotations, ancient Slavonic texts, documents – for identical reproduction of the texts and original Rusyn texts due to the wishes of the authors (E. g.: in poems by poet Kemin): *проповѣдовати* (preach), *всѣх* (all), *тѣх* (those), *лѣт* (of years), *завѣт* (will, testament), *родинѣ* (to a family), *на мѣстѣ* (on place), *на горѣ* (on hill).

/ѣ/(ять) – as */i/* in the middle of the word (rarer in the end) is read as «i»: *вiровати* (to believe), *рiзанкы* (noodles), *узвiдати* (to inquire), *всiм* (to all), *лiнь* (laziness), *тiнь* (shadow), *лiто* (summer), *сiро* (grey), *бiло* (white), *нiмець* (german); */ѣ/(ять)* – both «i» in the beginning as in the end: *тебѣ=тебi, єѣ=єї, ѣжак=їжак, ѣда=їда, твоѣ=твої, своѣ=свої, ѣм=їм, Миколáѣв (їв), стрыѣв (їв), маѣ(ї)вка.*

У позичених великорусських и українських словах русини стали хосновати предлог – «вы», хоть и не характерный для русинського языка, но самі ті слова русини русинізували. Напримір: *выборы* (замісто «*вибори*»).

3.2. Приміры до гласных А, О, У, Е, И, І, Ы, Ъ:

/a/: *áкац, Андрій, áриѡв, вáриш, лáвор, кутáч, кымáча, герендá, парадíчка, бесíдовати, ганч, Ардáново, ціфрóванный;*

/e/: *вéричи, нелíвня, лéквар, фест, полúденок, студéный, кёртик, генгер, бештилéвати;*

/u/: *прияти, пиловатися, иппен, инишак, нич, серинчлívый, жаливляный, нýт, видíмо, пýла, тирхáти;*

/i/: *фíригы, фіглéвати, мiщух, мiнта, рiхтовати, рiнь, бицiглі;*

/o/: *Водбiцi, богач, вонкашнýый, бокораш, гойкати, горниць, бочкоры, дóраз, монiсто, дбста;*

/y/: *бýтор, гудаки, бунда, гумаки, дуркати, пýшка, стрúча, сулат, цурiгати, убаляти;*

/ы/: Сись звук русини произносять гибы середнєе межи русским «ы» и украинськым «и»: *бы, вымова, ажбы, барнастýый, быстриця, вся(з)ды, выише, дыня, зычати, нарубы, бырька, мыкати, кылы, гыкати, выти, тыти, лыкавýый, фыркати, дырба, тыкати, гибы. Бых, была м, крыти (верх), грызти, выти, стыти, ýмыкати.*

/ѣ/: (Хоснуея у старых текстах, авать у високому стилєви). *Хлѣб, Благовѣщенiе, вѣдение.*

3.3. Хоснования гласного звука ѣ ять (як «i» и «i»).

Буква ѣ (ять) є в церковно-славянському языкови и в русинському – изначально, а тому iсторично законна и для нас, русинѡв.

Буква «ѣ» хѡснуея русинами часто у текстах з высокым стилєм, в цитатах, одрывках текстѡв из древных славянськых письменных памятках, документѡв – для идентичнои передачи написани текстѡв, а также у оригинальных iсторичных русинськых текстах за пожеланиями авторѡв (напримір, у поетичных творах поета М.Кемiня):

проповѣдовати, всѣх. тѣх, лѣт, завѣт, родинѣ, на мѣстѣ, на горѣ, еѣ, ѣда.

В русинському языкови при желанiю автора «ѣ» замiняея на «i» и «i», што прийнято и в своi раматици. Айбо, констатуея, што без ять фест ускладнюея правопис.

ѣ (ять) – як /i/: в серединi (рiдше в кунци) слѡва чiтатиь як «i»:
вѣровати-вiровати, рѣзанкы-рiзанкы, úзвѣдати-úзвидати, всѣм, тѣм, лѣнь, тѣнь, лѣто, сѣро, бѣло, нѣмецъ;

/ѣ/ (ять) – як «i» на початку и в конци:

тебѣ=тебi, еѣ=ei, ѣжак=iжак, ѣда=iда, твоѣ=твoi, своѣ=свoi, ѣм=iм, Миколáѣв (ie), стрыѣв (ie), маѣ(i)вка.

4. Vowels with [й].

There are 6 sounds with й: *йе=є=уе, йі=ї=уі, йу=ю=уи, йа=я=уа, йо=ѳ=уо* and the original Rusyn *йи*¹.

(do not take into consideration the about the seventh sound *ы*, because only once it is used in naming the alphabet letters (*йы*))

4.1 Vowels with [й] are (й+е), і(й+і), ю(й+у), я(й+а), ѳ(й+о).

/с/: *еднакый* (identical), *устане* (gets up), *загоєный* (healed), *ведно* (together), *Трієр* (Trier), *благословеніє* (blessing), *Богоявленіє* (Ephiphany), *затаєный* (hidden);

E. g.: *Ты єднакый из ним.* (You are just like him). *Отец встане и каже: палець ся мій загоїє.* (Father gets up and says: my finger is healed.) *Ведно из нами був пан Трієр из Данії.* (Mr. Trier from Denmark was with us). *На Богоявленіє йдеме сьятити воду на Уж.* (On Ephiphany we go to the Uzh river to sanctify water.) *Є коли му сидити без роботи.* (He has a lot of time without work.)

/л/: *їдьяня* (food), *їдак* (eater), *їмати* (имати) (to catch), *заїдатися* (to be angry), *єї* (her), *їхати* (to drive), *їжак* (hedgehog), *наїстися* (to eat up); *твої* (yours), *мої* (mine), *їрка* (зошит)(copybook), *єї* (her), but: *моєй*² (dative case singular *моя*), *твоєй* (dative case singular from *твоя*).

E. g.: *Не хочу ся из ним заїдати.* (I do not want to quarrel with him.) *Єї мати—моя тітка.* (Her mother is my aunt). *А їжак ся не бойть никого.* (Hedgehog is not afraid of anybody.) *У хворого (битіжнього) має быти доброе їдьяня (їда).* (The diseased has to eat well.) *Твої и мої діти бють нашьх дітей.* (Your and my children beats our children). *Каже русин русинові: треба їхати домів.* (A Rusyn says to another Rusyn: we have to go home.)

The Old Rusyn ending for adjectives of feminine gender was *-ой*, but in new the grammar it is used longer «*-ій*»=as «*їй*». *зеленой-зеленої* (green), *червеной-червеної* (red), *лилової-лилової* (violet). But in historical and legal terms – the name of regions in the genitive case «*Подкарпатської Руси*» is used in these old way.

/ю/: *зюдити* (to entice), *юй* (to her), *Юря* (Yuri), *юній* (June), *Югас* (Yugas), *шлюпкаться* (to swim), *цюлєватися* (to kiss), *пестюнка* (baby), *нюпати* (to work bad), *блюдо* (plate), *клюсіти* (to dream/sleep);

E. g.: *Їх діло было—зюдити молодых.* (Their job was to seduce the youth.) *Дітвак ся шлюпкає у воді.* (Child was sweaming in the bath). *Дітинка-пестюнка.* (Sweat baby).

/я/: *пасія* (passion), *неборята* (fellows), *няяти* (to hire), *Митря* (Мутрыа), *мадяр* (Hungarian), *клягаться* (to turn sour), *ярєвати* (to work in field), *пасуля* (kidney bean), *угля* (coal), *зьябгтися* (to get cold), *цятка* (spot), *счєный* (sanctified), *їзьясь* (this).

E. g.: *Мати легіня-велика пасія;* (It is good to have a loving-chap). (Rusyn song). *Обы почати ярєвати треба няяти чоловіка.* (To begin ploughing a man has to be hired). *Любив покушати сперву счєної паскы.* (He liked to taste saint bread first). (D.Vozdvyzhenskiy).

/ѳ/: — is used for easier reproduction of Church-Slavonic(CS) words with ending “*єго*” by the historical principle. CS: “*єго*” - Rusyns *ѳго*: “*твоего*” - твоєго (yours); “*знаемый*”- *знаємый* (known); “*Господнего*”- *Господнєго*, *Господнєму* (Gods); ЦСЯ «*взаєм*» (from this is Ukrainian word – *взаємно*) – Rusyn – *взаєм*. *Поженилися на взаєм*³. (They get married sisters on brothers.) E. g.: *Жона привратниця была знаєма Петрови.* (*Євангеліє*). (Woman on the gate was known by Peter. – Gospel.) *Іван и Марія побралися на взаєм.* (Ivan and Maria got married on *vzayom*.) *Твоєго сына похвалили люде.* (Your son was honored by the people.)

¹ Поникайте про йсе дальше в розділі: Йотованое «и».

² Не путати из містоазывником *мді*, як назыв. зм. множини од *мдє*.

³ On *vzayom* – is when get merried in the following way: man Ivan get merried with girl Maria. Then Maria's brother Vasyl get married with Ivan's sister Olena. It happens in Rusyns but is forbided according with the church rules.

4. Йотовані гласні звуки.

У русинському языкови є 6 йотованих звуків: *йе=є, йі=ї* (*ѣ*), *йу=ю, йа=я, йо=ѳ*, и оригінальное, лем русинське, «*йи*»¹.

До уваги не береме 7-мый йотований звук *ы*, бо лем еден раз ся хоснуе при назвах букв русинського алфавіта (*йы*).

4.1 Йотовані є(й+е), ї(й+ї), ю(й+у), я(й+а), ѳ(й+о).

/є/: *еднакый, встає, загоєный, всдо, Трієр, благословеніє, Богоявленіє, єї, єдиный, євнотанка, Єнив, пєса, уєдинєный, затасный;*

Напримір: *Ты єднакый из ним. Отец встає и каже: палець ся мѳй загойєв. Вєдно из нами быв пан Трієр из Данії. На Богоявленіє йдеме сятїти воду на Уж. Єколи му сидїти без роботы.*

/ї/=йі На сисю йотовану у русинѳв дуже мало слѳв: *їдьиня (їда), їдак, їмати (имати), заїдатися, єї, їхати, їжак, наїстися; твѳї, мѳї, їрка(зошит), но: мѳєй*² (дав.зм. єднины од мѳя), *твѳєй* (дающ. змінник єднины од твѳя).

Напримір: *Не хочу ся из ним заїдати. Єї мати—моя тѳтка. А їжак ся не бойить никого. У хворого (битїжнѳго) має быти доброе їдьиня (їда). Твѳї и мѳї дїти бїють наших дїтей. Треба їхати домѳв.*

Стара русинська флексія до прилагательникѳв женського рода была — завто и в новѳй граматиці хоснуєме у цитатах подовженое «—ой», а їншак новѳє —ої: *зелена-зеленої, червена-червеної, лилова-лилової*. Айбо їсторично-юридичный термін-назву края в род. змінникови «*Подкарпатської Русї*» хоснуєме лем по-старому.

/ю/: *зюдити, юй, Юря, юній, Югас, шлюпкатися, цюлѳватися, пєстюнка, нюпати, блюдо, маю, клюєти*. Окремі слова: *пїю, бїю;*

Напримір: *їх дїло было—зюдити молодых. Дїтвак ся шлюпкає у водї. Дїтинка-пєстюнка.*

/я/: *пасїя, неборята, наяти, маляр, клятатися, ярѳвати, пасуля, угля, ззябстися, цятка, сячений, ячати, їзсяє.*

Позад губных *б, м* и *п* буква *я* просить собі помѳчну букву *н* и *л*: *рыбляча масть, мнясо, мняч, мняцкати, вспомнянути, кыпляток, сплячый*. Н: *пїяный, пїявка, пїяц, пїяр, копїя (од копїє),*

Напримір: *Мати легїня-велика пасїя;* (Русин. співанка). *Обы почати ярѳвати треба наяти чоловіка. Любив покушати сперєу сяченої паскы.* (Д.Воздвиженський).

/ѳ/: - Хоснуєся русинами: для легшої передачі церковно-славянських слѳв на “*его*” по їсторичному принципу за ЦСЯ, обы легко спѳзнати старое проїзношена: ЦСЯ “*Его*” - русин. *ѳго*. ЦСЯ “*твоего*”- русин. *твѳєго*; ЙСЯ “*знаємый*”- русин. *знаємый*; ЦСЯ “*Господнего*”-русин. *Господнѳго*; ЦСЯ «*взаєм*» (удсїть укр. взаємно)-русин. *взаєм*. Поженїлися на *взаєм*³. Примір: *Жона привратниця была знаєма Петрови. (Євангелїє). Иван и Марїя побралїся на взаєм. Твѳєго сына похвалили люде.*

¹ Понїкайте про їсе дальше в роздїлі: Йотованє «и».

² Не пїтати из мїстоназываетком *мѳї*, як назыв. зм. множини од *мѳє*.

³ На взаєм-коли поженїяться так: хлопїць Иван бере дївчину Марїю. Пак Марїїн брат Василь бере Иванову сестру Олену. Такѳє трафлялося у русинѳв, но по церковным правилам тото не слѳбно.

CS “твоей”- the Rusyns твоєї(yours); (compare: *укр.* твоїй; *росс.* твоей),
-for the simplifying of the sounds combination /*йо*/ на /*ѣ*/: *всѣ* (all), *ѣго* (him), *ѣму*
(him), *твого* (yours), *свого* (mine), *лѣгати* (to swallow), *вышнѣму* (to higher), *нижнѣму* (to
lower), *облѣпкагися* (to get wet), *сѣму* (to this), *сѣй* (сей) (this), *Ѣлана* (Yolana), *Вежи*
(Yovzhi), *лѣтчик* (pilot), *валѣк* (brick).

But: *Йосип*=*Йосиф* (Joseph), *Йовшка* (Yovshka), район (district); *Хайон* (Hayon);
Нью-Йорк (New-York);

4.2. Йотованос «и»¹. «и» with “й”=й+и).

The Rusyns are the only people in the world who use a unique “и” with “й” in more
than (200) words but without a new letter, not to enlarge the alphabet. «и» with “й” does
not reduce into another sound either under the stress nor in unstressed position.

Subcarpathian Rusyns also use “и”(у) *пойити* (to water), *млойити* (to feel bad in
abdomen), *дойити* (to milk), *спойити* (to overdrink somebody), *тройити* (to triple),
мойим (mine), *сгройити* (to construct), but the new letter was not included into the
alphabet.

“и”- is unique for only the Rusyn language. See further in details below.

“ѣ” (soft sign) is not a sound and is used for the softening of the previous letter: *лїнгарѣ*
(lazy man), *фіглѣвати* (to joke), *ѣдкїтѣ* (from where), *ганѣблївїй* (shy), *мїрѣковати* (to
think), *днїська* (today).

Я любив у дїтинствї поолїйити хлїб. (I liked to butter my bread in childhood). *То
не дївка, што не має фрїйїра*². (That is not a girl who does not have a boyfriend).
(Русин. Пісня). *Єлизавѣта тайїлася пять мїсяцїв* (Єван. од Луку). (Elizabeth was
hiding for five monthes). *Гафїїу ѣдїлили землю.* (Gafїya was given some land). *Дївї
Марїїї складїлося у серцю всѣ, што вїдїла и чула* (Євангелїє). (Everything was in
the heart of Virgin Maria what she heard and saw).

«и» with й = [йи] is used to display the dative case (to whom? To what?) of nouns
(укр. іменників) with ending [я]: *течїїу, Марїїу, пасїїу*, to distinguish it from the
genitive case *течїї, Марїїї, пасїїї*.

E. g.: Марїїї дїма неє, а Марїїї хотїли дати зѣмлю. (Maria is not home, and they
wanted to give land to Maria).

In Russian and Ukrainian languages the genitive and dative cases sound the same and
there is no possibility to distinguish between them.

In Russian and Slovakian languages the sound combination [йи] is not used at all
because they do not have such a sound as “и”.³

Taking into consideration the etimological principle in many Rusyn words the vowel
phoneme [и] is not written:

1. In gradation of vowels [е], [и] in the roots of the words: *серце-серця* (heart), *церкви
–церков* (church), *смерть-смертельный* (death –deadly), *небо – на небї* (sky), *земля –
на землї* (land), *бере-забирати* (take).

2. But in the roots of the words: *тунтириця* (corn), *тирѣх* (load), *вирѣх* (top), and
others in which [и] sounds separately and creates a form in which instead of that letter
sounds [е]; it is not possible so we write the letter [и]. *Кирниця* (draw-well), *тиркилянка*
(Grape vodka).

¹ Letter «ѣ» is used with jot only once – when we name letter of the alphabet «й» in Rusyn tradition: «йї»
(йї).

²Rusyn word *фрїйїр* means bridegroom candidat. Do not confuse with Russian word *фрїєр*- criminal
candidat.

³In Ukrainian language this form is simplified by linguists and has letter “ї”. But this does not fit to the
Rusyn: *пойти-поїти* (to go-to drink), *дойти-доїти* (to get to-to milk), *зпойти-зпоїти*.

– ЦСЯ. “твоей”- русин. *твобѣ* (може хосноватися у бесіді стягнена-курта форма *твобі*); (порунайте: укр. твоєї; русс. твоей);

– и для упрощеня созвучія /йо/ на /ѣ/: *всѣ, ѣго, ѣму, твоеѣго, своеѣго, лѣгати, вышнѣму, нижнѣму, облѣпкатися, сѣму, сѣй (сей), Ёлана, Ёвжі, лѣтчик, валѣк.*

Но без «ѣ» пишемо такі слідуючі слова: *Йосип=Йосиф, Йбвишка; район; Хайон; Нью-Йорк;*

4.2. Йотованое «и»¹.

Русины ци не єдинственный народ у світі, што хоснує унікальное йотованое [и] у бұлше як двасто (200) словах, но без особного позначеня новым діакретичным знаком, обы не увеличовати число букв алфавіта.

Напр.: *пойіти, гойіти, олайіти, дойіти, двойіти, Маріиин, иміти, млойіти, тайіти, ройітися, стройітися, фрайірка, Гафііи* (Дающ. змінник), *двойітися, Кайин, Йійзушко, стойіть, тройіти, гнойіти.*

Я любив у дітинстві поолайіти хліб. То не дівка, што не має фрайіра² (Русин. співанка).

Єлизавета тайілася пять місяців (Єван. од Луки) *Гафііи уділили землю. Діві Маріиі складалося у серцю всѣ, што віділа и чула* (Євангеліє).

Йотованое «и» = [йи] хоснуємо и як показник давального змінника (кому? чому?) називників (укр. іменників) из флексійов [я]: *течіи, Маріи, пасіи*, обы одрізнити од него родительного змінника (кого? чого?) *течіі, Маріі, пасіі*. Напримір: *Маріі дбма не є, а Маріи хотіли дати землю.*

В рускому и україинському языках родительный и давальный змінники сих слів звучать еднако и неє легкої возможности їх розрізнити.

В рускому и словацькому языках звукосполука [йи] не хоснуєся ніяк, бо оні не мають вообщє звука “и”³.

Беручи до увагы вимогу етимологічного принципа, у многих русинських словах не пишемо голосну [и], котра розлучно чуєся при вымові:

1. При чередованю голосных [е], [и] у коренях слів: *серце-серця, церкви-церков, смерть-смертельный, небо - на небі, земля - на земли, бере-забирати.*

2. Но у коренях слів: *тингириця, тирьх, вирьх*, и їм подібных, у котрых розлучно чуєся [и], а утворити форму, у котрої бы на місті тої гласної звучав [е], не трафляєся, пишемо букву [и]. *Кирниця, туркилянка.*

¹ Буква «ь» єдинственный раз хоснуєся йотованов, коли называємо букву алфавіта «и» в русинській традиції: «й» (йы).

² Русинське слово *фрайір* означає кандидат у женихы. Не путати из русским словом *фрайир*-кандидат у преступники.

³ В україинській мові йса форма лінгвістами спрощена и має букву “г”, айбо про русина йсе не подходит: *пойти-поіти, дойти-доіти, гнойти-гноіти.*

3. In the same way is written the letter [и] in suffixes of nouns: *горниць* (pan), *кляганиць* (jellied minced meat), *вінїць* (garland), *кониць* (end). *Добрї діти вінїць, а злі-кониць.* (Good children – are garlands, bad children –are the end).

4. In suffixes of adjectives: *малинький* (small), *золотїнький* (golden), *товстїнький* (fat), *квасїнькоє* (sour) the letter [и] stays if it is under the stress because it would be a great loss for the phonetic originality of our Subcarpathian language.

If it is not under the stress then the letter [e] is written (*e*): *сіренький* (grey), *біленький* (white), *міленький* (sweet, darling).

5. In nouns which mean persons in some field of occupation, action, or some abstract meaning according to the ethnological principle is written suffix *-тель*: *Спаситель* (saviour), *учитель* (teacher), *будитель* (awakener), *правитель* (governor), *даритель* (presenter), *множитель* (multiplier), *числївник* (numeral), *служитель* (servant). But this suffix is pronounced as *- тиль*.

Note that "и"–«йи» is used especially by Subcarpathian Rusyns. Because the Rusyns of Slovakia and Lemks of Poland, especially the youth, under the pressure of Latin have lost the letter «и» in many words, it is easier to use instead of "й" Ukrainian «й»:

Пойити-поїти (to water), *млоїти-млоїти* (to feel bad), *доїти=доїти* (to milk), *спойити-спойти* (to unite), *троїти-троїти* (to triple), *моїм-моїм* (mine), *строїти-строїти* (to build).

Examples: *Подойїти корову–то великоє діло.* (To milk a cow is a mighty job.) *Я своєму нянькови все двойїв–казав им му на «вы».* (I always applied to my Daddy in plural – Cf. thou-you plural in English). *Движок-мотор часто тройїв, бо єдна свїчка не робїла.* (The engine often worked badly because one sparking plug did not work.) *Зрїна ня штоєсь млоїїло.* (I felt bad in the morning.) *Треба спойїти роздїлєных.* (Separate have to be united.) *Строїти в Россїї, а у нас будоваїти.* (To build in Russia, but to construct in Ukraine.) *Моїм знакобьм.* (To my friends.) *Злі люде спойїли мїлодежє палишкїв.* (The evil men accustomed the youth to drinking.) *Многых русїнов згноїли в Сїбіру.* (Many Rusyns were rotted in Syberia.) *Гафїїн сын-адвокат.* (Gafiya's son is an lawyer.) *Україна-наша держїва.* (Ukraine is our country.) *На крайї не сидї.* (Do not sit on the edge.) *Своїм дали робїту, а Марїїна дївка мусїла бкраїиць хлїба заробляти за мїєками Україны.* (They gave job to their people but Maria had to earn a piece of bread abroad.) *Напойїти хоть чаїшє студєної воды.* (To give drink of at least a cup of icy water.) *Присвоїти хоть чужєє.* (To own somebody else's property.) *Рїна ся мас загойїти.* (The wound has to heal.) *Поросятко треба напойїти.* (The pig has to be given water.) *Потройїлися результїты.* (The results tripled.) *Пчєлы ся поройїли.* (Bees have swarmed.)

5. The System of Consonants.

5.1. The Characteristic of Consonants.

[Б] – bilabial, plosive, sonant, voiced consonant, it is not devoiced between consonants or in the end of a syllable: *бабївка* (a cake), *бїлта* (an axe), *бїзївно* (for sure), *бубнїш* (drummer).

[В] – labio-dental, resonant in position between consonants and vowels, exepт [i], in front of which it is pronounced by means of the lower lips and upper teeth: *вадїска*, *валюх*, *ватра* (fire), *владїга* (lord), *вїздух* (air), *всїгды* (everywhere), *всїшто* (everything), but: *вїнчаня* (wedding ceremony), *вїнчованя* (singing Christmas carrols), *вїруючий* (believer), *вїщити* (to prophetic).

[Г] – is formed in the larynx, the root of the tongue moves back and is drawn together towards the back wall, as a result the muscles of back wall of the larynx contract, the larynx, it is fricative, (from latin: *fricaria* - to rub, the air rubs against walls of larynx, moves through the larynx hole): *гаїник*, *гаїє* (of forests), *гамїшний* (dishonest), *горниць* (pan), *грань* (burning hot coal), *грибїзлі* (currants).

3. Так само пишемо [и] и у суфіксах називників (укр. іменників): *горниць, кляганиць, вінниць, кониць. Добрі діти вінниць, а злі-кониць.*

4. А у суфіксах прилагательників (укр. прикметників): *малинький, золотинький, товстинький, кваснінькоє*, зостаєся також буква [и], аж она под ударенієм, бо иншак была бы велика и непоправна утрата фонетичної оригінальності нашого подкарпато-русинського языка.

Аж наголоса на неї не є, то пишемо б́укву (е): *сіренький, біленький, міленький.*

5. У називниках, котрі позначають особи якоїсь сфери діяльності вать носителя якогось дійства, авать абстрактное понятя, одповідно до етимологічного принципа, пишемо суфікс *-тель*: *Спаситель, учитель, будитель, правитель, даритель, множитель, числітель, служитель*. Но произно́ситься сись су́фікс все як *- тиль*.

Примітимо, же х́оснують йотовану "и"—«йи» особливо русины подкарпатські. Бо русины Словакії и лемки Польщі, особливо молоді, под тиском пануючої латиніки, ўтрапили у многих словах букву «и». Тому они даколи легше х́оснують замість йотованої «и» буквѡв «ї»: *Поїцци-поїти, млойцци-млоїти, доїцци=доїти, спойцци-споїти, тройцци-троїти, м́ойцци-моїм, стрóйцци-строїти.*

Приміры: *Подойїти корову—то великоє діло. Я сво́єму нянькови все двойїв—казав им му на «вы». Движок-мото́р ча́сто тройїв, бо єдна свічка не робила. Зра́на ня што́сь млойїло. Треба спойїти розділеных. Моїим знако́мым. Злі люде спойїли мо́лодеж палинкѡв. Многие русинѡв знойїли в Си́біру. Гафїйин сын-адвокат. Українина-наша держа́ва. На крайїи не сидїи. Сво́йим дали роботу, а Марїїина дівка мусила о́крайиць хліба заробляти за ме́жами України. Напойїти хоть чаи́в студѡної воды. Присво́йити чужѡє. Ра́на ся має загойїти. Поросятко треба напоїти. Потройїлися результа́ты. Пчѡлы ся поройїли.*

5. Система согласных звуко́в.

5.1. Характеристика согласных звуко́в.

[Б] - губно-губный, взрывный, звонкий, не оглушуєся межи согласныма авать в конци скла́да: *бабѡвка, ба́лта, бизу́вно, бубна́иш.*

[В] - губно-губный (білабіальный), сонорный у позиціїи перед согласныма и голосныма, окре́м [і], перед котрым произно́ситься из участво́в нижных губ и верхних зубѡв (як губно-зубный): *вада́ска, валюх, ватра, владыка, во́здух, всягды, ви́итко, айбо: вінчаня, вінчованя, віруочый, віцати.*

[Г] – утворюєся в порожнині гыртанки, ко́ринь языка одтягуєся назад и зближуєся из задньѡв стінко́в, из-за чого укорочуютьсѡ мязы заднеї стінки гыртанки; гыртанный, щіль, фрикативный (од лат. *fricari* - терти, воздух трєся в стінки гыртанки, проходит через щіль гыртанки): *гайник, гамішний, горниць, грань, грибізлі.*

[Г] – glottal, interrupted; is formed by flow of air, which passes through the larynx to the top of the tongue is raised to the palate, without touching it: *богар(ь), гавра, гелетка* (small barrel), *геренда* (cross beam in the roof), *гешэфт* (trade), *гумаки* (rubber boots).

The same sound is in Russian (*Георгий, гора, горький*), and lately in Ukrainian, there are a few words: (*ганок* (porch), *гедзь* (gad-fly), *гандж* (lack of), *гвалт* (noise), *грунт* (soil)).

[Д] – front-tongue position, interrupted; the active organ in the articulation is the top of the tongue, it is tense, the tongue touches the palate and the air passes through them: *дагде* (somewhere), *дарабчик* (piece), *дарованя* (gift), *дѣвг* (dept), *довжѣнка* (furniture made from the clay), *дѣкус* (untill), *дѣраз* (in a few minutes), *дѣвка* (girl). The sound [Д] could be pronounced softly in front of [І] and words with “й” (*дѣгати* (to chip), *дѣка* (thank), *дѣлазовати* (to cut over), *дѣлѣв* (plane), *дѣтвѣк* (kid), *дѣпловы* (bridle).

As the feature of the Rusyn language sound [Д] is sometimes pronounced before [І] in a tense manner: *дѣля* (floor), *дѣнерка* (no), *дѣвот* (fashion) (*мода*), but softly in such words as *дѣти* (children), *дѣвочка* (girl), *подѣя* (event), *удѣти* (to put on clothes) and others.

It was suggested to make a list of words with the tense pronunciation and remember them than to write the letter “Г” in all texts.¹

[Ж] – apical (*арех – кончик*), front palatal, dental, voiced, sibilant; the top of the tongue is risen to the upper teeth: *жѣбалѣвка* (handkerchief), *жилавый* (strong), *жѣона* (wife), *жѣливлѣный* (bag for the nettle), *Залуж* (Zaluzh).

[З] - fricative sound, in pronunciation the stream of air passes through the whole created by the articulatory organs: *зѣбава* (play), *замѣшка* (pap), *зѣга* (thirsty), *завѣчѣти* (to curse), *грѣзно* (grapes), *кѣзаня* (saying), *зѣпястя* (palm), *зѣфунговати* (to fix), *зостѣтися* (to stay), *зѣркати* (to look), *позираѣти* (to look at), *кѣзьый* (goat’s).

[Й] - palatal, mid-lingual consonant, in pronunciation the middle part of the tongue goes up to the hard palate: *май* (may), *фѣйно* (fine), *фѣйѣвка* (girl), *йѣйкати* (to shout), *пѣй* (come), *йѣмѣти* (to catch), *олай* (oil), *вуйна* (aunt), *найманый* (hired).

[К] – interrupted, voiceless, back-lingual consonant phoneme, in pronunciation the top of the tongue is raised to the palate but doesn’t touch it: *комѣниця* (clover), *коменѣр* (chimney sweep), *кѣтъ* (or), *кѣватися* (to move), *уйѣко* (uncle), *кѣстѣвати* (to taste), *кѣсѣця* (flower).

[Л] – forelingual consonant phoneme, resonating, is formed when the tongue touches the uvula or the front part of the mouth: *поливѣка* (soup), *пѣлафон* (plafond), *пѣловатися* (to hurry), *пѣлавый* (wrasp (meet)), *пѣзиво* (ledder).

the feature of the Rusyns language is that before the vowel [і] the [л] sound can be pronounced softly (*літо* (summer), *ліс* (forest), *лінивий* (lazy) and in harder way: *ліжоватися* (to ski), *лінарѣ* (lazy man), *літер* (liter).

There is no need to use “Г” instead of the letter “Н”. We have just to learn these few words.

¹ The suggestions of some linguists to use letter “Г” for the softening of the first letter as in *ліс* (forest), *дѣти* (children), *нѣмб* (nimbus), *дѣлити* (share), *дѣла* (buisnesses), *ніколи* (never), was not supported by the majority because it would complicate reading of the texts by the Rusyns youth who have got used to Russian, Ukrainian and Slovak grammars. E.g.: *ліс* (forest), *ніс* (nose), *Нїредьгаза* (Niredgaza), are read by the young as “лїйс” [lɨjs], “нїїс” [nɨjs], “Нїрєдльгаза” [nɨrɛd’gaza]. Except for this it would be difficult to write words with “Г”: *ѣжак* (hedghog), *нѣїстися* (eat up full), *пѣїхати* (to drive).

[Г] – гыртанный, прорывный; утворюється порывом воздуха, який позад затриманя органами дыханя урываться через гыртанку, трафляючи на перепоны; кўнчик языка поднятый до поднебїня, айбо не дотуляться до нёго: *богар(ь), гавра, гелетка, геренда, гешефт, гумаки*.

Аналогічний звук є в великорусскому языкови (*Георгий, гора, горький*), а останный час, майже неоправдано, и в україинському на пару слів: (*ганок, гедзь, гандж, гвалт, грунт*).

[Д] - переднєязычный, прорывный; активный орган в артикуляції – кўнчик языка, напружений, при ёго артикуляції утворюється змычка языка из поднебїнем, через яку прорываться струя ўдыхованого вѳздуха: *дагде, дарабчик, дарованя, дбвг, довжанка, дбкус, дбраз, давка*. Звук [д] може произносїться мянго у позиції перед [і] и ётованыма (*дюгати, дяка, дялазовати, дялѳв, дїтвак, дїра, дїтинство, дяпловы*).

Особенностьѳв русинського языка є: даколи перед [і] звук [д] произносїться твердо: *дїля (укр. підлога, рос. пол), дїнерка, дївот (мода)*, айбо мянго у таких словах, як *подїя, удїти*, и дакотрых других. Предложено ті немногі слова, котрі у русинѳв мають твердое читаня легше нам подати окремым списком и запамнятати, чим засмітити всі тексты помнякшовальнѳв буквѳв "Т"¹.

[Ж] – апікальный (*арех – кўнчик*), переднєподнебїнно-зубный, звѳнкый, шиплячий; кўнчик языка поднятый идгѳри и зближується з вирхньыма зубами: *жебалѳвка, жилиавый, жона, жаливляный, Залуж*.

[З] - щільный (фрикативный), при произношенїю струя ўдыхованого вѳздуха виходить через утвѳрѳвану артикуляційныма органами щіль: *зѳбава, замїшка, зѳга, завїчати, грѳзно, кѳзаня, запястя, зафунговати, зостѳтися, зїркати, позирѳти, кѳзый*.

[Й] - палатальный, середнєязычный, при произношенїю середня спинка языка подниматься до твердої части поднебїня: *май, файно, фїѳѳвка, йѳйкати, пѳй, йимїти, олай, вуйна, найманый*.

[К] - прорывный, глухой, заднєязыковый, при произношенїю кўнчик языка подниматься до поднебїня, айбо не дотуляться до нёго: *команиця, коменѳр, кїть, кыватися, уїко, костовѳти, косїця*.

[Л] – переднєязыковый сонорный, утворюється при змыканїю кўнця языка з альвеолами авать з передньым краєм поднебїня: *поливка, плафон, пиловатися, лыкавый, лазиво*.

Особенностьѳв русинського языка є вто, што перед голосным [і] у русинському языкови звук [л] може звучати не лем мянго (*Бѳлінт, ліга, плїшка, ліпше, ліс*), а и твердо: *ліжоватися, лїнгарь, літер*.

Но не є потреби позад немногих слѳв уводити спецзнак "Т" як и для буквы "н". Такі пару слѳв треба просто памнятати.

¹ Предложена даяких лїнгвістѳв (+Поповича, Керчі...) хосновати букву "т" для познѳченя мянгокости переднєї буквы (*ліс, дїти, нїмб, дїлти, дїла, нїколи*, не найшла подтримки у большинства, бо йсе ужасно ускладнило бы читаня текста для моложой версты русинѳв, які вже привыкли до граматикы русского, украинського и словацкого языкѳв. Напримїр слова *ліс, нїс, Нїредьгаза*, читаються молодыма як "лїіс", "нїіс", "Нїіредьгаза". Кроме сѳго, прийшлобы ся їм трудно в написаню слѳв из буквѳв "Г": їжак, наїстися, поїхати.

The soft [л'] – is a midlingual consonant phoneme, it is formed by approaching the back part of the tongue to the back palate: *полівити* (to take left), *ліпше* (better), *кляганиць* (jeled meet), *лячи* (lie), *and долів* (down).

[М] – bilabial, resonating, it is formed by pressing closer the lips: *чомолада* (young corn), *малтер* (solution), *мяцкати* (rumple), *крумлі* (potatoes), *метати* (to throw).

[Н] – midlingual consonant phoneme, sonorant, it is formed by touching the tip of the tongue to the upper teeth, the air-passag is formed by lowering of the tongue the air passes through the mouth and naisal cavity: *пóрфін* (parfume), *доган* (tabaco), *áндека* (there), *крóсна* (part of wooden weaving-loom), *хосновáти* (to use), *пáрна* (pillow), *пúциня* (day before the fast).

[П] – bilabial, interrupted, in pronouncing it the lips come close and through which the stream of air passes: *позáр* (glass), *рáпавий* (sharp), *пúстаиш* (son in law), *пáйник* (wooden instrument for the washing of clothes), *палачи́нтóвка* (frying pan), *попúрга* (pepper).

[Р] – front-labial consonant, is a vibrant, fricative sound, it is formed in the process of consecutive closure of the turned up tip of the tongue and uvuala: *рiна* (turnip), *рiшкáша* (rice), *вáроватися* (to be careful), *капúра* (gates), *керт* (yard), *рисилéвáти* (to grate), *кертúця* (garden), *крíжма* (inside out), *креденц* (sideboard).

[С] – uvular, fricative, voiceless; in the articulation of this sound a hole is formed between the tongue and the uvula. The teeth are slightly compressed, the lips are prothrued: *досiгáти* (*get*), *сóничко* (sun), *псовáти* (spoil), *серсáма* (instruments), *салаиш* (no).

[Т] – front-lingual consonant phoneme, interrupted, voiceless, is formed by closing the tip of the tongue with the palate: *тáбла* (board), *тáйстра* (bag), *тáнiр(ь)* (plate), *тáшка* (bag), *тварь (лице)* (face), *тáшша* (oven), *тiрня* (blackthorn), *тiйка* (watering -pan), *топáнки* (boots), *тiнэ* (very cheap), *тiрня* (turret), *тычка* (wooden stick).

[Ф] – fricative, voiceless, labio-dental consonant phoneme, hard (before [i] – half-softened): *фáйно* (fine), *фáйтá* (family), *фáмилiя* (surname), *фáра* (the house near the church), *фáтiв* (lad), *феделка* (falk), *фертáль* (quater), *фiйдер* (spring), *фiйк* (break), *фiйса* (axe), *фiгля* (joke), *фiйóвка* (shuxlyada).

[Х] – fricative, back-lingual consonant phoneme; in pronunciation the air passes through the hole between the walls of the larynx and the back part of the tongue (before [i] it is partially-softened): *хавчáти* (), *хáща* (forest), *хыжá* (house), *хосén* (sense, use), *хосновáти* (use).

[Ч] – front-lingual, voiceless, partially softened, fricative consonant; the front part of the tongue is active, when the tongue is retracted from the palate a passage for the air is formed (is close to the pronunciation of [т] и [ш] at the same time: *чáд* (fumes), *чалóвати* (to cheat), *чiтáво* (great), *чáпiти* (to rub), *чекáн* (kirk), *челядник* (man), *чiлядь* (people), *честóваний* (honored), *чир* (kasha from corn), *чиряти* (to spoon the water), *чингiв* (bell), *чомáг* (heap of branches).

[Ш] – apical, fricative, voiceless, front-lingual phoneme; it is formed by the stream of fluent air which passes without a jerk, with noise that passes through the hole which is formed between the front part of the tongue and the palate; the top of the tongue is raised close to the upper teeth: *шáнц* (ravine), *шáрагi* (barrow), *шваблик* (matches), *швакнути* (to hit), *шiглярь* (humorist), *шефтовати* (trade), *шина* (tire), *шингла* (wooden tile), *шiкóвний* (executive and fast), *шлáер* (bridal vile), *шмáрити* (throw), *шiвгор* (sister's husband), *шiвдáрь* (meet), *шпáргiйт* (stove), *шпáрга* (rope), *шпáрка* (rope), *шпуровáти* (economuty), *шлiпер* (no), *штрiмфля* (sock), *штрубкa* (screw), *шутер* (road-metal), *штангa* (bar, weight), *штáция* (railway station), *шал* (scarf), *шiфа* (ship), *шiфанéр* (woodroabe).

[Щ] – forelingual consonant formed of two sounds – [ш] and [ч] assimilate and form the letter [щ]: *щáва* (sorrel), *щуп* (probe), *щикати* (to hiccup), *щипкати* (to pinch), *щiтка* (brush), *щерблик* (no), *щедровáня* (celebration greetings), *пúщення* (the day before the fast), *щiня* (criskening), *щезати* (to disappear).

Мягкий [л] - середнєязычний, утворюється наближенням задньої частини язика до заднього піднебіння: *полівити, ліпше, кляганиць, лячи, долів*.

[М] - губно-губний (білабіальний), сонорний, утворюється зтуленням губ: *чомолада, малтер, мняцкати, крумплі, метати*.

[Н] - середнєязычний, сонорний, утворюється при зтуленню кінчика язика з внутрішньої поверхності верхніх зубів, проход для в'яздуха утворюється опускшенням язика, в'яздух виходить не лем в роту, ай и в носу порожнину: *п'орфін, доган, андека, хосновати, п'арна, п'уциня*.

[Ш] - губно-губний, прорывний, при вислові стуляються губы, через які прорываться струя удыхованого в'яздуха: *погар, р'анавый, пр'истаиш, пр'айник, палачинтовка, попр'ига*.

[Р] - переднєязыковий, в'брант, фрикативный звук, утворюється в процесі послідовного змыканя и розмыканя межы зогнутым идгорі кінчиком язика и альвеолами (язык в'бруе): *р'ина, р'ишк'аша, в'ароватися, кап'ура, керт, рисил'евати, керт'иця, кр'ижма, кр'еденц*.

[С] - альвеолярный, фрикативный, глухий; при артикуляції с'его звука образується щіль межы язиком и альвеолами. Зубы легко стиснуті, губы розтягнуті: *досиг'ати, с'оничко, п'совати, с'ерс'ама, салаиш*.

[Т] - переднєязыковий, прорывний, глухий, утворюється при зтуленню кінчика язика з піднебінням: *таб'ла, та'йстра, та'нір(ь), та'шка, тварь (лице), та'пша, та'рня, та'йка, топ'анкы, тун'є, тур'ня, тычка*.

[Ф] - фрикативный, глухий, губно-зубный, твердый (у позиції перед [і] наполовку пом'якшєный): *файно, ф'айта, ф'амилія, ф'ара, ф'атов, ф'еделка, ф'ерт'аль, ф'ійдер, ф'ійк, ф'ійса, ф'іг'ля, ф'ій'овка*.

[Х] - фрикативный, заднєязычний; при єго вымові удыхованный в'яздух проходить через щіль, утворєну межы стінк'ов гыртанкы и заднь'ов частин'ов язика (у позиції перед [і] наполовку пом'якшєный): *хавч'ати, хаща, хыжа, хос'єн, хосновати*.

[Ч] - переднєязычна глуха, наполовку пом'якшєна африк'ата; активна передня часть язика, одрываючися од піднебіння, утв'орює на курт'ый час проход для в'яздуха (наближаться до з'оллятої вымовы приголосных [т] и [ш]): *чад, ч'аловати, ч'итаво, чап'нути, ч'екан, ч'илядник, ч'ілядь, ч'ест'ованный, ч'ир, ч'ир'яти, ч'инг'ов, ч'ом'аг*.

[Ш] - апікальный, фрикативный глухий переднєязычний звук; при єго утворєню струя в'яздуха плавно, без рывка, з шумом проходить через щіль, што утв'орюється межы переднь'ов частнь'ов язика и піднебінням, кінчик язика поднят'ый идгорі и зближується з в'єрхнь'има зубами: *шаниц, шар'аглі, ш'ваб'лик, ш'вакнути, ш'він'глярь, ш'ефт'овати, ш'ина, ш'инг'ла, ш'ік'овный, ш'лаєр, ш'мар'ити, ш'б'вгор, ш'б'вдарь, ш'парг'ийт, ш'п'арга, ш'парка, ш'пур'овати, ш'ліпер, ш'тр'імф'ля, ш'тр'убка, ш'утер, ш'танга, ш'тац'ія, ш'ал, ш'іфа, ш'іфан'єр*.

[Щ] - переднєязычний, утворєный з'оллятыма двома звуками - [ш] и [ч], які при вислові, слідуєчи єден за другим, асимілюються, у з'оллят'ый курт'ый прорывный [щ]: *щава, щ'ап, щ'икати, щ'ипкати, щ'ітка, щ'єрб'лик, щ'єдрованя, пущ'єня, щ'іц'ія, щ'іц'єзати*.

5.2 The Characteristic Features of Different Consonants.

Consonants are classified by the following features:

- a) by use of noise and voice in their formation;
- b) by the place of articulation;
- c) by the method of articulation.

5.2.1 By use of Noise and Voice in their Formation.

Are divided on basic groups:

- a) **voiced** – formed by the use of voice (**б, г, ґ, д, дж, з, дз, з**);
- b) **voiceless** – formed by the absence of noise (**п, х, к, т, ш, ч, с, ц**);
- c) **resonant** – formed with the use of noise and voice but voice prevails and they are close to vowels (**л, р, м, н, в, й**).

5.2.2 By the Place of Articulation.

Are divided into the following main groups:

- a) **LABIAL**. In pronunciation the most active are the lips which create a barrier for exhaling out the stream of air.

Labial are divided into bilabial (**б, п, м**) and labio-dental (**ф, in some cases – в**). The sound [в] is pronounced as labio-dental with resonance in the end of the word, before consonants, before vowels except for [і], is pronounced as bilabial, sonorous (**быв** (was), **мав** (had), **владыка** (lord), **всюды** (everywhere), **всичто** (everything), **вадаска** (hunt), **воздух** (air)), and before [і] is pronounced with the help of the lower lip and upper the teeth – labio-dental (**вінчання** (wedding), **вінчования** (Christmas celebration), **віра** (belief), **віруючий** (believer), **віщовати** (to foretell)).

- b) Forelingual phonemes. Are formed when the tip of the tongue or its front part touch the upper teeth.

Forelingual consonants are dental (**з, с, дз, ц, д, т, н**) and palate-dental (**ж, ш, дж, ч, р, л**).

- c) **MID-LINGUAL** – **й**. is formed by the front part of the tongue approaching the hard palate.

- d) **BACK-LINGUAL** phonemes. (are formed with the active participation of the back part of the tongue): **г, к, х**.

- e) **GUTTARAL CONSONANTS**, (*Greek pharynx – larynx*) – [г] sound is formed in the larynx, and in pronouncing it the larynx gets narrower and the root of the tongue moves back.

5.2.3. By the Method of Articulation.

– Are divided into the following main groups:

Interrupted (**б, п, д, т, ґ, к**) – in pronouncing them the organs of articulation form an obstruction, through which the air stream escapes;

FRICATIVE (**в, ф, г, х, ж, ш, з, с, й**) – the air stream when exhaling passes through the hole formed by articulatory organs.

Close-passage consonants (**м, н, л, р**) – in pronouncing these phonemes an obstruction is formed breaking through which the air passes between the obstacle. The sounds [м], [н] are called nasal, the stream of air passes not only through the mouth cavity but also through the nasal cavity. The sound [р] for its method of formation is also called as a **vibrant** because the tongue vibrates when pronouncing it.

5.2.4. Hard and Soft Consonants.

There are consonants in the Rusyn language which can be pronounced either softly or in a hard manner.

When the consonants soften the front part of the tongue gets close to the hard palate. The place in forming the hard consonants is not changed when pronounced.

5.2. Характеристика системи согласных звуків за разными признаками

Согласні класифікуються за такими признаками:

- 1) з участьов шума й голоса у їх твореню;
- 2) за містом твореня;
- 3) за способом твореня.

5.2.1. З участьов шума й голоса у твореню

поділяються на основні групи:

- а) **зв'онкі** – утворені з участьов голоса (б, г, ґ, д, дж, з, дз, з);
- б) **глухі** – утворені з участьов шума (п, х, к, т, ш, ч, с, ц);
- в) **сонорні** – утворені з участьов шума и голоса, айбо переважать у них голос, што їх приближать до голосных (л, р, м, н, в, й).

5.2.2. За містом твореня

поділяються на основні групи:

а) **Губні**. При їх произношеню май активну участь беруть губы, што творять переграду на путєви удыхованої струї в'оздуха.

Губні діляться щи на губно-губні (б, п, м) и губно-зубні (ф, у *даяких позиціях* – в). Звук [в] у позиціїи в кїнци слова, перед согласными, а также перед голосными, окрем [і], произноситься як губно-губный (білабіальний) сонорный (*быв, мав, владыка, всягда, вадаска, вишитко, в'оздух*), а перед [і] произноситься з участьов нижных губ и верхных зубів – губно-зубный (*вінчаня, вінчованя, віра, віруючий, віщовати*).

б) **Передн'язичні**. Утворюються при наближеню кїнчика языка авать ёго передн'ей части ид в'ерхным зубам.

Передн'язикові діляться щи на зубні (з, с, дз, ц, д, т, н) и поднебінно-зубні (*ж, ш, дж, ч, р, л*).

в) **Середн'язичні** (при ёго утвореню середня часть языка приближаться до твердого поднебіня) – й.

г) **Задн'язичні** (при їх утвореню активна задня часть языка): г, к, х.

д) **Гыртанный**, вать фарингальный (*од грецького pharynx – гыртанка*) – г. Сись звук утворюєся в порожнині гыртанки, при ёго произношеню гыртанка звужуєся, а корінь языка дуже одтягуєся назад.

5.2.3. За способом твореня

согласні діляться на: **Прорывні** (б, п, д, т, г, к) – при произношеню їх органы артикуляції утворюють змычку, через яку прорывається струя удыхованого в'оздуха;

5.2.4. По твердости и мягкости

В русинському языкови є цілий шор согласных, котрі можуть произноситься мягко вать твердо.

При помнякшеню согласных передня частинка языка наближаєся до твердого поднебіня. Місто твореня твердых согласных при їх помнякшеню не мінєся.

Hard		soft	
/з/	<i>завто (because)</i>	/з/	<i>ззябстися (get cold)</i>
/д/	<i>дараб (piece)</i>	/д/	<i>дюгати (stab)</i>
/л/	<i>луфт (draught)</i>	/л/	<i>люде (people)</i>
/н/	<i>новта (document)</i>	/н/	<i>нянє (dad)</i>
/с/	<i>сулак(т) (wooden post)</i>	/с/	<i>усякий (of all kind)</i>
/р/	<i>рендешный (good)</i>	/р/	<i>рядня (clothes)</i>
/т/	<i>Тинта (ink)</i>	/т/	<i>тямка (memory)</i>
/ц/	<i>царь (Tsar)</i>	/ц/	<i>цятка (spot)</i>

5.2.5 Fricative Consonants (в, ф, г, х, ж, ш, з, с, й).

–the exhaling air passes through a narrow hole formed by the articulating organs.

5.2.6 Close and Passing (м, н, л, р).

When they are pronounced the articulatory organs form a hole through which the air passes. The air does not meet any obstacles. The sounds [м], [н] are also called nasal phonemes, because the exhaling air passes not only through the mouth cavity but also through the nasal cavity. The sound [р] in the way of its formation is also called a vibrant because exhaling air vibrates during its pronunciation.

5.2.7 Affricates.

Affricates (*ч, ц, дз, дж*) – are formed by connecting of plosive and affricate consonants but these are not two connected together sounds but one sound with complex plosive articulation. In sound [ч] – two consonants are connected [т] and [ш];

[ц] – the sounds connected are [т] and [с];

In sound [дз] – the sounds connected are [д] and [з];

[д] and [ж] – are united into one sound [дж], which is different from the similar sound in other Slavonic languages because it is pronounced as one sound [дж] =ђ (Serbian letter). Besides it has a soft pronunciation [дж']: *джем* (jam), *джимига* (salad), *джміль* (hornet), *Джанда* (Janda), *дджерга* (carpet), *Джурджа* (Gurga), *джостик* (joystick), *джомб* (branch with fruits).

5.2.8. The Soft Sign.

“Ь” (soft sign) is not a sound and is used only for softening the previous letter: *лінгарь* (lazy man), *фігльвати* (to joke), *удкить* (From where), *ганьб-ливий* (shy), *мірьковати* (to think), *лїнь* (lazy), *пень* (stump), *день* (day), *десь* (somewhere), *фігляр* (joker), *бджоляр* (apiarist), *інвентар* (inventory), *днеська* (today).

Вїн и робить, и учить, и молиться. (He works, teaches and prays.)
Мастьдв намастили грїнку хлїба и посыпали сўльдв. (The bread was spread with fat on and salted.)

Се лем калька из того. (This is only few from that.) *Кўлька ся качала по подамєн-тови.* (A Ball was rolling on the floor.) *Мачка ся легїнько вкотила – має три малїнькі мачата.* (The Cat easily gave birth and had three small kittens.) *Долька бы ти была! – спївала мати дїтинї.* (If only you had fate! – Sang mother to her baby.) *Вўльховиця заросла вўльхами, а Вўльхўвка – коло рїдїнь-кої хїщї.* (Alder grove grew with alder trees and Vilkhivka is near a sparse forest.)

Тверді		М'ягкі	
/з/	завто	/з/	ззябстися
/д/	дараб	/д/	дюгати
/л/	лүфт	/л/	люде
/н/	нџвта	/н/	нянџ
/с/	сулаг	/с/	усякый
/р/	рџндешный	/р/	ряндя
/т/	тџнта	/т/	тямка
/ц/	царь	/ц/	цятка

5.2.5. Фрикативні (в, ф, г, х, ж, ш, з, с, й)

–удыхований вџздух проходить через узку шџль, што утвџрюея артикуляційныма органами: *Вафлі, глухнути, Ян Жишка, зџвсім.*

5.2.6. Змычно-Проходні (м, н, л, р)

– при произношенію їх на момент змычки артикуляційных органџв утвџрюея шџль, через яку и проходить вџздух, при тому не чувствуея значных переград, котрі бы одчџтно заважали прохџдженю вџздуха. Звуки [м], [н] называють ищи *носовыма*, бо струя удыхованого вџздуха проходить не лем через ротову, а й через носову порожнину. Звук [р] за способом творенія называють ищи *вџбрантом*, бо при џго утвореню удыхований вџздух вџбрує: *Старый пантлик, кантя, старый млин.*

5.2.7. Африкаты

Африкаты (*ч, ц, дз, дж*) – утворюютья поеднанџм прорывного и африкативного согласного, айбо се не два зеднані межџ собџв звуки, а еден – из складнџв змычно-прорывнџв артикуляційџв. **В звукови [ч] – зџлляті два приголосні [т] и [ш];**

[ц] – зџлляті звуки [т] и [с];

у звукови [дз] – зџлляті звуки [д] и [з];

[д] и [ж] – зџлляті в еден звук [дж], котрый одрџзняея од подобного џму у даяких других славянських языках, бо звучить докус як еден звук [дж] =ђ (сербський знак). Притому, вџн має помнякшеное произношеня [дж]: *джем, джимита, джміль, Джанда, джерга, Джурџжа, джастик, джомб.*

5.2.8.М'ягкый знак.

“Ь” (м'ягкый знак) не є окремый звук, а хџснуея лем для помнякшеня спереднџй буквы: *лінгарь, фіглџвати, удкџть, ганьбливый, мџрьковати, лџнь, пень, день, десь, фіглярь, бџжолярь, інвентарь, днџська.*

Вџн и робить, и учить, и мџлџться. Матьџв намастили грџнку хлџба и посыпали сџльџв.

Се лем калька из того. Кџлька ся качџла (укр. котилася) по подџментови. Мачка из легџнько вкџтила – має три малџнькі мџчата. Дџлька бы ти была!–спџвала мати дџтині. Вџльховиця зарџсла вџльхами, а Вџльхџвка –коло рџдџнької хџщі.

5.2.9. Examples for Some Words with 22 Consonants:

/б/: *ба́лта* (axe), *бабра́к* (lazy man), *бе́рдо* (slope), *це́м бор* (friend), *ба́братися* (to be busy), *бу́тяр* (strong man), *бро́вза* (soda), *убаляти* (bring down), *убага́ти* (to want smth.), *банова́ти* (to feel sorry), *ка́бат* (jacket), *бубна́ш* (drummer), *банда* (*духовый оркестр*-brass band), *бивний* (biger size of clothes), *банди́шта* (*bandit*), *ба́лига* (excrement), *бронза́ля* (plash), *бу́хнути* (bang), *ба́чі* (Mr.), *бокáнчі* (boots);

/в/: *варі́ха* (big spoon), *полі́вити* (to water), *вади́тися* (quarrel), *кво́дош* (idiot), *кыва́тися* (move), *кварті́ль* (to talk), *казковáти* (to talk about smth), *варча́ти* (to humble), *вар* (compote), *валё́к* (clay break), *звє́ричи* (throw down);

/г/: This sound is usually used in the Rusyn language unlike Ukrainian into which this sound has penetrated for a few words forcibly *ганок* (porch), *гру́нт* (soil). The Rusyns have never been stopped to use this word. Here the incomplete list of our words: *битарь* (stick), *попруга* (pepper), *пістрі́говатый* (freckled), *міри́говати* (to feel angry), *бі́нгóвш* (big stick), *бі́глязь* (*iron*), *шингла* (tile), *боропаи* (meet soup), *гомби́ця* (button), *гаради́чі* (stairs), *битанга* (strong man), *гу́лі* (gugli-cakes), *гамі* (Rusyn trousers), *гу́ля* (haematoma), *го́ргови́* (back), *штанга* (barbell), *Ванга* (Vanga), *дунго́в* (motorcycle), *Бангладеш* (*Bangladesh*), *ла́нгов* (*langosh-kind of food*), *га́нити* (to critic), *гара́мбоцкы* (to somersault), *клягáниць* (jelled meet), *скляга́тися* (to turn sour), *гара́нтія* (guarantee), *танго* (tango), *бага́ж* (luggage), *би́ци́лі* (bicycle), *шара́лі* (barrows), *галі́рь* (collar), *гу́та* (infarction), *геренда* (building wood), *бургы* (contrabass), *теле́вач* (fat man), *бі́нгóвш* (big stick), *генге́р* (instrument for the painting), *генера́ція* (*generation*), *гы́ргалка* (*throat*), *гыга́тися* (to struggle), *гол* (*goal*), *гы́ба* (*old cow*), *Ге́литый* (*Geletei*), *гале́тка* (*small cask*), *гу́бы* (*колядники, што ходять из вертепом-*), *газда* (*owner*), *дюг*=*лукавый* (*slly*), *бадога* (*metal barrel*), *гали́ба* (*hazard*), *гембаты́й* (*with big lips*), *г(к)овби́ця* (*cut wood*), *грийда* (*chalk*), *богрийда* (*wedding flower*), *баго́в* (*tabaco*), *бі́глязь* (*iron*), *ингидова́ти* (*to give up*), *рі́нля* (*piece of wood*), *рі́ля* (*knucle-duster*), *гармонія* (*harmony*), *миг* (*moment*), *магазин* (*shop*), *богач* (*rich*), *газова́ти* (*to press down the accelerator*), *ле́гати* (*swallow*), *фі́ля* (*joke*), *фі́га* (*fig*), *лінга́рь* (*lazy man*), *фара(г)лований* (*tired*), *фі́р(г)ангы* (*window shade*), *догáти* (*poke*), *шту́гати* (*to push*), *богач* (*rich*), *и́грати* (*no*), *фі́ригы* (*jokes*), *дифто́нг* (*diphthong*), *го́мбатися* (*coin/button children game*), *Галаго́в* (*Galagov*), *манго* (*mango*);

/г/: *козу́т* (cock), *гуска* (goose), *Здвигы* (The Exaltation of the Precious and Life-Giving Cross), *бла́гый* (calm), *гаром-пона́трое* (in three parts), *годи́нка* (watch), *га́ті́жак* (bag), *га́рні́човка* (yellow melon), *пога́р* (glass), *га́дка* (thought), *гурти́кашный* (tuberculosis), *гу́рка* (kind of sausage), *генте́ш* (bucher), *го́рня* (cup), *го́рини́ць* (face up), *го́рни́ць* (pan);

/д/: *їда́к* (eater), *дязовáти* (to cut over), *да́рмо* (for free), *да́як* (somehow), *одда́ниця* (girl ready for wedding), *жи́рдя* (wood brusok), *инде* (somewhere), *поза́д* (behind), *пазді́ря* (into small pieces), *виді́цькый* (from neighbor village), *ды́рба(тый)* (clumsy), *до́ро́мбы* (big lips), *До́мбокы* (Domboky), *ду́рка́ти* (to knock), *дйі́жа* (wood barrel);

/ж/: *чы́жмы* (boots), *кри́жма* (crisening dress), *бі́жалма* (quince), *май́же* (almost), *пра́жыти* (to prepare food), *жмня́кати* (crumple), *жеба́лдэка* (handkerchief), *жму́ток* (heap), *же́лізо* (iron), *жу́па* (zhupa-administrative unit), *жада́ти* (to wish), *жа́лосли́вый* (spare), *жи́ван*, *жи́рдь*, *жу́пан* (district).

/з/: *змі́товати* (to push down), *за́рва* (ravine), *запа́рі* (swetting), *зако́вязнути* (get cold), *загу́ряться* (to be late), *пока́зити* (to spoil).

5.2.9. Приміри даяких слбв на 22 согласні звуки:

/б/: *бáлта, бабрáк, бёрдо, цёмбор, бáбратися, бётяр, брбвза, убаляти, убагáти, бановáти, кáбат, бубнáш, бáнда* (духовый оркестр), *бивный, бандішита* (музыкант), *бронзбля, бұхнути, бáчі, бокáнчі, бычá;*

/в/: *варіха, полівити, вáдитися, кóвдои, кыватися, квáртіль, казковáти, варчáти, вар, валёк, варахóбити, вважáти* (мати попередження), *звэричи;*

/г/: Часто ся стрічає сись звук в русинському языкови на одміну од украинського де недавно насилбв ввели сисю букву на пару слбв *ганок, грунт*. Русины же николи и не переставали хосновати сись звук. Вот неповный список наших слбв: *бигарь, поприга, пістріговатый, міриговати, бінгбви, бігльзь, шингла, богорáш, гóмбвиця, гарáдичі, битáнга, гуглі, гáті, гўля, гóргоші, штáнга, Ванга, дўнгбв, Бангладеш, лánгош, гáнити, гарáмбоцкы, кляганіць, склягатися, гарантія, танго, багаж, бицілі, шарáглі, галірь, гўта, геренá, бўргы, гелевáч, бінгбви, гэнгер, генерація, гыргалка, гыгатися, гол, гыба, Гилитій, галётка, гўбы* (колядники, што ходять из вертепом), *газда, дюг=лукавый, бáдога, галіба, гембáтый, гóвбиця, грійда-крéйда, богрійда, бабв, бігльзь, ингидовáти, рінгль, рігль (кастет), гармонія, миг, магазин, богáч, газовáти, лёгати, фігль, фіга, лінгáрь, фара(г)лованы, фір(г)áнгы, дюгати, штугати, богáч, шўгати, фіригы, дифтбнг, гóмбатися, Галагбв.), мánго;*

/г/: *когут, гуска, Здвигы, благий, гаром-понатрое, годинка, гатіжак, гарпівовка, погар, гадка, гиртикáшный, гурка, гентеш, гбрня, горіниць, горниць;*

/д/: *їдак, дялазовáти, дáрьмо, даяк, одданиця, жирдя, инде, позад, паздіря, видіцькый, дырба(тый), дорбмбы, Дóмбокы, дуркати, дійжа;*

/ж/: *чїжмы, крижма, біжалма, майже, пражити, жмнякати, жебалбвка, жмуток, желізо, жуна, жадáти, жалосливый, жіван, жирд, жупан.*

/з/: *змітовати, зарва, запарі, заковязнути, загурятися, показити,*

*** Довгі рокы проби-ваються русины до своих прав дипломатійбв и парламентськым путём

Русины мирный народ и сим ся часто на зло «хосновали» глухі до прав и свобод чоловіка чиновники. На фото: на розширенеє засіданя Сойма Подкарпатських русинбв приглашений депутат Верховной Ради Ференц Іштван, якого русины просят подати

депутатський запрос до чиновникбв и до первых лиц державы. Русины генетично знають про демократію Європы, а тому вопрос непризнаня русинської національности є барометром правової ситуації в Україні. Ци є в нас демократія-звідайте русина!

збытковати(to beat), *зіркати*-to look (в *зірцало*-at the mirror), *позерати*-to look (в *оболок*-at the mirror), *залом*(by hall), *Зу́зка* (Susan), *зазира́ти* (to look through/under) (in window);

Notice and compare our Rusyn verbs: *зіркати* (look in the mirror), *(по)зерати* (look in the window; Russ. – в окно), *нікати* (look carefully; Russ. – *вникать*), *глядати* (look around, look carefully russ. *всматриваться*, *искать*. Ukrainian language had saved only word «погляд» and verb «споглядати» but verb «глядати» is absent).

/й/: *райбати*(to wash clothes), *айно*(yes), *не бай* (nothing), *прайник* (instrument for washing the clothes), *оныййнь* (what is understand), *файна*(pretty), *лайбик* (jacket), *незбайлівий* (diligent), *ачій* (if), *кой* (if), *най* (let), *двойіти* (double), *порайіти* (to clean the house), *твобійим* (by yours), *узлайіти* (no), *воійин* (warrior), *олайіти* (to add butter);

/к/: *казаня* (talk), *кура́стра* (sort of milk), *ку́кер* (binoculars), *кратати* (to turn), *кочан* (core), *контя* (kind of haircut), *колоба́ня* (puddle), *кнолик* (no), *суканіця* (soup), *сукма́н* (dress), *кестемён* (plato), *ке́ксы* (keks-cakes), *ку́рті* (short), *крумплі* (potatoes);

/л/: *повіла* (said), *ма́лтер* (solution), *ла́вор* (big pan), *купіль* (bath), *кривула* (turn), *цорко́тало* (rattle), *коло́диця* (pad lock), *клянчити* (to beg), *кльпати* (blink), *кленач* (hummer), *те́лек* (piece of land), *ке́двешный* (proud), *кылавы́й* (slow), *кіло* (kilo), *полівіти* (move left);

/м/: *подамент* (floor), *мачати* (soak), *крумплі* (potatoes), *кома́шня* (funeral past), *лармовати* (to make noise), *ма́тир* (mother), *ма́й* (may), *замелодова́ти* (to inform police), *мийте́р* (meter), *ма́хлєвати* (to cheat), *мо́чарь* (boggy area), *мясо* (meat), *мяч* (ball), *мелай* (corn), *мяцкати* (to wrangle), *мирихконіти* (to flesh), *мыло* (soap), *мо́ст* (bridge), *му́ст*, *ма́сть* (color), *имня* (name);

/н/: *нікати* (look), *днись* (today), *нарі́скати* (to slice), *она́жити* (to bare), *андека*(there), *антот* (that), *Анця* (Ann), *надрагы* (trousers), *нанашко* (Gods farther), *ноч* (night), *нянє* (dad), *ньи* (no), *ньит* (no), *наліва́ник* (kind of cakes), *надаремно* (for nothing), *наганити* (to criticize), *ніко* (none), *наремный* (impudent), *нарікати* (to name), *но́ронч* (mandarin), *нийна* (mrs.-hungarian), *нигда-шуга* (never), *нарыв* (abscess), *напослі́дь* (in the end), *нашто* (for what), *на́дтятий* (it is made an incision), *на́вилок* (heap of hay), *мо́ністо* (necklace), *му́ряне́к* (ant);

/п/: *псовати* (corrupt), *прататися* (to hide), *пала́чінта* (pancake), *спилати* (pour), *скі́пниця* (sliver), *пороши́аний* (dusty), *портюк* (trousers), *поперек* (in a width/back), *поливка* (soup), *паксу́дити* (to corrupt), *пара́дний* (prepared for parade), *па́ртіця* (line), *пе́ртися* (to have a dispute), *спира́ти* (to lean);

/р/: *ряндя* (rags), *ружа* (rose), *ропа* (brine), *керт* (yard), *ко́рч* (bush), *коропа́ня* (frog), *ко́рмань* (wheel bar), *кири́чун* (christmas bread), *позира́ти* (to look at), *затерпну́ти* (to become numb), *капу́ра* (gate), *рі́шкаша* (rise);

/с/: *студня* (draw well), *суше́ніці* (dry fruits), *солонина* (fat), *серса́ма* (instruments), *кросна* (part of wooden weaving loom), *костова́ти* (to eat), *спира́ти* (to stop), *сту́чний* (comfortable) *сука́ти* (wipe), *муса́й* (have to), *сановати* (to pity), *пса́втыря* (Psalter);

збытковати, залом, Зузка, зазира́ти (у оболоч);

Замітьте и порунайте наші русинські глаголы: *зірка́ти* (в зєрколо), *(по)зерати́* (в оболоч; рос.в окно), *нікати́* (позерати уважно; рос. вникать), *глядати́* (позирати кругом, нікати уважно. рос. *всматриваться*, *искать*. Украинська мова сохранила лем слово «погляд» и глагол «споглядати», а сам глагол «глядати» не знає).

/й/: *райбати, айно, не бай, прайник, оныйи́нь, файна, лайбик, незбайли́вий, ачий, кой, най, двойи́ти, порайи́ти, тво́йим, углайи́ти, во́йин, ола́йити;*

/к/: *казаня, кура́стра, ку́кер, кятати, кочан, ко́нтя, колоба́ня, сукани́ця, сукма́н, су́карвиця, кестемє́н, кє́ксы, ку́рті, кочо́ня, копо́ня, крумплі;*

/л/: *повіла, ма́лтер, ла́вор, купі́ль, криву́ля, цорко́талъ, коло́диця, клянчи́ти, кліпати, клепа́ч, те́лек, ке́двешный, кыла́вий, кіло, по́лівити;*

/м/: *подамент, ма́чати, крумплі, кома́шня, лармова́ти, ма́тир, май, замелдова́ти, ма́йстер, махле́вати, мо́чарь, мнясо, мняч, мелай, мняцкати, мирихкони́ти, мыло, му́ст (рос. мост), му́ст(жизжа), ма́сть, имня;*

/н/: *нікати, днесь, нарі́ськати, она́жити* (глагол многозначного ді́йства), *а́ндека, антот, Аня, надрагы, нанашко, ну́ч, няне́, ньи, ньит, налі́ваник, надарє́мно, нарє́мный, нага́нити, нико, нарє́мный, нарі́кати, но́ронч, нийна, нигда-шуга, на́рив, напослі́дь, нашто, надтя́тый, на́вилоч, моні́сто, му́рянєк;*

/п/: *псовати* (читати мораль), *пратати́ся, пала́чінта, спила́ти, скі́пичь, порошаний, портóк, попє́рек* (називник и наречник), *по́ливка, паску́дити, парадный, па́ртиця, пє́ртися, сподóвиня, спира́ти;*

/р/: *рядня, ружа, ропа́, керт, ко́рч, коро́паня, ко́рмань, киричю́н, позирати, затерпну́ти, капура, рі́шкаша;*

/с/: *студня, сушени́ця, солонина, серса́ма, крòсна, костова́ти, спира́ти, сту́чний, сука́ти, мусай, санова́ти, спіхова́ти, псавты́ря;*

/Г/: *тычка*(pole), *тыжнївина* (9th day after death), *туй* (here), *тунє* (very cheap), *трафитися* (to find accidentally), *токан* (corn porridge), *менша* (oven), *тарца* (purse), *танїря* (plates), *тáлна* (sole), *маточка* (God mother);

/Ф/: *фáйма* (relatives), *порфін* (parfume), *фара* (headlight), *фійса* (axe), *куфер* (suitcase), *луфт* (draught), *фійòвка* (shufluk), *фанкы* (cakes), *фіндєся* (cup);

/Х/: *хòвзатися*(to slide), *хыжа*(house), *хаща*(forest), *крыхту* (a little), *варахòбити* (шуметь), *харити* (to clean), *парнюх* (pillow), *кыхати* (to sneeze), *хайдєр* (mess), *рєхлик* (jacket);

/Ш/: *покрòвиць* (blanket), *парцєла* (tray), *партиця* (line), *просòницєм* (sunflower), *цїнянка* (spoon), *киндириця*(corn), *коцка* (square), *уцїратися* (to smile), *кочиця* (flower);

/Ч/: *сночи* (at night), *зчаловати* (to wait/do not miss), *пахнячый* (strong-smelling), *парадичка* (tomato), *чїчка* (flower), *капчати* (to fasten), *чоломада* (salad), *чир* (corn kasha), *кòчòня* (duck);

/Ш/: *рокаш* (basket), *сохташ* (luck), *панїш* (catholic), *штрїмфлі* (socks), *што* (what), *шилякый* (different), *мáшлик* (tie), *áллаш* (Building wood), *рашнїль* (rasp), *шток* (store), *кешєрвєиный* (clumsy), *шўпатися* (to move), *штўгати* (to push), *ширїнка* (kerchief);

/Ш/: *шугати* (to push), *щава* (sorrel), *щєный* (crispened), *щикати* (hiccup), *ощипок* (slover), *òща* (greedy-guts), *пищалка* (pipe), *ицї* (some more), *крещєный* (baptized), *щєзнути* (disappeared).

5.3. Softening of the Consonants [н], [р], [л], [т], [д], [с], [з], [ж]

Consonants [н], [р], [л], [т], [д], [с], [з], [ж] in the Rusyn language can be pronounced in two ways: with hardening or in a soft manner: *нўч–ништо* [nuch–n'ishto], *вагон–осїнь* [vahon–os'in'], *фєбруар–ярь* [februar–yar'], *стўл–сўль* [stul–sul'], *мўст–вїсть* [must–vist'], *мєд–мїдь* [med–mid'], *колос–штòсь* [kolos–shtos'], *вўз–лїзь* [vuz–liz']. *Нўч люблять злòдїї, а свїтлый день – чеснї людкòвє.* (Thieves like nights and honest people like day light.) *На вòзови друзї вєзли отáєу.* (Friend drove hey on the cart.) *Файный дєрєвяный стўл.* (Fine wooden chair.) *Сўль парáнна лєм у Солòтвинї.* (Salt is good only in Solotvino.)

Unlike the Ukrainian in the Rusyn language the suffixes *чи* no change takes place as in *-ин* : *ручник* (towel), not *рушник*, *просонячник* (sunflower), not *соняшник*, *тогорўчний* (the previous year), not *торїшний*.

/т/: *тычка, тыжнѣвина, туй, тунѣ* (дуже дешево-майже задарь), *трафітися, токán, тѣпша, тárца, таніря, тáлна, мáточка*;

/ф/: *фáйта, порфін, фáра (дом), фійса, куфер, луфт, фійѳвка, фанкы, фіндзя*;

/х/: *хѳвзатися, хыжа, хаща, крыхту, варахѳбити, харіти, парнюх, кыхати, хайдер, рехлик*;

/ц/: *церьковця, ціле, цáрга, цанга, цокати* (копытами), *цыргати, цибиніти, покрѳвиць, парцела, пáртиця, просѳнцвіт, цінянка, киндири́ця, ко́чка, уціря́тися, цоркати* (у оболѳк), *цоркотіти* (про бесіду), *цируза, ціркус, уціфрований, цімент, цуфлаткы, цурігáти, цáрина, косі́ця*;

/ч/: *сно́чи, зчаловати, пахнячы́й, парадичка, чі́чка, капча́ти, чоломада, чир, чвірькати, кѳчѳня*;

/ш/: *рокаш, сохташ, пáпиш* (римо-католик), *штрімфлі, што, шиліакый, машлик, áлаш, рашпіль, шток, кешѳрвешный, шупатися, штугати, шпор, ширінка* (укр. хустка), *шуріговати* (ногами);

/щ/: *щугати, щава, щѳный, щі́кати, ѳщипок, ѳща, пищáлка, ищі́, крещѳный, свіщ, щѳзнути*.

5.3. Помнякшеня согласных [н], [р], [л], [т], [д], [с], [з], [ж]

У русинському языкови приголосні [н], [р], [л], [т], [д], [с], [з], [ж] можуть звучати твердо и мнякго вать помнякшено: *нўч–нішто, вагон–осінь, фебруар–ярь, стўл–сўль, мўст–вість, мед–мідь, колос–штѳсь, вўз–лізь*.

Нўч люблять злѳдїй, а світлы́й день – чесні людкѳве. На вѳзови друзі везли отáву. Файный деревляный стўл. Сўль парáнна лем у Солѳтвині.

На одміну од україинського у русинському языкови не происходит чередованя у суфіксах -чн на -шин: *ручник, а не рушник, просонячник, а не соняшник, тогорўчний, а не торішній*.

Открытїт урок русинської школы в Перечині в маю 2005 рока. Тема урока: Александр Духнович. Слово за русинський язык має прѳт. Димитрій Сидор, автор «Граматикы русинського языка».

Part III. Orthography.

1. Orthographic Features of the Rusyn Language.

The primary ethnological principle is put in the basis of the Rusyn orthography. But the phonetic¹ features are also important too because they save the richness of the Rusyn language, its historical spelling traditions, native Church-Slavonic forms and the morphology.

2. The Peculiarities of the Usage of the Vowels: [Ы], [И], [І].

There is a tradition in the Rusyn language to use at the beginning of the word the letter [и]:

Иinnen (exactly), инде (somewhere), иншак (in different way), игла (needle), изверичи (to throw down), имити (catch), инный (punctual), изьсь (again), играти (play), изогнати (to banish), изуну (inside).

This phonetic rule is also used for the writing of foreign words:

Инкубатор (incubator), интерес (interest), инфляція (inflation), ідентифікація (identification), but historical writing of the words stay: *Иусус (Jesus), Іерусалим (Jerusalem), Іуда (Judah), Іоанн (John).*

3. The Spelling Features of Hard Labial Phonemes

[б], [в], [м], [ф] and Ї-letter [я] with consonants [н], [л].

Labial consonants (б, п, в, м, ф) in the Rusyns do not soften.

Vowels (я, ю, є, ї, є) after labial are pronounced separately (я=йа (ya); ю=йу (yu); є=йе (ye); ї=йі (yi), є=йо (yo)) but are written traditionally. There is no reason to add one more separate letter [й], sound to smaller parts and to make writing difficult except for the Rusyn originals -и – -йи, in words: *млойѣти (to feel bad), поійѣти (to give drink), доійѣти (to milk), Марнійи (to Mary), Гафнійи (to Gafіya) (dative case), муійим (by mine), роійѣтися (to swarm), свуйіим, твуйіим (by yours), двоійѣти (to double).*

Most of linguists consider that there is no need to use apostrophe ['] for separation of the sounds. Separate pronunciation of labial consonants with the vowels (я, ю, є, ї, є) is fully natural; it would be impossible to pronounce them in any other way. Separate pronunciation of the vowels [я], [ю], [є], [ї], [є] written with two letters proved to be wrong because we have generally accepted letters together with the East Slavs. Words in which after labial consonants [б], [п], [в], [м], [ф] and forelingual hard vibrant [р] follow the vowels [я], [ю], [є], [ї], [є] are written without the apostrophe. E. g.: *обіѣдати (eat), обект (object), пята (heel), пята (five), пята (р.лт), пята (market), вянути (drop), вєдно (together), вїдатися (eat into), пятаница (friday), пятаница (drunker), пїря (plumlet), цуря (clthes), бурян (weed), зваряти (to beat on), нагварятися (to complain), Корятович (Koryatovich), урядник (official), ряндя (clothes), варю (cook), буря (storm), Юря (Yuriy), загурати (to play/to delay), паздіря (into small pieces), обшаря (yard around the house).*

Some words are traditionally written: *бють-біє (beat), пють-ніє (drink).*

In many Rusyns words between hard labial consonants [б], [в], [м], [ф] and vowel [я] for better pronunciation are used consonants [н], [л].

The need in apostrophe is off. Example:

¹Phonetic can recognise ours and alian without mistake.

Часть III. ОРФОГРАФІЯ русинського языка

1. Особенности орфографії русинського языка.

В основі орфографії русинського языка покладений як первенствующий **етимологічний принцип**. Айбо дуже **поважно** враховуюся и фонетичні¹ особбенности русинського языка, што в повнішій мірі сокотять багатство языка народа, ёго історичні правопісні традиції, знакомі церковно-славянські форми и морфологія.

2. Особенности хоснованя голосных [Ь], [И], [І].

Вначалі слова у русинському языкови становілася вже традиція благозвучного произношенія звука [и], який ся фіксує и на письмі:

иппен, інде, іншак, игла, извѣричи, иміти, ипный, изясь, играти, изогнати, изунну.

Сись фонетичный закон проявляєся и в написаню иноязычных слів:

инкубатор, интерес, инфляція, идентификація, айбо сохрanyaємо історичное написаніє слів *історія, Іисус, Іерусалим, Іуда, Іоанн*.

3 Особенности написаня межи твердыма губныма [б], [в], [м], [ф] и ётованым [я] приголосных [н], [л].

Губні согласні (б, п, в, м, ф) у русинів не помнякшуються.

Голосні ётовані (я, ю, е, і (ї), ё) позад губных произносяться русинами роздільно (я=йа; ю=йу; е=йе; ї=йї, ё=йо), айбо на письмі сохрanyaєся традиційное написаня ётованых оддільныма буквами **я, ю, е, ї, ё**, бо не е туй смысла вводити до гласных букву [й], розривати звук на щи менші частиці и ускладнёвати ёго передачу на письмі, за изключеням оригінального лем для подкарпатських русинів йотованого **-и – -йи**, в словах: *млойіти, пойіти, дойіти, Марііи, Гафііи* (дающ. змінник), *мойім, ройітися, своїім, твоіім, двойіти*.

На позначеня роздільного произношенія нес потреби хосноватися апострофом [’]. Роздільное произношеня губных согласных и ётованых е цалком натуральным; якось иншак произносити їх было бы просто невозможно. Не е оправданым и роздільное произношеня ётованых [я], [ю], [е], [ї], [ё] обозначати двома знаками, аж маємо на то общеприняті восточныма славянами одповідні знаки. Завто слова, у котрых позад губных согласных [б], [п], [в], [м], [ф], а также переднёязыкового твердого вібранта [р] слідують ётовані, пишеме без апострофа. Напримір: *обідати, обект, пята, пять, пияц, вянути, ведно, відатися, пятниця, пяниця, піря, цуря, бурян, зваряти, нагварятися, Корятович, урядник, ряндя, варю, буря, Юря, загурати, наздіря, обшаря*.

Даякі слова сохранені у традиційному написаню: *бють-біс, пють-піс*².

У многих русинських словах межи твердыма губныма [б], [в], [м], [ф] и ётованым [я] у русинському языкови для благозвучиня произносяться согласні [н], [л], які ся фіксують и на письмі.

Сим, иппен так, зніматся потреба в апострофі на сёму місті. Напр.:

¹ Фонетика и днеська безошибочно спознає своє ци чужое.

² Русины мають два слова «піс»: 1-піс-од «пити». 2-піс-од піти. *Кугут піс над раном.*

рыблячий (fish), *здоровля* (health), *сливянка* (sort of vodka), *коровлячий* (cow), *морквяный* (carrot), *мявкати* (mew), *мясо* (meat), *имня* (name), *память* (memory), *мяцкати* (rumple), *мягкий* (soft), *мята* (mint), *память* (memory), *пламя-полумня* (fire), *мяткый* (soft), *помнятаный* (rumpled), *деревляный* (wooden), *жапивляный* (bag for the nettle), *мяч* (ball), *чамняный* (polite), *камняный* (stoned).

The Rusyns pronounce as “*мя*” the Church-Slavonic “*мя*”=мене (*me*) and currently it has a deep tradition in permanent sounding “*ня*.” It was decided to accept it as –*ня*.

Exceptions: in some words with root *слав-* the consonant [л] is not written and is read according the ethnological principle. E. g.: *славяньскый* (*Slavonic*), *славяне* (*Slavs*), *славянка* (*slav woman*), *церковно-славяньскый* (*church slavonic*), *славянофілы* (*slavophyls*).

4. Spelling the Letter [Ы]

In the Rusyn language the sound [ы] is used and it is impossible to do without it. According to its articulation the sound [Ы] is pronounced between Ukrainian [и] and Russian [ы]. But depending on its position in the word and the influence of the neighboring vowels it is close to the old Church-Slavonic [ы]. This is the influence of reduction. The Rusyn sound [ы] developed from two vowels [и], [ы].

The sound [ы] can be use both in the root of the words, and in affixes and flexions.

The sound [ы] in Rusyn language is used:

- 1) in roots of the words: *кымак* (*wood*), *рыба* (*fish*), *стрый* (*uncle*);
- 2) in endings of the subjects: *кедвешный* (*proud, selfish*), *русинський* (*Rusyns*), *руський* (*Russian*), *український* (*Ukrainian*), *мадярський* (*Hungarian*), *румунський* (*Romanian*), *красный* (*fine*), *порзный* (*non lent food*), *порядный* (*honest*), *файный* (*fine*);
- 3) In nouns of the nominative case in plural: *руки* (*hands*), *книжки* (*books*), *годы* (*years*), *оболокы* (*windows*), *сяткы* (*holidays*), *буквы* (*letters*), *стихы* (*poets*), *міхы* (*bags*), *книгы* (*books*).

Attempts to try to pass over the Rusyns texts without letter “ы” failed. The same happens with prayer-books whose publishers dare to publish Church-Slavonic texts without this letter¹.

Letter «ы» is in names of alphabet letters (*бы, вы, гы...*) and is used only once with “й” when we name the letter «й» according to the Rusyn Tradition: «й» (*йы*).

5. The Affricates [ДЖ], [ДЗ].

Unlike Russian and Ukrainian, affricates [дж] and [дз] are combinations of two sounds joined into one: *джамба* (*пелъка*), *джандити* (to ask) (*клянчити*), *дзяма* (liquid), *дзѣбачкы* (spikes), *дзер* (liquid). Pronunciation of affricate [дж] is like the pronunciation of the English [g]. E. g.: *джджати* (no), *унанджити* (*do something*), *упараджений* (decorated), *джумарі* (no), *джміль* (*bumble-bee*), *джджерга* (blanket).

For euphony in many words one consonant or a whole syllable falls out: *заваджати-заважати* (*disturb*), *зладжений-злаженный* (*harmonious*), *недовиджати-недовижати* (*weak sight*), *передже-перезе* (*before*).

¹ У них замість “Христос бив” -получається - “Христос бив”. “Забылисьте” стало “забилисьте”. Такими неудачными роботами суть и богослужební моливеникы и псалтирі, у яких дерзко урвали букву “ы”, в порядку запланованої українізації богослуженія.

рыблячий, здорбля, сливянка, корблячий, морквяный, мявкати, мясо, имня, память, мяцкати, мяжкый, мята, памнать, плажня-полумня, мяткый, помнятаный, деревляный, жаливяный, мяж, чамняный, камняный.

Окрім сёго, укажеме, же церковно-славянськое “*мя*”=мене у русинѡв мало форму переже “*мя*”, по причині указанѡй выще, а ныні, при произношеню, мае глубоко традиційное, незмінное, конкретное звучаня “*ня*.” Так было рішено ёго и унормовати як *-ня=менѣ*. *Помилуй ня Боже.*

Исключенія: У пару словах из корінѣм *слав-* согласна [л], по етимологічному принципу не произносится и не пишется. Напримір: *славянський, славяне, славянка, церковно-славянський, славянофілы.*

4. Написаня буквы [Ы].

У русинському языкови хѡснуеся звук [ы], без якого не мож ся обыйти и якый за свойѡв артикуляційѡв находится межи украинськым [и] и великорусским [ы], айбо, зависимо од позиції у слові и вплива сусідських голосных, за произношеням ближе до старо-церковно-славянського [ы]. Туй проявляєся процес редуції. Русинський звук [ы] розвивався з двох бывших голосных [и], [ы]. Звук [ы] може ся хосновати як у корінѣви слова, так и в афіксах и флексіях. Звук [ы] в русинському языкови хѡснуеся:

- 1) у корінях слѡв: *кымак, рыба, стрый;*
- 2) у флексіях прилагательникѡв (укр. прикметників): *кедвешный, русинський, руськый, украинський, мадярський, румынський, красный, порзный, порядный, файный;*
- 3) у назывниках назывного змінника множины: *рукы, книжки, годы, оболокы, сяткы, буквы, стихи, міхы, книги.*

Запланована попытка передавати русинські тексты без буквы “*ы*” потерпіли фіаско. То же самое чекало и тых выдавців молитвослѡвѡв, які и церковно-славянські тексты дерзнули передати без сѣй буквы¹.

*Буква «*ы*» входит в назвы букв алфавіта (*бы, вы, гы...*) и единственный раз хѡснуеся фонетично йотованѡв, коли называеме букву алфавіта «*й*» в русинській традиції: «*й*» (*йы*).

5. Африкаты [ДЖ], [ДЗ].

На одміну од великорусского и украинського, в русинському языкови африкаты [дж] и [дз] цалком ся золляли в еден звук: *джамба (пелька), джандити (клянчити), дзяма, дзѣбачкы, дзер.* При сѣму, африката [дж] напаминать произношеня англ. [g]. Напр.: *джагати, ѳнанджити, ѳпара(д)жєный, джумарі, джміль, джѣрга.*

Для милозвучности у многих словах упадѡе еден приголосный вать цілый склад: *заваджати-заважати, зладжєный-злажєный, недо-виджати-недовиджати, передже-переже=(пѣреч)².*

¹ У них замѣсть “Христос бив” -получаѣся - “Христос бив”. “Забыли сѣте” стало “забили сѣте”. Такыма неудачныма роботами суть и богослужебні моливеникы и псалтирі, у яких упорядникы из цільѡв украинизації дерзко урвали букву “ы”.

² Локально зостаеся право хѡсновати *дж* од *передже=перѣже=пѣреч*. *Повіч.*

Historically we have simplification in words combined as [с] and [т]: *пост-посный* (*lent food*), *Сыропусна* (*cheese week before the Great Fast*), *зависть-зависливый* (*envy*), *радость-радосный* (*happiness*), *масть-масный* (*fat*), *власть-власный* (*endowed with power*), *місний* (*local*).

«Закарпаття красивий край, но... «МНОГО В НЁМ МЕСТНЫХ». (Transcarpathia is a beautiful land but there are lots of **locals** there). Sound fusion [дж] and [дз] can be pronounced as two separate sounds but only in position of merging of the prefix and the root of the word. E. g.: *оджену* (*turn away*) (*од-жену*) [*но ўжену*], *подживлѣвати* (*to support life*), *поджимати* (*to press*), *поджелудочный* (*pancreas*).

- *подземный* (*под-земный*) (*underground*), *подзаголовок* (*headline*), *одзначити* (*to mark*), *одзываются* (*to respond*).

In spelling adjectives in the comparative and superlative degrees the phonetic principle is used: *кращий* (*better*), *вищий* (*higher*), *нижшій* (*lower*), *ближшій* (*closer*), *ширшій* (*wider*), *пізнішій* (*later*), *ужшій* (*narrower*), *пущій* (*worst*), *зущій* (*thicker*), *ліпшій* (*better*), *сухшій* (*drier*).

We have to note, that the Rusyns in Poland and Slovakia have saved the mid-European writing of the adjectives according to historical principle “-ые or -ья” letter “й”: *зелен-ья* – *зелены* (*green*), *червен-ья* – *червены* (*red*), *національн-ья* – *національні* (*national*), *смільн-ья* – *смільни* (*honor*), *фіктивн-ья* – *фіктивні* (*fictitious*), *модн-ья* – *модні* (*modern*), *молод-ья* – *молоді* (*young*). But the Rusyns of Transcarpathia know Russian and Ukrainian, in which the adjectives have the ending –*и*, *зелені* (*green*), *червені* (*red*), *молоді* (*young*), it was decided to be leave it in grammar. There is another thought to use another form and time will show what form will serve.

Omission of consonants is used too: *перехреститися-переститися* (*to cross*).

6. Peculiarities of Fricative -НК, -НГ.

In the Rusyn language the sound combination [нк] has a unique pronunciation and is like the English [пк] in the word **uncle**: *цінянка* (tea spoon), *лопотянка* (talker), *смітянка* (scoop), *мурянка* (ant), *Нанково* (Nankovo), *вонка* (outside), *бонкало* (vine basket), *співанка* (song), *мучанка* (corn soup), *палінка* (vodka), *банка* (jar), *гыртанка* (larynx), *Илонка* (Ilonka), *клеїнка* (oilcloth), *сливянка* (the Rusyns vodka), *тиркилянка* (vine vodka), *деревлянки* (wooden boots), *збрязжанка* (low quality product), *довжанка* (ceramic for milk), *топанки* (boots), *ловганка* (shaking), *бритванка* (oven).

Вонка, на дворі, стояло бонкало из виноградом. (Outside in the yard there was a basket with grapes.) *Мучанка-русинська страва.* (Muchanka is a Rusyn dish.) *Укусила ня червена мурянка.* (The red ant bit me.) *Не дорога, а єдна ловганка.* *Пригоріла в ня братванка. Розорвалася клеїнка.* (The table cloth tore up.)

The sound combination [нг] is pronounced as English [ŋ] in the word **morning**: *битанга* (*strongman*), *штанга* (*bar*), *фірганги* (*window shade*), *лангоси* (*langosh*), *танго* (*tango*), *рігеля* (*pole*), *манглѣватися*, *дунгів*, *ранг* (*rang*), *рінг* (*ring*), *бінгівши* (*no*), *дифтонг* (diphthong), *Бангладеш* (Bangladesh), *англійський* (*english*), *фунговати* (*to befit*), *ингидовати* (*to give up*), *Ванга* (Vanga), *манговати*, *лінгарь* (*bad boy*), *лінгвістика* (*linguistic*), *Унгвар* (Uzhgorod).

7. Peculiarities of the Soft Sign (ь).

The adjectives of masculine gender singular that have the ending [р] in the base can be softened: *ярь* (ravine), *чедарь* (shepherd), *букварь* (alphabet), *словарь* (dictionary), *чюжмарь* (boot), *нотарь* (notary), *коменарь* (chimney sweeper), *новинарь* (herald), *пекарь* (baker), *бляхарь=бадогарь* (metal master), *махлярь* (cheater), *битарь* (big stick), *царь* (Tsar), *цисарь* (Tsisar), *тившарь* (waterig-pot), *бохтарь* (postman), *філярь* (joker), *малярь* (house painter), *столярь* (joiner), *за готарь* (behind the field), *вѣчарь* (shepherd), *смолярь* (road worker), *бубнарь* (drummer), *пчоларь* (apiarist), *скотарь* (cattleman), *лінгарь* (dishonest), *вепирь* (wild boar).

Історично спрощення маємо и в словах де ся збігли [с] и [т]: *постпосный, Сыропусна, зависть-зависливый, радость-радосный, масть-масный, власть-власный* (тот што має власть), *власник* (тот што має власть над чымось), *місний* (старое *містний*).

«*Закарпаття красивый край, но много в нём «місных»*. (Из выступів приїзжих). Звукосполука [дж] може выступати также у виді двох звуків, айбо у позиції на стыкови афіксів и кореня. Наприклад: *оджену (од-жену) [но ўжену], подживлєвати, поджимати, поджелудочный*.

Так само звукосполука [дз] може прочитоватися роздільно у позиції на стыкови префікса и кореня. Наприклад: *подзёмный (под-земный), подзаголовок, одзначити, одзыватися*.

У написаню прилагательників вишшого и майвишшого ступенів проявляється фонетичный принцип: *крашый, вышый, нижый, ближый, ширый, пўзнийый, ўжый, пўций, гўций, ліпый, сухійый*.

Примітимо, же русины Польщі и Словакії засохранили старое середньєвропейське русинське написаня прилагательників (укр. прикметників) по історичному принципу, опустивши из церковно-славянської флексії –*ые* букву “є”:- *зелены, червены, національны, смілы, фіктивны, модны, молоды*. Се доста добре. Но! Завто, што русины Закарпаття владіють великорусским и украинським языками у котрых флексії прилагательників (укр. прикметників) –*і, зелені, червені, молоді*, то рішено было ёго лишити и в сій граматиці. Айбо допущається и форма из флєксійів на «*ы*», як регіональный діалект, авать у цитатах.

Має в русинському языкови и місто *гаплоглоґія*, коли буквы ци склад ци основа кореня ўпаде: *перехреститися-переститися*.

6. Особенности фрикативных-НК, -НГ

У русинів звукосполученя [нк] произноситься унікально и уподобляється гортанному англійському [ŋk] у слові *ankel*: *цінянка, лопотянка, смітянка, мурянка, Нанково, вонка, бонкало, співанка, мучанка, палинка, банка, гыртанка, Ілонка, клеїнка, сливянка, тиркилянка, деревлянки, обвжанка, топанки, лївганка, брытванка*.

Вонка, на дворі, стояло бонкало из виноградом. Мучанка-русинська страва. Укусила ня червена мурянка. Не дороба, а една лївганка. Пригоріла в ня братванка. Розорвалася клеїнка.

Буквосполученя [нг] произноситься также як англійське [ŋg] у слові *morning*: *битанга, штанга, фіргангы, лангош, танго, рінгя, манглеватися, дунгов, ранг, рінг, бінговш, дифтонг, Бангладеш, англійський, фунговати, ингидовати, Ванга, манговати, лінгарь, лінгвістика, Унгар*.

7. Особенности хоснования мягкого знака -ь.

У назывниках мужського рода єдинины, што мають флексію на [р], основа може быти м'ягків: *ярь, чередарь, букварь, словарь, чижмарь, натарь, коменарь, новинарь, пекарь, бляхарь, бадогарь, махлярь, бигарь, царь, цисарь, тившарь, бохтарь, фіглярь, малярь, столярь, готарь, смолярь, коменарь, бубнарь, пчоларь, скотарь, лінгарь, вепирь*.

But when [p] is used in the end of the word it is pronounced hard, the [ь] is not used as a phonetic principle: *бетяр* (strong man), *дохтор* (doctor), *вашиар* (market), *вар* (boiled juice), *гонір* (pride), *малтер* (solution), *гонорар* (gonorar), *мийтер* (meter), *шутер* (road-metal), *шустер* (shoe master), *бутор* (forniture), *зутор* (conversation), *футер* (road metal), *фоштер* (forest-guard), *богар* (bug), *вихор* (wind), *бочкір* (boot).

The consonant [л] before the soft sign [ь] in letter combinations *-ельн-, -альн-, -яльн- -ольн-* (also in suffixes and roots) is pronounced harder than in other Slavonic languages. It is closer in its pronunciation to Slovakian and Czech languages. But it was decided to write the soft sign because such a pronunciation has become traditional in Transcarpathia: *спасительный* (saving), *генеральный* (general), *национальный* (national), *социальный* (social), *банальный* (banal), *материальный* (material), *лояльный* (loyal).

8. Unique Letter Combination [ЬЫ].

The unique peculiarity of the Rusyn language is the letter combination [ьы]¹: *тритьый* (the third), *ранный* (early), *осінный* (autumnal), *позный* (late), *последный* (final), *останый* (last), *остатный* (remaining), *синый* (blue), *верхный* (upper), *нижний* (lower).

This does not exist either in Russian and Ukrainian nor does it in Slovakian languages. The Rusyns could not refuse from this letter combination as a difficult writing combination, otherwise this old Slavonic language could lose its originality and liveness.

Уже тритьый рік паде раный сніг. (Early snow has been falling for three years in succession.) *Пізний гость-остатный чоловік.* (The late guest is the least man.) *Синый флайбиц (олівець) ся зломів.* (The blue pencil is broken.) *Верхный джомб из черешнями изломівся.* (The upper branch with cherries has broken down.) *Кажу ти последний раз!* (The last time I am telling you.)

9. The Use of Capital Letters.

We use capital letters in:

1 - a word at the beginning of the sentence. *Того года фсінь порадовала труженников поля бога- тым урожаём.* (Last autumn made farmers happy by its rich harvest.) *Кельтська цивілізація была єдною из майинтересных у цілому историчному розвитку людий.* (Celtic civilization was one of the most interesting in human history.)

2 - in names, second names, patronyms, pet names: *Анна* (Anna), *Василь* (Vasy), *Гуранич* (Гуранич), *Кузьма* (Kuzma), *Барнуля* (Barnulya), *Тарко* (Tarko)

3 - in words of Sellarstial bodies, astronomical bodies and their groups: *Сонце* (Sun), *Марс* (Mars), *Велика Медведица* (Ursa major).

4 - in Geographical names - names of continents, states, cities, settlements, mountains, valleys, rivers, lakes, seas, oceans, natural boundaries: *Європа* (Europe), *Азія* (Asia), *Україна* (Ukraine), *Словакія* (Slovakia), *Венгрія-Мадяричина* (Hungary), *Ужгород* (Uzhgorod), *Чоп* (Chop), *Мукачєво* (Mukachevo), *Карпатські гори* (Carpathian mountains), *Ужанська долина* (Uzhanska valley), *Тиса* (Tysa), *Синевірське озеро* (Sinevir lake), *Середземне море* (Mediterranean sea), *Атлантичний океан* (Atlantic ocean), *урочище Санаторія* (Sanatoria natural boundary), *село Зарічево* (village of Zarichevo), *присілок Прислоп* (Prisloп suburb).

5 - Names of factories, plants, and cooperative stores: *Лютянська платєва фабрика* (Lyuta clothes factory), *Концовська птицєфабрика* (Kontsovo poultry factory), *Камняницький щєбнєвый завод* (Kamyanitza factory of road-metal), фірма "Яворник" (firm "Yavornik").

10. Epenthesis.

In bases of the words in letter combination of consonants *-пр-, -др-, -тр-* for better pronunciation the Rusyns use epenthesis - emergency of an additional sound:

сведр - свєдер (jacket); *вєпр - вєпирь* (wild boar); *вихрь - вихор* (wind); *метр - мїїтер* (meter); *Петро - Пїїтер* (Peter); *літр - літер* (liter); *тигр - тїгер* (tiger).

¹This does not exist neither in Russian, nor in Ukrainian and Slovakian languages.

Айбо коли [р] в кінці слова произноситься твердо, то, хоснуючися фонетичним принципом, на письмі м'ягкий знак [ь] не пишемо: *бетар, доктор, вашар, вар, гонір, малтер, гонорар, мийтер, шутер, шустер, бутор, гутор, мутор, футер, фоштер, богар, вихор, бочкюр*.

Согласна [л] перед м'ягким знаком у буквосполученнях *-ельн-, -альн-, -яльн- -ольн-* (у тому числі суфіксах і коренях) произноситься аж май тверже, як у других славянських языках і сим є ближе до словацького і чеського языків. Но было прийнято рішення передавати їх на письмі із м'ягким знаком, покулько таке написання і озвучення стало вже на Закарпатті традиційним: *спасительный, генеральный, національний, соціальний, банальний, матеріальний, лояльний*.

8. Унікальне буквосполучення [ЬЫ]

Особенностьів русинського языка є і то, што русины хоснують унікальне буквосполучення [ЬЫ]¹: *третій, ранній, осінній, п'зний, послідній, останній, остатній, синій, в'рхній*.

Русины не можуть одказатися од с'їй буквосполукы даже при тому, што она в'диться тяжків на письмі, бо тогды бы сьме і туї стр'їтили оригінальність і живость сво'їго древн'їго славянського языка.

Уже третій рік паде ранній сніг. П'зний г'сть-остатній чоловік. Синій фл'йбіс (олівець) ся зломів. В'рхній джомб із черешнями изломівся. Кажу ти послідній раз!

9. Хоснованя великої буквы.

З великої буквы пишемо:

Слово в началі речення. *Того рока бсінь порадовала труженників поля богатим урожаєм. Кельтсько-рутенська цивілізація была єднів із май интересных у цілому історичному розвитку людей.*

Власні імена, фамілії людей, клички животных: *Анна, Василь, Гураніч, Кузьма, Барнуля, Тарко*

Назви небесных світил, астрономічных тіл і їх зкупчень: *Сонце, Марс, Велика Медведиця.*

Географічні назви – назви континентів, держав, городів, населеных пунктів, г'р, долин, рік, озер, морів, океанів, урочищ:

Європа, Азія, Україна, Словакія, Венгрія-Мадяричина, Ужгород, Чоп, Руськоє Поле, Карпатські гори, Руська Долина, Тиса, Синевірське озеро, Середземне море, Атлантичний океан, урочище Санаторія, село Зарічево, присілок Прислоп.

Назви фабрик, заводів, коперативів:

Лютянська плат'єва фабрика, К'нцовська птиц'їфабрика, Камняницький щепн'євий завод, фірма "Яворник".

10. Епентеза.

У основах сл'бв у звукосполукых приголосных *-пр-, -др-, -тр-* для милозвучности происходит у русинів епентеза – поява додаточного звука: *сведор – сведер; вепр – вепцрь; вихрь – вихор; метр – мийтер; Петро – Пийтер; літр – літер; тигр – тігер*.

¹ С'їго нес ні в російському, ні в українському, ні в словацькому языках.

11. Апокопе.

For the the Rusyn language such a phenomenon as apokope is characteristic – the dropping out of the sound in the end of the word: *четверг* – *четвирь* (Thursday), *одверг* – *одвер* (to throw).

12. Aferise.

Characteristic for the the Rusyn language is aferise – the dropping out in pronunciation of vowels before articulately lengthened consonants after words with a final vowel, but the doubling remains: *оббити* – *ббити* (to beat); *оддячитися* – *оддячитися* (thank); *оддати* – *ддати* (return); *одганяти* – *дганяти* (to dispers). *Не можу ся вам ддячити за йсе. Дганяти треба мухы. Треба ббити плафон дра́нкѡв. Треба скоро ддати довгы.* Aferise is usually used in conversation, in writing it is used only when it is necessary in citations.

13. Doubling of Consonants.

There are 3 types of doubling of consonants in the Rusyn language:

1) at the joint of prefix and a root: *оббирати* (to gather), *одданиця* (would be bridegroom), *оддручовати* (to push), *одділятися* (to separate);

2) in the root of the word: *иппен* (exactly), *атті́лько* (this much), *аттакый* (like this), *атта́м* (over there), *вілланька* (torch), *челлєный* (red), *а́ддека* (recently);

3) at the joint of the root and suffix: *одмінности* (differences), *винный* (guilty), *ранный* (early).

Notice that for the Rusyn language as for the Old Rus language the doubling of the consonants is not characteristic in the joint of the root and suffix in adjectives as it is in the Ukrainian language: *читаня* (reading), *писаня* (writing), *кѡлѡся* (ears), *вѡлѡся* (hair), *біглѡваня* (ironing), *пилованя* (hurry), *сіня* (sow), *копаня* (diggin), *ораня* (ploughing), *біганя* (running), *ламаня* (breaking), *житя* (life), *каятя* (confession), *проклятя* (curse), *платя* (dress), *питя* (drinking), *Подкарпатя* (Subcarpathia).

But: in writing of juridical and political words “*Закарпаття*” with two letters “*т*” is intraditional.

To save the spirit of original texts or highly-spiritual Church-Slavonik texts they are written with an old ending –*іє* : *спасеніє*, *согласіє*, *самолюбіє*, *преданіє*, *Крещеніє*, *Вознесеніє*, *покаяніє*, *прощеніє*, *Воскресеніє*, *пініє*, *Простопініє*, *благословеніє*, *отпущеніє*, *воздаяніє*, *смиреніє*, *причащеніє* (*причастя*), *возрожденіє*, *грѣхопаденіє*, *моленіє*, *и т.д.*

Prefixes *-роз*, *-без* are written with only the letter [з] as in the Church-Slavonic and the Old Rus languages: *розказ* (story), *рознеститися* (to pet out), *розціфровати* (to decorate), *розхпатати* (to snatch out), *розпукнутися* (to break), *рознати* (get to know), *розлучно* (separately), *безчесный* (dishonest), *безпомучный* (helpless), *безсовісний* (dishonest), *безпорядок* (mess).

14. Stress.

Stress is the pronunciation of one syllable with greater prominence in the voice. In the Rusyn language stress is free and does not have a stable position in the word.

– stress can change the meaning of the word:

Rusyn	Ukrainian	Russian
<i>Ўбити</i>	<i>побіти</i>	<i>побить</i>
<i>Убіти</i>	<i>вбити</i>	<i>убить</i>
<i>ўбрати крумлі</i>	<i>викопати картоплю</i>	<i>собрать картофель</i>

11. Апокопа.

Для русинського языка характерное и такое явленіє, як апокопа – одпаденіє звука в конци слова: *четверг – четверь, одверг – одвер*.

12. Афереза.

Характернѡв для русинського языка є афереза – одпаданя у вымові голосных перед так зв. артикуляційно подѡвженима приголосными, позад слѡв из конечным голосным, айбо на письмі сохранияєся подвоєня: *оббити – ббити; оддячитися – оддячитися; оддати – ддати; одганяти – дганяти. Не можу ся вам оддячити за йсе. Дганяти треба мѡхы. Треба ббити плафон дрѡнкѡв. Треба скоро ддати довгы.* Май часто афереза появлятьєся в уснѡй бесіді, а на письмі лем по потреби, ци в стихах.

13. Подвоєня согласных.

У русинському языкови є подвоєня приголосных 3-х (трѡх) типѡв:

1) на стыкови префікса и коріня: *оббирати, одданиця, оддручовати, одділятися;*

2) у коріню слова: *иппен, аттѡлько, аттакый, аттам, вѡлланька, челлѡный, аddeка;*

3) на стыкови кореня и суфікса: *одмінности, винный, ранний.*

Замітимо, же для русинського языка, за аналогійѡв из давнѡруськым, неє характерным подвоєня приголосных на стыкови коріня и суфікса у предметниках, як ото встрічатьєся в україинському: *читаня, писаня, колѡся, волѡся, біглѡваня, пилованя, сіяня, копаня, ораня, біганя, ламаня, житя, каятя, проклятя, платя, питя, Подкарпатя.*

Но сохранияємо написаня юридичного и політичного днеська слова “*Закарпаття*” из двома буквама “*т*” не по традиційному.

Для збереженя духа оригінальных текстов и передачі теологічных слѡв авать духовно-возвышених церковно-славянських слѡв пишемо їх из старѡв флексійѡв –іє : *спасеніє, согласіє, самолюбіє, преданіє, Крещеніє, Вознесеніє, покаяніє, прощеніє, Воскресеніє, пініє, Простопініє, благословеніє, отпущеніє, воздаяніє, смиреніє, причащеніє (причастя), возрожденіє, гріхопаденіє, моленіє, и т.д.*

Префіксы –роз, –без (независимо од того, який звук слідує дале) пишемо лем из конечным [з] як ото є у церковно-славянському и у староруському: *розказ, розпеститися, розціфровати, розхпати, розпукнутися, роззнати, розлучно, безчесный, безпомочный, безсовісний, безпорядок.*

14. Наголос (русс.ударение)

Выслѡв єдного из складѡв слова з бѡльшѡв силѡв голоса называьєся *наголосом*. У русинському языкови наголос свободный, не закріплѡный за якимись постійным містом у слові. Наголос може змінѡвати й лексичное значеня слова :

Русин.	Укр.	Рос.
<i>Ўбити</i>	<i>побіти</i>	<i>побить</i>
<i>Убити</i>	<i>вбити</i>	<i>убить</i>
<i>убрати крумплі</i>	<i>викопати картоплю</i>	<i>собрать картофель</i>

убратися в платя (to dress) - *одягнулися (в одяз)* - *одеться в новий костюм*

дорога машина (expensive car) - *дороге авто - дорогой автомобиль*
дорога в горы (road into mountains) - *илях у гори - дорога в горы*
– and grammatical meaning of the word *руки* (noun in plural) – *руки* (genitive case singular).

Stress in the Rusyn language, unlike Czech, Slovak, where the stress is always on the first syllable, – is mobile and is used by the speaker for the intonation of the language.

This feature of the Rusyn language was born by the church recitative which transfers into monodia¹.

The Rusyns have used the church recitative from the ancient times as during division service so during reading at home of Psalter, house sainting, Burrial ceremony and praying in the field.

Very often Rusyns using words from other Slavonic languages, lay stress onto another syllable: *чекай-чекай* (wait), *вода-вода* (water), *вино-вино* (wine).

Засиданя Сойма Подкарпатських Русинов в Ужгород. Важн русинськи впроси ришаються ведно. На циничну информацю даяких депутатов Верховної Рады України про ото, што русинов вряд ли скоро признають, мы одповдаємо: Каждый робить свою роботу–русини чесну и Божу, а антирусини (в любби довжности) свою циничну антигуманну. Свт ся сме з тых чиновников, што кажуть же русинов не є. Но цинизм завто и цинизм, што вун усе быв злодийськый, особливо в часы, коли вшитки панове-цининники говорять про демократию и желание ити в Європу. Куда панове-цининники? З чым хочете туда йти? Уси, кроме вас, знають же з антирусинськым цинизмом у Європу путь заказаный т.є. закрытый! А через вас цининники, и нам туда тяжко ся вернути. А мы, русини, уже были там, маючи свою державность, лем Сталиновы танкы 1944 рока и Мехлисова робота погубили нам ото и урвали нас удтить!!! («Християнська.Родина»).

¹ Monodia-Church one-voice singing which have preserved in Transcarpathia since Kyrill and Methodiy times as an element of divine service of East Orthodox.

убратися в платя *одягнутися (в одяг)* *одеться в новый костюм*
дорога́ машина *дороге авто* *дорогой автомобиль*
доро́га в горы *шлях у гори* *доро́га в горы*
 и граматичное значеня слова:

ру́ки (називник множини) – *руки* (род.змінник єднини).

На́голос у русинському языкови, на однину од чеського, словацького, де наголос усе на першому складі, – подвижний и х́снуеся говорящым для інтонаційности языка. Йсю особенность русинського языка родив церковный речетатив, переходящий у монодію¹. Русины издавна хосновалися церковным чтеніем речетативом, як под час службы в храмі, так и при чтенію дома Псалтирі, Домосвятія, Похорона и молебнів на пблю.

Доста часто русины, х́снюючи слова, што ся стрічають и в других славянських языках, вать иноязычні слова, р́блять на́голос таким, што ся може передвигати на другі склади: *чекáй-чéкай, вода́-во́да, вино́-ві́но*.

Позад засіданя Світової Рады в Пряшеві русины мають ищй часу поговорити про ситуацію в своїх родных краях и в своих штатах-державях. Дүзнаються русины, же антирусины у всіх державах еднакі циннікы и подшпуровуються из «матери городов руських». Нико не чув про німцѣ-француза, ци про англо-шведа, ци про татаро-українця, ци про руссо-українця. Удкіть ся найшли політичні гібриды русины-українці, знають лем циннікы-антирусины? (Фото из архіва «Християнської Родины»).

¹ Монодія-церковный єдноголосный спів, який сохранився за Закарпаттю од часів Кирила и Мефодія, як самобытний элемент русинського богослуженія восточного обряда.

Part IV. Morphology

The Main Parts of Speech

Morphology – is a section of grammar which studies the structure of words and their grammar peculiarities and the ways of word change. There are two parts of morphology: the word formation (about the structure and components of the word) and word changing (about rules of formation of different forms of the word without changing its lexical meaning).

Parts of Speech – is such a lexico-grammatical category which differs from other categories in its meaning, grammar classes, main syntactic functions and methods of word formation.

The main (meaning-bearing) part of Speech contain the ones which can perform a function in the sentence, and answer to some questions. They are: the **noun, the adjective, the pronoun, the numeral, the verb;**

The secondary part of speech non meaning-bearing –**the Prepositions, the Conjunctions, the The particle and the Exclamation.**

1. Affixes in Word Formation.

1.1. Root of the Word.

Words which change have unchangeable part which is called **base of the word**, and changeables called endings: *фурик* (wheelbarrow), *фурик-а, фурик-ом; читав-ый* (good, quality), *читав-а, не-читав-ой*. The general part of similar words is the root. This general part of similar words is called the **root**: *на-парад-ити-ся, парад-а* (elegance), *парад-н-ый, парад-н-иц-я; палин-очк-а* (vodka), *палин-ч-ан-ый*. The part of the word which stands before the root is **prefix**. The part of the word following the root is the suffix. The base consists of the prefix, the root and the suffix; and the word – of base and ending. Prefix, root, suffix and ending – are **morphemes**, the structural parts of the word, the smallest meaning bearing units.

1.2. Prefixes of the Rusyns Language.

Prefix (from the Latin word *praefixum*, which is formed from *prae* – in front and *fixus* – attached) is the part of the base which stands before the root: *по-божный* (god-fearing), *роз-колотый* (cracked), *по-ледиця* (glazed ice). The Rusyn language is rich in prefixes.

1.2.1. Simple and Composit Prefixes.

Simple prefixes:

у- the most widely spread **one** (Russian **-вы-**, Ukrainian **-ви-**): *уціритися* (to smile), *увидати* (to find out), *убрати* (to choose), *удобрити* (setisfy), *уляти* (pour out), *удумованя* (invention), *улажованя* (preparation), *упоминок* (preyer list), *убити* (beat out), *уладити* (to iron), *угнати* (to expel), *ушкредтати* (to scrape out), *уйняти* (to take out), *уразъти* (), *уфівкати* (to wistle), *уламати* (to breake out), *удумати* (to invent), but: *выборы* (election), *вымова* (pronunciation);

од- (pronounced in many words as **-уд**) (the analogue of Russian **от-**, Ukrainian **від-**): *одданиця, одганяти* (to drive away), *одбити* (to beat of), *одперти* (to open);

под-(Russian **под**, Ukrainian **під**): *подперти* (to prop up), *подстричи* (to cut hair), *подзаробити* (to earn additionally), *поддержати* (to support), *подлатати* (to patch), *подонажити* (to forge); (Usually is pronounced as **-пуд**).

Часть IV. МОРФОЛОГІЯ русинського языка.

Морфологія – розділ граматики, який изучає будову слів, їх граматичні ознаки и способы словозміны. Є дві часты морфології: словотворенія (йсе про складові елементы слова) и словозміна (йсе про закони творенія разных форм слова без зміны лексичного значеня).

Части речі – йсе такый лексико-граматичный розряд слів, який ся одрізняє од другого розряда своим значенєм, присушым ёму граматичныма категоріями, основныма синтаксичныма функціями и способами словотвореня.

До **основных** (повнозначных) частей речи односиме такі, котрі можуть змінєвати свою фформу, сповнюють функцію членів реченя, и одповідають на даякое звіданя: назывник (іменник), прилагательник (прикметник), Містоназывник (местоимение), числітель, глагол, наречник (укр. прислівник);

До **неосновных** (неповнозначных) – односиме: приназывник (росс. предлог), союз (росс. союз), частиця и возглас.

1. Словообразованіє афіксальное

1.1. Кірінь слова.

Слова, які ся змінюють, мають незмінну часть, яку называєме **основів** слова, и змінну, – яку называєме **флексійів**: *фурик, фурик-а, фурик-ом; читав-ый, читав-а, не-читав-ый*.

Обща часть родинських слів є **кірінь**. Сисю общу часть родинських слів и называєме **кірінєм**: *на-парад-ити-ся, парад-а, парад-н-ый, парад-н-иц-я; палин-очк-а, палин-ч-ан-ый*. Тота часть слова, яка стойить перед кірінєм, – **префікс**. Тота часть основы, яка слідує за кірінєм, – **суфікс**. Основа складена из префікса, кірinya и суфікса, а слово – из основы и флексії. Префікс, кірінь, суфікс, флексія – **морфемы**, складені части слова.

1.2. Префіксы русинського языка

Префіксом (од латинського слова *praefixum*, котрое образовалось од *prae* – спереду и *fixus* – прикріплёный) называться тота частиця основы, котра стойить перед кірінєм: *по-божный, роз-колотый, по-ледиця*.

Русинський язык богатый на префіксы. Префіксы придають слову смысловый одтінок и несуть на собі одповідну смыслову нагрузку.

1.2.1. Прості префіксы:

у– продуктивный тип приставки, указує на завершеность дійства: (росс-вы, укр-ви-): *уціритися, узвідати, ўбрати, удобріти, улляти, уділонок, удімованя, улажованя, упіминок, ўбити, углядити, ўгнати, ушкрептати, уняти, уразіти, уфівкати, уламати, унормовати, удумати, но: выборы, вымова;*

од–(рос. от–, укр. від–), процес оддаленя: *одданиця, одганяти, одперти, одгана (од ганити), оддатися, одклонився;*

под–(росс. под, укр. під), додаточное дійство: *подперти, подстричи, подзаробити, поддержати, подлатати, подонажити;*

за-: *зати́рка* (eraser), *за́мішка* (gruel), *заку́тина* (dark corner), *за́бушиця* (ear ring), *заві́ванка* (wave), *за́головок* (pillow), *за́города* (fence);

з-: *зда́да* (dispute), *зварка* (weld), *звирьха* (up), *зда́дати* (to ask), *зда́лазова́ти* (to destroy), *зча́лова́ти* (to use cunning), *зто́лозова́ти* (corn gather up);

пе-: *пере́чити* (interopt) (*од-речи*), *пе́стити* (to indulge) (*од-стити*);

по-: *пові́труля* (evil spirit of wind), *поваля́ти* (to fall down), *покрóвиць* (carpet), *полі́пшення* (betterness), *потéмок* (darkness), *потóчина* (small river);

на-: *на́вилок* (heap of hay), *на́бриск* (draft), *на́курто* (in short), *наговори́тися* (to talk enough), *нафарбле́ний* (colored);

о-: *ос(в)я́тити* (to baptise), *осі́яти* (to light) (*світлом*), *оспіва́ти* (to sing), *одо́брити* (to approve), *ознаме́нова́ти* (to mark), *описа́ти* (to describe), *очорні́ти* (to blacken), *озло́бити* (to embitter), *осво́йити* (to acquire), *оста́вити* (to leave), *опанова́ти* (to learn), *одо́брити* (to approve);

об-: *обле́сність* (inteligency), *обле́сний* (inteligant), *обнима́ня* (embrace), *оббри́хованя* (to tell lies), *обход* (bypass), *обна́сқудити* (to spoil), *обый́мити* (to embrace);

от-: (in Church-Slavonic words and borrowed words): *отпу́ст* (holyday in honour of some church), *отпра́ва* (divine service), *отка́з* (refuse), *отку́п* (redemption), *отпу́щеніє* (assoiling);

пере-: *перебі́раня* (changing clothes), *перепози́рованя* (research), *переверну́тий* (inverted), *переопіа́нджити* (rebuild);

пра-: *праба́ба* (great grandmother), *правну́чка* (great granddaughter), *прада́вний* (ancient), *праве́дний* (good, just) (*ведати-відати-знати*);

при-: *при́стаи* (you bother), *припові́дка* (saying), *привы́кнути* (to get used), *примі́рний* (exemplary), *принерти* (to prop up), *пръчанкы* (squat);

про-: *пробы́рка* (nickname), *просо́нцвіт* (sunflower), *прові́сник* (future teller), *пропові́дь* (sermon), *проговори́тися* (to blab out), *провади́ти* (to get);

пре-: *прекрасний* (very beautiful), *прелюбезний* (too kind), *Пренепо́рочна*, *прегрубе́зний* (very rude), *пречу́дний* (the best);

роз-: *ро́зказ* (tale), *ро́злучность* (separation), *ро́зпу́тя* (cross-poad), *ро́зпусток* (debauch), *розда́ти* (to distribute), *розтя́ти* (to split), *розгре́бсти* (to rake);

воз- (often in church-spiritual texts): *возго́рдитися* (to become proud), *возвесели́тися* (to become glad), *возненави́дити* (to hate), *возно́ситися* (to rise), *вознамі́ритися* (to intend), *возвели́чити* (to glorify), *воззва́ти* (to call);

с-: *створи́ти* (to create), *спома́ганя* (additional help), *спочи́вок* (rest), *спирати* (to stop), *спомня́нути* (to remember), *спéрнути* (to stop) (*останови́ти*, *перекри́ти*), *сфы́ркати* (to sniff), *споро́жнити* (to devastate) *схо́питися* (recollect), *спа́рити* (*молоко*) (to boil milk), *спуца́ти* (to get down), *спі́знатися* (to recognize), *спали́ти* (to burn), *сказа́ти* (to say), *скі́тити* (to destroy), *скі́льтова́ти* (to waste), *стра́тити*¹ (to lose smth), *ска́зйти*² (to spoil);

со- (russian со-, ukrainian спів-): *сотвори́ня* (creature), *сороди́ч* (relative), *соратник* (coworker), *содру́жество* (commonwealth), *сопостави́ти* (to compare);

вы- is not characteristic for the Rusyns (but only in borrowed words): *выборы* (election), *вымова* (pronunciation), *выра́женя* (expression), *выход* (exit), *выступ* (ledge).

For the verb *йти* there is prefix *пй-*: *пй́йти* (to go), *пй́йшов* (he went), *пй́йду* (I will go), *пй́йдеш* (you will go), *пй́йди*; In conversation letter *й* is fallen very often: *пйшов* (he went), *пйди* (go), *пйдеш* (you will go), *пйду* (I will go);

¹ Russian *Потерять* (to lose). Compare with Ukrainian «стра́та» (execution).

² Russian *Разбить стекло*. Rusyn *Скаженоє скло*. (To break the glass.) Compare with Ukrainian «скажений» = mad.

за—многозначное: *затірка, замішка, закутина, завушниця, завіванка, заголовок, загорода;*

з—многозначное: *звада, зварка, звирьха, звідати, здялазовати, зчаловати, зтолозовати;*

из(ы)(о)— в древних конструкціях: *изыйти, изыскати, избіти, изстребити, изганяти, извести, изпечі, извѣричи, изсохнути, изнасіловати, избаліти, изчакнути, изийти, изострити, изобличіти;*

пе-: *перѣчити* (од- речи), *пестити* (од – стити-похрестити);

по—многозначное: *повітруля, поваляти, покровиць, поліпшення, потѣмок, поточина;*

на—одтінок добавлення и доповнення: *навилок, набрыск, накурто, наговоритися, нафарблений;*

о-: *ос(в)ятити, осіати (світлом), остівати, одобрити, ознаменовати, описати, очорнити, озлобити, освоїти, оставити, опановати, одобрити;*

об-: *облесность, облєсний, обнимања, оббріхованя, обход, обпаскудити, обыймити;*

от-: (Хочується в церковнославянських словах и позичених словах): *отпуст, отправа, отказ, откуп, отвіт (одповідь), отпущеніє;*

пере-: *перепозирати, перебирања, перепочіти, перевернутый, переона́нджити;*

пра-: *прабаба, правнучка, прадавный, правєдный (вєдати-знати) ;*

при-: *прісташ, приповідка, привыкнути, примірний, приперти, при́чепки;*

про-: *прóзівка, просóнцвіт, провісник, проповідь, проговоритися, провадити;*

пре-: *прекрасный, прелюбезный, Пренепорочна, прегрубєзный, пречудный;*

роз-: *розказ, розлучность, розпутья, рóзпусток, роздати, розтяті, розгрєбсти;*

воз—частіше в церковно-духовних текстах): *возгордиться, возвеселитися, возненавидіти, возноситися, вознаміритися, возвеличити, воззвати;*

с-: *схóпитися, спáрити (молоко), спуцáтися (з яперки), спóзнати, спалити, створити, спомаганя, спóчивок, спіра́ти, спомняну́ти, спѣрти (остановити, перекрити), сфыркати, спорожнити, сказати, скіті́ти, скільтóвати, стрáтити¹, сказі́ти²;*

со- (рос. со-, укр. спів-): *сотвореніє, сородич, соратник, содружество, сопоставити, сопереживати;*

вы- не характерный для русинів (но лем у позичених словах): *выборы, вымова, выраження, выход, выступ.*

для глагола *йти* є префікс *пў-*: *пўйти, пўйшов, пўйду, пўйдеш, пўйди;*

В бесіді часто буква *й* не чуєся: *пўшбв, пўди, пўдеш, пўду;*

¹ Рос. Потерять. Поруняйте з укр. «страта».

² Рос. Разбить стекло. Русин. Скаженое скло. Поруняйте з укр. «скажений» = бісноватый.

1.2.2. Composite Prefixes.

По+з-: *позвонка* (outdoor), *позлегка* (lightly), *позвалёвати* (to fill up), *позгрібовати* (to rake in), *позберати* (to gather);

по+пере-: *поперецурігати* (to move back), *поперекачовати* (to remove), *поперечинёвати* (to remove), *поперевертати* (to overturn);

по+на-: *понаговорьовати* (to tell smbd to do smth), *понап'єсовати* (to write), *понав'єрвати* (to boil), *поназычовати* (to borrow);

по+над-: *понадкусовати* (to take a bite), *понадписовати* (inscribe), *понадаломовати* (to crack), *понадрізовати* (to make an incision);

по+при-: *поприказовати* (to talk), *поприязовати* (to tackle), *поприбігати* (to run to), *поприсокочовати* (to preserve);

по+од-: *поодробляти* (to work out), *поодбавляти* (to take away), *поодривати* (to tear off), *поодправляти* (to send);

по+уз-: *поузб'єровати* (to gather), *поуззвідов'євати* (to ask), *поузганяти* (to drive together), *поузкликівати* (to call);

по+за-: *позаписовати* (to write down), *позамальов'євати* (to colour), *позабывати* (to hummer), *позбевидіти* (to envy);

на+роз-: *нарозказовати* (to tell), *нарозкладовати* (to spread out), *нароздрібл'євати* (to shatter), *нарозділ'євати* (to separate);

по+про-: *попробирати* (to make a way), *попробивати* (to make a hole), *попров'єдити* (to lead), *попропал'євати* (to burn), *попрощатися* (to say goodbye);

по+до-: *подоберати* (to take additionaly), *подозбиривати* (to finish gathering), *подоганяти* (to catch up), *подомітовати* (to finish throwing);

по+под-: *поподгынати* (turn in), *поподишувати* (to file), *поподрубл'євати* (to cut up), *поподперати* (to prop up);

по+об-: *пооббирати* (to take away), *пообивати* (to hummer), *пообламовати* (to break off), *пообтисувати* (to square), *поббріховати* (to tell lies);

по+роз-: *порозтрасувати* (to scatter), *порозносити* (to carry out), *порозбивати* (to break out), *порозмітовати* (to throw around);

до+роз-: *дорозберати* (to finish taking apart), *дорозтрасувати* (to finish scattering), *дорозмітовати* (to throw around), *дорозписувати* (to write);

о+до- (росс. ото-укр. віді): *одспелати* (to spoon out), *одобріти* (to approve), *одонажити* (to remove), *одображати* (to display), *одогріти* (to warm);

пра+пра-: *прапрадідо* (greatest grand father), *праправнуки* (great grandsons);

у+до-: *удоперти* (to open), *удостойити* (to be honoured), *удонажити* (to reduce), *удокласти* (set aside), *удолляти* (to mould), *удорв'єати* (to tear off), *удознати* (to know), *удостовіритися* (to make sure);

у+на-: *унаслідувати* (to inherit), *уназбиривати* (to gather), *унадумувати* (to invent), *унахудити* (to invent).

За+о-: *заокруглений* (rounded), *заодобрений* (approved), *заохотити* (to interest);

1.3. The Suffixes of the Rusyn Language.

(from the Latin word suffixus – substituted) – part of the base which comes after the root. **Rusyn suffixes** are quite polite notional and very productive in word creation: *австріяк* (austrian), *словак* (slovakian), *русніак* (rusnak), *поляк* (polish); Objects: *кымак* (piece of wood), *кружляк* (wood), *стояк* (post), *порожняк* (emptiness);

Proper names: *Железняк* (Zheliznyak), *Зозуляк* (Zozulyak), *Погоріляк* (Pohorilyak), *Горняк* (Hornyak), *Крайняк* (Krainyak).

Profession: *воляк* (warriors); Toponymic name: *Синяк* (Synyak).

And others: *штимак* (piece), *черемніак* (big spoon), *лумніак* (lumpen), *добрак* (kind man), *жебрак* (homeless),

1.2.2. Складені префікси:

По+з-: *позвонка, позлегка, позвалёвати, позгрібовати, позберати;*
по+пере-: *поперетігати, поперевивати, поперещурігати, поперекáčовати, поперечинёвати, поперекúсовати, поперевертáти;*
по+на-: *понаговóрбвати, понапíсовати, понавáрёвати, поназычати;*
по+над-: *понадкусвати, понадпíсовати, понадлáмовати, понадрízова-ти, понадбивати, понадчинёвати, понадязовати;*
по+при-: *поприказвати, поприязовати, поприбзгати, поприскóчовати;*
по+од-: *поодробляти, поодбавляти, поодривати, поодправляти;*
по+уз-: *поузбíровати, поуззвídбвовати, поузганяти, поузкликвати;*
по+за-: *позаписувати, позамальбóввати, позабывати, позáвидіти;*
по+из-: *поизносíти, поизсыхатися, по(и)зишивáти;*
на+роз-: *нарозказувати, нарозкладовати, нароздрóблёвати, нароздílёва-ти, нарозбесíдоватися;*
по+про-: *попробувати, поприбивати, попровáдити, попропалёвати, попрощатися;*
по+до-: *подоберати, подозбíровати, подоганяти, подомітовати;*
по+пуд (часто фонетично произноситься як **-пуд**)**-**: *поподгынати, поподшивати, поподрублбвати, поподмерати;*
по+об-: *пооббирати, пооббивати, пообламовати, пообтíсовати, поббрíховати, побмалёввати;*
по+роз-: *порозтрясовати, порозносити, порозбивати, порозмітовати;*
до+роз-: *дорозберати, дорозтрясовати, дорозмітовати, дорозписувати;*
о+до- (*росс. ото – укр. віді*): *одспелати, одобрáти, одонáжити, одображáти, одогрíти;*
пра+пра-: *прапрадíдо, праправнуки;*
у+до-: *удоперти, удостóйити, удонáжити, удоклáсти, удолляти, удорвáти, удознати, удостовíритися;*
у+на-: *унаслíдовати, уназбирувати, унадумбвати.*
за+о-: *заокруглёный, заодобреный, заохóтити;*

1.3. Суфікси русинського язика.

Суфікс – (од латинського слова *suffixus* – подставлений) – частиця основи, котра находиться позад кóрня. Русинські суфікси доста продуктивні при словотворені и многозначні (полісемантичні).

-ак- (**-як-**) продуктивний, указує на: національність: *австріяк, словак руснák, поляк*; Предмети: *кымак крузяк, стояк, порожняк*;

Власні імена: *Желізняк, Зозуляк, Погоріляк, Горняк, Крайняк*

Род занять: *вояк*; Топонімічна назва: *Синяк*.

И иншакі: *штимак, черемпák, лумпák, добрак, жебрак,*

ан(я): productive, shows on the process of the action: *аршования* (digging), *ламаня* (breaking), *збираня* (gathering), *копаня* (digging), *білення* (whitening), *поливаня* (hurring), *струганя* (planing), *мащеня* (oiling), *збиваня* (beating up), *праня* (washing up), *змываня* (washing), *бігльваня* (ironing). And other: *Фіраня* (Firanya), *копаня* (digging), *аршования* (to plough), *ламаня* (breaking), *збираня* (gathering), *білованя* (sort of aple), *бомбуваня* (bombing), *пістріганя* (hair cut), *черепаня* (serving spoon);

-анец(ь)-, a little productive shows on nationality: *американець* (american), *канадець* (canadian), *республіканець* (republican);

-аник- (-яник-): wool sweater, *жалівляник* (bag for the nettle), *крайник* (forest guard), *прайник* (washing board)

-анк(-янк-) productive. Shows on ethnic group: *горянка* (mountain-dweller), *зарічанка* (live behind the river), *долинянка* (valley-dweller), *иршавчанка* (from Irshava), *gipsy*,

Subjects: *цінянка* (little spoon), *бляшанка* (can), *подрянка* (old bed), *сливлянка* (vodka from the plums), *топаньки* (boots), *деревлянки* (wooden boots), *веренянка*, *крблянка* (kind of sausage with blood);

-ант- shows on the profession: *музикант* (musician), *циркунант* (circus worker), *дискусант* (discussant), *комедіант* (comedian);

-ар- (-арь-)указує на род занять: *гусларь* (psaltery player), *боднарь* (barrel maker), *фіглярь* (joker), *школяр* (pupil), *махлярь* (cheater), *писар* (writer), *чізмарь* (shoe maker), *шефтарька* (business woman), *бадогарь* (barrel maker), Other: *конарь* (branch), *бетарь* (strong man);

-ач- (-яч-) a little productive. Means: kind of work: *ковач* (smith), *заготовач* (purveyor), *стискач* (vice), *рвач- богач* (rich), *лекач*;

Object: *копач*, *планкач* *коляч*, *копачка*, *деркач*, *клепач*,

Character: *брехач* (liar), *смаркач* (little boy); **Common:** *жебращ* (homeless), *ріпляча*.

-ачк- (-ячк-) mean nationality: *словачка* (Slovakian), *русначка* (Rusnachka), *polish*; **Subject:** *копачка* (spade), *кресачка* (no), *сверблячка* (itching), *поливачка* (watering - can); **Social position:** *жебращка* (homeless), *богачка* (rich); **Kind of work:** *співачка* (singer), *прачка* (washer), Other: *свистачка* (whistler), *чирімбачка* (*чирімбак*) (bird).

-аш- a little productive means kind of work: *безпекаш* (policeman), *кінаш* (actor), *бокораш* (bokorash), *бубнаш* (drummer), *арендаш* (orendator); **relative state:** *присташ*
Place of action: *ялаш*, *саллаш*, Other: *богораш*, *бульбааш*;

-ер- a little productive means object: *мийтер* (miter); *фийдер* (spring), *свєдер* (pulover), *блвдер* (oven), *хайдер* (mess);

-ец(ь)- place of living: *узгородець* (Uzhgorodian), *кавказець* (Kavkaz dweller), *мукачовець* (Mukachivian);

-изн-(little productive) shows on inherity: mothers, motherland, *дідизна* (grandfathers),

-юзнин-а, изнин-а: *отцюзнина* (Motherland), *дідизнина*;

-ик- (little productive) kind of work : *академик* (academic), *плановик* (planner), *фронтовик* (frontier), *ученик* (pupil);

Type of character: *меланхолік* (melancholic), *холерик* (choleric), *флегматик* (phlegmatic), *сангвіник* (sanguine);

-ин- (productive) shows on nationality: *угрин* (citizen of Ugria), *осетин* (osetian), *грузин* (Georgian), *русин* (Rusyn), *славянин* (Slav),

Products, dish: *конина* (horse meet), *солонина* (fat), *оленина* (deer meet), *баранина* (sheep meet), *зеленина* (salad);

Abstraction: *величина*, *глубина* (deep), *сідина* (grey hair), *білина* (white), *піловиня* (sawdust), *моховиня* (moss);

Other: *сотина* (akr), *полоніна* (polonyna), *городіна* (fence), *челядина* (people), *Отчина* (motherland), *березина*;

-їнк- (product of feminine gender) **Objects:** *годинка* (watch), *платинка* (handkerchief), *новинка* (news), *машинка* (machine), *плахтинка* (blanket);

Ласкательно-зменшованос: *дітинка* (baby), *худобинка* (cattle), *Маринка* (Marynka);

-ан(я)- продуктивний, указує на процес дійства: *аршованя, ламаня, збираня, копаня, біленя, поливаня, струганя, мащеня, збиваня, праня, змываня, біглёваня.*

І інші: *Фіраня, , білованя, бомбіваня, пістріганя, черепаня;*

-анец(ь)-, мало продуктивний, указує на національність: **американець, канадець, республіканець;**

-аник- (-яник-): *вовняник, жаливляник, крайник, прайник*

-анк-(-янк-) продуктивний. Указує на етнічну групу: *горянка, зарічанка, долинянка, иршавчанка, циганка,*

Предмети: *цінянка, бляшанка, подрянка сливлянка, топаньки, деревляньки, веренянка, крбвлянка, деревляньки;*

-ант- указує на професію: *музикант, циркусант, дискусант, комедіант;*

-ар- (-арь-)указує на род занять: *гусярь, боднарь, фіглярь, школярь, махлярь, писарь чіжмарь шефтарька бадогарь,*

Інші: *конарь, бетарь;*

-ач- (-яч-) мало продуктивний. Означає: род занять: *ковач, заготовач, стискач, рвач, богач, лелекач;*

Предмет: *копач, планкач коліч, копачка, деркач, клепач,*

Характер: *брехач, смаркач;*

Общое: *жеббрач, ріпляча*

-ачк- (-ячк-) означає національність: *словачка, русначка, полячка;*

Предмет: *копачка, кресачка, сверблячка, поливачка;*

Соціальное положеня: *жеббрачка, богачка;*

Род занять: *співачка, прачка,*

Інші: *свистачка, чирімбачка (чирімбак)*

-аш- малопродуктивний, означає род занять: *безпекаш, кінаш, бокораш, бубнаш, арендаш;* родинний стан: *присташ*

Місто дійства: *а́лаш, саллаш,* Інші: *богораш, бульбаш;*

-ер- малопродуктивний-означає предмет: *мийтер; фийдер, свёдер, блёвдер, хайдер;*

-ец(ь)- містобываня: *ужгородець, кавказець, мукачовець;*

-изн-(малопродуктивний) указує на наслідство: *материзна, отчизна, дідизна, русізны.*

-юзнин-а, изнин-а: *отцюзнина, дідизнина;*

-ик- (малопродуктивний) род занять,: *академик, плановик, фронтовик, ученик;*

тип характера: *меланхолик, холерик, флегматик, сангвиник;*

-ин- (продуктивний) указує національність: *угрин, осетин, грузин, русин, славянин.*

Продукты, страва: *конина, солонина, оленина, баранина, зеленина;*

Абстрація: *величина, глубина, сідина, білина, піловиня, моховиня;*

Інші: *сџтина, полоніна, городіна челядина, Отчина, березина;*

-інк- (продуктивний, жен. Рода) Предмети: *годинка, платинка, новинка, машинка, плахтинка;*

Ласкательно-зменшованое: *дітинка, худобинка, Маринка;*

-иск- (a little productive) means increasing: *хлопчисько* (boy), *дівчисько* (girl), *возиско* (wagon), *машиниско* (machine), *хлописко* (boy);

-ист- (a little productive) kind of work: *хорист* (chorister), *бандурист* (bandura player), *карикатурист* (caricaturist), *фашист* (fascist), *канцелярист* (cancellers);

-ичк-(productive) means decreasing: *лиси́чка* (forest tree), *паради́чка* (tomato), *коси́чка* (flower), *комони́чка* (grass), *сестри́чка* (sister);

Proper names of feminine gender: *Ярчичка* (*Yarchuchka*), *Поповичка* (*Popovichka*), *Павловичка* (*Pavlovychka*), Other: *фронтовичка* (woman of war),

-иц(ь)- (productive of feminine gender) means plants: *комонія* (grass), *земліця* (land), *челлениця* (red land), *кочиця* (flower), *чорниця* (bilberry), *тенгериця* (*кендериця*) (corn);

Fauna: *лисиця* (fox), *блыциця* (flea), *вовчиця* (wolf), *олениця* (deer), *медведиця* (bear), *киртиця* (mole), *гуселниця* (caterpillar), *буйволиця* (bullock);

Products: *кислиня* (plum jam), *пiкниця* (sausage), *сливовиця* (vodka), *быстриця* (*слива*) (palm), *лисниця* (forest tree fruit),

Relative: *дiвиця* (girl), *одданиця* (girl ready for wedding), *кормилиця* (bread-winner);

Abstract: *безсмыслиця* (nonsense), *небылиця* (cock-and-bull story),

Other: *мяси́ци* (meet days), *горни́ць* (pan), *кони́ць* (end), *голиця* (without cover), *гости́ць* (to be guest), *покриви́ць* (blanket)

-иш- (non productive) Inceasable: *баси́це* (strong bass), *ручи́це* (hand), *Івани́ще* (Ivan), *бычи́це* (big bull), *хлопчи́це* (boy);

--ош-, -еш- (a little productive): *Водо́шi* (Epiphany), *немо́шi* (body), *пряно́шi* (spices);

-к-(a little productive)-decrease: *цiмборка* (friend), *мамка* (mother), *грядка* (patch),

Objects, products: *феделка* (cover), *дранка* (wooden sticks), *манка* (manna), *банка* (tin can);

-льник- (a little productive) Notice that Rusyn sound -л- in suffix sounds hardly then in suffixes of Ukrainian and Russian languages: *Костельник* (*Kostelnyk*), *пустельник* (lier), *начальник* (chief), *купальник* (swimsuit), *збиральник* (gatherer), *ми́няльник* (changer).

-иц(я)ь-, -ник-: *яворник* (young forest), *пiшник* (path), *верч́еник* (dish), *мадзiльник* (no), *мiзильник* (the little finger), *баговля́ник* (smoker);

-чик-: *копáчик* (stick), *автоматчик* (machine gunner), *коля́чик* (cake), *погáрчик* (glass);

-ок(ёк): *навилок* (heap of hay), *воробóк* (sparrow), *фáлаток* (piece), *муря́нёк* (ant) *сви́ринёк* (bird);

-очк-: *маточка* (mother), *ямочка* (pit), *дохторочка* (doctor), *дiвочка* (girl);

-аш-: *салаш* (grass cover), *áлаш* (building woods), *пiнаш* (smoker), *бадогаш* (barrel maker), *прiсташ* (bother), *арендáш* (orendator), *алдомáш* (meal);

-от(а): *доброта* (kindness), *лiнгарóта* (band), *ломóта* (sickness), *дрiмóта* (dreaming), *нiмóта* (dumbness), *циганóта* (gypsies), *жебрóта* (homelessness);

-щин(а)- -чин(а)-: *тячеви́щина* (area near Tyachevo), *фляшчíна* (battle), *палинчíна* (vodka), *кончíна* (death), *дичи́на* (meet of wild animals);

-дн-: *кочд́ня* (duck), *копд́ня* (head), *долд́ня* (palm), *з просд́ня* (after sleep);

-к-: *бомбу́лька* (ball), *бiткa* (fight), *федéлка* (cover), *дрáнка* (stricks), *цiмборка* (friend);

-бв-: *бирб́в* (head of village Rada), *гордов́в* (barrels), *колб́в* (big sticks), , but *фатiв* (guy);

-йв-: *горд́в* (barrel), *бирй́в* (head of village Rada), *валй́в* (wooden plate for swines), *долй́в* (down).

йвк=йвк-: *лiтрй́вка*, *Петрй́вка* (Petrovka), *ялй́вка* (young cow), *Яблонй́вка* (YablonoVka), *цiвкa* (metal pipe);

-бвк-: *гарпiчб́вка* (small pear), *здорб́вкати́ся* (to meet), *Митрб́вка* (MytroVka), *дубб́вка* (cork), *голд́вка* (head), *бáбб́вка* (cake), *полб́вка* (*половина*) (half), *корб́вка* (cow), *жебáлб́вка* (handkerchief), *пáлáчiнтб́вка* (frying pan), *марганцiб́вка* (manganese), *шарньб́вка* (umbrella), *фiйб́вка* (пухляда), *радiйб́вка* (cap), *Матй́вка* (Matyovka);

-ист(а)-: *тракторiста* (tractor driver), *маши́ниста* (engine-driver), *хорiста* (chorister), *лiнгвiста* (linguist), *артiст* (artist), *фаши́ста* (fascist);

-иск- (мало продуктивний) означає збільшення: *хлопчиско, дівчиско, возиско, машиниско, хлописко;*

-ист- (малопродуктивний) род занять: *хорист, бандурист, карикатурист, фашист, канцелярист;*

-ичк-(продуктивний) означає зменшення: *лисничка, парадичка, косичка, комоничка, сестричка;*

Власні назви жен.рода: *Ярчичка, Поповичка, Павловичка,*

Інші: *фронтвичка,*

-иц(ь)- (продуктивний, жен.рода) означає рослини: *комониця, землиця, челлениця, косиця, чорниця, тенгериця (кендериця);*

Фауна: *лисиця, блищиця, вовчиця, оленця, медведиця, кертиця, гусєлниця, буйволиця;*

Продукты: *кисилиця, пікниця, сливовиця, быстриця (слива), лисниця,*

Родинні: *дівиця, одданиця, кормилиця;*

Абстрація: *безсмыслиця, небылиця,*

Інші: *мясниці, горниць, кониць голиця, , гостиць, покровиць*

-иш- (непродуктивний) Збільшований: *басище, ручище, Іванище, бычище, хлопчище;*

--ош-, -еш- (малопродуктивний): *Водоші, немоші, пряноші;*

-к-(малопродуктивний)-зменшує: *цімборка, мамка, грядка,*

Предмети, продукты: *феделка, дранка, манка, банка;*

-льник- (малопродуктивний) Замітимо, що у русинів звук **-л-** у суфіксови звучить тверже, чим у українців авать росіян: *Костельник, пустельник, начальник, купальник, збиральник, міняльник.*

-иц(я)ь-, -ник-: *яворник, пішник, верчений, мадзілник, мізілник, баговлянік;*

-чик-: *копачик, автоматчик, колачик, погарчик;*

-ок- (**-ёк**): *навилок, воробок, фалаток, муранек, свиринек;*

-очк-: *маточка, ямочка, докторочка, дівочка;*

-аш-: *салаш, аллаш, піаши, бадогоши, прісташи, арендаш, алдомаш;*

-от(а)-: *доброта, лінгарота, ломота, дрімота, німота, циганота, жеброта;*

-щин(а)- -чин(а)-: *тячевщина, фляшчина, палинчина, кончина, дичина;*

-дн-: *кочдня, копдня, долдня, з просдня;*

-к-: *бомбулька, бітка, феделка, дранка, цімборка;*

-дв-: *багдв, волдв, кордв, колдв, но фатдв;*

-ўв-: *гордўв, бирўв, валўв, долўв.*

-ўвк=івк-: *літрўвка, Петрўвка, ялўвка, Яблонівка, цівка (труба);*

-двк-: *гарпідовка, здордвкатися, Митрдовка, дубдовка, голдовка, бабдовка, полдовка (половина), кордовка, жебалдовка, палачінтдовка, марганцдовка, шарньдовка, фійдовка, радійдовка, Матьдовка;*

-іст(а)-: *тракторіста, машиніста, хоріста, лінгвіста, артист, фашиста;*

-тель-: *читатель* (reader), *писатель* (writer), *учитель* (teacher), *водитель* (driver), *цїлитель* (healer), *Спаситель* (Savior) (after discussion about writing of suffixe -тель or -ть was recomended to write *-тель* but read *-ть*);

-их(а): *Макариха* (Makarikha), *Ковалиха* (Kovalykha), *Головиha* (Holovykha), *Василиха* (Vasylykha);

-ник: *напарник* (partner), *зайник* (assistant of forestry officer), *фивник* (fellow), *харасник* (young forest), *березник* (birch forest), *вандровник* (traveler), *буковчанїк* (beech mashroom);

-вик: *клѣцовик* (timber truck), *сяговик* (no), *подберезовик* (birch mashroom);

-чик, -чиця: *огурчик* (cucumber), *погарчик* (glass), *колачик* (cake), *віганчик* (dress), *тарїльчик* (plate), *ключиця* (clavicle), *одданиця* (girl ready for wedding), *пїкниця* (sausage), *зїрчиця* (mustard);

-ош: *фїтькош* (whistler), *аптекарош* (druggist), *кукош* (no), *будїлярош* (purse), *каналош* (wooden spoon master), *паленкарош* (producer of vodka), *ббвтарош* (seller);

-еш: *гентеш* (bucher), *рѣндешний* (punctual), *зїйрешный* (no), *лѣвеш* (soup), *кѣдвешный* (poor), *кешѣрвешный* (poor);

-ір(ь): *галір* (collar), *инацір* (walk), *танірь* (plate), *михірь* (balloon);

-ость: *спасительность* (safeness), *особность* (feature), *правдивость* (truth), *сердечность* (genality), *банальность* (banality), *дуристь* (foolishness), *гордость* (pride), *злость* (anger), *млявость* (sleepiness), *кость* (bone), *ганьбливость* (bashfullness) (in the Genetive case plural have ending *-стьѡв*): *радостьѡв* (by happiness), *особенностьѡв* (by feature), *гордостьѡв* (by pride), *млявостьѡв* (by sleepiness), *злостьѡв* (by anger) but *любовю-* by love);

-ова -ти (укр.-увати): *годовати* (feed), *пиловатися* (hurry), *бїдованя* (troubles), *любуваня* (love), *воцловати* (shopping), *бировати* (cap), *бановати* (to feel sorry), *махлѣваня* (to cheat), *малѣваня* (drawing), .

-еннї: *божественнї* (heaven), *блаженнї* (blessed), *смиреннї* (lowly), *множественнї* (multiplied), *дарственнї* (donative), *бїлоденнї* (at day);

-енно: *молитвенно* (prayfully), *божественно* (heavenly), *благословенно* (blessed), *бїлоденно* (at day), *безсмысленно* (without sense);

-ельно: *смертельно* (fatal), *карательно* (punitive), *промыслительно* (thoughtfully), *примїнительно*, *читательно*;

-анно: *несказанно* (unspeakably), *паранно* (fastively), *безнаказанно* (inpunitly);

-нно: *зїнно* (but зїдно), *лїнно* (but лїдно), *збнно* (it can be) (but збдно), *паскїнно* (bad) (but паскїдно);

For the creation of hypocoristic nouns are used suffixes *-ик, -иц, -очк, - очок*:

Слїдиця (no), *коровиця*, *зусялишик*, *фрайирочка* (girl), *поточок* (stream).

Сятила бы ся слїдиця, де ходить коровиця. (If could trace shine where cow walks.) *А ко тебе, зусялишку, научив зусяти.* (Who tought you psaltery player to play on psaltery?) *Фрайирочко стародавня, любив им тя до недавна.* (My ancient girlfriend I have loved until now).

2. Word Formation and Syllable Divisioning.

Words are composed of the sounds but in conversation words can not be divided into sounds because a sound in the word can't be articulated separately.

Syllable – is the vowel or combination of a vowel and a consonant which are formed with one gust of air. A word has as many syllables as there are vowels in it. If a syllable ends in a vowel – it is called open (*но-га, чо-ло, бе-ре-за*), if a syllable ends in a consonant – it is called closed (*сім-над-ця-тый, вер-шок, гор-ный, воз-дух*).

-тель-: *читатель, писатель, учитель, водитель, цілитель, Спаситель* (в дискусії про написаня суфікса **-тель** вать **-тиль** рекомендовано писати **-тель**, а читати **-тиль**);

-их(а)-: *Макариха, Ковалиха, головиха, Василиха;*

-ник-: *напарник, гайник, фівник, хараснік, березнік, вандровнік, боковчаник;*

-вик-: *клёввик (перевозить ліс-клёпы), сяговик (тот, што заготовлять сягы), подберезовик (гриб, што росте под берездв);*

-чик-, -чиця-: *огурчик, погарчик, колачик, віганчик, тарільчик, ключиця, одданиця, пікниця, горчиця;*

-ош-: *фїтькош, аптекарош, кукош, буділярош, каналош, паленкарош, ббвтáрош;*

-еш-: *гэнтеш, рэндешный, гийрешный, лэвеш, кэдешный, кешёрвешный;*

-ір(ь)-: *галір, шпацір, тáнірь, михірь;*

-ость-: *спасительность, особенность, правдивость, сердечность, банальность, дурость, гордость, злость, млявость, якость, ганьбливость* (в родитель. змінникови множини назывники мають флексію **-и**, а в творящому **-стьдв**): *ра́дости-радостьдв, особенности-особенностьдв, гордости-гордостьдв, млявости-млявостьдв, злости-злостьдв, но...любви- любовію*);

-ова- -ти- (укр.-увати): *у́гововати, пиловатися, бідованя, любованя, бировати, бановати, махлѣваня, малѣваня, .*

-енні-: *божественні, блаженні, смиренні, множественні, дарственні, білоденні;*

-енно-: *молитвенно, божественно, благословенно, білоденно, безсмысленно;*

-ельно-: *смертельно, карательно, промыслительно, примітельно, комфортабельно, читательно;*

-а-нно-: *несказáнно, парáнно, безнаказáнно;*

-нно-: *гўнно (но гўдно), лўнно (но лудно), гóнно (но гóдно), паскўнно (но паскудно, паранно=красно́ (но парáдно-на парад); чўнно (но чудно);*

Для твореня назывників які ся хóснують из ласкательным значенѣм, додаються до основы суфікси **-ик, -иц, -очк, - очок:**

Слїдиця, коровиця, гусялишк,фрайирочка, поточок.

На поточку м прала. Сятила бы ся слїдиця, де ходить коровиця. А ко тебе, гусялишк, научив гусяти. Фрайирочко стародавня, любив им тя до недавна.

2. Склад слова. Типы складѡв.

Слова складаються из звукѡв. Айбо в пѡтокови бесїды слова на звуки дїлити не мож, бо звук у словї не може звучати оддїльно.

Склад – се голосный звук вать сполученя голосного и приголосных, што уговорюються єдным рывком вѡздуха. У словї тўлько складѡв, кўлько в нѣму голосных звукѡв. Кїть склад кончаєся на голосный звук, то вўн называється одкрытым (*но-га, чо-ло, бе-ре-за*), кїть на приголосный – закрытым (*сїм-над-ця-тый, вер-шок, гор-ный, воз-дух*).

The border between separate syllables is drawn after the vowel before the next consonant. But such a division into syllables is not always correct. That is because some consonants are in the middle of the word, so not all of them merge with the next syllable. (*скор-ше, Цвіт-на, скорб-ний*).

The main rules of syllable division are:

- if¹ between vowels there is a consonant then it would be a part of the next syllable: *ма-ти, не-бо, ру-ка, ка-мінь, зе-ле-ни-на*.

- if between the vowels there are two or more consonants then the sounds [j], [в], [р] and [л] which follow a vowel are a part of the preceding syllable, and sounds which follow them – part of the next one: *зай-чик, май-же, дав-но, чор-ний, сер-на, боль-ше, вуй-ко*.

- if the second consonant is either of the sounds [j], [р] or [л] then together with the previous sound it is joined to the next syllable: *у-ню, му-дрый, па-ця, ко-мо-ни-ця*.

- if between vowels there are some consonants then because of the stress one of the consonants is joined to the front syllable, and the other to the next one: *за-миш-ка, дич-ка, гор-чик, гѳс-ті*.

Types of the syllables characterize by the first and last sounds. By the first sound syllables:

1) cover — which begins with non syllable sound: [ру-ка́] *рука*, (hand)

2) uncover — which begins with syllable sound: [а́-ист] *аист*. (stork)

By the last sound syllables:

1) close — which ends in non syllable: [бал-ко́н] *балкон*;

2) open — кончаються на складовий звук: [ва́-зъ] *ваза*.

This rule fixes the following features of the syllable division.

1. Unfinished syllables are pulled forward to the opening. Most part of the syllable are open: [на-у́-къ] *наука* (science), [а-па-зда́-ль], *опоздала* (she is late).

2. Close syllables in the word can be displayed in three cases only:

1) in the end of the word: [пла-то́к] *платок* (kerchief), [ра- ш- 'о́т] *расчет* (estimate);

2) at the end of the sonorant and voiced in non-stressed syllable. The sonorant goes to the previous syllable and voiced in the next syllable: [за́м-шь] *замша*, [бал-ко́н] *балкон* (balkony);

3) at the end of [j] and any consonants. The sound [j] goes to previous syllable and consonants — to the next: [во́й-на́] *война* (war), [ма́й-къ] *майка* (shirt).

Phonetic syllables very often disagree with morphemic structure of the word and rules of word divisioning.

Межа окремыма складами проходить май частіше позад голосного звука перед приголосным. Айбо такое ділення на склады не все додержується. Бо коли у середині слова збігаються дакўлькo согласных, то не вшіткі они переходять до слідуячого склада, а деякі из них лишаются у пережому складі (*скор-ше, Цвіт-на, скорб-ный*).

Головні правила ділення слів на склады такі:

-кїть¹ межи гласныма находится еден согласный, то вўн все односїться до слідуячого склада: *ма-ти, не-бо, ру-ка, ка-мїнь, зе-ле-ни-на*.

-кїть межи гласныма е два и бўльше согласных, то звуки [j], [в], [р] и [л], котрі находятся позад голосного, односяться до переднєго склада, а звуки, котрі стоять позад них, — до слідуячого: *зай-чик, май-же, дав-но, чор-ный, сер-на, бўль-ше, вуй-ко*.

-кїть другим приголосным е звук [j], [р] вать [л], то ведно из переднѣм вўн одходить до слідуячого склада: *ў-ню (ўню), му-дрый, па-ця, ко-мо-нї-ця*.

-кїть межи голосныма е дакўлькo приголосных, то позад наголоса еден из них (приголосных) одходить до переднєго склада, а другї — до слідуячого: *за-мїш-ка, дич-ка, гор-чик, гбс-ті*.

Склад може быти из єдного авать нескольких звукўв. В каждом складі удїляться тўлько еден **складовый звук**, составляющий ядро, **вершину склада**. Ид нєму примыкають остальні звуки — **нескладовї**.

Типы складов характеризуються по начальному и конечному звукам. По начальному звуку склады можуть быти:

- 1) **прикрыті** — што начинаються из нескладового звука: [ру-ка́] *рука*,
- 2) **неприкрыті** — што начинаються из складового звука: [а́-ист] *аист*.

По конечному звуку склады діляться на:

- 1) **закрыті** — кончаються на нескладовый: [бал-ко́н] *балкон*;
- 2) **открыті** — кончаються на складовый звук: [ва́-зь] *ваза*.

Даний закон призначатє слїдуюї особенности складодїлення.

1. Неконечні склады тягнуться ид одкрытости. Одкрытых складўв большинство: [на-ў-кь] *наука*, [а-па-здá-ль] *опоздала*.

2. Закрыті склады в словї можуть появлятися лем в трєх случаях:

- 1) в кўнци слова: [пла-то́к] *платок*, [ра-ш-’от] *розчєт*;
- 2) на стыкови сонорного и шумного в неначальному складї. Сонорный одходить ид пережому складови, шумный — ид послєдуящому: [зám-шь] *замша*, [бал-ко́н] *балкон*;

3) на стыкови [j] и любого согласного. Звук [j] одходить ид пережому складови, согласный — ид послїдуящому: [вој-на́] *война*, [ма́ј-кь] *майка*.

Фонетичні склады часто не совпадають из морфемныма будўвами слова и правилами переноса на письмі.

¹ Русинськє «кїть=кїдь», словацькє «кедь=кѣдь». Мараморошськє «аж».

Part V. Parts of the Speech of the Rusyn Language

1. The Noun

The noun is the part of the speech which names animate and inanimate subjects and objects, proper names, abstract concepts and also processes, actions, the quality of which is an abstract concept: *Стрый* (Uncle), *танірь* (plate), *Ферко* (Ferko), *писаня* (writing), *копаня* (digging), *лѣжаня* (lying), *улѣглость* (lying).

The particle *ся*, is in combination with a noun only follows the noun: *стрий ся жєнить* (uncle is getting married), *танірь ся робив* (the plate is broken), *Ферко ся подав на нич* (Ferko has fallen broke), *писаня ся закончило* (the writing has ended), *копаня ся начало* (the digging has begun), *лѣжаня ся засудило* (the lying has been judged).

There are many nouns in the Rusyn language formed by means of the verb in the indicative mood expressing abstract notions: *читаня* (reading), *знаня* (knowledge), *малѣваня* (drawing), *пилованя* (hurrying), *кѣшиня* (tasting), *бiглѣваня* (ironing), *любованя* (loving), *аршованя* (ploughing).

Nouns are divided into Personal and Common.

Personal nouns are used:

a) for writing names, surnames, pseudonyms, villages, nicknames: *Mimě* (Mityo), *Мигалина* (Mygalyna), *Монастырський* (Monastyrskiy), *Калинчин* (Kalynych), *Гребічакѣв* (Grebichakov), *Чижмарька* (Chyzhmarka), *Пирошка* (Piroshka);

b) For the names of books, journals, plants etc.: "*Писемниця*" (Pisemnitsa), "*Туса*" (Tusa), *фабрика "Латориця"* ("Latorytsya" factory);

в) to separate a noun from the whole series: *Общество им. Кирила и Методія* (Society named after st. Kirill and Mephody), *Союз Карпатських Русинѣв* (Carpathians Rusyns Union);

с) geographical names: *Словакия* (Slovakia), *Подкарпатська Русь* (Subcarpathian Rus), *Магура* (Magura), *Ужє* (Uzh), *Волослянка* (Volosyanka);

d) for the names of historical events and holidays: *Стрітеня* (The Meeting of our Lord Jesus Christ), *Покрѣвы* (Protection of Birthgiver of God), *Мараморош-Сигетський процес* (Maramorosh-Syget process), *Друга світова війна* (World War the Second).

e) titles of the higher posts and ranks: *Президент України* (President of Ukraine), *Митрополит всея України* (Metropolitan of all Ukraine), *Предсiда(тель) Світової Рады Русинѣв* (Chairman of World Rusyn Council).

Proper nouns meaning a single concept and hence used either in plural or in singular (*Здвигы* (The Exaltation of the Precious and Life-Giving Cross), *Альпы* (Alps), *Чехія* (Czechia), *Хуст* (Hust), *Туса* (Tusa), *Ужєк* (Uzhok), *Карпати* (The Carpathian Mountains)).

1.1. Gender of the Nouns.

Masculine gender: *богач* (rich), *крумплик* (potato), *олай* (butter), *конь* (horse), *луфт* (draft), *танірь* (plate), *коцик* (piece), *фалаток* (piece), *каштіль* (castle);

Богача не болить ото, што бідный є голодный. (The rich don't worry about the being hungry.) *Крумпликы на олаєви-се была єго май паранна їда.* (Fried potatoes in oil was his favoured dish.)

Feminine gender: *парадичка* (tomato), *пасуля* (bean), *гуня* (fur coat), *пiрна* (big blanket), *палачинтѣвка* (frying pan), *коропiня* (frog), *баня* (opencast) (в значеню – карєр), *палинка* (vodka), *босоркiня* (witch);

Червена парадичка красно позиралася на ня из кѣрта. (The red tomato was viewing me from the bush.)

Neuter gender: *кантя* (can), *лазиво* (ladder), *таніря* (furniture), *кiсто* (cake), *пiтя* (bird), *паця* (pig), *цуря* (clothes), *рiндя* (clothes), *быля* (wooden garbage), *бiглѣваня* (ironing), *парованя* (preparation), *зимованя* (winter stay);

ЧАСТЬ V. ЧАСТИ РЕЧИ русинського языка.

1. Назывник (The Noun)

(укр. іменник, рус. имя существительное)

Назывник – се часть речи, яка называє живі и неживі предмети, власні имена и абстрактні понятя, а также процессы, дійства, стан, міру добротности, які суть абстрактныма поняттями: *стрый, танірь, Ферко, писаня, копаня, лежаня, улєглость.*

Частиця **ся** из назывником хоснуєся лем у постпозиції: *стрый ся жєнитя, танірь ся робив, Ферко ся подав на нич, писаня ся закончило, копаня ся начало, лежаня ся засудило.*

У русинському языкови є много назывникѡв, (укр.іменників) створєных од глаголѡв, які вказують на абстрактное дійство: *читаня, знаня, малєваня, пилѡваня, кѡшиня, біглєваня, любѡваня, аршѡваня.*

Назывники бывають власні и загальні.

Власні назывники (укр.іменники) хѡснують:

а) для написаня имня, фамилії, псевдоніма, сільської прозівкы: *Мишо, Мигалина, Монастырський, Калинчин, Гребічакѡв, Чижмарька, Пірошка;*

б) для написаня назв книжок, журналѡв, заводѡв и т.п.: *“Писемниця”, “Тиса”, фабрика “Латориця”;*

в) обы одділити назывник из цілого ряда єднородных: *Общество им. Кирила и Мефодія, Союз Карпатських Русинѡв;*

г) географічні назвы: *Словакія, Подкарпатська Русь, Магура, Уж, Волосянка;*

д) на позначєня історичных событій, празникѡв: *Стрітеня, Покрѡвы, Мараморош-Сигетський процес, антирусинський концлагер Дүмен, Друга Світова Вѡйна.*

ж) назвы майвышшых довжностєй, званій: *Президент Украйины, Митрополит всея Украйины, Папа Римський, Предсїда(тель) Світової Рады Русинѡв.*

Власні назывники (іменники) означають єдинственні у своєму роді понятя и завто хѡснуютьєся вать у множині, вать у єднині (*Здвигы, Альпы, Чехія, Хуст, Тиса, Ужок, Карпаты*).

1.1. Роды назывникѡв

Назывники (укр.іменники) бывають трєх родѡв:

мужського рода: *богач, крумплик, олаї, кѡнь, луфт, танірь, кѡнцик, фалаток, буділярѡш, моцкѡв, планкач, оболок, каштїль;*

Богача не болить ото, што бідный є голодный. Крумплики на олаєви–се была єго май паранна їда.

женського рода: *парадичка, пасуля, гуня, пәрна, палачінтѡвка, коропаня, баня* (в значєню – карєр), *палінка, босорканя;*

Червена парадичка красно позиралася на ня из кєрта.

сєреднєго рода: *кантя, лазиво, таніря, кісто, пѡтя, паця, цуря, мнясиво, дїтвача, ряндя, быля, біглєваня, парѡваня, зимѡваня;*

And also collective nouns (without gender which are used only in plural): *ногавиці* (trousers), *пачмагы* (trousers), *фіригы* (jokes), *міригы* (nerves), *фіргангы* (curtains), *шарáлi* (stretcher), *бици́лi* (bicycle), *па́цалы* (swine's internal organs), *кылы* (entrails), *га́тi* (trousers), *дербанкы* (small potatoes), *деренкы* (cornelian cherry), *шитимі́нi* (cakes), *ро́кот-крумлі* (potato dish *rokot-krumpli*).

There are nouns used only in singular (*солоні́на* (fat), *че́каня*, *Пуци́ня-Заговоня*) or in plural (*бици́лi* (bicycle), *ногави́ці* (trousers), *Главо́сікы* (Beheading of Saint John the Baptist), *Покровы* (Protection of Birthgiver of God)).

Солонина у русинѣв, што робили по лісам, была май добрым питательным кóстом. (Salted fat for the Rusyns who worked in the forest was a good nourishing cake.)

1.2. Countable Nouns

Common nouns indicate objects¹.

Nouns are either singular or plural.

Singularity shows to:

1) the singleness of the object: *пiна* (a smoking pipe), *дiдо* (an old man), *таiстра* (a bag), *чiчка* (a toy), *шатop* (a tent);

Дiдова пiна мусила цiлий день курити. (Grand dad's pipe had to function the hole day.) *Таiстра у колядникѣв на Рiздво (Рождѣнство) усе была пiвна колачiв.* (the bag of Christmas marry-makers was full of "kalach" – (Christmas bread.)) *У русинѣв на полю ружi май краснi у свiтi, а мала екiнова чiчка межи нима май были вiдна.* (The Rusyns have the best flowers in the fields.) *Божа ружа у нашому кертi паровала до великоi оргoны.* (Gods rose grew in our flower bed to the size of a big violet.)

2) the group of objects, phenomena, which have a generalized meaning: *быля* (corn stocks), *цуря* (clothes), *лiнгарота* (swindlers), *пiпляча* (potatoes plant). Such nouns do not have plural form.

Як зобрали сьме урожаи киндири́ци и уламали сьме всi стру́кы, то обсталося на пiлю лем єдноє быля. (After gathering the crops we broke apart all the corns and we left in the field only the vegetation.) *Бабка учила ону́кѣв честова́ти труд жу́нкы, а по-старому называла старое́ платя-цурѣм.* (The grandma taught the grand children to honore woman's labour and called old dress in an old way)

Plural nouns indicate:

1) not only a single object is meant: *паршо́кы* (pillows), *бороцкы* (apricots), *бiвты* (shops), *балты* (axes), *геренды* (bars), *штрiмфлi* (socks), *кiвдошi* (idiots);

Паршошкы малi украiдали рекомѣ. (Small pillows decorated the settee.) *Бороцкы–йсе раннi дуже смачнi червенi сливы.* (Apricots are small early very tasty prunes.) *У дiда мого были двi балты: єднѣв колѣв дрыва, а другѣв майстровав.* (My grand dad owned two axes: One was cutting wood, the other arpenting.) *Геренды держат на хыжи цiлий вiрх (русс.крышу).* (The supports held the whole roof.) *Кiвдошi–йсе тоже бiднi инвалiды и потребу́ють нашоi пiмочи.* (The mentally-handycapt are those who are in need of our aid.) *Штрiмфлi-фусiклi красно парують до дiвочьых нiг.* (The pants match very well with girls' legs.)

2) the doubling of the object: *гарадiчi* (stairs), *грабачкы* (rakers), *окуляри* (glasses), *вилы* (pitchfork), *граблi* (raker), *ногави́ци* (trousers), *бици́лi* (bicycle);

Гарадiчi до хыжi роблять онеська дуже параннi. (The steps give the house a very pleasant look.) *Бабчины окуляри были на крѣденцови.* (Grandma's spectacles were on the dish-shelf.) *Косы, вiлы и граблi–основнi инструменти на сiнокосi.* (The scythe, the pitchfork and the rakers were all in the hay making.)

Нiжiци хiснують, коли стры́жуть людеi. (Scissors are meant for cutting hair.)

3) the nouns used only in plural form: *санкы* (sledge), *Водошi* (Epiphany), *Покровы* (Protection of Birthgiver of God), *очкы* (spectacles), *пiжiци* (scissors), *двери* (door).

¹ From the verb *обобщати* (to generalise). From this the Rusyn words «общество» (society), «обое» (common, general).

Ид сим добавляються збирательні називники (без рода, што ся хѡснуть лем у множині): *ногавиці, пачмагы, фіригы, міригы, фіргангы, шараглі, биціглі, пацалы, кылы, гати, дербанкы, деренкы, шитиміні, рѡкот-крумлі.*

Ногавиці у нѣго были все побіглѣвані. Биціглі у Іванка были ици новінькі.

Дербанкы (укр. шипшина) дуже добрі на чай од простуды. Шитиміні у русина мусять быти в конци гостины.

Айбо є такі називники (укр. іменники), што мають лем єдину (солоніна, чѣканя, Пуциня-Заговіня) вать множину (биціглі, ногавиці, Главосікы, Покровы).

Солонина у русинѡв, што робили по лісам, была май дѡбрым питательным кѡстом.

1.2. Числа називникѡв

Общі називники (іменники) ука́зують на обобщені¹ назвы предметѡв.

Називники (іменники) можуть быти єдиничні (єднина) и множественні (множина).

Єдиничні ука́зують:

1) на єдиничность даного предмета: *піпа, дідѡ, тайстра, чічка, шатор; Дідова піпа мусила цілый день курити. Тайстра у колядникѡв на Різдѡ (Рождѣнство) усе была пѡвна колачів. У русинѡв на полю ружі май красні у світі, а мала ексінова чічка межи нима май были видна. Бѡжа ружа у нашѡму кѣрті парѡвала до великої оргѡны.*

2) на совокупность предметѡв, явленій, міры добротности, што мають збирательное значеня: *быля, цуря, ріпляча.* Сякі називники (укр. іменники) не мають формы множественности.

Як зобрали сьме урожай киндириці и ўламали сьме всі стрўкы, то обсталѡся на пѡлю лем єдноє быля. Бабка учила онўкѡв честѡвати труд жўнкы, а по-старѡму называла старѡє платя-цурѣм.

Множественні називники (укр. іменники) ука́зують:

1) на вто, што річ иде не про єден предмет: *парнюхы, бороцквы, бѡвты, балты, геренды, штрімфлі, кѡвдоші;*

Парнюшкы малі украшяли рекомѣ. Бороцквы-йсе ранні дуже смачні червені сливы. У дідѡ мого были дві бѡлты: єднѡв колѡв дрыва, а другѡв майстровав. Геренды держать на хыжси цілый вірьх (росс. крышу).

Кѡвдоші-йсе тожѡ бідні інваліды и потребують нашѡї пѡмочи. Штрімфлі-фусіклі красно парують до дівочых нўг.

2) на двойственность предмета: *гарадічі, грабачкы, окулярі, вилы, граблі, ногавиці, биціглі; Гарадічі до хыжі роблять днеська дуже паранні. Бабчины окулярі были на креденцови. Косы, вилы и граблі-основні інструменты на сінокосі. Нѡжжіці хѡснуть бурбілі (росс. парикмахеры), коли стрыжуть головы людей.*

3) називники (укр. іменники), што мають лем форму множины: *санкы, Водоиці, Покровы, очкы, нѡжжіці, дѡвері.*

¹ Од глагола обобщати. Удѣі русинськѡє слова «общество», «общѡє».

Мої санки на Водощі усе були в роботі- возивимся горі-долів до ночі.
(My sledge at the Epiphany was in constant use – going up and down the whole evening.)

На Покровы русини вже могли видіти ці доста сього нового урожая буде, обы перезимовати людям и марзі. (During *Покровы* the Rusyns could already foresee whether the new crops would suffice until the new harvest, both for the people and the cattle to spend the winter out.) *У старі часы двері у русинів ся не замыкали-зłodіїв было мало, та й бізбнъ, нішто было красти.* (In olden times the Rusyns' doors were left open for there were no evil-doers and truly there was nothing to steal away.)

1.3. Cases of Noun in the Rusyns Language.

Such parts of the speech as the noun, the pronoun, the adjective and the numerals have the category of case.

Назви змінника

Назывный (Н.)	<i>ко, што?</i>
родовой (Р.)	<i>кого, чого?</i>
давальный (Д.)	<i>кому, чому?</i>
видящий (В.)	<i>кого, што?</i>
творящий (Т.)	<i>из кым, из чым?</i>
місний (М.)	<i>на кому, на чому?</i>
кличный (К.)	<i>клична форма!</i>

Names of cases

Nominative (N.)	who? what?
Genitive (G.)	whom? what?
Dative (D.)	to whom? to what?
Accusative (A.)	whom? what?
Instrumental (I.)	with whom? with what?
Locative (L.)	on whom, on what?
Vocative (C.)	calling form! Who

1.4 Declention of Nouns.

The nouns of the Rusyn language have four Declentions .

a) Nouns of the first Declentions

To the first Declention refer nouns of the masculine and feminine gender which in the nominative case have the ending *-а, -я: Піштя* (Pishta), *чудниця* (wonder-maker), *фігля* (Joke), *тепша* (oven), *палачінта* (pan cake).

Cases of nouns of the first Declention in singular

	Муж.(masculine)	Жен.(feminine)		
Н. ко? што?	<i>Микула(Mikula)</i>	<i>судя(judge)</i>	<i>табла(board)</i>	<i>гуня тайстра(bag)</i>
Р. кого? чого?	<i>Микулы</i>	<i>суді</i>	<i>таблы</i>	<i>гуні тайстры</i>
Д. кому? чому?	<i>Микулови</i>	<i>судёви</i>	<i>таблі</i>	<i>гуні тайстрі</i>
В. кого? што?	<i>Микулу</i>	<i>судю</i>	<i>таблу</i>	<i>гуню тайстру</i>
Т. кым? чым?	<i>Микулом</i>	<i>судём</i>	<i>таблѡв</i>	<i>гуньѡв тайстрѡв</i>
М. на кому, чому?	<i>на Микулови</i>	<i>на судёви</i>	<i>на таблі</i>	<i>на гуни у тайстрі</i>
К.	<i>Микуло!</i>	<i>судё!</i>	<i>табло!</i>	<i>гунё! тайстро!</i>

Cases of nouns of the first declention in plural

Н. ко? што?	<i>Микулы</i>	<i>гуні</i>	<i>тайстры</i>
Р. кого? чого?	<i>Микул</i>	<i>гунь</i>	<i>тайстрѡв</i>
Д. кому? чому?	<i>Микулам</i>	<i>гуням</i>	<i>тайстрам</i>
В. кого? што?	<i>Микул</i>	<i>гуні</i>	<i>тайстры</i>
Т. кым? чым?	<i>Микулами</i>	<i>гунями</i>	<i>тайстрами</i>
М. на кому?на чому?	<i>на Микулах</i>	<i>гунях</i>	<i>тайстрах</i>
К.	<i>Микулы!</i>	<i>гуні!</i>	<i>тайстры!</i>

Мбі санкы на Водощі усе были в роботі- возивимся гори-долів до но́чи. На Покровы русины вже могли видіти ци доста сёго нового урожая буде, обы перезимовати людям и марзі. У старі часы двері у русинѡв ся не замыкали-злодіїв было мало, та й бізѡнь, што нікому и нішто было красти.

1.3. Змінники русинського языка (укр. відмінки, рос. падежи)

Такі часты речы, як назывник (укр. *іменник*), Містоназывник (росс. *местноимение*), прилагательник (укр. *прикметник*), чисельник міняють свою граматичну форму по змінниках.

Назвы змінника

Назывный	(Н.)	<i>ко, што?</i>
Родовой	(Р.)	<i>кого, чого?</i>
Дающий	(Д.)	<i>кому, чому?</i>
Видящий	(В.)	<i>кого, што?</i>
Творящий	(Т.)	<i>из кым, из чым?</i>
Містный	(М.)	<i>на кому, на чому?</i>
Кличный	(К.)	<i>клична форма!</i>

1.4. Одміны назывникѡв

Назывники русинського языка мають 4 (четыри) одміны

а). Назывники I-ої одміны.

До первої одміны односяться назывники (укр. іменники) мужського, женського рода, што у наз. змінникови мають флексію *-а, -я:*
Пішта, чудниця, фігля, тепша, палачінта.

Змінники назывников (іменників) I-ої одміны еднины

	Муж.		Жен.		
Н.	<i>Микула</i>	<i>судя</i>	<i>табла</i>	<i>гуня</i>	<i>тайстра</i>
Р	<i>Микулы</i>	<i>суді</i>	<i>таблы</i>	<i>гуні</i>	<i>тайстры</i>
Д.	<i>Микулови</i>	<i>судѡви</i>	<i>таблі</i>	<i>гуни</i>	<i>тайстрі</i>
В.	<i>Микулу</i>	<i>судю</i>	<i>таблу</i>	<i>гуню</i>	<i>тайстру</i>
Т.	<i>Микулом</i>	<i>судѡм</i>	<i>таблѡв</i>	<i>гуньѡв</i>	<i>тайстрѡв</i>
М.	<i>на Микулови</i>	<i>судѡви</i>	<i>таблі</i>	<i>гуни</i>	<i>у тайстрі</i>
К.	<i>Микуло!</i>	<i>судѡ!</i>	<i>табло!</i>	<i>гунѡ!</i>	<i>тайстро!</i>

Змінники предметников I - ої одміны множины

Н.	<i>ко? што?</i>	<i>Микулы</i>	<i>гуні</i>	<i>тайстры</i>
Р	<i>кого? чого?</i>	<i>Микул</i>	<i>гунь</i>	<i>тайстрѡв</i>
Д.	<i>кому? чому?</i>	<i>Микулам</i>	<i>гуням</i>	<i>тайстрам</i>
В.	<i>кого? што?</i>	<i>Микул</i>	<i>гуні</i>	<i>тайстры</i>
Т.		<i>Микулами</i>	<i>гунями</i>	<i>тайстрами</i>
М.		<i>на Микулаху</i>	<i>гунях</i>	<i>у тайстрах</i>
К.		<i>Микулы!</i>	<i>гуні!</i>	<i>тайстры!</i>

b) Nouns of the Second Declention

To the second declention belong nouns of masculine gender without ending; and nouns ending in hard consonants (*пóрфiн* (parfume), *пáрнiюх* (pillow), *вáрош* (city)) and soft consonant (*пáшпiль* (rasp), *бiглязь* (iron), *огiнь* (fire)); or *й* (*олай* (butter), *май* (may), *рай* (paradise)); also nouns of masculine and neuter gender in the nominative case singular ending in *-о*: (*в)уйко* (uncle), *нянѐ* (dad), *бѐрдо* (ravine), *кiсто* (dough), *миро* (chrism), *Ферко* (Ferco)), neuter gender in *-о, -е* (*мiсто* (city), *крыло* (wing), *бѐрдо* (ravine), *сальце* (fat), *яйце* (egg), *серце* (heart)), also nouns with suffixes *-ище, -иско* (*дiвчиско* (girly), *хлопчище* (boy), *дiдиско* (old man), *бабище* (old woman)).

Cases of Nouns of the Second Declention Singular

Soft group	Hard group			
Н. ко? што?	<i>Каштiль</i> (castle)	<i>крумплик</i> (small potato)	<i>нянѐ</i> (dad)	<i>бѐрдо</i> (slope)
Р. кого? чого?	<i>каштiля</i>	<i>крумплика</i>	<i>няня</i>	<i>бѐрда</i>
Д. кому? чому?	<i>каштiлѐви,</i>	<i>крумпликови,</i>	<i>нянѐви,</i>	<i>бѐрдови</i>
В. кого? што?	<i>каштiль</i>	<i>крумплик</i>	<i>няня</i>	<i>бѐрдо</i>
Т. кым? чым?	<i>Каштiлѐм</i>	<i>крумпликом</i>	<i>нянѐм</i>	<i>бѐрдом</i>
М. на кому? чому?	<i>каштiлѐви,</i>	<i>крумпликови,</i>	<i>нянѐви,</i>	<i>бѐрдови</i>
К.	<i>каштiлю!</i>	<i>крумплику!</i>	<i>няню!</i>	<i>бѐрду!</i>

Cases of Nouns of the Second Declention Plural

Soft group	Hard group			
Н. ко? што?	<i>каштiлi</i>	<i>крумпликы</i>	<i>нянi</i>	<i>бѐрда</i>
Р. кого? чого?	<i>каштiлiв</i>	<i>крумпликiв</i>	<i>нянiв</i>	<i>бѐрдiв</i>
Д. кому? чому?	<i>каштiлям</i>	<i>крумпликам</i>	<i>няням</i>	<i>бѐрдам</i>
В. кого? што?	<i>кашi тiлi</i>	<i>крумпликы</i>	<i>нянов</i>	<i>бѐрда</i>
Т. кым? чым?	<i>каштiлями</i>	<i>крумпликами</i>	<i>нянями</i>	<i>бѐрдами</i>
М. на кому? чому?	<i>(на) каштiлях</i>	<i>крумпликах</i>	<i>нянях</i>	<i>бѐрдах</i>
К.	<i>каштiлi!</i>	<i>крумпликы!</i>	<i>нянi!</i>	<i>бѐрда!</i>

Singular

Н. ко? што?	<i>Олай</i> (butter)	<i>сердце</i> (heart)
Р. кого? чого?	<i>олая</i>	<i>сердца</i>
Д. кому? чому?	<i>олаѐви</i>	<i>серцю</i>
В. кого? што?	<i>олай</i>	<i>серце</i>
Т. кым? чым?	<i>олаѐм</i>	<i>серцѐм</i>
М. на кому? на чому?	<i>у олаѐви</i>	<i>у серцю</i>
К.	<i>олаю!</i>	<i>серце!</i>

Plural

Н. ко? што?	<i>олаї</i>	<i>серця</i>
Р. кого? чого?	<i>олаїв</i>	<i>серцець</i>
Д. кому? чому?	<i>олаям</i>	<i>серцям</i>
В. кого? што?	<i>олаї</i>	<i>серця</i>
Т. кым? чым?	<i>олаями</i>	<i>серцями</i>
М. на кому? на чому?	<i>на олаях</i>	<i>у серцях</i>
К.	<i>олаї</i>	<i>серця</i>

б). Назывники (укр.іменники) II-ї одміны

До другої одміны односяться назывники мужського рода без флексії, основа яких має флексію на твердий приголосный (*пóрфін, парнюх, варош*) и на мягкий (*рашпіль, бігльз, огинь*), вать на -й (*олай, май, рай*); назывники мужського и середнього рода в назывному змінникови єднини из флексійов -о: (*в)уйко, нянє, бердо, кісто, міро, Ферко*), середнього рода на о, -е (*місто, крыло, бердо, сальце, яйце, серце*), а также назывники из суфіксами -ище, -иско (*дівчиско, хлопчище, дідиско, дідище, бабище*).

Змінники назывників (укр.іменників) II-ї одміны єднини

Мають такий вид:		М'ягка група		Тверда група	
Н.	ко? што?	<i>каштіль,</i>	<i>крумплик</i>	<i>нянє</i>	<i>бєрдо</i>
Р.	кого? чоґо?	<i>каштіля,</i>	<i>крумплика</i>	<i>няня</i>	<i>бєрда</i>
Д.	кому, чоґу?	<i>каштілєви,</i>	<i>крумпликови</i>	<i>нянєви</i>	<i>бєрдови</i>
В.	кого? што?	<i>каштіль,</i>	<i>крумплик</i>	<i>няня</i>	<i>бєрдо</i>
Т.	кым? чым?	<i>каштілєм,</i>	<i>крумпликом</i>	<i>нянєм</i>	<i>бєрдом</i>
М.	на кому, чоґу?	<i>каштілєви,</i>	<i>крумпликови,</i>	<i>нянєви</i>	<i>бєрдови</i>
К.	клична форма	<i>каштілю!</i>	<i>крумплику!</i>	<i>няню!</i>	<i>бєрду!</i>

Змінники назывників (укр.іменників) II-ї одміны множини

	М'ягка група		Тверда група	
Н.	<i>каштілі</i>	<i>крумплики</i>	<i>няні</i>	<i>бєрда</i>
Р.	<i>каштілів</i>	<i>крумпликів</i>	<i>нянів</i>	<i>бєрдів</i>
Д.	<i>каштілям</i>	<i>крумпликам</i>	<i>няням</i>	<i>бєрдам</i>
В.	<i>каштілі</i>	<i>крумплики</i>	<i>няні</i>	<i>бєрда</i>
Т.	<i>каштілями</i>	<i>крумпликами</i>	<i>нянями</i>	<i>бєрдами</i>
М.	<i>(на) каштілях</i>	<i>крумпликах</i>	<i>нянях</i>	<i>бєрдах</i>
К.	<i>каштілі!</i>	<i>крумплики!</i>	<i>няні!</i>	<i>бєрда!</i>

II одміна. Єднина

Н.	ко? што?	<i>олай</i>	<i>сердце</i>
Р.	кого? чоґо?	<i>олая</i>	<i>сердця</i>
Д.	кому? чоґу?	<i>олаєви</i>	<i>серцю</i>
В.	кого? што?	<i>олай</i>	<i>сердце</i>
Т.	кым? чым?	<i>олаєм</i>	<i>сердцем</i>
М.	на кому? на чоґу?	<i>у олаєви</i>	<i>у серцю</i>
К.		<i>олаю!</i>	<i>серце!</i>

II одміна. Множина

Н.	ко? што?	<i>олаї</i>	<i>сердця</i>
Р.	кого? чоґо?	<i>олаїв</i>	<i>сердець</i>
Д.	кому? чоґу?	<i>олаям</i>	<i>сердцям</i>
В.	кого? што?	<i>олаї</i>	<i>сердця</i>
Т.	кым? чым?	<i>олаями</i>	<i>сердцями</i>
М.	на кому? на чоґу?	<i>на олаях</i>	<i>у серцях</i>
К.		<i>олаї</i>	<i>сердця</i>

Singular

Н. ко? што?	<i>хлопчиско(boy)</i>	<i>ручіцце(hand)</i>
Р. кого? чого?	<i>хлопчиска</i>	<i>ручіцці</i>
Д. кому? чому?	<i>хлопчискови</i>	<i>ручіцци</i>
В. кого? што?	<i>хлопчиска</i>	<i>ручищу</i>
Т. кым? чым?	<i>хлопчиском</i>	<i>ручіццѳв</i>
М. на кому? на чому?	<i>на хлопчискови</i>	<i>на ручіцци</i>
К.	<i>хлопчиску</i>	<i>ручіцце</i>

Plural

Н. ко? што?	<i>хлопчиска</i>	<i>ручіцці</i>
Р. кого? чого?	<i>хлопчискѳв</i>	<i>ручищ(іѳв)</i>
Д. кому? чому?	<i>хлопчискам</i>	<i>ручищам</i>
В. кого? што?	<i>хлопчискѳв</i>	<i>ручіцца</i>
Т. кым? чым?	<i>хлопчискамі</i>	<i>ручищамі</i>
М. на кому? на чому?	<i>на хлопчисках</i>	<i>на ручищях</i>
К.	<i>хлопчиска</i>	<i>ручища</i>

e) Nouns of the Third Declention

To the third declention refer nouns of feminine gender without ending: *постіль* (bed), *помўч* (help), *члядь* (serviceman), *масть* (colour), *шерсть* (wool), *пяць* (palm), and also the word *маці* (mother).

Cases of Nouns of the Third declention Singular

Н. ко? што?	<i>Пяць(palm)</i>	<i>ноч(night)</i>	<i>маці(mother)</i>
Р. кого? чого?	<i>пяці</i>	<i>ночи</i>	<i>матери</i>
Д. кому? чому?	<i>пяці</i>	<i>ночи</i>	<i>матери</i>
В. кого? што?	<i>пяць</i>	<i>нўч</i>	<i>матірў</i>
Т. кым? чым?	<i>пяцьѳв</i>	<i>нўчѳв</i>	<i>матірўѳв</i>
М. на кому? на чому?	<i>у пяці</i>	<i>у noci</i>	<i>у матэрі</i>
К.	<i>пяце!</i>	<i>ноче!</i>	<i>маці!</i>

Cases of Nouns of the Third declention plural

Н.ко? што?	<i>пяці</i>	<i>но́чи</i>	<i>матери</i>
Р. кого? чого?	<i>пяте́й</i>	<i>ночѳ́й</i>	<i>матерѳ́в¹</i>
Д. кому? чому?	<i>пяцям</i>	<i>ноча́м</i>	<i>матерям</i>
В. кого? што?	<i>пяці</i>	<i>но́чи</i>	<i>матерѳ́в</i>
Т. кым? чым?	<i>пяцямі</i>	<i>ноча́мі</i>	<i>матерямі</i>
М. на кому? чому?	<i>пяці</i>	<i>ночі́</i>	<i>матерях</i>
К.	<i>пяце!</i>	<i>ноче!</i>	<i>маці!</i>

d) Nouns of the Forth Declention

To the forth declention belong nouns of the middle row with ending *-а(я)* in the nominative case singular that have suffixes *-ат(-ят)*, *-ен*: *паця-пацяці* (pig), *гуся-гусяці* (goose), *кача-качати* (duck), *знамя-знамени* (banner).

¹ Is possible form: *матерѳ́й*.(of mothers.)

II одміна. Єднина

Н.	ко? што?	<i>хлопчиско</i>	<i>ручіце</i>
Р.	кого? чого?	<i>хлопчиска</i>	<i>ручица</i>
Д.	кому? чому?	<i>хлопчискови</i>	<i>ручіци</i>
В.	кого? што?	<i>хлопчиска</i>	<i>ручицу</i>
Т.	кым? чым?	<i>хлопчиском</i>	<i>ручицѡв</i>
М.	на кому? на чому?	<i>на хлопчискови</i>	<i>на ручіци</i>
К.		<i>хлопчиску</i>	<i>ручіцо</i>

II одміна. Множина

Н.	ко? што?	<i>хлопчиска</i>	<i>ручіці</i>
Р.	кого? чого?	<i>хлопчискѡв</i>	<i>ручиц(і)в</i>
Д.	кому? чому?	<i>хлопчискам</i>	<i>ручіцям</i>
В.	кого? што?	<i>хлопчискѡв</i>	<i>ручіца</i>
Т.	кым? чым?	<i>хлопчискамі</i>	<i>ручицамі</i>
М.	на кому? на чому?	<i>на хлопчисках</i>	<i>на ручицах</i>
К.		<i>хлопчиска</i>	<i>ручица</i>

в). Назывники (укр.іменники) III-ої одміны

До третей одміны односяцца назывники женського рода из нулѡвѡв флексійѡв: *постіль, помўч, чѣлядь, масть, шѣрсть, пясть*, а также слово *мати*.

Змінники назывникѡв (укр.іменників) III-ої одміны. Єднина.

Н.	ко? што?	<i>пясть</i>	<i>нѡч</i>	<i>мати</i>
Р.	кого? чого?	<i>пясти</i>	<i>ночи</i>	<i>матери</i>
Д.	кому? чому?	<i>пясти</i>	<i>ночи</i>	<i>матери</i>
В.	кого? што?	<i>пясть</i>	<i>нѡч</i>	<i>матірѣ</i>
Т.	кым? чым?	<i>пястьѡв</i>	<i>нўчѡв</i>	<i>матірѡв</i>
М.	на кому? на чому?	<i>у пясти</i>	<i>у ночи</i>	<i>у матери</i>
К.		<i>пясте!</i>	<i>нѡче!</i>	<i>мати!</i>

Змінники назывникѡв (укр.іменників) III-ої одміны множини

Н.	ко? што?	<i>пясти</i>	<i>нѡчи</i>	<i>матері</i>
Р.	кого? чого?	<i>пястѣй</i>	<i>ночѣй</i>	<i>матеріѡв¹</i>
Д.	кому? чому?	<i>пястям</i>	<i>ночам</i>	<i>матерям</i>
В.	кого? што?	<i>пясти</i>	<i>нѡчи</i>	<i>матеріѡв</i>
Т.	кым? чым?	<i>пястями</i>	<i>ночами</i>	<i>матерями</i>
М.	на кому? чому?	<i>у пястях</i>	<i>у ночах</i>	<i>на матерях</i>
К.		<i>пясті!</i>	<i>нѡчі!</i>	<i>матері!</i>

г). Назывники (укр.іменники) IV-ї одміны

До четвертої одміны односяцца назывники (укр. іменники) середнього рода из флексійѡв *-а(я)* у називному змінникови єднини, што при змінѣваню мають суфікси *-ат(-ят), -ен*: *паця-пацяти, гуся-гусяти, кача-качати, знамя-знамени*.

¹ Возможна форма: *матерей*.

Cases of Nouns of the Forth Declention Singular

N. ко? што?	<i>Мача</i> (cat)	<i>паця</i> (pig)	<i>драча</i> (bushes)	<i>шатыя</i> (clothes)
G. кого? чого?	<i>мачати</i>	<i>пацяты</i>	<i>драча</i>	<i>шатыя</i>
D. кому? чому?	<i>мачатэві</i>	<i>пацятэві,</i>	<i>драчови</i>	<i>шатыю</i>
A. кого? што?	<i>мача</i>	<i>паця</i>	<i>драча</i>	<i>шатыя</i>
I. кым? чым?	<i>мачатэм</i>	<i>пацятэм</i>	<i>драчом</i>	<i>шатыём</i>
L. на кому? на чому?	<i>на мачати</i>	<i>на пацяты,</i>	<i>на драчу,</i>	<i>на шатыю</i>
V.	<i>мача!</i>	<i>паця!</i>	<i>драча!</i>	<i>шатыя!</i>

Cases of Nouns of the forth declention in singular

N. ко? што?	<i>мачата</i>	<i>пацята</i>
G. кого? чого?	<i>мачат</i>	<i>пацят</i>
D. кому? чому?	<i>мачатам</i>	<i>пацятам</i>
A. кого? што?	<i>мачата</i>	<i>пацята</i>
I. кым? чым?	<i>мачатами</i>	<i>пацятамі</i>
L. на кому? на чому?	<i>на мачатах</i>	<i>на пацятах</i>

Cases of nouns which are used only in plural

N. ко? што?	<i>Гуслі</i> (psaltery)	<i>яслі</i> (day nursery)
G. кого? чого?	<i>гусліь</i>	<i>ясліь</i>
D. кому? чому?	<i>гуслям</i>	<i>яслям</i>
A. кого? што?	<i>гуслі</i>	<i>яслі</i>
I. кым? чым?	<i>гусямі</i>	<i>ясямі</i>
L. на кому? на чому?	<i>на гусях</i>	<i>у ясях</i>

1.5. Unchangeable Nouns.

Nouns that do not change their form are called unchangeables: *танго* (tango), *самбо* (sambo-wrestling), *Сочи* (Sochi), *ЦСК* (no). But the Rusyns use the words of foreign origin that are seldom changed. The Rusyn language adapts words of foreign origin into its own environment that's why these words change according cases: *кіно-кіна*¹ (cinema), *кіло-кілови-кілом* (kilo) or create new forms of words by morphological principle: *фото* (foto)-*фотка-фоткатыся* (to make a foto)².

But women surnames that begin in *-o* or a consonant, in Rusyn it is originally changed in their own form: *Павліщук-Павліщучка* (**Palishchuk**); *Фленько-Фленькуля* (**Flenyko**).

Nouns in nominative case plural can have endings:

-ы: *уццпкы* (no), *парадичкы* (tomatoes), *дны* (days), *потомкы* (descendants), *мішухы* (bags), *коцкы* (squares), *капуры* (gates), *жоны* (wives), *дяпловы* (bridle), *дяловы* (instruments for wood), *дарабы* (pieces of land), *дербанкы* (dog-rose);

-і: *бицілі* (bicycle), *прісташі* (son in law), *лѡвгоші* (big sticks for the grapes), *гѡмбіці* (buutons), *зуслі* (psaltery), *ногавіці* (trousers), *грибізлі* (currants), *крумплі* (potatoes), *колодиці* (draw-well), *легіні* (fellows), *гѡргѡші* (back), *гарадіці* (stairs);

-а: *небеса* (skies), *чудеса* (miracles), *колеса* (wheels), *неборята* (friends), *крѡсна* (part of weaving-loom), *дрыва* (fire woods), *деңцята* (bottoms), *зѣрнята* (seeds).

Some nouns are without endings because they have one form in the base and ending: *Косити-кос.* (to mow) *Возити-вѡз* (carry-cart). *Речи-реч.* (to speak - speech) *Печи-пец(ніч).* (to bake-oven.)

¹ Ukrainian linguists have decided to change the words according to this rule.

² Recently the Ukrainian language has also adopted the changing of words as "кіно-кіна" (cinema).

Змінники називників (укр.іменників) IV -ої одміны єдныны

Н.	ко? што?	<i>мача</i>	<i>паця</i>	<i>драча</i>	<i>шатыя</i>
Р.	кого? чого?	<i>мачаты</i>	<i>пацяты</i>	<i>драча</i>	<i>шатыя</i>
Д.	кому? чому?	<i>мачатёвы</i>	<i>пацятёвы,</i>	<i>драчовы</i>	<i>шатю</i>
В.	кого? што?	<i>мача</i>	<i>паця</i>	<i>драча</i>	<i>шатыя</i>
Т.	кым? чым?	<i>мачатём</i>	<i>пацятём</i>	<i>драчом</i>	<i>шатём</i>
М.	на кому? на чому?	<i>мачаты</i>	<i>пацяты</i>	<i>на драчу</i>	<i>на шатю</i>
К.		<i>мача!</i>	<i>паця!</i>	<i>драча!</i>	<i>шатыя!</i>

Змінники називників (укр.іменників) IV -ої одміны множныны

Н.	ко? што?	<i>мачата</i>	<i>пацята</i>	
Р.	кого? чого?	<i>мачат</i>	<i>пацят</i>	
Д.	кому? чому?	<i>мачатам</i>	<i>пацятам</i>	
В.	кого? што?	<i>мачата</i>	<i>пацята</i>	
Т.	кым? чым?	<i>мачатами(-ьми)</i>	<i>пацятатами,(-ьми)</i>	
М.	на кому? на чому?	<i>на мачатах</i>	<i>на пацятах</i>	

Змінники сых називників, што маюць лем форму множныны

Н.	<i>ко? што?</i>	<i>гуслі</i>	<i>яслі</i>	<i>ножыці</i>
Р.	<i>кого? чого?</i>	<i>гусель</i>	<i>ясель</i>	<i>ножыць</i>
Д.	<i>кому? чому?</i>	<i>гуслям</i>	<i>яслям</i>	<i>ножыцям</i>
В.	<i>кого? што?</i>	<i>гуслі</i>	<i>яслі</i>	<i>ножыці</i>
Т.	<i>кым? чым?</i>	<i>гуслямы</i>	<i>яслямы</i>	<i>ножыцямы</i>
М.	<i>на кому? на чому?</i>	<i>на гуслях</i>	<i>у яслях</i>	<i>на ножыцях</i>

1.5. Незмінёвані назывныкы.

(укр.іменныкы, росс. имена существительные)

Незмінёвані назывныкы се такі назывныкы, які не міняюць свою форму у непрямых змінныках: *танго, самбо, Сочі, ЦСК*. Айбо русыны рідко хёснюють иноязычні слова у їх неизмінному виді. Русинський язык и иноязычні слова приспособлюе до жытя у своёмu середовищу, и завто їх часто змінюе по змінныках: *кіно-кіна¹, кіло-кілови-кілом* авать морфологічным путём творить иншакі формы слёв: *фото-фотка-фоткатися*.

Но женські фамилії на *-о* авать на согласный звук русыны оригінально міняюють на свою форму: *Фленько-Фленькуля, Павлічук-Павлішучка*;

Флексії назывників (укр.іменныкы) у назывному змінныкови множныны можуть быти слідующі:

-ы: *ушыкы, парадыкы, дны, потомкы, мішухы, коцкы, капуры, жоны, дяпловы, дяловы, даробы, дербанкы;*

-і: *быціглі, прысташі, лёвгоші, гёмбіці, гуслі, ногавіці, грібзілі, крумплі, колодиці, легіні, гёргоші, гарадічі;*

-а: *небеса, чудеса, колеса, неборята, крёсна, дрыва, денцята, зёрнята.*

Даякі назывныкы суть без флексії, бо суть еднакі из основёв коріня: *Косити-кос. Возити-вўз* (укр. віз). *Речи-реч. Печи-пец(ніч).*

¹ Українські лінгвісты недавно тоже ввели такое русинское правило так змінювати йсі слова.

1.6. The Nouns Without Doubling.

In the Rusyns language nouns of neuter gender singular that have the ending – я – doubling is not used¹: *бiдованя* (trouble), *газдованя* (householding), *дiржання* (keeping), *фiглiвнаня* (joking), *цiмборованя* (friendship), *збираня* (gathering), *хiвканя* (hoarseness), *лiсканя* (knocking), *дiрканя* (knocking), *праня* (washing), *лежаня* (lying), *купованя* (shopping), *кiпаня* (bathing), *свальббваня* (marrage celebration), *аршованя* (ploughing), *смакованя* (tasting), *читаня* (reading), *писаня* (writing), *волдся* (hair), *знаня* (knowledge), *житя* (life), *копаня* (digging), *ламаня* (breaking), *будованя* (building), *любованя* (admiring), *кываня* (moving), *лiплиня* (moulding), *хрупканя* (dazzling), *тисканя* (compressing), *фарбованя* (painting), *гуляня* (walking), *штрикованя* (embroidery), *валяня* (bringing down), *гулюканя* (drunk noise), *фiвканя* (whistling), *мiканя* (mumbling), *цоркiтаня* (rattling), *м(в)андрiваня* (travelling), *спiраня* (stopping);

(compare with Ukrainianian *знання* (knowledge), *малювання* (painting), *читання* (reading), *писання* (writing)).

The Old Rus language does not have doubling either. But the word «Закарпаття» (Transcarpathia) as official juridical term, is written with doubling of it.

Засiдання Свiтової Ради Русинiв у Пряшеві усiй iде при участi представникiв русинського движення з Закарпаття (Україна). The session of World Rusyn Council in Pryashiv with presense of representatives of the Rusyns movement in Transcarpathia (Ukraine)

¹It is the very beginning of the history of the Rusyn language.

1.6. Назывники без подвоєня.

У русинських назывниках (укр.іменниках) середнього рода єднини, котрі мають флексію на *-я*, подвоєня не хоснуєся¹:

бідованя, газдованя, держаня, фіглєваня, цімборованя, збираня, хавканя, лусканя, дурканя, праня, лєжаня, купованя, купаня, свальббованя, аришваня, смакбованя, знаня, читаня, писаня, волдєся, житя, копаня, ламаня, будбованя, люббованя, кываня, ліплєня, хрупканя, тисканя, фарбованя, гуляня, штрікованя, валяня, гулюканя, фўвканя, муканя, цоркотаня, мандрованя, спіраня;

(поруняйте: в укр. *знання, малювання, читання, писання.*

Примітимо, же старорусский язык, также не хосновав туй подвоїнья.

Но слово «Закарпаття», як офіційний юридичний днеська термін пишемо из двома буквами.

Засіданя Світової Ради русинів. Представники од Подкарпаття (Україна) Алмашій Михайло Іванович, член Світової Ради (зліва) и прот. Димитрій Сидор, голова Асоціації «Соїм Подкарпатських Русинів»-Народного Парламента Русинів Закарпаття.

¹ Так ото было из самого начала історії русинського (руського) языка.

2. The Adjective¹.

The adjective – is part of the speech that expresses the qualitative and measure of the object and answers on questions: *який? яка? яке? які?* (which?) *чий? чия? чийоє? чій?* (Whose?)

2.1. Types of Adjectives.

Adjectives are divided into two groups: hard and soft. The group is distinguished according the ending in the nominative case of feminine gender singular: the ending *-а* indicates that it belongs to the hard group, *-я* – to the soft group.

The adjectives have declension: а). according genders (*червеный, червена, червеное* (red)). *Ліловый кестемен. Червена ружка тройка* (русин. співанка). (Red rose is triple.) *Блідоє лице дітини* (Child's pale face).

б). According numbers (*червена-червені*). *Червені лица* (Red faces). *Зелені керты* (Green yards).

в) According cases (*червеного, червеное, червеным, на червеному*). (red.)

Червеному и иксіновому цїтлови дають майстрині перевагу. (Masters prefer red and blue colors). *Чорновд неблагодарностьовь и ненависным поглядом наградив злий царь русинських людей* (The angry Tsar rewarded the Rusyn people with black ingratitude and hateful look.) (A Rusyn tale).

Доброго чоловіка днеська вже чажко найти. (It is difficult to find good man nowadays). *Файна жона ота, котра красна є не лиш на лице а й серцём* (A good wife is she who is beautiful not only in face but is also beautiful in heart). *Старійнька учителька задумалася, позираючи у облок.* (The elderly teacher was thoughtful looking through the window).

The adjectives are divided into:

а). Qualitative and degree (*файный* (pretty), *богатый* (rich)).

Лїпый тот друг, котрый правду каже в очи (He who tells the truth in your face is a better friend.) (A Rusyn saying).

б) Relative (*крумплёвый* (of potato), *зимушный* (wintery)). *Зимушня обув має быти тепла.* (Winter shoes have to be warm). *Май исьме любили в дітинстві крумплёвый подбиваний суп.* (Most of all we loved in the childhood was potato soup). *Ярный Миколай припадає на май місяць.* (Spring Nicolas holiday is celebrated in may) *Державный язык має знати каждый громадянин, а материнський – сокототи як зіницю ока.* (Every citizen has to know the state language of the country and save the mother tongue as the apple of his eye)

в) and possessive (*Анцин* (Anna's), *Поланин* (Polana's), *Ферків* (Ferko's), *Василів* (Vasily's), *мамчин* (mommy's)).

Поланин сын косить на полонині. (Polana's son is mowing hay on the Polonina (High Mountain pastures)). *Настин брат дўстав три угры землі* (Nastya's brother received three acres of land.) *Милицітська машина.* (Police car.) *Заграничний паспорт.* (External passport). *Женська робота.* (Women's work.)

Qualitative and degree adjectives show to distinctive features of the subject which can have different degrees of quality: *теплоє літо* (a warm summer), *смільый вояк* (brave warrior).

Смільый вояк не бойтсья кулі. (A brave soldier is not afraid of bullet.) *Красный день для работы.* (A great day for work.) *Умільый майстер родиться од Бога.* (A skillful master is God's gift.) *Рендешный друг не продасть тя нігда.* (A good friend will never betray you.) *Світящийся святлячок відный лем у ночі.* (The light giving glowworm sparkles only in the night.)

¹Suggested variant of the name *Приложник* was rejected because it associate with the words *лож*, *ложє*, *наложник*, *наложница* and other. Some Rusyns name this part of speech with Ukrainian word *Якосник* (from Ukrainian *якість* (quality)). That is without basis. There is the Rusyn noun *Лага* (part of floor) from the verbs *лагати* (to to enclose), *полагати* (to accompany), *прилагати* (to apply). This names are closer by their meaning to name the adjective as part of speech, that applies to the noun. And by this the Rusyn adjective by its name is close to the Church-Slavonic «имя прилагательное».

2. Прилагательник¹

(укр. прикметник, русс. прилагательное,)

Прилагательник— се часть речи, што выражае добротность и міру предмета и одповідать на вопросы: *який? яка? какое? які? чий? чия? чийоє? чій?*

2.1. Виды прилагательників.

Прилагательники суть двояких груп: твердої и мянгокої. Группу розпознаєме позад флексії у назывному зміннику един. числа женського рода: флексія *-а* указуе на принадлежность до твердої группы, *-я* — мянгокої.

Прилагательники змінюються:

а). за родами (*червеный, червена, червеноє*). *Ліловоый кестемен. Червена ружа трояка* (русин. співанка). *Блідоє лице дітини.*

б). числами (*червена-червені*). *Червені лица* (укр. обличчя). *Зелені керты.*

в) змінниками (*червеного, червеному, червеноє, червеным, на червеному*).

Червеному и иксіновому цвітову (укр. кольорови) *дають майстрині перевагу. Чорноє неблагодарностьов и ненависным поглядом наградив злый царь русинських людей* (русинська казка).

Доброго чоловіка днеська вже чажко найти. Файна жона ота, котра красна є не лем лицём, а й сердцём. Старинька учителька задумалася, позираючи у оболок.

Поділяються прилагательники на:

а). добротности и міры предмета (укр. якісні) (*файный, богатый*).

Ліпшыи тот друг, котрый правду каже в очи (русин. приповідка).

б). однобні (*крумплёвый, зимушный*). *Зимушня обує має быти тепла. Май исьме любили в дітинстві крумплёвый подбиваныи суп. Ярныи Николай припадає на май місяць. Державныи язык має знати каждеый громадянин, а материнський — каждеый вірныи сын своєї матери — и сокототи як зіницю ока.*

в) и присвойительні (*Анцин, Поланин, Феркоєв, Василів, мамчин*).

Поланин сын косить на полонині. Настин брат дустав три угры землі. Милицистська машина. Заграничныи паспорт. Женська робота.

Прилательник из суфіксом *-инськ- русинський, перечинський*, звучить часто у бесіді помнякшено: *русиньський, перечиньський*.

Прилагательники добротности и міры (укр. прикметники) указують на ознаки предмета, які в разных предметах можуть быти выражені в бұльшій ци меншій мірі добротности: *теплоє літо, смілыи вояк*.

Смілыи вояк не бойиться кулі. Красныи день для работы. Умілыи майстер родиться од Бога. Рендешныи друг не продасть тя нігда. Світящийся святлячок видныи лем у ночі.

¹ Предложеный віриант назвы Приложник (укр. прикметник) бив неприйнятыи, бо асоціюєся из слово *лож, ложє, наложник, наложница* и т.д. У даяких русинів названа сися часть речи на украиньскоє слово *Якоєник* (од укр. *якість*), што є необосовано. Є русинський назывник *Лага* (паштергольц для подамента) од глаголів *лагати, полагати, прилагати*. Йсі назвы ближі до позначєня прилагательника, як части речи, што прилагася до назывника. И сим русинський прилагательник по назві близьки до Церковно-славянського «имя прилагательное».

The Degrees of Comparison is the main grammatical feature of qualitative adjectives.

2.2. Comparative Degree of the Adjectives.

Adjectives which show that one object has more quality than the other are in the comparative degree: *молодий-молоджый* (young-younger), *студений-студеніший* (cold-colder).

The comparative degree of the adjectives can be simple and in the superlative form.

Simple adjectives are formed by adding to the base suffixes (-и, -и, -ж): *біліший* (bigger), *молоджый* (younger), *нижый* (lower), *файніший* (better), *достойніший* (worthier), *здоровіший* (healthier), *чесніший* (more honest), *правильніший* (more correct), *крпкіший* (stronger), *вышый* (higher/taller).

The comparative form of the following adjectives is formed by adding word "май" to the word: Ivan is richer than they are. Peter is stronger than his mates. Our cement is better. Apples are better in Storozhmitsa.

The Superlative degree of the adjectives indicate the highest degree of quality it may have two forms: *майбогатіший-богатіший* (the richest), *майтяжсый-тяжсый* (the heaviest); *майкарашый*; *майтепліший*;

Two forms have not all adjectives. Both have suffix *май*, but different suffixes – *и, -іи, -иш, -ж.*: Compare:

1-st form: *майбогáтійый* (the richest); 2nd form: *майбогатішийый*;

1. *маймолодшый* (the youngest) 2: *маймолодішийый*.

1. *майсолодіший* (the sweetest) 2. *майсолодішийый*.

1. *майдорожсый* (the expensivest) 2. *майдорожсыйый*

Adjectives in the superlative degree indicate the highest degree of the object. They are formed by adding the prefix "май" to the adjective in the superlative degree but written together as distinct from the comparative degree: *маймолоджый* (the youngest), *майтудений* (the coldest). But when we need to say that one object has more quality than the other – "май" is written separately from the adjective: It is colder today than it was yesterday. You are younger than me.

The particle "май", which is used for the formation of the comparative degree of the adjectives, is written separately from such words: *Днешньым днём май тяжє купити дорогі річі, ги было до економічної кризи*. (It is more difficult to buy expensive things currently than it was until the economic crisis).

When "май" is a prefix which is used for the formation of the superlative degree it is written as together with determined word. E. g.: *майлєгшый* (the lightest), *майчистіший* (the cleanest), *майдобріший* (the kindest).

2.3. Adjectives of Quality and Degree.

They answer the questions: *який? яка? якоє?* (which?) (*файный* (fine), *паранна*, *парадна*¹ (decorated), *ладно*, *ланно* (let it be), *черлена* (red), *кедешное* (dear)) and have the degrees of comparison (*май красний* (prettier), *май ліпшый* (better)).

¹The Rusyns have different by their meaning words *паранна жєна* (pretty and fashioned woman) and *парадна форма* (officers close for the parade). The same: я прийшдв з *парада*(parad) вйська. *Парада*(beauty)=краса, удобство, удáчний дизайн, модно.

Ладно (good, in order) between friends. *Ланно* (comfortably). *Не ланно ми*.

Май главнішшѡв граматичнѡв ознакѡв добротных прилагательникѡв (укр. прикметників) є їх способность производити форми степенѡв пору́наня.

2.2. Степені пору́наня прилагательникѡв

Прилагательники (укр. прикметники), які вказують на вто, што у єдному предметови є май много добротности (укр. якості, росс. качества), як у другому, є формами вышшої степені пору́наня: *молодой-моложый, студеный-студенішый*.

Вышша степені пору́наня прилагательникѡв може быти проста и складена.

Проста утвѡрюєся додаванѣм до основы суфіксов (-и, -и, -ж): *білішый, молоджый, низжый, файнішый, достойнішый, здоровішый, чеснішый, правильнішый, кріпкішый, вышшый*.

Складена форма – се сполученя слова “май” из прилагательниками: *Иван май багатый, чим они. Петро май кріпкий, чим єго сверсники. Цімент май тўный у нас. Яблока май добрі у Сторожници*.

Майвышша степені пору́наня прилагательникѡв (прикметників) має деколи дві форми: *майбогатый-богатішый, майтяжый-тяжжішый; майкрашый; майтеплішый;*

Дві форми мають не всі прилагательники. Обі мають префікс *май*, но разні суфікси –и, –иш, –ишш, –жш.: Поруняє:

1 форма: *майбогатый*; 2 га форма: *майбогатішый;*

1. *маймолодый* 2: *маймолодішый.*

1. *майсолбдый* 2. *майсолодішый.*

1. *майдорожый* (укр. *дорожчий*) 2. *майдорожжішый*

Прилагательники майвышшої степені указують на вто, што предмет має майбўльше добротности. Они ся утвѡрюють додаванѣм префікса “май” до прилагательника (прикметника) у формі вышшої степені: *маймолоджый, майстуденый*. Айбо коли хочеме вповісти, што у єдному предметови добротности бўльше, як у другому, – товды “май” выступать у роли частиці и пишєся оддільно од прилѡжника (прикметника): *Днеська день май студеный, ги вчѡра. Ты молоджый, ги я*.

Частицю “май”, котра хѡснєєся для пору́наня степені добротности, пишємо окремо од послѡдуючых слѡв. Напримір: *Днѣшным днѣм май тяжє купити дорогі річі, ги было до економічної кризи*.

Коли “май” є префіксом и хѡснєєся для передачі майвышшої степені добротности, то пишємо єго ведно из послѡдуючим словом. Приміром: *майлегшый, майчистішый, майдобрішый*.

2.3. Прилагательники добротности и міры

(укр. якісні прикметники)- одповідають на звіданя: *який? яка? яке?* (*файный, паранна, парадна¹, ладно, ланно, черлена, кедвешное*) и годні мати степені добротности (*май красный, май ліпшый*).

¹ Русины мають разні по смыслу слова *паранна жѡна* (красно и модно одіта) и *парадна форма* офіцѡра для парада. Туй же: я прийшѡв з *парада* вѡйска. *Парада*=краса, удобство, удачный дизайн, модно. *Ладно* (согласовано з порозумінѣм) межи друзями. *Ланно* (росс. удобно). *Не ланно ми*.

Май славный род славяньскый, начався из Потиської Руси, яка перва прийняла християнство од святых Кирила и Мефодія.(The most glorious Slavonic people among other Slavonic tribes to be christened the first come from Potyskaya Rus). *Через сесе сися земля под Карпатами дістала назву «Свята Карпатська Русь».* (That was why the Carpathian land was named "Saint Carpathian Rus"). (The Rusyn History). *Мої діти май красні, бо яка мати инак думать?–тихо сама собі вповіла Єлизавета.* (My children are the best – does another mother think otherwise? – Elisabeth said calmly to herself.) *Який сись світ наповнений біды и горя!* (This world is full of trouble and sadness) (Ivan Letsovich). *Чамняний зять заслужив любов од всіх домашніх.*(An honest son-in-law earned love from all the family.) *Старанный ученик несе домів оцінку «пятку», а лінивий – безрадосный.* (A deligent pupil brings home an excellent mark but lazy-bones brings gloom). *Достойно нагородити трудолюбивого віталійів (медальів).* (It is good to reward a hardworking man with a medal). *Непослушный сын – тяжкий хрест для отца.* (A disobedient son is heavy cross for the father). *Лісова полянка была дуже світла и чиста.* (The forest lawn was light and clean). *Терпеливый наш народ – йсе и помогло му ўжити и благодатно сохранился за довгі тисячу років.* (Our people is very patient which helped it to survive and save itself within over thousand years). *Мрачний путь у горах Карпатах, коли впаде мрак израна на дорбгы и долины.*(Ways in Carpathian Mountains are gloomy when fog drops on roads and valleys).

For the formation of the adjectives of quality and measure there exist suffixes *-и, -ж* or the particle *-май*: *маймолоды́й* (the youngest), *маймоло́жый* (the youngest); *вы́шый* (higher), *майвы́шый* (the highest);

If the adjective or adverb means the higher degree in coparison with another object than the adjectives are written separately with the the particle "май": *Нашоє село май дале од штрекы, ги сусідськоє.* (Our village is further from the railway than the neighbouring settlements). *Наша хыжа май новіша, ги в стрыа.* (Our house is newer than the uncle's.) *Май ліпше ни з кым не во́ввати.* (It is better not to fight with anyone.) *Май ланно (русс. удобно) молитися израна.* (It is best to pray early in the morning.) *Ко має май краишу роботу?* (Who has the best job.) *Ци май добре сидіти дома у великий мороз?*(It is best to sit indoors in severe frost.)

2.4. Relative and Proper Adjectives.

a) Relative adjectives answer to questions *який? якоє?*(which?) and do not have degrees of comparison of quality and measure (*русинський* (the Rusyn), *карпатський* (the Carpathian), *відіцький* (citizen from other village)).

b) Proper adjectives – answer to questions: *чий? чия? чийоє?*(Whose?) [(в)у́йнин (Uncle's), *Марі́йин* (Maria's), *отці́в* (Father's), *сынів* (son's).].

2.5. Diminutive Suffixes of Adjectives.

The adjectives can have diminutive suffixes as: *-иньк, -исиньк* and they are written in the stressed position: *солодінькый* (sweety), *дорогінькый* (deary), *молодінькый* (young), *золотинькый* (goldy), *ясинькый* (brightly). If they are not under the stress they are written – *еньк, -есеньк*: *білєсенькый* (whitish), *малєсенькый* (smallish), *сіренькый* (greyish), *міленькый* (lovely).

2.6. The Rusyn Particle «камай».

For the formation of adjectives of quality and measure in the superlative degree the particle *камай* is also used as comparison: *майліпшы́й-камайліпшы́й, камайкраишы́й* (the best), *камайту́ншы́й* (the thinnest), *камайдовжы́й* (the longest).

Камайліпшы́й образ кладут люде у святой з́акут. (People put the best icon in the saint corner). *Камайту́ншоє купи на пляу.*(You should buy the cheapest on the market.) *Камайгіршоє найде бездуховный у сёму світі.*(Inspirital will find the worst in this world). *Камаймирно ся веди межи чужыма людьми.*(You have to be the most peaceful among strangers).

Май славный род славяньскый, начався из Потиської Руси, яка перва прийняла християнство од святых Кирила и Мефодія. Через сесе сися земля под Карпатами дўстала назву «Свята Карпатська Русь» (Історія Русинів). Мої діти май красні, бо яка мати иншак думать? - тихо сама собі вповіла Єлизавета. Який сись світ наповнений біды и горя! (І. Лецович). Чамняный зять заслужив любов од всіх домашньых. Старанный ученик несе домўв оцінку «пятку», а лінивий – безрадосный. Достойно нагородити трудолюбивого віталійов (медальов). Непослушный сын – тяжкий хрест для отца. Лісова полянка была дуже світла и чиста. Терпезливый наш народ – йсе и помогло му ўжити и благодатно сохранилися за довгі тисячу років. Мрачный путь у горах Карпатах, коли впаде мрак зрана на дорóгы и долины.

Для твореня прилагательникów добротности и міры хóснуються суфікси *-и, -ж* вать частиця *-май*: *маймолодый, маймоложый; вышший, майвышший;*

Аж прилагательник (укр. прикметник) вать наречник означае бўльшу міру добротности у порўнаню з другим предметом, товды прилагательники (укр. прикметники) из частицьов “*май*” пишемо оддільно: *Нашое село май дале од штрекы, ги сусідськое. Наша хыжа май новіша, ги в стрыя. Май ліпше ни з кым не воўвати. Май ланно (русс. удобно) молитися израна. Ко мае май крашшу роботу? Ци май добре сидіти дома у великий мороз?*

2.4. Односні и присвойительні прилагательники

а). односні одповідають на похожое звіданя ги прилагательники добротности *який? яка? якоє?* айбо не годні мати степені порунаня: *русинський, карпатський, відіцький, християньскый, державный, сусідський, цімборський, свдйства-свдйський, сільський, мадярьскый.*

б). присвойительні прилагательники - одповідають на звіданя: *чий? чийое?* Напримір: [(в)у]йнин, Марійин, отців, сынów.]. *Петрów, ёго, єї, наш.*

2.5. Зменшувальні суфікси прилагательникów.

Прилагательники (укр. прикметники) можуть мати зменшувальні суфікси *-иньк, -исиньк*, які ся пишуть так, аж они стоять под удареніем: *солодійнький, дорогійнький, молодійнький, золотинький, яснинький.* Но, аж удареніе паде не на суфікс, тогда пишемо *-еньк, -есеньк*: *білэсенький, малэсенький, сіренький, міленький.*

2.6. Русинська частиця «*камай*».

Для твореня прилагательникów добротности и міры (укр. прикметників) майвышшої степені хóснуеся частиця *май*, яка пишесе ведно из прилагательником, та й посилююча єї *камай*, яка пишесе оддільно, обы не увеличовала словоконструкцію: *майліпший-камай ліпший, камай крашший, камай тўниший, камай довжый.*

Камай ліпший образ кладуть люде у святыи закүт. Камай туншое купи на піяцу. Камай гўршое найде бездуховный у сёму світі. Камай мірно ся веди межи чужыма людьми.

Камай ближе ся держи ид добрым и справедливым людям. (Stay as close to fair people as you can). *Камай рідше ся простужуй.* (You should very rarely catch cold). *Уставай камайрано и Бог ти поможе.* (Get up as early as you can and God will help you). «*Бери собі камай скромну жону и цілоє життя будеш мати радість и щастя*»—*учив дідо свого внука.* (“Choose the most modest wife and all your life will be glad and happy” – taught grandpa his grandson).

Notice that in the Rusyn language nouns and adjectives preserve the sound –o: *горячий* (hot), *коляч* (bread), *горазды* (everything is fine), *горячка* (fever), *богатый* (rich), *богач* (rich man);

Высока горячка у дітини. (The child has high fever). *Богач не тот, што має много в банкови, а тот, што має много друзів.* (He is not rich who has a lot of money in bank, he is rich who has a lot of friends). *Горячий чоловік на характер не має много друзів.* (A man with hot temper does not have many friends). *Не тому коляч печений, а кому речный.* (The bread is baked who it is intended for.) *Слабі горазды у п'яниці кїть ёго розум у пивниці.* (Doings of a drunkard are weak because his mind is in cellar) Rysyn saying).

2.7. Paradigms of the Adjectives.

Subject paradigms of adjectives of quality and measure number:

Number:	singular			plural
Gender:	musc.	fem.	neut	all genders
N.	<i>студёный</i>	<i>студёна</i>	<i>студёное</i>	<i>студёні</i> (cold)
G.	<i>студеного</i>	<i>студеної¹</i>	<i>студеного</i>	<i>студёных</i>
D.	<i>студеному</i>	<i>студенбї</i>	<i>студеному</i>	<i>студёным</i>
A.	<i>студеный</i>	<i>студена</i>	<i>студеноє</i>	<i>студёні</i>
I.	<i>студеным</i>	<i>студенбв</i>	<i>студеным</i>	<i>студёныма</i>
L.	<i>в студеному</i>	<i>студенбї</i>	<i>студеному</i>	<i>в студёных</i>

The same declination has adjectives of superlative degree of comparison that was formed by adding of the particle “*май-камай*”.

Cases of qualitative and measure adjectives in superlative degree for comparison is formed by adding suffix –*иш* that is shortened to (*ишш*). The genitive and dative cases of feminine gender differ by the vowels –o or –o:

singular

gender:	masculine	feminine	neuter	plural /in all genders
N.	<i>студенішый</i>	<i>студеніша</i>	<i>студенішое</i>	<i>студенішї</i>
G.	<i>студенішого</i>	<i>студенішої²</i>	<i>-ішого,</i>	<i>студенішых</i>
D.	<i>студенішому</i>	<i>студенішбї</i>	<i>студенішому</i>	<i>студенішым</i>
A.	<i>студенішый,</i>	<i>студенішу,</i>	<i>студенішое,</i>	<i>студенішї</i>
I.	<i>студенішым,</i>	<i>студенішбв,</i>	<i>-ішым</i>	<i>студенішыма</i>
L.	<i>в студенішому</i>	<i>в студенішбї</i>	<i>в студенішому,</i>	<i>в студенішых</i>

¹ Historically the flexion –oї is justified, *студеної, зеленої, Подкарпатської*. But taking into account that young Rusyns use instead of this flexion oї the flexible this –oi, thus this form was fixed or codified. The Rusyns of Slovakia and Polish Lemks have preserved the ending –oї.

² See footnote above.

Камай ближше ся держи ид добрым и справедливим людям. Камай рідше ся простужуй. Уставай камай рано и Бог ти помозже. «Бери собі камай скромну жону и цілоє життя будеш мати радость и щастя»—учив дідо свого внука..

Примітимо, же в русинському языкові в прилагательниках (укр. прикметниках) и в назывниках (укр. іменниках) сохранився етимологічний (давній) звук *-о:* *горячий, колач, горазды, горячка, богатый, богач;*

Высока горячка у дітини. Богач не тот, што має много в банкови, а тот, што має много друзів. Горячий чоловік на характер не має много друзів. Не тому колач печений, а кому речный.. Слабі горазды у пяници кіть ёго розум у півниці. (русин. приповідкы).

2.7. Парадігмы прилагательників.

Парадігмы прилагательників добротности и міры предмета

Число:	єднина			множина
	Род: муж.	жен.	сер.	всі роде
Н.	<i>студеный</i>	<i>студена</i>	<i>студеноє</i>	<i>студені</i>
Р.	<i>студеного</i>	<i>студеної¹</i>	<i>студеного</i>	<i>студеных</i>
Д.	<i>студеному</i>	<i>студеної</i>	<i>студеному</i>	<i>студеным</i>
В.	<i>студеный</i>	<i>студена</i>	<i>студеноє</i>	<i>студені</i>
Т.	<i>студеным</i>	<i>студенов</i>	<i>студеным</i>	<i>студеныма</i>
М.	<i>в студеному</i>	<i>студеної</i>	<i>студеному</i>	<i>в студеных</i>

Так же одмінюються качественні прилагательники (укр. прикметники) вишшої степені, створені додаванём неизмінної частиці *“май-камай”*.

Змінники прилагательників добротности и міры (укр. прикметників) вишшої степені, створеных додаванём суфікса *-иш*, який є стягнена форма од древнього *-ийш*: Род. и дающ. змінники жен. рода розличаються гласными *-о* и *-ѳ*

Род:	Єднина		Множина	
	муж.	жен.	сер.	всі роде
Н.	<i>студеніший</i>	<i>студеніша</i>	<i>студенішоє</i>	<i>студеніші</i>
Р.	<i>студенішого</i>	<i>студенішої¹</i>	<i>-ішого,</i>	<i>студеніших</i>
Д.	<i>студенішому</i>	<i>студенішої</i>	<i>студенішому</i>	<i>студенішым</i>
В.	<i>студеніший,</i>	<i>студенішу,</i>	<i>студенішоє,</i>	<i>студеніші</i>
Т.	<i>студенішым,</i>	<i>студенішов,</i>	<i>-ішым</i>	<i>студенішыма</i>
М.	<i>в студенішому</i>	<i>в студенішої</i>	<i>в студенішому,</i>	<i>в студеніших</i>

¹ Исторично туй оправдана флексія *-ой, студеной, зеленой, Подкарпатської*. Даякі молоді русини на Украйині хоснують флексію *ой* у подовженій формі *—ої*, завто й была кодифікована сися форма флексії. Русини на Словакії и польські Лемкы засохранили стару русинську флексію *-ой*.

Relative adjective paradigms

Number:	singular			plural
Gender:	masc.	fem.	neut.	all genders
N. <i>железний(iron)</i> ¹	<i>железна</i>	<i>железна</i>	<i>железноє</i>	<i>железні</i>
G. <i>железного</i>	<i>железної</i>	<i>железної</i>	<i>железного</i>	<i>железних</i>
D. <i>железному</i>	<i>железній</i>	<i>железній</i>	<i>железному</i>	<i>железним</i>
A. <i>железний</i>	<i>железну</i>	<i>железну</i>	<i>железноє</i>	<i>железні</i>
I. <i>железним</i>	<i>железнім</i>	<i>железнім</i>	<i>железним</i>	<i>железніма</i>
L. <i>в железнму</i>	<i>железній</i>	<i>железній</i>	<i>железному</i>	<i>железних</i>

Paradigms of proper adjectives.

Number:	singular			plural
Gender:masc.	fem.	Neut.	all genders	
N. <i>няньків(father's)</i>	<i>няньківа</i>	<i>няньківое</i>	<i>няньківых</i>	
G. <i>няньківого</i>	<i>няньківої</i>	<i>няньківого</i>	<i>няньківых</i>	
D. <i>няньківому</i>	<i>няньківой</i>	<i>няньківому</i>	<i>няньківым</i>	
A. <i>няньківого</i>	<i>няньківу</i>	<i>няньківое</i>	<i>няньківых</i>	
I. <i>няньківым</i>	<i>няньківів,</i>	<i>няньківым,</i>	<i>няньківыма</i>	
L. <i>у няньківому,</i>	<i>няньківой</i>	<i>няньківому,</i>	<i>няньківых</i>	

The Polish Lemks write in spelling *-ий*² for the adjectives of masculine gender, singular, in hard group. But the Subcarpathian Rusyns have preserved the ending *-ый* and that is why we can freely write the old flexion *-ый*: *русинський* (of Rusyn), *літературний* (of literary), *шпурівний* (economical), *чамняний* (diligent), *рендешиний* (especially), *читавий* (of high quality), *цуравий* (dirty), *тучний* (stout), *спарований* (coupled), *студений* (cold), *маціцький* (very small), *ранний* (early), *остатний* (last), *крайний* (extreme), *домашній* (domestic), *валівшиний* (he's Jack of all trades), *гиртикашний* (afflicted with tuberculosis), *загыблый* (perished), *пліснявий* (mouldy).

2.8. The Endings of the Adjectives.

Adjectives of feminine gender, nominative case, singular, hard group are written with the ending *-а*: *русинська* (of Rusyn), *літературна* (of literary), *квасна* (sour), *шпурівна* (economic), *чамняна* (diligent), *рендешина* (qualified), *читава* (good), *цурава* (dirty), *точна* (exact), *спарована* (coupled), *студена* (cold).

-Adjectives of soft group are written with the ending *-я*: *рання* (early), *остатня* (last), *крайня* (extreme), *домашня* (domestic), *потішня* (suburb), *днішня* (of today), *вчорашня* (of yesterday), *вонкашня* (outdoor).

-Adjectives of neutral gender, nominative case, singular, hard group are written with the flexions *-ое, ёе*: *русинськое, літературное, шпурівное, чамняное, рендешное, читавое, цуравое, точное, спарованое, студеноє, раннёє, остатнёє, крайнёє, домашнёє, цифрованоє* (decorated), *файтовоє* (relative), *ексіновое* (indigo), *збүтілоє* (mouldy), *миригованоє* (nervous).

2.9. Writing of "не" with the Adjectives.

«Не» is written together with adjectives:

1. Words that are not written without *не*: *нехаранутный* (inaccurate), *недүйдавий* (ailing), *неволяшний* (incapable), *незбайливый* (carefree);

¹It should be noted that the Subcarpathian Rusyns as the maternal ethnos of the Rusyns in the world have preserved the old Slav form of the flexion of the adjective in masculine gender in the nominative case *ий*, as distinct from Rusyns-Lemks of Poland who have adopted a new flexion *-ий*. See footnote 2.

² See "Граматику лемківського языка" (The Grammar of the Lemks Language) Катівіне 1999, 2000.с.45.

Парадігми односних прилагательників

Число:	єднина			множина
Род: муж.	жен.	сер.	всі роди	
Н.	<i>железний¹</i>	<i>железна</i>	<i>железное</i>	<i>железни</i>
Р.	<i>железного</i>	<i>железної</i>	<i>железного</i>	<i>железних</i>
Д.	<i>железному</i>	<i>железній</i>	<i>железному</i>	<i>железним</i>
В.	<i>железний</i>	<i>железну</i>	<i>железное</i>	<i>железни</i>
Т.	<i>железним</i>	<i>железнов</i>	<i>железным</i>	<i>железныма</i>
М.	<i>в железнному</i>	<i>железній</i>	<i>железному</i>	<i>железних</i>

Парадігми присвійтельних прилагательників

Число:	єднина	множина		
Род: мужський	женський	середній	всі роди	
Н.	<i>няньков</i>	<i>нянькова</i>	<i>няньковоє</i>	<i>няньков</i>
Р.	<i>нянькового</i>	<i>нянькової</i>	<i>нянькового</i>	<i>нянькових</i>
Д.	<i>няньковому</i>	<i>няньковій</i>	<i>няньковому</i>	<i>няньковим</i>
В.	<i>нянькового</i>	<i>нянькову</i>	<i>няньковоє</i>	<i>нянькових</i>
Т.	<i>няньковим</i>	<i>няньковов</i>	<i>няньковим</i>	<i>няньковыма</i>
М.	<i>у няньковому</i>	<i>няньковій</i>	<i>няньковому</i>	<i>нянькових</i>

У прилагательниках (укр.прикметниках) мужського рода називного змінника єднини, твердої групи, польські **лемки-русины** стали писати на *-ий*². Айбо подкарпатські русины, присокотили своє чисто и розлучно на *-ый*, и завто сміло так и пишемо по старому флексію *-ый*: *русинський, літературний, шпурівний, чамняний, рендешний, читавый, цуравый, тўчний, спарованый, студений, маціцький, ранньый, остатньый, крайньый, домашньый, валовиный, гиртикаїный, загыблый, пліснявый.*

2.8. Флексії прилагательників

У прилагательниках (укр.прикметниках) женського рода називного змінника єднини твердої групи пишемо флексію *-а*: *русинська, літературна, квасна, шпурівна, чамняна, рендешна, читава, цурава, точна, спарована, студена.*

-У прилагательниках м'ягкої групи – флексію *-я*: *рання, остатня, крайня, домашня, потаїшня, днєшня, вчораїшня, вонкаїшня.*

-У прилагательниках середнього рода називного змінника єднини твердої групи пишемо флексію *-оє, їє*: *русинське, літературне, шпурівне, чамняне, рендешне, читаве, цураве, точне, спароване, студене, раннє, остатнє, крайнє, домашнє, цифрваное, файтвое, ексінвое, збутілоє, миригваное.*

2.9. Написаня “не” з прилагательниками

«Не» з прилагательниками пишешя ведно, аж :

1. слово не хдснуешя без не: *нехаранутный, недўдавый, неволяшный, незбайливый;*

¹Треба вповісти, што подкарпатські русины, як материнський етнос русинів світа, присокотіли древнєславянську форму флексії прилагательника муж.рода в називному змінникови *-ий*, на одміну од русинов-лемков Польщі, які взяли нову флексію *-ий*. Попозирайте зноску 2.

² Понїкайте в “Граматику лемківського языка” Катовіце 1999, 2000. с.45.

2. **не** can be a prefix: *непошорений* (not ready), *непосажений* (not planted), *непопороєний* (uncleaned);

3. Adjectives with «**не**» can be replaced to another synonym: *нездоровый-битіжний* (ill), *непоношений – новий* (new);

4. With the prefix «**не**» an adjective acquires a new meaning: *чита́вый (великий)* (great) – *нечита́вый (каліка)* (crippled), *недорозв́итый* (underdeveloped).

“**Не**” can be written separately with adjectives when there are two homogeneous parts in a sentence and if the sentences are opposed to each other and are connected with conjunctions **а, но**: *не ті́цький, а вели́кий* (not small but big); *не студе́ный, а горя́чий* (not cold but hot); *не биті́жний, а здоро́вый* (not ill but healthy).

2.10. Syntactic Function of the Adjectives.

The Main syntactic function of the adjective in a sentence is that of an **attribute**: *День, день, бі́лий день, вставай, дівко, клади вгнй.* (It is day time, day time bright day! Get up girly and make a fire).

An adjective can also be in the structure of a predicate. *Горы были золоті у йсі дні карпатської осені.* (The mountains were golden in those days of a Carpathian autumn).

Complex adjectives are formed by uniting the bases:

1) Two or more adjectives: *блідо-ружовый* (pale-orange), *ясно-зелений* (bright-green), *русинсько-німецький* (Rusyn-German);

2) Bases of the noun and the adjectives: *железнодорожний* (railway), *высокогорный* (high mountainous), *сухопутный* (overland);

3) Bases of adverb and adjective: *многоти́пный* (multy children), *довготерпеливый* (the most patient), *слаборозв́итый* (underdeveloped);

4) Bases of the numeral and noun: *трипроцентový* (three per cent), *двокомнатный* (two-roomed);

5) Pronoun and adjective: *каждоденный* (daily);

6) Bases of noun and verb: *богобойный* (Godfearing), *рукотворный* (man-made).

An adjective can become a noun.

It happens when the adjective plays the function of a noun and has all features of a noun.

Молода й молодий уже побралися. (Bride and bridegroom have married already.)

Старый ся жури́в, ко ся з дітєй обстане на обыйтєю. (The Old man was sad thinking who of his children would stay at home.)

2.11. The Adjective Forming Suffixes.

-аний: *тилований* (hurried), *міртований* (nervous), *шмірті́ваний* (polishing), *смоляний* (smoked), *напарова-ний* (coupled), *инти́дований* (pardonable), *фаралований* (tired), *приштурований* (economized), *угаданий* (guest);

-авый, -окый (They usually mean something negative about the subject or of low quality and measure: *зыка́вый* (stammerer), *лыка́вый* (taugh), *рапа́вый* (rough), *порохня́вый* (dusty), *жовтя́вый* (yellowish), *лука́вый* (crafty), *пулє́бкый* (goggle-eyed), *єднобо́кый* (one sided), *лісо́вый* (woody);

-овый, ёвый: *ружко́вый* (rosy), *хустко́вый* (kerchified), *ліско́вый* (nutty), *ліло́вый* (lilac), *кавіле́вый* (coffee-like), *білоголо́вый* (white-headed), *смола́вый* (running-nosed), *урядо́вый* (governmental);

-ів (soft front voiced consonants **-н, -ц, -д, -л**): *уйкѐв* (uncle's), *нянѐв* (father's), *Іванѐв* (Ivan's), *газѐвный* (owner's), *дѐвчин* (girl's), *валюхѐв* (lazyman's), *гилюхѐв* (belly's), *тілѐкѐв* (such), *Василѐв* (Vasyli's), *німіѐв* (german's), *клѐвок* (poker);

-їв (instead of the Rusyns flexion **-юв, -йѐв**), (*Ukr «Їв», Russ. ев*): *Миколаѐв* (Mykolayiv), *єврѐв* (of Jews), *стрѐв* (uncle's);

-ин, -ен, -ан, -ян: *Анци́н* (Anna's), *полівлений* (turned left), *пошорений* (ordered), *учинений* (made), *вбаленый* (fallen), *червений* (red), *шале́ный* (crazy), *убале́ный* (tumbled down), *валя́ный* (felled), *каля́ный* (dirty), *назуля́ный* (walked), *тютчи́н* (aunt's);

-т: *затерты́й* (jammed), *розпротерты́й* (open to); *оббиты́й* (beaten), *спухну́тый* (swollen), *спіты́й* (drunken).

2. **не** є префіксом: *непошорений, непосажений, непопорошений;*

3. Прилагательник из «не» мож замінити другим, близьким по смислу, синонімом: *нездоровый-битіжний, непоношений – новий;*

4. из префіксом «не» прилагательник (укр.прикметник) приобрітає нове значеніє: *читавый (великий) – нечитавый (каліка, недорозвитый).*

“Не” з прилагательниками (укр.прикметниками) пишешя окремо, аж в реченю протиставляються два єднородні члени реченя, поязані союзами **а, но**: *не піціцький, а великий; не студений, а горячий; не битіжний, а здоровый.*

2.10. Синтаксична роль прилагательника

Основна синтаксична роль прилагательника (укр.прикметника) у реченю –**означеня**: *День, день, білий день, вставай, дівко, клади вгинь.*

Прилагательник щи може быти у складі присудка. *Горы были золоті у йсі дні карпатської осени.*

Складені прилагательники творятся сполученєм основ:

1) двох вать бұльше прилагательників: *блідо-ружовый, ясно-зелений, русинсько-німецький;*

2) основ назывника и прилагательника: *железнодорожный, высокогорный, сухопутный;*

3) основ наречника и прилагательника: *многодітний, довготерпеливый, слаборозвітый;*

4) основ числителя и назывника: *трипроцентовый, двокомнатный;*

5) Містоназывника и прилагательника (прикметника): *каждоденный;*

6) основ назывника и глагола: *богобойный, рукотворный.*

Возможный переход прилагательника (укр.прикметника) у назывник.

Быває, коли прилōжник сприймаєся, як назывник (укр. именник), є діючеє лице и має вшиткі ознаки назывника. *Молода й молодой уже побралися. Старый ся журиw, ко ся з дітєй обстане на обыістю.*

2.11. Суфіксы прилагательників:

-аний: *пилований, міригований, шміргіліваний, смоляный, парований, ингідіваний, фараліваний, штуріваний, ұгаданий* (укр. придуманий);

-авый, -окый (часто они несуть негативный одтінок предмета вать лица щи неповну міру добротности): *гыкавый, лыкавый, рапавый, порохнявый, жовтявый, лукавый, пулѣбкый, єднобѣкый, лісѣвый;*

-овый, ёвый: *ружѣвый, хусткѣвый, ліскѣвый, лілѣвый, кавилѣвый, білоголѣвый, смѣлаый, урядѣвый;*

-ів, -ѣв: *уйкѣв, нянѣв, Іванѣв, газдѣвный, дѣвчин, валюхѣв, гилюхѣв, тѣлькѣв, Василѣв, німѣв, клѣвковый;*

-їв (замість русин.флексієй –юв, –йѣв), (укр «їв», рұсс. ев): *Миколаїв, єврѣїв, стрыйїв;*

-ин, -ен, -ан, -ян: *Анцин, полівлений, пошорений, учинений, червеный, шѣлений, убалѣный, вѣяный, кѣяный, нагѣляный, тютчин;*

-т: *затертый, розпростертый; оббитый, спухнутый, спитый.*

-ат, -ят: *найнятий* (hired), *приятий* (received), *пістріговатий* (no), *міриговатий* (nervous), *дітваковатий* (like child);

-ан, -ян: *наспиланий* (filled up), *забáбраний* (dirty), *жаливляний* (sting), *чічана* (nice), *сфараглований* (no), *малёваний* (drawn), *пополоканий* (rinsed), *закапчаний* (locked), *каляний* (dirty);

-н: *нетрібний* (unnecessary), *сріберний* (silver), *моральний* (moral), *спасений* (saved);

-ен: *вбалений* (tumbled down), *хвалений* (praised), *бужений* (smoked), *студений* (cold), *нахылений* (bent down), *намолений* (ground, milled), *печёный* (baked), *намочёный* (wetted), *червёный* (red), *удобрёный* (satisfied), *розхвалёный* (praised), *ухарений* (clean);

-ач, -яч: *жаблячий* (frog's), *коровлячий* (cow's), *мачачий* (cat's), *жебрачий* (vegabond's), *пахлячий* (no), *качачий* (duck's);

-ист, -аст: *мочаристий* (marshy), *тарканистий* (no), *коцкастий* (no), *наддурістий* (no), *барнастий* (no);

-ат (often about negative): *пелехатий* (disarranged), *кострубатий*, *пыскатий* (very talkative), *пулькатий* (full-eyed), *назульковатий* (idle), *бісноватий* (demon-possessed), *злодійковатий* (thievish), *цигановатий* (behavior like gipsy), *зеленатий* (no), *кляпатий* (no), *дурноватий* (foolish), *розорватий* (broken off);

-ут: *змерзнутий* (cold), *зароснутий* (overgrown), *надутий* (inflated), *стиснутий* (squeezed), *клéпнутий*, *бúхнутий* (hit), *лúпнутий*, *дуркнутий*, *цóркнутий*, *обутий* (in shoes);

-ійньк (under the stress): *червенінький* (red), *малинький* (small), *файнінький* (fine), *зеленінький* (green), *пустінький* (empty), *золотінький* (gold), *молодінький* (young);

-еньк (without stress): *міленький* (lovely), *біленький* (white), *світленький* (bright), *пристізленький* (to be ripe), *фáйненський* (fine), *красенький* (pretty), *худенький* (thin), *блідненький* (pale);

-ован, -ёван: *напарóваний* (preparing), *фараглований* (no), *угодóваний* (well-fed), *у́муrowаний* (built), *пилований* (in hurry), *намалёваний* (drawn), *ушурований* (polished), *біглёваний* (ironed), *путлёваний* (no);

-ський, -цький, -зьк: *ва́рошський* (urban), *віди́цький*, *Празький* (Prague's).

-ат, -ят: *найня́тий*, *прия́тий*, *пістри́говатий*, *міри́говатий*, *дітвако́ватий*;

-ан, -ян: *наспи́ланий*, *заба́браний*, *жаливля́ний*, *чі́чана*, *сфараглований*, *малё́ваний*, *пополока́ний*, *закапчаний*, *каля́ний*;

-н: *нетри́бний*, *срібер́ний*, *мораль́ний*, *спасе́ний*;

-ен: *вбалений*, *хвалений*, *бу́жений*, *студе́ний*, *нахы́лений*, *намо́лений*, *пече́ний*, *намоче́ний*, *черве́ний*, *удобре́ний*, *розхвале́ний*, *ухаре́ний*;

-ач, -яч: *жабля́чий*, *коровля́чий*, *мача́чий*, *жебра́чий*, *пахня́чий*, *кача́чий*;

-ист, -аст: *мочари́стий*, *таркани́стий*, *коцка́стий*, *надду́ри́стий*, *барна́стий*;

-ат (часто про негативное): *пелеха́тий*, *коструба́тий*, *пыска́тий*, *пулька́тий*, *нагулькováтий*, *бісно́ватий*, *злоді́йкова́тий*, *цигано́ватий*, *пістри́говатий*, *зелепа́тий*, *клапа́тий*, *дурно́ватий*, *розорва́тий*;

-ут: *змерзну́тий*, *заросну́тий*, *наду́тий*, *стисну́тий*, *кле́нну́тий*, *бу́хну́тий*, *лу́пну́тий*, *ду́ркну́тий*, *цо́ркну́тий*, *обу́тий*;

-і́ньк (под ударенієм): *червене́нький*, *мали́нький*, *файні́нький*, *зеле́нінький*, *пусті́нький*, *золоті́нький*, *молоді́нький*;

-е́ньк (без ударенія): *міле́нький*, *біле́нький*, *сві́тле́нький*, *присі́гле́нький*, *фа́йне́нький*, *кра́сне́нький*, *худе́нький*, *блі́дне́нький*;

-о́ван, -е́ван: *напаро́ваний*, *фарагло́ваний*, *угодо́ваний*, *у́му́рований*, *пи́лований*, *намале́ваний*, *у́шу́рований*, *бі́гле́ваний*, *пу́тле́ваний*;

-ський, -цький, -зьк: *ва́рошський*, *віди́цький*, *Празький*.

3. The Pronoun.

The Pronoun – is part of speech which substitutes the noun or shows to the subject without naming it directly. The pronoun has categories.

3.1. Personal Pronouns.

are: *я* (I), *ты* (you), *вѣн* (*ун*) (he), *она* (*вна*) (she), *оно* (*вно*) (it), *мы* (we), *вы* (you), *они*(*вни*) (they). *И-* stands also for objects in feminine, masculine and neuter genders.

In cases: *я, мене* (*ня*), *мені* (to me), *мнѣ* (by me), *ты, тебе* (to you) (*тя*), *тобѣ* (with you), *тебѣ*(*ти*) (to you), *вѣн, ѣго* (his), *ѣму* (him), *ним* (with him), *на нѣму* (on him), *она, єї* (her), *юї* (to her), *нив* (with her), *на нюї* (about her), *онѣ, мы, нас* (us), *нам* (to us), *нами* (with us), *вы, вас* (your), *вам* (to you), *вами* (with you), *онѣ* (they), *ѣх* (their), *ѣм* (them), *нима* (with them), *на них* (about them).

Они вас и ваших дѣтей не уважають. (They respect neither you nor your children). *Важай на нѣго.*(Mind him). *А мы ѣх, и, особенно, я, уважаєме як наших родичѣв и друзѣв.* (We, especially me, respect them as our relatives and friends). *Ты не позирай на отѣ, што они кажутъ.* (Do not listen to them to what they are saying). *Оно далѣ про себе знати.* (It reminded of itself). *Мы вже на них не даєме нич.* (We do not give them anything already). *Ѣм ся видѣть же они май розумні.* (They think that they are the smartest). *Они нас не спѣзнали нараз.* (They did not recognize us at once). *Ты лѣпше услухай старшого!* (You better listen to the elder one). *Мнѣ было пророблено много варіантѣв.* (I worked out a lot of variants). *На нюї (картині) написано имя художника.* (The artist's name is written on the picture). *Нами допуцено.* (We approved of.) *Вам треба же знати.*(You have to know this).

Notice that the personal pronoun –*я* (in genitive case –*мене*) is saved from the Old Church Slavonic form *мя*, which in the Rusyn transcription –*мня* (as in words *мясо* (meet), *мяч* (ball), *помнятуи* (remember), *мяцкати* (remember)) which remains today in hypocritic style and in translation of Gospel. And later in conversation it became shortened *ня*, what was codified in the following grammar¹.

E. g.: *Закрый мене-закрый ня.* (Lock me). *Помилуй мене-помилуй ня.* (Forgive me). *Лиши мене (ня).*(Leave me alone). *Забири ня удѣ.*(Take me out of here). *Свободи ня од нѣго.*(free me from him). *Подай на ня в суд.* (Bring the action against me). *Застав ня в ото повіровати.* (Make me believe it). *Поклич ня до себе.* (Call me to your place). *Зверичи ня хоче з роботы.* (He wants to dismiss me). *Убити ня хоче.* (He wants to kill me). *Поздравити ня має.*(He has to congratulate me). *Укликати ня хоче на поединок*².(He wants to call me to a fight).

3.2. Demonstrative Pronouns.

Are: *сам* (himself), *сама* (herself), *само* (itself), *самі* (ourselves), (*самый, самого, самому, самым, самої самѣй, самѣв, самых, самым, самыма*). (By oneselves)

вшиток, вшитка, вшитко, вшиткі, (вшиткых, вшиткѣм, вшиткыма, вшиткої, вшиткѣй, вшиткѣв, вшиткых, вшиткыма).(All). *Вшитка робота была зроблена.* (All the work had been done).

каждый, каждая, каждое, каждый,(каждого, каждому, каждым, каждой, каждой, каждѣв, каждых, каждым, каждыма). (Every).

иный, иная, иное, инии, (иного, иному, иныма, иної, иной, иных, иным) (different, other). *Иного съме и не чекали.* (We did not expect any other thing).

шилїякий, шилїяка, шилїякое, шилїякі,(шилїякого, шилїякому, шилїякѣм, шилїяка, шилїякої, шилїякѣв, шилїякѣй).(Every). *Шилїячина в бѣвтѣ.*(Everything is in the shop).

такий, така, такое, такі,(такого, такому, такої такѣй, такѣв, таких, таким, такыма).(Such). *Такыма шіковныма мож ся похосновати.*(We can make use of such good ones).

сякий, сяка, сякое, сякі, (сякого, сякому, сякѣм, сякої, сякѣй, сякѣв, сяких, сякѣм, сякыма). *Сяких майстрѣв мож найти хоть де.*(Such masters can be found everywhere).

¹Remember that form *ня* in CSL means *ѣх* (their).

²The Rusyn word *поединок* has the following root (*по+един+ок*).

3. Містоназівник

(русс. местоимение, укр. займенник)

Містоназівник - часть речи, што заступать намісто назівника (укр. іменника), прямо олицетворяючи предмет, самого не называючи. Містоназівник має свої розряды.

3.1. Прості (головні) містоназівники

Суть: *я, ты, вўн (ун), она (вна), оно (вно), мы, вы, они(вни).*

По змінникам: *я, мене (мня-ня), мені, мнѡв, ты, тебе (тя), тобѡв, тебеі (ти), вўн, ѓго, ѓму, ним, на нѡму, она́, єї, юй, нив, на нюй, оно́, мы, нас, нам, нами, вы, вас, вам, вами, они́, їх, їм, нима, на них.*

Они вас и ваших дітей не уважають. Вважай на нѡго. А мы їх, и, особливо, я, уважаєме як наших родичів и друзів. Ты не позирай на отѡ, што они кажутъ. Оно далѡ про себе знати.. Мы вже на них не даєме нич. Їм ся відить же они май розумні. Они нас не спѡзнали нараз. Ты ліпше ўслухай старшого! Мнѡв было пророблено много варіантѡв. На нюй (картині) написано имня художника. Нами допущено. Вам треба йсе знати.

Замітимо, же містоназівник –я (у род.змінникови –мене) сохранив стару форму ЦСЯ *мя*, што в русинській транскрипції –*мня* (як и в словах *мясо, мяч, помнятуи, мяцкати*), яка зостаєся так и днеська у високому стилєви речи и у переводі Євангелія. А у розговорній бесіді пўзніше стягнулося в *ня*, што ся и кодифіковало в граматиці¹.

Приміры на *мя=мня=ня*: *Закрый мене-закрый ня. Помилуй мене-помилуй ня Боже* (50-тый псалом). *Лиши мене (ня). Забери ня ўдсі. Свободи ня од нѡго. Подай на ня в суд. Застав ня в ото повіровати. Поклич ня до себе. Зверичи ня хоче з роботы. Убїти ня хоче. Поздравити ня має. Ўкликати ня хоче на поєдинок². Пригласїти ня має дяку.*

3.2. Ўзначені містоназівники

Суть: *сам, сама, само, самі, (самый, самого, самої, самому, самым, самѡй, самѡв, самых, самым, самыма).*

вшиток, вшитка, вшитко, вшиткі, (вшитких, вшиткым, вшиткыма, вшиткѡй, вшиткых, вшиткыма). Вшитка робота была зроблена.

каждый, каждая, каждое, кáждої, каждї, (каждого, каждому, каждым, каждѡй, каждѡв, каждых, каждым, каждыма).

иный, ина, иное, ині, (иного, иному, иныма, иної, иных, иным). Иного съме и не чекали.

шилйакый, шилйака, шилйакоє, шилйакої, шилйакї, (шилйакого, шилйакому, шилйакым, шилйака, шилйакѡй, шилйакѡв). Шилйачина в бѡвті.

такый, така, такоє, такї, (такого, такому, такої, такѡв, таких, такым, такыма). Такыма шїковныма мож ся похосновати.

сякый, сяка, сякоє, сякї, (сякого, сякому, сякым, сякѡй, сякѡв, сяких, сякым, сякыма). Сяких майстрѡв мож найти хоть де.

¹ Треба не забывати, што форма *ня* в ЦСЯ означає *їх*.

² Русинське слово *псдинок*, бо має корінь русинський (*по+сдин+ок*).

тўлькый, тўлька, тўлькоє, тўлькі,(тўлького, тўлькому, тўлькым, тўлькой, тўлькдой, тўлькѡв, тўлькых, тўлькым, тўлькыма).(So many, so much).

многий, многа, многоє, многи.(многого, многому, многим, многих, многим, многим). (Many, much). *Многих людей привела доля у наш край.* (Destiny brought many people to our land).

Е. г.: *Я сама, як и каждый русин, виитко знаю як вповісти по-русинськы, а написати ми вже чаже.* (I, as every Rusyn, can speak the Rusyns language fluently but can not write because it is difficult for me). *Така жона добра, як дараб хліба.* (Such a wife is good as a piece of bread.) *Сяка особа нич не хоче ўзнати.* (Such a person wants to know nothing). *Тўлькый народ зобрáвса на вулици.* (So many people gathered on the street). *Мнози не знают правды.* (Many people do not know the truth). *У бѡвті была шиліяка серсама.* (There was every item in the shop.) *Сякі дїла до добра не доведуть.* (Such deeds shall not lead to good.) *Многі русины, та ото має знати и каждый челядник, стамили же їх хотїли обманути большевикы* (Иван Лецович). (Many Rusyns, and every man has to know this, remember that the Bolsheviks wanted to cheat them. – Ivan Letsovyich). *Ото у нѣго виитка правда в двух словах.* (His truth is in two words only). *А пак вір таким людям!* (D.Воздвиженський).(And believe such people after that. – D. Vozdvizhenskiy).

Благодарю Тя Господи, што я не такой як инші люде (Из Євангелія).(Thank you God that I am different from all other people. – Gospel).

Такой ись хопкый и не здержаний як самі нечесні людкове на світі (Петро Станкович).(You are so rude and non restraint as the worst people in the world. – Peter Stankovich).

3.3. Reflexive Pronouns.

Reflexive pronouns are formed with the particle *–ся* which is written separately from the pronoun.

Стала нам ся нині новїна (Колядка).(We got good news today). *Вѣрнеся, най ид нам ся вѣрне.* (May then it only come to us). *Зробися тихым кїть ты ся ворог сторонить.* (Be calm when the enemy is trying to avoid you). *Треба ти ся ўспати.* (You should have a sleep).

Они ся обратили ид Господу з молїтвѡв. (They appealed with a pray to God). *Коли ти ся тяжко дає.* (When do you get it hard?). *Най тобѡв ся благословлять усі твої дїти.* (Bless all your children). *Вы ся не дайте вѣргови!* (Do not give up to your enemy). *Вўн ся пустив у недобрий путь.* (He trotted on the wrong way). *Вўн ся звернує у ярка.* (He turns near the revine). *Она ся наладїла на велику роботу.* (She has prepared for a big job). *Оно ся малое спекло у лытку.* (Baby burnt the thigh). *Кони вна ся дѡгадала, уже было пўзно.* (When she guessed it was too late). *Лем им ото увїдїв, нараз им ся верг у стѡрону* (Иван Лецович). (When I saw that I immediately stepped aside).

Най они ся скорше вѣрнуть. (If only they came back sooner). *Ѓму ся так приснило.* (He dreamt that.) *Юй ся скоро одкрыло, де правда, а де єї не є.* (Soon she knew where the truth was and where there was no truth).

Ѓм ся тамка не мусай было прятати. (They should not hide in there). *Они ся дуже помылили в тому чоловікови.* (They were very mistaken in that man). *Вы ся вїчно грызли на межї.* (You always fought on the frontier). *Отї ся дуже Царїє трясуєт* (Колядка). (Those kings are shaking). *Они ся фест дѡвго находїли по хáци.* (They spent a lot of time in the bushes). *Она ся мало находїла по полю.* (She did not walk much in the field).

Mind!

The Rusyns have an old form according to which the pronouns come in the end of the sentence, separate from the verb. In the nominative case the first and second persons plural and singular, in masculine and feminine gender, in dative case of masculine gender singular the old Church-Slavonic forms are preserved:

Here – *м* (зробила м=я зробила=I have done), *им-* (писав им=я писав=I have written), *ись-* (писав ись=you have written); *сь-* (писала сь); *ня-* (поклич ня=поклич мене=call me); *тя-* (звідав тя=звідав тебе=asked you); *му-* (дай му=дай єму=give him), *тебі(ти)-зробити ти=made for you;*

ту́лький, ту́лька, ту́лькоє, ту́лької, ту́лькі, (ту́лького, ту́лькому, ту́лькым, ту́лькѡй, ту́лькѡв, ту́лькых, ту́лькым, ту́лькыма).

многый, многа, многов, многой, многое, многи (многого, многому, многим, многих, многим, многим). Многих людей привела дѡля у наш край.

Приміры: Я сама, як и каждый русин, виштко знаю як вповісти порусинськы, а написати ми вже чаже. Така жѡна добра, як дарѡб хліба. Сяка особа нич не хоче ўзнати. Ту́лький наро́д зобрѡвѡся на ву́лиці. Многі не знають правды. У бѡвті была шиліяка серса́ма. Сякі дѡла до добра не доведуть. Многі русины, та ото має знати и каждый челядник, стямили же їх хотіли обманути большевики (Іван Лецович). Ото у нѡго виштка правда в дво́х словах. А пак вірь таким лю́дям! (Д.Воздвиженський). Благодарю Тя Господи, што я не такий як инші люде (Из Євангѡлія). Такий ись хапкий и не здержаний як са́мі нечесні людо́ве на світі (Петро Станкович).

3.3. Верта́льні містоназиви́ники:

Верта́льні містоназиви́ники образуютьсѡ из верта́льнѡв частицьѡв –ся, яка пішесѡ оддѡльно позад містоназиви́ника.

Но сися частиця нерозрѡвно односиться и до смыслового глагола (Поникайте главу «Верта́льний глагол»).

Верта́льна частиця ся може по контексту и смыслу реченѡ перейти в постопозицію до глагола де вже пишесѡ ведно з ним. Стала нам ся (сталасѡ нам) ны́ні новѡйна (Колядка). Най ид нам ся вѡрне (вѡрнесѡ). Зробисѡ тихым кіть ты ся ворог сторони́ть. Треба ти ся ўспати (ўспатисѡ).

Они ся обрати́ли ид Господу з моли́твѡв. Коли ти ся тяжко дає. Най тобѡв ся благословѡять усѡ твої діти. Вы ся не да́йте вра́гові! Вўн ся пустив у недобрый путь. Вўн ся зверну́в у ярка. Она ся налади́ла на велику роботу́. Оно ся малое спеклѡ у лытку. Коли вна́ ся дѡгада́ла, уже было пўзно. Лем им ото увидѡв, нараз им ся верг у сто́рону (Іван Лецович). Най они ся скорше вѡрнуть. Ёму ся так приснило. Юй ся скоро одкрыло, де правда, а де єї не є.

Ём ся тамка не мусай было прѡтати. Они ся дуже помы́лили в тому чоловікови. Вы ся вічно грызли на межі. Оті ся дуже Царіє трясу́ть (Колядка). Они ся фест дѡвго находѡ́ли по ха́щи. Она ся мало находѡ́ла по полю.

Запам'ятайте! Русины маю́ть ста́ру форму глагола у формѡ перфекта, коли **они** заміняю́ть містоназиви́ники, стоячи в кўнци оддѡльно од глаголѡв. Або русины хѡсную́ть сисю форму у бесѡді май часто. У називному змінникови 1 и 2 лице єднини и множини, муж. и жен. рода, в даю́щому змінникови муж. рода єднини, сохранилися зовсім похожі на старѡ церковно-славѡнськѡ форми:

Туй – м (зробила м=я зробила), им- (писав им=я писав), ись-(писав ись); сь-(писала сь); ня-(поклич ня-поклич мене); ты-(звідав ты-звідав тебе); му-(дай му-дай ёму), тебі (ти)-зробити ти;

сьме-(*позирали-сьме=ми позирали=we looked*), *сьте* (*фігльвали-сьте=вы фігльвали=you joked*) -*сьте*, -*сьме* forms taken from Church-Slavonic language -*сьте*, *сьме*. Examples for the other forms: *Я зробив-зробив им-I have made*; *я зробила-зробила м*; *Дай мені – дай ми-дай те*; *Мні – Пійд(о)мні-come to me*; *Дам тобі – дам ти-I will give you*; *Дай собі – дай си-help yourself*; *Поможи му устами и дай му роботу*. (Help him to get up and give him some work). *Не може му вже устами (терпіти)*. (I can not stand him any more). *Вы зробили – зробились-have you done*; *мы співали – співались-мы sang*; *Треба ми вповісти*.(I have to say). *Діти мої поїд(о)мні, бо вже прийшов час* (русин. церковна пісня). (My children come to me because the time has come. –the Rusyns church song). *Дав им слово*. (I gave them a word). *Ищи м си(себі) полюбила* (русин. співанка).(I fell in love – the Rusyns song). *Кого м хотіла, того м закликала*. (Who I wanted him I invited). *Дав им другуви пораду*.(I gave an advice to my friend). *Порадились те дітяЛ*. (You gave advice to children). *Накуповав ись товару*. (You bought some goods.) *Здала м іспит (екзамен)*.(I passed an exam). *Пиловала м зварити їсти*. (I hurried to prepare something to eat). *Зафарбував им фарб(о)в стіну*. (I coloured the wall with paint). *Казались те вам на розум, айбо не віровались те*. (We told you the truth but you did not believe us). *Загарбував ись ушійтко*. (You took everything). *Співались те вам співанку, айбо не слухались те*. (We sang you a song but you did not listen to). *Змагав имя зогнати деякі гроші*.(I tried to raise some money.). *Спирались те машину на бірсагові*.(We stopped a car at the station). *Сказілись те скло*. (You broke the glass). *Повілись те слово*.(You told a word). *Поладились те конячку*. (You did repair the spade). *Корчились те з себе гордого*.(You pretended proud). *Схосновались те телек*. (You did use the wagon). If the reflexive pronoun has the particle «-ся» and is written together with the word than the whole construction (pronoun and *ся*) is written separately: *Згорбились теся* (They bent down), *перестраїлись теся* (scared), *змагались теся* (you competed), *познак(о)мились теся* (you met), *договорілись теся* (you agreed), *унарадились теся* (you dressed up), *позгордились теся* (you become proud), *ззубілись теся* (you lost away), *зорвались теся* (you lost the temper), *збирались теся* (you intended to), *скітілись теся* (destroyed), *корчив исья* (you writhed), *убіділись теся* (you offended), *натерпіласья (натерпіла+сь+ся)* (you tolerated), *напозирівисься=напозир-рав+ись+е* (you looked a lot).E. g.: *Згорбились теся на свої роки*.(You are too crooked for your age). *Забрались теся из села*. (You went away from the village). *Перестраїлись теся до смерті*. (You scared to death). *Змагались теся зобрати дітяч часть*.(You competed to make a good allowance for the children). *Познак(о)-мив имя из розумным чоловіком*. (I met a wise man). *Договорились теся уже з майст-рами?* (Have you made an appointment with the masters?) *Унарадились теся ги на празник*. (You dressed up like for a celebration). *Натерпілись теся при Австро-Мадяричній*.(You suffered in composition of Austro-Hungary). *Укріпились теся при чехах*.(We became stronger in composition of Czech). *Дало муся знати на старі роки*.(He got to know in his old age).

3.4. Demonstrative Pronoun.

Are: *ись, їся, їсе, їсі cese, ce, їсе, сися, сисі, сі*,(this), *та, (вта), тото, то (вто)*,(that), *тоті, ті (вті)*,(those), *тот, антот, та, антот(о), антот(а), то, антот(і)*,(that) *атись, атисия, атсесе, атсисі, тіцько, аттіцько (ніціцько), тілько, аттілько*.(so much). *Сисі діти вже добре навчили*.(These children are taught well). *Сесе поганое (од глагола г(а)нити) діло всіх мерзіло*.(Bad doings make everyone worse). *Атсисі люди вперлися у своє, а антоті дали собі поків*. (These people stood on their own and those gave up). *Ті скінці посохли, а сисі ищи д(е)ржаються*.(These plants have gone dry but these are yet to be seen). *Ота дітина не моя*.(That is not my child). *И аттіцько м не виноватий(укр. винний)*.(I am not guilty). *У тому вишньому складі є много бочок вина*.(There are a lot of barrels with wine in that wine store). *Про їсе му казав, а про тот м забув вповісти*.(I told him about this and forgot to tell about that). *Атсись чоловік нич не робить*.(This man does nothing). *Антот хлопчище вже годен роботи любу роботу*. (That boy can already do any work). *Я знав што вун не серйзний – по обы та т(у)лько!* (I know that he is not serious but that much).

¹ Here the preposition *ид* acqire the form *-д (ид +о+мні)*.

сьме-(позирали-сьме=ми позирали), сьте (фігльвали-сьте=вы фігльвали) -сьте, -сьме форми стягнені од – ЦСЯ -есьте, єсьме.

Приміри на другі форми: Я зробив=зробив им; я зробила=зробила м; Дай мені = дай ми; Мні = Пбй ид(о)мні; Дам тобі = дам ти; Дай собі = дай си; Поможи му устати и дай му роботу. Не можу му вже устати (терпіти). Вы зробили = зробили сьте; мы співали = співали сьме; Треба ми вповісти. Діти мої пойте д¹ домні, бо вже прийшов час (русин. церковна пісня). Дав им слово. Ищи м си (себі) полюбила (русин. співанка). Кого м хотіла, того м закликала. Ищй м си полюбила.

Дав им другови пораду. Порадили сьте дітям. Накуповав ись товару. Здала м іспыт (екзамен). Пиловала м зварити їсти. Зафукав им фярбов стіну. Казали сьме вам на розум, айбо не віровали сьте. Заарбав ись ушійтко. Співали сьме вам співанку, айбо не слухали сьте. Змагав имся зогнати даякі гроші. Спирали сьме машину на брсагови. Сказіли сьте скло. Повіли сьте слово. Поладіли сьте копачку. Кірчили сьте з себе гордого. Схосновали сьте тєлек.

Аж обратный містоназівник має (ведно из глаголом) частичку «-ся» и сам находится там же, то вишитка констру́кція (містоназівник и ся) пишесе доведна и оддільно од глагола. Сесе мусай робити, бо иншак констру́кція стає велика и не буде пак возможности легко зробити розбор слова: Згорбили сьтєся, перестраши́ли сьмєся, змагали сьмєся, познако́мили сьтєся, договорі́ли сьмєся, упаради́ли сьтєся, погорди́ли сьтєся, згубі́ли сьтєся, зорва́ли сьмєся, збира́ли сьтєся, скіти́ли сьтєся, зкорчи́в исься, убіди́ли сьтєся, натерпи́ла сься (натерпи́ла+сь+ся), напозира́ви сься=напозир-рав+ись+ся.

Приміри: Згорбили сьтєся на свѣі роки. Забра́ли сьтєся из села. Перестраши́ли сьмєся до смерти. Змагали сьтєся зобрати дітям часть (русс. приданое). Познакомив имся из розумным чоловіком. Договорили сьтєся уже з мастрáми? Упаради́ли сьтєся ги на празник. Натерпи́ли сьмєся русины при Австо-Мадярицині. Укріпили сьмєся державотворчо при чехах. Дало муся знáти на старі роки.

3.4. Указательні містоназівники:

Суть: сись, йся, йсе, йсі сесе, се, йсе, сисі, сі, сися, сѣі, сюй.

та, (вта), тото, то (вто), тоті (тоты), ті (вті), тўй.

тот, антот, та, тдї, антотб, антотá, то, антоті, антдї.

атсись, атсися, атсесе, атсисі, атсі, атсѣі, атсєю.

тўцько, аттўцько (піціцько), тўлько, антўлько.

Сисі діти вже добре навчині. Сесе поганое (од глагола гáнити) діло всіх мерзіло. Атсисі люде вперлися у себе, а антоті дали собі покўв. Ті скіпці посóхли, а сисі ищи дёржаться. Ота дітина не моя. И аттїцько м не виноватый (укр. винний). У тому винному складі є много бочок вина.. Про йсе му казав, а про тот м забыв вповісти. Атсись чоловік нич не робить. Антот хлопчище вже годен робити любую роботу. Я знав што вўн не серёзний – но обы на тўлько!

¹ Туй форма предлога ид прини́має вид –д (ид +о+мні).

Днеська Маріка и тўцько не робила и пёрстом не двигнула. (Mary does nothing powerdays). *Се є извісно всім, а то ищи лиш одкрыся.* (Everyone knows about this before its opening). *То, што атсисі люде говорили, не є правдѡв.* (What these people told is not true). *Йся дітина прийшла из сима учениками.* (This child came with these pupils). *Атсесе было завідомо придумано сим чолоіком.* (It was planned by this man).

3.5. Interrogative pronouns are: *ко? тко? кто?(Who?) шо? што?(What?) якый? яка? яке? які? котрый? котра? котрое? котрі? (Which?) чий? чия? чие? чий?(Whose?) (кого, кому, кым, чого, чому, чым, якого, якому, якым, якої, якії, яко́в, яких, яким, якыма, котрого, котрому котрых, котрым, котрыма, котрої, котрій, котро́в, чи́го, чи́мю, чийим, чиї, чийої, чийих, чийим).*

Ко ко́втать у обо́лок? (Who is knocking on the window?) *Чиї были не были - мої суть* (русин.пiснѧ).(Who ever they might belong they are mine all the same). *Котрі людко́ве наші, оті и май ся потруділи.* (Those of our people worked best of all).

Котрый из вас обличить ня? (Which one of you two will recognize me?) *Чия дітина май крашиша?* (Whose child is the best?) *Якое яблуко вже достиглоє?* (Which apple is ripe already?) *Што ся бідкасте?* (What is your complaint?) *Котрі ученикы вже здали испиты?* (Which pupils have passed the exams yet?)

Яку кару понесе? (What punishment is waiting for him?) *Якый чоловік сесе собі позволить?* (Who can allow this to do?) *Котра мамка не любить свої діти (своих дітей).* (Which mother does not like her children?) *Якым надом (прінадом-укр випадком) йсе ся стало?* (How did it happen?)

3.6. Possessive pronouns are: *мій, моя, моє, мої, (моёго, моёму, моём, моєї, моєю, мойих, мойим).* (my, mine).

твій, твоя, твоє, твої, (твоёго, твоёму, твоим, твоєї, твоею, твоих, твоеим). (Your, yours).

ёго-(his), ёї-(her), ёх-(their), наші (ours), наша, наше, наши (our), ваш, ваша, ваше, ваши (your), свої, своя, свое, свої, всякий-всякийный.

Е. g.: Твої и мої діти біють наших дітей (Saying). (Your and my children are beating our children). *И моє и твоє – се є наше.* (Mine and yours are ours). *Твоя правда же ёго не требало¹ слухати.* (You were right we should not listen to him). *Їх было много.* (There were a lot of them).

Наша русинська історія. (Our Rusyn history). *Наше русинське духовно-національне богатство.* (Our Rusyn national spiritual wealth).

Говорі по-нашому! (Talk as we talk!) *Кўлько годин по-нашому?* (What is the local time?)

Вы ваше сокотіть самі. (You protect yours by yourself).

Свої люде скорше ся порозуміють. (Your kins will understand each other easily). *Всякий, ко лем захоче, сміхуєся из нас.* (І.Лепович). (Everyone who wants laugh at us). *Своя рука – владыка.* (One's own hand – is the lord). *Се мое діло.* (This is my business). *Ото дали моїим дітяL.* (This is what my children were given).

Нашому русинському народови прийшлося многоє пережити. (Our Rusyn people have had much to suffer). *Русине, русине, помни (тями) про своє* (D.Воздвиженський). (You Rusyn, remember what belongs to you).

3.7. Indefinite pronoun are: *дашто* (something), *даякий, даяка, даякое, даякі* (somebody), *дачий, дачия, дачие, дачій, чийись, чиясь, чийоєсь, чийсь* (someone's), *хоть-ко* (anybody), *хоть-што, хоть-шо* (anything), *хоть-який, хоть-яка, хоть-якое, хоть-які* (anyone).

Най дашто зварять їсти. (They should make something to eat). *Хоть які предлбжєня прийме.* (We will accept any propositions). *Дачие заберуть, а дачие состанєся.* (Someone's will be taken away and someone's will be left). *Даяка жонá може зазідати нас.* (Any woman can ask us). *Someone's bag was lying on the ground. Anyone can come for the ready ones. Any job would do for him. Someone thinks that it is easy to teach children. For the first time you can give me anything. He would like to take someone's but could not.*

¹ «Требало» – is the shortened form for «треба было».

Днеська Маріка и тўцько не робила и пёрстом не двыгнула. Се є извісно всім, а то щиз лем одкрыєся. То, што атсисі люде говорили, не є правдѡв. Йся дітина прийшла из сима учениками. Атсесе было завідомо придумано сим чолоіком.

3.5. Звідальні містоназівники

Суть: ко? тко? кто? шо? што? якый? яка? яке? які? котрый? котра? котрое? котрої?, котрі? чий? чия? чис? чій? (кого, кому, кым, чого, чому, чым, якого, якому, якым, якої, якій, якѡв, яких, яким, якьма, котрого, котрому котрых, котрым, котрыма, котрої, котрої, котрѡв, чийѡ, чийму, чийим, чийї, чиюй, чийих, чийим).

Ко кѡтатъ у ѡболок? Чиї были не были-мѡї суть (русин.пісня).
Котрі людкѡве нашї, отї и май ся потрудїли.

Котрый из вас обличить ня? Чия дітина май краиша? Якоє яблоко вже достиглоє? Што ся бїдкаєте? Котрі ученикы вже здали испиты?

Яку кару понесе? Якый чоловик сесе собї позвольт? Котра мамка не любить свої діти (своих дітей). Якым надом (припадом-укр випадком) йсе ся стало?

3.6. Присвійтельні містоназівники

Суть: мїй, моя, моє, мѡї, (моѡго, моѡму, моѡї, моюй, мойих, мойим).
твїй, твоя, твоє, твѡї, (твоѡго, твоѡму, твѡйим, твоѡї, твоюй, твѡйих, твѡйим).

ѡго, єї, їх, наш, наша, наше, нашї, ваш, ваша, ваше, вашеї, вашї, своя, своє, свїй, своїї (укр. своєї, русс. своей), всякий-всякинський.

Приміры: Твѡї и мѡї діти бїють наших дітей (Приказка). И мое и твоє – се є наше. Твоя правда же ѡго не требало¹ слухати. Їх было много. Наша русинська історія. Наше русинське духовно-національное богатство. Говорї по-нашому! Кўлько гѡдин по-нашому? Вы ваше сокотїть самї. Дїти котрі не мають своєї матери чажко выходять у люде. Всякий, ко лем захоче, смїхуєся из нас.(І.Лецович). Своя рука – владыка. Се мое діло. Ото дали мѡйим дітям.

Нашому русинському народови прийшлося многоє пережити. Русине, русине, помни (тямі) про своє (Д.Воздвиженський).

3.7. Неўзначенї містоназівники

Суть: дашто, даякий, даяка, даякої, даякѡй, даякоє, даякі, дачий, дачия, дачѡї, дачюй, дачис, дачїї, чийись, чиясь, чийї, чийоєсь, чийсь, чиюй, хѡть ко, хѡть што, хѡть шо, хѡть якый, хѡть яка, хѡть яке, хѡть якої, хѡть якѡй, хѡть які. Напримір: Най дашто зварять їсти. Хѡть які предлѡженя приймеме. Дачие заберуть, а дачис состанєся. Даяка жѡна може заздати нас. Чиясь тїшка валялася на земли..Хѡть-ко бы на готовое прийшѡв. Хѡть яка робота пригодила бы му ся. Дако собї думать же ото легко учити дітей. Хѡть шо ми дайте на первый раз. Хотїв бы дачис взяти, а не може.

¹ «Требало» – стягнута форма од «треба было».

3.8. Interrogative Pronouns.

The interrogative pronouns are *ко*, (*кто, хто*)(who), *що* (what), *кілько* (how many/how much), *який* (which), *чий* (whose), *котрий* (which one).

Кілько 'м раз казав: не давав им му сесé робити. (How many times I told, I did not let him do that). *Кого м ищй не звiдав?* (Who else was not asked?) *Кому не ұстало подаркiв?* (Who has not received a present?) *Котрий из вас Ня обличйтъ во грiхах?* (Евангел). (Who of you will blame me in sins? (Gospel)) *Ко хоче йти зо мiдiв?* (Who wants to go with me?)

Що ся стало из вами? (What has happened to you?) *Що бысьте хотiли?* (What would you like?) *Кiлько сесе стiйитъ?* (How much is it?) *Який хосен из сего вам?* (What will you have from this?) *Як думаєте, чий Давид сын?* (Евангелiе). (Whose son do you think David is?) *Котрому ся из вас сесе не любить?* (Which one of you does not like this?) *Кiльком ученикам роздали книжки?* (How many pupils have not been given books got the books?) *Якого пана ищй чекаєте?* (What else are you waiting for?) *«Якому пану служите», - зазвiдався Иванко?* (Русин. казка). ("What sort of master do you serve?" –Ivan asked).

3.9. Negative Pronouns.

The negative pronouns are *нико* (nobody), *нич* (nothing), *ничий, нiчия, нiчис, нiчий* (nobody's), *нижкий, нияка, ниякое, ниякi* (none).

Нико ся и ненiдiяв на ұспiх. (Nobody expected success). *Йсе нiчие, а вто людськое.* (This is not nobody's this belongs to people). *Нич никому не кажи.* (Do not tell anybody anything). *Йсе поле нiчис.* (This field is noone's). *Нико не хотiв умирати – всi хотiли жити.* (Nobody wanted to die all wanted to live). *Такий ниякий чоловiк, а такий гордый.* (Such a small man and so proud he is). *Ниякое рiшення они не приймали.* (They did not take any decision). *Ничим не хужий ваш хлопчик од других.* (Your boy is not worse than others.)

3.10. The Paradigms of Pronouns.

Singular

N.	я(І)	ты(уou)	вiн (ун)(he),	она(he),	оно(it)
G.	ня, менé	тя, тебé	го, ёго	ї, ёї	го, ёго
D.	ми, менi	ти, тебi	му, ёму	юй	му, ёму
A.	ня, мене	тя, тебе	го, ёго	ї, ёї	го, ёго
I.	мнiв	тобiв	ним	нив	ним
L.	на менi	на тебi	на нёму	у нiй	у нiм

As we see there are two parallel forms of pronouns are used in Genitive, Dative, Accusative and Instrumental cases (full and short forms). Apostrophe is not used if a pronoun consists of one letter: *зроби ї* (do it); *зробила м* (I've done it); *Ой, Марiчко, чiчерi, розчеши ми кучери.* (Comb my curly hair.) *Най тiя Бог завiрає од всякої напасти.* (God bless you from any evil).

Double forms of pronouns are also used what is good in poetry: *она-вна*(she), *оно-вно* (it), *ун-вiн-овiн*(he), *они-вни*(they). Here we can absorb the main pronunciation rule: if the first word ends in a consonant then the next pronoun begins with a vowel. (Shift of vowels and consonants)

Днеська вни до нас прийдуть. Днесь они до нас прийдуть. (They will come to us today).

Plural

N.	мы(we)	вы(уou)	они(they)
G.	нас	вас	їх
D.	нам	вам	їм
A.	нас	вас	їх
I.	нами	вами	їма
L.	на нас	на вас	на них

Definite, indefinite, demonstrative pronouns have the same case forms as adjectives.

3.8. Звідально-однóсні містоназйвники

Суть: *ко, (кто, хто), што, кўлько, який, якбї, чий, котрої.*

Кўлько м раз казав: не давав им му сесє робити. Кого м ищї не звїдав? Кому не ўстало подаркѡв? Котрый из вас Ня обличїть во грїхах? (Євангел). Ко хоче йти зо мнѡв? Што ся стало из вами? Што бысьте хотїли? Кўлько сесе стоїть? Який хосєн из сєго вам? Як думаєте, чий Давид сын? (Євангелїє). Котрому ся из вас сесе не любить? Кўльком ученикам роздали книжкы? Якого пана ищї чекаєте? «Якому пану служите»,- зазвїдався Іванко? (Русин. казка).

3.9. Одмігуючі містоназйвники

Суть: *нико, нич, нїчий, нїчия, ничої, нїчис, нїчїї, ниякый, нияка, ниякої, ниякоє, нїякўй, ниякі. Нико ся и ненадїяв на ўспїх. Йсе нїчис, а вто людськоє. Нич никому не кажи. Йсе поле нїчис. Нико не хотїв умирати – всї хотїли жсити. Такый ниякый чоловїк, а такый гордый. Ниякоє рїшеня они не приймали. Ничым не хўжый ваш хлопчик од других.*

3.10. Парадїгмы містоназйвникѡв

Єднина

(русс. местоимений)

Н. я	ты	вўн (ун),	она,	оно
Р. ня, менє	<u>тя, тебє</u>	<u>го, єго</u>	<u>ї, єї</u>	<u>го, єго</u>
Д. ми, менї	<u>ти, тебї</u>	<u>му, єму</u>	юї	<u>му, єму</u>
В. ня, мене	<u>тя, тебе</u>	<u>го, єго</u>	<u>ї, єї</u>	<u>го, єго</u>
Т. мнѡв	тобѡв	ним	нив	ним
М. на менї	на тебї	на нєму	у нюї	у нюм

Як видиме, хѡснують ся паралельні форми містоназйвникѡв (русс. местоимений) у Р., Д., В., Т. (пѡвна и стягнена форми).

Апостроф не ставиме аж містоназйвник є лем в формї єдної бўквы: *зроби ї; зробила м; Ої, Марїчко, чїчерї, розчєши ми кучерї. Най тя Бог завїрає од всякої напасти.*

Хѡснують ся также двоякі форми містоназйвникѡв (русс. местоимений) што штимує красно у поезїї: *она-вна, оно-вно, ун-вўн-овўн, они-вни.*

Туй проявляють ся дїйсва основного из правил милозвучности языка: аж переднєє слово кончає ся на согласну, слїдуючий містоназйвник (русс. местоимение) начинає ся на гласну.

Днеська вни до нас прийдуть. Днесь они до нас прийдуть.

Множина

Н. мы	вы	они
Р. нас	вас	їх
Д. нам	вам	їм
В. нас	вас	їх
Т. нами	вами	ними
М. на нас	на вас	на них

Узначенї, неўзначенї, указательні містоназйвники (русс. местоимения) змїняють ся по змїнниках як прилагательники.

Singular		Plural		
N.	<i>сам</i> (himself)	<i>самá</i> (herself)	<i>самó</i> (itself)	<i>самі</i> (theyself)
G.	<i>самóго</i>	<i>самóї</i> ¹	<i>самóго</i>	<i>самых</i>
D.	<i>самóму</i>	<i>самóй</i>	<i>самóму</i>	<i>самым</i>
A.	<i>самого</i>	<i>самóй</i>	<i>самого</i>	<i>самых</i>
I.	<i>самым</i>	<i>самóй</i>	<i>самым</i>	<i>самыма</i>
L.	<i>на самому,</i>	<i>на самóй,</i>	<i>на самóму</i>	<i>на самых</i>
N.	<i>виіток</i>	<i>виітка</i>	<i>виіткоє</i>	<i>виіткі</i> (all)
G.	<i>виіткого</i>	<i>виіткóї</i>	<i>виіткого</i>	<i>виіткых</i>
D.	<i>виіткому</i>	<i>виіткóй</i>	<i>виіткому</i>	<i>виіткыма</i>
A.	<i>виіток</i>	<i>виітку</i>	<i>виіткоє</i>	<i>виіткых</i>
I.	<i>виіткым</i>	<i>виіткóв</i>	<i>виіткым</i>	<i>виіткыма</i>
L.	<i>на: виіткому,</i>	<i>виіткóй,</i>	<i>виіткому,</i>	<i>виіткых</i>
N.	<i>сись</i>	<i>ся</i> (сися)	<i>їсе</i> (се)(this)	<i>сиси</i> (these)
G.	<i>сёго</i>	<i>сёї</i>	<i>сёго</i>	<i>сих</i>
D.	<i>сёму</i>	<i>сёй</i>	<i>сёму</i>	<i>сим</i>
A.	<i>сёго</i>	<i>сисю</i>	<i>се</i> (сесе)	<i>сиси</i>
I.	<i>сим,</i>	<i>сьов</i>	<i>сим</i>	<i>сима</i>
L.	<i>на сёму,</i>	<i>на сёй,</i>	<i>на сёму</i>	<i>на сих</i>

N.	<i>том</i> (that)	<i>тá</i> (тотá)	<i>тотó</i>	<i>тоті</i>
G.	<i>того</i>	<i>тóї</i>	<i>того</i>	<i>тых</i>
D.	<i>тому</i>	<i>тóй</i>	<i>тому</i>	<i>тым</i>
A.	<i>того, тот</i>	<i>тоту</i>	<i>тото</i>	<i>тоті</i>
I.	<i>тым,</i>	<i>тóв</i>	<i>тым</i>	<i>тыма</i>
L.	<i>на тому</i>	<i>на тóй</i>	<i>на тому</i>	<i>на тых</i>

Pronouns *їсе, їся*(this), *їси*(these) have equivalent forms (in conversation and poetry): *се, сесе, исе, ися, иси*.

In dative and interrogative cases the endings are: -ї; *їй, нїй, їй*.

Remember that codified flexions of nouns in the genitive case, plural -їв, *Мойсёїв, Николáїв*, is intermediate in Rusyn. Because in Mukachevo and Svalyava the endings -їв, -їўв are used; *Мойсёйўв глас.* (Moses's voice). *Стрыїўв сын.* (Uncle's son).

The endings -ув-юв are used in Maramorosh. *Мойсёев глас. Стрыев сын.*

As regards the pronunciation of -юв, *їўв* and -їв is phonetically very close to each other, and the last form is easier in spelling, that is why it was codified as.

Something similar happens with pronouns in dative case *їов, твóїов, свóїов, мóїов*. These pronouns have difficult grammatical form but were codified to preserve the unique Rusyn phonetic pronunciation.

N.	<i>ко, што</i>	<i>чий</i>	<i>чия</i>	<i>чїёс</i>
G.	<i>кого, чо́го</i>	<i>чїёго</i>	<i>чїёї</i>	<i>чїёго</i>
D.	<i>кому, чо́му</i>	<i>чїёму</i>	<i>чїюй</i>	<i>чїёму</i>
A.	<i>кого, што</i>	<i>чїёго, чий</i>	<i>чїю</i>	<i>чїёс</i>
I.	<i>кым, чым</i>	<i>чїйым</i>	<i>чїйóв</i>	<i>чїйым</i>
L.	<i>(на) кому, чо́му</i>	<i>чїёму</i>	<i>чїюй</i>	<i>чїёму</i>

N.	<i>мóй</i>	<i>моя</i>	<i>моє</i>	<i>мóї</i>
G.	<i>мо(ё)го</i>	<i>мо(ё)ї</i>	<i>мого</i>	<i>моїих</i>
D.	<i>мо(ё)му</i>	<i>мóюй</i>	<i>мо(ё)му</i>	<i>моїима</i>
A.	<i>мо(ё)го</i>	<i>мою</i>	<i>мó(ё)го</i>	<i>мóї</i>
I.	<i>моїим,</i>	<i>мóйóв</i>	<i>мóйим</i>	<i>моїима</i>
L.	<i>на мо(ё)му</i>	<i>на мóюй</i>	<i>на мó(ё)му</i>	<i>на моїих</i>

¹ Old Rusyn form *самой* with flexion -ої.

	Єднина		Множина	
Н.	<i>сам</i>	<i>самá</i>	<i>самó</i>	<i>самí</i>
Р.	<i>самóго</i>	<i>самóг¹</i>	<i>самóго</i>	<i>самых</i>
Д.	<i>самóму</i>	<i>самóй</i>	<i>самóму</i>	<i>самым</i>
В.	<i>самого</i>	<i>саму</i>	<i>самого</i>	<i>самых</i>
Т.	<i>самым</i>	<i>самóй</i>	<i>самым</i>	<i>самыма</i>
М.	<i>на самому,</i>	<i>на самóй,</i>	<i>на самóму</i>	<i>на самых</i>
Н.	<i>виіток</i>	<i>виітка</i>	<i>виіткое</i>	<i>виіткі</i>
Р.	<i>виіткого</i>	<i>виіткої</i>	<i>виіткого</i>	<i>виітких</i>
Д.	<i>виіткому</i>	<i>виіткої</i>	<i>виіткому</i>	<i>виіткыма</i>
В.	<i>виіток</i>	<i>виітку</i>	<i>виіткое</i>	<i>виітких</i>
Т.	<i>виіткым</i>	<i>виітків</i>	<i>виіткым</i>	<i>виіткыма</i>
М.	<i>на: виіткому,</i>	<i>виіткої,</i>	<i>виіткому,</i>	<i>виітких</i>
Н.	<i>сись</i>	<i>ся(сися)</i>	<i>йсе(се)</i>	<i>сисі</i>
Р.	<i>сёго</i>	<i>сеї (сеї)</i>	<i>сёго</i>	<i>сих</i>
Д.	<i>сёму</i>	<i>сюй</i>	<i>сёму</i>	<i>сим</i>
В.	<i>сёго</i>	<i>сисю</i>	<i>се(сесе)</i>	<i>сисі</i>
Т.	<i>сим,</i>	<i>сьов</i>	<i>сим</i>	<i>сима</i>
М.	<i>на сёму,</i>	<i>на сюй</i>	<i>на сёму</i>	<i>на сих</i>
Н.	<i>тот</i>	<i>тá(тотá)</i>	<i>тотó</i>	<i>тотí</i>
Р.	<i>того</i>	<i>тóї</i>	<i>того</i>	<i>тых</i>
Д.	<i>тому</i>	<i>тóй (тóв)</i>	<i>тому</i>	<i>тым</i>
В.	<i>того, тот</i>	<i>тоту</i>	<i>тото</i>	<i>тотí</i>
Т.	<i>тым,</i>	<i>тóв</i>	<i>тым</i>	<i>тыма</i>
М.	<i>на тому</i>	<i>на тóй</i>	<i>на тому</i>	<i>на тых</i>

Містоназівники *йсе, йся, йсі* мають такі паралельні форми (в бесіді і в поезії): *се, сесе, исе, се; сися, ися, исі*. У дающому, творящ. змінниках у флексіях пишемо *-ї: їй, ній, їй*.

Припомніме собі, же кодифікована флексія назівника род.змінника у множині *-ів* (замісто *ї+їв=юв*), *Мойсѣів, Николáїв*, як серединна для русинів. Но в містоназівниках в дающому змінникóви лишаємо *їдв, твóйдв, свóйдв, мóйдв*.

Н.	<i>ко, што</i>	<i>чий</i>	<i>чия</i>	<i>чієє</i>
Р.	<i>кого, чога</i>	<i>чиёго</i>	<i>чиєї</i>	<i>чиёго</i>
Д.	<i>кому, чому</i>	<i>чиёму</i>	<i>чиюй</i>	<i>чіёму</i>
В.	<i>кого, што</i>	<i>чиёго, чий</i>	<i>чию</i>	<i>чієє</i>
Т.	<i>кым, чым</i>	<i>чийим</i>	<i>чийóв</i>	<i>чийим</i>
М.	<i>(на) кому, чому</i>	<i>чиёму</i>	<i>чиюй</i>	<i>чіёму</i>
Н.	<i>мóй (твóй, свóй)</i>	<i>моя</i>	<i>моє</i>	<i>мóї</i>
Р.	<i>мо(ё)го</i>	<i>мóєї(мої)</i>	<i>мого</i>	<i>моїих</i>
Д.	<i>мо(ё)му</i>	<i>мóюй</i>	<i>мо(ё)му</i>	<i>мóйима</i>
В.	<i>мо(ё)го</i>	<i>мою</i>	<i>мó(ё)го</i>	<i>мóї</i>
Т.	<i>моїим,</i>	<i>мóйдв</i>	<i>мóйим</i>	<i>моїима</i>
М.	<i>на мо(ё)му</i>	<i>на мóюй</i>	<i>на мó(ё)му</i>	<i>на моїих</i>

¹ Стара русинська форма была *самой* из флексійóв *-ой*.

4. The Numeral.

The numeral – is the part of speech which indicates the number of objects, persons, actions or their ordinal number and answer to the question: *кілько ся чіслить?*(How many are there?) (**cardinal numeral**): *Єден* (one), *два* (two), *три* (three), *чотири* (four), *п'ять* (five), *шість* (six), *сім* (seven), *вісьм* (eight), *дев'ять* (nine), *десять* (ten).

Двадцять (twenty), *тридцять* (thirty), *сорок* (forty), *п'ятдесят* (fifty), *шістдесят* (sixty), *сімдесят* (seventy), *вісімдесят* (eighty), *дев'яност* (ninety), *сто* (a hundred), *двісто* (two hundred), *тристо* (three hundred), *чотирист* (four hundred), *п'яст* (five hundred), *шістст* (six hundred), *сімст* (seven hundred), *вісьмст* (eight hundred), *дев'яст* (nine hundred), *тисяча-ізір* (one thousand).

And *котрий за шором?*(which is by oder?) (**Ordinal numeral**): *первий* (the first), *другий* (the second), *третий* (the third), *четвертий* (the fourth), *п'ятий* (the fifth), *шестий* (the sixth), *семий* (the seventh), *восьмий* (the eighth), *дев'ятий* (the ninth), *десятий* (the tenth). *Дев'яност дев'яностий* (nine hundred and ninetieth), *трист сімдесятий* (the three hundred and seventieth), *шістст восьмий* (six hundred and eighth).

It has to be remembered: *півдорога* (укр. *півтора*) (one and a half), *півтриця* (*два из половинів*) (two and a half).

4.1. Simple and Compound Numerals.

A simple numeral consists of one root: *два* (two), *п'ять* (five), *сто* (a hundred), *мільйон* (one million). Compound numerals consist of two numerals united into one word: *двісто* (two hundred), *п'яст* (five hundred), and *сімст* (seven hundred), the particle “*сто*”is unchanged. A compound numeral consists of two or more simple or compound numerals: *сто двадцять п'ять* (one hundred and twenty five), *трист сорок шість* (three hundred and forty six), *сто тисяч двіст тридцять* (one hundred thousand and two hundred thirty).

Ordinal numerals are alike relative adjectives and are united with nouns as adjectives (in the same gender, number and case): *третий калап* (the third hat), *третого калапа* (of the third hat), *третьому калапови* ((to the third hat)), *третий калап* (the third hat), *третьим калапом* (by the third hat), *у третом калапі* (in the third hat).

Case endings of the ordinal numerals are the same as those with adjectives. Numeral *єден* (one) can be used in singular or plural (*єдні*), all other numerals are used only in plural. Numeral *два* (two) has gender forms too (*два-чол.*,(masc. gender) *дві-жін.*,(fem. gender), *двоє-середн* (neuter gender), and *три* (three) (and others) have neither number nor gender.

4.2. Cardinal Numerals: Whole, Fractional, Collective, Indefinit-Cardinals.

whole: *два* (two), *три* (three), *сім* (seven), *вісьм* (eight), *десять* (ten), *двісто* (two hundred), *трист двадцять* (three hundred and twenty), *тисяча* (one thousand);

fractional: *дві треті* (two thirds), *шість восьмий* (six eighth);

collective: *семеро* (seven of), *двоє* (two of), *двадцят* (twenty of),

indefinit-cardinals which are used with nouns: *много сливок* (a lot of plums), *пару копійок* (a few kopeks), *пару днів* (a few days).

4.3.Paradigms of the Numerals.

Number:	singular		plural	«єден».
Genders:masc.	fem.	neut.	all genders	
N.	<i>єдн (one)</i>	<i>єднá</i>	<i>єднó</i>	<i>єдні</i>
G.	<i>єдного</i>	<i>єдної</i>	<i>єдного</i>	<i>єдних</i>
D.	<i>єдному</i>	<i>єдній</i>	<i>єдному</i>	<i>єдним</i>
A.	<i>єден</i>	<i>єдну</i>	<i>єднó,єдного</i>	<i>єдні, єдних</i>
I.	<i>єдним</i>	<i>єднóв</i>	<i>єдним</i>	<i>єдныма</i>
L.	<i>єдному</i>	<i>єдній</i>	<i>єдному</i>	<i>єдних</i>

4. Чисельник

(укр. числівник, русс. имя числительное)

Чисельник (у лемків Польщі числѡвник) – се часть речі, котра означає чисельность предметѡв, лиць, понятій, явленій и т.д. вать їх порядкѡвый номер и одповідають на звіданя: *кўлько ся чїслить?* (кўлькостный): *Еден, два, три, чєтыри, пять, шїсть, сім, вўсям, девять, десять.*

Двадцять, тридцять, сорок, пятдесят, шїстдесят, сімдесят, вўсямдесят, девятьдесят, сто, двасто, тристо, чєтырїсто, пятьсто, шїстьсто, сімсто, вўсямсто, девятьсто, тысяча-їзирь.

и *котрый за шором?* (порядкѡвый): *первый, другый, третьюй, чєтвертый, пятыи, шєстый, сємый, вѡсьмый, девятьиї десятии. Девятьсто девятьдєсятый, тристо сімдєсятый, шїстьсто вѡсьмый.*

Треба запѡмнити: *пўвдорога* (укр.. *півтора*), *пўвтриця* (два из половинѡв).

4.1. Прості и складені чисельники.

Простый чисельник має єден кѡрінь: *два, пять, сто, мїліїон.*

Складеный чисельник є из двѡх чисельникѡв, зєднаних в єдноє слово: *двасто, пятьсто, сімсто* (при сѣму часть “сто” лишаться незміннѡв).

Складеный чисельник є из двѡх вать бўльше простых вать складных чисельникѡв: *сто двадцять пять, тристо сорок шїсть, сто тысяч двасто тридцять. Сім крат=сім рат.*

Порядкѡві чисельники похожі на однѡсні прилагательники и язуються з назывниками як прилагательники (у єднакому рѡдови, числѡви и змінникови): *тритьюй калап, тритєго калапа, тритєму калапови, тритьюй калап, тритьюм калапом, у тритюм калапї.*

Змінєваня порядкѡвых чисельникѡв цалком ся сходить из змінєванєм прилагательникѡв. Чисельник *єден* має форми єднини и множини (*єднї*), вшиткі другі чисельники суть лєм у множинї. Чисельник *два* щї має форми рѡда (*два-чол., двї-жен., двоє-середн.*) а *три* (и далє) уже не мають ни числа, ни рѡда.

4.2. Кўлькосні чисельники: цілі, дробові, збирательні, неозначені

Кўлькосні чисельники можеме подїлити на типи: цілі: *два, три, сім, вўсям, дєсять, дваство, тристо двадцїть, тысяча;* дробові: *дві тритї, шїсть вѡсьмых;* збирательні: *сємеро, дває, двадцятєро, неозначєно-кўлькосні*, котрі єдно з предметниками: *многѡ сливок, пару копїюк, пару днѡв* (укр. *днів*).

4.3. Парадїгмы чисельникѡв

Число:	єднина	множина	«єден».	
Роды:муж.	жен.	сер.	всі роды	
Н.	<i>єдєн</i>	<i>єднї</i>	<i>єднѡ</i>	<i>єднї</i>
Р.	<i>єднѡго</i>	<i>єднѡї</i>	<i>єднѡго</i>	<i>єднѡх</i>
Д.	<i>єднѡму</i>	<i>єднѡї</i>	<i>єднѡму</i>	<i>єднѡм</i>
В.	<i>єден</i>	<i>єдну</i>	<i>єднѡ, єднѡго</i>	<i>єднї, єднѡх</i>
Т.	<i>єднѡм</i>	<i>єднѡв</i>	<i>єднѡм</i>	<i>єднѡма</i>
М.	<i>єднѡму</i>	<i>єднѡї</i>	<i>єднѡму</i>	<i>єднѡх</i>

Numerals *єден* (one), *єдна, єдноє, два* (two), *дві, вбоє* (both), *оба, обі, обоє, двоє, обоє* (rarely - *дває*) have a gender.

N. <i>дв-а</i>	<i>тр-и</i>	<i>чотыр-и</i>	<i>сім</i>	<i>вўсьям</i>
G. <i>-ох</i>	<i>-єх</i>	<i>-єх</i>	<i>-ох</i>	<i>-мох</i>
D. <i>-ом</i>	<i>-єм</i>	<i>-єм</i>	<i>-ом</i>	<i>-мом</i>
A. <i>-ох</i>	<i>-єх</i>	<i>-єх</i>	<i>-мох,</i>	<i>-мох</i>
I. <i>-ома</i>	<i>-єма</i>	<i>-ьма</i>	<i>-ома</i>	<i>-мома</i>
L. <i>-ох</i>	<i>-єх</i>	<i>-єх</i>	<i>-ох</i>	<i>-мох,-х, -и</i>

Тисяча (a thousand) is of feminine gender but usually the word *їзирь* is used which is of masculine gender (in plural – *їзрі, їзрїв*); *мільйон* (a million), *мільярд* (a billion) are of masculine gender too.

In declention of numerals which are composed of more than two words, only the last is changed: *од тисяча дивяцьсто вўсьмдесят девятого рока*. (From nineteen eighty nine).

4.4. Collective Numerals.

Answer to the question how many *кўлько*?

Complex numerals, which consist of two parts, have only masculine and neuter genders.

Collective numeral “два” declines in genders: *два-дві-двоє* (two).

The collective numeral “два” is changed according to genders: *два-дві-двоє*. There exists more colloquial form of the numeral *двойїчко* (of two). *Дїдо из бабкѳв живуть двоїчко самї, нико їм не мїшають*. (Grandma and granddad the two of them live together nobody hampering). *Дві жоньы бїгли на поле копати*. (Two women ran to the field to dig.) *Дває цїмборѳв склалиси довєднa в бїзнєси*. (The two friends joined together in business.)

Other collective numerals do not decline in genders: *двоє* (two), *десятьєро* (ten), *трєє* (three), *четьєро* (four), *шестьєро* (six), *семьєро* (seven), *дванадцятьєро* (twelve) etc.

Десятьєро нас, людєй-силачїв, збралося на стадїон у Бїлках на поєдиноV. (The ten of us strongman gathered in the stadium of Bilky for a derby.) *И їсї десятьєро дaже не могли збaлїти Фїрцака не землю, а вўн єдиноє рукѳв четьєрых гыгав намї у глїну*. (Л.Лепович «Вспоминкы про русинського силача Фїрцака»). (And all the ten could not fell Firtsak onto the ground but he with one hand drives four into the ground.) *Трєє вас и двоє нас –доста нас!* (Three of you and two of us will do.) *Дві жоньы од самїнького рана копaли рїпу на дарaбї*. (Two women dug potatoes since early morning in the orchard.) *Всякїнько обзывали нас обох сусїды – чоловїк из жонїв, айбо мы їм шестьєро потерпїли*. (Our neighbors, husband and a wife, called us names in every fashon – but we six tolerated them.)

4.5. Fractional Numerals.

Mean a part of something full, whole: $1/2$ – *єдна половкa* (one half), *половинкa* (half), $1/3$ – *трїтя, четьєрta, пятa... часть* (one third, fourth, fifth ...part). In combination with the whole number we usually say: *трї и пїв-* three and a half (*трї цїлых и єдна половина* – three and one half), *цї пївчетьєрta* (half past three); *трїдцять цїлых и пять сотин* (thirty point five acres). Specific Rusyn forms are: *пївдрога* (one and a half), *пївтрєтя* (two and a half), *пївчетьєрta* (three and a half), *пївпятa* (four and a half) etc.

Пївдрога годїны требaло, обы мы пройшли трєтїну пyти. (It took us one and a half hour to go one third of the way.) *У пївпятьї (годїны) началїся зборьы*. (At half past four the meeting began.) *Дві цїлых и пять десятьых добре ся дїлїть на пять*. (Two point five is divided into five well.)

У половина на сїм усє принєсїм. (At half past six we'll bring all.) *У пїв семї попозерайте на мїсьць*. (At half past six take a look at the moon.) *Єдна половкa людєй была за нїх, а другa ся не давала їм*. (Half of the people were for them and the other half did not yield them.) *Дві сотї процєнта не хватїло їм обы ўїграли конкурс*. (They were only two points short to win the competition. The rate of dollar has gone half a persent down.)

Чисельники *єден, єдна, єдноє, два, дві, вбоє, оба, обі, обоє, двос, обоє* (рідше - *дває*) мають род.

Н. <i>дв-а</i>	<i>тр-и</i>	<i>чотыр-и</i>	<i>сім</i>	<i>вўсям</i>
Р. <i>-ох</i>	<i>-єх</i>	<i>-єх</i>	<i>-ох</i>	<i>-мох</i>
Д. <i>-ом</i>	<i>-єм</i>	<i>-єм</i>	<i>-ом</i>	<i>-мом</i>
В. <i>-ох</i>	<i>-єх</i>	<i>-єх</i>	<i>-мох,</i>	<i>-мох</i>
Т. <i>-ома</i>	<i>-єма</i>	<i>-ьма</i>	<i>-ома</i>	<i>-мома</i>
М. <i>-ох</i>	<i>-єх</i>	<i>-єх</i>	<i>-ох</i>	<i>-мох,-х, -и</i>

Тисяча є женського рода, но хоснуєся слово *ўзирь* – мужського рода (у множ. числі – *ўзрі, узрїв*), *мільйон, мільярд* – мужського.

При змінєваню чисельників, складених бўльше слўв, мїняєся лем послїднєє з них: *од тисяча девятьсто вўсямдесят девятого рока.*

4.4. Збирательні чисельники

Збирательні чисельники одповідають на звїдана: *кўлько?* У складеного з двох частєй чисельника *обадва* тўлько муж. и серед. род.

Збирательный чисельник “два” змінюєся по родам: *два-дві-двоє.* Хоснуєся и ласкательный чисельник *двоїчко* (двоє). *Дїдо из бабкўв живуть двоїчко самї, нико їм не мїшать. Дві жоны бїгли на поле копати. Дває цїмборўв склалїся доведна в бїзнесї.*

Другї збирательні чисельники по родам ся не змінюють: *двоє (дває), десятеро, троє, четвєро, шестєро, семєро, дванадцятєро и т.д.* *Десятєро нас, людей-силачїв, ўбралося на стадїон у Бїлках на поединок. И їсі десятєро даже не могли збалїти Фїрцака не землю, а вўн єдноє рукўв четверых гыгав нами у гїїну.* (Л.Лецович «Вспоминки про русинського силача Фїрцака»). *Троє вас и двоє нас – доста нас! Дві жоны од самїнького рана копалї рїпу на дарабї. Всякїнько обзывали нас обох сусїды – чоловїк из жбнўв, айбо мы їм шестєро потерпїли.*

4.5. Дрўбні чисельники

означають якусь часть цїлого: *1/2 – єдна полўвка, половинка, 1/3 – трїтя, четвєрта, пята.... часть.*

У комбїнацїї з цїлым числом кажеме: *три и пўв (три цїлых и єдна половина), ци пўвчетвєрта; трїдцять цїлых и пять десятых.* Специфїчні русинські форми суть: *пўвдрога, пўвтрїтя, пўвчетвєрта, пўвпята и т.д.*

Пўвдрога години требало, обы мы пройшли третїну пути. У пўвпятої (години) началїся зборы. Дві цїлых и пять десятых добре ся дїлїть на пять.

У половина на сім усє принєсїм. У пўв семої попозерайте на мїсяць. Єдна полўвка людей была за них, а друга ся не дала їм. Дві сотї процента не хватїло їм обы ўїграли конкурє. Курс доллара упав на пўв процента.

4.6. Multiplying Numerals.

Show to the multiplying degree and answer to the questions what time? How many times? *Двічі* (twice), *тричі* (thrice), *десять раз* (ten times), *три раз* (three times), *сім раз* (seven times), *пять раз* (five times).

Тричі му звонила и не раз не подняв трубку телефона. (I've phoned him thrice but he never picked the receiver.)

Десять раз им ти казав: не кынь чужое, бо забоком уйде. (I've told you ten times not to touch what does not belong to you for it'll turn out badly.)

Сім раз одмірь – еден раз одріж. (Seven times take measure and only ones cut.(proverb)) *Двічі ня звідали же ко вто учинів, а я двічі одповів твердо – не знаю.* (Twice they asked me who did it and twice I answered – I don't know.) *Пригласіли же вторічно чоловіка, котрый був сліпый...* (Євангеліе од Іоанна 9.24).(The man was invited a second time and the man was blind.... (Gospel from Ioann 9.24))

Such form of numerals is also used in the Rusyn language: *на три раты* (at three times), *на сім рат* (at seven times).

Принимайте сисі лікы на три раты. (Take this medicine three times a day.)

На три раты діліть себі час. (Divide your time for three attempts.)

На сему рату удаломуся пройти ото місто, де у них была рампа (шлагбаум). (At the seventh attempt he managed pass the check-point (the bar).)

На дві раты, на три краты прибывали ид ним латы. (Twice for three times we put patch on them.)

4.7. Types of Numerals.

Show to the number of united objects and answer to the question: *how many kinds?* *Троякый* (triple), *двоакый* (double).

These numerals are functionaly the same as adjectives.

Сись глагол двоакый у значеню. (Here the verb has a double meaning.)

Двоако мож было думати про йсе. (There was a double option for thinking.)

Троякі вина стояли на столі. (Three kinds of wine were on the table.)

Русинські буквы «ѡ», «ѣ» и «і» мож двоако прочітовати. (The Rusyn letters «ѡ», «ѣ» and «і» have a double reading pattern.)

Ко у вірі двоакый, тот и в житю ниякый (He who believes in two religions is nothing in life either.)

The numeral *еден* (one) can be as a noun as well as an adjective:

Еден плюс еден (one plus one) (іменник-noun);

еден день падав дощ, а на другый вже гріло сонічко. (One day there was rain and the other day the sun was shining.) (приложник-adjective).

4.6. Множинні чисельники

вказують на дакўлько разову міру и одповідають на вопрос *котрый раз? кўлько раз? двічі, вторічно, трічі, десять раз, три раз, сім раз, пять раз. Трічі му звонила и а не раз не подняв трубку телефона.*

Десять раз им ти казав: не кынь чужое, бо забокком уйде.

Сім раз одмірь – еден раз одріж. Двічі ня звідали же ко вто учинів, а я двічі одповів твердо – не знаю. Пригласіли же вторічно чоловіка, котрый быв сліпый... (Євангеліе од Іоанна 9.24).

У русинському языкѡви хѡснуеся и така форма множинных чисельникѡв: *на три раты, на сім рат, на три крат.*

Принимайте сисі лікы на три раты. На три раты діліть себі час.

На сему рату удалѡмуся пройти ото місто, де у них была рѡмна (шлагбаум). На дві раты, на три краты прибывали ид ним лѡты.

4.7. Видові чисельники

вказують на кўлькѡсть зобраных доведна предметѡв и одповідають на вопросы: *кількых видѡв? троякый, двоякый.*

Сисі чисельники функціонально руноцінні прилагательникам.

Сись глагол двоякый у значеню. Двояко мож было думати про йсе. Троякі вина стояли на столі. Русинські буквы «ѡ», «ѣ» и «і» мож двояко прочітовати. Ко у вірі двоякый, тот и в житю ниякый

(Русин. приповідка).

Чисельник *еден* годен ся представляти у роли неўзначеного назывника вать прилагательника: *Еден плюс еден* (іменник); *еден день падав дощ, а на другый вже гріло сонічко* (прилагательник).

5. The Verb.

5.1. Features and Types of the Verb.

The verb in the Rusyn language is alike the verb in Church-Slavonic language which has preserved our language till today. The verb is part of speech which indicates an action or being in some state. The tenses of the verb are such grammatical categories which show when the action takes place in relation to the moment of speaking.

The verbs in Rusyn have three tense forms: present, past, future.

Verb (from Church-Slavonic *чинити* (to do), *робити* (to work), *дійствовати* (to act) *словом-глаголом*;) can be used in one of the three forms:

1. дійственного (active voice); 2. побудного (imperative mood);

3. условного (conditional mood);

1. The active voice has similar forms in other languages (Church-Slavonic, Slovakian, Ukrainian, Russian). The active voice indicates the doer of the real action in all tenses. Conditional mood indicates an action which might happen provided the condition existed. The imperative mood indicates an action which is performed at someone's order or request. Active voice indicates that the subject performs an action on the object: *шпикулуву* (swindles), *фарблю* (I colour), *пидується* (hurries), *морочиться* (pulls the wool over the eyes), *спірає* (stops), *дручать* (pushes), *штүгать* (he peshes), *лүпить* (beats).

The active voice has similar forms in other languages too (CSL, Slovakian, Ukrainian, Russian).

2. The Imperative mood – expresses request, wish or will. The imperative mood also expresses an action which does not happen but could happen in the future by the will of the speaker: *никай!* (look!), *пой лем!* (Come here!), *повіч лем!* (tell me!), *неси!* (carry!), *сідай!* (sit!), *читай!* (read!), *устань!* (get up!), *дай!* (give!). There are simple and complex forms of the verb in the imperative mood: *зробім=давайте зробиме* (let's do this); *йдім=давайте йдеме* (let's go), *говорім=давайте говорити* (let's talk).

3. The Conditional mood indicates the state or action which could take place only after certain conditions: *зробив бы м, кібы 'м мав час.* (I would have done if I had had time.); *купив бы 'м, кібы м мав гроші* (I would have bought if I had had money). Particles *бы, кобы, аж бы* are used with verb in the conditional mood.

The conditional mood does not present a tense form because the condition of the action may only take place either in future or in the past: *Кіть ся дітвак уродив, най бы уже жив при матери.* (If the baby was born it might stay with its mother). *Аж упаде сніг, роботы вже на полю не буде.* (If it snows there will be no work in the field). *Аж ня пригласять, то принесу їм дары.* (If they invite me I will bring them gifts.) For the details see the following chapters.

Verbs are:

1. transitive – (indicate an action which passes onto another object): *рубати дрыва* (to cut wood), *писати письмо* (to write a letter), *косити отаву* (to cut the grass), *різа- ти фіригы* (to make joke), *різати знав* (he used to cut); *Вүн любив рубати дрыва, но нигда не любив писати письма.* (He liked to cut firewood but did not like to write letters.) *Косити отаву мож лем дбрѣв косѣв.* (To cut grass is possible only with a good scythe). *Робити не любив, а фіригы різати знав.* (He did not like to work but made jokes.)

2. intransitive – (express an action which does not pass onto another object.): *сісти* (to sit), *лізти* (to climb), *зрати* (to play).

¹ The Rusyns also have a diplomatic form of conversation at the table: *дати собі* (дайме собі по парочкѣви вина, дам собі вѣлю); (to have a... (Lets have a glass of wine.)).

5. Глагол. (укр. дієслово русс. глагол)

5.1.1. Признаки, види глагола.

Глагол русинського языка у многому совпадає из глаголом церковно-славянського языка, якый сокотить наш язык до днеська. Глагол – часть речи, шо означать дійство авать перебуваня у даякому стані.

Часы глагола– йсе такі граматичні категорії, што вказують, коли проходило дійство в одношенію до момента бесіды про него.

Є три часы глагола: теперішньый, минулый, будущый.

Глагол (од ця. *чинити, робити, дійствовати словом-глаголом*; укр. дієслово) може быти у формі єдного из трѣх способѣв:

1. дійственного; 2. побудного; 3. условного;

1. Действенный (указующий на реальное дійство у всіх часах), условный (дійство, яке могло бы статися, кить бы на то были даякі условія), побудный (дійство, што має совершитися под чийымись побужденієм). Действенный образ укаже на дійство авать стан предмета ци лица: *шпикудуву, фарблю, пилуєся, морочитья, спірать, дрúчать, штúгать, лúпить*.

Действенный способ має похожі формы як и в других языках (ЦСЯ, словацькому, украинському, русскому).

2. Побудный – укаже на рѣзказ, просьбу, пожеланіє ци волю. Побудный способ глагола означає часто дійство, яке щи ся не одбыло, айбо з пожеланія говорящего, могло бы ся стати: *Аж бы ми єї посочіли, тогды бых ї (єї) взяв за жону. Никай! пой лем! повіж лем! неси! сідай! читай! устань! дай!* Є проста и складена формы глаголів побудного образа¹: *зробім=давайте зробиме; йдім=давайте йдеме, говорім=давайте говорити*.

3. Условный способ глагола описує стан, авать дійство, котрое бы ся могло зреалізувати лем при даякому условію: *зробив бы м, кібы м мав час; купиш бы м, кібы м мав гроші*. При глаголови в условному образі хѣснуєся частиця *бы, кобы (кібы), аж бы*.

Условный образ в основному не має теперішнього часа, бо условіє може ся стати лем ид дійстови, яке ся могло стати, авать буде ся мочи стати у будущому: *Кіть ся дітвак уродив, най бы уже жив при матери. Аж упаде сніг, роботы вже на полю не буде. Аж ня приласять, то принесу їм дары*. Друбніше про йсе ниже у окремых розділах.

Глаголы бывають:

1. **переходні**–(означають дійство, што переходить на якыйсь предмет): *рубати дрыва, писати письмо, косити отаву, різати фіригы; Вун любив рубати дрыва, но нигда не любив писати письма. Косити отаву мож лем дѣбрѣв косѣв. Робити не любив, а фіригы (русс. шутки) різати знав*.

2. **непереходні** – (котрі означають дійство, што не переходить на другой предмет): *посочити, байловати, лізти, йграти* (укр.танцювати).

¹ Русины мають щи и “дипломатичну” форму веденя бесіды за столом: *дати себї (дайме себї по погарчикѣви вина, дам себї вѣлю)*;

Посо́чили му файну дівку, а він ся женив на другій. (They advised him a fine girl but he married another.) *Знає Піштя байловати з тым.* (Pishta knows to play jokes on.) *На танцях Цильо узяв ігра́ти* (укр танцювати) *Цілю.* (Tsylyo was invited to dance with Tsylyu.)

3. Complete – *успелати* (to spoon), *зробіти* (to make), *закрі́пíti* (to fix), *стягну́ти* (to pull).

4. Incomplete – *одробляти* (to work out), *пасова́ти* (to fit), *аршовати* (to dig).

E. g.: *Звати-призываети* (to call), *спа́ти-успатися* (to sleep).

5.1.2. Reflexive Particle *ся*.

The reflexive particle *ся* forms reflexive verbs and it is almost the same both in Rusyn and in other Slavonic languages.

But unlike Russian and Ukrainian languages the particle *ся* functions freely in the sentence¹ changing its the notional accents.

Треба ся купати кажде́ый день (It is necessary to bathe every day)-*купатися треба, а не ходити мимо.* (It is necessary to swim and not pass by.)

The verbs ending in *-ся* are intransitive: *купатися* (to bathe), *соко́титися* (to be careful), *ганьбитися* (to be shy).

Дзе́бнув имся и́глов (укр голкою) *в па́лиць.* (I pulled out a thorn out of my finger.)

Треба́ло ся соко́ти́ти зимв *обы ся не простужовати и пак не ка́шлати.* (It was necessary to be careful in winter in order not to catch cold.) *Маєш, неборе, привычку недобру – из ка́ждым сважа́тися.* (Man, you have a bad habit – to quarrel with everyone.) *Не треба ся ганьбити впові́сти правду.* (You should not be shy to tell the truth.) *Обы не и́крепта́тися в потылицю, ли́ше ско́котитися од біды.* (In order not to get puzzled you have to be careful.)

5.1.3 Impersonal Verbs.

– indicate actions without naming a person. Impersonal verbs signify:

– natural phenomenon (*розвидня́ться* (it is getting light), *похолодало* (it was getting cold), *потепліло* (it was getting warm), *затягнулося* (it was dawning), *зми́рьклося* (it was getting dark), *розтало* (it melted), *пробралос́я* (the sky became clean)); *Зми́рьклося и мы ся всі розві́йшли.* (It was getting dark and we all went home.) *Мало подо́щило и роботы вже не было, айбо пак и похолодало.* (There was a little rain and there was no work for it got cold.) *Небо ся затягнуло хмарами на до́ц.* (The clouds have gathered, – an omen for rain) *Лем розтав сніг, газды у́йшли всі на поле.* (Hardly the snow had melted all the man went in the field.)

– physical state, experience (*сверби́ть* (it itches), *пече* (it burns), *хочес́я* (it is wanted), *прячес́я* (it is hidden), *кличес́я* (it is called), *каж́ім* (let's say)); *Так тя сверби́в язык же мусив ись ото впові́сти.* (You had an itch on tip of your tongue, you had tell everything.) *Прячес́я соні́чко за горы, а пак на рано саминько́е у́йоє на обр́ій из друго́го боку.* (The sun hides behind the hill and tomorrow morning it will appear on the other side.) *Хочес́я ка́ждому ско́чити у воду про́ньюркы и попытати руко́в денце.* (Everybody wants to plunge into the water diving to touch the bottom.) *Каж́ім, при́йде до вас го́сть, та не у́женете го вон.* (If a guest comes to you you will not force him out.) *Вида́в, ты вже вели́кий хлоп.* (Seems you are a big boy.) *Як ся кли́че у наро́ді, не хы́жа тісна, а челядь збі́сна́.* (As it goes with the folk: it is not the hut which has little space but it is the servants who are ferocious.)

– psychological state of a person (*види́ться* (it seems), *прі́вїді́лося* (it seemed), *думаться* (it thinks), *дрі́мле́ся* (to slumber), *пише́ся* (it is written)) It seemed to him they were our kins only having heard their speech he immediately recognised they were other folk. By a warm hearth it is nice to doze. Everyone thinks it is easy to do but that is not so. What you do on the land that is recorded in the Heaven. You write it once but you read it twice.

¹ Very rare is the parallel form of the verb *плавас=плавать=плавле* (to sweat). *Він плавле у воді.* (he sweats in the water)

Посочили му файну дівку, а він ся женив на другій. Знає Піштя байловати з тым. На танцях Цильо́ узяв играти (укр танцювати) Цілю.

3. Завершені – (укр. dokonani) успелати, зробіти, закріпити, стягнути.

4. Незавершені – (укр. nedokonani) одробляти, пасовати, аршовати.

Приміры: *Звати-призывати, спати-успатися,*

5.1.2. Вертальна частиця ся

Верта́льна частиця *ся* формує верта́льний (русс. возвратный) глагол и у русинов він похожий на другі славянські языки.

Но, на одміну од руського и украинського языків, частиця *ся* свободно пла́вле¹ в реченю, міняючи сим ёго смыслові акцеты.

Треба ся купати каждый день-купатися треба, а не ходити мимо.

Верта́льні глаголы из флексійо́в *-ся* є непереходныма: *шкрептатися, купатися, сокотитися, глядатися, дзёбнутися, сважатися, ганьбитися.*

Дзёбнув имся игло́в (укр голкою) в па́лиць. Треба́ло ся сокоти́ти зимо́в обы ся не простужовати и пак не кашлати. Маєш, неборе, привычку недобру – из каждым сважáтися. Не треба ся ганьбити вповісти правду. Обы не шкрепáтися в потылицю, ліпше сокоти́тися од біды.

5.1.3. Безличні глаголы

–означають ді́йство без одношеня до лица.

Безличні глаголы передають:

–явленія природы (*розвидня́ться, похолодало, потепліло, затагнулося, змирьклося, розтало, зтемнілося, подощило, пробралося (на погоду); Змирьклося и мы ся всі розыйшли. Мало подощило и роботы вже не было, айбо пак и похолодало. Небо ся затагнуло хмарами на дощ. Лем розтав сніг, газды уйшли всі на поле.*

–фізичный стан, переживаня (*свербить ня, пече ня, хочеся, прячеся, кличеся, вида́в, кажім); Так тя свербів язык же мусив ись ото вповісти.*

Прячеся сонічко за горы, а пак на рано саминькоє уйде на обрїй из другого боку. Хочеся каждому скочити у воду про́нюркы и попытати рукoв денце. Кажім, прийде до вас го́сть, та не ўженете го вон. Видав, ты вже великий хлоп. Як ся кличе у народі, не хыжа тісна, а челядь збісна́.

–психічний стан лица (*види́ться, прівиділося, думаться, дрімлєся, пишєся) Прівиділомуся, же ото наші люде, айбо лем учу́в їх бесіду, на́раз узнав же то чужый народ. Коло теплого шпора дрімлєся чоловікови. Думаться каждому, ош сесе легко вчинити, айбо ото не так. Што робиш на земли, ото ся пише и на небі.*

Раз ся пише – два раз ся читать.

¹ Рідка паралельна русинська форма глагола *плавас=плавать=плавле*. Він плавле у воді.

5.1.4. The Nonfinite Form of the Verb. The Infinitive.

The indefinite infinitive has no tense, person and gender forms and it is called the infinitive: *сёрбати* (to sup), *дюгати* (to stitch), *фівкати* (to whistle), *фівкати* (to whistle), *чинітися* (to make). The infinitive is used both in the sentence and as a part of the sentence and as part of complex perfect forms and in other forms of the verb.

Кобы быв им быв мўз йсе поладити, я бых уже ото зробиА. (If I could fix it I would have done it.) *Мушии сесе каляное на аршовови одшкрептати.* (What has stuck to the spade you will have to scrape away with another spade.) *Мы маёме предварити їх про возможный мрэк на путі.* (We will have to warn them of the possible hazard on the way.)

Я предварю (укр. перед вами прийду) *Вас в Галилєйи.* (Євангеліє). (I will forcome (come before you) you in Galilea.) *Співати пѳтя хоче и летити на высоті, обы удіти позирати на грішну землю, де мўсима мы из вами жити и трудитися.* (І.Лецович). (The bird wants to fly and sing in the heights to look down at the sinful Earth where we have to work and toil.)

5.1.5. Conjugation of Verbs.

Conjugation is the shifting of the verb in tenses, categories, and other verbal functions. According to the conjugation all regular verbs are divided into two categories. Verbs which take in the third person singular the ending *-уть, -ють* are attached to the first category. *фівлюють-фівлюєш* (they joke), *фрышитують* (they are having breakfast), *казкують* (they talk), *пидують* (they hurry), *міркують* (they get nervous), *нащівляють* (to stich), *зѳйкають* (they shout), *спилэють* (they fill), *парують* (they match).

Verbs that have the ending *-ать, -ять* in the third person plural are attached to the second category: *сплять* (they sleep), *учать* (they learn), *ходять* (they walk), *говорять* (they talk), *сокоять* (they guard), *парадят* (they decorate), *онажать* (they prepare), *порэять* (they clean).

In the Rusyn language in the imperative form of the verbs in the present tense falling out of the letter occurs: укр. *пишеться* – the Rusyns *пишеся* (is written), укр. *читається* – the Rusyn *читаєся* (is reading), *читаться*; *миянуєся* (is loosing), *хѳснуєся* (is using).

It is characteristic of the Rusyn language to make use of the suffix *-ова*, instead of Ukrainian *-ува*: *дяловати* (to do), *фарагловати* (to get tired), *фрышитківвати* (to have breakfast), *спрѳшуватися* (to ask);

5.1.6. Hard and Soft Form of Pronunciation of the Verb.

In the Rusyn language part of our people (Maramorosh district, Verkhovyna, West part of Mukachevo district, part of Velykiy Beresniy etc.) use verbs of the I and III person singular and plural and pronounce it hard: *чїтат* (*а не читать*) (to read); *спївають* (*а не співають*) (they sing). *Люде роблат на полю.* (People are working in the field). *Вадасы вадасят на вадасці* (укр. Мисливці полюють на полюванні). (Hunters are hunting on the hunt).

Another part of the Rusyns have soft pronunciation: *співать* (to sing), *чїтать* (to read), *рубать* (to hew), *дручать* (to push), *конкаться* (to kick), *вадяться* (to quarrel). *Діти лускають* (укр. стукають) *у кредениц* (укр. сервант). (Children are knocking on the dish-shelf.) *Гѳсть кѳвтать*¹ (укр. стукає, русс. «глотать») *у двері.* (The guest is knocking at the door). *Шѳвзор цоркать* (укр. стукає) *у оболок.* (The son in law is knocking at the window).

Such a ussage of these local forms of the verbal pronunciation (*робит* and *робить*), are regarded as the dialectical wealth and is justified because in conversation it is difficult to hear them.

¹ Compare with European. «КОВТАТИ» (to swallow).

5.1.4. Неузначена форма глагола. Інфінітив.

Неузначена форма глагола не має ни образу, ни часа, ни лица, ни рода. По латинськы єї называють інфінітивом, яка у русинов еднака из ЦСЯ: *сѣрбати, начѣти (предваряти, пророчити, предчувовати). Вѣн начѣть на бѣду), приглашати, дясовати (укр. бути в траурі) пригласѣти, дягати, запрѣщати, фѣвкати, фѣтькати, предупорѣти (укр. попередити), чинѣтися.* Інфінітив хѣснуєся як сам у реченю, так и в складі перфекта и иных форм глагола.

Кобы був им був мѣг ѣсе поладити, я бых уже ото зробив.

Мусиш сесе каляное на аршовови одшкрепрати. Мы мѣме предупорѣти (укр. попередити) ѣх про възможный мѣрак на пунѣ.

Я предупорѣю (укр. перед вами прийду) Вас в Галилѣѣи. (Свангеліє).

Спѣвати пѣтя хоче и летѣти на высотѣ, обы удѣть позирати на зрѣшну землю, де мѣсѣме мы из вами жити и трудитѣся. (І.Лецович).

5.1.5. Змѣвѣня глаголѣв

Змѣвѣнанѣм называєме змѣну форм глагола позад часа и других перемѣнных факторѣв. У смыслі змѣвѣня всѣ регулярнѣ глаголы дѣлиме на двѣ дѣєдмѣны.

До первой дѣєдмѣны односят глаголы, якѣ в III лицѣви множины мають флексію *-уть, -ють*: *фѣгльютѣ-фѣглюєи, фѣрыштыкують, казкують, пѣлуютѣся, мѣригуютѣ, нащѣвляють, зѣйкають, спѣлѣютѣ, клѣпають, слѣпають, дѣркають, уцѣряютьѣся, штыгуютѣ, гентеруютѣ, байдѣютѣ, индѣгуютѣ, пахнутѣ, паруютѣ.*

До другой дѣєдмѣны односят глаголы, якѣ в III лицѣви множины мають флексію *-ать, -ять*: *сочать, парадятѣ, лулять, сплять, хавчатѣ, учать, ходять, квѣчатѣ, говорять, лопонятѣ, пѣлятѣ, вонятѣ, сокотятѣ, бѣлятѣ, онажчатѣ, бѣвлятьѣся, лусконятѣ, порѣятѣ.*

5.1.6. Середѣнна форма произношеня глаголѣ (Ни тверда ни мягка).

У русинському языкѣви частѣвѣ нашего народа (Мараморощина, Верховина, Западнѣша частѣ Мукачевщины, частѣ В. Березнянщины и частѣ русинѣв по мѣру) хѣснутѣся формы глаголѣв I и III лицѣви єднины и множины што звучатѣ твердо, як присокоченое од церковно-славянського: *читат (а не читатѣ); спѣвают (а не спѣвають).* Люде роблят на полю. *Вадасы вадасят на вадасѣцѣ* (укр. Мисливцѣ полюютѣ на полюванні).

Друга частѣ русинѣв (в основному долина Латорицѣ и бѣльшость за граничѣвѣ) говоритѣ помнякшєно: *спѣватѣ, чѣтатѣ, рубатѣ, дрѣчатѣся, копкатѣся, вадятѣся. Дѣти лускають* (укр. стукають) *у креденцѣ* (укр. сервант). *Гѣсть ковѣтатѣ* (стукає порунайѣте: укр. ковѣти=промыкати, русс. «глѣтатѣ») *у дверѣ. Шѣвгор цоркатѣ* (укр. стукає) *у оболѣк.*

Хоснованя сѣх мѣнѣрегіональных форм озвучєня глаголѣв (*робит и робитѣ*) як русинськое дѣалектичное богатство, є оправданым и свѣбодным, бо при бесѣдѣ они лєм злєгка улѣвѣми.

This was only a question for grammarians which form¹ to give preference in usage.

For the third person plural these forms of the verb are used: *читаюм* - (Maramorosh), and *читають* - (Lemks) in conversation this difference is almost not marked. Rusyns pronounce these verbs between the hard Russian variant and very softened Ukrainian one. **Notice**, the soft pronunciation is used in areas where the verb in the first person singular and in the third person plural has such forms: *я співаю* (I am singing), *читаю* (I am reading), *они співають* (they are singing), *читають* (they are reading) and in the root there is the letter «й»-*кїнь* (horse), *вїл* (oxen), *пїп* (priest), *стїл* (table), *кїл* (stake).

The hard pronunciation is used in: *робит* (working), *творит* (creating), *співат* (singing) in the first person singular. In the third person plural such forms of the verb: *я співають* (I am singing), *читаю* (I am reading), *они співають* (they are singing), *читають* (reading) are used. The root letter is «у» in *-кунь* (horse), *вул* (ox), *пуп* (priest), *стул* (table), *кул* (stake).

Today most of the young Rusyns use the soft form *читають* (they read), *пишуть* (they write), that is why it was decided to use the soft form of the pronunciation of one region and its ending *-ють*, (*співають*, *читають*) replace the ending *-уть*, *-ють* of another region. The last one is similar to the Church-Slavonic language by its hardness and fits nowadays people who have been living in Ukrainian environment for almost 60 years.

But in regional forms they are used *-ють* very often is used in the Latoritsa valley. Such is the soft codified form: *читат* (*рідше читає*) (is reading), *читають* (they are reading); *квѣтат* (*квѣтає*) (is swallowing), *квѣтають* (they are swallowing); *клопкат* (*клопкає*) (knock), *клопкають*; *мудрит* (*мудрує*) (is mindful), *мудрують* (they are mindful), *голосят* (they are crying), *трїсконають* (they are making noise), *бубнять* (they mutter), *мырчат* (they mew), *страшають* (they scare), *калять* (they temper iron), *дзїнькають* (they gingle), *дзїнь-дзїнь* (ding-dong), *розтрьїнкають* (they will waste), *присїдають* (they sit below), *рїзуть* (they cut), *цїдять* (they sieve), do not prevent to use regional hard² form: *читат* (is reading), *співат* (is singing), *стрїлят* (is shooting), *робит* (is working).

5.1.7. The Original Rusyn Pronunciation³ of Verbs Ending in –*ме*.

Special system of suffixes is used with verbs ending in the first person plural in both present and future tenses: *-еме*, *-єме* (which is characteristic of Rusyn and the Rusyn language and is easily recognized) *-ме*: *пишеме-напишеме* (we write-we will write), *читасеме-прочитасеме* (read), *видиме-увидиме* (see), *позирасеме-попозирасеме* (look), *тратулюсеме-позратулюсеме* (congratulate), *хвѣснусеме-схвѣснусеме* (use), *вїнчусеме-завїнчусеме* (sing carols), *смакусеме-посмакусеме* (taste), *дуркасеме-здуркасеме* (knock), *квѣтасеме-поковѣтасеме* (swallow), *лупиме-облупиме* (beat), *ямчиме-поямчиме* (make pits), *аршусеме-поаршусеме* (plough), *гноїимѣ-погноїимѣ* (ferment manure), *накусеме-спакусеме* (pack), *дручїасеме-удручїасеме* (push).

¹ Notice that the Rusyns pronounce these verbs between the hard Russian and soft Ukrainian pronunciation and it is pity that we do not have special mark for this.

² We have to remember that the ancient form of this flexion (likewise CSL) are hard: *читат- читаюм* (He reads-they read); *пишет* (he writes); *сѣет-сѣюм* (he sows-they sow); *мудрует-мудруюм* (he is being wise-they are being wise). Even nowadays part of the Rusyns continue to use the hard flexion which is easily accessible.

³ Very interesting is that some Rusyns think they are Russian or Ukrainian but they do not know neither Russian nor Ukrainian languages at the same time they uniquely use all richness of the Rusyn lexica. And this is main evidence that this is the lost Rusyn.

Вопрос був лем граматистам, яка граматична форма¹ удатна для хоснователів, бо русини уговорюють сисі глаголы мало тверже як україинці и мало мякше як русские.

Хоснуються сисі формы глаголѡв III-го лица множини: *читаюм - (мараморошськѡе)*, и *читавуть - (лемацькѡе)* так, што практично в бесіді оно майже неуловимѡе.

Примітїме, што мягкое произношеня хоснуеся у тѡй місности, де якраз у 1 лицѣви єднини и у в 3-му лицѣви множини форма глагола така *спїваву, читаву, спївавуть, читавуть* и корїнева там «й»-кїнь, *вїл, пїп, стїл, кїл*. Там, де хоснуеся твердѡе произношеня: *робит, творит, спїват*, хоснуеся в 1 лиц. єдн. и в 3-му лицѣви множ. такї формы глагола: *я спїваю, читаю, они спївають, читають* и корїнева там на «у»-кунь, *вул, пуп, стул, кул*.

Уважно понїкайте: Раз большинством молодых русинѡв под тїском вонкашньных сил хоснуеся днеська вже їменно мягша форма *читають, пишуть*, то и было унормѡвано што май практично: хосновати мягшу форму произношеня глаголѡ Лемацького рѡгіона, а єго флексїю *-вуть*, (*спївавуть, читавуть*) замїнити на флексїю *-ут(ь), -ют(ь)* Мараморошського рѡгіона, яка є єднака из церковно-славянським языком по твердости и придатна днешньым людям, якї вже 60 рокїв жиють у державному середѡвищи восточных славян-руських (твердѡе) и украинцїв (мягкѡе произношеня).

Но: хоснуються як рѡгіональні формы на *-вуть* часто в долині Латориці. Иппен так їся помнякшена кодифїкована форма: *читать (рїдше читає), читають; кѡватать (кѡватє), кѡвають; клопкать (клопкає), клопкають; мудрить (мудрує), мудрують* *голосять, трїсконять, бубнять, мырчать, сычать, страшать, калять, дзїнькають, дзїнь-дзїнь, розтрынькають, присїдають, рїжуть, цїдять*, не мїшать хосновати рѡгіональну тверду² форму: *читат, спїват, стрїлят, рѡбит*.

5.1.7. Оригінальна русинська вымова³ глаголѡв из флексїѡв *-ме*.

У глаголах I-го лица множини теперїшнѡго и будующого часа хоснуеся особенна система флексїѡ *-еме, -єме* (характерна для русинѡв, по якѡй мош легко спѡзнати їменно язык русина) *-ме: пишемє-напишемє, читаємє-прочитаємє, видимє-увидимє, позираємє-попозираємє, гратулюємє-погратулюємє, хоснуємє-схоснуємє, вїнчуємє-завїнчуємє, смакуємє-посмакуємє, дуркаємє-здуркаємє, кѡвтаємє-поковтаємє, лїпимє-облїпимє, ямчимє-поямчимє, аришїємє-поаршїємє, гнойимє-погнойимє, пакуємє-спакуємє, дручїємє-їдручаємє*.

¹ Вповїме, же русини произносять сисї глаголы серединно – межї дуже твердым русским и дуже помнякшєным украинським и шкода, што не маєме для сѡго позначєня спецїальной позначкы.

² Но, при сѡму, маєме памнятати, што древнї формы сѡй флексїѡ (як и ЦСЯ) суть твердї: *читат-читають; пишєт; сѡѡет-сѡют; мудруєт-мудрують*. И днеська часть русинѡв продовжать хосноватися твердѡв флексїѡв, што є легко допустїмым.

³ Чунна ситуація: дякї Русини не думаючи рахують себе за русских ни украинцїв, но часто не владїють ни русским ни украинським языком, а в тот же час – просто унікально владїють вшиткым богатством русинськѡй лексикы. А їсе самый великый доказ, што перед нами забыченый (укр. спанте личений) русин.

5.1.8. Different the Notional Meanings of the Rusyn Verbs.

Many Rusyn verbs have different the notional meanings which can be understood only from the context of the sentence. *Любився часто Іван чинитися, же вѣн сердитый.* (Ivan used to pretend to be angry.) *Што будеме чинити кѣм впадутъ скѣри морѣзы?* (What are we going to do when severe frosts begin?) *Спотѣлый путник присѣ мало оддыхнути.* (The traveller who sweated sat down to have a rest.) *Іван, як старший сын, присѣ* (Russ. завладел, князь сѣв в Києві) *оцѣвскый масток сам.* (Ivan as the elder son conquered his fathers castle alone.) *І Тебе видѣти* (в смыслі знати) *пришѣвшого из Востока.* (You should know as one who comes from the East.) *Не хочу я тя видѣти* (в смыслі знати и зрѣти). (I do not want to behold of you.) *Вижу (знаѣу)–Ты пророк* (Євангеліе). (I see and am aware that you are the prophit. – Gospel.) *Забѣресея (нѣйде) мѣй сын из домѣв до нѣчи.* (My son will go out till the fall of night.) *Єдна ся бере в Царство* (Євангеліе) – *єдна ся бере (сѣло приступати) до работы.* (One goes to Heavens (Gospel), one goes for a work.) *Уважайте старших-уважайте на ся.* (Have respect for the elderlies and have respect for your ownself.)

5.1.9. The Shortened Form of the Verb with the Ending –аи.

The Rusyns use the shortened form of the verb in the second person singular and in the first conjugation of the present tense ending in *-аи*, which is neither Russian nor Ukrainian and they do not have it but only the Slovaks have: *читаеш* – Rusyn. *читааш* (you read), *спѣваш* (you sing), *вітааш* (you greet), *збірааш* (gather), *додѣваш* (you get); Ukr. *Пам'ятаеш* – Rusyn. *Памняташ* (you recall); but *купуєш* (you buy), *фрыштыкуєш* (you have breakfst), *фіглюєш* (You joke).

Чи читааш ты книжку каждый день? (Do you read books every day?) *Памняташ як исѣме ходили обоє на вадѣску?* (Do you remember how we both went hunting?) *Спѣваш ми спѣванку єдну каждый день.* (You sing me a song every day.) *Коли збирааш грибы у хащи, то двойный хосѣн – и воздух чистый и їсти є што.* (When you gather mushrooms in the woods there is a double benefit – the air is clean and there is something to eat.)

То не є што говорити про мир, раз додѣваш когось за живоє. (There is nothing to talk about peace if you touch sb. to the raw.)

In the non-finate form of the verb in the present a fallout is obsorved; Ukr. *Пишеться* – Rusyn *пишесея* (it is written), Ukr. *читается* – Rusyn *читаесея, читаться* (is read); *хѣснуесея* (is used). *Пишесея по єдному, а читається по дргуѣму.* (The spelling differs from reading.) *Купуесея нѣгѣое, а хѣснуесея з того мало.* (Much is bought but little is made use of.) *Сын мѣй бѣснуесея на новѣ мѣсяці.* (Євангеліе). (My son goes wild at the new moon. Gospel.) *Вѣруесея каждый челядник од злых людей.* (Each man is saved from the malicious.) *Най Бог завѣрує вас од них.* (May God save you from them.) *Вѣ-ляться в калу дѣтинка цѣлый день.* (The child dangles in the mud the whole day) *Дви-же ся наша работа помалы.* (Our work gradually goes on.) *Тѣшесея герендѣ на хѣжу из дуба.* (The oak is cut into beams for the house.) *Мѣлесея зерно доведна.* (The wheat is grinded into flour.) *Не спѣваться спѣванка сама од себе, коли ти на души тягар.* (The song does not sing if you are sore at heart.) *Паруєся Іван у начальники та носить од днеська клункы.* (Ivan is going to become a boss and is carrying daily the presents)

But: *міситься* (to knead), *стелиться* (to lay on the floor), *тішитесь* (to sooth), *бѣситься* (to go crazy), *сѣититься* (to dawn).

With the exception for the verbs, the Rusyn language has shortened forms only in the present tense, third person singular. In verbs ending *-ет, ет, ит*, the second letter *-т* falls out. And today instead of *сѣет* (to sow) we have– *сѣе*: *вѣет* – *вѣе* (to winnow); *дрѣмлет* – *дрѣмле* (is dreaming), *пишет* – *пише* (is writing), *читает* – *читает* (is reading), *спѣвает* – *спѣвает* (is singing), *лает* – *лает* (to curse), *рѣжет-рѣже* (to cut), *убивает-убивает* (to kill), *мудрует-мудрує* (to cogitate), *воюет-воює* (to fight), *успѣет-успѣе* (to manage to do), *страдает-страдає* (to suffer).

But this has parallel forms for itself. Because CSL form of the verb been preserved in the Rusyn language in the third person singular where initial letter *e(e)* falls out:

5.1.8. Разное смысловое значеня русинських глаголів.

Многі русинські глаголы мають разное смысловое значеня, яке розумієся лем у контексті реченя. *Любився часто Іван чинитися (русс. притворяться), же вўн сердитый. Што будеме чинити (русс. делать) кїть внадуть скōрі морōзы? Спотїлый путник присїв мало оддыхнути. Іван, як старший сын, присїв (русс. завладел, князь сїв в Києві) оцївський масток сам. І Тебе відїти (в смислі знати) прийшовшого из Востока. Не хочу я тя відїти (в смислі знати и зрїти). Вижу (знáву)–Ты пророк (Євангелїе). Забѣрєся (пўйде) мўй сын из домўв до нōчи. Єдна ся бере (забирáєся) в Царство (Євангелїе) – єдна ся бере (смїло пристўпать) до роботы. Уважайте (укр. поважайте) старшых-уважайте на ся (укр. пильнуйте; русс. бодрствуйте);*

5.1.9. Стягненї формы глагола из флексийōв –*аш*, –*иш*, и *ет*, *єт*.

Хōснєся русинами и стягнена форма глаголів у II-му лицєви єднини I-ої дїеодміны теперїшнєго часа, из флексийōв –*аш*, якōй нєє ни в россиян, ни в украинцїв лем у словаков: укр. *читаєш* – русин. *читааш*, *спївааш*, *вітааш*, *збїрааш*, *додївааш*; укр. *пам'ятаєш* – русин. *пам'ятааш*; айбо *купуєш*, *фрїштитикуєш*, *фїглюєш*.

Ци читааш ты книжку каждый день? Пам'ятааш, як исьме ходили обоє на вадáску? Спївааш ми спїванку єдну и ту каждый день. Коли збирааш грибы у хащи, то двойный хосєн – и воздух чистый и їсти є што.

То не є што говорити про мир, раз додївааш когось за живое.

У безособовых глаголах теперїшнєго часа происходит стягненя: укр. *пишеться* – русин. *пишєся*, укр. *читається* – русин. *читаєся*, *читаться*; *хōснєся*. *Пишєся по єдному, а чїтаться по дрўгому. Купуєся мнбгоє, а хōснєся з того мало. Сын мўй бїснўєся на новї мїсяцї. (Євангелїе). Вáруєся кáждый челядник од злых людей. Най Бог завáрує вас од них. Вáляться в калу дїтинка цїлый день. Движєся наша робота помалы. Тѣшєся герендá на хыжу из дуба. Мѣлєся зерно доведна. Не спїваться спїванка сама од себе, коли ти на души тягар. Парўєся Іван у начáльнигы та носить од днєська клункы.*

Но: *мїситься, стелиться, тїшиться, бїситься, свїтиться.*

Глаголы русинського языка теперїшнєго часа в 3 лицєви єднини I –ї дїеодміны (для облегченя произношеня) мають давну стягнуту форму. Из флексий глагола –*ет*, *єт*, *ит*, *читаєт*, *несєт*, ўпала фонетично друга (остання) буква –*т*. Так и была унормована йся стягнута форма. Завто днєська замїсто *сѣт* маєме стягнутое – *сїє*: *вѣт* – *вїє*; *дрѣлет* – *дрїмле*, *пишет* – *пише*, *читаєт* – *читає*, *спїваєт* – *спїває*, *рѣжет-рїже*, *убивает-убивáє*, *мудруєт-мудрує*, *воюєт-воює*, *успѣт-успїє*, *страдáєт-страдáє*.

Йся стягнута форма має и себї паралельну. Бо сохранилася у русинōв мало змінєна форма ЦСЯ глаголів I –ї дїеодміны якраз в 3 лицєви єднини, де ўпала фонетично из флексий тепер уже перва буква *е(є)*:

CSL, *играет* (it plays) – Rusyn, *і́грає(ь)*; CSL, *співаєт* (it sings) – Rusyn, *співає(ь)*; CSL, *читаєт* (sb. reads) – Rusyn, *читає(ь)*; Both forms are used situationally for better and easier pronunciation of the words.

Verbs in *-ит(ь): робит(ь)* (to work), *чинит(ь)* (to do) are exceptions.

Characteristic for verbs in the Rusyn language is the suffixe *-ова*, as distinct from Ukrainian *-ува*: *дяловати* (to do), *фарагловати* (to get tired), *фрыштыкóвати* (to have breakfast), *байловати* (to rule), *вршовати* (to write poems), *вінчовати* (greeting to), *спршоватися* (to ask);

Позад колядок діти почали вінчовати газдам и їх дітям. (After the carrol the children bigan the host and his family.)

У біді каждый знає спршоватися на Бога. (In trouble everybody adresses God.)

Нянько наші любили все дяловати доцкы. (Our dad love to make boards.)

Сватове ся ймили ваковати хыжу. (The kins had to plaster the house.)

5.1.10. Formation of the Verb Forms from other Parts of Speech.

Verbs can be formed from nouns:

ліжа – ліжоватися (ski – to ski), *санкы – санкатися* (skate – to skate), *свальба–свальбовати* (wedding – to wed), *біглязь –бігльєвати* (iron – to iron), *ва́да–ва́дитися* (quarrel – to quarrel), *вада́ска –вада́сити* (hunting – to hunt), *полєвати(робити на полю)* (work in a field), *брытва – брытватися* (razor – to shave);

from the adjectives:

маціцькый – змаціцькати-ся (small – to become small), *малый – малітися (маліло му ся)* (little – to belittle), *дорогий – дорожійтєся (дорожійтє му ся)* (dear – to dear).

5.1.11. Forms of the Verbs *быти* (to be), *жити* (to live).

The Rusyn language has preserved the Church-Slavonic language in the ussage of verb *быти* in almost all numbers, genders and persons. We can see that in the table below where the verb forms of the active voice of the verb *быти* are indicated with other forms and paradigms. Here the forms of the verb *быти* and its shortened forms can be easily seen. E. g.: *єм-им, є, м, сь, єсьме-сьме, єсьте=сьте, суть* and others.

Two forms of the auxiliary verb *быти* (the first person feminine gender *-м*, and the second person feminine and neuter genders *-сь*) have lost vowels and remained (*зробила-м, зробило-сь*).

That's why they are written with a dash to fix their status.

The verb *быти* in the past tense is in the table below in the form of perfect tense for the comparison. This is a frequently used form by the Rusyns.

ЦСЯ , *играєт* - русин., *іграєт(ь)*; ЦСЯ, *співаєт*- русин., *співаєт(ь)*;
ЦСЯ, *читаєт* - русин., *читаєт(ь)*;

Обі йсі форми хоснуються русинами ситуативно у разных ситуаціях для ліпшого и легшого произношеня слѳв ци одповідної передачі смысла.

Глаголы на *-ит(ь)*: *чинит(ь)* сисі стягнуті форми не приймають.

У глаголах характерным для русинѳв є хоснованя суфікса *-ова*, на одміну од украинського *-ува*: *дяловати, фаратловати, фрыштикѳвати, байловати, віршовати, вінчовати, спршоватися*;

Позад колядок діти почали вінчовати газдам и їх дітям.

У біді каждый знає спршоватися на Бога. Нянько наші любили все дяловати доцкы. Сватове ся ймили ваковати хыжу.

5.1.10. Твореня глаголѳв из других частей речи.

Глаголы можуть быти творені из назывників (укр.іменники, русс. имя существ.): *оточеня-оточити, ліжа – ліжоватися, санкы – санкатися, свальба–свальбовати, біглязь –біглєвати, вада–вадитися, вадаска – вадасити, поле=полєвати (робити на полю), бритва – бритватися*;

Стрый уйняє електробритву и почав ся бритвати (укр. голитися).

Лем ся начинать свада в хыжи, я иду вон, обыся не вадити ни з кым. Любив им зимѳв брати ліжі и йти ліжоватися на грунок.

У мясниці люде починавуть свальбовати и пак – свальба за свальбѳв.

из прилагательників (укр.прикметник): *маціцькый – змаціцькати-ся, малый – малитися (маліло му ся), дорогий – дорожйтся (дорожйт му ся) Не купиє машину зять муй, бо дорожит му ся. На старі дні люде ся знають змалити.*

5.1.11. Глаголы быти, жити и их формы.

Русинський язык присокотив у многому форму церковно-славянського языка, сміло хоснуючи древні форми помочного глагола *быти* у майже всіх числах, родах и лицах. Йсе наглядно видно у поданѳй нїже таблиці де представлені глагольні форми дійственного способа глагола *быти* и пак ниже другі форми у парадигмах. Туй мож легко видіти и повні форми помочного глагола *быти* и, што важно, єго древні (стягнуті) форми. Напримір: *єм-им, є, м, сь, єсьме=(и)сьме, єсьте=(и)сьте, суть* и другі.

Дві форми помѳчного глагола *быти* (1 лице жен.род. *м*, и 2 лице жен. и серед. родѳв *сь*) стратили у русинѳв гласні бѳквы и зосталися самі: *(зробила м, зробило сь)*.

Формы глагола быти в 1 и 2 лицѳви множины *(и)сьме, (и)сьте* повертають старый звук *є* (*єсьме*) *мы єсьме, мої єсьте* якый у русинѳв даколи переходить у *и* аж переднєє слово має согласный звук: *Аж исьме; Кіть исьме.*

Глагол минулого часа *быти* поданий нїже в таблиці у формі перфекта для порунаня, покѳлько русины хоснують сисю форму май часто.

Active voice of the verbs *быти* (to be), *жити* (to live)

Persons	Tenses of the Rusyn verb		
Gender	Past	Present	Future
Я (I)	быв им (I was), жив им (I lived)	єм, жи́ву (I am, I live)	буду, буду жити, пожию (I shall be, shall live)
Я	Была-м, жила-м	єм жи́ву	буду, буду жити, пожию
Я	Было-м, жило-м	єм, жи́ву	буду, буду жити, пожию
Ты (You)	быв ись, жив ись	єсь (сь), жиєш	будеш, будеш жити, пожиєш
Ты	была-сь, жила-сь	єсь (сь), жиєш	будеш, будеш жити, пожиєш
Ты	было-сь, жило-сь	єсь (сь), жиєш	будеш, будеш жити, пожиєш
Він (He)	быв, жив	є, жи́є	буде, буде жити, пожиє
Она (She)	была, жила	є, жи́є	буде, буде жити, пожиє
Оно (It)	было, жило	є, жи́є	буде, буде жити, пожиє
Мы (We)	были сьме, жили сьме	єсьме (сьме), жи́єме	будеме, будеме жити, пожиєме
Вы (You)	были сьте, жили сьте	єсьте (сьте), жуєте	будете, будете жити, пожиєте
Они (They)	были, жили	Суть, жию(ву)ть	будуть, будутъ жити, пожиють

5.2. Active Voice of the Verb.

Verbs manifest themselves most fully in the active voice. Verbs in the active voice have such forms:

Tense – past, present, future (*пиловався* (hurried), *пилююся* (hurries), *буду ся пиловати* (will hurry));

Person (*я никаву* (I look), *ты никаш* (you look), *вон никать* (he looks)),

Gender (*парадився* (he dressed – masc. gen.), *парадилася* (fem. gen.), *парадилося* (neut. gen.)),

Number (*шатовала* (she hurried), *шатовали* (we hurried)).

Verbs expressing an unfinished action answer to the question: *што робити?* (what to do?); verbs that mean a complete action answer to the question: *што зробити?* (what is to be done?)

According to this characteristics verbs are of two kinds – complete¹ and incomplete.

¹ In the Rusyn language the word «доконати» means «to finish with (psychologically), bring to hazard». Because of this the Ukrainian word «доконати» cannot be preserved in this “Grammar”.

Дійсвенный способ глаголів *быти, жити*

Лица	Часы русинського глагола		
Роды	Минулый	теперішньый	будущый
я	<i>быв им, жив им</i>	<i>єм, жіву</i>	<i>буду, буду жити, поживю</i>
я	<i>Была м, жила м</i>	<i>єм, жіву</i>	<i>буду, буду жити, поживю</i>
я	<i>Было -м, жило-м</i>	<i>єм, жіву</i>	<i>буду, буду жити, поживю</i>
Ты	<i>быв ись, жив ись</i>	<i>єсь (сь), жиєиш</i>	<i>будеш, будеш жити, пожиєиш</i>
Ты	<i>Была сь, жила сь</i>	<i>єсь (сь), жиєиш</i>	<i>будеш, будеш жити, пожиєиш</i>
Ты	<i>было сь, жило сь</i>	<i>єсь (сь), жиєиш</i>	<i>будеш, будеш жити, пожиєиш</i>
Вўн, ун	<i>Быв, Жив</i>	<i>Є, жіє</i>	<i>буде, буде жити, поживе</i>
Она	<i>Была, Жила</i>	<i>Є, жіє</i>	<i>буде, буде жити, поживе</i>
Оно	<i>было, жило</i>	<i>Є, жіє</i>	<i>буде, буде жити, поживе</i>
Мы	<i>были сьме, жили сьме</i>	<i>єсьме (сьме), жієсьме</i>	<i>будеме, будеме жити, поживеме</i>
Вы	<i>были сьте, жили сьте</i>	<i>єсьте (сьте), жієсьте</i>	<i>будете, будете жити, поживете</i>
Они	<i>были, жили</i>	<i>суть, жшо(ву)ть</i>	<i>будуть, будутъ жити, поживють</i>

5.2. Дійсвенный способ глагола

Майповніше ушиткі формы глагола проявляються у дійсвенному способі глагола. Туй они мають **формы**:

Часа– минувший, теперішньый, будущый (*пиловався, пилююся, буду ся пиловати*). *Ты ся попиловав ото купити, а я буду ся раз приника́ти.*

Лица (*я никаву, ты никаиш, вўн никать*). *Вўн ся ніка́ть мені прямо в очи, а я на ото нич не даю. Они ся нас так не лішать.*

Рода (*парадився, парадилася, парадилося*). *Она ся любить парадити, а вўн нѣит, айбо мы усі вто любеме.*

Числа (*шатовала, шатовали*). *Я шатовав и они шатовали – усі сьме шатовали закончити роботу до вечера.*

Глагол, што означає незаконченое дійство, одповідать на вопросы: *што робити?* а тот, што означає законченое дійство, одповідать на вопрос: *што зробити?* За сів характеристиків глаголы бывають двох видів– завершеного (укр.доконаного¹) авать незавершеного (укр.недоконаного).

¹ В русинському языкови слово «доковати» значить «добити (психологічно, довести до біды». Из за сего сесе, українськє, слово «доковати» не могло быти хосновано в сюй «Граматици».

The simple form of the verb corresponds to the complete form and answers to the question what has been done in the incomplete form the compound form of the verb— (што буду чинити? What shall I do?): *Пригласити-приглашати* (to invite) (from the noun *злас* (call) and the verb *зласити* (to call)¹), *писати* – *описувати* (to write), *співати* – *заспівувати* (to sing), *говорити* – *наговорювати* (to speak), *звідати-узвіддувати* (to enquire), *пофарблю* – *буду фарбити* (I will colour), *варити* – *уварювати* (to cook), *слухати* – *услуховувати* (to listen). *Возвістити* (to announce) (from the noun *вість* (news), *вістка* and verb *повісти* (to say)) – *возвіщати* (to declare) (from the verb *віщати* and the adjective *віщый*). *Обы жона віща, та пригласила бы їх усіх и не было бы біды.* (If the wife were to foresee she would have invited them all and there would be no harm.) *Віщый Олег знав многое наперед.* (Oleg who had the foresight knew many things ahead of time.) *Глашатай, ци пак по-русинськы, бохтарь, приглашав бубном людей на сільські зборы.* (The announcer, in the Rusyn language bokhtar, invited crowds of people to the village meeting.) *Ціле село гóлосив зыйтися до бирóва.* (I.Лецович. «Сільський бохтарь»). (‘The whole village was for to visit the village councillor. I. Letsovych.)

Обписувати стіны – йсе не хитрое діло, а красно писати ци малювати картины сесе є талант. (To paint the walls is not a cunning job but to paint pictures needs talent.) *Можеш зазвідати каждого про мене.* (You may ask everybody about me.) *Любив вун узвіддувати мене про життя в Карпатській Руси.* (He used to ask me about the life in Carpathian Russ.) *Мож правду говорити за чоловіка, а не наговорювати за нього.* (You can tell the truth about the husband but not spread lies about him.)

5.2.1. The Present Tense.

The present tense is used most frequently. Verbs in the present tense have two conjugations. The first conjugation in the third person has the ending *-ут -ют (вуть)*,

E. g.: *пилюєш-пилюються* (you hurry-they are hurrying), *штимують* (to fit), *костують* (they are feeding), *мудрують* (they are cogitating), *вакують* (they are plastering), *вандрують* (they are travelling), *позирають* (they are looking), *нікають* (they are peeping), *спіхують* (they are hurrying), *шатують* (they are rushing), *сміхуються* (they are laughing), *зирають* (they are looking into the mirror), *чвіркають* (they are spiting), *боксують* (they are polishing shoes), *натігаються* (they are looking out), *не збають* (they do not care), *клопають* (they are knocking), *вінчають* (they are marrying), *пакують* (they are packing).

Они пилюються в школу. (They are hurrying to school.) *Їм плятя штимує.* (The dress fits them well.) *Они костуються в столовій.* (They are eating in the canteen.) *Діти пак мудрують.* (Then children began to think tricks.)

¹The Rusyns have two similar verbs *зласити* (to give voice, to sing with voice, to call loudly), *пригласити* (to invite) (to call loudly or officially) and *голосити* (to bring to) or *заголосити* (to inform).

From here another Rusyn word *пригосітися* (to register).

Завершеному виду відповідать проста форма глагола (што вчиню?), а незавершеному – складена – (што буду чинити?): *Пригласити-приглашати* (од назывника *глас* и глагола *гласити*¹), *писати – обписувати, співати – заспівувати, говорити – наговорёвати, звідати-узвідбовувати, пофарблю – буду фарбити, варити – уварёвати, слухати – услухобувати. Возвістити* (од назывника *вість, вістка* и глагола *повідати*) – *возвіщати* (од глагола *віщати* и прилагательника *віщый*). *Обы жона віща, та пригласила бы їх усіх и не было бы біды. Віщый Олег знав многоє наперед. Глашатай, ци пак по-русинськы, бохтарь, приглашав бубном людей на сільські зборы. Цілоє село гóлосив зыйтися до бирóва.* (І.Лецович. «Сільський бохтарь»).

Обписувати стіны – йсе не хитроє діло, а красно писати ци малёвати картини сесе є талант. Можеш зазвідати каждого про мене. Любив вўн узвідбовувати мене про життя в Карпатській Руси. Мож правду говорити за чоловіка, а не наговорёвати за нёго.

5.2.1. Теперішний час. Прэзент.

Теперішний час є самым хоснованым. Глаголы в теперішньому часови мають дві дієодміны. І дієодміна має флексію: в 2 лицёви єднини *еш, еш*, а в 3 лицёви множини – *ют(ь) – ют(ь) (вуть)*,

Напримір: *пилуєш-пилуються, штимують, костуються* (укр. годуються), *мудрують, вакують, вандрують, позирають, нікають, спіхують, шатують, сміхуються, зиркають* (у зиркало. Укр.. дзеркало), *чвіркають, боксують* (укр. чистять обув), *натігаються, не збають, клопають, вінчають, пакують*,

Они пилуються в школу. Їм платя штимує. Они костуються в столовій. Діти пак мудрують.

¹ Русини мають два похожі глаголы *гласити* (давати голос, співати на гласы, кликати голосно), *пригласити* (покликати голосно ци офіційно) и *голосити* (укр. донести,) ци *заголосити* (русс. предать, сделать донос).

Удєть ищї єдно русин, слово *приголоситися* (русс. отметиться).

Они вакують стіны. (They are plastering walls.) *Они лем вандрують по світу.* (They are only travelling around the world.) *Діти зимѳв позирають в облоок.* (Children look through the window in winter.) *Они все нікають уважно под нѳгы.* (They always look under their feet.) *Жоны спіховали дома порядок, бо шѳтовали на вечурню.* (Women were cleaning house quickly because they were in a hurry for the evening divine service.) *Они ся сміхують из сирѳт, айбо ото гріх робити.* (They are laughing at orphans but it is a sin to do so.) *Дівкы часто зиркають в зиркало обыся червенилом почервеніти, а я « не кладу на личко червеніло, мене сонце в полю припалило».*(Русин. Співанка). (Girls often look into the mirror to put some rouge onto their faces but I do not have to put make up because I have got sunburnt in the field. Rusyn song). *Русины каждый рано боксуютья боксом.* (Every Rusyn polishes his shoes in the morning.) *Діти ся усе натігають у облоок.* (Children always look out of the window.) *Пяніці нич не збають про своє здорѳвля.* (Drunkurds are careless about their health.) *Русины усі вінчаються у церкви.* (All Rusyns get married in church.)

Notice: Many verbs of the first conjugation have regional (in Latoritsa valley) form with ending *вуть* instead of *уть, ють*. *Вакувуть* (they are plastering), *читавуть* (they are reading), *співавуть* (they are singing), *игравуть* (they are playing), *позиравуть* (they are looking), *бобравуть* (to beat about the bush).

Here are these verbal flexions in the Rusyn language for the first person singular –*ву* (*читаву* (I read), *збираву* (I take)) and the third person plural –*вуть* (*читавуть* (they read), *збиравуть* (they take)))? Let us note that verbs with the suffix –*ова-ти* *цімборовати* (to make friends) logically take the form –*ву*: *цімборуву* (my friends); *бировати-бировуєу* (to head – I am heading). *Лармовати-лармуєу* (to make noise-I make noise).

Они вакують стіны. Они лем вандрують по світу. Діти зимбв позирають в облоок. Они все нікають уважно под нбгы. Жоны спіхвали дома порядок, бо шатовали на вечурню. Они ся сміхують из сирбт, айбо ото гріх робити. Дівкы часто зиркають в зиркало обыся червенилом почервеніти, а я « не кладу на личко червеніло, мене сонце в полю припало». (Русин. Співанка). Русины каждый рано боксують ся боксом. Діти ся усе натігають у облоок. Пяніці нич не збають про своє здорбля. Русины усі вінчаються у церкви.

Примітимо: Многі глаголы 1-й дієодміны мають регіональну (у долині Латориці) форму з флексійбв на *вуть* замісто *уть*, *ють*. *Вакувуть, читаवуть, співавуть, игравуть, позиравуть, бабравуть.*

Ба удкїть у русинбв сисї глагбльні флексїї 1 лица єдныны–*ву* (*читаву, збираву*) и 3 лица множины –*вуть* (*читаवуть, збиравуть*)?

Сперва замітимо, што глаголы из суфіксом –*ова-ти* *цімборова́ти* уже логічно приймають форму на –*ву*: *цімборуву; бировати-бирову. Лармовати-лармуву.*

Педагогічна Рада учителів подкарпато-русинських шкбл. Засіданіє возглавляє директор русинських шкбл на Закарпаттю Сарканич Василь Васильович, заслужений діятель русинського движенія в Україні и признанія русинської національности. Слово має заслужений учитель України Алмашій Михайло Іванович.

As far as the logical transfer might be *-ова* to *-уєу*, thus the Rusyns have preserved the usage of this variant and the people themselves normalized it in the first person singular masculine gender *цімборуєу* (friend's), *бiруєу* (head's), *лармуєу* (I make noise) and in the third person plural: *цімборуєуть* (have friendship), *бiруєуть* (they head), *лармуєуть* (they make noise). The rest of verbal forms are the same in both local variants.

Precisely such is the form of the verb in *-а-ми*: *Спiвати-спiваєу* (to sing – I sing), *спiваєуть* (they sing). *Спилаати-спилаєу* (to spoon – I spoon), *спилаєуть* (they spoon). *Глядати-глядаєу* (to look for – I look for), *глядаєуть* (they look for).

In oral speech these variants are hard to distinguish but in writing it was brought to norm for the literary language in Maramorosh with final¹ *-у*, *-ю*, *цімборую*, *бiрую*, *лармую*.

But: very often monosyllabic verbs in *-иш*, *єш*, *уш* do not form this in *ють*, but only to *уть*. *Пишуть* (they write), *тешуть* (they hew), *чєшуть* (they itch), *тушать* (they put out fire), *глушать* (to stun), *душать* (they smother), *сушать* (they dry).

The second conjugation in the second person singular has the flexion *-иш*, but in the third person plural *-ат(ь)*, *ят(ь)*.

E. g.: *торносіи-тiрнiдсять* (you shake – they shake), *вiдиш-вiдять* (you see – they see), *ладiш-ладяться* (you prepare – they prepare), *вiдишя-вiдяться* (you quarrel – they quarrel), *гладiш-гладять* (you pat – they pat), *парадять* (they decorate), *лопонять* (they mutter), *корять* (they want), *харять* (they clean);

Note: these verbs do not take the flexion *-єу* in the first person singular and *ють* in the third person plural.

Сочачкы парадiли столы. (The aids laid the tables.) *Дiти торнiдсять сливiв обы попадiли сливки на землю.* (Children shake the prune tree for the plums to fall down.) *Они вже вiдять свою бiду.* (They foresee their misfortune) *Они ладяться у путь.* (They get ready to start the way.) *Нерозумнi сусiды вiдяться, а даколи и свазяються* (Unwise neighbours quarrel and sometimes curse). *Дiдик глiдить внука по головицi и розказує му казку.* (Granddad is patting grandson on the head telling him tales.) *Жоны ся люблять парадiти.* (Women like to attire.) *До празникiв треба дома всє похарiти* (The house needs to be cleaned by the holiday). *Гады сычать, грозячи острым язычком.* (Snakes hiss threatening with their thin tongue.)

5.2.2. Past Indefinite Tense. Non-perfect.

The verb of the simple past tense in the Rusyn language and in Subcarpathia (Transcarpathia) has the same form as in Church Slavonic Language with the exception of 1, 2, 3 persons masculine gender singular where the Rusyns within the last 60 years have firmly established the flexions *-ав*, *-ив*, *-ув* *-iв*, *-iв* instead of old Rusyn *-ал²*, *-ѣл*, *-ил*, *-ул*: *пиловѣл-пиловав* (he hurried), *лопонiв* (he talk), *ладив* (he repaired), *фiльвовѣв* (he joked), *фiтькав* (he whistle), *кiрчився* (he writhed), *постився* (he had a fast), *скоротив* (he contracted), *закiнув* (he turned), *заклiв* (he weaved), *залiтiв* (he flew), *свiскнув* (he whistled), *трiснув* (he brake), *лiснув* (he made a noise), *бєхнiв* (he drummed), *гiвкнув* (he barked), *дiркнiв* (he closed the door loudly), *ярєвав* (he worked in field in spring), *ингидовав* (he forgave), *мудровав* (he minded);

The rest of the forms of the simple past are the same with Church Slavonic Language ending on *-ил* plus the case flexions: *она робiла* (she worked), *оно робiло* (it worked), *(мы, вы, они) робiли* (we, you, they worked). Exceptions are those few verbs the root of which ends in *с*, *з*, *р*, *ж*, *к*, and labial *б*, *п*, *в*:

¹But still remains the right to use a local variant in *-ють*, especially in direct speech, or in citations, or in poems. Remember: the form in *-ють* is used by those Rusyns whose pronunciation is soft in the 1st person singular and in the 3rd person plural: *говорить, говорятъ*, but not *говорит, говорят* (they talk).

²Old form of the verb of the past indefinite in the 1st person singular *-ил* *-ал*, *-ил*, *ул*, remains without changings in Rusyns of Slovakia, Yugoslavia and Lemkivshchyna (Poland).

Покілько туй логічний перехід мўг бы быти из *-ова* на *-уву*, то русины и зхосновали сись варіант и сам народ унормовав себі форму в 1 лицєви муж. рода єднини *цїмборуву, бируву, лармуву* и в 3 лицєви множини: *цїмборувуть, бирувуть, лармувуть*. Остальні глагольні форми єднакі в обох локальних варіантах.

Иппен таку же форму мають и глаголы на *-ати*: *Спївати-спїваву, спївавуть. Спилати-спїлаву, спїлавуть. Глядати-глядаву, глядавуть*.

В бесїді сисї варіанты лем мало замїтні, або на письмі было рїшено унормувати для літературного языка мараморошський варіант¹ на *-у, -ю, цїмборую, бирую, лармую*.

Но: частїше односкладовї глаголы на *-иш, еш, уш* не образують сєй форми на *вуть*, а лем на *уть*. *Пишуть, тешиуть, чешиуть, тушиуть, глушиуть, душиуть, сушиуть*.

II дієодміна має флексїю: в 2-му лицєви єднини *иш*, а в 3 лицєви множини *-ат(ь), ят(ь)*.

Напримїр: *торносїш-тїрнїсять, вїдиш-вїдять, ладїш-ладяться, вадїшиш-вадїяться, глїдиш-гладяць* (русс. поглаживают), *парадять, лопоняць, кортяць, харяць*;

Примїтиме: Сисї глаголы не образують форму флексїї на *-ву* в 1 лицєви єднини и *вуть* в 3 лицєви множини.

Сокачки парадїли столы. Дїти торнїсять сливїв обы попїдали сливки на землю. Они вже вїдять свою бїду. Они ладяцься у путь. Нерозумнї сусїды вадяцься (русс. соряются), *а даколи и свазяються* (русс. доказывають один одному свою правоту). *Дїдик глїдить внука по голови и розказує* (укр. розповїдає) *му казку. Жоны ся люблять парадїти. До празникїв треба дома всї похарїти* (укр. привести до порядку, почистити, помити). *Гады сычать, грозячи острым язычком*.

5.2.2. Минувший простый час. Имперфект

Глагол простого минулого часа в русинському языкови на Подкарпатю (Закарпатті) має таку форму як и церковно-славянський язык кроме 1, 2, 3 лица мужського рода єднини, де у русинїв за послїднї 60 рокїв доста твердо установилася туй флексїя *-ав, -ив, -ув -їв, -їв* замїсть старорусинського *-ал², -ѣл, -ил, -ул*: *пиловад-пиловав, лопонїв, ладїв, фїгльовав, фїтькав, кїрчився, постився, скоротив, загнїв, заплїв, залїтїв, свїснув, трїснув, лїснув, бехнїв, гївкнув, дїркнїв, свиснув, ярївав, ингидовав, мудровав*;

Остальні форми минулого простого часа єднакі из церковно-славянським на *-ил* плїс флексїї родїв: *она робила, оно робило, (мы, вы, они) робили*.

Виключеням є тї немногї глаголы, основа котрых кончаєся на *с, з, р, ж, к*, и губнї *б, п, в*:

¹ Но обстася право широко хосновати туй и локальний варіант на *-вуть*, особливо у прямїй речї, ци в цїтатах, иппен у 1 лицєви єднини и 3 лицєви множини глаголы: *говорить, а не говорит*.

² Стара форма глагола минулого часа в 1 лицєви *-ил -ал, -їл, ул*, обсталася без змін в русинїв Словакї, Югословї и Лемковщини (Польша).

зусту-зув (to cry-cried); *тиснути-тіс* (to squeeze-squized), (and *тиснув*), *потис руку* (he shook a hand); *повиснути-повис* (to hang-hanged); *нести-ніс* (to carry-carried); *лізти-ліз* (to climb-climbed); *везти-вїз* (to drive-drove); *перти-пер* (to trudge-trudged); *терти-тер* (to grind-grinded); *могти-міг* (to can); *обскубти-обскуб* (*куруцю*) (to strip-he stripped the chicken); *услінути-услін* (to get blind-he got blinded); *прилинути-прилип* (to stuck-stucked); *схлинути-схлип* (to sob- he sobed); (but *погубити-погубів* (to loose-he lost), *дупкати-дупкав* (to knock-he knocked), *зупкати-зупкав*, *фуркати-фуркнув* (to sniff-he sniffed), *хлипати-хлипнув* (to sob-he sobbd), *зліпати-злип-зліпнув* (to look-a look-he looked));

The simple form of the past tense of the verb is formed by means of the flexions:

-ав -яв, -ив, -ів, -ув for the masc. gender in the 1, 2, 3 person singular.

Нїкав (looked), *ніскав* (he squeaked), *улляв* (he poured), *закляв* (he cursed), *привїв* (inoculated), *кривїв* (he bended), *летїв* (he flew), *свистїв* (he whistled), *завївсти-завїв* (to start-he started). (*Я, ты, вїн*): *луцив киндирицю* (he cleaned the corn), *бїв у крісу збона* (was in the roof of the bellfry), *спївав русинську спїванку* (he sang a Rusyn song), *читав твори Духновича* (he read books written by Dukhnovych), *ламав старї порядки* (he brake old rules), *розтрепав машину* (he crashed the car), *ссукав руку* (he hurted hand), *вїл рыкав* (ox shout), *косарь-косив* (mover-he moved), *валы валїв* (he mowed), *загусти-загүв* (he played(music)), *вихор задүв* (the wind blew), .

-ил+а, -ил+а, -ял+а for the feminine gender singular. *Она штриковала узоры на ручники и ткала покрүвці.* (She hooked patterns on the towels and knitted pillows.) *Зазвідала чоловіка.* (She asked her husband.) *Заглайшла конфлікт.* (She smoothed down the conflict.) *Стрийна утворила двері.* (Aunt open the door.) *Серна скрївила вітку скіпця.* (The deer ate the brunch of the tree.) *Зварила жонá борщ.* (The wife made borsch(cabbage soup).) *Улляла молоко.* (She poured the milk in.) *Завяла косиця.* (Faded flower.) *Застряла нога.* (Foot got stuck.) *Затяла балтїнка в дерево.* (The axe stuck in the tree.) *Заяла корову в поле.*(The cow was brought to field.) *Обняла дітїну.*(She hugged the child.)

-ал+о, -ял+о for the neuter gender.

Потя засвистало. (The bird twittered.) *Авто застряло.* (The car got stuck.)

-ил+и, -ил+и, -ял+и for the 1, 2, 3, persons in plural.

Вы не знали же мы построїили хыжу? (Did you not know that we had build a house?) *Они аршovali у кертї.* (They dug in the garden.) *Мы вже фрышиковали.* (We have had breakfast already.) *Вы вже ўпили воду?* (Have you drunk the water yet?) *Діти ся навчили писати.* (Children have learned to write.) *Они ўпали на бережок.* (They fell down on the bank.) *Мы ўпали из игры.* (We fell out of the game.) *Сусіды залляли бензин у машину.* (The neighbours filled oil into the car-tank.)

Поваркы-сокачки улляли попригаи у горниць. (The cook-aids poured soup into the pan.) *Майстры запаяли контакты проводів.* (The electricity man soldered the wire ends.)

Past simple tense in continious has preserved itself only in a few words and idiomatic constructions. E. g.:

Вїн (ун) шатовано дивиз собів. (He quickly made his way to.)

Тогда я идү (пїйшдв) ид нїму и вповїв им му што заслужив. (Then I went to him and told him all he deserved.)

Не тому ся хлїб пече кому ся рече. (He bakes the bread well who has been predicted to bake.)

The Rusyn of Yugoslavia have preserved to a greater extent the continious form in the past. They are customary for them in conversation e. g.: *рех ти о русинох.*

густи-гув; тиснути-тис, (і тиснув), потис руку; повиснути-повис; нести-ніс; лізти-ліз; везти-вўз; перти-пер; терти-тер; могли-мўг; обскубсти-обску́б (курицю); услі́ннути-услі́н; прили́пнути-прилип; схли́пнути-схлип; (но погубити-погубі́в, дупкати-дупка́в, гупкати-гупка́в, фуркати-фуркнув, хлипати-хли́пнув, гли́пати-глип-гли́пнув);

Формується простий глагол минулого часа из помўчўв флексі́й.

-ав -яв, -ив, -і́в, -і́в, -ув для муж. рода 1, 2, 3 лица єднини.

Ні́кав, ні́скав, улляв, за́кляв, за́клягав, приві́в, криві́в, леті́в, свисті́в, за́вєсти-за́вї́в. (Я, ты, вўн): лу́щив киндирицю, бив у крї́су збона, спі́гав русинську спі́ванку, читав твори́ Духновича, лама́в старі́ порядки, розтре́нав машину, ссука́в руку, вџл ры́кав, коса́рь косив- валы́ валі́в, за́густив-за́гу́в, вихор за́ду́в, .

-ал+а, -ил+а, -ял+а для жен. рода єднини.

Она штри́ковала́ узоры́ на ручники́ и тка́ла покрў́вці́. За́звідала́ чолові́ка. За́глайшла́ конфлі́кт. Стрї́йна утворі́ла двері́. Серна́ скрї́вила ві́тку скі́пця. За́варила́ жонá борцá. Улля́ла молоко́. За́вяля́ коси́ця. За́стряла́ нога́. За́тяля́ балтї́нка в дере́во. За́яля́ корову́ в поле́. Обня́ла ді́тїну.

-ал+о, -ял+о для серед.рода.

Потя́ засвиста́ло. Авто́ за́стряло́.

-ал+и, -ил+и, -ял+и для 1, 2, 3, лица́ множини.

Вы́ не зна́ли же́ мы́ пострї́или хы́жсу? Они́ ари́шovali у керті́. Мы́ вже́ фры́шиковали́. Вы́ вже́ ўпи́ли воду́? Дї́ти ся́ навчї́ли писати́. Они́ упали́ на бере́жок. Мы́ ўпали́ из игры́. Сусї́ды за́лляли́ бє́нзїн у машї́ну. Поваркы́-сокачкы́ ўлля́ли по́прїташ у горні́ць. Майстры́ запая́ли контакты́ провoдџв.

Давньый́ минувший́ простый́ час Аорист́ зостався́ у русинџв лем у немно́гих слова́х и фразеологі́чних констру́кціях. Напримі́р: Вўн (ун) шатовано́ двиг собџв. Тогда́ я іду́ (пўйшџв) ід нє́му и вповї́в им му́ што заслужив. Не́ тому́ ся хлі́б пече́ кому́ ся рече́ (вповї́ло, было́ сказано).

У бўльшџй мі́рі форми́ аориста́ присокотили́ русины́ Югославі́ї. У них они́ звичні́ у бесї́ді, напримі́р: *рех ти́ о русинох*.

The Modal Verbs.

The Rusyns have preserved the general Slavonic modal words *мусити* (must), *мочи* (can), *мати* (to have to) – in the meaning of possibility and also the Rusyn compound verbal construction: *Гонно быти* = can, may be.

But: *гѡден робити* (able to do), *гѡдна дѡстати* (able to find), *гѡдноє стати на нѡгы* (able to get up on feet), *гѡдни до слѡужбы* (able to serve).

There also exists the construction *чѡнно* + verb or pronoun:

Чѡнно ми з нѡго. (I wondered him.) *Чѡнный чоловик.* (A strange man he is.) *Чѡнно чути такоє.* (It is strange to hear that.) *Чѡнно спати у сѡсь час.* (It is surprising to be sleeping at such an hour.)

But: *чѡдний край* (Wonderful land); *чѡдна природа* (wonderful nature);

There also exist, though very seldom used, modal verbs *хѡтити* (to want), *начати* (to begin).

Хѡтити знати – *добрый звычай.* (If you want to know a good habit.) *Хѡтити помочи має каждеый.* (Everybody has to want to help.) *Начати робити –йсе вже дѡбре.* (To begin work – is already good.) *Вѡн начав мися любѡтити.* (I began to like him.)

(Eng.) *must be*=*мусить быти.* *Йсе ся мусить зробити.* (It must be done.)

(Eng.) *can be*=*може быти.* *Йсе вѡн може завтра (має силу) зробити.* (He will be able to do it tomorrow.)

(Eng.) *may be*=*гонно быти.* *Йсе гонно (возможно, допустимо) быти.* (Everything may be.)

(Eng.) *I may do*=*я можу (маю возмогу възможно) зробити.* (I may do it.)

5.2.3 Past Perfect Tense.

The Rusyn language has inherited the past perfect tense from the old Slavonic language as past complete tense which is formed by means of the verb in nonperfect and the auxiliary verb *быти* (to be).

E. g.: *творив им* (I had created), *читав им* (I had read) (CSL – *творил есмь, читал есмь*)

Church-Slavonic form of perfect				Rusyn form of perfect			
Gen ders	Masculine gender	Feminine gender	Neuter gender	Gende rs	Masculine gender	Feminine gender	Neuter gender
				Perso ns			
Singular							
1.Азь	<i>робил есмь</i>	<i>робила есмь</i>	<i>робило есть</i>	1.Я(І)	<i>робив им (I had worked)</i>	<i>робила м</i>	<i>робило- м</i>
2.Ты	<i>робил еси</i>	<i>робила еси</i>	<i>робило есть</i>	2.Ты (you)	<i>робив ись</i>	<i>робила сь</i>	<i>робило сь</i>
3.Он	<i>робил есть</i>	<i>робила есть</i>	<i>робило есть</i>	3.Вѡн (he)	<i>робив (є)</i>	<i>робила</i>	<i>робило</i>
Plural							
1.Мы	<i>робили есьме</i>			1.Мы (we)	<i>робили сьме</i>		
2.Вы	<i>робили есьте</i>			2.Вы (you)	<i>робили сьте</i>		
3.Они	<i>робили есть</i>			3.Они (they)	<i>Робили (суть)</i>		

Модальні глаголы

Русины хоснують до общеславянських модальних слів *мусити, мочи* (укр.могти), *мати* – в значеню возможности (росс. *иметь*, Eng. *have*), ищй й особенный русинський складений глагол: *Гонно быти* =*може, можливо, быти*. (Eng. *may be*). Но: *гѡден робити, гѡдна дѡстати, гѡдноє стати на нѡгы, гѡднѡ до слѡужбы*.

А также хоснуѡся конструкция *чѡнно* + глагол авать мѡстоназвыник: *Чунно ми з нѡго. Чунный (загѡдочный, непорозумѡлый) чоловик. Чунно чути такое. Чунно спѡти у сѡсь час*. Но: *чѡдный край; чѡдна природа;*

Хоснуютьсѡ як модальнѡ, хоть и рѡдше, глаголы *хотѡти, начати. Хотѡти знати – добрый звычай. Хотѡти помочи маѡ каждый. Начати робити –ѡсе вѡже дѡбре. Вѡн начав мисѡ любитѡ*.

(Eng.) *must be=мусить быти. Ёсе сѡ мусить зробити.*

(Eng.) *can be=може быти. Ёсе вѡн може завтра (маѡ силу) зробити.*

(Eng.) *may be=гонно быти. Ёсе гонно (возможно, допустимо) быти.*

(Eng.) *I may do=я можѡ (маѡ возмогу возможно) зробити*

5.2.3. Перфект. Минѡлый (завершѡный) час.

Русинський язык унаслѡдовав од старославянського языка и перфект, як минѡвший завершѡный час, якѡй сѡ образуѡ при помочи глагола в імперфект и помочного глаголы *быти*.

Напримѡр: *творив им, читав им* (ЦСЯ *творил єсмь, читал єсмь*)

Церковно-славянська форма перфекта				русинська форма перфекта			
роды лице	муж.род	жен род	Сер. род.		муж.род	жен род	сер.род
Єднина							
<i>Азъ</i>	<i>Робил єсмь</i>	<i>робила єсмь</i>	<i>Робило єсть</i>	<i>Я</i>	<i>робив им</i>	<i>робила м</i>	<i>робил ом</i>
<i>Ты</i>	<i>Робил єси</i>	<i>робила єси</i>	<i>Робило єсть</i>	<i>Ты</i>	<i>робив ись</i>	<i>робила сь</i>	<i>робило сь</i>
<i>Он</i>	<i>Робил єсть</i>	<i>робила єсть</i>	<i>Робило єсть</i>	<i>Вѡн</i>	<i>робив</i>	<i>робила</i>	<i>робило</i>
Множина							
<i>1Мы</i>	<i>робили єсьме</i>			<i>1Мы</i>	<i>робили сьме (аж исьме)</i>		
<i>2Вы</i>	<i>робили сьте</i>			<i>2Вы</i>	<i>робили сьте (аж исьте)</i>		
<i>3Они</i>	<i>робили єсть</i>			<i>3Они</i>	<i>Робили (суть)</i>		

The Rusyn language has preserved the form and the structure of the perfect (past perfect tense) in 2 persons of feminine and neuter genders singular and we can see the old form of the verb: *робила сь* (She had worked), *читала сь* (she had read), *робило сь*, *читало сь*. And in plural – in all persons: *робили сьме* *робили сьте*. *Они дома суть*. (They are at home.)

The perfect form of the verb in the Rusyn language is formed by means of the suffixes *-ив*, *-ил-*, *-ав*, *-ал-*; and the auxiliary verb *быти* (to be) in 1st and 2nd persons singular and plural. Unlike the Church-Slavonic language the pronouns of Rusyn language have fallen out and instead the verb *быти* (be) is used (*я-им*, *м*, *ты-ись*, *сь*, *мы-сьме*, *вы-сьте*).

E. g.: Ukr. *я читав* - Russ. *я читал* - CSL *читал єсмь* - Rusyn *читав им*.¹(I had read). The formation of the third person singular is similar with nonperfect form. But the auxiliary verb *быти* (to be) is used in the 3rd person singular: *Василь є дѡма*. (Vasyl is at home.) *Дѡма є Василь?*(Is Vasyl at home?) *Він є туй свѡй*. (He is quite at home here.) *Газета є помочником*. (Newspaper is an aid.) *Дитина є благом для фамилії*. (Child is happiness for the family.)

Very often the Rusyns use the auxiliary verb in the third person singular *суть*. *Они суть дома*. (They are at home.) *Де суть твої діти Марьо?* (Where are your children Maria?) *Дома суть!*(They are at home!)

Perfect is usually used in conversation, in writing it is used according to the structure of the sentence².

The auxiliary verb may be before or after the notional verb. Very often the auxiliary verb is attached to the noun which comes before the notional verb. This helps the Rusyn speech to asquire lightness of pronunciation in complex structures. Understanding the speech of a Rusyn is very complicated in all its varied forms but not for a born Rusyn, the same holds good even for the youngsters: *Діло совершив им=діло м совершив* (I have committed something.); *Правду м казав=казав им правду* (I have told the truth); *Тромфа м (помѡчний глагол) му (містоназівник) вказав=указав им му трѡмфа* (I show him where the truth is); *Написала сь (помѡчний глагол) му (містоназівник) письмо=Письмо сь му написала?* (Have you written a letter to him?) *Дўстали сьте ми книгу=книгу сьте ми дўстали?*(Have you managed to get the book for me?) *Вповів ись юй правду=правду сь юй вповів*. (You told her the truth.) *Исправив ись хыжу=хыжу сь исправив?* (Have you repaired the house?) *Побоксовав ись топанкы =топанкы сь побоксовав?* (Have you polished the shoes?) *Сказіла сь банку=банку сь сказіла*. (You have broken the pot.) *Изеўнуло сься из копици=Из копици сься изеўнуло?* (Has it emerged from the pile?) (Where the construction *сься=сь* is an auxiliary verb +*ся* the reflexive particle.)

¹ Slovaks have the form *сам*, and Slovak Rusyns – *ем*.

² It is very flexible and unites Rusyn speech very well. And, the more so, this is the main evidence of the existence of the live Rusyn language and the reality of its users. They are the Subcarpathian Rusyns as the most ancient Slavs of Tyso-Danube areal.

Показательно, што именно форму и структуру перфекта (минувший завершённый час) русинський язык май сохранив у 2 лицёви жен. и середнёго рода еднини, де чисто показуея сохранена стара форма глагола. Пишесе форма помочного глагола *быти* усе оддільно од смыслового, обы еї не пўтати из вертальнўв частицьбўв *-ся*: *робидѡ съ, читѡдѡ съ, робидѡ съ, читѡдѡ съ*. И в множині – у всїх лицах: *робили съме робили съте. Аж исьме готовї, то йдїм. Вашї дома суть? Они суть дома. Дїти мїи суть чеснї.*

Перфект глагола русинського языка образуея при помочи суфіксбўв – *-ив, -ил-, -ав, -ал-*; и глагола *быти* в 1 и 2-у лицю еднини и множини. Причому, на одмїну од церковно-славянського, мїстоназываетик (росс.-местоимение) русинського языка у одповїднїй формї туй цїлком выпадае, а ёго мїсия ясно передаея в формї помочного глагола *быти* (*я-им, м, ты-ись, съ, мы-сьме, вы-сьте*).

Напримїр: укр. *я читав* - росс. *я читал* - ЦСЯ *читал есмь* - русин. *читав им*.¹ Форма же 3 лица еднини Перфекта е лем даколи еднѡка из Имперфектом, бо й до днесь активно ся хўснуе помочный глагол *быти* и у 3-му лицёви еднини: *Василь е дѡма. Дѡма е Василь? Вўн е туй свўй. Газета е помочником. Дїтина е благом для фамилїї.*

Практично всї русины хўснующь помочный глагол 3 лица и у множині *суть. Они суть дома. Де суть твѡї дїти Мѡрьѡ? Дома суть!*

Форма перфекта хўснуея май часто в уснѡй бесїдї, а на письмї – по складу реченя².

Помѡчный глагол може быти у пред авать у постопозициї до смыслового глагола. Дуже часто помочный глагол бере на себе называетик, што стойить перед смысловым глаголом, а вся бесїда русина приобритае легкость произношеня при доста складнѡй формї. Порозумїти реч русина в сих формах практично невозможно не русинам и дуже легко даже русинськым дїтям: *Дїло совершив им=дїло м совершив; Правду м казав=казав им правду; Тромфа м (помочный глагол) му (мїстоназываетик) вказав=указав им му трѡмфа; Написала съ (помочный глагол) му (мїстоназываетик) письмо=Письмо съ му написала? Дўстали съте ми книгу=книгу съте ми дўстали? Вповїв ись юй правду=правду съ юй вповїв. Исправив ись хыжу=хыжу съ исправив? Побоксовав ись топанкы =топанкы съ побоксовав? Сказїла съ банку=банку съ сказїла. Изсўнуло съся из копици=Из копици съся изсўнуло?* (Де конструкция *съся=съ* (помочный глагол) *+ся* (вертальна частица).

¹ Словакы мають туй форму *сам*, а словацкї русины – *ем*.

² Она (їса форма) дуже пластична и красно зязуе русинську бесїду. А, головное, їсе е унікальным признаком екзистенциї живого русинського языка и реальности бытїя ёго хўснователїв – подкарпатських русинїв, як самых древнїшших славян Тисо-Дунайського ареала.

5.2.4. Past Perfect Tense.

The Rusyns have the form of the past perfect continues tense which is very rarely used but it is important for the reproduction of a sequence of actions. It is formed in two ways:

1. With the help of perfect and auxiliary verb *быти* (to be). *Ходив им був по Америці криста крижом.*(Іван Лецович). (I had been traveling all over America. Ivan Letsovyeh). *Любив им був мати дітей докі м ищї був молодый.* (I had been loving children when I was young.) *Знав ись був сєго чоловіка змолоду?* (If only you had known him as a young man?) *Могли сьме были ищї позавчора ото поладити.* (We could have done this the day before yesterday.) *Любили сьте были быти тогды з нами.* (You had loved to be with us then.)
2. By means of corresponding pronoun and auxiliary verb *быти* (to be). *Я гадав був хоть што зробити з ним.* (I thought I could do everything with him.) Compare: *Гадав им був хоть што зробити з ним.* (I had thought to do something with him.)

Я знав був сись вопрос до днеська. (I had known this question by now.) *Він любив був сесе купити.* (He liked to buy this.) *Мішо знав був того вчора всє.* (Misha knew all this yesterday.) *Вы позирали были из гори на них, докі сьме не прийшли.* (You had been looking at them from the hill until we came.)

5.2.5. Future Tense of the Verb.

The Future Tense is formed in different ways¹ by means of:

1. - prefix which is added to the verb in the present tense: *пишеме-напишеме* (we write – shall write), *робить-поробить* (smb does – smb will do), *звідать-завідать* (asks – will ask), *спилать – одспилать* (to fill), *сочить – посочить* (to recommend) (*порекомендує*); *ладиться-поладиться* (to prepare).
2. - the infinitive of the main verb and the auxiliary verb *быти* in Future Tense: *я буду робити* (I will work), *ты будеш спилати* (you will spoon), *она буде ляскати* (she will shout), *оно буде варчати* (she will grumble), *мы будеме звертати* (we will turn back), *они будуть шатовати* (they will be in a hurry), *возик буде цорконіти* (the wagon will creak).

The modal verbs *маву* (*маю*), *хочу*, *начну* plus the notional verb as an infinitive. This form means that this unfinished action can exist in the future but has to be finished:

Мати (to have to): *я маву (маю) зробити сисю роботу.*(I have to do this work.). *Ты маєш сесе ищї довести до кўнця.* (You have to complete it.)

¹In the Ukrainian language there exists such an artificial form of the future tense with the auxiliary word *муть*, which sounds rough in the Rusyn language. Because the word *муть* means something not clean, that is not transparent: *вони їстимуть* (they will eat), *читатимуть* (to read), *братимуть* (to take), *співатимуть* (to sing), *лизатимуть* (to lick) etc.

5.2.4. Давно минулий час. Плюсquamперфект.

Русини мають и форму давноминувшого часа котра ся рідко хоснує, но важна при передачі послідовных дійств, особливо в біблейських текстах. Образуєся двома способами:

1. При помочи перфекта и помочного глагола *быти* в Імперфекті и лем рідко при помочи старої форми аориста *бех*, што перейшло у русинів у форму *бых*. Ходив им быв (бых) по Америці криста крижом.(Іван Лецович). Любив им быв (бых) мати дітей докі м ищі быв молодой. Знав ись быв сёго чоловіка ззамолоду? Могли сьме были ищи позавчора ото поладити. Любили сьте были быти тогды з нами.

2. При помочи одповідного, містоназавника, смыслового глагола и помочного глагола *быти* в Імперфекті. Я гадав быв хоть што зробити з ним. Порунайте: Гадав им быв хоть што зробити з ним.

Я знав быв сись вопрос до днеська. Вўн любив быв сесе купити. Мишо знав быв тото вчора всё. Вы позирали были из горі на них, докі сьме не прийшли. Форма глагола *бых* хоснуєся при образованю условного способа глагола.

5.2.5. Будущый час глагола. Футур.

Будущый час глагола образуєся разныма¹ способами при помочи:

1. префікса што добавляєся до глагола в теперішнєму часови:
пишеме-напишеме, робить-поробить, звідать-зазвідать, спилать-одспилать, сочить-посочить (порекомендує); ладиться-поладиться.

2. при помочи форми інфінітива главного глагола и помочного глагола *быти* в формі будущего часа: *я буду робити, ты будеш спилати, она буде ляскати, оно буде варчати, мы будеме звертати, они будуть шатовати, возик буде цорконіти.*

При помочи модальных глаголів *маву (маю), хочу, начну* плюс смысловый глагол в формі інфінітива. Сися форма значила, што трывати може йсе незавершеное дійство в будуцому, айбо має ся закончити:

Мати: *я маву (маю) зробити сисю роботу.*
Ты маши сесе ищі довести до кўнця.

¹ В украинській мові є така нова (шкільна и штучна) форма будущего часа з допоміжним словом *муть*, яке не естетично звучить по русинськы. Бо слово *муть* означас в русинів шбсь мутнос, нечистое, непрозрачнос: *вони їстимуть, читатимуть, братимуть, співатимуть, лизатимуть і т.д.*

Она має ся вернути навчас. (She has to return in time.)

Они ся мавуть (ють) покаяти за йсе. (They have to repent for this.)

Хочу (to want/to be willing):

Я хочу одспелати дзямю. (I want to pour out the liquid.) *Ты хочеш прийти ид нам.* (You want to come to us.)

Вўн(ун)не хоче ся ици женити. (He does not want to get married yet.)

Вы хочете ся одавати, а я нўйт. (You want to get married but I don't.)

Начну (to begin)

Ўдкить я начну плакати за грїхы? (Where do I begin to cry for my sins?).

Ты начнеш скїпїти дїтей завтра. (You will start injecting children tomorrow.)

Она нїраз начне бесїду про свою хворобу. (She will right now begin talk about her illness.). *Мы начнеме копати ўдкить.* (We shall start digging from here.)

The reflexive verbs have also the future tense form. The particle *ся* remains at the end of the first variant and follows the auxiliary verb in the second variant. *пилуєся-попилуєся-буде ся пилувати* (hurry-will hurry- will be hurrying), *ладїться – ўладїться- буде ся ладити* (he prepares - will prepare-will be preparing), *шорїться-пошорїться- буде ся шорити* (is cleaned – will clean– will be cleaned).

The particle *ся* can be used in the end of the verb in the second variant, too: *буде пилуватися* (will be hurrying) but this happens rarely depending on the purpose of speech. The Remnant of the ancient complex forms of the future tense have not been preserved in the Rusyn language any more.

5.2.6. Paradigms of Regular Verbs.

Verbs of the Rusyn language are like verbs of other Slavonic languages and have two conjugations, which differ one from the other by means of two endings in the second person singular:

The 1-st conjugation *-аш, -еш, -еш* (in the 3rd person plural *уть ють* or *вуть*): *глядаш*¹ (look for), *зїдаш* (you ask), *даш* (you give), *їш* (you eat), *збираш* (you gather), *чешеш* (you comb), *мешеш* (you trim), *одповїш* (you answer), *фїлюєш* (you joke), *махлюєш* (you cheat).

The 2-nd conjugation ends on *-иш* (in the 3 person plural – *ать, ять*): *сокотиш* (you guard), *морконїш* (you mutter), *варїш* (you boil), *гнявїш* (you make angry), *влетиш* (you), *хвалиш* (you praise), *гнївиш* (you make anger).

The 1-st Conjugation (Present tense).

Persons: *быти* (to be), *жити* (to live), *честувати* (to honor), *хосновати* (use).

Я (I)	<i>см</i>	<i>жию(ву)</i>	<i>честую(ву)</i>	<i>хбсную(ву)</i>
Ты (you)	<i>єсь(сь)</i>	<i>жиєш</i>	<i>честуєш</i>	<i>хбснуєш</i>
вўн (ун) (he),				
она, оно (she,it)	<i>є</i>	<i>жиє</i>	<i>честує</i>	<i>хбснує</i>
мы (we)	<i>єсьме (сьме)</i>	<i>жиєме</i>	<i>честуєме</i>	<i>хбснуєме</i>
вы (you)	<i>єсьте (сьте)</i>	<i>жиєте</i>	<i>честуєте</i>	<i>хбснуєте</i>
они (вни) (they)	<i>суть</i>	<i>жиють(вуть)</i>	<i>честують(вуть)</i>	<i>хбснують(вуть)</i>

¹Ukrainian language does not have the verb *глядати* (росс. Искать-to look for), but has the verb formed from the Rusyn: *оглядати, глянути, поглянь* (look), but with another meaning-дивитися, роздивлятися (Russ. смотреть, осматривать-to look).

Хочу: *Она має ся вернути навчас.
 Они ся мавуть (ють) покаяти за йсе.
 Я хочу одспелáти дзямю.
 Ты хочеш прийти ид нам.
 Вўн(ун)не хоче ся ищї жєнити.
 Вы хочете ся одавати, а я нїйт.
Нáчну *Ўдкїть я начну плакати за грїхы?
 Ты начнеш скїпїти дїтей завтра.
 Она нáраз начне бесїду про свою хворóту.
 Мы начнеме копати ўдсїть.**

Возвратні глаголы также образуют форму будущего часа. Причому, частица *ся* зостаєся на концї смыслового глагола в єдному варіанті (из префіксом) и слїдує за помочным глаголом *быти* – у другому: *пилюєся-попилўєся-буде ся пиловати, ладїтьєся – ўладитьєся- буде ся ладити, шоритьєся-пошоритьєся- буде ся шорити.*

Мож хóсновати частицю *ся* в кўнцї глагола и в другому варіанті *буде пиловатися*, но йсе быває рїдше и диктуєся практичнóстьбв бесїды.

Остáтки форм древнїєй складнóй формы будущего часа не обстáлися у русинóв.

5.2.6. Парадїгмы регулярных глаголóв

Глаголы русинського языка похожі на глаголы инших славянських языкóв и мають двї дієодміны, які рїзнятьєся по двом флексїям у 2 лицєви єдинны:

1-а дієодміна –*аш, –еш, –єш* (и 3 лицєви множинны *уть ють* ци *вуть*): *глядаш¹, звїдаш, даш, їш, збираш, чєшєш, тєшєш, одповїш, фїглюєш, махлюєш, .*

2-га дієодміна на –*иш* (и в 3 лицєви множинны *ать, ять*): *сокотиш, морконїш, варїш, гнявїш, влєтиш, хвалиш, гнївиш.*

1-а дієодміна (теперїшньый час)

Лиця:	<i>быти,</i>	<i>жсити,</i>	<i>чєстовати,</i>	<i>хосновати.</i>
я	<i>єм</i>	<i>жсїю(ву)</i>	<i>чєстїю(ву)</i>	<i>хбснїю(ву)</i>
ты	<i>єсь(сь)</i>	<i>жсїєш</i>	<i>чєстїєш</i>	<i>хбснїєш</i>
вўн (ун),				
она, оно	<i>є</i>	<i>жсїє</i>	<i>чєстїє</i>	<i>хбснїє</i>
мы	<i>єсьме (сьме)</i>	<i>жсїєме</i>	<i>чєстїєме</i>	<i>хбснїєме</i>
вы	<i>єсьте (сьте)</i>	<i>жсїєте</i>	<i>чєстїєте</i>	<i>хбснїєте</i>
они (внї) суть		<i>жсїю(ву)ть</i>	<i>чєстїю(ву)ть</i>	<i>хбснїю(ву)ть</i>

¹ Укр. мова не знає сєго глагола *глядати* (росс. *искать*), йїбо знає глаголы творєні од русинського: *оглядати, глянути, поглянь*, але уже з новим значєням-дивитєся, роздивлятьєся (росс. *смотреть, осматривать*).

The 1-st Conjugation (Past tense).

Persons: verbs *быти* (to be), *жити* (to live), *честовати* (to honor), *хосновати* (to use).

я	<i>быв (им)</i>	<i>жив</i>	<i>честова́в</i>	<i>хоснова́в</i>
ты	<i>быв (ись)</i>	<i>жив</i>	<i>честова́в</i>	<i>хоснова́в</i>
вѣн (ун),	<i>быв</i>	<i>жив</i>	<i>честова́в</i>	<i>хоснова́в</i>
она,	<i>была (сь)</i>	<i>жила</i>	<i>честовала</i>	<i>хосновала</i>
оно	<i>было(сь)</i>	<i>жило</i>	<i>честовало</i>	<i>хосновало</i>
мы	<i>были (сьме)</i>	<i>жили</i>	<i>честова́ли</i>	<i>хоснова́ли</i>
вы	<i>были (сьте)</i>	<i>жили</i>	<i>честова́ли</i>	<i>хосну́ете</i>
они	<i>были</i>	<i>жили</i>	<i>честова́ли</i>	<i>хоснова́ли</i>

The 1-st Conjugation (Future tense).

Future tense of the verbs of the first conjugation is formed by adding the auxiliary verb *быти* (to be) to the infinitive of the notional verb or by adding the prefix in the nonperfect to the verb in the Present tense. *Я буду жити, честовати* (I will live, honor); *вѣн поживе* (he will live) (*заживе, одживе, переживе, доживе, наживе, поживе*) *почестуе*.

я	<i>буду</i>	<i>(буду) жити</i>	<i>честовати</i>	<i>хосновати</i>
ты	<i>будеш</i>	<i>(будеш) жити</i>	<i>честовати</i>	<i>хосновати</i>
вѣн, (ун)				
она, оно	<i>буде</i>	<i>(буде) жити,</i>	<i>честовати</i>	<i>хосновати</i>
мы	<i>будеме</i>	<i>(будеме) жити,</i>	<i>честовати</i>	<i>хосновати</i>
вы	<i>будете</i>	<i>(будете) жити,</i>	<i>честовати</i>	<i>хосновати</i>
они (вни)	<i>будуть</i>	<i>(будуть) жити,</i>	<i>честовати</i>	<i>хосновати</i>

Paradigm of the Verbs of the 2-nd Conjugation –иш (Present tense)

Persons:

я	<i>хочу</i> (want)	<i>сокочу</i> (guard)	<i>паражу</i> (decorate)
ты	<i>хочеш</i>	<i>сокотиш</i>	<i>парадиш</i>
вѣн (ун) она, оно	<i>хоче</i>	<i>сокотить</i>	<i>парадить</i>
мы	<i>хочеме</i>	<i>сокотиме</i>	<i>парадиме</i>
вы	<i>хочете</i>	<i>сокотите</i>	<i>парадите</i>
они	<i>хотять</i>	<i>сокотять</i>	<i>парадят</i>

2-nd Conjugation (Past tense)

Persons and genders:

I. Sin. masc.	я	<i>хотів им,</i>	<i>сокотив им</i>	<i>парадив им</i>
Feminine	Я	<i>хотіла м</i>	<i>сокотила м</i>	<i>парадила м</i>
Neuter	Я	<i>хотіло м</i>	<i>сокотило м</i>	<i>парадило м</i>
II. sin.	ты	<i>хотів ись</i>	<i>сокотив ись</i>	<i>парадив ись</i>
	Ты	<i>хотіла сь</i>	<i>сокотила сь</i>	<i>парадила сь</i>
	Ты	<i>хотіло сь</i>	<i>сокотило сь</i>	<i>парадило сь</i>
III. sin.	Вѣн(ун)	<i>хотів</i>	<i>сокотив</i>	<i>парадив</i>
	она,	<i>хотіла</i>	<i>сокотила</i>	<i>парадила</i>
	оно	<i>хотіло</i>	<i>сокотило</i>	<i>парадило</i>
I. plural	мы	<i>хотіли сьме</i>	<i>сокотили сьме</i>	<i>парадили сьме</i>
II. plural	вы	<i>хотіли сьте</i>	<i>сокотили сьте</i>	<i>парадили сьте</i>
III. plural	они	<i>хотіли(суть)</i>	<i>сокотили(суть)</i>	<i>парадили(суть)</i>

І-а дієодміна (минулий час)

Лиця:	глаголы	быти, жити,	честовати,	хосновати.
я	<i>быв (им)</i>	<i>жив</i>	<i>честова́в</i>	<i>хо́сновáв</i>
ты	<i>быв (ись)</i>	<i>жив</i>	<i>честова́в</i>	<i>хо́сновáв</i>
вўн (ун),	<i>быв</i>	<i>жив</i>	<i>честова́в</i>	<i>хо́сновáв</i>
она,	<i>была (сь)</i>	<i>жила</i>	<i>честовала</i>	<i>хосновала</i>
оно	<i>было(сь)</i>	<i>жило</i>	<i>честовало</i>	<i>хо́сновáло</i>
мы	<i>были (сьме)</i>	<i>жили</i>	<i>честова́ли</i>	<i>хо́сновáли</i>
вы	<i>были (сьте)</i>	<i>жили</i>	<i>честова́ли</i>	<i>хо́снуете</i>
они	<i>были</i>	<i>жили</i>	<i>честова́ли</i>	<i>хо́сновáли</i>

І-а дієодміна (будущый час)

Будущый час глаголѡв І-ої дыеодміны утворюєся додаванѣм одмінѣваного глагола **быти** до інфінітива смыслового глагола, авать добавленям до глагола теперішнѣго часу в імперфекті префікса. **Я буду жити, честовати; вўн поживе (заживе, одживе, переживе, доживе, наживе, поживе) почестует.**

я	буду	(буду) жити	честовати	хосновати
ты	будеш	(будеш) жити	честовати	хосновати
вўн, (ун)				
она, оно	буде	(буде) жити,	честовати	хосновати
мы	будеме	(будеме) жити,	честовати	хосновати
вы	будете	(будете) жити,	честовати	хосновати
они (вни)	будуть	(будуть) жити,	честовати	хосновати

Парадігмы глаголѡв ІІ-ої дыеодміны –иш (теперішннѣй час)

Лиця:

я	<i>хочу</i>	<i>сокочу</i>	<i>паражу</i>
ты	<i>хочеш</i>	<i>сокотиши</i>	<i>парадиши</i>
вўн (ун)			
она, оно	<i>хоче</i>	<i>сокотить</i>	<i>парадить</i>
мы	<i>хочеме</i>	<i>сокотиме</i>	<i>парадиме</i>
вы	<i>хочете</i>	<i>сокотите</i>	<i>парадите</i>
они	<i>хотять</i>	<i>сокотять</i>	<i>парадят</i>

ІІ-ої дыеодміны (минувшый час)

Лиця и роды:

І. ед.муж.	<i>я</i>	<i>хотів им,</i>	<i>сокотив им</i>	<i>парадив им</i>
Жен.	<i>Я</i>	<i>хотіла м</i>	<i>сокотила м</i>	<i>парадила м</i>
Серед.	<i>Я</i>	<i>хотіло м</i>	<i>сокотило м</i>	<i>парадило м</i>
ІІ. ед.	<i>ты</i>	<i>хотів ись</i>	<i>сокотив ись</i>	<i>парадив ись</i>
	<i>Ты</i>	<i>хотіла сь</i>	<i>сокотила сь</i>	<i>парадила сь</i>
	<i>Ты</i>	<i>хотіло сь</i>	<i>сокотило сь</i>	<i>парадило сь</i>
ІІІ. ед.	<i>Вўн(ун, хотів</i>		<i>сокотив</i>	<i>парадив</i>
	<i>она, хотіла</i>		<i>сокотила</i>	<i>парадила</i>
	<i>оно хотіло</i>		<i>сокотило</i>	<i>парадило</i>
І. множ.	<i>мы</i>	<i>хотіли сьме</i>	<i>сокотили сьме</i>	<i>парадили сьме</i>
ІІ. множ.	<i>вы</i>	<i>хотіли сьте</i>	<i>сокотили сьте</i>	<i>парадили сьте</i>
ІІІ. множ.	<i>они</i>	<i>хотіли(суть)</i>	<i>сокотили(суть)</i>	<i>парадили(суть)</i>

The 2-nd Conjugation (Future tense)

Similar to the verbs of the first conjugation the future tense can be formed with the help of the auxiliary verb *буду* (to be) and the notional verb; also by means of the prefix which is added to the verb in nonperfect of present time.

E. g.: *я буду хотіти* (I shall want), *захочу (розхочу, не захочу), буду сокотити* (I will guard), *посокочу, попаражу* (I will decorate).

Я	(<i>буду</i>) <i>хотіти</i> (I'll want)	сокотити (I'll guard)	парадити (I'll decorate)
Ты	(<i>будеш</i>) <i>хотіти</i>	сокотити	парадити
В'н, (ун)			
она, оно	(<i>буде</i>) <i>хотіти</i>	сокотити	парадити
Мы	(<i>будеме</i>) <i>хотіти</i>	сокотити	парадити
Вы	(<i>будете</i>) <i>хотіти</i>	сокотити	парадити
Они	(<i>будуть</i>) <i>хотіти</i>	сокотити	парадити

5.2.7. Paradigms of Irregular Verbs.

Verbs with base in *-и* form the past tense irregularly

Root letter	Infinitive	Nonperfect		
		в'н(ун) (he)	Она́ (she)	Онó (it)
-с	Густи (to buzz), Вести (to lead), Цвісти (to bloom), Скубсти (to pluck)	гув, в'ув, цвів, скуб	Гула велá цвіла скубла	Гу́о велó цвіло скубло
з	Грызти (to gnaw), Везти (to drive) Лізти (to climb),	Грыз в'уз ліз	Грызла везла лізла	Грызло везло лізло
р	Ўтерти (to wipe), пérти (to trudge) Умерти (to die) здерти (to strip)	Ўтер Пер умер здер	утерла перла умérла здérла	утерло пérло умérло здерло
чи	Лячи (to lie), Мочи (to can), Стрычи (to cut) Уречи (to say)	ляг м'уг стрыг урік	лягла могла стрыгла уреклá	лягло могло стрыгло уреклó
ну	Загынути (to die) Досягнути (to reach)	Загыб Досяг	Загыбла Досягла	Загыбло Досягло
ну	Двігнути (to move), Лягнути (to lie) Устигнути (to be on time) ззягнути(ся) (to get cold) Клякнути (to spoil) Потиснути (to press) Загáснути (to die out)	Двиг ляг устиг ззябся кляк(нув) потис загáс(огин) (fire)	Двігла лягла устигла ззяблася клякла(нула) потисла загасла	Двігло лягло устигло ззябло клякло(нуло) потисло загасло

The irregular verbs have different forms in different tenses and persons.

Їсти=їв, їла, їло, їм, їж, їсть, їме, їсте, їдять, їзістé, їзімé, їзіти=їзіти, їдак (eat); *речи, рек, рекох, рекла, рекло, реку, речеш, рече, речуть, уречетé* (say).

II-ої дьєодміны (будущый час)

Так само як и глаголы I-ої дьєодміны будущый час може формоватися при помочи глагола *буду* и смыслового глагола, а также – при помочи префікса до глагола в імперфекті теперішнього часа.

Напримір: *я буду хотіти, захочу (розхочу, не захочу), буду сокотити, посокожу, попаражу.*

Я (буду) хотіти сокотити парадити

Ты (будеш) хотіти сокотити парадити

Вўн, (ун)

она, оно (буде) хотіти сокотити парадити

Мы (будеме) хотіти сокотити парадити

Вы (будете) хотіти сокотити парадити

Они (будуть) хотіти сокотити парадити

5.2.7. Парадігмы нерегулярных глаголів.

Глаголы из основѡв на –и творять минувший час нерегулярно

кѡрінѡва	Інфінітив	Імперфект		
		вўн(ун)	она	онѡ
-с	<i>Густѡ, вестѡ, цвѡсти, скубѡсти</i>	<i>Гув, вўв, цвѡв, скуб</i>	<i>гула велá цвѡла скубла</i>	<i>гуло велѡ цвѡло скубло</i>
-з	<i>грызѡти, везѡти, лѡзѡти,</i>	<i>грыз вўз лѡз</i>	<i>грызла везла лѡзла</i>	<i>грызло везло лѡзло</i>
-р	<i>Ўтерѡти, пѡрти умерѡти, здерѡти</i>	<i>ўтер пер умер здер</i>	<i>утерла перла умѡрла здерла</i>	<i>утерло пѡрло умѡрло здерло</i>
-чи	<i>лячи, мочи, стрычи, уречи</i>	<i>ляг мўг стрыг урек (урѡк)</i>	<i>лягла могла стрыгла уреклá</i>	<i>лягло могло стрыгло уреклѡ</i>
-ну -кў	<i>загыбнѡти досягнѡти двѡгнѡти, лягнѡти устигнѡти язбнѡти(ся) клякнѡти потиснѡти загáснѡти</i>	<i>загыб досяг двѡг ляг устиг ззябся кляк(нув) потис загáс(огинь)</i>	<i>загыбла досягла двѡгла лягла устигла ззяблася клякла(нула) потисла загáсла</i>	<i>загыбло досягло двѡгло лягло устигло ззябло клякло(нуло) потисло загáсло</i>

Нерегулярні глаголы мають разні формы у разных часах, лицах.

Їсти=їв, їла, їло, їм, їю, їсть, їме, їсте, їдять, їзістѡ, їзімѡ, їзіши=їзіши, їдак; речи, рек, рекох, рекла, рекло, реку, речеш, рече, речуть, уречетѡ.

Е. г.: *Я їв бороцквы и мушкоды.* (I ate apricots and plums.) *Телиця поїла чоломаду.* (The cow had eaten corn food). *Лишка їзіла заяця.* (The fox ate the rabbit.) *Мачка легко заїсть и пацкуна.* (The cat can easily eat a rat.) *Іван був добрый ідак и добрый робутник.* (Ivan ate much and worked much too.) *Не хваліть ня, бо уречетє ня.* (Do not praise me or you can curse me.) *Хвалячї мож и уречї.* (You can be cursed while praising.) *Я їм нич не двѣжен, а типїрка їм и лишїть ня ся.* (I own them nothing, I am eating now and live me alone.) *Їме, їме и Богонька благословиме.* (I. Фотул) (We eat and glorify God. I. Fotul). *Урекла го мати з дїтїнства.* (Mother overlooked him from childhood.) *Рече Ісус Петрови: Сїмоне Іонин, ци любиш Ня (Мене)?* (Євангелїє).(Jesus say to Peter: Simon Ion's do you love me?- Gospel).

5.3. Imperative.

In order to express inducement, order, remainder Rusyns use different kinds of verbal forms in different situations. Imperative – expresses diplomatic request, wish or will. Imperative is an action which does not happen but could happen:

никай!(Look!) *пой лем!*(Just come!) *повіч лем!* (Just tell!) *неси!* (Carry!) *сїдай!*(Sit!) *читай!*(read!) *устань!*(Get up!) *дай!*(Give!) *Мав ись добре нікати, коли сь ото куповав.* (You should have looked carefully when you bought it.)

There are simple and complex forms of imperative, Е. г.: *зробїм=давайте зробиме* (let's do it); *їдїм=давайте їдеме* (let's go), *говорїм-давайте гворити* (let's talk).

Imperative of Rusyn language is formed in eight ways¹

1-st - simple way; is used only in second person singular (which is the same as root) *будь* (be), *знай* (know), *пий* (drink), *сядь(сїдай)* (sit), *їж* (eat), *видь* (see), and in the first and second persons plural (gender ending *-ме, -те* is added to the root): *будьме, будьте; знайме, знайте; сядьме, сядьте; подаме* (we give), *подате* (you will give), *не лай* (do not shout), *не лайте*.

This type is used in past (*мав ись сїсти – you should sit*), реперїшнєму (*сядь – sit*) and future (*думаю же сядеш – I think you will sit*) tenses. *Знай правду.*(Know truth.) *Познайте істину и істина зробить вас свободныма* (Євангелїє). (Cognize the truth and truth will make you free.(Gospel)). *Мали сьте мати розум.* (You should have your mind.)

Complex type has two constructions which are shown in points 2 and 3.

2-nd type – complex imperative of future tense is formed by means of word *обы*, verb *быти* (be) according to person and gender and the notional verb in nonperfect in addition (except of the third person singular and plural where verb *быти* (be) is fallen).

3-rd type – complex imperative of the present and future tense is formed by means of the word *най* and the notional verb in nonperfect of the present and future tenses.

Най знає дїтіна де єї родина. (I.Фотул) (The Child has to know where its family is. (I. Fotul.)) *Най знаю тя, неборе, ци валовиный ись у роботї.* (I have to know if you are good at work.) *Най познаю я высоты науки.* (Let me know the height of science.) *Обы м знав як ся вести.* (Got to know how I have to conduct myself). *Обы сьте прийшли всі.* (You all have to come.) *Обы сь знав про йсе.* (You have to know this.) *Обы старї знали як молодых брати* (*Русин. спїванка*). (The elderly have to know how to get wedded to the young.)

¹The Rusyns also have a “diplomatic” form of conversation at the table: *треба дати себї* (we should give ourselves) (*даїме себї по погарчиккви* (let' take a drink).

Наприклад: *Я їв бороцькви и мўшкоды. Телиця поїла чолома́ду. Лишка йїзла заяця. Мачка легко заїсть и пацкуна. Иван був добрый їдак и добрый робўтник. Не хвалїть ня, бо уречетє ня. Хвалячї мож и уречї. Я їм нич не дбвжен, а типїрка їм и лииїть ня ся. Ёме, їме и Богонька благословиме.*(І. Фотул) *Урекля го мати з дїтїнства. Рече Іисус Петрови: Сїмоне Іонин, ци любиш Ня (Мене)?* (Євангелїє).

5.3. Побудный способ глагола. Імператив.

Обы передати побудження, пробудження, приказ, напамїнання (од глагола *побудити*) русини хбснують разні види таких глаголїв у разных ситуаціях.

Побудный способ глагола – ука́зує на дипломатичный рїзказ, просьбу, пожеланїє ци волю. Побудный образ означать май часто дїйство, яке ищї ся не одбыло, айбо з пожеланїя говорящого, могло ци може ся стати:

никай! пой лем! повїч лем! неси! сїдай! читай! устань! дай! Мав ись добре нїкати, коли сь ото куповав.

Є проста и складена форми глаголїв побудного способа, наприклад: *зробїм=давайте зробиме; йдїм=давайте идеме, говорїм=давайте говорити.*

Побудный способ русинського глагола образуєся вўсьмомá видами¹.

1-й - простый способ: має свўй вид лем у 2 лицєви єднини (яка єднака є из корїнєм) *будь, знай, пий, сядь(сїдай), їж, видь*, и в 1 и 2 лицях множини (до корїня добавляєся родова флексїя –*ме, -те*): *будьме, будьте; знайме, знайте; сядьме, сядьте; подамє, податє, не лай, не лайте,*

Хбснуєся сись вид у минувшому (*мав ись сїсти*), теперїшнєму (*сядь*) и будущому (*думаю же сядеш.*) часах. *Знай правду. Познайте їстину и їстина зробить вас свободньма* (Євангелїє). *Мали сьте мати розум.*

Складеный вид має двї конструкції поданї в пунктах 2 и 3.

2-й вид – складеный побудный способ **будуцого часа** образуєся при помочи слова *обы*, глаголы *быти* в одповїднїй формї рода и лица, плїс смысловый глагол в імперфект (кроме 3 лица єднини и множини де форма глагола *быти* опушена).

3-й вид – складеный побудный способ глагола теперїшнєго и будуцого часа образуєся при помочи слова *най* и смыслового глагола в імперфект, теперїшнєго и будуцого часїв.

Най знає дїтїна де єї родина.(І.Фотул) *Най знаю тя, неборе, ци валовиный ись у роботї. Най познаю я высоты науки.*

Обы м знав як ся вести. Обы сьте прийшли всі. Обы сь знав про їсе. Обы старї знали як молодых брати (Русин. спїванка).

¹ Русини мають щї и “дипломатичну” форму ведєня бесїды за столом: *треба дати себї (дайме себї по погарчикїви, дам себї вїдлю);*

Nonperfect				
Simple		Complex 2-nd	Complex 3-rd	
Present	Future	Future	Present	Future
		обы м знав (If I knew)	най знаю(ву) (let I know)	Най познаю (ву) (let I shall know)
		обы м знала	най знаю(ву)	Най познаю (ву)
		обы м знало	най знаю(ву)	Най познаю (ву)
Знай	познай	обысь знала	най знаєш	Най познаєш
Знай	познай	обысь знала	най знаєш	Най познаєш
Знай	познай	обысь знало	най знаєш	Най познаєш
		обы знав	най знає	Най познає
		обы знала	най знає	Най познає
		обы знало	най знає	Най познає
Знайме	познайме	обысьме знали	най знаєме	Най познаєме
Знайте	познайте	обысьте знали	най знаєте	Най познаєте
		обы знали (суть)	най знають (вуть)	Най познають (вуть)

the 4-th type – of nonperfect in the 1-st and 2-nd persons plural is formed by means of endings *-ім., -ить*:

Кажім (let's say), *говорім за ся* (let's talk about us), *йдім* (let's go), *убалім го* (let's get him down), *найдім ї* (let's find her), *принесім юй* (let's carry to her), *утворім оболоч* (let's open the window), *загасить огинь* (put out the fire), *оберніть ся* (turn back), *свисніть* (whistle), *догоніть го* (catch up with him), *прийдіть* (come), *спіть діти* (sleep children), *тешить дерево* (trim the wood), *ладіть гостину* (prepare the holiday table), *не цорконіть* (stop knocking), *не шуміть* (stop making noise), *варіть їсти* (make food). *Ану, вон уйдіть.* (Get out of here.)

The 5-th – type is formed by means of the verb *давати* (give) in all genders and numbers and very often it is used with other notional verbs in the imperative: *давайте кінчайте роботу* (finish your work), *дайме собі ици мало* (give ourselves some more), *дай ми покій* (live me alone), *дай му дашто* (give him something), *даю(ву) вам три минути* (I give you three minutes), *давайте розходіть ся* (let's disperse). *Давайте кончайте из съдв бесідв.* (You finish with this conversation.)

The 6-th type – is formed by means of two verbs *мати* (have); the first is in the present tense and second is in infinitive plus noun form: *маю мати час* (I should have time), *маши мати дяку* (you have to want), *маєме мати охоту* (we should have a wish), *маєте мати совість* (you should have conscience).

The 7-th type – shortened imperative of the future tense on *-иш, -аш* in the 2-nd person singular: *здаш* (you'll pass the test), *напиш* (write down), *звариш* (you'll boil), *посидиш* (you'll sit), *поспиш* (you'll sleep), *створиш* (you'll create), *обличиш* (you'll recognize), *покричиш* (you'll shout), *погдиш* (you'll cry out), *поспіваш* (you'll sing).

The 8-th type is formed by means of the modal verbs *знати* (know), *мусити* (must), *мати* (have to), *мочі* (can), *хотити* (want) in the present tense plus the infinitive of the notional verb.

Побудный способ глагола				
Простый		Складеный 2-й	Складеный 3-й	
Тепер	Будуц.	Будущый	Теперіш.	Будущый
		обы м знав	най знаю(ву)	Най познаю (ву)
		обы м знала	най знаю(ву)	Най познаю (ву)
		обы м знало	най знаю(ву)	Най познаю (ву)
Знай	познай	обысь знала	най знаєш	Най познаєш
Знай	познай	обысь знала	най знаєш	Най познаєш
Знай	познай	обысь знало	най знаєш	Най познаєш
		обы знав	най знає	Най познає
		обы знала	най знає	Най познає
		обы знало	най знає	Най познає
Знайме	познайме	обысьме знали	най знаєме	Най познаєме
знайте	познайте	обысьте знали	най знаєте	Най познаєте
		обы знали (суть)	най знають (вуть)	Най познають (вуть)

4-й вид – побудного способа глагола в 1 и 2 лиці множины образуеся также при помочи флексій *-ім., -ить*:

кажім, говорім за ся, йдім, убалім го, найдім ї, принесім юй, утворім оболук, загасить огинь, обернётся, свиснить, догонить го, прийдить, спить діти, тешить дерево, ладить гостину, не цорконить, не шумить, варить їсти. Ану, вон уйдить.

5-й – вид образуеся при помочи глагола *давати* у всіх родах и числах и, дуже часто, хоснуеся из другым смысловым глаголом также в побудній формі: *давайте кінчайте роботу, дайме собі ищи мало, дай ми покій, дай му дашто, даю(ву) вам три минуты, давайте розходиться. Давайте кончайте из съдв бесіддв.*

6-й вид – образуеся при помочи **двох** глаголѡв *мати* из котрых первый має форму теперішнёго часа, а другый у формі інфінітива плус назывник: *маю мати час, маєш мати дяку, мієме мати охоту, мієте мати совість.*

7-й вид – побудна стягнена форма глагола будущего часа на *-иш, -аш* в 2 лицёви еднины: *здаш, напиш, звариш, посидиш, поспиш, створиш, обличиш, покричиш, погдикаш, посніваши.*

8-й вид образуеся при помочи модальных глаголѡв *знати, мўсїти, мати, мочї, хотїти* в теперішнёму часови плус інфінітив смыслового глагола.

Маю(ву) йсе уштріковати. (I have to weave this.) *Мушу йсе поладити.* (I have to repair this.) *Мусите ся з сим согласіти.* (You have to agree with this.) *Можу ся щи надіяти.* (I have to hope.) *Можете ся вже вернути.* (You can come back.) *Можеш ся спрятати.* (You can hide.) *Маєте знати йсе добрі.* (You have to know this very well.) *Знайте йсе на другий раз.* (Next time you have to know this.) *Муситє ся честовати.* (You have to honor.) *Мусите хотіти, куда ся дінете.* (You have to want because you have no choice.) *Не знаву де ся діти?* (I don't know how to be?) *Захочете ся вернути, то будете мати де ся діти.* (If you should want to come back you will know where to go.)

By means of these words the Rusyns have not only the forms of the present and future tenses but also the past tense in the imperative. Usually imperative is absent in past tense. In the Rusyn language such forms of the past tense are possible and can be used by means of these introductory words: *мати* (have), *хотіти* (want), *знати* (know), *мусіти* (must), *могти* (can) in the form of perfect plus the notional verb of the infinitive. *Мав им мати час.* (I had to have some time.) *Мала сь мати добру памнять.* (You had to have a good memory.) *Мала сь быти тихо.* (You had to be quiet.) *Мали сьте мати час.* (We had to have some time.) *Мала сь мати очи.* (You had to see that.) *Мав сь предвидіти такоє.* (You have to foresee that.) *Мусів ись ото знати.* (You had to know that.) *Мусили сьме ото потерпіти.* (We had to tolerate that.) *Могли сьме го попросити.* (We could ask him.) *Могло оно ковтати у двері-дома никого не было.* (I.Лецович). (There could have been a knock at the door of the house but nobody was at home.)

5.4. Conditional Mood of the Verb.

The conditional method of the verb describes the state and/or action which could happen or be realized only in certain condition. The auxiliary words are used for this: *кобы*¹, *обы*, *кїть* (*аж*)² *кїть бы*, *бых* (if); *аж бых*, *кобы* (*кїбы*), *кобы+бых=кобых*, *бых*, *кобы бых бых=кобых быв* (if); and the verb *быти* (to be) in the proper form.

This method of the verb is also formed by means of the following words: *мати* (have), *давайте* (let's), *ану*, *ачий* (if, maybe): *Зробив бы м, кїбы м мав час.* (If I had had a time I would have done that.) *Купив бы м, кїбы м мав гроші.* (I would have bought if I had had money.) *Дав бых вам даїто, аж ся исправите.* (I would give you something if you would improve yourself.) *Ачий из тя уйде на старі роки майстер кїть ся не погубиш.* (You could make a master if you don't misbehave.)

The conditional mood expresses an action that will happen in some condition which could take place in the past and going into the present or the future:

Кїть ся дїтвак уже урбїв, най бы уже живе при матери. (If the baby was born he would better live with his mother.) *Аж упаде снїз, роботы вже на полю не буде.* (If it begins to snow work would stop.)

The Rusyns use the auxiliary words *кїть*, *аж*, *кобы*, *бых* (if) and rarely *кїй*, which are very close in their meaning, but are different at the same time.

Кїть – means free wish – *буде* (will be), *не буде* (won't be): *Кїть буду здоровый, то зроблю йсе, кїть нїт, то як уже буде.* (If I am healthy I will do that, if I am not come what it may.) *Кїть бы вы прийшли...* (If you came...)

Кобы, *обы* (almost the same as *кїть*) – are used when the speaker prefers some action to happen and wants to use for this the old form: *Кобы я став здоровый, я бы ици йсо роботу доробив.* (If I become healthy I would have finished all the work too.) *Кобы вы ся согласили стати мойим компанїоном, я бых мўг многоє завершити.* (If you agree to be my companion I would finish a lot.) *Аж* – is usually used in Maramorosh and Mizhgirya regions with the same meaning as the word *кїть*, (as a free choice) but with the condition that the action has happened.

¹The Old-Rusyn *кобы*, Old-Russian *кабы*¹, Slovakian *кедь*, Rusyn slovakized *кедь*, Ukrainian *якщо, якщо бы*; Russian *если, если бы*.

²In the Rusyn language the two words *кїть* or *аж* are equivalents and are used in different regions differently. If the Rusyns want to use the word *аж* as a comparison then the first word must be *кїть*. E. g.: *Аж хочеш, то можеш прийти.* (If you want you may come.) *Кїть хочеш Петре та ти дам аж два коні.* (If you want Peter I will give you two horses.)

E. g.: *Аж ся согласите из нами, то уйзраете.* (If you agree with us you will win.) *Аж сися челядина ся успокойитъ, то мож из нив буде поговорити.* (If this person calms down then it would be possible to talk with him.) *Аж русины будуть узнани они будуть ищй май надийнши громадяне державы.* (If the Rusyns are recognized as a nation they will be more reliable citizens of their country.) *Аж сесе правда, то вновім: слава Богу.* (If this be true I will say: God Bless.)

In the present tense of the conditional mood the construction *китъ (аж)* plus the verb *быти* is used and the notional word. *Китъ (аж) им дома всё ся спихуе¹.* (If I am at home everything is in full order.) *Китъ (аж) ись серёзный, то йсе ся робить чесно.* (If you are serious then do it honestly.)

Бых (бы+х) (would) – is an auxiliary word in the conditional mood in the first person for all genders where it replaces the pronoun. This word has come from the Church-Slavonic language or the Rusyn language could have been the mother tongue of Old Slavonic because we have a lot of similar cases: *я бых быв= я бы м быв* (I would have), *я бых была, я бых было.* It is also used in contracted construction *кобы+бых=кобых* (if only), where the adjective in the first person falls out because this construction *кобы+бых* replaces it:

Я кобы знав=кобых знав. Я кобы знала=кобых знала=кобы-м знала. (If only I knew/had known.)

In conversation in the past tense of the first person in masculine gender singular the construction *кобы быв им быв= кобых быв* is used and is replaceable with *кобы быв им* in contracted form: *кобы* plus the perfect of the verb *быти* changes into contracted *кобых²*. Such type is formed by means of the construction from the auxiliary word *бых* and the notional group with the pronoun.

Кобых там быв, я бых ото зробив. (If I were there I would do that.) *Я буду любити, аж бых порубана (была)*(русин. співанка). (I would love even I were deadly wounded.) In the past tense of masculine and feminine genders two variants of singular are possible: The full form is used in writing and contracted forms for conversation.

Masculine gender:

1. *Кобы быв им быв здоровый, я бых быв зробив оту роботу= кобым им быв здоровый, я бых быв зробив оту роботу.* (If I were healthy I would have done that work.)

2. *Кобы быв ись быв здоровый ты бы быв зробив оту роботу= кобым ись быв здоровый ты бы быв зробив оту роботу.* (If you had been fit you would have done that work.)

For the feminine and neuter genders *обы* is usually used. *Обы м знала што такым станеш...* (If only I knew that you would become like that.) *Обы сь повірила, як ото тяжко...*(If only you believe how difficult it is/was.)

But seldom *кобы* is used. *Кобы моя мамка (была) здорова, буде в мене друга корова* (русин.співанка). (If my mother were to be healthy I would have another cow. – Rusyn song.)

The particle *бы* is written together with verb *быти*: *бы+х=бых, бы+м=бым, бы+сь=бысь*. The old construction *бых* is an equivalent for a more later construction *бым*.

Обы была м была здорова, я бых была вас послужила.=Обым была здорова, я бым была вас послужила. (If I were to be healthy I would serve on you.)

Обы было м было здоровое, я бым было вас послужило= обыло м было здоровое я бых было вас послужило Обы была сь была здорова., ты бысь была нас послужила.=Обыла сь была здорова, ты бысь была нас послужила. Обы было сь было здоровое, ты бысь было нас послужило.=Обым было здоровое, я бым было вас послужило. (If I had been healthy I would have served on you.)

¹From the: Russian *уцнex*; Ukr. *Уцнix* (succes)

²Such form holds good for the feminine gender, too; – *кобы была-м была* = contracted *кобы-м была*. *Кобы была-сь была=кобы-сь была*.

Примір: *Аж ся согласите из нами, то уйграете. Аж сися челядина ся успокойить, то мож из нив буде поговорити. Аж русины будуть узнані они будуть ищї май надійніші громадяне державы. Аж сесе правда, то вповім: слава Богу.*

В теперішньому часови условного способа глагола хѡснуея конструкция *кїть (аж)* плус глагол *быти* в формї теперішнього часа и смысловое слово. *Кїть (аж) им дома всё ся спїхуе¹. Кїть (аж) ись серёзный, то йсе ся робить чесно.*

Бых (бы+х) – помочное слово в условному способови в 1 лицѣви в трѣх родах, де оно стае замініником сѣго містоназівника (русс. местоимения). Зосталося йсе слово од церковно-славянського языка, авать колись русинський язык був матрицьов старо-славянського, бо много маеме едакого: *я бых був= я бы м був, я бых была, я бых было.* Хѡснуея и стягнута конструкция *кобы+бых=кобых*, де містоназівник в 1 лицѣви опускаея, бо ёго замінять сися конструкция *кобы+бых*:

Я кобы знав=кобых знав. Я кобы знала=кобых знала=кобы м знала.

При бесїдї хѡснуея в минулому часови в 1 лицѣви муж. рѡда єднины взаємозамїняема конструкция *кобы був им був= кобых був* де *кобы був им* в стягнутої формї: *кобы* плус перфект глагола *быти* принимать форму стягнутого *кобых²*. Сяка форма просить до себе в условному способови конструкцію из помочным *бых*, а смыслова група має мати містоназівник (русс. местоимение)

Кобых там був, я бых ото зробив. Я буду любити, аж бых порубана (была)(русин. спїванка). Завто в минулому часови в муж. и серед. родах єднины возможні два варіанти: повный – скорше для письма, а куртый (стягнутый)– чаще для бесїды. Мужський род:

1.*Кобы був им був здоровый, я бых був зробив оту роботу= кобы им був здоровый, я бых був зробив оту роботу.*

2.*Кобы був ись був здоровый ты бы був зробив оту роботу= кобы ись був здоровый ты бы був зробив оту роботу.*

Для женського и середнього родѡв частїше характерна форма *обы*. *Обы м знала што таким станеш... Обы сь повірила, як ото тяжко...*

Но рїдко стрїчаея и *кобы*. *Кобы моя мамка (была) здорова, буде в мене друга корова* (русин.спїванка).

Частиця *бы* пишесея туй ведно из глаголом *быти*: *бы+х=бых, бы+м=бым, бы+сь=бысь*. Причому древня конструкция *бых* рунонцінна бѡльше пѣзнїшшѡй конструкції *бым*. *Обы была м была здорова, я бых была вас послужила.=Обым была здорова, я бым была вас послужила.*

Обы было м было здоровое, я бым было вас послужило= обыло м было здоровое я бых было вас послужило Обы была сь была здорова., ты бысь была нас послужила.=Обыла сь была здорова, ты бысь была нас послужила. Обы было сь было здоровое, ты бысь было нас послужило.=Обым было здоровое, я бым было вас послужило.

¹ Удсїть русское «успех» и укр. успіх.

² Сяка форма вірна и для женського рода: *кобы была-м была* =стягнутоє *кобы-м была*. *Кобы была-сь была=кобы-сь была.*

For the future tense the construction *Кіть(аж) буду* plus noun, adjective or verb is used.

Кіть (аж) буду свободный, я прийду ид вам точно. (If I am free I shall come to you for sure.)

Кіть (аж) буду на місті, то я вас легко послужу на обід. (If I am at the place I shall easily make a dinner for you.)

Кіть (аж) они будут хотіти, то можуть прийти до нас. (If they want they may come to us.)

The second construction is formed by means of *кіть (аж) буду* plus the notional verb (E. g.: *мати-have to*), plus the noun and the verb *быти* in the future tense. Or the construction *кіть (аж)* plus the notional verb in the future tense which is formed by the adverb with an ending: *Кіть буду хотіти, та всё вам пороблю.* (I shall do everything for you if I want.) *Аж буду мати час, я вам помóжу.* (I shall help you if I have a time.) *Кіть ми засніваєте файну співанку, та вам хоть што подаруву, бо ици дарити бирóву.* (I. Лещович). (If you sing me a good song I shall present you anything I can.) *Аж ми докажете же сьте там не были, то вас одпуцу.* (If you can prove that you were not there I shall let you go.) *Аж мы принесеме письмо, то доведеме всім же сьме справедливи.* (If we bring the letter we will prove everyone that we are fair.)

Conditional mood of the verb

		Past	present	future
I	masculine	1.Кобы (кіть) ¹ бы им быв здоровый, я бых се уже давно вчинил (If I were healthy I would do that.) 2.Кобых быв здоровый...	<i>Кіть(аж) я ем дома, то в хыжи порядок.</i> (If I am at home there is order in the house.)	<i>Кіть(аж) буду здоровый, я йсе бáтром вчиню</i> (If I am healthy I'll do that very fast.) <i>Кобы-м (аж бы-м) став здоровый, я ото вчиню.</i>
	feminine	<i>Кобы (кіть) была-м была здорова, я бы йсе вчинила</i> (If I had been healthy I would have fixed) <i>Кобы-м была здорова...(If I were healthy...</i>	<i>Кіть(аж) я днесь здорова, завто туй і сижу.</i> (So as I am healthy I am sitting here.)	<i>Кіть (аж) буду здорова я йсе вчиню.</i> (If I were to be healthy I will fix it.) <i>Кобы-м(аж бы-м) устала из постели...</i> (If only I could get out of bed
I	neuter	1.Кобы (кіть) было-м было здоровос.. 2.Кобых было здоровос.	<i>Кіть(аж) им послушнос дівача, то мене нáраз и люблять.</i>	<i>Кіть (аж) буду здоровос я йсе вчиню.</i> <i>Кобы-м здоровосто йсе легко вчиню.</i>
You	masculine	<i>Кобы (кіть) бых ись быв здоровый</i> <i>Кобы-сь быв здоровый...</i>	<i>Кіть(аж) ись здоровый, то чекать тя работа.</i>	<i>Кіть (аж) будеш здоровый я йсе вчиню.</i> <i>Кобы-сь став здоровый...</i>
	feminine	<i>Кобы была сь была здорова.</i> <i>Кобы-сь была здорова...</i>	<i>Кіть(аж) ись серёзна, жонá то можеш се писати.</i>	<i>Кіть(аж) будеш здорова то йсе вчиниш.</i> <i>Кобы-сь стала здорова, то йсе вчиниш.</i>
You	neuter	<i>Кобы (кіть) было сь было здоровос.. Кобы-сь было здоровос...</i>	<i>Кіть ись незбáлос, создание то шкода сѣт бѣсиды.</i>	<i>Кіть (аж) будеш здоровос то йсе вчиниш.</i> <i>Кобы-сь здоровос-то ся уладить.</i>

¹The conditional mood of the verb in the future tense is indicated by means of *най* which does not express reality but is sooner the imperative mood. Exactly in the same way the present tense is used with the verb in the past. This definitely exists in this form in the present tense

See: Магочі.Русинський язык. Опале. 2004.с. 139. (The Rusyn language.)

Для будущего часа хѳснуея конструкция *Кіть(аж) буду* плус назывник, прилагательник ци глагол.

Кіть (аж) буду свободный, я прийду ид вам точно.

Кіть (аж) буду на місті, то я вас легко послужу на обід.

Кіть (аж) они будут хотіти, то можуть прийти до нас.

Друга конструкция образуея при помочи *кіть (аж) буду* плус смысловый глагол (напримір: *мати*), плус смысловый назывник плус глагол *быти* в футури. Аватъ конструкция кіть (аж) плус смысловый глагол у формі футура што твореный наречником и флексійѳв: *Кіть буду хотіти, та всё вам пороблю. Аж буду мати час, я вам помѳжу. Кіть ми заспіваете файну співанку, та вам хоть што подаруву, бо ици дарити бирѳву.*(І. Лецович). *Аж ми докажете же съте там не были, то вас однуу. Аж мы принесеме письмо, то доведеме всім же съме справедливи.*

Условный способ глагола

		Минулый	Теперішньый	Будущый
Я	Муже	1.Кобы (кіть) ¹ бѳв им бѳв здоровый, я бѳх се уже давно вчинив 2.Кобых бѳв здоровый...	Кіть(аж) я ем дома, то в хѳжи порядок.	Кіть(аж) буду здоровый, я йсе бѳтром вчиню Кобы-м (аж бы-м) став здоровый, я ото вчиню.
Я	Жен	Кобы (кіть) была-м была здорова, я бы йсе вчинила Кобы-м была здорова...	Кіть(аж) я днесь здорова, завто туй и сижу.	Кіть (аж) буду здорова я йсе вчиню. Кобы-м(аж бы-м) устѳла из постели...
Я	серед.	1.Кобы (кіть) было-м было здоровое.. 2.Кобых было здоровое.	Кіть(аж) им послушное дѳтвачѳ, то мене нѳраз и люблять.	Кіть (аж) буду здоровое я йсе вчиню. Кобы-м здоровоеѳто йсе легко вчиню.
Ты	Муже	Кобы (кіть) бѳв ись бѳв здоровый Кобы-сь бѳв здоровый...	Кіть(аж) ись здоровый, то чекать тя работа.	Кіть (аж) будеш здоровый я йсе вчиню. Кобы-сь став здоровый...
Ты	Жен	Кобы была сь была здорова. Кобы-сь была здорова...	Кіть(аж) ись серѳзна, жонѳ то можеш се писати.	Кіть(аж) будеш здорова то йсе вчиниш. Кобы-сь стала здорова, то йсе вчиниш.
Ты	серед.	Кобы (кіть) было сь было здоровое.. Кобы-сь было здоровое...	Кіть ись незбѳлоє, созданіє то шкода сѳї бѳсіды.	Кіть (аж) будеш здоровое то йсе вчиниш. Кобы-сь здоровоеѳто ся уладить.

¹ У Керчі чомусь условный способ глагола будущего часа указанный при помочи слова *най*, што не є реально, бо оно скорше значить побудный способ. Точно так и в теперішньому часови хѳснуютья ним глаголы минувшого часа. А йсе явно лишать форму на право теперішнього часа. Попозерайте: Магочі.Русинський язык. Ополе. 2004.с. 139.

He		<i>Кобы (кіть) був вун быв здоровый Кобыв був здоровый...</i>	<i>Кіть вун є здоровый, то днесь робота и робиться.</i>	<i>Кіть (аж) буде здоровый то йсе вчинить. Кобы здоровый–то ся ұладить.</i>
She		<i>Кобы (кіть) была она́ была здорова</i>	<i>Аж она́ є здорова, то робота ся робить нараз.</i>	<i>Кіть (аж) буде здорова то йсе вчинить. Кобы здорова–то ся ұладить.</i>
It		<i>Кобы (кіть) было оно́ было здоровое</i>	<i>Аж оно́ не має подтримки, то йсе днесь ся не робить.</i>	<i>Кіть (аж) будеть. Кобы здоровое–то ся ұладить.</i>
We		<i>Кобы (кіть) были сьме были здорові...</i>	<i>Кіть (аж) исьме ведно туй и є една фамілія.</i>	<i>Кіть (аж) будеме здорові то йсе вчиниме. Кобы сьме здорові–то ся ұладить.</i>
You		<i>Кобы (кіть) были сьте были здорові...</i>	<i>Кіть (аж) исьте готові, то робота вас чєкать.</i>	<i>Кіть (аж) будете здорові то йсе вчините. Кобы сьте здорові–то ся ұладить.</i>
They		<i>Кобы¹ (кіть) были они были не здорові...роботы бы сьме вже не мали.</i>	<i>Кіть (аж) Микуловы согласні, то атсися їх робота чекать.</i>	<i>Кіть (аж) будуть здорові то йсе вчинять. Кобы здорові–они ся ұладять.</i>

6. The Participle ².

The participle is non-finite form of the verb which has the properties of a verb and the adjective and the pronoun and it forms the participial construction in the sentence.

The simple and compound forms of the participle are used in the present and the past tenses. In the sentence a participle construction is separated with commas.

6.1. Simple form of the Participle in the Present Tense.

It is formed by means of the root verb and suffixes *-а-чи, -я-чи, -у-чи, -ю-чи*: *Роблячи свою роботу, она заслужила награду.* (Doing her job she earned a reward.) *Шепчучи молитву, дитинка готівилася до сповіди.* (Whispering a pray a child was preparing for confession.) *Мечучи сьббів из партії у партію, Симко лем ся ганьбы набрав.* (Jumping from one party to another Symko earned nothing except shame.) *Печучи дыню, мамка приготвила печучку.* (Frying a musk-melon mother prepared an oven.) *Хбснучи нянькову науку, мы стали людьми в житю.* (Using father's knowledge we became individuals in our life.) *Штрікуючи узоры, бабка шептала молитвы.* (Weaving patterns grandma was whispering prays.) *Колядуючи, діти обходили цілоє село.* (Children went all over the village singing the Christmas carols.) *Співаячи красно на вечорницях, дівкы знакомилися из хлопцями.* (Girls singing beautifully at parties were meeting with boys.) *Летячи* (old form *летя*) *над селом, дикі качкы крякали.* (Wild ducks were quacking flying upon the village.) *Шпикудуючи каждый раз, Мигаль навчився торговати и став шефтарём.* (Michael learned to trade by speculating all the time).

¹ The Rusyns of Irshava area and somewhat in Maramorosh area also use another word *кѡй, кѡй бы* instead of *кіть* or *кобы*

² The word *Причастя* is used for the word Participle and the word *ПРИЧАСТИЄ* is used for the signification of sacrament of the Eucharist.

Він	Кобы (кіть) був вўн быв здоровый Кобыв був здоровый...	Кіть вўн є здоровый, то днесь робота и робиться.	Кіть (аж) буде здоровый то йсе вчинить. Кобы здоровый—то ся ўладить.
Она	Кобы (кіть) была она́ была здорова	Аж она́ є здорова, то робота ся робить на́раз. *	Кіть (аж) буде здорова то йсе вчинить. Кобы здорова—то ся ўладить.
Оно	Кобы (кіть) было оно́ было здоровое	Аж оно́ не має подтримки, то йсе днесь ся не робить.	Кіть (аж) будеть. Кобы здоровое—то ся ўладить.
Мы	Кобы (кіть) были сьме были здорові...	Кіть (аж) ьсьме вєдно туй и є една фамілія.	Кіть (аж) будеме здорові то йсе вчиниме. Кобы сьме здорові—то ся ўладить.
Вы	Кобы (кіть) были сьте были здорові...	Кіть (аж) ьсьте готові, то робота вас чєкать.	Кіть (аж) будете здорові то йсе вчините. Кобы сьте здорові—то ся ўладить.
Они	Кобы ¹ (кіть) были они были не здорові...роботы бы сьме вже не мали.	Кіть (аж) Микуловы согласні, то атсися їх робота чекать.	Кіть (аж) будуть здорові то йсе вчиняють. Кобы здорові—они ся ўладяють.

6. Причастя²

(укр. дієприслівник. росс. Причастие)

Причастя се нелична форма глагола, яка має свѣйства глагола, свѣйства прилагательника (росс. прилагательного) и свѣйства наречника (росс. наречия), образуєчи в реченю причасный оборѳт.

Хѳснують ся прѳсті и, рідше, складєні форми причастя в тепєрїшнєму и минувшєму часови. У реченю причасный оборѳт оддїляєся запятыма.

6.1. Проста форма причастя тепєрїшнєго часа

образуєся при помочи основы глагола и суфїксѳв –а-чи, –я-чи, –у-чи, –ю-чи: Роблячи свою роботу, она заслужила награду. Шепчючи молитву, дїтинка готѳвилася до свѳвїди. Мечючи собѳв из партїи у партїю, Симко лем ся ганьбы набрав. Печючи дыню, мамка приготѳвила печучку. Хѳснуючи нянькову науку, мы стали людьми в житїю. Штрїкуючи узоры, бабка шептала молитвы. Колядуючи, дїти обходили цїлоє село. Спїваючи краснѳ на вечорницях, дївки знакомїлися из хлѳпцями. Лєтячи (стара форма лєтя) над сєлом, дикї качкы крякали. Шпїкудуючи каждый раз, Мигаль навчився торговати и став шефтарѳм.

¹ Русины іршавщини и даде на Мараморошинї хѳснують иши слово *кѳй*, *кѳй* бы замїсто *кіть* авать *кобы*.

² Так называєся сїєю одглагольну форму, бо, словом ПРИЧАСТІЄ называєся церковное тїйниство.

6.2. Simple form of the Participle of the Past Tense.

It is formed by means of the suffixes *-ави-и, -иви-и, -іви-и, -євиши, -уви-и*: *Погойкавиши мало, шустер став до роботи.* (Having shouted a bit the master began work.) *Пошорівиши дітей, Афтанасій позад смерти жоны пўйшов в монастырь* (Іван Лецович). (After educating the children Aftanasiy went to monastery after his wife's death. Ivan Letsovych). *Прострбмивиши у глубокий сніг, я ледвы уліз.* (Falling into the deep snow I could hardly get out.) *Засунувиши руку в дупло, малый Мішко ұтяг пўтятко.* (Thrusting his hand into the hollow Michael got out a bird.) *Поробівиши роботу, мы сіли вечеряти.* (After having finished work we set for the dinner.) *Перетернівиши гоненіє, русины zostалися ищї твердіишыма русинами.* (After suffering persecutions Rusyns became even stronger.) *Ўштриковавиши образ ангела, бабка подарила ушивку Внукови.* (After weaving an angel grandma presented the embroidery to grandson.) *Воспівиши псалом, они пўшли на гору Єлеонську.* (After singing the psalms they went on to the Hellion mountain.) *Поглядавиши свойих межи челядьбв, Ферко рушив из пїацї домўв.* (After looking for friends in the crowd Ferko went home.) *Поспїховавиши худобу, мы побігли бавитися.* (After having led the cattle on to the field we went to play.)

The participle construction is also used in the past tense which is formed by means of the verb in nonperfect (past indefinite tense) and the ending *-иши* (if the base of the verb ends in a consonant) and the ending *-виши* (if the base of the verb ends in a vowel): *Спер-ти-спер-иши* (to stop), *бировá-ти-бировá-виши* (to be able).

Спёрши машину, мы добралися до Домбовок. (І Лецович). (Having stopped a car we easily reached Dombovyki.) *Збировавиши тяжку робóту, мы легко поробеме сесé.* (Having finished the hard work we will easily do it.) *Зверши из себе мїхы из крумплїями, копашї оддыхнули.* (Having dropped bags with potatoes the people rested.) *Зтерши из рук кал, майстер помыв руки.* (Having cleaned himself of the soil, the master washed his hands.) *Умёрши, тїло йде до землі, а душа на Небо.* (Having died the body went into the earth and the soul into the skies.) *Здерши кожу из ліцáнкы, мож зробити кóзуб на мáлины ци ягоды.* (Having stripped off the skin from the wood nut a basket can be easily made.) *Ставиши збоку, мы позирали на них.* (Having stepped aside we were looking at them.) *Давиши команду, офіцер побіг уперёд.* (Having given an order the officer ran forward.) *Укравиши од народа історію, мож маніпулєвати ёго сознаниєм.* (Having stolen the history from the people it is easier to manipulate with their minds.) *Забравши дїтину из материнської школы, мати поспїшила домўв.* (Having taken away the child from the children's house, mother hurried home.)

There is also a compound form used by means of two participles where the first participle is notional and the second supplements and specifies an action.

6.2. Проста форма причастя минушого часа

образується при помочи суфіксів *-ави-и, -иви-и, -іви-и, -єви-и, -уви-и*: *Погойкавши мало, шустер став до роботи. Пошорівши дітей, Афтанасій позад смерти жони пійшов у монастирь* (Іван Лецович). *Прострómивши у глубокий сніг, я ледвы ўліз. Засунувши руку в дуло, малый Мішко ўтяг пótятко. Поробівши роботу, мы сіли вечеряти. Перетерівши гоненіє, русины zostалися ищї твердішима русинами. Ўштриковавши образ ангела, бабка подарила ушивку внукови. Воспівши псалом, они пійшли на гору Єлеонську. Поглядавши своих межи челядьов, Ферко рушив из пняцá домѡв. Поспіховавши худобу, мы побігли бáвитися.*

Хоснується и форма причастя минушого часа што образована при помочи глагола в імперфекті (минушый простый час) и флексії *-ши* (кіть основа глагола кончається на согласный) и флексія *-вши* (кіть основа глагола кончається на гласный): *Спер-ти-спер-ши, бировá-ти-бирова-вши.*

Спéрши (укр.. зупинивши) *машину, мы добралися до Домбовок.* (І Лецович). *Збировавши тяжку роботу, мы легко поробеме сесé. Зверши из себе міхы из крумплями, копаші оддыхнули. Зтерши из рук кал, майстер помыв руки. Умёрши, тіло йде до землі, а душа на Небо. Здерши кожу из ліцáнки, можє зробити козуб на мáлины ци ягоди.*

Ставши збоку, мы позирали на них. Давши команду, офіцер побіг уперёд. Укравши од народа історію, можє маніпулєвати ёго сознаниєм. Забравши дітину из материнської школы (укр. дитсадка), *мати постішила домѡв.*

Хоснується и складена форма при помочи двох причастій, коли едно причастя є смысловым, а другое доповнює и уточняє дієство.

In such a case the first participle has simple suffixes in pre-position and the second has the ending *-я* which is added to the base.

Forms of the participles which end in *-я* are not used frequently.

A noun can be used between these two participles.

Роблячи стоя на лізіві, малярі встигли закончити в срок. (Working standingly on the ladder the painters finished everything in time.)

Летя каркаючи, ворони перелітали из міста на місто. (Flying with croaks the crows flew from one place to another.)

Співая стоячи на сцені, хор дав концерт. (Singing standingly the chorus gave a concert.)

Идя додому впадуци, Цильбо дав знати удкіть иде. (Walking home stambling Tsylyo made it clear where he was coming from.)

Дая шкодюючи (шкодую даючи), не будеш мати награды. (Giving greedily you shall not be rewarded)

Збирая гриби посвистуючи, мож скорше пройти хащу, айбо из неповным кошаром. (Gathering mushrooms whistling you will pass the bushes quickly but with an empty basket.)

Слідя фотографуючи, слідчий дав цінний матеріал. (Tracking by taking photos the investigator gave valuable material.)

Даря (даруя, даруючи) подарок дякуючи за роботу, мож почесовати заслуженого робітника. (Giving presents for work you can honour a worker)

Мы виділи їх сто́я пючи. (We saw them drinking standingly.)

Взирая вважajúчи на возраст, чоловіка одпустили. (Having speculated his age the man was dismissed)

Думая чешиючи потилицю, кирийтүв пүшов на ток . (Thinking and itching his neck the guard went to threshing –floor.)

Умирая наказуючи дітям честоватися, Петро сповнив обіцяноє. (Dying and ordering children to be honest Petro fulfilled his promise.) Спішно поднимая пушку, на́раз стріляючи, Петро забів дікого розятреного вепря. (Haredly having picked the gun and firing immediately Petro shot the furious wild boar.)

Даючи стоя руку, Андрій почесовав гостя. (Offering his hand standingly Andrew wellcame the guest.)

Моляся взываючи до Господа, мати просила їм благословенія. (Praying loudly to God mother was asking blessing for them.)

7. Adverbial Participle.

The adverbial participle is part of speech which expresses the quality and measure of the object towards the action, its presence in this action and answers to the questions: *який? яка? яке?* (Which?)

При світлі догоряючої свічки писав вун письмо додому. (By the burning itself out candle he was writing a letter home.) Поузбіровані яблока были вже догниваючі. (The gathered apples were already rotting.)

У такому разі едно причастя має суфікси простої форми, указані вишше, а другый –до основы має флексію -я. Формы сих причастій на –я самі ся хоснують рідко. Межи сима двома причастями може быти назывник (укр. іменник). **Роблячи стоя на лаві, малярі встигли закончити в срок.**

Летя каркаючи, ворони перелітали из міста на місто.

Свіая стоячи на сцені, хор дав концерт. Идя домўв надучи, Цильб дав знати ўдкіть иде. Дая шкодуючи (шкодуюа даючи), не будеш мати награды. Збирая грибы посвистуючи, мож скорше пройти хащу, айбо из неповным кошарбм. Слідя фотографуючи, слідчыи дав цінный матеріал.

Даря (даруа, даруючи) подарок дякуючи за роботу, мож почетомвати заслуженого робўтника.

Мы виділи їх стбя пючи. Взирая вважаючи на возраст, чоловіка одпустили. Думаа чешучи потилицю, кирийтўв пўшов на ток.

Умирая наказуючи дітям честоватися, Петро сповнив обіцянос. Спішно поднимая пушку, нараз стріляючи, Петро забів дікого розятрэного вепря. Даючи стоя руку, Андрій почетомвав гостя.

Моляся взываючи до Господа, мати просила їм благословенія.

7. Діепричастя

(укр.дієприкметник, русс. деепричастие) є часть речи, што выражає добротность и міру ўчасти предмета за дійством, ёго причастіє ид сёму дійству, и одповідать на вопрос: **який? яка? якоє?**

При світлі догоряючої свічки писав вўн письмо домўв. Поузбїровані яблока были вже догниваючі.

Русинбв ўзнали давно всі славяне. Представники русинбв приглашаються на празники в Америку, в Будапешт, в Прагу, в Москву, в Бухарест, в Кишинев, в Берлін.

Треба мати антирусинам великий цинїзм, обы продовжовати сталінські антирусинські діла-нарушати права людей на самоидентифікацію, а прикрыватися придуманым спецслужбами міфом - «загрозбв сепаратизма». На фото: лідеры славянських організаций, які поддержуют русинов в їх мирної справедливої місії.

The adverbial participle has the same categories as the adjective – (changes in genders, numbers and cases) and verb (has categories of tense – present and past; aspect and state).

7.1. Adverbial Participle of Perfect and Nonperfect.

Has the following forms: *ушиваний–ушитый* *ручник* (an embroidered towel); *умитое¹лице–поумываное* *таніря* (a washed face); *спіховати–успіхований* (hurried); *чищений–учищений* (cleaned).

Ручник, што ушитый мамків був ушиваний нив за час мої доволины (отпуска). (The towel embroidered by mother was made by her during my holiday.) *Уліваний горниць прогорів и прийшлося ұлјати виштко, што там ся варило.* (The pan burnt and it was necessary to pour out everything that was boiling in it.) *Позублена гóдинка, як завмерла душа, што пак мучима в митарствах.* (A broken clock is like a dead soul suffering in wanders.) «*Мусіли всі старі поумерати в пустынни*». (All olden had to die.) *Яничаре при всіх властях калгзніваючі люде, но нігда прóстого людського щастя не мали – ни вни, ни їх діти.* (The Yanichars were always successful in any government but neither they nor their children had ever had simple human happiness.) *Прілизинь мусить своє топтати, а чужю панучу цулёвovati.* (Wheedler must trample down what belongs to him and kiss alien slippers.) *Задарь же русин Мигаль мав свю куплену за америцькі доллары землю, а пак єї позад 1945 рока забрали од нёго большевики; ищи й 40 років паницины удробів у калгзні, а на старі дні дали му кóвдошську пінзію, сміючися и из нёго, як и из всіх совітських калгзників; днеська на́зад мусить одкупóвати землю од нової державы (Іван Лецович).* (It was not for nothing Rusyn Michael had his own land bought for the american dollar but it was taken away from him by the bolsheviks and in addition he worked over forty years for his masters in kolkhoz and having retired in the old age he was given a misarable pension making a fool of him as was the case with all Soviet collective farmers, but currently he has to repurchase the same land from the new government.)

The adverbial participle has active and passive forms in present and past tenses:

7.2. Present Adverbial Participle in Active.

Is formed by suffixes *–ач, яч, уч, юч* which mean fleeting and transform actions: *держачый* (he who keeps), *спішачый* (hurrying one), *терплячый* (suffering one), *видячый* (seeing one), *люблячый* (loving one), *знаючый* (knowing one), *сидячый* (sitting one), *даючый* (giving one).

Свербляча рана уже ся гойіла. (The itching wound has been healing already.) *Гóйкаючый голосно кирийтѳв, пристав до дітей што пасли корóвы.* (Shouting very loudly the guard pestered children who were pasturing the cattle.) *Ламлючый скінці скоро був найдений – сесе був голодный медвїдь.* (П. Мурянка). (The wood breaker was soon found – it was a hungry bear. P. Muryanka.) *Махаючый обома руками, давав знати про напасть и бїду.* (Waving with both hands he was signaling of trouble and accident.) *Пхаючыйся збоку чоловік, хотів ся допáсти задáрниго.* (Pushing from aside the man wanted to get everything free.)

Formed with suffixes *–аи, яи, уи, юи*, which most often mean fleeting and transform action. These verbs are left from the Old-Slavonic language: *Терплячый чоловік* (the suffering man), *терплячый народ* (suffering people), *терплячый бїдствїс* (suffering disaster). *Пишучый мороз на склови* (Painting frost on the glass) and *пишуща машинка* (printing machine). *Плачучый стан* (Crying state), *плачуций чоловік* (crying man). *Знаючый своє діло* (Person knowing his job), *знаючый дякі моменти* (person knowing some moments). *Збираючый факты* (Man collecting facts), *збираючыйся на суд* (person preparing for the court). *Стырчащї из-под сїна дерева были кóвбици.* (Sticking out from the hay were cutwoods. The man lightening with the torch was going in front.) *Храмлючый чоловік ишдв иззаду.* (The limping man was going at the back.)

¹The word *умитый* is used by the Rusyns when they talk about clean and fine face. *Мас Іван умитое лице=мас Іван файное лице.* (Ivan has clean face.)

Дієпричастєви присуші такі категорії, як и прилагательникѡви (укр.прикметникѡви) – (змінєваня за родами, числами, змінниками) и глаголови (має категорії часа – теперішньый и минувшьый; вида и стана).

7.1. Дієпричастя завершеного и незавершеного вида

мають таку форму: *ушіваний–ушитый ручник; умытоє¹лице-поумываное таніря; спіховати-успіхований; чистый-ўчищенный.*

Ручник, што ўшитый мамкѡв быв ушіваний нив за час мѡї доволины (отпуска). Уліваний горницѡв прогорів и прийшлося ўляти вшитко, што там ся варило. Погублена годинка, як завмерла душа, што пак мучима в мытарствах. Мусіли всі старі поумерати. Яничаре при всіх властях суть преуспіваячі люде, но нигда прѡстого людського щастя не мали – ни вни, ни їх діти. Прилизинь мусить свое топтати, а чужу папучу цулевовати. Задарь же русин Мигаль мав свою куплену за амерницькі доллары землю, а пак єї позад 1945 рока забрали од нѡго большевикы, а ици й 40 років паницины удробіє у калгѡзі, а на старі дни дали му кѡвдошську пінзію, сміючися и из нѡго, як и из всіх совітських калгѡзникѡв.

Дієпричастя має активну и пасивну форми теперішнєго и минувшого часа.

7.2. Активна форма дієпричастя в теперішнєму часови образуєся:

1. из суфіксами –ач, яч, уч, юч што май часто обозначає діяство скоротечное и переходящее: *держачый, спішачый, терпячый, видячый, люблячый, знаючый, сидячый, даючый.*

Свербляча рана уже ся гойіла. Гбйкаючый голосно кирийтѡв, пристав до дітей што пасли корѡвы. Ламлючый скіпці скоро быв найдений – сесе быв голодный медвідь. (П. Мурынка).

Махаючый обома руками, давав знати про напасть и бідѡ. Пхаючыйся збоку чоловік, хотів ся допасти задарнѡго.

2. из суфіксами –ащ, ящ, ущ, ющ, што май часто обозначає діяство продовженое и активное. Йсі глаголы зосталися ищї из старо-славянського языка.

Терпячый чоловік, терпящый народ, терпящый бідствіє. Пишущый мороз на склови и пишуща машинка. Плачущый стан, плачущый чоловік. Знаючый свое діло, знаючый даякі моменты. Збираючый факты, збирающыйся на суд.

Стырчащї из-под сіна дерева были кѡвбици. Світящый из вілланькѡв ишѡв спѡреду. Храплющый чоловік ишѡв иззаду.

¹ Слово *умытый* хѡснєся русинами коли говориме про чистое файное лице (про тварь чоловіка). *Має Иван умытоє лице=має Иван файное лице.*

Suffering Rusyns had to leave to America. *Падающий у кал – се чоловік што вертався «нездоровым» из корчмы* (Иван Лецович). (The man who fell down into the mud is the man who was going back drunk from the korchma (inn))

7.3. Past Adverbial Participle in Active.

Is formed by means of: – suffixes *-лый*: *ухлялый* (weak), *пожовклый* (gone yellow), *одвіслый* (fabby), *задряхлый* (gone old), *затислый* (squeezed), *почорнілый* (blackened), *завялый* (faded), *погниый* (rotten), *погоріый* (burnt). *Зстріпту лішку найшли в снігові.* (A rotten fox was found in the snow.) *Ухлялу жону увели вон на свіжий воздух.* (The weak woman was moved out into the fresh air.) *Завялый од мороза плод став уже погниый.* (The fruit faded from the frost was already rotten.)

– suffixes *-авш-ый, -івш-ый, -ивш-ый, -ывш-ый*: *подавший* (given), *терпівшый* (suffered), *потерпівшый* (victimized), *видівшый* (seen), *любившый* (loved), *полюбившый* (fallen in love), *познавшый* (cognized), *спішившый* (hurried), *поспішившый* (hurried), *державшый* (holding), *підержавшый* (one who holded), *подававшый* (one who handed), *застывшый* (frozen).

– the verb in non-perfect and the suffix *-шый*: *сидів+шый* (one who set), *посидів+шый* (one who had set) *знав+шый* (one who knew), *дав+шый* (one who gave), *помёр+шый* (one who passed away), *Потерпів+шый од побени народ обстав помуч од державы.* (People who suffered from the flud got aid from the government.)

7.4. Present Adverbial Participle in Passive.

Is formed by means of the suffixes *-амы-й, -ямы-й, -имы-й, -емы-й, -емы-й*: *терпимый* (suffering), *видимый* (visible), *любимый* (beloved), *знаемый* (known), *спішимый* (hurried), *держимый* (possessed) (*одержимый*), *оддаваемый* (given);

Яцько був одержимый ідейов одкрити в селі кооперативу. (Yatsko was possessed with the idea to initiate a cooperative in the village.) *Національний будитель Русинов Александер Духнович є любимый для каждой русинської фамилий.* (The National Rusyn awakener Alexander Dukhnovich is loved in every Rusyn family.) *Знаемый между руснами челядник усе був гонимый од недругов.* (Иван Левович). (The man known among the Rusyns was always persecuted by the enemies.)

Завишыйся в гордості русин, часто біг до Пешта служити мадярам. (Arrogant Rusyn very often ran to Pesht to serve in the Hungarian army.) *Зарвавшыйся у трясину чоловік, утопівся.* (The man who fell into a quagmire had drowned.)

7.5. Past Adverbial Participle in Passive.

Is formed by means of verbs in *-ный (-на, -ное, -ні)*: *побігіваний* (ironed), *усувана* (put out), *успіхований* (hurried), *облупленое* (stripped), *зхосновані* (used), *зхоснований* (used), *званий* (called), *позваний* (called), *прозваний* (named), *знаний* (known), *познаний* (known), *підержаний* (used), *насиженый* (seated), *даний* (given), *поданий* (given), *збираный* (gathered), *позбираный* (gathered), *пони́веченый* (broken), *јмолена дітинка* (prayed child), *зліплений* (moulded).

Е. г.: *Зхосновані батёрки из вілланькы они ўверли вон.* (The used batteries from the torch were thrown away.) *Устрбєный на роботу Иван, старався успаний приходити на завод.* (Having found a job Ivan was trying to come to the plant well slept.) *By means of suffixes -(в)шый-ся: заблудівшыйся* (lost), *зарвавшыйся* (broken away), *ззнавшыйся* (selfish); *приплившыйся* (stuck), *загубившыйся* (lost).

by means of endings in *-тый(-а, -ое)* in the following examples: *a*) in one syllable verb bases: *збі-тый* (broken), *спі-тый* (drunken), *стрі-тый* (met), *зду-тый* (blown), *слў-тый* (bent), *шў-тый* (bold), *ўры-тый* (dug), *увра́-тый* (gone crazy), *спер-тый* (stopped), *ўмы-тый* (washed).

б) in verbs with base in *-н, -ну*, but very often two parallel forms are formed: *шкрябнутый* (scratched), *чіркнутый* (slided), *заціптый-заціпнутый* (frozen), *усліплый-осліплений* (blinded), *стрітєный-стрітнутый* (met), *ззябнутый* (frozen), *паволочёный* (dragged), *ўсунутый-одсунєный* (put out), *скріптый-заскріпнутый* (hard (about the dead body)), *мыттый-розмытєный* (passed through customs).

Страждущий русин мусів ити на зароботки у Америку. Падающий у кал чоловік вертався нездоровый из корчмы (Иван Лецович).

7.3. Минувший час активной формы дѣпричастя

образуется при помощи:

суффиксов **-лый**: *ухлялый, пожовклый, одвіслый, задряхлый* (укр. сумный), *затислый, почорнлый, завялый, погнилый, погорлый. Зструпили лішку* (укр. лисицю) *найшли в снігови. Ухлялу жону увели вон на свіжый воздух. Завялый од мороза плод став уже погнилый.*

суффиксов **-авш-ый, -івш-ый, -ивш-ый, -ывшый**: *подавший, терпівший, потерпівший, видівший, любивший, полюбивший, познавший, спішивший, поспішивший, державший, подержавший, подававший, застывший.*

глагола в имперфекте и суффикса **-шый**: *сидів+шый, посидів+шый знав+шый, дав+шый, помёр+шый. Потерпів+шый од півени народ обстав помуч од державы.*

7.4. Пассивная форма дѣпричастя теперішнього

часа образуется при помощи суффиксов **-амы-й, -ямы-й, -имы-й, -емы-й, -емы-й**: *терпимый, видимый, любимый, знаемый, спішимый, держимый (одержимый), отдаваемый;*

Яцько был одержимый идеяв одкрити в селі кооперативу. Національний будитель Русинов Александер Духнович є любимый для каждой русинської фамилии. Знаемый межи руснами челядник усе был гонимый од недругов. (Иван Левович).

Зазнавшийся в гордости русин, часто биг до Пешта служити мадярам. Зарвавшийся у трясины чоловік, утопівся.

7.5. Пассивная форма дѣпричастя минувшего часа:

образуется при помощи глаголов на **-ный (-на, -ное, -ни)**: *побігліваний, усувана, успіхований, облупленое, зхосновані, зхоснованный, званный, позванный, прозванный, знанный, познанный, подержанный, насиженный, даный, поданный, збиранный, позбиранный, понівеченый, умолена дітинка, зліплений.*

Приміры: *Зхосновані батёркы из вілланыкы они уверли вон. Устробеный на роботу Иван, старався успаный приходити на завод.*

При помощи суффиксов **-(в)шый-ся**: *заблудівшийся, зарвавшийся, зазнавшийся; прилипівшийся, загубившийся.*

При помощи флексий на **-ый(-а, -ое)** у следующих примірах:

а) у односкладовых глагольных основ: збі-тый, спі-тый, стрі-тый, зду-тый, слу-тый, шу-тый, уры-тый, урва-тый, спер-тый, умы-тый.

б) у глаголов из основ на -н, -ну, но, при сему, часто образуются и дві паралельні формы: шкрябнутый, чиркнутый, заціпый-заціпнутый, усліпый-осліпленый, стрітеный-стрітнутый, ззябнутый, поволочёный, усунутый-одсуненый, скріпый-заскріпнутый, мытний-розмытненный.

In verbs with “j” «и» receives «є» [ye]. The stress is unchanged: *загойіти-загоє́ний* (to heal-healed), *напойіти-напоє́ний* (to give drink-drunk), *помлойіти-помлоє́ний*. (to feel bad)

Adverbial participles which are formed from the verbs with base in –и (-і), receive the letter –е: *зцідіти-зці́жений* (to strain-strained), *сидіти-наси́жений* (to sit-seated), *увідіти-уви́(д)жений* (to see-seen), *полюбіти-полюбле́ний* (to love-loved).

Зці́жене молоко перелляли в довжа́нку. (Strained milk was poured into a barrel.) *Сара́ку сусіда у́гнали из насі́жен-ої довжа́ности*. (Poor neighbor was dismissed out of work he had been doing for along time.) *Залі́плена куфе́ртка*. (Stuck envelope.)

The following words have different ways of formation: *колотий-розко́лений* (to chop-chopped), *молотий-розме́лений* (to grind-grinded), *позолотити (позолота)-позоло́чений* (to gild-gilded).

7.6. Perfect adverbial participle.

Is formed in different ways:

1. **prefixial:** *мале́ваний-намале́ваний* (painted); *бігле́ваний-добігле́ваний* (ironed); *парований-припарований* (prepared); *ціфрований-уціфрований* (decorated), *перевертати-поперевертати* (to turn out), *різаний-зрізаний* (cut), *клеєний-заклеєний* (glued), *писаний-дописаний* (written);

2. **prefixial-suffixial:** *різаний – порозрізований* (cut), *харє́на – у́харена* (cleaned);

3. **suffixial:** *купований – купле́ний* (bought), *дюга́ний – дюгну́тий* (stabbed), *брызканый-брызну́тий* (splashed);

4. **succession in prefixes:** *читаний-попере́читований* (read), *писаний-попере́писований* (written), *клеєний-позакле́ваний* (glued).

5. **succession in suffixes:** *ушіваний-ушито́тий* (embroidered), *переби́раний-перебра́ний* (sorted out), *дописований-дописаний* (written), *уварє́ваний-уваре́ний* (boiled);

Намале́ваний образ бы́в припаро́ваний в уціфровано́й ра́мі. (The drawn image was put into a decorated frame.) *Порозрізова́на ды́ня бы́ла складе́на у вели́кий горни́ць*. (The cut melon was put into a big pan.) *Оббры́скані калом пачма́гы му́сли бы́ти споло́кані у воді*. (Soiled with mud trousers had to be washed in water.) *Понаприбу́вані по стовпа́м обя́влення білі́лися як сидя́чі голу́бы*. (The nailed advertisements on the poles were whitening as sitting pigeons.) *Ушіваний мамко́в покрóвиць из ниток бы́в ліпши́й чим ушито́тий нив два ро́кы тому*. (Embroidered by mother towel was more beautiful than the one embroidered by her two years before.) *Діти понаписова́ли по стола́м шариково́в ручко́в разні́ слова и рисунки*. (Children had written in ball-pens different words and drawings on the desks.) *Вели́кий уціфрова́ний коша́р став па́щаным (пасхальным) кошо́м*. (The big decorated basket became an Easter basket)

В глаголах из ётірованым «и» достаеме «е». При сёму удареніе зостаєся намісті: *загойіти-загоёный, напойити-напоёный, полойити-помлоёный.*

Діспричастя што образовані од глаголів из основов на **-и (-і)** достають букву **-е**: *зідити-зіжіжений, сидіти-насижений, увідити-уви(д)жений, полюбити-полюблений. Зціженое молоко перелляли в довжянку. Саряку сусіда угнали из насійжен-ої довжжности.*

По иншакому правилу идуть такі слова: *колотый-розколений, молотый-розмеленый, позолотити (позолота)-позолоченый.*

7.6. Діспричастя завершеного вида

утворюєся разными способами:

1. префіксальным: *малёванный-намалёванный; біглёванный-добіглёванный; парованный-припарованный; ціфрованный-уціфрованный, перевертати-поперевертати, різанный-зрізанный, клеєный-заклеєный, писанный-дописанный;*
2. префіксально-суфіксальным: *різанный - порозрізованный, харёна - ухарёна;*
3. суфіксальным: *купованный - куплений, дюганый - дюгнутий, брызканый-брызнутый;*
4. чередованієм у префіксах: *читанный-поперечитованный, писанный-попереписованный, клеєный-позаклеёванный.*
5. чередованієм у суфіксах: *ушіванный-ушитый, перебираный-перебраный, дописованный-дописанный, уварёванный-увареный;*

Намалёванный образ бьв припарованный в уціфрованой рамі. Порозрізована дыня была складена у великий горниць. Оббрыскані калом пачмагы мусіли быти сполканы у воді. Понаприбывані по стовпам обявленія білілися як сидячі голубы. Ушіванный мамков покрёвиць из ниток бьв ліпший чим ушитый нив два токы тому. Діти понаписовали по столам шариковов ручков разні слова и рисункы. Великий уціфрованный кошар став пащаным (пасхальным) кошом.

Adverbial participle present tense

	Active	passive
Я(І), ты (you), вѣн(he), ун	<i>Терпячий (терпящий)(suffering)</i>	<i>терпимый, зазнавшийся (conceited)</i>
Ты (you), она(he)	<i>Терпяча (терпяща)</i>	<i>терпима, зазнавши(я)ся</i>
Оно(it)	<i>Терпячоє (терпящое)</i>	<i>терпимо, зазнавшиоєся</i>
Мы(we),вы(you), они(they)	<i>терпячі (терпящі)</i>	<i>терпимі, зазнавши(ї)ся</i>

Adverbial participle past tense

Я(І), ты(you), вѣн(he), ун	<i>Потерпівший (suffering), померший (died)</i>	<i>Потерпілий, ззябнутий(cold)</i>
Ты(you), она(he)	<i>потерпівши, померши</i>	<i>Потерпіла, ззябнула</i>
Оно(it)	<i>Потерпівшоє, помершоє</i>	<i>Потерпілоє, ззябнутоє</i>
Мы(we), вы(you), они(they)	<i>потерпівши, померши</i>	<i>Потерпілі, ззябнули</i>

8. The Adverb.

The adverb is an unchangeable part of speech which indicates spectre and shape of the object and is a signifier of the word showing time, place, way, motives, measure, state of the object where an action takes place or indicates the state of the object (which is spoken of).

8.1. Adverbs of Time, Place, Manner and Measue.

Adverbs of time: answers on question: *коли?* (when?)

Аде(ка) (there), *пак* (then), *перше* (at first), *скорше* (sooner), *навчас* (on time), *нараз* (now), *сперву* (firstly), *из начала* (initially), *вечір* (evening), *сночи* (at night), *позасночи* (last night), *вліті* (in summer), *удень* (in the day time), *раніцько* (early), *нігда шуга* (never), *навхтєма* (forever), *день при дни* (very soon), *днесь* (today), *добраз* (presently), *нараз* (now), *наскоро* (quickly), *уярі* (in spring), *зрана* (from the morning), *поранше* (a bit earlier), *потїмше* (then), *дбсвіта* (at dawn), *наполудне* (in noontime), *понад вичур* (in the evening), *нанарїк* (unwillingly), *завтра* (tomorrow), *позавтрїв*¹ (the day after tomorrow), *часом* (sometimes), *колі* (when), *тогда* (then), *одтївды* (from that time), *анде(ка)* (there).

¹ There exists another form «позаўзавтрїв» e. g. in two days.

дієпричастя теперішнього часа		
	Актив	Пасив
я, ты, вўн, ун	<i>терпячий (терпящий)</i>	<i>Терпимый, зазнавшийся</i>
Ты, она	<i>терпяча (терпяща)</i>	<i>Терпима, зазнавши(я)ся</i>
Оно	<i>терпячоє (терпящое)</i>	<i>Терпимо, зазнашиоєся</i>
мы, вы, они	<i>Терпячі (терпящі)</i>	<i>Терпимі, зазнавши(ї)ся</i>
дієпричастя минувшого часа		
я, ты, вўн, ун	<i>потерпівший, померший</i>	<i>Потерпівый, ззябнутый</i>
Ты, она	<i>Потерпівша, померша</i>	<i>Потерпіла, ззябнута</i>
Оно	<i>Потерпівшоє, помершоє</i>	<i>Потерпілоє, ззябнутоє</i>
мы, вы, они	<i>Потерпівші, померші</i>	<i>Потерпілі, ззябнуті</i>

8. Наречник (укр.прислівник, русс.наречие).

Наречник є неодмінєвана часть речи, котра має наречі (изобразити) спектр и окраску речи и є при слóвови речником, указуючи на час, місто, способ, ціль, причины, міру, речи при котрых одбываться дійство авать ука́зує на стан предмета (про котрый иде реч-бєсїда).

8.1. Наречники часа, міста, способа, міры.

Часа: одповідають на вопрос: *коли?*

Адде(ка), пак, пєрше, скóрше, навчás (укр. завчásно), нáраз (укр. наразі), спєрву, из начáла, вєчур, снóчи, позásночи, вліті, удєнь, рáніцько, нїгда шуга, навхтєма, день при дни, днесь, дóбраз, нáраз, нáскоро, уярі, зрána, порáнше, потўмше, дóсвіта, напóлудне, понад вичур, нанáрўк, зáвтра, позáвтрўв¹, часóм, колї, тогды, одтóвды, áнде(ка).

¹ Хоснуєся и форма «позаўзавтрўв» т.є. позад позавтрўв-через два дні.

Adverbs of place: answers on questions: *де?* (where?) *даудкі? удкі?* (Where from?) *дѡкі?* (Until what time?) (very often to adverbs *удкі, дѡкі* are added *endings* *ль* or *ть*, for the phonetic uniting which is not necessary to write: *куды* (where), *туды* (there), *удкіль* (where from), *удкїть, дѡкїль* (how far), *дѡсїль* (until now) (*досѣль*, русс. *доселе*), *удсїль* (from here), *дѡкїть* (Until what time), *посередї* (*них*) (between), *в середїні* (in the middle), *з крайчїку* (from the edge), *аддека* (here), *анде(ка)* (there), *вон(ка)* (outdoors), *горї* (up), *долѡв* (down), *горї+ниць =горїниць* (lieing on back), *долѡвниць*(лицѣм до земли) (upside down), *межи* (between), *помежи, спѡду* (From downunder), *звїрьха, з-унну, з+вѡнка, антѡмка, аттѡйка, гїнде, гїнтѡм, туй=тѡйка-тѡтка, (и)здѡлека, (и)зблїзька.*

Adverbs of manner: answers on question: *як?*(How?) *зѡбоком*(by one side), *вторично* (secondary), *тѡнѣ* (with low price), *напѡслїдѣ* (in the end), *насилу* (by force), *нарѣмно* (nerviosly), *накурто* (shortly), *ненѡроком* (unwillingly), *дѡбрї*(good), *затягуючи* (dilayly), *нѡще* (on an empty stomach), *пїшо* (by foot), *гѡмїшно* (slyly), *гаром-понѡтроє* (disorderly), *едно-наєдно* (one on one), *злегка* (easily), *фѡрт* (always), *потїхы* (peacefully), *помалї* (slowly), *набїло* (in white), *навелико* (selfishly), *натонко* (thinly), *нанѡсно* (fastly), *дѡрѣмо* (uselessly), *файно* (fine) (*фѡєн*), *краснѡ* (good), *наѡверткы* (inside out), *набѡжно* (God-fearing), *слобѡдно* (freely), *нафуч* (totaly), *наѡко* (by eye), *одплатѡм* (by payment), *поддѡюгѡм* (with provocation), *навїру* (with faith), *бѡтром* (truely), *барз* (quikly), *врокашїй* (togeather), *зѡдарѣ* (for free), *надарѣмно* (for nothing), *начорно* (in black), *набїло* (in white), *збїгло* (foolishly), *наруно* (flatly), *нагло* (impudently), *напѡслїдок* (in the end), *наконїць* (in the end), *нафїглї* (with jokes).

Adverbs of measure: answers on question: *кїлькѡ? Як, як много?* (How much? How many?) (по контексту реченя): *домѡк* (entirely), *дѡкус* (until), *пїцїцькѡ* (a little), *мѡцїцькѡ* (very small), *рѣндешино* (fairly), *фїглярно* (comicy), *бїдѡвано* (badly), *заѡдѡє* (twisly), *дѡфлом* (double), *фест* (very), *чїтаво* (strongly), *крыхтѡ* (piece), *дошпѣнта* (everything), *помѡлы* (slowly), *шатѡвано* (quikly), *наскоро* (quikly), *бїгом* (at a run), *пїшкы* (by foot), *дѡста* (enough).

8.2. The Formation of Adverbs.

The adverb is formed by way of word formation, adverbialisation (passing of some parts of speech into adverbs) and by means of prefixes and suffixes. Adverbs are formed:

1. From the nouns: *нѡч- уночи* (night-at night), *день-вдень* (day-at daytime), *вїрьх-звїрьха* (top-from the top), *полудень-(полѡдне-is read as полунне)-дополудне* (midday-until the midday), *лїто-влїтї* (summer-in summer), *памнѡть-напамнѡть* (memory-in memory), *сила-насилу* (force-by force), *спѡд-наспѡдї* (bottom-on the bottom).

Adverbs can be formed from the relative nouns with adding of suffixes *-ськы, -цкы, -зькы*: *по-дїтськы* (childly), *по-русїнськы* (in Rusyn), *по-старїнськы* (aciently), *по празькы* (as in Prague), *по-комарницкы* (*as in Komarovtsy*).

Міста: відповідають на вопрос: *де? даудкі? удкі? дбкі?* (часто до сих наречників *удкі, дбкі* добавляється *ль*, авать *ть*, для фонетичн-ої язкы, котрі не обязательно позначати на письмі: *куды, туды, удкіль, удкіть, дбкіль* (русс. *доколе*), *дбсіль* (*досѣль*, русс. *доселе*) *удсіль* (*удсѣль*, Русс. *Отсѣле*; Укр. *звідсіля*); *дбкить, посереді* (*них*), *в середині*, *з крайчику, а́ддека, а́нде(ка), вон(ка), горі, долѣв, горі+ниць* (лицѣм до землі)=*горіниць, долѣвниць, межи, помежи, спѣду, звірьха, з+унну, з+вѣнка, антáмка, аттѣйка, гінде, гинтам, туй=тѣйка-тѣтка, (и)здáлека, (и)зблízька.*

Способа: відповідають на вопрос: *як? зáбоком, вторично* (укр. другий раз), *тѣнѣ, напѣсльд, нáсилу, нарѣмно, нáкурто, ненáроком, добрі, , затягуючи, нáще, пішо, гáмішно, гаром-понáтроє, єдно-нáєдно, злегка, фѣрт, потіхы, помалі, нáбіло, нáвелико, нáтонко, нáпѣсно, дáрьмо, фáйно (фáєн), краснѣ, наўвертки, набожно, слобѣдно, нáфуч, нáбоко, одплатом, поддѣюгом, нáвіру, бáтром, барз, врокаші, зáдарь, надарѣмно, нáчорно, нáбіло, зб́гло, наруно, нáгло, напѣсльдок, наконіць, наф́глі.*

Міры: відповідають на вопрос: *кѣлько? Як, як много?* (по контексту реченя): *домáк, дбкус, піціцько, маціцько, рѣндешно, фіглярно, бідовано, заўдвоє, дѣфлом, фест, чітаво, крыхтѣ, дошпѣнта, помáлы, шатѣвано, нáскоро, бігом, пішкы, дбста.*

8.2. Твореня наречників.

Утворюєся наречник (укр. прислівник, русс.наречие) способом словотвореня, способом адвербіалізації (переходом даяких частей речы у наречники) и з помѣчѣв префіксѣв и суфіксѣв. Утворюєся:

1. од назывників: *нѣч-уночи, день-вдень, вірьх-звірьха, полудень-* (*полудне*-читаєся *полунне*)-*дополудне, літо-вліті, памнять-напамнять, сила-насилу, спѣд-насподі.*

Наречники (русс. наречия), можуть быти творені и од односных назывників з додаванѣм суфіксѣв *-ськы, -цькы, -зькы: по-дітськы, по-русинськы, по-старинськы, по-празькы, по-комарницькы.*

Вшиткі молоді дівкы-русинкы знають не лем добре говорити по-русинськы, а й танцѣвати и співати по нашому.

2. from the adjectives of quality and measure by means of ending *-i, -o*: *добрий – добрі* (good-it is good), *руний – руно* (flat-flatly). Some of them can have degrees of comparison as adjectives: *добро – добрі* (goodness-good), *май добрі – камай добрі* (more better-the best), *тунё¹ – тунше – чим май тунше*. (cheap-cheaper-the cheapest) *Тўлькый-тўлько*. (so many)

Добрі што съ прийшла, бо камай скорше треба йти на тіац, та май тунше ся обыйде торг. (It is good that you have come because it is necessary to visit market in the earliest time and trade will be the cheapest.) *Всё руно ты бы вже не встиг*. (You did not have a time any way.)

3. from the numerals: *едно-наедно* (one on one), *надвое* (in two parts), *гаром-понатроє* (disorderly). *Кіть рішиш из братом вопрос едно-наедно, тогды май мирно ся обыйде*. (If you can solve the question with brother one on one than everything would be the most peaceful.)

4. from the pronouns: *моє-по-моєму* (mein-in my way), *вашоє-по-вашоєму* (yours- in your way). *Не добре ото, кіть все хочете обы было по-вашоєму*. (That is bad if you want to do everything in your way.)

5 from the verbs: *лежати-лежачи* (to lie-lieing), *сидіти-сидячи* (to sit-sitting), *говорити-говорячи* (to talk-talking). *Сидячи лем мож дримати*. (Sitting it is possible only to doze.)

6. By adding prefixes to nouns: *полудне-наполудне* (midday-at midday), *натроє* (in three parts), *наярї* (in spring), *позасночи* (the night before yesterday). *Наполудне діда зобрав усіх на полудинок*. (In afternoon granddad gathered all for the dinner.)

Позасночи быє у ня мўй друг из Хуста. (The night before yesterday my friend from Hust visited me.) *Наяри усе люде йшли на зароботкы, а єдночасно и вўвчарї из вўвцяма одходили на полонину*. (In spring people went for a work and at the same time shepherds with sheep went on poloninas.)

7. By adding of suffixes: *бігом* (running), *сподом* (by down), *боком* (by side). *Я мусив бісти (укр. бігти) бігом, обы не запоздити*. (I had to run to be on time.) *Нечесному боком уїде грїх*. (Unfair man will fall fall down from his sins.) *Вадасы йшли на вадаску сподом обы не спудити звїрку, а верхом бігли ганчакы²*. (Hunters went on hunting along the bottom to not frighten off the animal and along the top beaters were running.)

8. By uniting the bases *ледвы-ледвы*. (hardly). *Менї ледве-ледвы зайшло хліба*. (It hardly was a bread for me.)

Some adverbs have unchangable form:

Здалека видко му русинськый клєбан-капан, а зблизька-на́раз чути и єго материнську бесїду. (His Rusyn hat-kleban is seen from far away and in close you can immediately hear his maternal language.) *Добчиста умывають подамент у хыжи и дбсуха утирають*. (The floor is cleaned to shine and dry.) *Давно, ци ищи донедавна, люде обробляли землю з душбв и она добре їм родила*. (A long time ago or until nowadays people people work the land with the soul and earth gave them great harvest.)

¹From CSL *тўне* what mean almost for free, very cheap.

² Hanchaky (beaters) are those who bring to bay animals for the hunters.

2. од прилагательників добротности и міры при помочи флексій *-і, -о*: *добрий – добрі, руний – руно*.

Даякі з них можуть быти ступнёвані, як прилагательники: *добро – добрі, май добрі – камай добрі, тунё¹ – туніше – чим май туніше. Тўлькый-тўлько. Добрі што сь прийшла, бо камай скорше треба йти на піяц, та май туніше ся обыйде тóрг. Всё руно ты бы вже не встїг.*

3. од числительів: *едно-наедно, надове, гаром-пона́троє. Кіть рішии из братом вопрос едно-наедно, тогды май мирно ся обыйде.*

4. од містоназівників: *моє-по-моёму, ваше-по-вашому. Не добре ото, кіть все хочете обы было по-вашому.*

5 од глаголів: *лежати-лёжачи, сидіти-сидячи, говорити-говорячи. Сидячи лем мож дрімати.*

6. Додаванём префіксів до назівників (укр. іменників): *полудне-наполудне, натроє, наярі, позасночи. Напóлудне діда зобрав усіх на полудінок. Позасночи був у ня мўй друг из Хуста. Наяри усе люде йшли на работкы, а едновременно и вўвчарі из вўвцями одходили на полонину.*

7. Додаванём суфіксів: *бігом, сподом, боком. Я мусив бісти (укр. бігти) бігом, обы не запоздити. Нечесному бо́ком уйде грїх. Вадасы йшли на вадаску сподом обы не спудити звірку, а верхом бігли ганчаки².*

8. Зеднанём оснів ледвы-ледвы. *Мені ледве-ледвы зайшло (укр. вистачило) хліба.*

Даякі наречники мають незмінёвану форму:

Здáleка видко му русинський клѣбан-калап, а зблизька-на́раз чути и ёго материнську бесіду. Дóчиста умывають подамент у хыжѣ и дбсуха утирають. Давно́, ци ищи донедáвна, люде обробляли землю з душѣв и она добре їм родила.

Засіданя Світової Рады Русинів. У центрі Роберт Магочі. Зліва Копча А.

¹ Од ЦСЯ *тўне*, што значить майже задарь, душе дешево.

² Ганчаки-ті, што ганчакують-заганяють звірку вадасам.

Набіло побілили плафон у приємній і наново перекрили вирьх хыжі.
(The ceiling was colored white and the roof of the house was repaired.)

Adverbs also have hypocoristic forms: *Пора помалинькы йти домўв.* (It is time to go home by and by.) *Треба ся файнинько вести в гостях.* (It is necessary to be polite when you are a guest.) *Мамка все вставали раніцько, обы поспіховати виштко в хыжі, зварити їсти и худобу напоити, а пак нас, діточок, тихинько пробудити та добринько закликати на фрышитик.* (Mother always got up early in the morning to do everything about the house in time, she would make fodder and drink for the cattle, and then wake us, children, and call for the breakfast.) *Маціцько долляли воды и піціцько добавили соли до стрáвы.* (Ivan Левович. Моє дітинство). (A little water was poured and a pinch of salt was added to the dish. – Ivan Letsovych. My childhood.)

The adverbs are used with the particle *ся*: *стемніло ся* (it became dark), *видко ся* (it is dawn). *Уже пять годин, а щи ся видко.* (It is five o'clock but it is still light.) *Так ся скоро стемніло, што не встиглисьмеся завидка поспіховати.* (It became dark so fast that we did not have time to prepare in daylight.)

9. The Auxiliary Parts of Speech.

All auxiliary parts of speech are easily recognised because they are unchangable and do not answer to any question in the sentence. They are:

The preposition – is part of speech which is always used with the noun; **Союз** (conjunction); **Ча́стка** (particle); **Возглас** (exclamation).

The sitting of the commission of Verkhovna Rada of Ukraine in Uzhgorod discussing national problems.

Набіло побілили плафон у приємній і наново перекрили вирьх хыжі.

Наречники мають и ласкательні форми: *Пора помалинькы йти домів. Треба ся фاینинько вести в гостях. Мамка все вставали раницько, обы поспіховати виштко в хыжи, зварити їсти и худобу напоити, а пак нас, діточок, тихинько пробудити та добринько закликати на фрыштик. Маціцько доляли воды и піціцько добавили соли до стравы.* (Іван Левович. Моє дїтинство).

Наречники хїснуються из частицьов *ся:стемніло ся, видко ся. Уже пять годин, а щи ся видко. Так ся скоро стемніло, што не всиглисьмеся завідка поспіховати.*

9. Службві части речи

Ушиткї службві части речи легко розпознаєме для того, што они суть незмінні и не відповідають ни на яке вопрос у реченю. Йсе суть:

Приназывник (укр.прийменник, росс.предлог) – се є часть рєчи, што быває при назывникови; **Союз** (росс.союз); **Чїстка** (росс. частица); **Возглас** (у лемков-русинїв Выкричник, укр. Вигук, росс. Восклицание).

Выїздное засїданя комісії Верховної Рады Украйины по національнм меншинам в Ужгородї по вопросу узнаня русинїв. В центрі сидять голова Закарпатської облрады Андрусь М.І. и Генадїй Удовенко.

9.1. The Preposition.

The preposition is an unchangable auxiliary part of the speech that is used with the noun, the pronoun and the numeral and is used for expressing relations between different objects. The prepositions can not be used with article in the sentence.

9.1.1. The Simple Prepositions.

a) The simple prepositions – consist of one word (*без* (without), *у* (in), *од* (from) (often is heard as *уд*), *ид* (to), *на* (on), *над(о)* (upon), *в* (in), *по* (in), *при* (at), *через* (through), *межи* (between), *з, из*(from), *за* (behind), *о* (about), (vary often in elevated style: *молить Бога о нас* (pray to God for us); *они не знают о нас* (they do not know about us);) *про* (about) (came into use as of 1950-s of XX c.; *Говорили про нас* (They used to talked about us)), *про* (is an old form, and is used by the Rusyns in the meaning “для” (for). *Я купиw сесе про тебе.* (I bought it for you).), *проти* (against), *под* (under), *коло (нила¹)* (near by), *позад* (behind), *кониць=у кўнци* (end=in the end), *серег=серед* (among/between), *вирьх* (up), *до* (to), *дóвкола* (around), *пóдбвж* (along), *ниже* (lower), *вышше* (higher), *крўзь* (through), *горі* (up), *дóлўв* (down).

E. g.: *итї ид нянєви* (to go to dad); *жити при путєви* (to live by the road); *журигися через недобри дїти* (to be sad through bad children); *межи горами* (between the mountains); *коло(нила) церкви* (near/by the church); *сперед Вели-коднєм* (before Easter); *посадити черїшню конець загороды* (to plant the che-rry-tree in the end of the fence); *серег села дичка* (amid the village is weed); *вирьх лайбики одів аницуг* (he dressed suit up on the dress); *ниже двора* (beneath the yard); *горі селом* (up via the village); *дóлўв путєм* (down by a road).

The preposition *-вы* is also used (often in words of foreign origin): *выборы* (election), *вынасти* (to fall out), *выслов* (utterance), *выраженїе* (expression), *Христос* (Christ); The preposition *-од* receives in conversation the phonetic form of *-уд*, but is decided to be written according the historical principle only as *-од*; *ко од [уд] ня просить?* (Who is asking from me?) *Што од [уд] ня хочете?* (What do you want of me?) But in pronunciation *-уд* may and should be used.

In case the word ends in *-о* from the preposition *-од* in conversation one *-о* falls out. *Вшитко од (вшитко д) ня забрали.* (They took everything from me.) *Могло д ня пропасти* (It could be lost from me). The preposition *-к* is also used in Biblical texts and in elevated speech: *к(о) Тебї Господи* (to you oh, God), *к Не-му гóвóрить* (he speaks to Him), *гóвóрить к ним* (he speaks to them). Since long ago the Rusyns in church language used to add *-к* to the letter *-о* for refinement and harmony: *ко Господу* (to Lord). But sometimes the Rusyns made over-use of it because they often used the auxiliary letter even where was no need for it e. g.: *ко нам* (to(r) us), *ко Тебї* (to(r)you). In the Slovak Rusyn langu-age the auxiliary letter is added to the preposition e. g. *-к* is added to *-у* as in *-ку*: *к(у)-ку нам* (to us), *ку Господу* (to Lord); This testifies to the fact that in ancient times the Rusyns had had the root *-у*. The ancient *-о* has also been preserved in old manuscripts and in texts of elevated style: *о Господї* (oh Lord), *о нас* (of us), *о небеснѣм* (of heavenly).

9.1.2. Compound Prepositions.

Compound prepositions – are formed by means of joining two or more prepositions e.g.: *з-под* (from under), *из-под*, *з-помежи* (from among), *з-понад* (of more than), *посерег* (among), *понаред* (forward), *позад* (backward), *поперек* (across), *уподбвж* (within), *звирьха* (from above), *понад (понад)* (under), *повирьх* (over/above), *сперед* (in front), *пониже* (under), *повышше* (higher), *з-понад* (from under), *идгорі* (up to), *извирьха* (from above);

¹ Rarer, but sometimes is used in Svalyave as *нила*.

9.1. Приназйвник (укр.прийменник, русс.предлог).

Приназйвник – незмінна служебна часть речи, што стоить при назйвникóви (укр.іменникови), містоназйвникóви (русс. местоимении) и числителёви и служить для выраженя рáзных односин межи предметами. Приназйвники самі членами реченя не бывають.

9.1.1. Простіrinaзйвники.

а). Простіrinaзйвники – непростодні суть из єдно́го слóва (*без, у, од* (часто фонетично чýсея *уд*), *ид, на, над(о), в, по, при, через, межи, з, из, за, о*, (май часто у високому стилёви: *молить Бога о нас; они не знают о нас;*) *про* (почав хосновáтися з 50-х років ХХ ст.; *Говорили про нас.*), *про* (давньый и хóснуеся русинами май скорше в значеню “для”. *Я купив сесе про тебе.*), *проти, под, коло (пила¹), позад, кониць=у кўнци, серег=серед, вирьх, до, дóвкола, пóддóвж, ниже, вишише, крўзь, горі, дóлўв.*

Приміры: *итї уд нянёви; жити при путёви; журитися через недобрї дїти; межи горами; коло(пила) церкви; сперед Великоднём; посадити черёшню конець загороды; серег села дичка; верьх лайбика одів аниуг; ниже двора; горі селом; долўв путём*

Хóснуеся ириназйвник (предлог) **-вы** (майбўльше у позыченых слóвах): *выборы, выпати, выслов, выраженїе, Христос;*

Приназйвник (предлог) **-од** приймає часто у бёсїдї и ясну фонетичну форму **-уд**, но рїшено было писати ёго за історичным принципом лем як **-од**; *ко од [уд] ня просить? Што од [уд] ня хочете?* Айбо при произношеню мош и де треба хосновати фонетичное–**уд**.

В такому случаю, коли слóво має флексїю **-о** уриназйвникá (русс.предлога) **-од** при бёсїдї єдно **-о** выпадає. *Виитко од (виитко д) ня забрали. Могло д ня пропáсти (укр. забуитися).*

Хóснуеся ириназйвник **-к** в священних текстах Бїблїи и при передáчи возвышен-ої бёсїды: *к(о) Тебї Господи, к Нему гóвóрить, гóвóрить к ним.* Уже издавна добавляли русины у слóвах церкóвных дориназйвникá **-к** буква **-о** для благозвучїя: *ко Господу.* Но даколи сим русинськї дякы и зловживали, бо часто хосновáли помóчну букву и там де не мўсай было: *ко нам, ко Тебї.*

У словацьких русинóв помóчна буква дориназйвникá **-к** добавлялася **-у** як **-ку**: *к(у)-ку нам, ку Господу;* А йсе свїдчить, што и там русины у древностї мали мати коринёву **-у**.

Зостався у Русинóв и старыйриназйвник **-о**, но май часто у старых текстах и в текстах високого стилия: *о Господї, о нас, о небеснём.*

9.1.2. Складенїrinaзйвники

Складенїrinaзйвники (русс.предлогы) - утворюються зеднанём двох вать бўльшериназйвникóв: *з-под, из-под, з-помежи, з-понад, посерег, поперед, позад, попереk, упóддóвж, звирьха, попóд (попўд), повирьх, сперед, пониже, повышише, з-попуд, идгорї, извирьха;*

¹ Рїдше, або стрїчаться на свялявщинї *пиля*.

E. g.: *Не спіши поперед старшого* (Do not get in front of the elderly); *позад празника* (after holliday), *поперек гыртанкы* (through the throat), *попод* (often pronounced as *попуд*) *мўст* (under the bridge); *повирьх леда* (on the ice); *сперед Покровами* (before God's Mother Protection); *пóниже бóвта* (below the botic).

Ліпше псови муха, як пясть поза уха. (It's better a fly for the dog than a rap behind the ear.)

Перелаз перелаз од сусіды до нас. (Climb over from the neighbour to us.)
Свбї ся повадять, та й за стўл ся попровадять. (Kins will agree between themselves and they will invite you to the table.)
Вўн на розказ все готовый (А.Духнович). (He is ready for speech. A. Dukhnovich).
Вўвчаре, вўвчарику, ссучї ми волокы, будеме ся честовати за чєтыри рокы. (Shepard, shepard clean the grains and we will celebrate in four years.)

9.2. The Conjunction¹.

The conjunctions – (co+ юзы) are auxiliary parts of speech which coordinate and unite different parts of the sentence into one sentence. They are devoid of lexical meaning. Coordinating conjunctions serve to combine independent parts of the sentence, subordinate conjunctions for uniting dependent parts.

Compounds (co+ чинити=unite into one) are divided into:

Connecting: *и, ай, тай, а* (all mean – *and*) (in Old-Slavonic meaning “и”.
Иван а Петро косїли дараба ведно) (Ivan and Petro mowed the plot together.);

Oppositional conjunctions (*айбо, но, завто* (but/because/for)); *Я чув, айбо ото пак не так было, завто вам и кажу на розум.* (I heard it was not like that but I am telling it for you to contemplate.)

Separating conjunctions (*ци... ци, (а)вять... (а)вять* (either...or), *ни... ни* (neither...nor), *то... то, и...и*(both and)).

Coordinating conjunctions indicate:

1) cause: *завто* (because); *бо* (for); *через то* (because of that), *што* (that);

2) purpose: *обы* (if only), *для того* (because of that), *завто, обы; для того* (for that), *жебы (обы)* (in order);

3) condition: *кїть* (if), *як* (as), *аж* (if), *аж бы* (whatever), *кобы* (if), *кїть бы* (if only);

4) *acesible*: *хоть* (if), *задарь* (in vain), *же* (that), *хоть бы* (if only), *най* (let), *зачим* (because of);

5) *comparative*: *ги, як, гыбы*(than), *такой ги* (so as), *такой як* (as...as), *такой што* (such as),

6) *time*: *ци лем* (it's only), *як лем* (as soon as), *тўлько што* (just now), *ледвы* (hardly/scaresly), *позад того* (after that), *як* (as),

одтовды (одтогды) (since then), *одколи* (since when), *коли* (when), *кой* (when), *сперед тым* (before that), *коли* (when), *дбкі* (till), *дбкїть, дбкїль* (until).

¹ Союз – is an old Rusyn word made of: co+юзы (co+chain).

Приміри: Не спиши поперед старшого; позад празника, поперек гыртанкы, попод (фонетично часто *попуд*) мўст; повирьх леда; сперед Покровами; пўниже бўвта.

Ліпше псови муха, як пясть поза уха.

Перелаз, перелаз од сусіды до нас. Свді ся повадять, та й за стўл ся попровадять. Вўн на розказ все готовый (А.Духнович). Вўвчаре, вўвчарику, ссучи ми волокы, будеме ся честовати за четьри роки.

9.2. Союз¹ (росс. союз, укр. сполучник)

Союзы (со+ юзы) – служебні части речи, котрі зеднують, оддільні члены реченя вать цілі реченя. Они не мають оддільного лексичного значеня. **Сочинительні** союзы служать для зеднання независимых частей и **подчинительні** – для зеднання зависимых частей.

Сочинительні (со+ чинити=чинити ведно) ищи діляться на:

зеднуючі *и, ай, тай, а* (у старо-славянському значеню “и”. *Іван а Петро косіли дараба ведно*);

протиставні (*айбо, но, завто*); *Я чув, айбо ото пак не так было, завто вам и кажу на розум.*

розділові (*ци... ци, (а)вать... (а)вать, ни... ни, то... то, и...и*).

Союзы **подрядности** вказують на:

- 1) причину: *завто; бо; через то, што;*
- 2) цілі: *обы, для того; завто, обы; для того, жебы (обы);*
- 3) услввія: *кїть, як, аж, аж бы, кобы, кїть бы;*
- 4) допустові: *хоть, задарь, же, хоть бы, най, зачим;*
- 5) поруняльні: *ги, як, гибы, такой ги, такой як, такой што,*
- 6) часові: *ци лем, як лем, тўлько што, ледвы, позад того, як, одтовды, одколи, коли, кой, сперед тым, коли, дўкі, дўкїть, дўкїль.*

Засіданя Світової Рады русинів у Пряшеві. Зліва направо: Член Світової Рады од України Алмашій М., Зозуляк О., голова Сойма Подкарпатських русинів прот. Димитрій Сидор.

¹ Союз – старое русиньськє слово: со+юзы(данцы).

*Е.г.: А я люблю свого брата **тай** братовы діти, а я люблю в свого брата за столом сидіти* (Нар. співанка). (I love my brother and love my brother's children, I love to be at the table at my brother's. Rusyn folk song.) *Та* (*у знач. товды*): *аж бируєш, **та** берися, а не годен ись – одступися*. (When you can – do it, if you cannot – leave.) *Што з файного гонця, **кіть** порожньый*. (What is the good of a fine rider if he has nothing about him.) *Ганьбовитое, **айбо** хосновитое (смакѡвитое)*. (It is shameful but tasty). *Мы такі паровані, як горнятка малѡвані*. (We are so alike as two painted pots.) *Біда тому дворѡви, **де** корова розказує волѡви*. (Нар. співанка). (Hazard is in the yard where the cow tells everything to oxen. Folk song.)

9.3. The Particle¹

The particles are auxiliary part of speech which clarify the meaning of separate words or sentences that serve in the formation of new grammatical forms or separate words.

According their meaning and the function in the sentence the particles are divided into **four groups**:

- 1) particles that express different semantic shades of words and sentences;
- 2) modal particles;
- 3) emotional-expressive particles;
- 4) form creating particles.

Particles which express mood of meaning:

Particles:

a) **demonstrative**: *андека, адде, але там* (over there), *але туй* (over here), *вто* (that), *(й)се* (this), *вно, оно* (it): *Вшитко вно (вто) добрі, айбо кібы сьме были молѡжні*. (All would be good if we were younger.) *Аддека ми жона правду казала*. (The other day my wife was right to say.) *Але антам жие наша стрыйна*. (That's over there where aunty lives.)

b) **degree**: *ледвы, мало не* (hardly), *лем (лиш)* (only), *инпен, акурат* (exactly), *бізонь же* (precisely that), *онь* (there), *аж* (even), *щи й* (and also), *уже* (already), *даз* (aproximately): *Пѡй лем, хлібе, най тя йзім, и ты, водо, не вгуряйся*. (Just come pancake I'll eat you and you water don't hide.) *Пушли послы од села онь на окружньый суд*. (Ф.Потушняк). (The envoys went away from the village to the circuit court. F. Potushnyak.) *Цулѡвала бы м ся, аж ня серце коле*. (нар. співанка). (I would kiss till my heart will ache.)

Modal particles:

a) **affirmative**: *ага* (yeah), *айнояк* (that's how), *ай* (ya), *айно* (yes): *айнояк, маву му потерпіти, ѡгѡв, так, так!* (That's how I have to tolerate him, yah, that's it!)

b) **negative**: *ньит, ни*(no), *ани* (not even): *ани крихты в роті щи не мав*. (I have not had a tiny piece in my mouth.) *Ни нашым, ни вашым*. (Neither for you, nor for us.)

c) **interrogative**: *ци, ци так* (isn't it?/hasn't he?), *направду* (True?), *што за* (what a...), *ачий* (maybe), *ба* (it's intristing....). *Ци не виділисьте нашого сусіда?* (Did you happen to see our neighbor?).

¹By the word *частиця* the Rusyns call part of Eucharist – the Body of the Christ.

Наприклад: А я люблю свого брата тай братовы діти, а я люблю в свого брата за столом сидіти (Нар. співанка). Та (у знач. товды): аж бируєш, та берися, а не годен ись – одступися. Што з файного гонця, кіть порожньый. Ганьбовитое, айбо хосновитое (смаквितое). Мы такі паровані, як горнятка малёвані. Біда тому дворёви, де корова розказує волёви. (Нар. співанка)..

9.3. Частиця¹ (укр. частиця, русс. частица)

Частиці суть служебні части речи, котрі уточнюють смысл оддільных слёв ци речень вать служать для творенія новых граматичных форм вать слёв.

За значенієм и функційов частиці ділять на **четыри групи**:

- 1) частиці, што выражають шилиякі смыслові одтінкы слёв вать речень;
- 2) модальні часткы; 3) емоційно-експресивні часткы; 4) формотворчі часткы.

Частиці, што выражають смысловый настрой:

Частиці – а) указуючі: *андека, адде, але там, але туй, вто, (й)се, вно, оно: Вшитко вно (вто) добрі, айбо кібы сьме были молóжі. Аддека ми жона правду казала. Але антам жиє наша стрыйна.*

б) означальні: *ледвы, мало не, лем (лиш), иппен, акурат, бізось же, онь, аж, щи й, уже, даз (приблизно): Пóй лем, хлібе, най тя йзім, и ты, водо, не взурайся. Пóшли послы од села онь на окружньый суд. (Ф.Потушняк). Цулёвала бы м ся, аж ня серце коле. (нар. співанка).*

Модальні часткы:

а) утвєрдительні: *ага, айнояк, ай, айно: айнояк, маву му потерпіти, óгóв, так, так!*

б) одказательні: *ньит, ни, ани: ани крихты в роті щи не мав. Ни нашым, ни вашым.*

в) звідальні: *ци, ци так, направду, што за, ачий, ба.*

Ци не віділисьте нашого сусіда?

Русины Югославії (Сербії) и русины подкарпатські добре ся розуміють.

¹ Словом *частиця* называють русины и частичку причастя-Тіло Христово.

Emotional expressive particles: *татъ, най бы, най лем, олем, ачий, но та, пак, та де (там), та де бы нѣт.* *Олем дай ми хлѣба!* (You only gimme bread!) *Но та пак ай!* (Well, yes!) *Та де бы нѣт, хочеш ня обманути!* (Why then, you want to kid me!)

The Rusyns often use the particle: *-ка*, which is added to adverbs and bear an accent of softening the conversation: *аддека* (there), *вѣнка* (outdoors), *днеська* (today), *тамка* (now), *теперька* (now that), *уннѣка* (there), *туйка* (here).

Туйка наша загорода, а тамка ничиналося калгозное, но тоже наше. Лем до днеська насилу забратое од нас и не вернѣтое законным гѣздам, бо розпаѣваное вже межси чужыма («Християнська Родина»). (Here is our fence and there begins the collective farm fields, which was also ours but forcibly taken away from us and not yet returned to its lawful owners because it has already been given to strangers. "Christian Family")

-бы (for creating the conditional mood of the verb (if)): *Ко бы ся на нѣго творив!* (Who would pay attention to him!) *Бы+х=бых.* (I would)

-най (let) (for creating the imperative mood of the verb): *Най нам вернѣть нашу землю, што дѣды наши купили єї за амерѣцькѣ доллары!* (Let them give our land back which our grandfathers had bought for American dollars.) *Най вам хѣснує наш воздух и най вам ся нигда не забуде, же вы туй жѣєте недавно.* (May our air come useful for you and may you never forget that you have been living here not since long.)

Най бы (ся) (let/may it be) (for the formation of the imperative of reflexive verb): *най бы ся попиловав.* (He might have hurried.) *Ко ня пустить до хыжѣ, вбы м ся загрѣв.* (Who would let me in to warm myself.) The particle *бы* may come only after the verb and in different positions in the sentence: *Ко ня пѣлло споманѣв, бигарь бы го не минѣв.* (Русин. приказка) (Who remembered me with evil, hazard will not surpass him.)

Обы м была щѣ молѣжа! (If only I were yet younger!) *Татъ, была бы наша Маря туй!* (If only our Maria were here!)

9.4. The Exclamation.

The exclamation is an auxiliary part of speech, of a word and a pair of words that exclaim and magnify the feeling and make up an emotional-expressive unity: *Боже мѣй!* (Oh, my God!) *йой!* (Umph!) *Йойойой!* (O-la-la!) *олем!* (Oh!) *туй го маєш!* (Here you have!) *туй исъ ме!* (Here we are!) *туй им!* (Here am I!) *такѣй нѣраз!* (Just now!) *зий!* (Hey!) *чуй лем!* (Just listen!) *на ту правду!* (Here's the truth!) *но та правда!* (That is right!) *дух при нас щеных (крещеных)!* (Spirit with us christened!) *сятивбься!* (You bad!) *непонѣся!* (No harm!) *прощѣн бы!* (May he get rotten!) *сигѣнь!* (Poor!) *сигѣнятко!* (Poorly!) *неборятко!* *Забывбься!* (May you go crazy!) *позерайся на нѣго!* (Just look at him!) *сирохманиско!* (Orphan!) *сарача!* (Poor!) *чит!* (Shut up!) *цѣле же так!* (Just so!) *нигде шуга!* (Never ever!) *но та пак айяк, та де бы нѣт!* (And how...) *най ся не приказує!* (Let him not order!) *айно як!* *цѣле же ай!* *гов! го-гов!* (O, ho!) *позирайся на нѣго!* (just look at him!) *людкѣве чѣсни!* (honest people!) *ганьба!* (Shame!) *не ганьбишся!* (For shame!) *чекай, чекай!* (Just wait, wait!) *небѣй-небѣй!* (Wait, wait!) *еге, ни!* (ye, no!)

Емоційно-експресивні частки: тать, най бы, най лем, олем, ачий, но та, пак, та де (там), та де бы ньит. *Олем дай ми хліба! Но та пак ай! Та де бы ньит, хочеш ня обманути!*

Русины часто хоснують формотворчі частиці: *-ка*, які додаються до наречників (до русс. наречия) и несуть у собі акцент помнякшеня бесіды: *аддека, вонка, днеська, тамка, теперька, уннўка, туйка.*

Туйка наша загорода, а тамка ничиналося калгозное, но тоже наше, лем до дниська насилу забратое од нас и не вернўтоє законным газдам, бо розпаёваное вже межи чужыма («Християнська Родина»).

-бы (для твореня условного способа глагола: *Ко бы ся на нёго творів!* (Укр. *Хто би на нього звертав увагу!*) *Бы+х=бых.*

-най (для творенія форми побудного способа глагола): *Най нам вёрнуть нашу землю, што діды наші купили єї за амеріцькі доллары! Най вам хоснує наш воздух и най вам ся нигда не забуде, же вы туй жїєте недавно.*

Най бы (ся) (для творенія форми побудного способа обратного глагола): *най бы ся попиловав. Ко ня пустить до хыжі, вбы м ся загрів.* Частица *бы* може стояти не лем позад глагола, а и в шилияких позиціях у реченю: *Ко ня пўлло спомянўв, бигарь бы го не минўв.* (Русин. приказка)

Обы м была щи молёжа! Тать, была бы наша Маря туй!

9.4. Возглас (укр. вигук, русс. восклицание)

Возглас – се служебна часть речи, слóва авать пару слóв, што возгласають, передають ци подсилюють чувства и становлять собóв емоційно-експресивну цілоснóсть:

Боже мóй! йой! Йойойой! олем! туй го маєш! туй ись ме! туй им! такóй нараз! гий! чуй лем! на ту правду! но та правда! дух при нас щеных (крещеных)! сятивбыся! непонóся! прощўн бы! сигїнь! сигїнятко! неборятко! Забывбыся! позерайся на нёго! сирохманиско! сарача! чїт! цїле же так! нигде шуга! но та пак айяк, та де бы ньит! най ся не приказує! айно як! цїле же ай! гов! го-гов! позирайся на нёго! людкóве чёсні! ганьба! не ганьбишся! чекай, чекай! небай-небай! еге, ни!

Е. г.: *Добавишся, неборе!* (You will loose the game!) *Ты ся колишь дофіглюєш!* (You'll come to the end of your joke!) *Позирайся на нёго, якый ми ся розумный найшѡв!* (Just look at him what a clever one has been found!) *Чекай, чекай, прийде на пса мороз!* (Just wait, the dog shall also have its frost!) *Людкѡве чѣснї!* (Hornest people!) *Што з сёго виштокѡго буде!* (Something will soon happen of it!) *Мўй дїдико, прощўн бы, був великым газдом.* (My granddad, would be forgiven, had he been a great master!) *Но та правда!* (That's right!) *Буду му їсти варити!* (I'll make him a meal!) *Днѣська, непонѡся, пятничка.* (It seems a Friday today!) *Нияк челядник, сигїнь, не назберать тых грошѣй.* (No poor man can collect that money!) *Сятив быся, Иван, каждому поможе.* (May Ivan be honored, he would help everyone!) *Кажу ти на розум, з того нич не бўде.* (I tell you for judgement, nothing will come out of it!)

In the sentence exclamations are separated by a comma which comes after it or at the end of the sentence, and very often the exclamation mark (!) is used:

Ой-йо-йой, якый тяжкый куфер! (o-ho-ho, what a heavy bag!) *Прощўн бы, Стефан мўй був инный мїйстер!* (Let he be forgiven, my Stefan was good master!) *Сигїнятко, Ілѡна ся так молила у час напастї!* (Poor Ilona was praying in time of hazard!)

Непонѡся, братськый сын испрївївся и став чesным чоловїком. (Its fine that nephew has improved and become an honest man.) *Най ся не прикїзує, шѡвгорѡв сын ся спўстїв на нич.* (Let him not say that my brother-in-law's son has become nothing.)

Світова Рада Русинѡв на прес-конференції перед журналістами Словакїї. Там, як и у вшиткому цивїлізованому свїті, русини ўзнанї за народ

Приміры: *Добавишся, неборе! Ты ся колись дофіглюси! Позирайся на нѣго, який ми ся розумный найидѣв! Чекай, чекай, приїде на пса мороз! Людкѣве чѣсні! Што з сѣго виштого буде! Муй дідико, прощун бы, був великым газдом. Но та правда! Буду му їсти варити! Днѣська, непонѣся, пятничка. Нияк челядник, сигинь, не назберать тых грошѣй. Сятив быся, Иван, каждому поможсе. Кажу ти на розум, з того нич не буде.*

У реченю возгласы одділяються комами вать позад них (авать в кунци реченя) часто ставиме восклицательный знак:

Ой-йо-йой, який тяжкый куфер! Прощун бы, Стефан муй быинный майстер! Сигинятко, Ілона ся так молила у час напасты!

Непонѣся, братьскый сын исправился и став чесным чоловіком. Най ся не приказуе, шівгорѣв сын ся спустив на нич.

Жена-Русинка з Хорватії. «Як ми мило ведно быти из подкарпатськыма русинами. И мы, русины в Хорватії, сокотиме свое родное русинськое».

PART VI. The Syntax of the Rusyn Language.

The general notion on word combination, about a sentence, parts of the sentence and the punctuation marks between the composite parts of the sentence and in the end of the sentence.

Syntax studies the rules of word combination and that of a sentence, and also their construction grammatical meaning and the means of their combinability.

Combinability is the combination of two or more words which express a certain notion: *нові бицилі* (new bicycle), *железна дорога* (railway), *квасна вода* (mineral water). There are three ways of combining words in a word combination: **coordination, governing, supplantment.**

The sentence consist of one or more words which are connected to express one unified notion. According to the emotional characteristics sentences are divided into:

Declarative, interrogative and exclamatory.

Declarative sentences denote something or somebody being. Such a sentence ends with a period/full-stop [.]

Коли м ишов через готар, возик ми ся розцоркотав. (When we were passing through the field the wagon gave a shriek.) *Донгбв може повезти лем двоох.* (The cart can carry only two persons.) *Мамко мбѧ, мамко, серце ми ся замкло, ключиком - колодков за рыбокв солодков* (русин. співанка). (Oh my mummy, mummy my heart is sore and locked wishing sweet fish. Rusyn song.)

Interrogative sentences contain questions about somebody or something Ah interrogative sentence ends with an interrogation mark [?]: *Кому ся такое любить?* (Who would like that?) *Де ся (вуй) див?* (Where is he going to?) *Де (ты) сься див?* (Where have you been?) *Ко бы тя слухав, кйбы не я?* (Who would listen to you if it were not from me?) *Давно мое давно, де сь было вчора?* (It happened long long ago but seems as if yesterday?)

Exckematory sentences express various imotions and are spoken with emphasis. Such sentences are completed with an exclamatory mark [!]. *Спйвайме християне, спйвайме, за живот вичный не забывайме!* (Let's sing christians and not forget about the eternal!) *Роби, роби – сядь, мало бороду поглядь!* (Toil and toil, - then sit and scratch your beard!) *Най ся не приказуе, згубили нанусто свйй живот тоты, што ламали хресты!* (Let them not command, they have ruined their lives by breaking the cross!) *Думай, думай, чоловіче, бо час живота скоро тиче!* (Give it thought, man for man's life soon expires!) *Не служи чужому, бо не знаеш, якый дух у нѧму!* (Don't serve an alien for you know not his spirit!) *Вирсь гет копачку и кончай тоту роботу што лем на хвороту!* (Русин.приповідка). (Do away with that spade and digging for it all is for ailment! Rusyn saying.)

1. The Main Parts of the Sentence.

The **subject** as the basis of the sentence and the **predicate** completes the action in the sentence. The grammatical basis of a sentence are the main parts of a sentence:

the subject and the predicate.

1.1. Subject:

– is one of the main members of the sentence which indicates the main or central object and the main person in the sentence and answers to the question: **who?** and **what?**

The **subject** may be simple (composed of one word) and compound (consisting of two or more words).

Most frequently subjects are expressed by a noun and pronoun or numeral.

Часть. VI. СИНТАКСИС русинського языка

Общі понятя про словозеднання, про реченя, їх части, и розділові знакы межи составныма частями и в кўнци реченя.

Синтаксис изучае правїла написаня словозеднаня и реченя, а также їх будованя, граматичное значеня, способы зеднаня.

Словозеднаня – се два вать бўльше слўв, што выражають якоесь понятя: *нові бициґлі, желїзна дорога, kwasna вода*. Суть три способы зеднаня слўв у словозеднаню: **согласованя, керованя, приложеня**.

Реченя– се є одно слўво вать бўльше слўв, што зеднані доведна и передають цілосну думку. За емоційныма характеристиками реченя суть: **повісткуючі, звідальні и възгласні**.

Повісткуючі реченя повідають про штось авать про когось. В кўнци такого реченя ставиме точку [.]

Коли м ишов через готар, возик ми ся розцоркотав. Донгўв може повезти лем двох. Мамко мўя, мамко, серце ми ся замкло, ключикўм - колодкўв за рыбокўв солодкўв (русин. спїванка).

Звідальні реченя мають у себї вопросы про штось вать про когось. В кўнци такого реченя ставиме знак вопроса [?]: *Кому ся такое любить? Де ся (вўн) дїв? Де (ты) сься дїв? Ко бы тя слухав, кїбы не я? Давно мое давно, де сь было вчора?*

Возгласні реченя передають разні емоції и говоряться з посиленўв інтонаційўв. В кўнци таких речень ставиме знак възгласа [!]. *Спївайме християне, спївайме, за живот вїчний не забывайме! Роби, роби – сядь, мало бўроду погладь! Най ся не приказує, згўбили нанусто свўй живот тоты, што ламали хресты! Думай, думай, чоловіче, бо час живота скоро тїче! Не служи чужому, бо не знаєши, якый дух у нїму! Вирсь гет копачку и кончай тотў роботу што лем на хвороту!* (Русин. приповідка).

1. Головні члены реченя (part of speech)

ОСНОВНИК, як основа реченя, (укр. підмет, рос. подлежащее) и **ПРИСУДОК** (рос. сказуемое), як тот што присужує ци звершає дїйство из оснўвўв.

Грамматичну основу составляють **головні члены реченя**.

Основник (укр. підмет, рус. подлежащее) и **присудок** (рус. сказуемое).

1.1. Основник

– йсе еден из основных членўв реченя, котрый познїчать основный ци центральный предмет вать основное лице у реченю и одповїдать на вопрос: *ко? (кто, тко) што?*

Основник (укр. підмет, рус. подлежащее) може быти простым (из одного слова) и складеным (из двох вать бўльше слўв).

Майчасто **основникўм** (укр. підметом, рус. подлежащим) быває назывнїк (укр. іменник) вать містоназывнїк (укр. займенник), вать чисельнїк (укр. числївник).

Не (ко?) кўнь винный, што (ко?) кочиш ся стрáтив у кóрчмі. (Іван Лец.). (The horse is not to blame while the coachman is in the inn.)

Compound subject may be composed of group of words which express one unified notion: *Коли прийшов (ко?) Христос из ап. Петром, зайшли до одного села и до єної убогой вдовиці просилися на нѳч.* (КЗ) (When Christ with Peter (who?) arrived at a village and went to a shattered hut to ask a poor widower shelter for the night.) *Стався радити (ко?) гáзда з жонѳв, што чинити.* (The lord of the house (who?) began discussing with his wife what to do.) *Напослѳдок (ко?) священник Василій ўсповѳдав го и послуживе благодарствениу Божеу службу "за здравѳе".* (Priest Vasiliy (who?) confessed him and served thankful God's service for his health.) *Иде Афѳя з чоловіком на відѳк (в сусѳднѳе село), купувати сусѳк.* (КЗ) (Afia (who?) is going with her husband to the neighboring village for shopping.)

1.2. Predicate.

Predicate is part of the sentence which expresses the action pertaining the subject, and it is the second main member of the sentence which renders an action or the state of the main object and answers to the question: *што робить?* (What does smb do?) *што з ним ся робить?* (What is done by him?)

И Соломон (што зробив?) пѳиѳв, увѳдѳв и твердо почудовався. (And Solomon went and saw (what did he do?) and was strongly surprised.) (V. Gnatyuk). *А. Духнович твердо рѳишѳе послужити своѳму русиньському народови.* (A. Dukhnovich firmly decided to serve his own Rusyn nation.) *Рѳсѳя має быти дѳуже благодарна русинам Кукольнику, Орлаю, Венѳлинови-Гуцу, Балудяньському и иншым за великий ѳх (русиньський) вклад в науку и великорусскую культуру.* (Russia has to be thankful to the Rusyns: Kukolnik, Orlay, Venelin-Gutsa, Baludyanskiy and other great Rusyns for their contribution into great Russ science and culture.) In simple sentences the predicate may be **simple** and **compound**.

E. g.: *Уночѳ похолодало.* (It became cold at night.) *Мусай терпѳити.* (You have to stand something.) *Май лѳпше быти дѳтваком.* (Best of all is to be a child.) *Над раном было вже студѳно.* (At dawn it was already cold.) *Мусай было тѳмѳ робити в калгоз.* (Іван Лец.). (We had to go to work in kolkhoz. Ivan Letsovich.) *Знали ня вчити ремѳнѳм.* (Р. Пищальник). (They used to teach me with a belt. R. Pyshchalnyk).

In impersonal sentences the **predicate** may be: 1. **Nonfinite verbs**: *Вже ся змирькло.* (Dawn has fallen.) *Постудѳнѳю.* (It has become cold.) *Розвиднятьсѳя.* (It is dawning.) *На вичурни и кадитьсѳя и сѳвѳатьсѳя.* (During evening prayers burn incense and sing.)

2. **Personal verbs** which exist in impersonal meaning: *Из гѳр повѳяло студѳньѳв.* (A cold wind blew from the mountains.)

3. **Verb forms** ending in **-но, -то** with or without a link: *У 30-ѳ роки было зроблено много чѳехами для просвѳщенѳя русинѳв.* (In the 30-ies much had been done by the Czech to give education to the Rusyns.)

4. **The infinitive**: *Не забыти нам нигда того благословѳнного часа, коли было начато будованѳя храма.* (Never shall we ever forget that God blessing time when the building of the church started.)

5. **Prepositions**, predicative words of the type: *треба* (it's nessecery), *мусай* (must), *мож* (may be), *час* (it's time), *жаль ниѳ* (it's a pity there isn't) with or without a link verb which are more often connected with the infinitive: *Сѳго треба было чѳекати.* (You ought to have expected it.) *Каждѳй мамѳцѳ жаль свою дѳтину.* (Every mother pities her child.) *Не мож перед тѳма дождѳями на полю ниѳ и зробити.* (We can't do anything in the farmland before rainfalls.)

Negative sentences also belong to impersonal sentences where the lacking object or the person is in the genitive case: *Не ѳ на тѳ отцѳя.* (You don't have a father.) *У хѳвѳжи не было шѳвѳбликѳв.* (There were no matches in the house.) *У нѳго не обѳсталосѳя никого з родичѳв у сѳлѳ.* (None of his relations has remained in the village.)

In impersonal sentences the name of the acting person may be in the dative case with a pronoun. *Каждѳму хочѳся мати свѳѳй закут ѳ.* (Everybody wants to own his own corner.)

Не (ко?) кўнь винный, што (ко?) кочіш ся стрáтив у кóрчмі. (Іван Лец.).

Складений основник (укр.підмет, русс. подлежащее) може ся складовати из групи слóв, які передають якоесь єдноє понятя:

Коли прийшов (ко?) Христос из ап. Петром, зайшли до єдного села и до єдн-ої убог-ої вдовіці просилися на нўч. (КЗ) Стався радити (ко?) газда з жонóв, што чинити. Напоследок (ко?) священник Василиї ўсповідав го и послужив благодарственну Божу службу "за зравіє".

Иде Афія з чоловіком на відік (в сусіднєє село), куповати сусік. (КЗ)

1.2. Присудок (русс.сказуемое)

Присудок, тот што присужує, што є при суженю – йсе другый из основных членóв реченя, котрый присужує дійство ци стан основного лица вать основного предмета и одповідать на вопрос: *што робить? што з ним ся робить?*

И Соломон (што зробиє?) пўшóв, увідів и твердо почудовався. (В.Гнатюк. КЗ). А. Духнович твердо рішіє послужити своєму русинському народови. Рóсія має быти дўже благодарна русинам Кукольнику, Орлаю, Венелінови-Гуцу, Балудянському и иным за великий їх (русинський) вклад в науку и великорусскую культуру.

У простых реченях присудок (што присужує дійство), може быти простым, и складеным.

Напримір: *Уночі похолодало. Мусай терпіти. Май ліпше быти дівчаком. Над раном было вже студенó. Мусай было итї робити в калгоз. (Іван Лец.). Знали ня вчити ремінём. (Р. Пищальник).*

Присудком (русс.сказуемым) у безличных реченях можуть быти:

1. Безличні глаголы: *Вже ся змирькло. Постуденіло. Розвиднятьсся. На вичурни и кадятьсся и співаютьсся.*
2. Личні глаголы, што ся хóснують у безличному значеню: *Из гўр повіяло студеньóв.*
3. Глагольні форми на -но, -то из язкóв и без неї: *У 30-і роки было зроблено много чехами для просвіщенія русинóв.*
4. Інфінітивы: *Не забыти нам нигда того благословенного часа, коли было начато будованя храма.*
5. Приназывники, присудкóві слова типа *треба, мусай, мож, час, жаль нис* из язкóв и без неї, што ся в бўльшости зеднують из інфінітивом:

Сєго треба было чекати. Кождóй мамці жаль свою дїтину. Не мож перед тыма дождями на полю нич и зробити.

До безособовых речень односятьсся также одказні реченя, в яких назва одсутнєго предмета вать лица стóйить у родовому змінникóві: *Не є на тя отця. У хыжи не было шваблїкóв. У нєго не обсталося никого з родичів у селі.*

У безличных реченях назва дійствующого лица може стояти в давательному змінникóві. *Каждому хочеся мати свїй закуток.*

Very often bisyllabic or mono-syllabic impersonal sentences are synonymous. *Я не годен писати.* (I can not write.) *Мені ся не пише.* (I don't feel like writing.)

The predicate can be simple or compound:

Іван тяжко робив у пана. (Ivan worked hard at the Boss's.) *Іван мусив тяжко робити у пана кождий день.* (Ivan must work at the Boss's every day.) *Поляна зварила горниць поливкы.* (Polanya made a pot of soup.) *Поляна мала зварити повный горниць поливкы бляхарям.* (Polanya had to make a pot full of soup for the roof-menders.) *Штефан уробив малтер (русс. раствор) и мусив ити припаровати собі надале цемент из піском.* (Shtephan made mortar and had to go to prepare further sand with cement.) *Гафія сполокала платя и увергла го на городіну сушити.* (Gafiya washed her dress and took it to the fence to get dry.) *Мішо нигда ся никога не хотів слухати, завто и все саріака страдав, докі го біда не навчила.* (Misha never wanted to listen to anybody because of that he suffered until he was taught by misfortune.)

2. Secondary Members of the Sentence.

2.1. The Object/Compliment.

Compliment/object is a secondary member of the sentence which shows the thing which is not an object but is subjected to action and answers to the question of indirect cases: *кого?* (who?) *чого?* (what?) *кому?* (whom?) *чому?* (To what?) *кого?* (whom?) *што?* (what?) *кым?* (with whom?) *чым?* (with what?) *на кому?* (on whom?) *на чому?* (on what?)

Звоны мал-ої деревлян-ої (чого?) церкви уже трійтый раз кликали (кого?) народ на вечерню. (The bells of the wooden church for the third time were calling people (whom?) for the evening prayer.) *Конець першого (чого?) тысячолітя н. е. пройшов у Центральной Європі под (чым?) знаком (чого?) панования Великоморавськ-ої державы.* (I. Поп). (The end of the first millenium (of what?) a. d. came to Central Europe under the reign of Great Moravia state. I. Pop).

У тот час прійшло (кому?) царєви на вйну йти, на битку (КЗ). (At that time there came a moment the Tsar had to go to war to fight.) *Пятому воякѡв-русинови цариця дала (што?) саблю.* (The fifth Rusyn-warrior was given the sabre by the Queen.) *И вун забрався и нушив гет из тѡв (из чым?) сабльѡв (КЗ).* (And he started to live away with the sabre (with what?)). *Семый вѡк н.е. стався переломным (у чому?) у судьбі Білых Хорватѡв.* (I. Поп). (The sevens century a. d. became a turning-point in the destiny of White Croatians.)

An object/compliment maybe expressed by :

а) а noun: *Наставлять Мигаль (што?) пушку (укр. рушницю) (на кого?) на звірку (КР).* (Migal aimed the gun (what?) at the beast (at what?)). *Поучать Афія (кого?) мужа, як ся весты на свальбі.* (+І.Калинич). (Afia was teaching her husband how to behave at the wedding.)

б) а pronoun: *Прошу (кого?) тя, уважай на ня.* (I ask you to mind me.) *Не забий (кого?) ня за правду, и кривду не вчинь.* (Don't kill me for the right thing and do not make harm either.) *Розділи, Штефана, (кого?) нас тым маєтком, што нам ся достав од няня* (Divide Shtephan for us the house which was inherited from dad).

Complements are direct and indirect.

The direct object/complement names the object onto which the action passes and answers the question: –: *кого?* (whom?) *што?*(what?)

Пишу письмо. (I am writing a letter.) *Читать книжку.* (He is reading a book.) *Рубать хащу.* (He cuts the woods.) *Чекать няня.* (He is waiting for dad.) *Каждый русин любит свою отцюзнину, айбо часто мусив через благо "освободителѡв" лишати свою землю, обы далеко у світі заробити хоть дарабчик хліба.* (Each Rusyn loves his fatherland, for very often at the mercy of his "libarators" he had to lieve his home landand to earn a crump of bread in the far-away lands.)

Indirect object names the object onto which the action does not pass and answers the question of all indirect cases except accusitive: *кого, чого? кому, чому? кым чым? На кому, на чому?*(On whom? On what?) A direct complement may be in combination with prepositions.

Часто двоскладені й односкладені безличні речення бувають синонімічними. *Я не годен писати. Мені ся не пише.*

Присудок (русс.сказуемое) може бути простим і складеним.

Іван тяжко робив у пана. Іван мусив тяжко робити у пана кождий день. Поланя зварила горниць поливки. Поланя мала зварити повный горниць поливки бляхарям. Штефан ўробив малтер (русс. раствор) и мусив ити припаровати собі надале цемент из піском. Гафія сполокала платя и ўвергла го на городіну сушити. Мішо нигда ся никого не хотів слухати, завто и все сарака страдав, докі го біда не навчила.

2. Другорядні члени реченя.

2.1. Доповнення (укр.додаток, русс.дополнение)

Доповнення (укр.додаток, русс.дополнение) – є другорядний член реченя, котрый вказує вать называть предмет, який є не обектом, а субектом дійства и одповідать на вопрос непрямых одмінків: *кого? чого? кому? чому? кого? што? кым? чым? на кому? на чому?*

Звони мал-ої деревлян-ої (чого?) церкви уже трітьый раз кликали (кого?) народ на вечурню. Конець першого (чого?) тисячолітя н. е. пройшов у Центральной Європі под (чим?) знаком (чого?) панования Великоморавськ-ої державы. (І. Поп).

У тот час прийшло (кому?) царёви на вѣйну йти, на битку (КЗ). *Пятому воякѣви-русинови цариця дала (што?) саблю. И вѣн забрався и пѣшов гет из тѣв (из чым?) сабльѣв* (КЗ). *Семый вѣк н.е. стався переломным (у чому?) у судьбі Білых Хорватѣв.* (І. Поп).

Доповненєм (укр. додатком, русс.дополнением) може бути:

а) **називнік** (укр.іменник, русс. существительное):

Наставлять Мигаль (што?) пушку (укр. рушницю) (на кого?) на звірку (КР). *Поучать Афія (кого?) мужа, як ся вести на свальбі.* (+І.Калинич).

б) **Містоназівник** (укр.займенник, русс.местоимение):

Прошу (кого?) тя, уважай на ня. Не забудь (кого?) ня за правду, и кривду не чинь. Розділи, Штефане, (кого?) нас тым маєтком, што нам ся достав од няня (укр батька).

Доповнення (укр.додаток, русс.дополнение) бывать прямим и непрямим.

–**Прямое доповнення** (укр.додаток, русс. дополнение) называть предмет, на котрый переходить дійство и одповідать на вопрос: *кого? што?*

Пишу письмо. Читать книжку. Рубать хащу. Чекають няня. Каждый русин любить свою отцюзнину, айбо часто мусив через благо "освободителів" лишати свою землю, обы далеко у світі заробити хоть дарабчик хліба.

–**Непрямое доповнення** (укр.додаток, дополнение) называть предмет, на котрый не переходить дійство и одповідать на вопросы всіх непрямых змінніків (укр.відмінків), окрем видяшого (укр. знахідного): *кого, чого? кому, чому? кым чым? На кому, на чому?*

Коло непрямых доповнень (укр.додатків, русс.дополнений) можуть стояти приназивники (укр.прийменики, русс.предлоги).

2.2. Attribute.

– is the secondary member of the sentence which answers on question of an **adjective** and **numeral**: (*який?* (which?) *чий?* (whose?) *котрий?* (which?) *кілько?* (how many?/how much?)) in all (direct and indirect) cases and shows on the number, feature or принадлежность предметів. *Айбо* (яка?) *красна йся свальбова співанка*. (What a wonderful wedding song.) *У новембру* (котроче?) *первое* *число йзясь припадати на суботу*. (November (which?) the 1st will be in Saturday.) *Фест ся полюбила внукам* (чия?) *Іванова* *казка*. (Grand children liked (whose?) Ivan's tale very much.)

2.3. Adverb¹ (росс. обстоятельство).

– is the secondary member of the sentence which shows onto the manner, measure and level, place, time, reason of the action and answers the questions *як?* (how?) *де?* (where?) *коли?* (when?) *для чого?* (for what?) *чом?* (why?) and so on. As adverbial characteristics are very different in their meaning, we have singled out such groups:

a) **adverbs of time** give time characteristic to the action: *И в сисю минуту буря думок сколысала сознание чоловіка*. (And at this minute a hurricane of thoughts came into the mind of man.) *Днеська бузьки ся вернули у своє гніздо*. (Today storcks have returned into their nest.;

b) **adverbs of place** show the place of being or the direction of the action: *Ходили сьме на гриби в Церквине* (We went to gather mushrooms in Tserkovne), *Команицю жали на полях*. (The clover was mowed in the fields.) *У церкви, под старів гірів за Тебе зїдаєся віра*. (In church, under the old mountain the belief is asking for you.) *Вишиткі люди на празнику – родичі*. (P. Пищальник). (On a celebration all people are relatives).

c) **adverbs of manner of the action** denote measure or quality of an action, state, features of quality or manner of an action: *Мій нянько бив ня сильно ремінєм*. (My father beat me with the belt very hard.) *Я роблю все вїтицьви (отїцьви) нарубы*. (I turn everything inside out for my father.) *Но ниякым чудом не вернути самое великое з чудес – дїтинство*. (Д. Воздвиженський). (By no magic can one return the greatest wonder – the wonder of childhood. D. Vozdvizhenskiy.)

d) **adverbs of reason, condition and aim** show onto the reasons, conditions and goals of the action: *Вїн нарекком говорив голосно*. (He expressly spoke loudly.) *Она ненарекком тя ударила*. (She did not mean to hit you.) *При такому здоровлю и світ ми не милый*. (With a health such as this the world is not a nice place to live in.) *Дякуючи матери, діти стали на ноги*. (Thanks to mother the children got onto their feet.)

Definite-personal are the essence of monocompound sentences in which the predicate expresses the action which is referred to a certain person. E. g.: *Слухаю мамину співанку*. (I am listening to mother's song.)

The predicate in such sentences is expressed by the verb in the form of the 1st and 2nd persons of indicative or imperative moods. The flexion of predicate verb shows onto the person.

Indefinite-personal – are such monocompound sentences in which the predicate means an action or state of an undetermined person. The predicate in these sentences is expressed by the verb in the 3rd person plural in the present tense, the future or the past tense in the plural. E.g.: *Прийде час, коли наш русинський язык йзясь будуть свободно изучати у державних школах русинські діти*. (The time shall come when our Rusyn language will be freely learned in state schools by the Rusyn children.) *Русинів-художників Мункачі, Ерделія и Бокшая знають добре у вишиткому світі*. (The Rusyn painters Munkachi, Erdely and Bokshai are known the entire world over.) *Од отавы прибывають у коровы молоко, а од соломы ся тратить*. (Cow gives more milk from hay and from straw it gives less milk.)

¹ The adverb. Is formed with help of preposition *об+* noun *ставина* (from the verb *ставити* (to set)).

2.2. Означеня (русс.определение)

– другорядный член реченя, котрый одповідать на вопросы прилагательника (укр.прикметника, имени прилагательного) и чисельника (укр. числівника, русс имени числительного): *(який? чий? котрый? кільки?)* у виштокых (прямых и непрямых) одмінках и вказуе на кўлькѡсть, ознаку вать приналежность предметѡв. *Айбо (яка?) красна йся свальбова стїванка.*

У новембру (котрое?) первое число йсясь припадать на суботу.

Фест ся полюбила внукам (чия?) Іванова казка.

2.3. Обстáвина¹ (русс.обстоятельство)

– другорядный член реченя, який вказуе на спосѡб, міру и степень, місто, час, причину, цїль дїйства и одповідать на вопрос *як? де? коли? дїла чого? чом? и т.д.* Покўлькѡ обставинні характеристики дуже разні по значеню, то межи обставинами видїляють такі групи: а) обставини **часа**, котрі дають часову характеристику дїйству: *И в сисю минуту буря думок сколысала сознаниє чоловіка. Днеська бузькы ся вернули у свое гнїздо;*

б) обставини **міста**, котрі вказують містоперебываня авать направленя дїйства: *Ходили съме на грибы в Церкѡвное, команицю жали на полях. У церкви, под старѡв гѡрѡв за Тебе звїдаєся віра. Виштки люди на празнику – родичі.* (Р. Пищальник).

в) обставини **способа дїйства**, котрі передають міру добротности дїйства, стан, признакы добротности авать спосѡб дїйства: *Мўй нянькѡ бив ня сильно ремїнѣм. Я роблю все вўтцѣви (отцѣви) нарубы. Но ниякым чудѡм не вернути самое великое з чудес – дїтїнство.* (Д. Воздвиженський).

г) обставини **причины, умовы, цїлі**, котрі одповїдно вказують на причины, умовы и цїлі дїйства: *Вўн нáреком говорив голосно. Она ненáреком тя удáрила. При такому здоровлю и світ ми не милый. Дякуючи матери, дїти стали на ноги.*

А **ўзначено-особові** суть єдноскладені реченя, в яких присудок означать дїйство, што ся односить до якогось лица. Напримір: *Слухаву мамину стїванку.*

Присудок у таких реченях вѡражаєся глаголом у формі 1-го и 2-го лица дїйственного вать побудного способа. На лице вказуе флексія глагола-присудка.

Неўзначено-особові – такі єдноскладені реченя, в яких присудок означає дїйство вать стан неўзначеных лиць. Присудок у сих реченях вѡражаєся глаголом у формі 3-го лица множины теперїшнѣго, будущего вать у формі множины минулого часа. Напримір:

Прийде час, коли наш русинський язык йсясь будуть свободно изучати у державных школах русинські дїти. Русинѡв-художникѡв Мункачі, Ерделія и Бокшая знають добре у виштокѡму світі. Од отавы прибивать у коровы молоко, а од соломы ся тратить.

¹ Обстáвина. Образовано при помочи предлога *об+* назывника *ставина* (од глагола *стáвити*).

In such sentences of acting person – predicate is absent and it is impossible to name it. In this case the action is important but not the doer of the action.

If the subject is used in the indefinite-personal sentence the subject in the sentence loses the its indefiniteness. *У б'єт (люде) х'дять за олаєм.* (People go to the shop to buy oil.) *Осїньов (сїльські жєоны) х'дять русинкы на лїманя на Велику Україну.* (In autumn Rusyn women go to gather harvest in Great Ukraine.)

3. Types of Sentences.

3.1. Common-Personal Sentences .

Are such monocompound sentences in which the subject agrees with an action which may refer to any person. The subject in such sentences agrees in the second person singular and plural and the third person plural. E. g.: *Давньых цїмбор'єв не забывають.* (Old friends are not to be forgotten.) *Брєхача од себї не допуцають.* (A liar is not permitted to come close to them.) *У хащу дрыва не в'дзять.* (Firewood is not to be taken into forest.) *Без косы не впадуць на городї валы.* (Without the scythe the grass will never be mowed.) *Без невісты не є свальбы.* (Without a bride there is no wedding.) *За файный алдомаш не купиш - не продаш.* (For the good bargain you can not buy or sell.) *Бочк'єр до бочк'єра клади коло шп'єра.* (A boot (wooden) onto a boot put near the stove.) *Не сунь лабу, Янчу, у чужу боканчу.* (Don't put your feet Yanchi into alien boot.) *Не убагаї на гостїні, їж и крумплї у лунїні.* (Do not choose while a guest be satisfied with what you are treated.) *До чужого р'єта не приробїш вор'єта.* (It is impossible to make a lock on someone's mouth.) *Г'єсть – не к'єсть, за дверї не ушмарїш.* (Guest is not a bone; to be kicked out.) *Б'єйся язика, як рогатого быка.* (Be afraid of your tongue as a horny bull.) (Rusyn sayings.)

3.2. Impersonal Sentences.

Impersonal sentences are such monomember sentences in which the predicate expresses the action and the state which take place spontaneously or without the active participation of the person. The subject in such sentences is not present and it cannot be used.

У селї чужого не є. (There is no alien in the village.) *П'єра яр'євати.* (It is time to start springwork.) *Доста было по чужїні ходити.* (It was enough to be wandering in foreign lands.) *Шо нас дальше чекать?* (What does life have in store for us?) *Шо щї нам чинити?* (What else are we to do?)

На сякі гр'єші не мож достойно прожити. (It is impossible to live with honour on such money.) *Не є за што купити и хлїба.* (There is no money to buy bread with.) *Не красн'є ото зычати на нїгдавертаня.* (It is bad to borrow and to never return.) *П'єшли из хыжї без "будьте здоровї".* (They went without saying good-bye.)

3.3. Nominative Sentences.

Nominative sentences are such monomember sentences which confirm the existence of some fact or person, the action or object which is expressed by the main member of the sentence – the subject. *Земля* (The Earth). *Свята недїлька* (Saint sunday). *Божый дар* (God's gift.)

In nominative sentences apart the subject there may be attributes and objects which refer to it. *Красна русинська стїванка.* (Beautiful is a Rusyn song.) *Унгвар-Ужгород - город мойих воспоминанїй.* (Я. Русинко). (Ungvar - Uzhgorod is the town of my recollections.)

In some nominative sentences there may be the determining part: *Аддека наше село.* (Over there is our village.) *Антам наша хыжа.* (Over there is our house.) *Гїнде ўросла красна дїчка* (A wild pear-tree has grown there).

Complete sentences are, as a rule, sentences which have all necessary members of the sentence.

Incomplete sentences– are those in which one or some members of the sentence are absent. In incomplete sentences the omitted members of the sentence are usually prior. *Поле дає хлїб, а лїс – дрыва.* (The field gives us bread and the forest – logs.)

У таких реченнях дійствующого лица – основника (укр. підмета, русс. подлежащего) – не є и точно назвати ёго не мож. Важно само дійство, а не ёго виконавець.

Аж у **неузначено-лицёвое** реченя ввести основник (укр. підмет, подлежащее), – оно тратить неозначеность. *У ббвт (люде) хдять за олаём. Осиньбв (сільські жоны) хдять русинкы на ламаня на Велику Украйину.*

3. Типы речень

3.1. Загально-лицёві реченя

Суть такі єдноскладені реченя, в яких присудок обозначать дійство, што може ся односити хоть до кого. Присудок у таких реченнях майчастіше выражаєся глаголом у формі 2-го лица єднини вать множини, формбв 3-го лица множини. Напримір: *Давных цимборбв не забывають. Брехача од себї не допуцають. У хащу дрыва не вбзять. Без косы не впадуть на городї валы. Без невісты не є свальбы. За файный алдомаш не купиш - не продаш. Бочкбр до бочкора клади коло шпбра. Не сунь лабу, Янчу, у чужу боканчу. Не убагай на гостинї, їж и крумплі у лупинї. До чужого рта не приробиш ворбта. Гбсть – не кбсть, за дверї не ушмариш. Ббйся языка, як рогатого быка.* (Русинські пословиці)

3.2. Безличні реченя

Безличні йсе такі єдноскладені реченя, у яких присудок (росс. сказуемое) означає дійство вать стан, што ся одбывать стихійно ци без активн-ої ўчасті лица. Основника (укр. підмета, русс. подлежащего) в сих реченнях при присудковї неє и ёго не може й быти.

У селї чужого не є. Пора ярёвати. Доста было по чужинї ходити. Шо нас дальше чекать? Шо щї нам чинити?

На сакї грбшї не мож достойно прожити. Не є за што купити и хлїба. Не краснб ото зычати на нигдавертаня. Пўйшли из хыжї без “будьте здоровї”. (Укр. Пішли з хати не попрощавшись.).

3.3. Назывні реченя.

Назывні реченя суть такі єдноскладені реченя, у котрых ся твердїть екзистованя якогось факта ци лица, дійства ци предмета, што названий головным членом реченя – основником (укр. підметом). *Земля. Свята недїлька. Божый дар.*

У назывному реченю, кроме основника (укр. підмета), мбжуть быти означеня й додаткы, які односяться до нёго. *Красна русинська спїванка. Унгар-Ужгород - город мойих воспоминанїй.* (Я. Русинко).

У даяких назывных реченнях можуть хбсноватися указуючі часткы: *Аддека наше село. Антам наша хыжа. Гїнде ўросла красна дїчка* (дика грушка).

Пбвні реченя - ті, што, як правило, порозумїлі самї соббв, и мають всі необхідимі для сёго члены реченя.

Непбвні – реченя такі, в яких пропущено єден ци бўльше ёго членбв. Обычно пропущені члены в непбвному реченю встановлюються из перёжого. *Поле дає хлїб, а лїс – дрыва.*

In this example the first sentence is complete and the second – incomplete. In incomplete sentence the dash is placed instead of the predicate and in conversation a pause is made.

3.4. Homogenous Parts of the Sentences.

Homogenous parts of sentence are connected with a unilateral link and refer to one and the same member of the sentence and answer to the same question and have similar grammatic categories. Homogenous subjects: *У нашому країні дружно живуть русини, словаки, українці, русские, мадяре, німці і другі народи.* (Rusyns, Slovakiens, Ukrainians, Russians, Hungarians, Germans, and other nations live friendly in our region.)

Homogenous predicates: *У яри газда оре, сіє, садить и обрїзує сад.* (The farmer ploughs, sows, plants and prums the garden in spring.)

Homogenous complements/objects: *Потисянські поля были засіяні житом, тингирицьдв, овощами и пшеницьдв ищи у часы Білых Хорватѡв.* (The fields of Potissy were sowed with corn, vegetables and wheat yet in the times of White Croats.)

Homogenous adverbial modifier: *Уже не лем у горах, а й на руниці было зимно.* (It was already cold not only in the mountains but in the plains, too.)

Homogenous attributes: *Осіньний пофарблений горний пейзаж переливався усякими цвїтами: жѡвтыма, червєныма, сїньыма.* (The mountain view painted by autumn, twincled in different colours: yellow, red, blue.)

Homogenous parts of the sentence are usually words of one part of speech or sometimes different parts of speech may be homogenous: *День був ясний, без вїтра.* (The day was bright, without the wind.)

Homogenous parts of a sentence are divided by a comma and are connected by conjunctions. There are sometimes unifying words in homogenous part of the sentence which function as the same members of the sentence as the homogenous ones and may come in pre-, or post-position.

If the unifying word is in preposition to the homogenous parts a colon (:) is marked and if it is in post-position a dash (–) is put. E. g.: *Такого солодкого хлїба, як дома, не є нигде: ни в Америці, ни в Канаді, ани в старій Європі.* (There is no place where bread is as sweet as it is at home: neither in America, nor in Canada or in Europe.) *И грезно, и яблуко, и сливу, и грушку – виштко рѡдив отцївський сад.* (Grapes, aples, plums, pears – everything grew in father's garden.)

Except the main and secondary members there can in a sentence be words which pertain the sentence on the whole or it may pertain to some part and they express the attitude of the speaker to the utterance. To such words belong **addresses** and parenthetical words.

4. Address¹.

Address is a word or a combination of words which name the person or the things the speech is addressed to. There are extended (several words) or unextended (only one word): *Штефане! Пбїй лем до ня в гѡсті!* (Shtephan! Come to me as a guest!) *Люде чесні! Што ся творить на сѣму білѡму свїті.* (Honest people! What is going on in this light world!) *Родичі наші солодкі! Што сьте давно в нас не были!* (Our sweet relatives! Why haven't you been at our place so long!) *Боже, помагай, але и ты, хлопче, не дрїмай.* (God help but you, man, do not sleep.) *Дїточки! Де сьте ходили колядовати?* (Д. Русинович.) (Children! Where did you go to sing Christmas carrols?)

An **address** may be separated by a comma and in an elevated tone after it there may be an exclamation mark.

Parenthetical words as addresses, grammatically are not connected with other parts of the sentence and are not the members of the sentence. In writing it is separated by commas and in conversation pause is observed.

¹The word *Звернення* the Rusyns can not use here because in Rusyn it means *перевертання* (to turn over).

Туй первое реченя є повным, а другое – неповным. У неповному реченєви на місті пропущеного присудка ставиться тире, а у бесіді робиться пауза.

3.4. Реченя з єднородныма членами

Єднородні члени реченя зєдинєні єднорядным язком, односятьсє до єдного и того члена реченя и одповідають на єднакый вопрос, мають єднакі граматичні категорії. Єднородні основники (укр. підмети, рос. подлежащие): *У нашому краєви дружно жиють русины, словакы, украинці, русские, мадяре, німці и другі народы.*

Єднородні присудкы: *У яри газда оре, сіє, садить и обрізує сад.*

Єднородні додаткы: *Потисянські поля были засіяні житом, тингирицьов, овощами и пиєницьов ищи у часы Білых Хорватов.*

Єднородні обставины: *Уже не лем у горах, а и на рунині было зимно.*

Єднородні означєня: *Осіньный пофарблений горный пейзаж переливался усякыма цєтїама: жовтыма, червєныма, сїньныма.*

Єднородні члени обычно бывають словами єднїй якоїсь части речі, айбо подаколи в єдному ряді єднородных членов можуть хдсноватисє слова разных частєй речі: *День быє ясный, без вітра.*

Єднородні члени реченя розділяютьсє запятыма, зєднуютьсє союзами. При єднородных членах реченя даколи хдснуютьсє узагальнюючі слова, котрі суть тыма же членами реченя, што и єднородні, и можуть занимати по єдношеню до них препозицію вадь постпозицію.

Аж узагальнюючєє слово стойить перед єднородныма членами реченя, то позад нєго ставимє двоточку (:), – кїть позад них, то перед узагальнюючым слівом ставимє тире (–). Напримір: *Такого солодкого хліба, як дома, не є нигде: ни в Америці, ни в Канаді, ани в стардїй Європі. И грезно, и яблоко, и сливу, и грушку – вишко рдїєв отцїєвський сад.*

Кроме головных и другорядных членов, у речєню мбжуть быти слова, котрі односятьсє до реченя в цілому вать до якоїсь єго части и выражають єдношеня говорящого до казаного. До таких слов єдносятьсє **обращєня** и вставні слова.

4. Обращєніє (укр.Звернення)¹

Обращєніє сє слівом вать зєднаня слов, котрі называють лице вать предмет, до яких обращєна рєч. Бывають розширені (дакўлькє слов) вать нерозширені (єдно слів): *Штефанє! Пбї лем до ня в гбстї! Людє чеснї! Што сє творить на сєму бїлбму свїтї. Родичї нашї солодкї! Што сьтє давно в нас не были! Божє, помагай, але и ты, хлопчє, не дрїмай. Дїточкы! Дє сьтє ходили колядовати?*(Д. Русинович).

Обращєня можуть одділятисє запятыма, а при повышенїй интонації – позад них ставимє знак вбзгласа.

Вставні слова, як и обращєня, граматично не поязанї з другыма членами реченя и самї членами реченя не суть. На письмї оділяютьсє запятыма, а при бєсїдї – паузбв.

¹ Слово *Звернення* русины не можуть туй хдсновати, бо вто по русинськы значить *перевєртаня*.

E. g.: *Бизонь, се не майлегший рік.* (Really, this is not the best year.) *Видиши, доста ся за цілий день наробиш, што и їсти му не треба.* (See, he has been working the whole day and does not even want to eat.) *Се, кїть тямииш, была красна пора.* (It were, if you remember, great times.) *Се буде, видити мися, дбвга зима.* (I think, it will be a long winter.) *Кїть думати так як вы, та русинів нигда шуга не было на світі.* (If one were to think like you, there should not be a Rusyn in the world.) *А наш сусїда, най ся не приказує, довго ся мучив из хворыма ногами.* (And our neighbor, let him say nothing, was suffering for a long time with diseased legs.) *Русиня, як из любовою называють русины свою прадїдвєську зємлю – Подкарпатську Русь, тязко ся мала – каждый третий мўсив лишати домўство и йти на зароботкы.* (The Rusynia, as the Rusyns used to call their grandfathers' land – the Subcarpathian Rus, was suffering because every third man had to leave his home and go to seek for a job.) *Як кажуть у нашому краю: буйся языка - злої жєоны, бїлого коня и чорної хмары.* (As it is said in our region: one should be afraid the evel tongue of his wife, the white horse and a black cloud.) *Ваш онука, обы го не уречїй, уже гет-гет вырбс.* (Your grandson, let him not be cursed, has already grown much.)

By means of corresponding intonation the meaning of the secondary parts may be intensified. Words that perform this function are called separated members of the sentence. They may be extended and unextended and are separated in writing by a comma.

До нас приходила Анночка, красна дївочка. (Ann, a beautiful girl, visited us.) *Юрко, сусїдський хлїпїць, недавно взявся ваквївати хыжу.* (Yurko, the neighboring guy, began to plaster the house.) *Іван, постарїлий, из блїдным лицєм и смутныма очима, вернувся на свое обйїстя.* (Ivan, old, with plain face and sad eyes, returned home.) *Чоловїк, похожий на бузька, ходив по полю.* (A man who looked like a stork, was walking in the field.) *Наших предкв, чесных газдв, земля нигда не забуде.* (Our ancestors, honest owners, land will never forget.) *Мўй стрый, родом из Волыні, довго не мўж привыкнути до нашої РУСИНЬСЬКОЇ бєсїды.* (My uncle was born in Volyn and could not get used to our Rusyn speech.) *Много наших землякв, а иппен Балудянський, Духнович, Кукольник, Орлай, присвятили цілий свїй живот служенїю русиньскому и велико руському народам.* (Many of our fellowmen such as Baludyanskiy, Dukhnovych, Kukolnik, Orlay lay their entire life at the service of the Rusyns and Great Russian people.) *Ужгород, авать по-старому Унгар, бив здавна красным варишом.* (Uzhgorod or in old fashion Ungvar, always has always been a beautiful town.) *Менї, як подкарпатському русинови, дорогї обычаї нашого края.* (For me as a Subcarpathian Rusyn, the traditions of our region are very dear.) *Днеська, в середу, мусай пошорити в хыжи.* (Today, on Wednesday, is nessecery to make order in the house.)

5. Direct and Indirect Speech.

Direct speech is somebody else's words, conversation or speech given without changes. An aliens speech or conversation given without changes is called the direct speech¹ *“Честный род свїй не забуду”, – писав Духнович.* (I will never forget my honest kinship. – wrote Dukhnovych.) The direct speech is preceded by the author's words.

Quotation is a version of direct speech, which is an excerpt from a text. *«Приїде час, – писав мўй дїдико, што ходив на зароботкы у Америку, – же русины пробудяться од сна и будути щїй народом славным и богобойным», якыма суть они и днеська.* (“The time will come, – my grand dad wrote who used to toil as work-force to earn living in America, – when the Rusyns will awaken from dream and shall become a glorious nation and God-fearing as they are now.”)

Somebody else's speech which is rendered not directly, word for word, but only the meaning has been preserved is an indirect speech and no inverted commas are used. *Составителї пишуть, ош їх русинський синонимїчний словарь є першїв провбвє указати многообразность наших русиньських говорв.* (The compilers of the Rusyn synonymic dictionary is but the first attempt to show the variety of Rusyn speech.)

6. Compound Sentences

A Compound sentence is one which consists of two or more simple sentences, united with one meaning and intonation. There are compound and complex sentences.

Compound sentences in which the simple sentences are equal both grammatically and in meaning and are united by means of conjunctions are compound sentences. *Скупый много дає, лїнивий много ходит.* (The greedy pays twice as much and the lazy walks twice as much.) *Сад пожвк, пустїє грядка, не чекаючи мороз, в теплий край забрався кос.* (Ю. Чорт). (The garden has turned yellow, the patches become empty without waiting for the frost and the birds have migrated to warm lands.)

¹The Rusyn word «реч» and «речїв» come from the verb чывника «речя». But the word «рїч» means simply the a thing.

Наприклад: *Бизонь, се не майлегшый рѹк. Видиш, доста ся за цілыи день наробив, што и їсти му не треба. Се, кїть тямии, была красна пора. Се буде, видить мися, довга зима. Кїть думати так як вы, та русинѳв нигда шуга не было на свїті. А наш сусїда, най ся не приказує, довго ся мучив из хворыма ногами. Русинїя, як из любовю называють русины свою прадїдовську зємлю – Подкарпатську Русь, тяжко ся мала –каждый третїи мѹсив лишати домѹство и йти на зароботки. Як кажут у нашому краю: бѹйся языка - злої жоны, білого коня и чорної хмары. Ваш онука, обы го не уречї, уже гет-гет вирѳс.*

З помѹчѳв одповїдної інтонації значеня другорядных членѳв реченя може ся подсилѳвати. Слова, што исповняють сїсю функцію, называються одокремлєныма членами реченя. Они можуть быти розширеныма и нерозширеныма и одокремлюються на письмі запятыма.

До нас приходила Анночка, красна дївочка. Юрко, сусїдський хлѳпїнь, недавно взявся вакѳвати хыжу. Иван, постарїлыи, из блїдным лицѳм и смутныма очима, вернувся на своє обыйстя. Чоловїк, похожый на бузька, ходив по полю. Нашых предкѳв, чесных газдѳв, земля нигда не забуде. Мѹй стрый, родом из Волині, довго не мѹг привыкнути до нашої РУСИНСЬКОЇ бѳсїды. Много наших землякѳв, а иппен Балудянський, Духнович, Кукольник, Орлай, присвятили цілыи свѹй живот служѳенїю русиньському и велико русскому народам. Ужгород, авать по-старому Унгвар, быв здавна красным варишѳм. Менї, як подкарпатському русинѳви, дорогї обычаї нашого края. Днеська, в середу, мусай пошорити в хыжи.

5. Пряма й непряма реч.

Чужа бѳсїда, ци реч, передана дослѳвно, без змін, называться прямѳв речѳв¹ (бесїдѳв). *“Честный род свѹй не забуду”, – писав Духнович.* Пряма бѳсїда приповѳдується словами автора.

Разновидностьѳв прямої бѳсїды - рѳчи є цитаты – уривкы из текстѳв. *«Приїде час, -писав мѹй дїдико, што ходив на зароботки у Америку,-же русины пробудяться од сна и будуть ищї народом славным и богобойным»,* якыма суть они и днеська.

Чужа бѳсїда, што передана не дослѳвно, а лем из сохрєненїєм смысла, называться непрямым бѳсїдѳм и не берєся в лапки. *Составителї пишуть, ош їх русиньський синонїмїчний словарь є першѳв провѳѳв указати многообразность наших русиньських говорѳв.*

6. Складенѳе реченя (русс. составное)

Складеным называться реченя, котрое складаться из двох авать бѹльше простых речень, зєднанных в єдноє содержанїєм й інтонаційѳв. Суть складено-сочинительнї и складено-подчинїтельнї реченя.

Складенѳе реченя, у якому простї реченя руноправнї – граматично и за смыслом – и зєднанї сочинительныма союзами, называться складено-сочинительным. *Скупый много дає, лїнивий много ходить. Сад пожѳвк, пустїє грядка, не чекаючи мороз, в теплый край забрався кос. (Ю. Чорї).*

¹ Русин. слово «реч» и «речѳв» од чинявка (глагола) «речи». А слово «рїч» значить просто предмет (русс. вещь).

Simple sentences in a compound sentence are united by a conjunctions:

– **connectives:** *и, тай (and), а ни – а ни (neither ... nor).* *Священник посвятив місто майбутнього храму, и люде зачали роботу.* (“Christian family”) *А ни дома челядник не заробить, а ни на чужині сиринча го не чекають.* (The man will neither earn money at home nor he is waited for in foreign lands.) *Роботи на полію ся кінчили, тай люде ся вернули домів* (The work on the field was finished and people began to return home.);

– **opposing conjunctions:** *а, айбо (but):* *Порожній гордуб дудить, а повний гучить.* (An empty barrel produces sound but a full barrel doesn't.) *Молоко біленьке зцідилося до споду, а білий сніг зийшов на воду.* (The white milk poured down and the white snow became water.) *Хоть землі туй и плодородні, айбо люде доста голдні.* (Though the land here may be fertile but the people are quite hungry.);

– **disjunctive:** *вась, вась – авась (or), хоть – хоть (though), ци – ци (either ... or):* *Вась то отары овец пасутся на высокій полонині, авась то білі хмары вітер гонить у небесній высокости.* (Either the herd of sheep grazes high in the mountain pasture or the white clouds are driven by wind high in the sky.) *Вась ити на заробкы у чужі край, авась на родній¹ землі голодови терпіти.* (Either to go to foreign to earn money or to sit in your own land and go hungry.) *Хоть камінєм у голову, хоть головде у камінь.* (Either to strike the head against the stone, or to strike the stone against the head.)

Ци то якийсь пўзний гость поклўпав у облок, ци то вихор конярькде яблўнки досягав до рача (рамы), бо чув им ясно ото клўпканя. (Its either a late guest knocking on the frame of the window or the wind blown apple tree brunch struck against the frame, for I distinctly heard the knock.)

7. Syntactical Analysis of the Compound Sentence.

7.1. The Syntactical Analysis.

The Syntactical analysis of a compound sentence may be done according the given scheme:

1. To Indicate wether the sentence is compound, syndetic or asyndetic.
2. If the compound sentence is syndatic we have to determine what type it is, wether compound or complex.
3. To name simple sentences in complex sentences to show which connectives they are united into one.
4. To explain punctuation marks. After this to analyze each sentence as a simple one.

7.2. Intonation and Punctuation in Compound Sentences.

Parts (or simple sentences) in compound sentences with connecting or separating conjunctions are spoken as in enumeration parts, but in complex sentences the intonation is as the one characteristic of the intonation of opposems.

A comma usually separates the simple sentences that make up the compound sentence.

И художники русинські одкрыли прекрасну експозицію живописных полўтен, и писателі організовали свою конференцію. (Both the Rusyn painters opened a nice exhibition of their paintings, and the authors organized their conference.) *Бо язык мўй – грїшник, а рядкы – вто я. (Р.Пицальник).* (For my tongue is sinful and a lines – are me. R. Pynshchalnic.) *Хлопы косили, а жоны за нима розтрясовали.* (The guys mowed and the women turned the hay upside-down.) *Люде у церквы на крылосі співають, и свїчки озаряють їх молитвенні лица.* (People in the church choir sing and the candles shine their praying faces.) *Хашу у карпатських зворах чужі люде понищили, айбо, чесні свїд людкўве, такоє люде не творять.* (The strangers destroyed the forests in the Carpathians but the honest local people do not do such savagery.) *Вась сись дощ ся кончить, вась наша комонїця зыйде на нич.* (If this rain does not stop then our clover will grow within the night)

¹Rusyns distinguish the word *род* (family) and the word *руд* (part of wagon).

Прості речення у складено-сочинительному зеднуються союзами: **єднальними**: *и, тай, а ни – а ни*. Священник посятив місто будущего храма, и люде зачали роботу. (“Християнська родина”). А ни дома челядник не заробить, а ни на чужині сиринча го не чекать. Роботы на полю ся кінчили, тай люде ся вернули домѳв;

Протиставными, *а, айбо*: Порожньый гордѳв дуднить, а пѳвньый гучить. Молоко білинькоє зїдилося до спѳду, а білий снїг зыйшѳв на вѳду. Хоть зѳмлі туй и плодѳрѳдні, айбо люде доста голѳдні;

роздїловими *вать, вать – авать, хоть – хоть, ци – ци*: Вать то отары овец пасутся на высѳкѳй полонині, авать то білі хмары вітер гѳнить у небеснѳй высѳкѳсти. Вать ити на зарѳбки у чужї краї, авать на роднѳй¹ землі гѳлодови терпїти. Хоть камїнѳм у гѳлову, хоть головѳв у камїнѳ.

Ци то якыйись пѳзньый гѳсть поклѳпкак у ѳболок, ци то вихор конарѳкѳв яблѳнки досягав до рѳча (рамы), бо чув им ясно ото клѳпканя.

7. Синтаксичный аналіз складеного реченя

7.1. Синтаксичный аналіз складеного реченя може проводитїся по ниже напїсаному.

1. Указати, ош реченя склѳденоє, пак – союзное вать безсоюзное.

2. Аж склѳденоє реченя союзное, то якеє склѳдено–сочинительное вать склѳдено–подчинительное.

3. Назвати простї реченя в складено–сочинительному реченю, вказати, якыма союзами они зеднанї межї собѳв.

4. Пояснїти роздїлѳві знаки. Позад сѳго вже каждое реченя аналізовати як простое.

7.2. Интонация и роздїлѳві знаки у складено–сочинительных реченях

Частины (авать простї реченя) в складено–сочинительных реченях из єднальными и роздїльными союзами выговѳрюються перелїчованѳв интонаційѳв, а для складеных речень из протиставными союзами характерна интонация протиставления.

Межї простыма реченями, котрї входять у складено–сочинительное, обычайно ставиме кому.

И художники русинські одкрыли прекрасну експѳзіцію живописных полѳтен, и писатели организовали свою конференцию. Бо язык мѳй – грїшник, а рядкы – вто я. (Р.Пицальник). Хлопы косили, а жѳны за нима розтрясывали. Люде у церкви на крылѳсі спївають, и свїчки озаряють ѳх молитвеннї лица. Хацу у карпатських звѳрах чужї люде понищили, айбо, чеснї свѳї людкѳве, такоеє люде не творять. Вать сись доц ся кончить, вать наша комонїця зыйде на нич.

¹ Русины розличають слово род (родина) и слово руд (до воза).

7.3. Compound Sentence consists of the main sentence and one or more subordinate clauses.

Най лем мало просохне отава, пак єї складуть у копиčky. (Let the hay go dry a beat then will pile it.) *Позад того, як подкарпаткї русины проголосовали за Автономію в складї Чехословацької Республіки, Прага дала єї (Автономію) в повній формї лем через 20 років: айбо вже єї мусила дати у 1938 році.* (After the Rusyns voted for an autonomy within the Czech Republic, Prague granted autonomy to Subcarpathian Rus only after twenty years for they had to do so in 1938.) *Докїть мадярофілы, русофілы и українофілы сважалися межи собѡв, ко такі русины (мадяроны, великороссы ци украинци), чехы йсе легко зхосновали: онї “барз ріхле” чехїзовали русинські конторы и школы.* (At the time hungarian supporters or Russian Ukrainian supporters struggled between themselves, the Czechs easily realized this, they “quickly enough” made the Czech spirit dominate in Rusyn offices and schools.) *Миля моя, миля, наремного стану, ко тя буде любити, аж я перестану?* (My darling darling you are nervous, who would love you if I stopped to?) *Гвсти мой, збсти, не сидіте спрости, а сидіть весело, вбы вас чуло село.* (My dear guests don't sit quiet but make merry so as the village hears you.) *Каждый народ має свого національного будителя, а мы, русины, прославляеме Бога, за нашого А. Духновича.* (Each nation has its spiritual awakener and we Rusyns bless God for our spiritual leader A. Dukhnovich.)

7.4. A Complex Sentence.

Consists of two or more grammatical bases:

Оддалась ня, мамко, за то поточище, де потятко не залетить, лем вітер засвище. (Mother wedded me to a gue who lives beyond the stream where no bird flies only the wind wistles.) *Сокотила м свої діти од пугтів безбожних, бо покязія людська не збати за свого сімня.* (I would secure my children from atheists, for human kind shall take care of his family.)

7.5. Types of Complex Sentences:

A complex sentence is such compounds clauses in which simple sentences are not equal both semantically and in their grammatical unification with subordinative conjunction.

Subordinate conjunctions are the following:

-**simple:** *коли* (when), *же* (that), *ош* (that), *лем(лем)* (just), *кїть* (if), *аж* (if), *обы* (for), *аж бы* (if only), *хоть* (for), *бо* (for), *як* (as), *гибы* (as if), *най* (let),

-**and compound:** *за то* (because of), *што* (what); *непозеравучи на то што* (in spite of), *аж бы ко* (if only someone).

The simple sentences in complex sentences may be-linked by means of linking words this role is playd by reflexive pronouns: *ко* (who), *што* (that), *котрый* (which), *де, куды(куда)* (where), *удкїть* (where from), *чом* (why), *дбкі* (till), *дбкїть* (untill).

Very often the demonstrative words are used in the main clause: *тот* (that), *такий* (such), *там* (there), *удкі* (where from), *тогда* (then), *тўлько* (this much), etc.

But these demonstrative words should be distinguished from double conjunctions of the type: *чым – тым* (that – which), *як – так* (how – that), *кїть – та* (if – yes), *кїбы – то* (if...would), *ко – тот* (who...that).

E. g.: *Як себї постелиши, так ся ўспиши.* (The way you make bed likewise you shall sleep.)

Кїть маєш голову на плечах, та дурное не вчиниши. (If you have a wise head on you neck you shall do no harm.) *Кїбы на то Господня воля, то з помўчѡв Всевышнїго храм буде добудѡваний.* (God willing then with the aid of our Lord we will build the temple.) *Айбо ко хоче быти поетом, тот мусить май первый раз вчути у себї огинь, живу душу, неспокуйное сердце.* (M.Алмашій, “Звїздочка Романа Пищальника”). (If one feels poetry in himself he has first of all to feel a flame in his heart, a living and worried heart.)

A complex sentence consists of the main clause and one or more subordinate clauses.

7.6. Subordinate Clauses.

Subordinate clauses may be initial, in the middle of the sentence or in post position to the main clause: *Нее такого чоловіка, котрый бы у свбї молодї рокы не брався до стихо-писаня.*

(There is no young man who had not tried his hand in poetry in his early years.) (M. Almashy, “The Star of Roman Pishchalnik”). *Што на сердцю маев, най рядкы говорять.* (What I have in my heart let it be expressed in my lines.) *Ци вчиниши так, як Бог нас научав, любити ближньных, духом не упадати.* (If you shall do as Lord has taughters to love your kins, you shall never lose heart.) (R. Pishchalnik. «The Rusyns' Prayer»).

7.3. Складено-подчинительное - речення складається з головного і підчинених йому речень – одного вать ббльше. *Най лем мало просохне отава, пак єї складуть у копичкы. Позад того, як подкарпатькї русины проголосовали за Автономію в складї Чехословацької Республїкы, Прага дала єї (Автономію) в повній формї лем через 20 рокїв: айбо вже єї мусила дати у 1938 році. Докїть мадярофілы, русофілы и українофілы сважалися межн соббв, ко такї русины (мадяроны, великороссы ци україннї), чехы йсе легко зхосновали: онї “барз ріхле” чехїзовали русинські конторы и шкoлы. Мила моя, мила, наремного стану, ко тя буде любити, аж я перестану? Гбсті мої, гбсті, не сидїте спростї, а сидїть весело, вбы вас чуло село.*

Кажбый народ має свого національного будителя, а мы, русины, прославляємо Бога, за нашого А. Духновича.

7.4. Складеноє реченя - складається з двох вать ббльше граматичных основ.

Оддалась ня, мамко, за то поточїице, де потятко не залетить, лем вїтер засвище. Сокотила м свої діти од пїтїв безбожных, бо показїя людська не збїти за своє сїмня.

7.5. Типы складено-подчинительных речень:

Складено-подчинительное – се такое складеноє реченя, у якому простї реченя неруноправнї за смыслом и граматично и зеднанї подчинительныма союзами.

Подчинительнї союзы суть такї:

-простї: *коли, же, ош, лем(лем), кїть, аж, обы, аж бы, хоть, бо, як, гїбы, най,*

-и складенї: *за то, што; непозеравучи на то, што, аж бы ко.*

Простї реченя у складено-подчинительному можуть зедноватися и соединительныма словами, у роли яких –односнї мїстоназвынкы: *ко, што, котрый, де, куды(куда), ўдкїть, чом, дбкї, дбкїть.*

Часто у головных реченях хбснуються указательнї слова: *тот, такый, там, ўдкї, тогды, тїлькo* и так дале.

Айбо такї указательнї слова треба одрїзняти од парных союзбв типу *чым – тым, як – так, кїть – та, кїбы – то, ко – тот.*

Напримїр: *Як себї постелиш, так ся ўспиш. Кїть маєм голову на плечах, та дурное не вчиниш. Кїбы на то Господня воля, то з помўчбв Всевышнїго храм буде добудбваный. Айбо ко хоче быти поетом, тот мусить май первый раз вчути у себї огинь, живу душу, неспокуїное сердце.* (М.Алмашїй, “Звїздочка Романа Пищальника”).

Складено-подчинительное реченя складатся з головного и єдного вать ббльше подчинительных.

7.6. Подчинительное реченя може стояти сперед, позад и в серединї головного: *Неє такого чоловіка, котрый бы у свої молодї рокы не брався до стихо-писаня.* (М.Алмашїй, “Звїздочка Романа Пищальника”). *Што на сердцю маву, най рядкы говорять. Ци вчиниш так, як Бог нас научав, любити ближных, духом не упадїти.* (Р.Пищальник. «Молитва Русина»).

A subordinate clause may refer to one of the members in the main clause, to a group of members and to the whole clause (when an adverbial modifier is expressed: adverbial modifier of time, cause and condition, etc.). A subordinate clause as regards the main clause may have the same function like any other member of the simple sentence that is why they are treated as such. Subordinate clauses may be of the following types: 1) subjective-subordinate clause 2), predicative- subordinate clause, 3) objective- subordinate clause, 4) attributive subordinate clause, 5) dependent adverbial clause.

7.7. Subjective Subordinate Clause.

Subjective subordinate clause are complex sentences which belong to the subject of the main clause and answer to the question: *ко?* (who?) *што?* (what?) *Ко ходит до церкви, тот може бити духовно чистишим.* (He who goes to the church he may spiritually be clean.) *Лем тот не робить хыбы, ко нич не робить.* (Only he does not work who does nothing.) *Тому коса добре косить, кому мила їсти носить.* (The scythe the mows well for those who are fed by their dearlings.) *Тот свою душу зубить, ко материнську бєсїду не любить.* (Русин. приповідкы). (He shall ruin his soul who does not love mother tongue.)

7.8. Predicative Subordinate Clause.

Predicative Subordinate Clause is the predicative part of a compound nominal predicate. *Іуда був тот, ко продав Христа.* (Juda is he who betrayed Christ.) *То были якраз тотї люде, котрых вы хотїли видїти.* (Those were precisely the people you wanted to see.)

7.9. Objective Subordinate Clause.

Objective subordinate clause serves as a supplement to a member of the main clause, in other words, this clause serves as a complement for the main clause expressed by the whole sentence and answers to the question of indirect cases. .E .g. : *Бог часто наказує того, кого любить.* (Lord often punishes him whom he loves.) *Каждый челядник мав бы знати, што без Бога ани до порога.* (Every man should know that without God there is no passing the threshold.) *Повїш ми, де твоїй цїмбора жиє.* (Tell me where your mate lives)

7.10. Attributive Subordinate Clause.

Attributive subordinate clause answers to the question : *який? яка? якоє? які?* (Which?) E. g.: *Такий вун добрий, ги дарабчик хлїба.* (He is as kind as a piece of bread.) *Ги йвовтанїка, в нєго голова* (P. Пищальник). (His head is lik an apple. R. Pishchalnik) *И жий себї, будь щасливий, вїчний, ги Карпаты.* (Іван Фогул). (May you ever live happily eternal Carpathians.) *Нич ми не дай, лем тот колодязь из Шандровського готаря, из котрого тече солена вода.* (Don't give me anything, save the salt well from Shandrovo village where salt water leaks.) *Люде-русины мусять купувати мїнеральну вду, яку їм даровав Сам Бог задарь.* (The Rusyn people must make use of the mineral water that has been endowed by our Lord.) *А щї є ї така легенда, што за селом была печера.* (And there goes another legend that there used to be a cave beyond the village.) *Они ся мстили за муки, які народ терпїв за них.* (They took revenge for the sufferings that the people suffered from them.) *Не є такого малого воза, вбы на нєго й стебло не стало.* ("Християнська родина"). (There is no such a cart where there is no a straw. "Christian Family").

7.11. Adverbial Subordinate Clause.

Adverbial subordinate clause are sentences of adverbial modifier of manner, degree, comparison, place, time, cause, reason, purpose, condition, and concession.

7.12. Adverbial Modifier of Manner and Degree.

Adverbial modifier of manner and degree indicate the manner of the action and its degree expressed in the main sentence and answers to the question: *як?* (how?) *якым способом?* (in what way?) *у якїй мїрі?* (to what measure?) *накўлько?* (how much?) *Надвори в тоту цўч было ся так видко, што мож было мак збирати.* (Outside in the yard it was so light that one might gather puppies in the orchard.)

7.13. Comperative Clauses.

Comperative clauses answer to the question: *як? (how?) як шпен? (how precisely?) подобно до чого? (as what?)* *Черешня цвїла так рясно, ги бы єї покрив снїг.* (The cherry trees where in such a bloom as if covered by snow.) *Так ся ганьбит, ги кўнь, што вўз перевернув.* (He is so ashamed as if the horse has turned the cart on to the side.)

Подчинительное речення може односитися до одного из членів головного речення, до групи членів вать до всього речення в цілому (коли виражає якоесь обстоятельство: **час, причину, услівіє** и т.д.). Подчинительні речення по одношенію до головного можуть мати тоті же функції, што и любы член простого реченя, а завто и класифікуються они подобным образом. Подчинительні реченя можуть быти таких видів:

- 1) подчинительно—основниківое,
- 2) подчинительно—присудківое,
- 3) подчинительно—додаточное,
- 4) подчинительно—означальное,
- 5) подчинительно—обставное.

7.7. Подчинительно-основниківое (русс.придаточное подлежащее, укр. підрядно-підметове) – се подчинительное реченя, котрое пояснює основник (укр. підмет) головного реченя и одповідать на вопрос: *ко? што?* ***Ко ходить до церкви, тот може быти духовно чистішим. Лем тот не робить хыбы, ко нич не робить. Тому коса добре косить, кому мила їсти носить. Тот свою душу згубить, ко материнську бєсїду не любить.*** (Русин. приповідкы).

7.8. Подчинительно-присудківое (придаточное сказуемое, підрядне присудківое) реченя є именнів частьов присудка. ***Иуда был тот, ко продав Христа. То были якраз тоті люде, котрых вы хотіли видіти.***

7.9. Подчинительно-додаточное (русс.придаточное дополнительное, укр. підрядне додатківое) реченя служить для доповнення котрогось члена головного реченя, другимя словами, се реченя є доповненєм до головного, выраженным цілым реченєм, и одповідать на вопрос непрямых змінників.

Бог часто наказує того, кого любить. Каждый челядник мав бы знати, што без Бога ани до порога. Повіш ми, де твої цїмбора жие.

7.10. Подчинительні означальні (русс.придаточные определительные, укр.підрядні означальні) реченя одповідать на вопрос: *який? яка? якоє? які?* Напримір: ***Такой вўн добрый, ги дарабчик хліба. Ги йовнотанка, в нєго голова*** (Р. Пищальник). ***И жий себї, будь щасливый, вічний, ги Карпаты.*** (Іван Фотул). ***Нич ми не дай, лем тот колодязь из Шандрівського готаря, из котрого тече солена вода. Люде-русины мусять купувати мінеральну вџду, яку їм даровав Сам Бог задарь. А щи є й така легенда, што за селом была печера. Они ся мстили за муки, які народ терпів за них. Не є такого малого воза, вбы на нєго й стебло не стало.*** (“Християнська родина”).

7.11. Подчинительні обставні (русс. придаточные обстоятельственные, укр.підрядні обставинні) реченя бывають: способа дійства и стєпени, поруняльні, міста, часа, причины, результата, цілі, умовні, допустові.

7.12. Обставні способа дійства и стєпени (русс.обстоятельственные образа действия и степени, укр. обставинні способу дії и ступеня) указують на способ дійства вать стєпень ознакы, названої у головному реченю, одповідать на вопрос: *як? яким способом? у якій мірі? накулько?* ***Надворі в тоту нўч было ся так видко, што можє было мак збирати.***

7.13. Поруняльні одповідать на вопрос: *як? як иппен? подобно до чога?* ***Черєшня цвіла так рясно, ги бы єї покрыв сніг. Так ся ганьбить, ги кўнь, што вўз перевернув.***

8. Subordinate Clauses of the Rusyn Language.

Subordinate clauses of place, time, answers to the questions: *де? куды?(where?) удкить?* (where from) *коли? (when?) з якого часа? (since when?) дбкі? (by what time?) Село было уже тогды, коли в хаццях ици татары-песиголовці ходили.* (It had been a village since the times when the dog-headed Tatars walked around.) *Сільський челядник не заспокойиться восени дбті, дбкі вишток урожай не буде в коморі.* (A country man will not calm down untill all the crop is in his larder.)

8.1. Subordinate Clauses of Cause. Subordinate clauses of cause answers to the questions: *нашто? для чого? (What for?) по якій причині? (by what reason?)*

Я заплакав, бо м подумав, што никлі ты не увижу. (Ю.Чорі). (I cried because I thought I should never see you again. Y. Chori.) *И каждый тримає таких бычків, обы оборати нима виштокє село.* (“Християнська родина”). (And everybody had such oxen so as to plough all the land in the village. “Christian Family”). *Люди ся там не селили, бо там много терня* (“Християнська родина”). *Нашто ходити од пана до пана, кить всі гроші запрятані в єдиному місті.* (“Християнська родина”). (Why should you go from one boss to another if all the money is hidden in one place.) *Присядьте, обы ся в нас кури несли.* (Русин. приповідка). (Be seated so as the hens may lay eggs. Rusyn saying.)

8.2. Subordinate Clause of Place. Subordinate clause of place answer to the question: *де? (Where?) куды? (where to?) удкі (удкить)? (where from?)* *Перший раз люди ся зачали селити на тому місті, де теперька Малое Бычківце.* (“Християнська родина”). (For the first time folks began to settle the locality where Malij Bichkovo is now.) *Не знати, де так довго мож пропада́ти.* (I don't know where one can be idling so long).

8.3. Subordinate Clause of Condition. Subordinate clause of condition answers to the question: *при яких умовах? (Under what conditions?)* *Кить хочеш узнати, який Іван чоловік – дай му власть.* (If you want to know what kind of a man Ivan is – endow him with power.) *Аж хочеш файно жити, мушиш много робити.* (If you want to live well you have to work long.) *Біда біду найде, хоть и сонце зайде.* (Misfortune will find misfortune even though the sun sets.) *И най лем перестане го давити тяготы, вун нараз листячком потягнєся ид сонцю.* (As soon as hardship stops pressing on him he will as leaf rise towards the sun.) *Кить признає правду Божу, ти сорозниємєся Христу, тогды понадіймєся же будеме на Суді на правицю од Господа.* («Христ. Род.»). (If we admit Lord's truth and be crucified together with Christ then we can hope to be judged rightly from the God.)

8.4. Subordinate clause of concession indicates to the fact that might hinder that which is spoken of in the subordinate clause but they don't hamper the cause of the action, and the answer to the question: *не позераючи ни нашто? (Despite of anything.)* *Задарь, што бідное, айбо ишквное.* (It is not for nothing he is poor but he is exact.) *Юрко, хоть и нахапався чужых слів по заграницях, айбо своєї родної русинської бесіды не забыв.* (Yurko might have picked some foreign words abroad, yet he has not forgotten his own Rusyn conversation.) *Най и молодое, айбо вже знає, што вто труд.* (He may be young yet but he has already tasted what labor is.)

9. Asyndetic Complex Sentences.

Asyndetic complex sentences are those in which simple clauses are linked into one without conjunctions, only by intonation and hense are called asyndetic. These sentences are used in cases: 1. When actions take place simultaneously: *Листя жовкне, небо ся хмарить, студінь надворі.* (Leaves go yellow the sky is overcast, frost is close.) 2. In tense succession: *На небо нагнало хмары, зачав сіяти дощ.* (The sky became overcast and the rain began.) 3. When the meaning of one sentence is disclosed in another sentence. *Каждый лучик – од сонця, а каждый чоловік – од Бога.* (Every ray comes from the sun but every man is from God.)

Simple sentences in an asyndetic complex sentence are separated by a comma, a colon and desh. When simple sentences have a loose connection between themselves we may use a semi-colon. *Житя ся движє, не спиратся ниякыма законами, а лем ся нима обяняє; за вто лінгвістика має быти дуже чутливє до каждого нюанса слова.* (Life goes on, non stop without any laws thus linguistics has to be very careful regarding each word and the shade of the word.)

8. Подчинительні речення

обставні міста, часа одповідають на вопрос: *де? куда? удкіть? коли? з якого часа? дбкі? Село было уже тогды, коли в хащах ищи татары-песоголови ходили. Сільський челядник не заспокойиться восени дбті, дбкі вишток урожай не буде в коморі.*

8.1. Подчинительні причини одповідають на вопрос: *нашто? для чого? по якбй причині?*

Я заплакав, бо м подумав, што никблі ты не ввижу. (Ю.Чорі). *И каждый тримав* (укр. держав) *таких бычкбв, обы оборати нима виштокб село.* (“Християнська родина”). *Люди ся там не селили, бо там было много терня* (“Християнська родина”). *Нашто ходити од пана до пана, кіб всі гроші запрятані в бдному місті.* (“Християнська родина”). *Присядьте, обы ся в нас кури несли.* (Русин. приповідка).

8.2. Подчинительні міста одповідають на вопрос: *де? куды? удкі (удкіть)? Першый раз люди ся зачали селити на тому місті, де теперька Малое Бычкбво.* (“Християнська родина”). *Не знати, де так дбво мож пропадати.* (укр. ...затримуватися.).

8.3. Подчинительні услбвні одповідають на вопрос: *при яких услбвіях? Кіб хочеш узнати, який Иван чоловік – дай му власть. Аж хочеш файно жити, мусиш много робити. Біда бідуб найде, хоть и сонце зайде. И най лем перестане го давити тяготб, вбн нараз листячком потягнесь ид сонцю. Кіб признаеме правду Ббжу, та сорозпнембся Христу, тогды понбдйймеся же ббдеме на Суді на правицю од Господа.* («Христ. Род.»).

8.4. Подчинительні допустбві укбзують на факты, што могли бы заважати тому, про што говориться у подчинительному реченю, айбо не заважають и одповідають на вопрос: *не позеравучи ни нашто?*

Задарь, што бідное, айбо шкбвное. Юрко, хоть и нахапався чужьх слбв по заграницях, айбо свобй родноб русинськбй ббсіды не забыв. Най и молодое, айбо вже знае, што вто труд.

9. Безсоюзні складені реченя

Складені реченя, у яких прості реченя збднуються в бдно цблос не союзами, а лем інтонаційбв, называються безсоюзными. Такі реченя хбснують у случаях:

1. Коли дбйствія одбываються едночасно: *Листя жовкне, небо ся хмарить, студінь надворі.*
2. У часовбй послбдовности: *На небо нагнало хмари, зачав сїяти дощ.*
3. Коли смысл бдного реченя порубнюється из другим. *Каждый лучик – од сонця, а каждый чоловік – од Бога.*

Прості реченя в складеному безсоюзному реченю можуть оддїлятися запятыма, двотбчкбв вать тире. Коли прості реченя майслабше зязані межи соббв, можеме хосновати и точку з запятбв.

Житя ся движе, не спиратся ниякыма законами, а лем ся нима обясняе; за вто лінтвістика мае быти дуже чутливбв до каждого нюанса слова.

10. Punctuation.

Punctuation is a system of rules existing in writing by means of different signs: **full stop/period, three dots, exclamation and question marks, semi-colon, colon, dash, hyphen, inverted commas, and brackets.**

The punctuation of the Rusyn language is similar to the system of punctuation in other Slavonic languages¹ which have the same graphic representation and use analogous rules. Different signs form the sentence semantically (according to the meaning) or by prosody. The punctuation marks fulfil three prosodic-semantic functions – disjunctive, linking and separating.

10.1. Full stop (.) is used:

1. At the end of a declarative sentence which expresses a complete idea. *Видить зима, што не годна нич підтяккам зробити;* (Winter sees that it cannot do anything to birds.)

2. In the end of text connected with each other when the meaning of one part/sentence comes out from the preceding or there is a prosodic pause between them. *Приніс Петрик дубкы.* (Petrik brought oak-trees.) *Укопав єдну ямку, посадив дубок.* (He dug one hole and planted a little oak.) *Узяв другый, поникав на нєго, и пòвиділо му ся, же коринці у дубка дуже слабінкы.* (He took another oak looked at it and it seemed to him that one of the oaks has very weak roots.) *Уверг другый дубок на улицю.* (He through the second oak out.) *Поникав на третый дубок.* (Took a look at the third oak.) *Пòвиділо му ся, же голузки у нєго пòслабї.* (It seemed to him the buds were too weak.) *Уверг вун и третый дубок на улицю.* (“Отцюзнина”). (And he threw away the third oak, too.)

10.2. Three dots (...).

Three dots are put:

1. After an incomplete frase or between the separate members of the sentence to indicate an interrupted hense incomplete idea (for instance a flow of thoughts): *Туй го маеш...* (Here you have...); *Возьми го...* (Take him...); *Я ти го даруєу...* (I am presenting it to you...); *То твоє...* (That's for you...); *Туй им...* (Here am I ...); *Но, чули сьте...?* (Well, have you heard...?); *А гов...*; (Yah...); *О, вто nigdy не буде...* (Oh, that will never happen...);

2. In quotations if they are shortened or some words or at the very beginning of the sentence: *Як одзначать газета “Подкарпатська Русь” у публікації про VI Світовий конгрес Русинів у Празі говорить ся, ош “...язык Русинів офіційально хòснує у 5 європейських державах.* (As stated in the newspaper “Подкарпатська Русь” in its publication on the VI congress of the Rusyns in Prague it says “... the language of the Rusyns officialy exists in 5 European countries.”) *Дійстеують школы, кафедры на универзитетах, Карпатський Русинський межинародный інститут и Русинський научный центр у Америці, хоть... на материнській землі они (русины) суть «визволителями» не признані...* (There are schools, chairs at universities, the Carpathian National Rusyn institute and Rusyn scientific center in America, though...)

3. In unexpected turn of thought: *Вмісто того, обы йти до мѹв, вун пѹшидв... у кòрчму.* (Instead of going home he went towards ... the pub.)

10.3. Question Mark (?) is put:

1. At the end of an interrogative sentence: *Зáшто Господь карáє смертных?* (Why does Lord punish the deadly?) *Нáшто ся было вчѹти?* (Why did I have to study?)

2. In brackets including in the center of the sentence to express wonder and protest: *Большевики щи й днеська твердят, што колективізація спасла (?) людей од голода.* (The bolsheviks even now assert that collectivisation saved (?) people from famine.)

¹Particularly in grammatically well shaped Veliko Ross language and partialy Ukrainian language. Here (in punctuation and divisioning signs) nothing wiser could be found.

10. Пунктуація

Пунктуація – то система правил хоснованя на письмі роздільных знаків – точки, триточки, знаків вопрос и возгласа (укр.оклику), точки из запятів, двоточки, тире, дефіса, лапок, дужкы.

Пунктуація русинського языка аналогічна системі роздільных знаків других славянських языків¹, які мають такое же графічне зображеня и хоснуються за аналогічныма правилами. Роздільні знаки організують реченя семантично (за смыслом), інтонаційно.

Роздільні знаки исполняють три інтонаційно-смыслові функції – розділяючу, зеднуючу и виділяючу.

10.1. Точка (.) хоснується:

1. В кўнци оповідного реченя, котрое выражає завершену думку. *Видить зима, што не годна нич пōтяткам зробити;*

2. В кўнци позязаных межи собів частин оповідного текста, коли смысл одной частины (вать реченя) выгікає з перэжої, айбо інтонаційно межи нима робиться пауза. *Приніс Петрик дубкы. Укопав єдну ямку, посадив дубок. Узав другый, поникав на нєго, и пōвиділо му ся, же корінці у дубка дуже слабінкї. Уверг другый дубок на улицю. Поникав на третый дубок. Пōвиділо му ся, же голузки у нєго пōслабі. Уверг вўн и третый дубок на улицю. (“Отцюзнина”).*

10.2. Триточка (...).

Ставиться:

1. Позад незавершеної фразы вать межи окремыма членами (частями) реченя для позначеня перерваної вать незаконченої (приміром, через наплыв емоцій) думкы: *Туй го маєш...; Возьми го...; Я ти го дарўу...; То твоє...; Туй им...; Но, чули сьте...? А гов...; О, вто нигда не буде...;*

2. В цитатах, кїть они приводяться не пōвностю, а из пропушенєм даякых слів авать не з самого начала реченя: *Як одзначать газета “Подкарпатська Русь” у публікації про VI Світовый конгрес Русинів у Празі говориться, ош “...язык Русинів офіціально хоснується у 5 європейських державах. Дїютьвуть школы, кафедры на университетях, Карпатський Русинський міжнародный інститут и Русинський научный центр у Америці, хоть... на материнській землі они (русины) суть «визволителями» не признанї...*

3. При нечekanому повороті думкы: *Вмісто того, обы йти домўв, вўн пўшдв... у кўрчму.*

10.3. Знак вопроса (?) ставиться:

1. В кўнци звідального реченя: *Зайшо Господь карає смертных? Нāшто ся было вчїти?*

2. В дужках, в т.ч и у середині реченя, для выраженя зачудованя, протеста: *Большевики щї й днеська твердят, што колективізація спасла (?) людей од голода.*

¹ Особенно граматично ўробленого великорусского языка и, частично, украинського. Туй (в пунктуації и розділових знаках) шбсь мудрішшое уже не мож придумати.

10.4. Exclamation mark (!) is put:

1. At the end of an exclamatory sentence: *Дайте ми відро, най принесу живої води русинам!* (Give me a pail and I will bring for the Rusyns live water!)
2. After exclamations: *Народе мій русинський!* (My people Rusyns!) *Ты щи будеш мати серинчу!* (You shall have success!)
3. In brackets, including in the middle of the sentence, to express emotions: *Еден из депутатве призывае людеї розводити курей, а другый – сіяти киндирицю, а третій – “думати про вічне”(?!).* (One of the deputies called upon to raise hens, another – to sow corn and a third to “think about the eternal”(?!))

10.5. Semi-colon (;) is put:

In a complex asyndetic sentence when the connection between the clauses is weakened.
У русинському языкѣви, як одмічали учасники конференції, доста щи мало розроблена научна и технічна термінологія; лексика русинського языка не може ся обійти без термінології у разных видах людської діяльності. (In the Rusyn language, as it was mentioned by the participants of the conference, yet very little has been worked out scientific and technical terminology; the vocabulary of the Rusyn language cannot do without terminology in different spheres of human activity.)

10.6. Colon (:) is put:

1. Before quotation and direct speech and after the author's words. *У книжці “Подкарпатські русини...” Д.Поп пише: “Наші предки лишили нам немало поучительних історій, легенд, казок, написаних самим життям”.* (In the book “Подкарпатські русини...” D. Pop writes: “Our ancestors have left for us numerous memorable histories, legends, and tales, written by life itself”.)
2. Before homogenous members of the sentence after the concluding word: *Каждому Бог дає даякий талант: ци до співаня, ци до рисованя, ци до музики. Айбо майбўльший талант – любов до ближнёго.* (Each man has been endowed by God with some talent: either to thinking, or to drawing or to music. But the greatest talent is – the love for your blood relation.)
3. In complex asyndetic sentence in which the second part discloses the meaning of the first sentence. *Я была щаслива в сѣму вѣришови (городі): вўн дав ми много прекрасных дорогых людеї.* (I was happy in my hamlet: it gave me many wonderful dear people)

10.7. Dash (–) is put:

1. Between the subject and the predicate when the nominative part of the predicate is expressed by a noun or a numeral in the nominative case, and the link verb is omitted but the auxiliary words *се, вто, значить и т. п.* - are missing. *Карпаты – древні горы у центрі Європы.* (The Carpathians – are ancient mountains in the centre of Europe.) *Говорити – не орати, слухати – не сіяти.* (Speaking – is not plough, and listening – is not to mow.) But: *Карпаты се русинські горы.* (The Carpathians are Rusyn mountans.)
2. Instead of the missing member of the sentence mainly in predicates: *Без сонічка неє днини, а без матери – родини.* (There is no day – without the Sun, and there is no motherland – without without mother.)
3. After homogenous members of the sentence before the generalizing word:
И природа, и люде, и їх быт – виитко найшло свое одобрѣненіє на картинах художників талановитой карпатської школы. («Христ. Род.») (And the nature, and the people, and their way of life – all have found their reflection in the pictures of the artists from the talented Carpathian school.)
4. For introductory sentences which clarify separate words or the whole sentence after which a word may be put: *У нашому селі завели недобрый обычай – ходити на танці на відік (на сусіднє село).* (A custom has been established in our village – to go to the dances in the next village.) *Старый деревляный жёлуб для спущеня сляг (дрыв) из горы–прідавця и добрі послужив заготовачам дрыв.* (An old wooden gutter for sliding down the logs from the hill – proved handy and served the wood-makers well.) *Цілительні травы – їх у Подкар-патському краю дуже много – помогли не єдному верховицієви-русинови збытися хворобты.* (The healing vegetation – this is in abundance in Subcarpathian land – helped many a Carpathian man to convalesce.)

10.4. Знак возгласа (!) ставиться:

1. В кінці кличного речення: *Дайте ми відро, най принесу живої води русинам!*
2. Позад возгласів: *Народе мій русинський! Ты щи будеш мати серинчу.*
3. В дужках, в т.ч. и у середині речення, для вираження емоцій: *Єден из депутатів призывав людей розводити курей, а другий – сіяти киндирію, а третій – “думати про вічноє”(?!).*

10.5. Точка из запятів(;) ставиться:

В складеному безсоюзному реченю, коли послаблений зязок межи складеныма частями простых речень.

У русинському языкѣви, як одмічали учасники конференції, доста щи мало розроблена научна и технічна термінологія; лексика русинського языка не може ся обійты без термінології у разных видах людської діяльности.

10.6. Двоточка (:) ставиться:

1. Перед цитатів вать перед прямів бесідів позад слів автора. *У книжці “Подкарпатські русины...” Д.Поп пише: “Наші предки лишили нам немало поучительных історій, легенд, казок, написаних самым житём”.*
2. Перед єднородныма членами реченя позад заокруглючого слова: *Каждому Бог дає даякий талант: ци до співаня, ци до рисованя, ци до музики. Айбо майбўльший талант – любов до ближнёго.*
3. В складеному безсоюзному реченю, у якому друга часть обяснює перву. *Я была щаслива в сёму вѣришови (городі): вўн дав ми много прекрасных дорогих людей.*

10.7. Тире (–) ставиться:

1. Межи основником (укр. підметом) и присудком, коли именна часть присудка виражена назывником авать чисельником у назывному зміннику, а глагол-зязка пропущений, а служебні слова *се, вто, значить и т. п.*–одсутні. *Карпаты – древні горы у центрі Європы. Говорити – не орати, слухати – не сіяти. Но: Карпаты се русинські горы.*
2. На місті пропущеного члена реченя, у бўльшости присудка (русс. сказуемого): *Без сонічка неє днини, а без матери – родины.*
3. Позад єднородных членів реченя перед обобщающым словом: *И природа, и люде, и їх быт – вишитко найшло своє одобрѣженіє на картинах художників талановитой карпатської школы.* («Христ. Род.»).
4. Для одокремлення прикладок и вводных речень, котрі конкретизують, уточнюють, розяснюють окремеє слово вать цілеє пережое реченя, позад котрого мож поставити слово: *У нашому селі завели недобрий обычай – ходити на танці на відік (на сусіднёє село). Старый деревляный жолуб для спущеня сяг (дрыв) из горы–прїдався и добрі послужив заготовачам дрыв. Цілительні травы – їх у Подкарпатському краю дуже много – помогли не єдному верховинцѣви-русинови збытися хворобты.*

5. In complex asyndetic sentences when the actions sharply change: *На небі різко блиснуло – межі горами грізно загриміло.* (There was a sudden lightning – and a frightful thunder between the mountains.) *Диригент махнув паличків – хор почав співати красну Русинську співанку.* (The conductor waved his stick – the choir began singing a beautiful Rusyn song.)

6. When the direct speech precedes the authors words: *“Сни, дітинко, спи, най ти ся снять солодкі сны”, – стиха почала мати, приколысуючи своєю малиньку Маріянку.* (“Sleep my baby sleep may sweet dreams you may see” – began mother calmly, rolling Mariana’s cradle.)

7. Between parts of a complex sentence in which the first parts expresses the cause or condition the other – the result: *Найшідв грибарь буківчика – клав у плетений коширик, найшідв тополівчика – клав у відро.* (The mashroomer found an oak-mashroom – put it in his wig-basket and then found a birch-mashroom and put it in his pail.)

8. Between sentences the meaning of which is sharply contrasted: *На пдлю робити – не в піску ся бавити.* (Working on the farm-land – is not playing on the sands.)

9. Between two words which indicate a shade of time, some part in space, distance between two points or numbered data: *По обох боках коло дороги Ужгород – Мукачево насажені виноградники.* (On both sides of the highway Uzhgorod-Mukachevo there vineyards.) *П’ятого – чотирнадцятого децембра 2001 рока на Україніні одбувся Перепис населеня, де ся записало русинами выше дэсять тисяч – дрўгым (ачий 800 тисячам русинів) ото зробити грубо помішали тогочасні старі антидемократичні власти.* (In 5 – 14 December 2001 there was a general census when ten thousand Rusyns were registered – by another census (above 800 thousands Rusyns) were merged by the antidemocratic governments with Ukrainians.)

10.8. Hyphen (-) is put:

1. To separate a word according to syllables: *зві-да-ти-ся, сме-ре-ко-ва, спра-во-ва-ти-ся.*
2. In compound words: *Мараморош-Сигет, добрый-предобрий.*

10.9. Inverted Comma (“ ”) are used:

1. In quotations including when the quotation is in the middle of the sentence as its composite part: *М.Алмашій у “Передлові” до збóрника Р.Пищальника пише: “Як видиме из ушиткого, автор нової книжочки позирать на поезію як на діло святое и великое, як на достояніє всьго чоловічества”.* (M. Almashiy in his “Introduction” to the collection by R. Pyshchalnik has it: “As we can see from all the author looks upon poetry as something saint, great as the gain of the entire mankind.”)

2. Words which are given with a shade of hatred or ironic attitude to somebody’s talk:

Большевики загурали молодое покоління казочками про «світлое будущее». (The bolsheviks zombied the young generation by tales about “happy future”.)

3. Individual names of plants, factories, organizations, scientific works, literary compositions, newspapers, magazines and films, etc.: *газета “Подкарпатська Русь”* (the newspaper “Подкарпатська Русь”), *книжка стихів “Молитва русина”* (a book of poetry “Молитва русина”), *часопис “Газдынька”* (magazine “Газдынька”), *фабрика “Бутор”* (factory “Бутор”).

10.10. Brackets () and Square Brackets [] .

Brackets are used in: inserted words and sentences: *В Ужгороді (а вўн тогды назывався Унгвар) было много файных майстрѳв.* (In Uzhgorod (and at that time it was called Ungvar) there were many fine craftsman.) *Аж умовы життя стануть для женьшеня гет тяжкыма, авать дашто ци датко притіснит зо (приміром, голузка з дерева впáде на нѳго), то женьшень може заспати (ба, даже завмерти) на довгий час.* (If the conditions for the ginseng are very bed and if it is suprest by other vegetation (if leaves fall upon it) then the ginseng may wither.)

5. У складеному безсоюзному реченю при різкій зміні дійствій: *На небі різко блиснуло – межи горами грізно загриміло. Диригент махнув паличків – хор почав співати красну русинську співанку.*

6. Коли пряма реч – перед словами автора: *“Спи, дітинко, спи, най ти ся снять солодкі сны”,– стиха почала мати, приколюючи своєю малиньку Маріанку.*

7. Межи частинами безчасткового складеного речення, у котрому перша частина виражає причину авать условіє, а друга – результат: *Найшдв грибарь букбвчика – клав у плетений кошарик, найшдв тополєвчика – клав у відро.*

8. Межи реченнями, зміст котрых різко контрастує, протиставляється: *На пблю робити – не в піску ся бавити.*

9. Межи двома словами, котрі обозначають одтинок часа, якусь часть у просторі, протяжность межи якимись пунктами авать числові показники: *По обох боках коло дороги Ужгород – Мукачево насажені виноградники. Пятого – чотырнадцятого децембра 2001 рока на Украйині одбывся Перепис населеня, де ся записало русинами выше дєсять тисяч – дрўгым (ачий 750 тисячам русинбв) ото зробити грубо помішали тогочасні старі антидемократичні власти.*

10.8. Дефіс (-) ставиться:

1. Для позначеня перенбса слова по складах: *зві-да-ти-ся, сме-ре-ко-ва, спра-во-ва-ти-ся.*
2. В складених словах: *Мараморош-Сигет, добрый-предобрый.*

10.9. Лапки (“ ”). У лапки беруться:

1. Цитаты, причому и тогды, коли цитата входить у середину реченя як єго складова частина: *М.Алмашій у “Передслові” до зббрника Р.Пицальника пише: «Як видиме из ушиткого, автор нової книжочки позирать на поезію як на діло святоє и великоє, як на достояніє всєго чоловічєства».*

2. Слова, котрі не рахують за свої авать котрі наводяться з одтінком презирства авать іронічного ставленя до чужої бєсіды:

Большевики загуряли молодое поколіня казочками про «світлоє будуцое».

3. Індивідуальні назвы заводбв, фабрик, шіф, організаций, научных роббт, літературных сочиненій (од со+чинити), газет, журналбв, кінофільмбв и т.д.: *газета “Подкарпатська Русь”, книжка стихбв “Молитва русина”, часопис “Газдынька”, фабрика “Бутор”.*

10.10 Дужкы – () – []

У дужкы беруться: Вставні слова и вставні реченя: *В Ужгороді (а вўн тогды назывався Унгвар) было много файных майстрбв. Аж умовы жєтия стануть для жєньшеня гет тяжкыма, авать даито ци датко притіснить го (приміром, голузка з дерева впаде на нєго), то жєньшень може заспати (ба, даже завмерти) на довгый час.*

Чеська демократія позад 1919 рока дала русинам (и другим національним меншинам) велику свободу, а майбутьше у національному саморозвитку – созданиєм своєї русинської Республіки Подкарпатська Русь. (The Czech democracy granted the Rusyns and other national minorities a great freedom before 1919 and the greatest achievement in national self-development – the creation of independent Rusyn republic, the Subcarpathian Rus.) А днєшні історики-“казкарі” кажуть, ош отб не правда. [“Християнська родина” №10 (79), с.11]. (And currently some historians – tale-writers say that this is not true. [“Християнська родина” №10 (79), с.11]).

Different verifying items, subtitles, remarks, the interrogative and exclamations in the middle of the sentence:

Сімеркы зачали русины (из нашої русинської історії). (Simarky was settled by the Rusyns (from the history of the Rusyns).)

Першыма (щи в 12 ст.) у нашому селі были переселєнці из села Вўльшанок. (“Християнська родина”). (Yet in the XII century the first settlers in our village were people from Vilshanku. (“Християнська родина”))

На жаль (для “учредитєлїв”) и на щастя (для русинбв цілого світа), не так ся стало, як комусь ся гадало. (For the sorrow of some “initiators” and for the happiness of the Rusyns of the entire world it all turned out to be quet different as distinct from someone would have it to be.) Антирусинська «моська» гавкать, Русинський Караван помалы, но фурт иде вперед. Новїнка [“Подкарпатська Русь”№7(25) с.3]. (Anti-Rusyn “thugs” keep on barking but the caravan paves its way on and on. [“Подкарпатська Русь”№7(25) с.3]).

*(Ікона «Покровы»). Діво Маріє! Мати русинбв!
Ты наш святий Покров.
Покрый омофором всіх русинбв міра,
Вірных чад Церкви Сына Твоєго!
Д.Воздвиженський.*

Чеська демократія позад 1919 рока дала русинам (и другим національним меншинам) велику свободу, а майбўльше у національному саморозвитку – созданиєм своєї русинської Республіки Подкарпатська Русь. А днєшні історики-“казкарі” кажуть, ош отò не правда. [“Християнська родина” №10 (79), с.11].

Шилякі уточнення, подзаголовки, ремарки, знаки вопрос и возгласбв у середині реченя: *Сімерки зачали русины (из нашої русинської исторії). Першыма (щи в 12 ст.) у нашому селі были переселєнці из села Вўльшанок.. (“Християнська родина”).*

На жаль (для “учредителів”) и на щастя (для русинів цілого світа), не так ся стало, як комусь ся гадало. Антирусинська «моська» гавкать, Русинський Караван помалы, но фурт иде вперед. Новінка [“Подкарпатська Русь” №7(25) с.3].

Исторична земля русинів - Покарпатська Русь дуже похожа на гречеський святой острів Афон.

Part VII. Lexis/word.

1. Synonyms.

Synonyms are words close or identical in their meaning but different in pronunciation. E. g.: *ва́дитися* – *сважа́тися* (to quarrel); *ве́ричи* – *шма́рити* – *шпа́рити* (to throw), *домáк* – *до́кус* (untill), *ра́йбати* – *пра́ти* (to wash clothes), *изьясь-на́зад* (backward), *неборáк* – *калі́ча* – *са́рака* – *сирохма́н* – *си́гінь* (the poorly), *ко́втати* – *цуркати* (to knock), *кля́таніць* – *кочо́дня* (duckling), *кля́ниць* – *звѣ́зд* (nail), *коло* – *пи́ла* (saw), *на́гле-на́рѣмно* (sudden), *пе́рше-пе́рѣже* (before), *пе́щений-ма́нданий* (caressed), *фест* – *тве́рдо* – *ду́же* – *стра́ино* (very), *баламу́та* – *калама́йка* (trouble), *бирѹ́е-зго́ден* (he is able), *обста́тися* – *лиши́тися* (to remain), *глу́митися* – *збы́тковáváтися* – *смѣховáváтися* (to jester at/laugh), *костова́тися* – *страхова́тися* (to feed.); *мири́товати* – *се́рдити* – *нерво́зити* (to make angry), *пора́йити* – *шорі́ти* – *ха́рїти* (to make a place clean), *доту́литися* – *до́кыну́тися* (to touch), *сабі́вка* – *шивкі́ня* (dress-maker), *у́клянчи́ти* – *у́дранчи́ти* – *у́манити* (to get out of sbd), *фа́йта* – *фа́мілія* – *ро́дина* (family), *шатовáти* – *пиловáтися* – *спі́шїти* (to hurry, to rush), *шовгорі́ня* – *зові́ця* (*братова жона* – sister-in-law). E. g.: *Ва́дитися-зрїх, бо са́да в хы́жи-тя́жкый жи́вот всїм*. (It is a sin to quarrel because quarreling in the house makes life hard for everyone.)

А сважа́тися даколи мало може, авать повáжити ци звáжити (од ва́жити) дашо на слова́х, бо ото не є о́пасно. (It is good to quarrel sometimes or weigh something in words because it is not risky.) *Мига́ль, неборáк, че́сный сирохма́н*. (Poor Michael is a very honest man.) The verb «ту́літися» is missing in the Ukrainian language but the word «приту́лок» is in usage. *Приту́лися и ты до русинського языка, як до сво́ї рѣдно́ї ма́мки*. (Keep close to the Rusyn language as you do to your dear mother.) *Ма́теринський язык сохрaняє ма́теринську ду́шу!* (Mother tongue preserves mother's soul.)

2. Antonyms.

Antonyms – are words with opposite meaning. E. g.: *студе́но* – *те́пло* (cold-warm), *до* – *од* (to, till-from), *вишкѣ* – *нико* (all-none), *ни́кус* – *до́кус* (little-much), *ра́нний* – *пѣ́зний* (early-late), *бла́гий* – *на́рѣмный* (calm-impudent), *хва́лїти* – *ганьбі́ти* (praise-disgrace), *моло́дый* – *ста́рый* (young-old).

У хы́жи так было студино́, што видѣ́лося же вѣ́нка и те́плїше, и свѣ́жїше. (It was so cold in the hut that out of doors it felt warmer and fresher.) *Біблія пише, же «горе ти, кѣ́тъ ись не горячий ..., а лиш те́плый»* (The Bible says: it is bad for you to be either hot or cold but only warm).

Ра́ння дѣ́нь принѣ́сла до́кус присти́глу садовину, а пѣ́зний мороз поми́г лю́дям усти́гнути зобра́ти но́вый урожа́й. (Early spring brought time for gardening and late frost helped people to gather in the harvest.) *Не треба ня хвалити, а ско́рше ганьбити, бо то́гда челя́дник все ува́жний*. (Do not praise me but disgrace me and I will be more careful). *Од днесь до за́втра*. (From today till tomorrow). *Вишкѣ бы 'м переба́чив Юркови, кѣ́тъ бы нам нико не поми́шав*. (I would forgive everything to Yuri, if only nobody came in between us). *Мо́лодый чоловѣ́к — як мо́лодый скі́пец, а ста́рый — як ста́рое дѣ́рево и о́мело на ньму*. (A young man is like a young tree and an old man is like an old diseased tree). *Худо́бный сосѣ́да — поми́ч ба́гaтoму: не треба Бо́гaтoму йти да́леко пома́гати бѣ́дным!* (The poor neighbor is an aid for the rich neighbour: the richman doesn't have to go far to help the poor!) *У свя́тое мѣ́сто ча́сто ся рву́ть зрѣ́шники!* (Sinners often visit saint places!)

3. Church Slavonic Lexica

Church Slavonic lexis in the Rusyn language is numerous. The Rusyn language renewed at present, still holds old bases (not less than two third). There is no need for the Rusyns to change the Church Slavonic language because it has remained unchanged since olden times and it is natural for the habitats of the South slopes of the Carpathians, and also for Saint Carpathian Rus since the times of st. Cirill and Mephody.

The names of the holydays and theological church terms are the same with Church Slavonic language and the original Rusyn language.

Часть VII. Лексика

1. Синонімы

Синонімы – йсе слова, близькі авать ідентичні за своїим смыслом едно до другого, айбо разнятьса межі собѡв звуковѡв фѡрмѡв.

Напримір: *ва́дитися – сважа́тися, ве́ричи – шма́рити – шпурити, дома́к – до́кус, ра́йбати – пра́ти, изьясь-на́зад, небора́к – калі́ча - сара́ка – сирохма́н – сі́гінь, ко́втати – цоркати, клягані́ць – кочѡня, клі́ниць – гвѡзд, коло – пі́ла, на́гле – наре́мно, пе́рше – перѣ́же, пе́цены́й – ма́нданы́й, фест – тве́рдо – дуже – стра́шно, баламу́та – калама́йка, биру́е – го́ден, обста́тися – лиші́тися, глумі́тися – збыткѡва́тися – смі́ховати́ся, костова́тися – стравѡва́тися, мириго́вати – се́рдити – нерѡ́зити, пора́йти – шорі́ти – харі́ти, дотулі́тися – докыну́тися, сабѡ́вка – шивкі́ня, у́кляччи́ти – у́дранчи́ти – у́манити, фа́йта – фами́лія – родина́, шатова́ти – пи́лова́тися – спі́шити, шовгорі́ня – зові́ця (братѡва жо́на).*

Приміры. *Ва́дитися–гріх, бо сва́да в хы́жи–тяжкый живѡ́т всім.*

А сважа́тися даколи мало мож, авать пова́жити ци зва́жити (од ва́жити) дашо на слова́х, бо ото не є опа́сно. Мига́ль, небора́к, че́сны́й сирохма́н. Укра́йинська мова не зна́є глагол «тулі́тися», айбо хосну́єє сло́во «приту́лок». *Приту́лися и ты до русинського языка, як до сво́ї рѡдно́ї ма́мки. Материнський язык сохрानяє материнську душу!*

2. Антѡнімы

Антѡнімы – йсе слова з протиставным значенѣм. Напримір: *студенѡ – теплѡ, до – од, вишиткі – нико, нікус – до́кус, ранньый – пѡ́зньый, благый – наремный, хвалі́ти – ганьбі́ти, молодый – старый.*

У хы́жи так было студино́ (была така студи́нь), што ви́ділося же вѡ́нка и тепліше, и свіжіше. Би́блія пише, же «горе ти, кіть ись не горячий ..., а лем те́плый». Ранья́ осінь принѣсла до́кус присті́глу садовину, а пѡ́зньый мороз помѡ́г лю́дям усті́гнути зобрáти новы́й урожа́й. Не треба ня хвалити, а скѡ́рше ганьбити, бо тогды́ челя́дник все ува́жный. Од днесь до завтра. Ви́тко бы м переба́чив Юркови, кіть бы нам нико не поміша́в. Молоды́й чоловік — як молоды́й скі́пичь, а стары́й—як старѡе дѣрево и ѡмело на нѣму. Худобный сусі́да — помѡ́ч багáтому – не треба багáтому йти далеко глядати и помагáти бідным! У свято́е місто часто ся реу́ть грішники провказа́тися!

3. Церковнославянська лексика

Церковно-славянська лексика у русинському языкови є натѡлько многочисленна, што мож сміло вести реч про то, што и днешный, уже поновлѣный, русинський язык твердо держиться старых основ словофѡрм (не меньше, як на дві триті) – и не є ниякої потреби міняти для русинѡв церковно-славянський богослужебный язык, бо вѡн є издавна природным для жителів южных склонѡв Карпат, для Святої Карпатської Руси, ищи од часѡв Кирила и Мефодія и до днеська.

Назвы празникѡв и богословсько-церковні терміны авать еднакі из чисто церковно-славянськым языком, авать оригінальні русинські.

E. g.: words of Church Slavonic language : Воскресеніє (Rise), спасеніє (safty), отпушеніє (forgiveness), Преображеніє (Transfiguration), благословеніє (bless), вѣросповѣданіє (believe/confession), чтеніє (reading), Введеніє (Entry of the Birthgiver of God into the Temple), Вознесеніє (arising), пришествіє, сошествіє (arriving), воздаяніє (requital), Богоявленіє (Eriphany); Original Rusyn: Спѣвѣдъ (confession), Вѣдѣщи (Eriphany), Здвѣгы (The Exaltation of the Precious and Life-Giving Cross), Пѣтра (Day of st. Peter), Поклоны (четверь 5-й недѣли вел. поста) (Thursday of the 5th week of the Great Fast), блтарь (altar), Причаща (Eucharist), Переносъ (св. дарѣв) (removing of the gifts), покута (church punishment), реверѣнда (cassock), сорѣчка (shirt), крылоц (choir), Рожденствѣ (Christmas), Васѣля (Day of Vasyliy the Great), Юря (Day of great martyr George), Три святѣ (Day of Three saints), Сорок святыхъ (Day of Forty Saints), Цвѣтна Недѣля (Palm Sunday), Паска (Easter), Ивѣн день (Day of Saint Ivan), Свята Недѣля (Saint Sunday), Русѣлля¹ (Pentecost), Маковѣя (Day of st. Makovey), Спѣса (The Holy Transfiguration of Jesus Christ), святѣ Мѣря (Day of Saint Maria), Мѣтря (Day of St. Dimitriy Solunskiy), Михѣйля (Day of St. Michael), Микѣлы (Day of St. Nicholas), Главосѣкы (Beheading of Saint John the Vaptist), пост (fast), порзнитися (to eat forbidden food in fast), порзнѣс (food which is forbidden in fast), набѣло ("fast" without meet but with milk), Вѣнчаня (bethrosal), Параклист (praying for the dead), Савтыря (Psalter), пѣска (paska, easter bread eaten at Easter), ѹтриня (morning liturgy), вѣчѣрня (evening liturgy), кѣзаня (sermon), сконѣти (to die), корпошѣв (coffin), ховѣти (to bury), хоронѣти (to protect), простопѣнѣ (church singing), шенѣс (крещенѣс) (baptized), шѣня (крестѣны) (baptising), звѣны (bells), перехрѣста (crossing), тинитѣв (цивинтарь)(сemetery)².

It is recommended to write a dative case in full form, identical for all: *учѣтелѣви* (to a teacher), *конѣви* (to a horse), *языковѣи* (to a tongue), *Петрѣви* (to Peter).

4. Lexical Meaning of the Word.

There are Rusyn words which are written identically with the alien words but have different meaning.

Ukrainian;	Rusyn;	Russian;
<i>нема коли</i> (there is no time)	<i>Нѣколи</i>	<i>некогда</i>
<i>нѣколи</i> (<i>nŭгда</i>) (never)	<i>никогда</i>	<i>никогда</i>
<i>розбити</i> (<i>скло, яйце</i>)(to break)	<i>сказити(ся)</i>	<i>збеситься, иметь беса</i>
<i>сказжений</i> (crazy)	<i>бѣсноватый</i>	<i>бесноватый</i>
<i>не звертати увазу</i> (not to heed)	<i>не творитися</i>	<i>не обращать внимания</i>
<i>утворѣти</i> (to open)	<i>утворити</i> (<i>дверѣ</i>)	<i>открыть(дверь),создать</i>
<i>розвѣдати</i> (to investigation)	<i>(роз)звѣдати</i>	<i>расследовать</i>
<i>голосити</i> (<i>причитѣти</i>)(<i>За</i>) <i>голосѣти</i> (<i>доносити</i>)		<i>донести</i> (to bring a message)
<i>Звернутися</i> (to apply to)	<i>звернутися</i> (<i>упѣсти</i>),	<i>обратиться</i>
<i>Мѣшкати</i> (to live)	<i>кастровати</i> (<i>паця</i>),	<i>жить(проживать)</i>
<i>З+находитися</i> (<i>бути</i>) (to be of place)	<i>находѣтися</i> (<i>од ходити</i>)	<i>находиться</i> (<i>быть</i>)

¹Named after Russel, founder of the sect the Rusalists.

² Current Maramorosh Rusyn dialect has a clear likeness with old Rusyn and later Church-Slavonic language.

Наприклад: слова ц.с.я., високого стиля: Воскресеніє, спасеніє, отпушеніє, Преображеніє, благословеніє, віросповіданіє, чтеніє (апостола, но чітання простої кні́гы), Введеніє, Вознесеніє, пришествіє, сошествіє, воздаяніє, Богоявленіє;

Оригінальні русинські: Співідь, Вѣдѣші (Водохрещеня), Здвігы (Воздвиженіє), Пѣтра, Поклоны (четверь 5-й неділі вел. поста), блтгарь, Причаща, Перенѣс (св. дарѣв), покута, реверѣнда (ряса), сорѣчка (подрі́зник), крылѣс (клирос), Рожденствѣ, Васі́ля (Василія Великого), Юря (вел.муч.Георгія), Три святі, Сорок святых, Цвітна Неділя, Паска, Іва́н день, Свята Неділя, Руса́ля¹ (Пятдесятниця), Маковія, Спа́са, свята Ма́ря, Мѣтря (Вел. Димитрія Солун.), Миха́йля, Микѣлы, Главосі́кы, Пу́щина, пост, порзнитися, порзнѣс (скорѣмноє), на́біло («пост» без м'яса и лем(?) з молоком), Ві́нчаня, Параклист, Савтыря (Псалтирь), па́ска (хліб), у́треня, вичу́рня, ка́заня (проповідь), скона́ти, корпошѣв, хова́ти (укр. хороні́ти), хороні́ти (русин. сокоту́ти, укр. оберігати), просто́ніє, щеноє (крещеноє), щі́ня (кресту́ны), зво́ны, перехрѣ́стя, тинитѣв (цвинтарь)².

Рекомендовано писати давальний змінник у повної, еднакої для всіх, формі: *учітелѣви, конѣви, языко́ви, Петрѣви*.

4. Лексичноє значеня слова

Є русинські слова які еднако ся пишуть из словами сусідських языкѣв, но суть разного лексичного значеня.

Слово в укр. мові;	в русин. языкови.	Русс. язык;
<i>нема коли</i>	<i>Ніколи</i>	<i>некогда</i>
<i>ніко́ли</i>	<i>(нігда)</i>	<i>никогда́</i>
<i>розбите (скло, яйце)</i>	<i>скаженое (скло)</i>	<i>разбитое (стекло)</i>
<i>скажений</i>	<i>бісноватый</i>	<i>бесноватый</i> <i>иметь беса</i>
<i>не звертати увагу</i>	<i>не творитися</i>	<i>не обращать внимания</i>
<i>відкрити(двері)</i>	<i>утворити (двері)</i>	<i>открыть (дверь)</i>
<i>утворити (нове)</i>	<i>создати</i>	<i>создать</i>
<i>розвідати</i>	<i>розузнати</i>	<i>расследовать</i>
<i>питати</i>	<i>звідати</i>	<i>спрашивать</i>
<i>годувати</i>	<i>питати</i>	<i>кормить, питать.</i>
<i>голосити (причитати) (доносити)</i>		<i>донести</i>
<i>донести</i>	<i>заголосити</i>	<i>донести (на кого-то)</i>
<i>Звернутися</i>	<i>обернутися</i>	<i>обратиться</i>
<i>Впасти</i>	<i>звернутися</i>	<i>впасть</i>
<i>Мешкати</i>	<i>жити, прожити</i>	<i>жить(прожить)</i>
<i>Каструвати</i>	<i>мешкати(паця),</i>	<i>кастрировать</i>
<i>Знаходиться (бути)</i>	<i>находиться</i>	<i>находиться(быть)</i>
<i>(Пере)бувати</i>	<i>бывати</i>	<i>пробывать</i>

¹ Народна назва од имени Рассела, основателя секты русалистов.

² Днешній мараморощський русинський діалект має ясну схожість ид прарусинському, а пзніше – церквно-славянському языкови.

5. Toponyms.

Toponyms – are geographical names of settlements, mountains, plains, lakes, rivers, forests etc. Toponyms in Subcarpathia are saved predominantly in ancient notional forms and represent geographical, historical, social, psychological, and other features of the locality. As a rule, there is a proper motivation at the basis of every toponim.

E. g.: с. Соль (Sol'), з. Солотвино (Solotvyno), з. Свалява (Svalyava) (од "сольво"- "соль"- salt), Драчино (Drachyno) (од "драча"), Квасний Пото́к (Kvasniy Potok-sour stream) (коло населеного пункта протікає поточок із мінерального джерела - Mineral water flows near this village from the spring.), Діл (Dil - to divide) (назва гори, з котрої потоки течуть у різні боки, схили гори – вододіл-the name of the mountain from which streams flow in different directions from the slopes of mountain-watershed), Мочар (Mochar) (місце на мляках - boggy place), Вільшанки (Vilshanky), Вільховиця (Vilkhovyt'sya), Вільхова (Vilkhovka), (заселені пункти, коло яких були вільхові зарослі-villages near which alder trees grew), Заріччєво (Zarichevo), Заріччя (Zarichya) (села за річкою-villages across the river), Березний (Berezny), Березники (Berezynky) (поселення коло березових лісів –settlements near birch forests), Дубки (Dubky) (урочища Дубов – natural oak locations), Міжгор'я (Mizhgorya) (населений пункт межі горами – settlement between mountains).

Sometimes etymology is very ancient and it is difficult to make out the origin of the toponyms. In that case legends are born based on toponyms. E. g.: назва Рахів, як переказують легенди, походить од "рахувати" (там гибі опришки гробі рахували) (the name of Rakhiv, according to a legend, came from the word which is translated as "to count"); Бычково – под час холери село оборали молодими незапряганими бычками (Bychkovo – During cholera the village was ploughed by young bulls).

The Rusyn toponym was almost eliminated when the bolshevik state-political structure from 1945 changed the Rusyn toponyms into Soviet toponyms. All these have been made to show that these lands were Russian since time immemorial. As a result, from 1945 twelve thousand Rusyn toponymic names of towns, villages, rivers, mountains etc. were changed. Because of this, the "spirit and letter" of old Rusyn toponyms was changed by the bolsheviks. Thus "Ryapid" became "Bistritysa", a few Novoselits – were changed into "Happy" villages, "Komsomol parks" and lakes, Pobeda/Victory streets, Lenin squares, emerged on the map. Today toponymy is a very interesting material for scientific investigations of the past of our Rusyn people and about how the "liberators" related to the Rusyn names, why the colonists and "young specialists" came here.

Today we can see the same picture when streets are named after people strange to us in spirit. But the goal of all "benefactors" is one – to make our people, the Subcarpathian Rusyns, forget their native, dear, bright and live language.

6. Words of Foreign Origin.

Words of foreign origin are words borrowed from other languages and used in the Rusyn conversation according to the Rusyn grammar.

5. Топонімы

– йсе географічні назвы населеных пунктоў, гўр, рунін, озер, рік, лісоў, урочищ и т.п. Топонімы Закарпаття¹ у бўльшости форм сохранили свою древною семантику и одображають географічні, историчні, бытові, психологічні и другі особенності якоїсь місности. Як правило, у основі каждого топоніма є одповідна мотивація.

Напримір: *с. Соль, з. Солотвино, з. Свалява (од “сольво”-“соль”), Драчино (од “драча”), Квасный Потік (коло населеного пункта протікав поточок из мінерального источника), Діл (назва горы, з котрої потоки течуть у разні боки, схілы зўр– вододіл), Мочарь (місто на млаках), Вўльшаньки, Вўльховиця, Вўльховка, (заселені пункты, коло яких были вўльхові зарослі), Зарічево, Зарічя (села за рікве), Березный, Березники (поселенія коло березовых лісоў), Дубьки (урочища дубоў), Міжгўр'я (населеный пункт между горами).*

Айбо часто етимологія на тўлько древно, што семантику топонімoв быває тяжко ўяснити. И в таких случаях на основі топонімії рождаються легенды. Напримір, *назва Рахoв, як переказують легенды, походить од “раховати” (там опришки гибы грїші раховали); Бычково – под час холеры село оборали молодыма незапряганыма бычками.*

Великого вандального нищення потерпіла русинська топоніміка, коли нова большевицька державно-політична структура в позад 1945 рока змінёвала чисто русинські назвы на своє придуманое, обы зробити вид што сись край споконвічно бив советський. И, в результаті, позад 1945 рока было грубо замінео выше 12 000 русинських назв городoв, сіл, річок, гoр, містностей и т. д. на нові-советсько-большевицькі. Через сисю большевицьку наругу стратилися “дух и буква” екзистовавших віками многих русинських топонімoв. Так появилися село “Бистриця” замість “Ряпідь”, пару Новоселиць, шилиякі “Щасливі” села, “Комсомольські” паркы и озера, улици “Победы”, площі Леніна и т.п. И на днешный день топоніміка лишаєся интересным матеріалом для научного розслідованя минувшины нашего русинського народа и свідченя про вто, з якoв повагoв “освободителі” односілися и односятья теперька до историчных русинських назв, як и для чога завозили сюда колоністoв партработникoв и т.з. “молодых спеціалістoв”. Та й днешька ищи улицям дають даколи назвы людеї, чужых по духу нашому місному нарoдови.

А ціль у «благодітелі» усе была єдна – обы наші люде, подкарпатські русины, гет забыли своє рoдноє, милоє, світлоє, живое. Но не вдасться ото никому зробити!

6. Иноязычні слова

Иноязычні слова йсе такі слова, што суть словами иных языкoв, но жиють у русинській бесіді, айбо вже по законам русинської граматикы.

¹ «Закарпаття» пишеме из двома буквами, як выключеніє из правила, бо йсе юридичное слово-днешня курта назва области.

The Subcarpathian Rus during its history has been in the structure of many empires and states – Austro-Hungary, Czechoslovakia, Hungary, Soviet Union and currently Independent Ukraine. That is why different new words were organically and diplomatically borrowed from languages of our neighbors. Many words and stresses the Rusyns have borrowed from Croats, Czechs and Serbs, where our priests studied from the end of XIX century till 1945.

1. Words borrowed from old the Greek language: *огірок* (cucumber), *мак* (poppy), *мята* (mint), *кукла* (puppet), *кит* (whale), *ангел* (angel), *акафист* (acathistus), *монах* (monk), *монастырь* (monastery), *євангеліє* (gospel), *ладан* (incense), *паннахиди* (funeral service), *бібліотека* (library), *граматика* (grammar), *исторія* (history), *хор* (choir), *Олена* (Olena), *Василь* (Vasyl), *Петро* (Petro), *Андрій* (Andriy), *академія* (academy), *алфавіт* (alphabet), *апостол* (apostle), *енергія* (energy), *філологія* (philology), *лексика* (lexis), *лампада* (icon lamp), *тронарь* (pray), *ієрей* (priest), *архі* (arch), *кондак* (kondak), *крылос* (клирос) (choir), *Ікос*, *Іконостас* (iconostasis), *ікона* (icon), *інакый*.

2. Latinizms: *секретарь* (secretary), *єкзамен* (exam), *студент* (student), *юрист* (lawyer), *аітація* (canvassing), *институт* (institute), *конституція* (constitution), *момент* (moment), *мотивація* (motivation).

3. Words borrowed from German: *шпаргет* (rope), *штрімфля* (sock), *аниуг* (suit), *майстер* (master), *бригадирь* (brigadier), *касирь* (cashier), *бугалтер* (accountant), *міна* (mine), *фронт* (front), *шпаціровати* (to walk), *драйфус* (tri-feed), *манкля* (coat), *блуза* (blouse), *штрэка* (railroad), *шпиталь* (hospital), *шпцілик*, *штукатурка* (plaster), *офіцієр* (officer), *муштровати* (to train), *флэйбус* (pencil), *шустер* (shoe-maker), *пўцер*.

4. Words borrowed from the American English when Rusyns emigrate to America: *цирк* (circus), *тур* (tour), *зона* (zone), *моиторинг* (monitoring), *файный* (fine), *фаєн* (fine), *клуб* (club), *спортсмен* (sportsman), *бізнесмен* (businessman), *амбrella* (umbrella), *палэта* (palette), *бициклі* (bicycle), *сирохман* (orphan) (сир=сирота+англ. «Men»), *презент* (present), *брезент* (brezent), *конфиденціальний* (confidential), *кондиціонер* (a cooler), *саміт* (summit), *бріфінг* (briefing), *пен клуб* (pen club), *футбол* (football), *екзитпол* (exitpole), *банда* (gang).

5. From Hungarian: *оболок* (window), *подамент* (floor), *бізонь=айно правда* (ain't it?), *їдв* (yes), *зэром-нэтрое* (in three parts), *бэтроем=из увэреностьдв* (in confidence), *ингидовати* (to suffer), *плафон* (plafond), *фіном* (very fine), *кленэч* (hammer), *їзирь* (thousand), *ббвт* (shop); Vulgar usage *пэдик* (though) = (росс. *однако*, укр. *хочя*)

6. From Russian: *отличный* (different from) (*од чогось*), *всё* (all), *именно* (exactly), *качественный* (qualitative), *хоть* (at least), *конечно* (sure).

7. From Ukrainian: *умова* (condition), *вымова* (pronunciation), *выраз* (expression), *выборы* (election), *увыйти* (to enter), *склад* (composition);

8. From Slovakian: *же*, *веще*, *пещ*, *цэлком* (wholly), *велё*.

9. Stresses from Serbian: *Мэрія* (Maria), *Хрїстос* (Christ), *Хрїстос Вбскрес* (Christ is Risen).

From Church-Slavonic: *Приійманя* (Причастя) (Eucharist), *сонм=сойм*¹ from «сонм»=собраніє (meeting). From the CSL. *Приійманя* (Причастя) (Eucharist).

Сонм-сойм=сойм from the Church word «*сойм*²»=group of people. From this «*сонмище*»=crowded gathering of people. From this came the official name of the Rusyn National Parliament of Federative part of Czechoslovakian Republic – Soym of Subcarpathian Rusyns.

¹ Because the church letter “и” is like the letter “и”. And scriptum word «сонм»(meeting), as «сойм»=сойм.

² Instead the church language has the letter «н» similar the letter «и», that was why the Rusyn priests read it incorrectly hense not «сонм», but «сойм»=сойм. And it has been established everywhere. It later began to be used as a large assembly of people and then it became the Rusyn Parliament – Soym. Don't confuse with «Seim».

Історична Подкарпатська Русь-Карпатська Українина уподобув своєю історією бывала у складі многих імперій и держав – Австро-Венгрії, Чехословачії, Венгрії, Советского Союзу, а днеська – Незалежної України, завто и позычались русинами дипломатично и органічно разні нові потрібні слова од языків – сусідів. А вті, в свою очерідь, зычили-брали и беруть наші слова. Много слів и наголосів русины перейняли од хорватів, чехів и од сербів, де ся готовили наші священники из кінця XIX ст. до 1945 года. Много слів русины позычили позад 1945 рока од росіян и украинців – в основном слів-термінів.

1. Слова, позычені из старогреческого языка: *огурок, мак, мнята, кукла, кит, ангел, акафист, монах, монастырь, евангеліє, ладан, панахида, бібліотека, граматыка, исторія, хор, Олена, Василь, Петро, Андрій, академія, алфавіт, апостол, енергія, філологія, лексика, лампада, тропарь, ієрей, архі, кондак, крылос (клирос), Ікос, Іконостас, ікона, інакый*.

2. Латинізмы: *секретарь, экзамен, студент, юрист, агітація, інститут, конституція, момент, мотивація*.

3. Слова, позычені из німецького языка: *шпаргет, штрімфля, аниуг, майстер, бригадирь, касирь, бугалтер, міна, фронт, шпаціровати, драйфус, манкля, блуза, штрэка, шпиталь, шпіцилик, штукатурка, офіцер, муштровати, флэйбис, шўстер, пўцер*.

4. Слова, позычені з англійського (США) языка, коли русины емігровали до Америки: *циркус, тур, зона, мониторінг, файный, фасн (fine) клуб, спортсмен, бізнесмен, амбрела, палэта, биціглі, сирохман (сира=сирота+англ. «Мен»), презент, брезент, конфіденціальний, кондиціонер, саміт, бріфінг, пен клуб, футбол, екзитпол*.

5. Из малярського: *оболок, подамент, педик = (русс. однако, укр. хоча), бізонь=айно правда, йов, гаром-натрос, батром=из увіреностьов, ингидовати, плафон, фіном, клепач, ізирь, бовт; Неприйнятні: педик (бо днеська має еднакое написаня из подобным нарицательным словом*.

6. Из російського: *отличный (од чогось), всё, именно, качественный = добротный, хоть, конечно*.

7. Из українського: *умова, вымова, выраз, выборы, увыйти, склад; Неприйнятні: доконаний (русин. конати=умирати, доконаний-довмерлый), мешкати (русин. кастровати); звернутися (русин. упасти), скажений (русин. розбитый), я гадаю (русин. я гадаю у ворожкы);*

8. Из словацького: *же, веце, пец, цалком, велё*.

9. Из сербського (наголосы): *Марія, Христос, Христос Воскрес*.

Из ЦСЯ. *Прийманя (Причастя) .Сонм-соим=сойм* од церковного слова «соим¹»=собрание людей. Удсіть «сонмище»-великое собрание людей. Удсіть и офіціальное названіє Русинського Національного Парламента Федеративної части Чехословацької Республіки-Подкарпатської Руси – Соим Подкарпатських Русинів.

¹ Завто, што церковна буква «н» похожа мало на букву «и», то и прочитали русинські дяки в церкві йсе слово не «сонм», ай «соим»=соим. И утвердилось оно так усягды. Пузініше почало хсьноватися для обозначеня великого собрания людей, а цак и Русинського Парламента. Не путати из «Сейм».

Хоснована література:

Bibliography:

1. Н. Зоркий. Спор о языкѣ в Подкарпатской Руси и Чешская Акад. Наук. Ужгород. 1926.
2. Русинський язык (сден из 14 –ти языкѣв славянських народѣв). П. Роберт Магочі. Opole 2004 (Instytut Filologii Polskiej)
- 3 "Материнський язык" (писемниця діла пудкарпатських Русинѣв), Удало общество имени Александра Духновича, Мукачево, 1997.
4. "Грамматика руського языка" (Составивъ д-ръ Иван Гарайда), Унгварь, 1941.
5. Д-р Арсеній Коцак. "Грамматика русская и пр." (учитель монастырських школ).
6. "Сокращенная грамматика письменного русского языка" Александра Духновича. (Коригована пак Иваном Ракѣвським).
7. "Грамматика русского языка" Евменія Сабова", Изданіе Культурно-Просвѣтительного Общества имени А. Духновича въ Ужгороді, Ужгород. 1924.
8. "Русская грамматика и Читанка" Евменія Сабова.
9. В. А. Францев "К вопросу о литературномъ языкѣ Подкарпатской Руси. Ужг., 1924".
10. Иеромонах Алипій (Гаманович). Грамматика церковно-славянского языка", М., "Художественная литература", 1991.
11. "Грамматика угрорусского языка", Издание Регентского Коммисарского Управления въ Унгварі, Унгварь, 1940.
12. В. І. Добощ. "Синтаксис українських південно-карпатських говорів. Ужгород. 1971.
13. Г. Фонтанський. М. Хомяк. "Граматыка лемківського языка. Катовіце. 1999. 2000.
14. Карпаторускій Букварь (Ваня Гунянки). Lemko Publishing Co. Cleveland. 1931.
15. Святое Письмо... мовою русько-українською. Відень. 1908. Rutien. Druck von Karl Fromme, Wien.
16. Словарь церковно-славянского языка. Church-slavonik – russian – english dictionary. South Canaan, Pennsylvania. 1936.
17. "Синонімічний Русинський словарь", Дмитро Поп, Ужгород, 2001.
18. М. Лучкай. "Grammatica Slavo-Rutiena", и "Історія Карпатських русинѣв". В 6-ти томах. Кошіце. 1843. Видання УжДУ 1999. (В перекладі Ю. М. Сака).
19. М. Капраль "Подкарпатское Общество Наукъ. Публикації: 1941-1944", Спередслово и редакція Іштвана Удварі, ПоліПрінт, Ужгород – 2002.
20. Русско-украинский словарь в трёх томах, Академия Наук Украинской СССР, Киев 1983-84.
21. Український Правопис. Київ. 1993.
22. Владимир Даль, Толковный словарь живого великорусского языка. М., "Русский язык", 1978.
23. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах, К., Видавництво "Аконіт", 1999.
24. Орфографічний словник української мови, Національна Академія Наук України, К., видавництво "Довіра", 1999.
25. Л. Звонська-Денисюк. Давньогрецька мова. Київ. 1997. "Томіріс".
26. Д. І. Ганич, І. С. Олейник, Російсько-український і українсько-російський словник, 6-е видання, стереотипне, К., МП "Фенікс", 1995.
27. Короткий тлумачний словник української мови, за редакцією Д. Г. Гринчишина, К., "Радянська школа", 1988.
28. Й. О. Дзензелівський, Практичний словник семантичних діалектизмів Закарпаття, Ужгород – 1958.
29. Русинсько-українсько-руський словарь, Михайло Алмашій, Дмитрій Поп, о. Дмитрій (Сидор).
30. Дмитрій Поп, Русинський синонімічний словарь из українськимима відповідниками, Ужгород, Удавательство В. Падяка, 2001.
31. М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик, Курс сучасної української літературної мови. Видавництво "Вища школа", К.-1972.
32. Материнський (Русинський) язык. Общество имени А. Духновича, Мукачево.
33. Орфографічний словник русинського языка, Русинська оброда, Пряшів, 1994.
34. Мирон Жирош, Бачванско-сримски руснаци дома и у Швеце 1745-1991, Грекокатолицка парохія св. Петра и Павла, Нови Сад, 1998.

35. П.С.Дудик. А.П.Медушевський, Українська мова, підручник для 8-9 класів, К., "Радянська школа", 1990.
36. Поп Д.И., Поп Д.Д. Подкарпатські русини, їх історичні былинні і легенди, Ужгород, Удавательство В.Падяка, 2001.
37. Муза з-под Карпат (Збірник поезії Русинів на Словенську), залишила Анна Плішкба. Русинська оброда, Пряшево, 1996.
38. Утцюзнина. Читанка про недільні школи. Ігорь Керча, Удання Русинського меншинного самоуправління Йожефавароша, Будапешт, 2001.
39. Руснацький світ. Том I (Частина перша. Частина друга). И Том II. Ужгород.
40. Руснацький світ. Том I (Частина перша. Частина друга). И Том III. Ужгород.
41. В.Фединишинець. Кожному русинові – по слову. (Словарь М.Грицака). Уж., 1997.
42. В.Фединишинець. Мирна наша русинська путь. Пряшов, 1992.
43. В.Фединишинець. Мы (русины) – слызника на Землі. Ужгород, 1999.
44. В.Фединишинець. Карпато-русины у XXI сторочі. Статті та есеї. Ужгород, 1999.
45. В.Фединишинець. Закончити розпочатое Будителями. Ужгород, 1998.
46. В.Фединишинець. Рутеніє моя, Рутеніє. Аванте, авангарде! Ужгород, 2001.2002.
47. П.Севак. Пісьнь зверьх пісьень. Поема. Вл.Фединишинець. Ужгород, 2000.
48. "Граматыка лемківського языка" Катовіце 1999, 2000.
49. "Карпатами споріднені" М.Макара, І.Мігович, Ужгород 1997
50. "Стружницькыма пішниками", Анна Галгашова, Русинська обода : Пряшов 1993
51. "Українські Закарпатські говірки", Под ред. Миголинець О.Ф., Пискач О.Д., Ужгород, 2004
52. "Отець Духнович", В.Фединишинець, Ужгород, 1994р.
53. "Верховинські вечурниці", И.Калинич, Хуст, 2000р.
54. "Подкарпатская Русь и Украина", Петро Годьмаш, Сергій Годьмаш, Ужгород, 2003р.
55. "Утцюзнина", Под ред. І.Керча, Будапешт, 2001р.
56. "Читанка про русиньскы діти", Ян Гриб, Пряшов, 1994р.
57. Любомир Белей, О.Белей. Словник старо-слов'янсько-український. Львів. "Свічадо". 2001.

*Нашоє, русинськоє, Кредо:
Я русин был, есмь и буду,*

*Я родился русином,
Чесный мой род не забуду,
Останусь его Сыном.
(русин Александр Духнович).
«Русине, русине, помни про свое,
Род свуй, русинський, твердо держи!»
(Д.Воздвиженський).*

Євангеліє од Матфея

Святое Євангеліє од Матфея на русиньському языкѣ.

ГЛАВА 1.

(ЗАЧАЛО 1). ¹1 Книга родствá Исуса Христа, Сына Давідового, Сына Авраáмового. 2 Авраáм рѣдив Исаáка; Исаáк же рѣдив Іáкова; Іáков же рѣдив Іуду и братѣв ѣго; 3 Іуда же рѣдив Фареса и Зара од Ф(т)амáры; Фарес же рѣдив Есрѣма; Есрѣм же рѣдив Арáма; 4 Арáм же рѣдив Аминадáва; Аминадáв же рѣдив Наассѣна; Наассѣн же рѣдив Салмѣна; 5 Салмѣн же рѣдив Воѣза од Рахáвы; Воѣз же рѣдив Овѣда од Рѣфы; Овѣд же рѣдив Иессея; 6 Иессей же рѣдив Давѣда цáря; Давид же царь рѣдив Соломѣна од Урѣины; 7 Соломѣн же рѣдив Ровоáма; Ровоáм же рѣдив Авѣю; Авѣя же рѣдив Асу; 8 Аса рѣдив Иосафáта; Иосафáт же рѣдив Иорáма; Иорáм же рѣдив Озѣю; 9 Озѣя же рѣдив Иоафáма; Иоафáм же рѣдив Ахáза; Ахáз же рѣдив Езекѣю; 10 Езекѣя же рѣдив Манассѣю; Манассѣя же рѣдив Амѣна; Амѣн же рѣдив Иосѣю; 11 Иосѣя же рѣдив Иоакѣма; Иоакѣм же рѣдив Иехонѣю и братѣв ѣго, пѣред переселенієм в Вавѣлѣн. 12 По переселенію же в Вавѣлѣн, Иехонѣя рѣдив Салафѣѣля; Салафѣѣль же рѣдив Зоровавѣля; 13 Зоровавѣль же рѣдив Авиѣуда; Авиѣуд же рѣдив Елиакѣма; Елиакѣм же рѣдив Азѣра; 14 Азѣр же рѣдив Садѣка; Садѣк же рѣдив Ахѣма; Ахѣм же рѣдив Елиѣуда; 15 Елиѣуд же рѣдив Елеазáра; Елеазáр же рѣдив Матфáна; Матфáн же рѣдив Іáкова; 16 Іáков же рѣдив Іѣсифа, Марѣйиногѣ мѣжа, од Котрѣѣ ся рѣдив Исус, назывáемый Христѣс. 17 Всѣх же, од Авраáма до Давѣда, чѣтырнадцѣть родѣв; и од Давѣда до переселенія в Вавѣлѣн чѣтырнадцѣть родѣв; и од переселенія в Вавѣлѣн до Христá чѣтырнадцѣть родѣв.

(ЗАЧАЛО 2). 18 Исус Христѣс Рѣдствѣс ²было сак: *В уже зарѣченоѣ Іѣсифѣ, Мáтери ѣго Марѣѣ, перѣже дѣкѣ не прийшлѣся ищѣ зытѣтѣся ѣм, ѣявилѣся, што Онá мáс во чрѣвѣ од Дѣха Святѣго. 19 Іѣсиф же муж Єѣ, бѣдучи правѣдным, дѣмая што вѣн обманѣтый, не хотѣв обличѣти Єѣ публѣчно, а захотѣв тáйно одпустѣти Єѣ. 20 Йсе же помысливши, се аγγελ во снѣ явѣв му ся глагѣлючи: Іѣсифе, сыне Давѣдѣв! не бѣй ся прѣяти Марѣю, жѣну твѣю, бо рѣдившоєся в Нѣѣ є од Дѣха Святѣго; 21 Рѣдитъ же Сына, и наречѣш ѣму имнѣ Исус, бо Вѣн спасѣ людѣѣ Свѣѣих од грѣхѣв ѣх. 22 Сесѣ ся же всѣ стáло, вѣи ся збыло речѣнноє од Гѣспѣда прѣрѣком, глагѣлющым: 23 се, Дѣва во чрѣвѣ прѣйме и рѣдитъ Сына, и нарекутѣ имнѣ ѣму Емманѣил, што знáчить: з нáми Бог. 24 Востáв же Іѣсиф од снá, сотворѣв, так як ѣму повелѣв Ангел Госпѣднѣый, и прѣяв жѣну свѣю, 25 и не знав Єѣ дѣкѣ не родила Сына Свѣѣго пѣрвенця, и наречѣ имнѣ ѣму: Исус. (Кѣнцѣ недѣлѣ и ѣтрени, и 1-му часѣви).*

¹ Недѣля перед Рѣдствѣм Христѣвым свѣтых ѣтѣѣв.

² На ѣтрени Рѣдствѣ Христѣвогѣ: *Исус Христѣс Рѣдствѣс*
Сесе же и на 1 часѣви в Навѣчѣрѣ Рѣдствѣ Христѣвогѣ.

(ЗАЧАЛО 3). 1 *Ид* Ісусу, ¹родившомуся в Віфлєсмѣ Іудейському во днѣ царя Ірода, прийшлі волхвы з вѣстока в Іерусалѣм, глагѣючи: 2 де є родившыся Царь Іудейський? бо видѣли сьме звѣздѣ Ёго на вѣстоцѣ и прийшлі сьме ся поклоніти Ёму. 3 Учѣвши же *йсе*, Ірод царь *из страху* засмутився, и вся *округа* Іерусалѣма з ним. 4 И, зобравъ всѣх архіереѣв и книжниковъ людських, зазвѣдався од них: де Христѣс раждѣся *по прорѣчеству*? 5 Онѣ же вповѣли ёму: в Віфлєсмѣ Іудейському, бо так напѣсано є прорѣком: 6 и ты, Віфлєсє, зѣмле Іудова, ничым ись не мѣнша у владѣнїях Іудовых, бо из тебе изыде Вѣждь, Котрый спасѣ² нарѣд Мѣй, Ізраїиля. 7 Тогды Ірод, таїно призвѣв волхвѣв, и испытѣв³ од них время появленїя звѣзды 8 и, послѣв ѣх в Віфлєсм, речѣ: идіть, испытѣйте всѣ, што извѣсно про Отрочѣ; и колѣ найдете, возвѣстїть ми, та най и я, пѣйшовши, поклонюся Ёму. 9 Они же, послѣхавши царя, пѣйшлі. И *йсе*, звѣздѣ, котрѣ видѣли *они* на Вѣстоцѣ, йшла пѣред нѣма, дѣкі, прийшовши, не стѣла звѣрьха, де было Отрочѣ. 10 Увидѣвши же звѣздѣ, онѣ возрадовалися радостѣв дѣже великѣв. 11 И, прийшовши у вертеп, увидѣли Отрочѣ из Марїѣв, Мѣтѣрьѣв Ёго, и, впѣвши, поклонілися Ёму; и, открывши сокровища свѣѣ, принесли Ёму дары: зѣлото, лѣдан и смѣрну. 12 И, вѣсть приявши во снѣ не вертѣтися ид Іродови, иным путѣм одышли в страну свѣю.

(Конецъ чтенїю на Литургїѣ, и 6-му часови).

(ЗАЧАЛО 4). 13 *Лем же* ѣм одышовшым, ⁴се, Ангел Господньий явѣвся во снѣ Іосифу, глагѣючи: встань, берѣ⁵ Отрочѣ и Мѣтѣрь Ёго и бѣжѣ в Єгїпет, и будь там, дѣкі ти не вповѣм, бо Ірод хѣче глядѣти Отрочѣ, обы Го згубіти⁶. 14 Вѣн же встав нѣчѣв, взяв Отрочѣ и Мѣтѣрь Ёго и одышов в Єгїпет, 15 и был там до смѣрти Іродовѣ, та най ся збѣде речѣнноє од Гѣспода прорѣком, глаголющым: из Єгїпта воззѣв Им Сына Мѣго. 16 Тогды Ірод, увидѣвши, што ѣсмїяный⁷ волхвѣми, дѣже ся погнѣвав, и послѣв избѣти всѣх дѣтей, сѣущих в Віфлєсмѣ и у всѣх предѣлах ёго, од двѣх лѣт и нѣже, по времени, котрѣе испытѣв од волхвѣв. 17 Тогды ся збыло речѣнноє Іеремїєм прорѣком глаголющым: 18 гѣлос в Рѣмѣ чѣти, плач и рыданїє и вопль великый; Рахїль *страдѣє*, плачѣючи за чѣда свѣѣ, и не хѣче утѣшїтися, так як *они вѣсе* не сѣть живї.

¹ На Литургїѣ Рождества Христова: *Исусу** Сесе же и на 6 часови в Навечерїѣ Рожд. Христова.

² Русин. *ўпасе=напасѣ=спасѣ* – насытити, нагодѣе, спасе. Укр. *вїпасе*.

³ Русин. *испытати* од глаг. *Пытати=пошупати=провѣрити*. Росс. *испытать*.

⁴ На 9 часѣ в Навечерїѣ Рождества Христова: *Одышовшым волхвам*

⁵ ЦСЯ *Поньм* =в русин. значит: *имѣ=росс. «Споймай», русин. слово «бери»*.

⁶ ЦСЯ *погубїти=русин. вывести из строя, росс. Сломатся. Русин.*

⁷ Русин. *ищѣ: Рѣгатися=надсмѣватися=дручатися; Росс. =Унижая, толкать, удручатѣ.*

19 При вже ўмершому Іроду, се, Ангел Господный во снѣ явѣвся Іосифу в Єгѣпті 20 глаблѣючи: встань,

Мф. Гл. 3. Зач. 4-6

берѣ Отроча и Матѣрь Ёго и идѣ в зѣмлю Израйѣлеву, бо поумерали глядѣвши дѣшу Отрочати. 21 Вѣн же встав, взяв Отроча и Матѣрь Ёго и приишов в зѣмлю Израйѣлеву. 22 Учѣвши же, што Архелай царствуе в Іудѣѣ замѣсто Ірода, отца свѣго, збѣявся тудѣ йтѣ; вѣсть же приѣвши во снѣ, одыйшов в предѣлы Галилѣйскі 23 и, приишовши, вселѣвся в градѣ, называемому Назарѣт, та най ся сим збѣде реченное пророками, же Вѣн Назорѣем наречѣся. *(Кониць недѣли и младенцям, и 9 часови.)*

ГЛАВА 3.

(ЗАЧАЛО 5). 1 В тѣ дни¹ приходѣть Іоанн Крестѣтель и проповѣдуючи в пустыни Іудѣйскѣй, 2 глаблѣючи: покайтѣся, бо приблизѣлося Царство Небесное. 3 Бо Сей є реченный Ісаиєм пророком, котрый говорѣть: глас вопіющого в пустыни: приладѣть² путь Господный, правльными творѣть стезѣ Ёго. 4 Сам же Іоанн мав рѣзу свѣю из верблюжого волѣся и носѣв кожанный пояс³ на чреслах свѣйих, а ѣда же ёго было акрѣды и дѣкый мед. 5 Тогды сходѣлися ид нѣму: Іерусалѣм и вся Іудѣя и вся страна Іорданська 6 и крестѣлися в Іорданѣ од нѣго, исповѣдаючи грѣхы свѣѣ. 7 Відѣвши же Іоанн многих фарисѣѣв и саддукѣѣв, грядѣщих на крещеніе ёго⁴, речѣ ѣм: пороѣда⁵ схѣдны, ко вповѣв вам бѣгтѣ од бѣдущого гнѣва? 8 сотворѣть пак плод достѣйный покаянѣя 9 и не начинайте говорѣти в себѣ: "отца маѣме Авраама", бо говорѣю вам, же може Бог из камѣня сѣго воздѣвѣгнути *такѣх* чѣд Авраама. 10 Уже и сокурѣ⁶ при корѣни дѣрева лежѣть: всякоє дѣрево, якоє не творѣть плодѣ дѣброго, посѣкаѣмое⁷ бывѣе и в огнѣ вметѣемое⁸. 11 Я крещѣ вас водѣв в покаянѣе, но грядѣщий за мнѣв крѣпкѣйшыи од мене є; я Ёму не єм достѣйный⁹ понѣсти обув¹⁰ Ёго; Той вас покрестѣтъ Дѣхом Святым и огнѣм. *(Кониць чтенію субѣтѣ и 1-му часу.)*

12 Ёго же лопѣта в руцѣ Ёго, и Вѣн почѣститѣ гумнѣ¹¹ Свѣе и зберѣ пшѣнѣцю Свѣю в жѣтнѣцю, а плѣвелы спалѣтъ огнѣм неугасѣющим.

(ЗАЧАЛО 6). 13 Тогды приходѣть¹² Іисѣс из Галилѣѣ на Іордан ид Іоаннови крестѣтися од нѣго.

¹ Субѣта перед Просвѣщеніем: *Во время Оно* Сесе же на 1 часѣ в Навечерѣѣ святого Богоявленѣя.

² Русин. приладѣть= Росс. приготовьте. Вар. Уладьте. Порунайте укр. слово «Прилад».

³ Русин.ши: чѣрес.

⁴ Русин.форма: ёго крещеніе=ёго работа. Росс. К нему крестѣтся; Укр. хрестѣтся;

⁵ Чѣсь. pokoleni jesterci; серб. Порѣднѣ аспидини; росс. Порождения=ехиднини;

⁶ Русин.ши: бѣлта, топѣр, планкѣч;

⁷ Русин. сѣчѣ дрыва=рубѣти намало, ѣдѣ: сѣчка=дрыва на розѣклад, просѣкати;

⁸ Од русин.глаго. метѣти; Росс. Кидать, бросать; укр.кидати;

⁹ Чѣсь. Ne hoden=русин. не гоѣен=не способный, не здѣтныи;

¹⁰ Русин.ши: чѣжмы, чѣботы, топѣнкы;

¹¹ Русин.ши: тѣк, пѣжить, обѣйстя;

¹² На святоє Богоявленіе, на Литургѣѣ: *Во время Оно, приѣде...* * Се самѣс и на 9-му часу в Навечерѣѣ св. Богоявленѣя.

14 Іоанн же възбраняв ёму, глаголючи: я потребую
Тобов креститися, и ци Ты пак грядеш идо мнѣ? 15

Мф. Гл. 4. Зач. 6-8

Одповѣдаючи же Іисус рече ёму: лиши нынѣ *исе*, бо так подобас нам
испѣвнати всяку правду. Тогды Іоанн лишив Ёго *креститися*. 16 И,
крестившись, Іисус нараз уйшов из воды, и се, открылися Ёму Небеса, и
увидѣв Іоанн Духа Божого, сходящего, як голуба, и грядущого на Него.
17 И се, глас из Небес *быв* глаголющий: Сей є Сын Муй¹ возлюбленный, в
Нему Мое благоволеніє. *(Кониць Богоявленію, и 9-му часу)*

ГЛАВА 4.

(ЗАЧАЛО 7). 1 Тогды Іисус возведённый *быв* ²Духом у пустыню,
искуситися од диявола 2 и постився сѣрок днѣв и сѣрок ночей *й*, *пак*
напѣслѣд зголоднѣв. 3 И приступив ид Нему искуситель, *и* рече: аж Ись
Сын Божый, скажи, най сесе каміня хлѣбом стане³. 4 Вун же
одповѣдаючи рече: *пак и* напѣсано є, *же*: не єдным хлѣбом живый буде
чоловѣк, но всякым слѣвом, изходящим из уст Божых. 5 Тогды берѣ Ёго
диявол у святой град и поставив Ёго на крылѣ церковному, 6 и
говѣрить Ёму: аж Ись Сын Божый, вѣрзься вниз, бо напѣсано є:
Ангелам Свѣим заповѣсть⁴ о Тебѣ сохранѣти Тя, и на руках вѣзмуть
Тя, най, *падаючи, даже* не преткнеш⁵ у камѣнь ногу Твѣю. 7 Рече же ёму
Іисус: *пак и* напѣсано є, *же*: не искушаѣ Гѣспода Бѣга твоего. 8 Йзясь
пак берѣ Ёго диявол на дуже высокоу гору и указав Ёму *вѣ* царства міра
и славу *ѣх*, 9 и говѣрить Ёму: сесе вшитко Тебѣ дам, аж, упавши,
поклѣниши ми ся. 10 Тогды говѣрить ёму Іисус: одыйдѣ од Мене, сатанѣ,
бо напѣсано є: Гѣсподу Бѣгу твоему поклоняйся и *лем* Ёму єдному служѣ.
11 Тогды лишѣв Го ся диявол, и се Ангелы приступѣли и служѣли Ёму.

(Кониць чтенію суботѣ по Просвѣщенію)

(ЗАЧАЛО 8). 12 Учѣвши же ⁶Іисус, што Іоанн преданный *быв* *под стражу*,
одыйшов в Галилею 13 и, лишѣвши Назарѣт, прийшов и поселився в
Капернаумѣ примѣорьскому, в предѣлах Завулоновых и Неффалимовых,
14 обы ся *сим* збыло речѣнное Ісаѣем пророком, глаголющим: 15 земля
Завулонова и земля Неффалимова, на пути примѣорьскому, за Іорданом,
Галилея язѣчеська, 16 люде, сидящи во тьмѣ, увидѣли свѣтло великое; и
сидящим в странѣ и тѣни смѣртнѣй свѣт возсѣяв *ѣм*. 17 Одтогды
начав Іисус проповѣдовати и говѣрити: покайтеся, бо приблизилося
Царство Небесное. *(Кониць чтенію недѣли по Просвѣщеніѣ)*

¹ Чесь. Муй; Росс. Мой; Укр. Мий; Русин. Муй=Муй-Мий;

² Субота по просвѣщеніѣ: *Во время Оно, возведен быв Іисус***

³ Точнише: хлѣбами стануть. Но русины подрозумѣвають тѣй єдин. число за множину.

⁴ Русин. заповѣсть од глагола Повѣсти=(роз)сказати=(роз)повѣсти, (од)повѣсти; Удѣсть слово
“повѣсть”=росс.повѣсть. Укр. відповісти, відповідь. Сам глагол «повѣсти» в украинській
мові не хоснують.

⁵ Русин.щи: не запугашся у камѣнь;

⁶ Недѣля по просвѣщеніѣ: *Во время Оно, учѣв...*

(ЗАЧАЛО 9) 18 Ходящи же ¹при мѣрѣ Тиверіадсько-му близ моря Галилѣйського, Вѣн увидѣв двох братѣв: Сѣмона, называѣмого Петрѣм, и Андрѣя, брата ѣго, вметающих сѣти в море, бо были рыбаři, 19 и говоритъ ѣм: идѣть за Мнѣм, и Я сотворю вас ловцами людѣй. 20 Онѣ же нараз лишѣли сѣти, и пѣйшли за Ним. 21 И пришедши ѣдти, увидѣв там дрѣгих двох братѣв, Іакова Зеведеса и Іоанна, брата ѣго, в кораблѣ из Зеведеѣм, отцем ѣх, заязующих сѣти свѣтѣ, и призвав ѣх. 22 Онѣ же нараз, лишѣвши корабель и отца свѣго, пѣйшли за Ним. 23 И проходѣв Іисус по всѣй Галилѣѣ, уча в синагогах ѣх и проповѣдуючи Євангеліє Царствія, и исцѣляючи всякѣй недѣг и всяку язву в людях. *(Конецъ недѣли).* 24 И пѣйшов за Нѣго слух по всѣй Сїрії; и приводѣли ид Нѣму всѣх болящих, рѣзными недѣгами и страстями одержимых, и бѣсновѣтых, и мѣсячных², и розслабленных жѣлами, и Вѣн исцѣляв ѣх. 25 И за Ним (ЗАЧАЛО 10). ³ишли многѣ народы из Галилѣѣ и Десятиградія, и з Іерусалима, и Іудѣѣ, и из инѣх стороны Іордана.

ГЛАВА 5.

1 Узрѣв же народы, Вѣн взышов на гору; и, коли сѣв, приступѣли ид Нѣму ученикы ѣго. 2 И, отверзши уста свѣтѣ, учѣв ѣх, глаголючи: 3 Блаженни нищѣ дѣхом, бо ѣх є Царство Небесное. 4 Блаженни плачущѣ, бо онѣ угѣшатся. 5 Блаженни кроткѣ, бо тотѣ наслѣдуютъ зѣмлю. 6 Блаженни ѣлчущѣ и жаждущѣ правды, бо тотѣ насытятся. 7 Блаженни милостивѣ, бо тотѣ помѣловани бѣдутъ. 8 Блаженни чѣстѣ сѣрдцем, бо тотѣ Бѣга ѣзрятъ. 9 Блаженни миротворцы, бо тотѣ наречѣни бѣдутъ сынами Бѣжими. 10 Блаженни ѣзгнани за правду, бо тых є Царство Небесное. 11 Блаженни вы, коли бѣдутъ поносѣти вас и гнѣти и всяко несправедно злословити за Мѣне. 12 Рѣдуйтеся и веселѣтеся, бо велика ваша награда на небесѣх: *(Конецъ чтенію преподобным).*

бо так ѣгнали и пророков, котрѣ были перѣже вас. 13 Вы єсьте сѣль землѣ. Аж же сѣль стрѣтитъ сѣлу, то чым зрѣбиш сѣ солѣнов? Нѣ нашто не бѣде платна, хѣба пак ѣсыпана бѣде вѣн и потѣптана людѣми.

(Конецъ чтенію у віторок).

(ЗАЧАЛО 11). 14 ⁴Вы єсьте свѣтло мѣра. Не мѣже градъ укритися, стоячѣ на верхѣ горы. 15 И не запѣлюютъ свѣтѣльник, обы го поставити десь под спѣдом, а на подсвѣчник, и свѣтитъ всѣм, котрѣ в хыжи сѣть. 16 Так, най просвѣтитеся сѣтло вашоє перед людѣми, и най видѣять ваши дѣбри дѣла и сим прославлять Отца вашого Небесного. 17 Не дѣумайте, же Я пришедъ розорѣти закон, авѣть пророков: не пришедъ им розорѣти, но испѣвнити.

¹ Недѣля 2-а по всѣх святых: Во время Оно, ходя Іисус...

² Лунатиковъ.

³ Віторок 1 недѣли: Во время Оно, по Іисусѣ. Сесѣ и преподобным.

⁴ Святителямъ общоє: Рече Господь Своимъ ученикамъ...

18 Амїнь, говорю вам: докі перейде небо и земля, една іота авать една партичка не перейде од закона, докі ся всё не стане. 19 И ко розорить одну из заповѣдей сих малых и научить так людѣй, тот май малый наречѣся в Царствѣ Небѣсному; а ко сотворить и научить, сись великим наречѣся в Царствѣ Небѣсному

(Кониць чтенію святителям).

(ЗАЧАЛО 12). 20 Бо говорю вам,¹ аж не перевѣршитъ ваша праведность мнимо въ праведности книжников и фарисѣвъ, то вы не зайдете в Царство Небѣсное. 21 Чүлисьте, як речено было древным: не убій, бо аж ко убіе, повінный буде судови. 22 Я же говорю вам: что всякый, гнѣвающійся на брата своѣго нүзашто, повінный стати перед судом; а ко же речѣ брату своѣму: пустельнику², повінный стати перед синедріоном; а ко речѣ: урѣде, повінный геснѣ огненнѣй. 23 Аж принесеш дар твѣй ид алтарѣви и тѣй спомниш, же брат твѣй мас дашто на тя, 24 постав тѣй дар твѣй перед алтарѣм, и пүйдү переже примирүся³ из братом твѣйим, и тогды прийдү и принеси дар твѣй. 25 Будь мирно совѣцающымся из соперником твѣйим и камай скѣро, докі сь на пути з ним, най соперник не передасть тя судѣви, а судя тя най не передасть слугѣви, и в темницу ввѣрженный будеш 26 Амїнь говорю тебѣ: аж нүйт, не ўйдеш ўдтіть, докі не оддаш послѣдні гроші. (Кониць чтенію середѣ).

(ЗАЧАЛО 13) ⁴27 Чүлисьте, як речено было древным: не творі перелюбы. 28 Я же говорю вам, же всякый, ко попозерать на жонү из возжеланіем согрѣшїти, уже прелюбодѣйствовав из нив в сердѣви своѣму. 29 Аж око твѣе десное твѣе соблазняе тя, возмү го и вірсь од себе, бо лѣпше ти є, най погыбне еден из членѣв твѣйих, а не всё тѣло твѣе ввержено буде в геєнну огненну. 30 И аж десна твоя рука соблазняе тя, одсѣчү сѣ и вірсь од себе, бо лѣпше ти є най погыбне еден из членѣв твѣйих, а не всё тѣло твѣе было ввержено буде в геєнну. 31 Речено же было, аж ко одпүститъ жонү свою, най дасть ѣй книгу розводнү⁵. 32 Я же говорю вам: всякый одпущающій женү свою, окрѣм вины прелюбодѣянїя, творить ѣй повод прелюбодѣйствовати; и ко пүщеницю вѣзьме, тот тоже прелюбодѣйствує. (Кониць четверѣви).

(ЗАЧАЛО 14). 33 Пак ⁶ чүлисьте, же як речено было древным: не клянїся брехлїво, но воздāй Гѣсподєви клятвы твоѣ виконанї. 34 Я же говорю вам: зѣвсѣм не треба всяко клястүся: ни небом, бо онѣ є престѣл Бѣжый; 35 ни землѣв, бо она є поднѣжієм нүг Ёго; ни Іерусалїмом, бо вүн є град велїкого Царя; 36 и голѣвѣв твѣйѣв не клянїся, бо не мѣжеш и сднѣго вѣлоса зрѣбити бѣлым вать чѣрным.

¹ Середа 1-ѣ недѣлі: Рече Господь Своим ученикам:

² Русин. Ты «пустяку».

³ У русинѣв туй є акцент: не лем помиритися, ай понїзїтися перед братом=смирїтися.

⁴ Четверток 1-ѣ недѣлі: Рече Господь.*

⁵ ЦСЯ-распустную, од глагола «пустити» Удѣть русин. слово «розпусток».

⁶ Пятница 1 недѣлі: Рече Господь:

37 Най буде слово ваше: ай, ай; ныйт, ныйт; лишнёс же кроме сёго є неприязнь *од лукавого*. 38 Чулисьте, же як речено было: око за око и зуб за зуб. 39 Я же говорю вам: не *треба* протівитися злѣму. Но аж ко тя ударить в десну твою вилицю,¹ оберну ёму и другу; 40 и ко захоче судитися з тобѣв и ризу твою взяти, одпусти ёму и ви́рхнёс плáты; 41 И аж ко тя вѣзьме насилу йти з ним едно поприще, иди з ним два. (*Кониць чтенію пятници*).

Мф. Гл. 6. Зач. 14-16

(ЗАЧАЛО 15).² 42 Просящому у тебе дай, и *од* хотящого од тебе зычити³ не одвернися. 43 Чулисьте, же як речено є: возлюбі ближнёго твѣго и возненавидѣти *маси* врага твѣго. 44 Я же говорю вам: любіть врагѣв ваших, благословіть клянущих вас, добро творіть ненавидящым вас и моліться за творящих вам напасть и за проганяющих вас. 45 *Та* най будете сынове Отца вашего, Котрый є на Небесах, бо Вѣн сонце Своє *направляє* на злых и добрых и дождіть на праведных и на неправедных. 46 Бо аж любите любящих вас, яку награду маєте? Не то же рѣблять и мытари? 47 И аж вітасте тѣлько друзѣв ваших, што бѣльшее творите *як друзі*? Не так же и язычники твѣрять? 48 *Завто* будьте совершенні, як же и Отец ваш Небесный Совершенный⁴ є. (*Кониць суботѣ по 50-ци*).

ГЛАВА 6.

(ЗАЧАЛО 16).⁵ 1 Нікайте, мѣлостыни вашѣ не творіть перед людми из тым *наміром*, же най видимі будете німа: аж ный, награды не будете маіти од Отца вашего, Котрый є на Небесах. 2 Колі же твѣриш мѣлостыню, не трубі перед собѣв, як лицемѣры творять в синагогах и на улицах, обы ся прославіти од людѣй. Амїнь говорю вам: *они ужє сим* приймають награду свою. 3 Тебѣ же, творящому мѣлостыню, *лѣпше* най не знаєс лѣва рука твѣя, што твѣрять права, 4 обы мѣлостыня твѣя была в тайнѣ; и Отец твѣй, видящий тайное, Той воздасть тебѣ явно. 5 И, коли ся молиш, не будь, як оті лицемѣры, які люблять в синагогах и на розпутьях ставати молитися, обы ся вказати перед людми. Амїнь говорю вам, же *они ужє сим* приймають награду свою. 6 Ты же, коли ся молиш, войди в комнату твою и, затворивши двери твѣ, помолися Отцу твоёму, Котрый у тайнѣ; и Отец твѣй, видящий твѣс тайное, воздасть ти явно. 7 Молящися же, не говоріть лишнёго, як язычники, які думают, же в многослѣвности своѣй будуть услухані; 8 не уподобляйтеся же їм, бо знає Отец ваш, же што потребуете, и переже вашего прошенія у Нѣго. 9 Моліться же так: Отче наш, Котрый Ись на Небесах! най святитися имня Твѣе; 10 най приїде Царство Твѣе; най буде воля Твѣя, як на Небѣ так и на землѣ; 11 Хлѣб наш насущный дай нам днесь;

¹ ПСЯ- в ланіту; росс. в щеку; укр. в щоку; чеськ. - v lice; русин. в вилицю;

² Субота 1-а по 50-ци: *Рече Господь*: *

³ ПСЯ-заяти. Ай се по русиньскы значить «загна́ти» (заяти корову) Тому туй сто́йить глагол «Зычити». Росс. занять; (туй чеськ. Vyuřiciti =руное русиньському «упучити»=удавити довг).

⁴ В укр. *доскона́льний*. Но се слово у русинѣв означає *до+сконáльний=довмерльий*.

⁵ Субота сыропусна: *Рече Господь*:**

12 и одпусті нам довгы наші, як и мы одпущаємо довжникам нашим; 13 и не введі нас в искушеніе¹, но избав нас од лукавого. Так, як Твое є Царство и сіла и слава во вѣки. Аминь.

Мф. Гл. 6. Зач. 16-19

(Конецъ чтенію суботѣ).

(ЗАЧАЛО 17).² 14. Аж одпущаете людям согрѣшенія ѣх, одпустити и вам Отец ваш Небесный. 15 Аж не одпущаете людям согрѣшенія ѣх, и Отец ваш не одпустити вам согрѣшеній ваших. 16 Коли же поститесь, не будьте смутні, як лицемѣры, бо оні помрачajúть лица свѣѣ, обы явѣтися постящимися перед людмѣ. Аминь говорю вам, же они уже сим приймають награду свою. 17 Ты же, коли ся постиш, помастѣ голѣву твою и лице твоє умый, 18 обы не лем перед людмѣ явѣтися постящимся, но Отцѣ твоѣму, Котрый в тайнѣ; и Отец твоѣй, видящій тайное, воздасть тебѣ явно. 19 Не збирайте себѣ сокровища на землі, де моль и иржа розтлѣває и де злѣдѣи подкѣпують и крадуть. 20 Збирайте же себѣ сокровища на Небѣ, де ни моль, ни иржа не розтлѣває и де злѣдѣи не подкѣпують и не крадуть, 21 бо там де же є сокровище ваше, там буде и сердце ваше. (Конецъ чтенію недѣли сыропустноѣ).

(ЗАЧАЛО 18).³ 22 Свѣтильникъ тѣлови є око. Аж будет око твоє чистое и прѣстое, то все тѣло твоє свѣтлое буде; 23 Аж око твоє лукавое буде, то все тѣло твоє темное буде. Аж свѣтло, котрое в тебѣ, є темнота, то яка же страшна темнота? 24 Нико не може двом господинам служити: бо вать едного возлюбить, а другога возненавидити; авать едного ся стане держати, а про другога начне нерадѣти. Не можете служити Богу и мамѣни. 25 Из-за сѣго ради говорю вам: не збайте душѣв ваших, што ѣсте и што пѣете, ни тѣлом вашим, у што облечѣтесе. Пак ци не душа є бѣльша од ѣды, и тѣло од одѣжі? 26 Попозѣрайте на птицъ небесных: як они ни сѣють, ни жнѣть, ни збирають в житницю; и Отец ваш Небесный питає ѣх. Та пак вы не лѣпши од них есьте? 27 Айбо ко же од вас, дуже збаючи, може прибавити себѣ рѣста хоть на еден лѣкоть? 28 И про одѣжу што ся стараете? Попозѣрайте⁴ на полѣви лѣлѣи, як ростѣть: ни трѣдяться, ни прядѣть; 29 Говорю же вам, што и Соломон у всеѣй славі своєюю не одѣвався так, як една из сіх косиць; 30 Аж сѣно полѣвое, днесь сѣщее, а на рано в пѣч вметаето⁵, Бог так одѣває, то ци не на много краше може вас одѣти, маловѣры!

(ЗАЧАЛО 19). 31 Не збайте⁶ же,⁷ глаголючи: што ѣме, авать што пѣе, авать у што ся одѣнеме?

¹ Иный вариант: у напасть.

² Недѣля сыропустна: Рече Господь: аж

³ Недѣля 3-тя: Рече Господь:

⁴ Русин. ши Пряшевськѣс: Посмѣтрѣтесе;

⁵ Од глагола "метати";

⁶ Русин. «Збати»=переживати=ставитися одповѣдально, збайливо.

⁷ Поведѣлок 2 недѣли: Рече Господь, не старайтесе:

32 Бо всѣх сих *благ* глядають¹ язычники; *добра* знає Отец ваш Небесный, же *вы* потребуєте сих всѣх *благ*.

Мф. Гл. 7. Зач. 19-22

33 *Вы* же глядайте переже Царства Божого и правды Ёго, а тотó всѣ приложится вам. *(Конец чтенію недѣли).*

34 Не збайте же за завтрашний день, бо завтрашний сам збати буде про себе: доста *днѣшнѣму* днѣви ёго стараня. *(Переступи понедѣлькови).*

ГЛАВА 7.

(ЗАЧАЛО 20).² 1 Не судить, та най не судими будете, 2 бо яким судом *вы* судите, *таким* посудят и вам; и яку мѣру мѣряете *вы*, *таким* помѣрится и вам. 3 Што же *ты* видиш сучок котрый в окови брата твоёго, а беремено же, што є в окови твоёму не чуюш? 4 Авать як речеш брату твоёму: "лиши, най возьму сучок из ока твоёго", а туй— беремено в окови твоёму? 5 Лицемѣре! уйми³ сперва беремено из ока твоёго и тогда увидиш, як уйняти сучок из ока брата твоёго. 6 Не давайте святыни псам и не мичте бисеров ваших перед свинями, най не поперуть *ѣх* ногами своим и, обернувшись, не роздерут вас.

(ЗАЧАЛО б/н)⁴ 7 Просить, и дасться вам; глядайте⁵, и найдете; поквѣтайте⁶, и одтворят вам; 8 бо всякий просящий принимать, и глядающий обрѣтает, и квѣтающему одтворят.

(Конец чтенію суботѣ). (Читай понедѣлькови).

9 Авать ко є из вас *таким* чолвѣк, кѣтъ го попробити сын ёго хлѣба, вбы подав ёму камѣнь? 10 авать аж рыбы попробити, вбы му подав змѣю⁷? 11 Аж *вы*, будучи лукави, умѣете даяния *благі* давати чадам вашим, *то* *накѣлько* бѣльше *блага* даст Отец ваш Небесный, просящим у Нёго. *(Конец чтенію понедѣлькови).*

(ЗАЧАЛО 21).⁸ 12 Всѣ, аж што хочете, обы творили вам люде, так и *вы* творить *ѣм*, бо *йсе* и є Закон и Пророкы. 13 Входит узкыма воротами, бо *якраз* пространні ворота и широкый путь, *суть* *вводящі* в пагубу, и многи *суть* *входящими* нима; 14 *Но знайте*, што узкі ворота и тѣсный путь, *є* *вводящий* в живот *вѣчный*, но мало *ѣх* є, котрі обрѣтають ёго.

(ЗАЧАЛО 22).⁹ 15 Сокотиться¹⁰ же од лжепророкѣв, котрі приходять ид вам в одежах овчих, а унну же *суть* *вовце* хищники. 16 Од плодов *ѣх* спознаете *ѣх*. Ци збирають од терня грезна *винограда*, авать из драча плоды *фігові*?

¹ Русини: скають, рос. ищут;

² Субота 2-а по всѣх святых: *Рече Господь*;

³ Укр. вийми. Рос. Вийми. Поруняйте з древноруським словом *уйми*сь.

⁴ На всякое прошеніе: *Рече Господь*;

⁵ Русини: глядайте, скайте;

⁶ Русини: щипать (в стекло), дѣркать. Порун. укр. «квѣтати»=рос. «глотать».

⁷ Русини: гада, гыда, гадину;

⁸ Преподобным отцам: *Рече Господь, вся*;

⁹ Вітѣрок 2 недѣли: *Рече Господь, сокотиться*;

¹⁰ Русини: глагол. Сокотиться=храниться; укр. бережіться; рос. берегитесь;.

17 Так всякое дерево доброе родитъ добрі плоды, а злое дерево плоды злі родитъ. 18 Не може дерево доброе плоды злі родити, а дерево злое плоды добрі родити. 19 Всякое дерево, што не родитъ плода доброго, зсѣкають го и в огінь мечуть. 20 Тым же образом од плодѡв ѣх спознаете ѣх.

Мф. Гл. 8. Зач. 22-25

(ЗАЧАЛО 23). ¹21 Не всякій, говорящій Ми: "Господи! Господи!", зійде в Царство Небесное, но творящій волю Отца Моёго, Котрый є на Небесах.

(Кониць віторка и преподобным).

22 Многі вповѣдять Менѣ в тот день: Господи! Господи! Та ци не од Твоёго імени мы прорѡчествовали? Ци не Твоіим іменем бѣсов уганяли? и ци не Твоіим іменем многі чудеса сьме творіли? 23 И тогды уповѣм ѣм: Я нігда не знав вас; одыдїть од Мене, дѣлающі беззаконіе.

(Кониць чтенію середѣ).

(ЗАЧАЛО 24). ²24 Всякій, ко слухає сисі слова Мѡѣ и испѡвняє ѣх, уподѡблю ёго мужови мудрому, котрый пострѡив дѡм свѣй на камені; 25 и пѣйшов дощ, и розоллялися рѣкы, и завѣяли вѣтры, и напали на ту хыжу, и при тѣй бѣдѣ не розпадеся вна, бо оснѡвана была на камені. 26 И всякій, слухающій сисі слова Мѡѣ и не творящій ѣх, уподѡбиться мужу уродливому, котрый создав хыжу свою на пѣскови 27 и пѣйшов дощ, и розоллялися рѣкы, и завѣяли вѣтры, и напѣрли на вту хыжу; и она в тѣй бѣдѣ розпадеся; и, напѣрду, было розрушеніе еѣ великое. 28 И колі Іисус закончив говорити слова сисі, народ чѡдовався ученію Ёго, 29 бо Вѣн учѣв ѣх, як власть мающій, а не як книжники и фарисѣѣ.

ГЛАВА 8.

1 Ид Нѣму, зыйшовшому из горы, в слѣд Ёго нараз пѣйшли многі народы. 2 И йсе прокаженный прийшов и, кланяючися Ёму, вповѣв: Господи! Аж хочеш, можеш ня очѣстити. 3 И простѣрши рѣку Іисус, дотулѣвся до нѣго и вповѣв: хѡчу, очѣстися. И нараз очѣстила му ся проказа. 4 И говоритъ ёму Іисус: нікай, никому не повѣш³, но пѣйдї, укажїся ісрѣєви и принесї дар, який повелѣв в законѣ Мойсѣй, на свѣдчина ѣм.

(Кониць чтенію субѡтѣ).

(ЗАЧАЛО 25). ⁴5 Ид прийшовшому же Ёму в Капернаум, приступѣв ид Нѣму сѡтник умоляя Ёго, глаголючи: 6 Господи! слуга мѣй лежїть дѡма ослабленый и люто страдає. 7 Іисус говоритъ ёму: Я прїйду и исцѣлю ёго. 8 И одповѣдаючи, сѡтник речѣ Ёму: Господи! Не єм достойный, обы сь под кров мѣй зійшов, но лем повѣш слово, и изцѣлѣе слуга мѣй; 9 бо я и человек єм под властью, но, маючи под собѡв воїнов, и говорю сѣму: иди, и иди; и другому: прїйди, и прїйде; и слугѡви мѡему: сотвори сесѣ, и сотворишь.

¹ Середа 2 недѣлі: Рече Господь:

² Субѡта 3 недѣлі: Рече Господь: всякій:

³ ЦСЯ "повѣш"; Русин. "нікай"; похѡже росс. "вникать"-внимательно смотреть;

⁴ Недѣля 4-та: Во время Оно, ид прийшовшому Іисусови:

10 Учѣвши же йсе, Іисусъ почудовався и рече іду́щым за Ним: а́мїнь гово́рю вам, и в Ізраїлѣви Им тако́ѣ вѣры не найшо́в. 11 Гово́рю же вам, же многі из Во́стока и За́пада прійду́ть и (воз)ляжу́ть из Авраа́мом, Ісаа́ком и Іа́ковом в Ца́рствѣ Небѣ́сному; 12 Сынове же Ца́рства ізгнані́ бѹду́ть в те́мность безпросвѣ́тну: ту́й бѹде плач и скрипѣ́ніе зубо́в. 13 И рече Іисус со́тнику: іду́, и, як ісь вѣрова́в, так ти и бѹде. И ізцѣ́лївся слуга́ єго в тот час.

Мф. Гл. 8. Зач. 25-28

(Кониць чтенію недѣлі).

(ЗАЧАЛО 26). 14 И, прійшо́вши Іисусъ ¹в дом Петро́в, увїдѣв те́щу єго, лежа́чу в горячѣѣ, 15 и доту́лївся до руки єѣ, и лишїла єѣ горячка; и она вста́ла и служи́ла єму. 16 Коли вже было доста́ пѹзно, привели ід Нѣму многых бѣ́сноватых, и Вѹн ігнaв духо́в сло́вом и всѣх болящих ісцѣ́лїв, 17 обы *сим* збылося рече́нное Ісаіем проро́ком, вповѣ́вшым: Той недѹгы на́ші прїя́в и болѣ́зни на́ші понюс. 18 Увїдївши же Іисус до́вкола Се́бе множество наро́да, повелѣ́в ученикам іту́ ²на дру́гый бѹк. 19 И приступїв єден кни́жник, рече́ Є́му: Учи́телю! я іду́ за Тоббѹ, куда аж пѹйдѣ́ш. 20 И гово́рить єму Іисусъ: лисї́ці но́ры маю́ть и пти́ці небѣ́сні – гнѣ́зда, Сын же Чоловѣ́ческий не має, де го́лѹву приклонї́ти.

21 Дру́гый же из ученико́в Єго рече́ Є́му: Го́споди! Повелї́ ми пере́же іту́ и погребѣ́сти отца мо́его. 22 Іисус же рече́ єму: іду́ за Мнѹв, и лишї́ мертвых погребѣ́сти сво́йих мертвецѣ́в.

(ЗАЧАЛО 27).³ 23 И коли залѣ́з Вѹн в корабель, *то* за Ним пѹйшли ученикы Є́го.

(Кониць чтенію суботѣ).

24 И йсе ста́вся великый (земле)трѹс, на мо́рєви, што аж корабель покрыва́вся волна́ми; Той же спав. 25 И, прійшо́вши ученикы Є́го, розбудили Є́го, глаголючи: Го́споди! Спасї́ нас, погыба́еме. 26 И гово́рить ѣм: што сѣте такі страшли́ві, маловѣ́ры? Тогда Вѹн встав, заборонїв вѣ́трам и мо́рю, и зроби́лася вели́ка тишина́.

27 Люде же, чу́довалися, глаголючи: ко йсе є Сей, же и вѣ́тры и мо́ре слушаю́ть Го ся?

(Кониць чтенію четверѣви).

(ЗАЧАЛО 28). 28 И коли Вѹн прійшо́в на дру́гый бе́рег⁴ в страну Герге́снську, стрѣ́(ти)ли Го два бѣ́сноватї, ізходящі из гробѹв, дуже люті, так што нико не мѹг спо́кѹйно минова́ти тым путѣ́м. 29 И йсе, они загѣ́йкали, проговоро́ючи: што Тебѣ́ до нас, Іисусе, Сыне Бо́жий? Пришо́в Ісь сюда пере́же вре́мени мѹчи́ти нас. 30 Неда́леко же од них па́слося велико́е стадо свинсько́е. 31 Бѣ́сы же просї́ли Є́го, глаголючи: аж ўженеш нас, то зажу́нь нас у ста́до свинсько́е. 32 И рече ѣм: іди́ть. Они же, ўйшовши, зайшлї в ста́до свинсько́е. И йсе на́раз все́ ста́до свинсько́е збѣ́сілося, устремї́лося по бе́регови в море и потопї́лося в вода́х.

¹ Субота 4 недѣлі: *Во время Оно, прійшо́в Іисус:*

² В русїно́в глагол “іту́” має широко́е значеня: іти, плывти, ѣхати, летѣти”.

³ Четвер 2 недѣлі (сесе и 26 окто́вбра): *Во время Оно*

⁴ Недѣля 5: *Во время Оно, прїшедиу Іисусу*

33 Пастухы же побѣгли и, прийшовши в град, возвѣстѹли все и всеѣм, про бѣсноватых. 34 И йсе, весь град выйшов в стрѣтеніе Исусови; и, увидѣвши Ёго, просили, обы Вѹн одыйшов од предѣлов ѣх.

Мф. Гл. 9. Зач. 28-31

ГЛАВА 9.

(ЗАЧАЛО 29). 1 Тогды Вѹн, залѣзши ¹ в корабель, переправився обратно и прийшов у Свѹй град. *(Кониць недѣли).*

2 И йсе принесли ид Нѣму розслабленого жѹлами, на постели лежащего. И, увидѣвши Исус вѣру ѣх, рече розслабленому: дерзай, чадо! Опускаются ти грѣхы твоѣ. 3 И йсе подаякі из книжников вповѣли у себѣ: пак Сей богохульствує. 4 И увидѣвши Исус помыслы ѣх, рече: нашто вы мыслите лукавое в сердцах своих? 5 пак што є удобнѣше и легше вповѣсти: опускаются ти грѣхы, авать вповѣсти: встань *розслабленный жилами* и ходѹ? 6 Но та знайте, же має власть Сын Чоловѣческий на землѹ отпускати грѣхы; тогды говѣрять розслабленому: встань, возмѹ твою постѣль, и идѹ в дѣм твоѹ. 7 И Вѹн, вставши, взяв постѣль свою и пѹйшов в дѣм свѹй. 8 Народы же, увидѣвши йсе, чѹдовалися и прославляли Бѣга, давшого такѹ власть людем. *(Кониць недѣли).*

(ЗАЧАЛО 30). 9 И, переходячѹ удтѣть, Исус ² увидѣв чоловѣка, сидящего на мытници, имнѹ му Матфей, и говорит єму: идѹ за Мнѣм. И Вѹн, уставши, за Ним идє *нараз*. 10 И колѹ *пришлося* ємѹ быти возлежащому в дѣмѣ, и йсе многі мытари и грѣшники пришлѹ и возляглѹ з Исусом и из учениками Ёго. 11 И, увидѣвши, фарисеѣ вповѣли ученикам Ёго: нашто из мытарями и грѣшниками Учитель ваш ѣсть и пѣє? 12 Исус же, учѹвши, рече ѣм: не потребѹють здорѣви врача, но болящѣ, 13 идѣть же, научѣться, што вто значить, *речѣнное Господом*: милости *од вас* хочу, а не жѣртвы? Бо не прийшов им призвѣати праведников, но грѣшников на покаяніє. *(Кониць суботѣ).*

(ЗАЧАЛО 31). 14 Тогды приступѹли ид Нѣмѹ ³ ученикы Іоанновы, глаблѹчи: зашто мы и фарисеѣ постимєся много, Твоѣ же ученикы не постятыся? 15 И рече ѣм Исус: та ци можуть сынѣве брачнѣ ⁴ плакати, в тот час, коли из нѹма є женѹх? Прѣйдуть же днѣ, колѹ одыймєся од них женѹх, и тогды бѹдутъ ся постити *в ті днѣ*⁵. 16 Бо нико не приставляє заплѣтки из небѣленого полотна ид ветхѣй одежѣ, бо пришѹтое йзясъ оддерєся од старѣго, и гѹрша дѣра бѹде. 17 И не вливаѹть также вина новѣго в мѣхы ветхѣ; аж ни, то прорвѹтыся мѣхы, и вино ся прѹлле, и мѣхы погыбнуть, но вливаѹть вино новѣе в новѣ мѣхы, и обоє ся присокотѣть. *(Кониць чтенію пятници).*

¹ Недѣля 6: Во время Оно влѣз Исус

² Субота 5-ѣ недѣли: Во время Оно, переходячи Исус

³ Пятница 2-ѣ недѣли: Во время Оно, приступили ид Исусови... *

⁴ Русин.ши: дружбѣе;

⁵ Слова «В ті днѣ» взято из Євангелія од Марка Гл. 2 стих 20-й: т.є. среда и пятница.

(ЗАЧАЛО 32). 18 Як сесé Вўн говорів ид ним, се князь якыйись прийшов, ¹ кланяяся Ёму, глаголючи: дочка моя нынѣ умірає; но прийду, возложу на неѣ рўку Твою, и оживе. 19 И вставши, Исус пўйшов за ним, и ученикы Ёго. 20 И йсе женá кровоточива, дванадцѣть рокѣв, приступила иззаду, притулилася до края одѣжі Ёго, 21 бо говорила в себѣ: аж лем тўлько притулюся до одѣжі Ёго, спасена буду. 22 Исус же, обернувся и увидѣв єѣ, речé: дерзай, дочко! вѣра твоѣ спасла тя. И спасена была женá од того часа. 23 И прийшов Исус в дѣм княжий и увидѣв пишальникѣв² и учув молву народа, 24 вповѣв ѣм: одыйдѣть, бо не умерла дѣвїця, но спить. И усміяли Му *бесѣду*. 25 Колу же угнанный був народ, Вўн, зайшовши, взяв єѣ за рўку, и встала дѣвїця. 26 И ўйшла вѣстка сися по всѣй землі тўй. *(Кониць суботу)*

Мф. Гл. 10. Зач. 32-34/1

(ЗАЧАЛО 33). ³27 И вже ид переходящому ўдтѣть Исусови, ишли за Ним два слѣпци, клїчучи и гоїкаючи: помилуй нас, Исусе, сыне Давидѣв! 28 Прийшовшому же Ёму в дѣм, приступили ид Нѣму слѣпци, и говорить ѣм Исус: ци вѣруете же Я мѣжу йсе сотворити? *Онї* говорятъ Ёму: Ай, Господи! 29 Тогды Вўн дотулився ид очам ѣх, глаголючи: по вѣрѣ вашѣй най буде вам. 30 И открылися ѣм очи; и запрѣтив ѣм Исус, глаголючи: нїкайте, най нико не узнае. 31 Они же, ўйшовши, прославили Ёго по всѣй землі тўй. 32 Пак лиш тым ищѣ изходящым, йсе привелу ид Нѣму чоловіка нѣмого бѣсновáтого. 33 И пак при угнаному бѣсови, нѣмый проговорів. И зачудовався народ, глаголючи: же нигда ся не проявляло такѣе в Израїилѣви. 34 Фарисѣѣ же из зависти говорили: Вўн из князѣм бѣсовськым уганять бѣсов. 35 И проходів Исус всѣ грады и сѣла, поучаючи в синагогах ѣх, проповѣдуючи Євангеліе Цáрства и исцѣляючи всякий недўг и всякі язвы в людях. *(Кониць недѣлі)*

(ЗАЧАЛО 34). ⁴36 Увидѣвши же тўлькый нарѣд, Вўн розмилосо́рдився над нїма, онї же были змўчені и одвѣржені, як вўвци, не маючи пáстыря. 37 Тогды говорить ученикам Своїим: жáтвы мно́го, а дѣлательѣв мáло; 38 Молїть Господїна жáтвы, та най ўведе дѣлательѣв на жáтву Свою.

ГЛАВА 10.

(ЗАЧАЛО 34/1). И призвав ⁵дванадцѣть ученикѣв Своїих, дав ѣм власть над дўхами нечїстыма, та най уганяють ѣх и дáр исцѣляти всякий недўг и всяку хворѣту. *(Переступи чтенїю святым врачам).*

2 Дванадцѣть же Апостолѣв именá суть сисї: пѣрвый Сїмон, котрый называться Петрѣ, и Андрѣй, брат єго, Іаков Зеведѣѣв и Іоани, брат єго,

¹ Субота 6-оѣ недѣлі: Во время Оно, князь якыйись подыйдовши ид Исусови...
² Русин. Пишалка-укр. Сопїлка;
³ Недѣля 7-ма: Во время Оно, переходящому,
⁴ Понедѣл. 3 недѣлі 7: Во время Оно, видѣв Исус,
⁵ 8 Невембра и 1 Юлія - врачам: Во время Оно, призвав Исус:

3 Филип и Варфоломей, Фомá и Матфeй мытарь, Иаков Алфeев и Леввeй, наречeнный Фаддeем, 4 Сiмон Кананiт и Иуда Искариотский, котрый и предав Его.

Мф. Гл. 10. Зач. 34/1-37

(Читай удcить врачам).

5 Сисí дванáдцiть послáв Исус, и заповeдав eм, глагoлючи: на путь ид язычникам не ходiть, и в град Самарянский не входiть; 6 Идiть же майбeльше ид погыбшым овцáм дома Израйилeвого; 7 Хoдячи же, проповeдуйте, глагoлючи: же приблiзилось Цáрство Небeсное; 8 болящих исцeляйте, прокажeнных очищáйте, мертвeых воскрешáйте, бeсoв уганяйте; тунe¹ приялисьте, тунe отдавáйте.

(Кониць чтeнiю понедeлька и врачáм).

(ЗАЧАЛО 35). ²⁹ Не берiть из собoв ни зoлота, ни срeбла, ни мeди при пoясах ваших, ¹⁰ ни сумкы³ на пyть, ни двoх одeж, ни oбуви, ни жeзлá, бо достoйный e дeлатель нагрáды свeтe. ¹¹ В якый аж град авáть сeло зáйдете, испытáйте, ко в нeму достoйный e, и тyй перебyдьте, дoкi не yйдете; ¹² Входящи же в дoм, витáйте eго, глагoлючи: мир дoму сeму; ¹³ и аж бyде дoм достoйный, то перeйде мир ваш на нeго; аж не бyде достoйный, то мир ваш ид вам ся вeрне. ¹⁴ А аж ко не прiйме вас и не послухáть слoв ваших, то, выходячi из дoма авáть из гpада тoго, одтрясiть пoрох од нyг ваших; ¹⁵ Амiнь говoрю вам: лeгше бyде землi Содомскeй и Гоморрeскeй в день сyдный, ги граду тoму.

(Кониць чтeнiю вiтoрка).

(ЗАЧАЛО 36). ⁴¹⁶ Се Я посылаю вас, и бyдете як вyвци серед вовкoв: завтo бyдьте мyдрi як змiе-вужi и цeлi⁵ як гoлубы. ¹⁷ Сокотiться же од людeй: бо они продадyть вас на сонмища и на eх собoрищах⁶ бyдуть вас бiти, ¹⁸ и перед владыками и царями повeденi бyдете из-за ради Мeне, на свидeтельство eм и язычникам. ¹⁹ Колi же бyдуть продавáти вас, не переживáйте, як авáть што вповeстe; бо дасть ся вам в тот час што вповeсти, ²⁰ бо не вы бyдете говорiти, но Дух Отца вáшого, говорящый y вас. ²¹ Продасть же брат брáта нá смерть, и отец чáдо свe; и возстанyть чáда на родитeлeв, и убiють eх; ²² и бyдете ненавидими всeми ради yмени Мoего; претерпeвший же до кyнца, тот спасeный бyде.

(Кониць чтeнiю середe и мученикам).

(ЗАЧАЛО 37). ⁷²³ Аж проганяють вас в градe сeму, вы перебeгайте в дрyгый. Амiнь говoрю вам: не встyгнете и обыйти гpады Израйилeвы, як уже прiйде Сын Чоловeческий.

¹ Русин. Тунe-дуже дeшево, майже бесплатно.

² Вiторок 3 недeли; Речe Господь... ученикам:

³ Русин.ши – тáшки, тайстры, кyфры,

⁴ Серeд 3 недeли и мученикам: Речe Господь Свoйим ученикам;

⁵ Русин.: цeли = цeлoстни=нерозбiти, непокажeни; порунайте: цeломyдренни;

⁶ Русин.форма стeпени порунаня: нога-ножiще" собор-собoрище; сонм (велика група людeй) - сонмище (велика масса людeй); Русины прочитали ЦСЯ слово «Сoим»=сонм, як сoим, бо ЦСЯ буква «Н»=н и буква «И» похожi; Русин. слово «Сoим» стáло «Сoйм»-Парламент.

⁷ Четвер 3-oй недeли; Речe Господь Свoйим ученикам:

24 Не є ученикá вышшого над учителём, и рабá – над господи́ном сво́йим: 25 доста́ ученико́ви, най бу́де, як учíteль ёго, и раб, як господи́н ёго. Аж господи́на до́ма вельзеву́лом нарекли́, тым бу́льше *обызвуть* и дома́шньых ёго? 26 Айбо не буйте́ся ꙗ́х, бо нич не є скрытого, обы ся не одкрыло, и та́йного, обы не узнáно было. 27 Што вам гово́рю в темно́тѣ, говоріть при свѣт(ло)ви; и што на ўхо учу́сте, проповѣду́йте на покрывлях. 28 И не буйте́ся убива́ющих тѣло, ду́шу же не могу́щих убíti; буйте́ся же бу́льше То́го, Ко мо́же и ду́шу и тѣло погубíti в гесни́ѣ. 29 Ци не двѣ малі птиці оцѣню́ются *лем* за еден ассáрий? И ни еднá из них не упа́де на зѣмлю без во́лі Отца ва́шего; 30 вам же и воло́сы на голо́вѣ всѣ порахо́вано; 31 *так* не буйте́ся: бо вы е́сте лѣпші *од тых* мно́гих малых птицѣ.

(Кони́ць четве́рю).

(ЗАЧАЛО 38).¹ 32 Всякый, ко исповѣсть Менé перед людми́, исповѣм ёго и Я перед Отце́м Мо́йим, Котрый на Небесах. 33 А ко одвѣржеся од Мене́ перед людми́, одвѣржуся од того и Я перед Отце́м Мо́йим, Котрый на Небесѣх. *(Пересту́ни́ чтенію всѣм святы́м).*

34 Не ду́майте², же пришо́в Им принести мир на зѣмлю; не пришо́в Им ввѣричи мир, но меч. 35 Бо пришо́в Им розлучíti чоловѣ́ка з отце́м ёго, и дочку з ма́тѣрьо́в еѣ, и невѣстку из свекру́хо́в еѣ. 36 И *ча́сто* врагы чоловѣ́ку - ёго дома́шни. *(Пересту́пи пятни́ци).* *(Читай всѣм святы́м).*

(ЗАЧАЛО 39).³ 37 Ко любить отца́ авáть ма́тѣрь бу́льше чим Мене́, не є досто́йный Менé; и ко любить сына́ авáть дочку бу́льше чим Мене́, не є досто́йный Менé; 38 и ко не при́йме креста́ сво́ёго и в слѣд Мене́ не йде́, не є досто́йный Менé. *(Перейди́ всѣм святы́м в Зач. 79: Тогды́ Петро...)*

39 Сохрани́вший ду́шу⁴ свдо́ю погуби́ть⁵ еѣ; а ко погуби́ть⁶ ду́шу свдо́ю Мене́ ради, *тот* на́йде еѣ *спасѣно́в*. 40 Ко вас при́нмать, Менé при́нмать, а ко при́нмать Менé, при́нмать Посла́вшего Ня; 41 Принима́ющий проро́ка, во имня проро́ка, награ́ду проро́чу при́йме; и принима́ющий пра́ведника, во имня пра́ведника, награ́ду пра́ведни́чу при́йме. 42 И ко аж напо́йить еднóго од малых сих *лем* чашо́в студѣно́ѣ воды, во имня ученикá, ами́нь гово́рю вам, не погуби́ть награ́ды своѣѣ.

(Читай чтеніє пятни́ци).

ГЛАВА 11

1 И колі́ завершів Иисус *бесѣду*, заповѣда́ючи дванадцятѣм ученикáм Сво́йим, перейшо́в ўдти́ти учíti и проповѣдо́вати в гра́дах ꙗ́х.

(Кони́ць пятни́ци и субо́тѣ 7-й, и перед Воздви́женієм).

¹ Недѣля 1-а всѣх святых: *Рече Господь Сво́йим ученикáм: *** Се же и в пятни́цу 3 недѣли.

² Русин. ши: не мнѣтсья; (не мнѣся-не думай до́вго);

³ Субота 7-а и субота перед Воздви́женієм: *Рече́ Господь:*

⁴ Туй душа у значеню “житя”. Сохранивший жита, угождаючи сѣму свѣтови

⁵ Русин. ши: Погуби́ть-пола́мле, уве́де из стро́я, зроби́ть негодно́в, умертви́ть.

⁶ Русин. ши: стра́тити́ душу – рос. утра́тит; укр. загуби́ть; пор. укр. глагол “стра́тити” = аналог рос. Потеря́ть, но значеня в рос. казнити́: тот казни́т свою́ душу.

(ЗАЧАЛО 40). 2 Іоанн же, учўвши ¹ в темнїци про дїла Христовы, послав двох из учеников своих 3 рече Ёму: та ци Ты Той, Котрый довжен прийти, ци ишї чекасме дрўгого? 4 И, одповѣдаючи, Исус рече їм: идїть, вповѣжте Іоаннови, што сьте чўли и *што* сьте видѣли: 5 слїпї прозрѣвають и хромі ходять, прокаженї очищаються и глухі чўють, мертві воскресают и нїщї благовѣствують; 6 и блаженный є *тот*, аж ко не соблазнїться через Мене. 7 И иппен їм уже одходящым, начав Исус говорити народови про Іоанна: штосьте ўйшли в пустыню видѣти? Тростїну, што махаться вѣтром? 8 Но, та пак што сьте ўйшли увидѣти? Ци чоловѣка, одѣтого в мнягкі одѣжі? Се котрі носяші мнягкі одѣжі – в домах царських суть. 9 Но, та што сьте ўйшли видѣти? пророка? Ай, говѣрю вам, и бўльше пророка. 10 Бо сей є *тот*, про котрого напїсано: се, Я посылаю Ангела Моєго перед лицєм Твоїм, котрый приготовить ² путь Твїй перед Тобѣв. 11 Амїнь говѣрю вам: не возстав из рождєнных женами бўльшїй ид Іоанна Крестїтеля; айбо *май* мєншїй в Царствї Небєсному є бўльшїй од нєго. 12 Од днѣв же Іоанна Крестїтеля дѣлє Царство Небєсное достигаєся силѣв *стараня*, и иппен такї силѣв *стараня* добиваются в нєго. 13 Бо всѣ Пророкы и Закѣн пророковали до Іоанна. 14 И аж хочете прїяти, Вўн є Ілія, хотящїй прийти. 15 Ко має уха най чўє! (*Кониць понедѣлка, и Іоанну.*)

(ЗАЧАЛО 41). ³16 Пак кому уподблю сись род? Вўн є подобный дѣтям, сидящым на торгѣвици и, возглашающым друзям свѣйим, 17 и глаблещым: пищали сьме вам *на пищалици*, и вы не играли⁴; плакали сьме вам *печальныма слѣванками*, и не рыдалисьте. 18 Бо прийшов Іоанн, ни їсть, ни пїє; и говѣрят: бїса має. 19 Прийшов Сын Чоловѣчеськый – їсть и пїє; и *їзяс* говѣрят *нарубї*. Сись чоловѣк, їдця⁵ и винопїяця, друг⁶ мытарям и грѣшникам. И справдилася *туй* премўдрость, *проявлена* од чад свѣйих.

(ЗАЧАЛО 42). 20 Тогды ⁷ начав Исус укоряти грады, в котрых были *явленї* множественнї сїлы Ёго завто, што *они* не покаялися:

(*Кониць чтєнїю віторка.*)

21 Гѣре тебѣ, Хоразїне! гѣре тѣбї, Вифсаїдо! бо аж бы в Тирѣ и Сїдонѣ явленї были такї силы, як были ўявленї у вас, то давно бы ся *они* покаяли во верѣтищи⁸ и пѣгїлови,

¹ Понедѣлєк 4-ѣ недѣлі: *Во время Оно, учуши Іоанн...**

² Русин.щи: ўладить путь, припарўє, направить, порўнать.

³ Віторок 4-ѣ недѣлі: *Рече Господь*:

⁴ Русин. “не йгали” значить туй “не танцєвали”.

⁵ Русин. ши: многоїдальник, ядця, ненажєра;

⁶ Русин. в сєму случаєви часто хоснують слово “цїмбор”.

⁷ Середа 4 недѣлі: *Во время Оно*:

⁸ Русин.щи: у верѣтї, в пѣтекови.

22 завто говорю вам: Тіру и Сидону лѣгше бѣде в судный день, чим вам. 23 И ты, Капернауме, котрый вознѣсшыйся до нѣба, до пѣкла зыйдеш, бо аж бы в Содомѣ явлені были силы, явленні в тебѣ, то обсталися бы ся до сѣго дня; 24 но говорю вам, што землѣ Содомскѣй лѣгше бѣде в день суда, чим тебѣ. 25 В тот час, одповѣдаючи, Исус рече: славлю Тя, Отче, Гѣсподи небес и землі, штось утайів се од премѣдрых и розѣумных и одкрыв Ись то младѣнцям; 26 Ай, Отче! бо такѣ было *угѣдное* благоволеніе перед Тобѣв.

(Кониць чтенію середѣ).

(ЗАЧАЛО 43). ¹27 Всѣ Менѣ є передано Отцѣм Мѣйим, и нико не знѣс Сына, лем Отец и Отца нико не знѣс, лем Сын, ищи *знѣс* тот, аж кому повѣлитъ Сын одкрыти. 28 Прийдіть идо Мнѣ всѣ трѣдяшѣся и обременѣнні, и Я успокою вас; 29 возьміть іго Мѣе на себѣ и научіться од Мѣне, так, як Я єм благый и смиренный сердцѣм, и найдете спокѣй душам вашым; 30 бо іго Мѣе *се є* благо, а берѣмено Мѣе є лѣгкое. *(Кон. четверю).*

ГЛАВА 12.

(ЗАЧАЛО 44). 1 В тот час ²ишѣв Исус в субѣту засѣяныма полями; ученикы же Ёго зголодніли и начали зривати колѣса и ѣсти. 2 Фарисеѣ же, увидѣвши, вповѣли Ёму: *позирай*, што ученикы Твѣѣ творять, а сесѣ не достѣйно творіти в субѣту. 3 Вѣн же рече ѣм: пак ци не читали съте, што сотворів Давід, коли зголоднѣв сам и бывші з ним? 4 як *Вѣн* увыйшѣв в дом Божый и ѣв хлѣбы предложѣнія, які не достѣйно было ни єму ѣсти, ни бывшим из ним, а тѣлько єдным священникам? 5 Авать не читали съте в закѣні, же в субѣты священники, *служба* в храмѣ, нарушають субѣту, и не винні суть? 6 Говѣрю же вам, же тѣй є *Той*, *Кобѣ*льшый од храма; 7 аж бы съте знѣли, што є *подрозумѣваемѣе* в словах: мѣлости хочу, а не жертвы, нѣгда бысьте не обсуждали неповінных, 8 бо Сын Чоловѣческий є Господін и субѣты. *(Кониць пятници)*

(ЗАЧАЛО 45). ³9 И, перейшѣвши ѣдгитъ, *Вѣн* приишѣв в *синагогу* ѣх. 10 И исе, тѣй бѣв чоловѣк, имѣющый суху⁴ рѣку. И завѣдали Исуса, (обы Го пак обговоріти) глаблючи: ци достѣйно исцѣляти в субѣты? 11 Вѣн же рече ѣм: ко з вас є *такый* чоловѣк, котрый має одну вѣвцю, и аж упѣде в субѣту в яму, обы єѣ не имів и не ѣтяг? 12 На кѣлько же лѣпшый є чоловѣк од овѣчки! Так, што мош в субѣты добро творіти. 13 Тогды говѣрить тѣму чоловѣкови: прострѣ рѣку твѣю. И Вѣн простѣр, и стала она исцѣлена и *здоровѣа*, як и дрѣга. *(Кониць понедѣлькови)*

(ЗАЧАЛО 46) 14 Фарисеѣ же, пѣйшѣвши,⁵ зговорілися прѣти Нѣго, як бы Ёго погѣбити. Но Исус же, порозумівши, одыйшѣв ѣдгитъ. 15 И за Ним

¹ Четверь 4 недѣлі: *Рече Господь Свѣйим ученикам:*

² Пятница 4 недѣлі: *Во время Оно:*

³ Понедѣлк 5 недѣлі: *Во время Оно приишѣв Исус на соборище іудѣйское:*

⁴ В русинѣв слово "сухой" означає: худый, рѣдше – парализованный.

⁵ Вторник 5 недѣлі: *Во время Оно фарисеѣ:*

(ЗАЧАЛО 46 а). ¹ пуйшѡв многый народ, и Вѹн ѿх
исцѣлив всѣх. 16 И заказав ѿм не ѹявити Ёго.

Мф. Гл. 12. Зач. 46а-47

(Переступи́ чтеніє віторкови).

17 и сим ся най збѹде речѣнноє проро́ком Ісаієм, глаголющым: 18 Се, Отрок Мѹй, Котрого М избрав, Возлюбленный Мѹй, ид Котро́му благоволи́ть душа Мѡя. Положу́ дух Мѹй на Нѳго, и суд наро́дам возвѣстѹи́ть; 19 ни пререче́², ни заго́йкати, и нико не вчѹс на розпѹтях гла́са Ёго; 20 тростѹнки надломле́ноѿ не перелѡмити, и льна курящогося не загасѹи́ть, до́кі не ѹведе суд в побѣду; 21 и на имня Ёго бѹдутъ упѡвати³ наро́ды. (Кониць чтенію суботѣ). (Читай віторкови).

22 Тогды привели ид Нѳму бѣсно́ваго слѣпно́го и нѣмого; и исцѣлив ёго, так што слѣпый и нѣмый став и говорѹи́ти, и глядати⁴ очіма, як зрячий. 23 И чѹдовався весь наро́д, глаголючи: ба ци не йсе є Христѡс, сын Давидѡв? 24 Фарисеѣ же, учѹвши, вповѣли: Сей уганя́ть бѣсов не иншак, як силѡв вельзевѹла, князя бѣсовського. 25 Знаѹчи же Іисѹс помысли ѿх, рече ѿм: всякое Царство, роздѣлившоеся само на ся, запустѣе; и всякий град авать дѡм, роздѣлившийся сам на ся, не обстане́ *вже градом*. 26 И аж сатана́ сатанѹ изганяе, то, *значи́ть*, Вѹн роздѣлився сам на ся: и як *дальше* обстане́ ёго Царство? 27 И аж Я силѡв вельзевѹла изганяю бѣсов, тогды сынове ва́ші⁵ чѹйѡв силѡв ѿх изганяю́ть? Ра́ди сѳго онѹ и бѹдутъ вам сѹди. 28 Аж Я Дѹхом Бѡжым изганяю бѣсов, то, *значи́ть*, достѹгло⁶ до вас Царство Бѡжое. 29 Авать, як да́ко мо́же увыйтѹ в дѡм крѣпко́го и судѹну ёго розтягну́ти, кѣтъ пере́же не зяже крѣпко́го? и тогды вѣ дѡм ёго ѹкраде.

(ЗАЧАЛО 47). ⁷30 Ко не зо Мнѡв, *тот* прѡти Мѳене; и ко не збирае́ зо Мнѡв, *тот* розточае́⁸.

(Кониць віторкови).

31 Сѳго ра́ди говорю вам: всякий грѣх и хула одпѹстити́ся лю́дям, а котра хула на Духа не одпѹстити́ся лю́дям; 32 и аж ко рече́ сло́во на Сына Чоловѣческого, одпѹстити́ся ёму; а ко рече́ на Духа Святого, не одпѹстити́ся ёму ни в сѳму вѣкови, ни в бѹдущо́му. 33 Авать сотвори́ть дѳрево, *ѹзнаным* як дѡброє, и плод ёго дѡбрый; авать сотвори́ть дѳрево, *ѹзнаным* як злоє и плод ёго як злый, бо од плода́ и дѳрево упѡзнано бѹде. 34 Поро́да зми́ѳ східны! як *вы* мо́жете дѡброє говорѹи́ти, бѹдучи злі? бо од избытка сердца глаголю́ть уста́. 35 Благы́й чоловѣк из благо́го сокрѡвища изно́ситъ благоє, а лука́вый чоловѣк из лука́вого сокрѡвища изно́ситъ лука́воє.

¹ Субота по Рождествѣ: *Во время Оно за Іисѹсом:*

² Русин.ши: не перече́ть.

³ Русин. ши: твѳрдо на́дѣятися, (з)пѡвшити, мати увѣренность.

⁴ Русин. глагол "глядати" росс. искати, укр. шукати. Поруняйте из укр.словом "погляд".

⁵ т.е. Апостолы, ѹбраны из ѿх середовища

⁶ Русин.ши: глагол "достѹгати" про плоды в саду; Достѹгли сливы, яблока, дичкы. росс. доспѣть.

⁷ Субота 8-ѣ недѣли: *Рече Господь:*

⁸ Русин.глагол "розточити" – розпустити (ниткы ѹвитого сведера) – зменшовати, розрушати.

36 Говѣрю же вам, што за всякое прѣздное слово, якѣ скажуть люди, дадутъ они за него слово Мф. Гл. 13. Зач. 47-50
одповѣди в судный день: 37 Бо од слѣв свѣйих оправдаешся, и од слѣв свѣйих осудишся. *(Кониць чтенію субѣтѣ).*

(ЗАЧАЛО 48). 38 Тогды одповѣдали ¹ подаякі из книжниковъ и фарисѣвъ, глагѣлючи: Учителью! Хѣчеме од Тебе видѣти знаменіе. 39 Вѣн же, одповѣдаючи, речѣ їм: род лукавый и прелюбодѣйный глядять знаменіа; и знаменіе не дастся ему, лем знаменіе Іѣны пророка; 40 бо як Іѣна був у черевѣ кита три дни и три ноци, так буде и Сын Чоловѣчеськый в сѣрдцѣви землѣ три дни и три ноци. 41 Мужі Ниневітські возстануть на суд из рѣдом сим и осудятъ его, так як *они* покаялися проповѣдѣвъ Іѣнинѣвъ; пак се тѣй є *Тот*, Ко бѣльший од Іѣны. 42 Царіця южна возстане на суд из рѣдом сим и осудитъ его, так, як *она* прийшла из кѣнця свѣта слѣхати премѣдрость Соломонову; пак се тѣй є *Той*, Ко бѣльший од Соломона. 43 Колѣ нечѣстый дух ѣйде из чоловѣка, то прохѣдитъ черѣз безводні мѣста, глядаючи с(у)покою, и не находитъ; 44 тогды речѣ: вѣрнуса в дѣм мѣй, ѣдкитъ им ѣйшѣвъ. И аж, прийшѣвши, найде его порѣжньым, замѣтеным и украшеным; 45 тогды идѣ и берѣ з собѣв сѣм другихъ духѣвъ, злѣшших од себѣ, и, зайдучи, жѣють там; и бѣдутъ послѣдні бѣды *тому* чоловѣкови гѣрші ид первых. Так будетъ и сѣму лукавому рѣду. *(Кониць чтенію сѣредѣ).*

(ЗАЧАЛО 49). ²46 И ид Нѣму, ши говорящому до нарѣда, се Мати Ёго и брѣтя Ёго стояли вѣнка, глядаючи *возмѣжности* говорѣти з Ним. 47. Речѣ же кѣсь Ёму: се Мати Твѣя и брѣтя Твѣѣ стоятъ вѣнка и хѣтятъ говорѣти з Тобѣвъ. 48 Вѣн же одповѣдаючи, речѣ ид говорѣвшому ид Нѣму: ко є Мати Мѣя? и котрі суть брѣтя Мѣѣ? 49 И, простѣрши рѣку Свѣю на ученикѣвъ Свѣйих, речѣ: сѣ мати Мѣя и брѣтя Мѣѣ: 50 бо, ко аж сотворѣтъ вѣлю Отца Мѣего, Котрый є на Небесах, тот брѣт Мѣй, и сѣстра, и мати Ми є.

ГЛАВА 13.

1 В тот же день, изыйшовші Іисѣс из дѣма, сѣвъ при мѣрѣви. 2 И зобрѣвся ид Нѣму многый нарѣд, так што *прийшѣлося* Ёму залѣзти в корѣбель и сѣсти; а весь нарѣд на бѣрезѣ стояв. 3 И говорѣвъ їм прѣтчѣми много, *(Кониць чтенію четвѣрѣю).* глагѣлючи:

(ЗАЧАЛО 50). ³Се, изыйшѣвъ сѣятель обы сѣяти; 4 И *траѣфѣлося так, же* сѣѣющому ему *зерна*, едноє упѣло при путѣ, и налѣтѣли птѣици и поклѣвали отѣ; 5 дрѣгоє же упѣло на камѣннихъ *грунтѣх*, де не мѣло дѣста землѣ, и нараз прозябло, бо не мѣло глубины *в землѣ* ⁴. 6 При возсѣѣвшому же солнцѣви, завяло, и, завто, што не мѣло корѣня, засѣхло;

¹ Сѣреда 5-ѣ недѣлі: *Во время Оно, приступили ко Исусови...*

² Четвер 5-ѣ недѣлі: *Во время Оно...*

³ Пятница 5-ѣ недѣлі: *Рече Господь прѣтчу сію...*

⁴ Русин.ши: в гліні.

7 Дрўгі же упáli в тэрня, и зыйшлó тэрня и задавіло їх; 8 *Щи пак дрўгі упáli на добрѣй землú* Мф. Гл. 13. Зач. 50-52 и далú плод; еднó во сто крат, дрўгое в шѣстьдесят, *ищú* еднóе же в трдцать раз. 9 Ко маé уха ўслухати, най слúхатъ! (*Кониць пятници*). (ЗАЧАЛО 51). 10 И, приступívши, ученикы Ёго вповѣли Ёму: зашто прúтчами гóвóриш ѣм? ¹11 Вўн же, одповѣвши, речé ѣм: завтó, што вам є данó розумѣти тáйны Цáрства Небéсного, а тым не є данó. 12 Бо ко маé, дасться ёму и примнóжится, а ко не маé, и вто што *дúматъ же* маé, вóзьмєся од нёго; 13 Сёго ради в прúтках гóвóрю ѣм: же вúдящи не вúдятъ, и слúхаючи не чúють, и не розумѣють; 14 и збывáсся на них прорóчество Исáйино, глагóлющее: слúхом учúсте и не змóжете порозумѣти, и зрящи ўзрите и не змóжете увúдѣти, 15 бо затовѣло сёрдце сих людéй и ушúма тяжко чúють, и очú свѣѣ зажмурили, най и дáколи не увúдятъ очáми *духóвное* и ушúма не учúють, и сёрдцём не порозумѣють, и не навернúться *ид Богу*, обы *Я* їх исцѣлúв. 16 Вáши же óчи блажéнни, же вúдятъ, и ўха вáши, же чують. 17 Амíнь бó гóвóрю вам, же многú прорóкы и прáведникы желали вúдѣти отó, што вы вúдите и не вúдѣли, и чúти отó, што вы чúєте, и не чúли. 18 Вы же ўслухайте прúтчу *про сѣющого*: 19 Всякому, слúхающóму слóво Царства и не розумѣющóму, приходитъ лукавый и ўкраде посѣяное в сёрдцо ёго се знáчить при путú посѣяное. 20 А на кáмени посѣяное се є слúхающий слóво и нáраз из радостѣв принимáющий ёго; 21 но не маé в себѣ кóрвня и непостоянный: коли же настáне печáль авáтъ гонéнiє за слóво, нáраз соблазняєся. 22 А посѣяное в тэрню се є слúхающий слóво, но забота вѣка сёго и обмáн багáтства подавляє слóво, и оно без плодá быває. 23 А посѣянное на добрѣй землú се є слúхающий слóво и розумѣющий; котрый и плод принóситъ и творúть, едén во сто крат, дрўгый в шѣстьдесят, а иный в тридцать. (*Кониць понедѣлькови*). (ЗАЧАЛО 52). 24 ²Иншу притчу предложúв ѣм, глагóлючи: уподóбляєся Цáрство Небéсное чолвѣкови, сѣявшóму доброе сѣмня на пóлю своёму; 25 *Коли* людє заспáли, пришóв враг ёго и посѣяв плéвелы межи пшеницьóв и одыйшóв; 26 коли прозябла травá и показався плод, тогды ўявилися и плéвелы. 27 Пришóвши же, рабы господúна, вповѣли ёму: Гóсподи! Та ци не доброе сѣмня сѣяв ись на пóлю твóёму? ўдкитъ же маé *поле з пшеницьóв* плéвелы? 28 Вўн же речé ѣм: враг чолвѣка сесé зробúв. Рабы же вповѣли ёму: ци хóчєш, най, пўшóвши, поумыкáсьме їх? 29 Вўн же речé ѣм: нýт, бо, умыкáючи плéвелы, обы сьте не ўторгнули ведно из нима и пшеницю,

¹ Понедѣлок 6-оѣ недѣли: *Во время Оно...*

² Віторок 6-оѣ недѣли: *Рече Господь притчу сию: *Сiє и Ангелам.*

30 лишѣть ростѣ обѣ ведно до жатвы; и в час жатвы вповѣм жателям: зберѣть перѣже плѣвелы и зжѣть ѣх в снопы, обы спалѣти ѣх, а пшеницю зберѣть в житницю мѡю.

Мф. Гл. 13. Зач. 52-55

(Кониць віторка. Переступи ангелам).

(ЗАЧАЛО 53). 31 Иншу притчу предложив Вѣн ѣм, глаблѡчи:¹ подобное Царство Небесное зернѣ горчичному, котрое чоловѣк взяв и посѣяв на полю своѣм, 32 котрое, хоть и май малѡе од всѣх сѣмнян, но, коли ўросте, то бѣльшее од всѣх злаков є и стає дѣревом, так што є возможность прийтѣ птицам небесным и витѣти в вѣтках єго. 33 Иншу притчу вповѣв ѣм: подобное Царство Небесное заквѣсѣѣ, котрѣ женѣ, взявши, замѣсила в трѣх мѣрах муки, дѡкѣ не вскысло всѣ. 34 Сесе всѣ Исѣс говорѣв народови в притчах, и без притчи нич не говорѣв ид нѣм. 35 Та най ся сим збуде речѣнное прорѡком говорящим: “отверзу в притчах уста Мѡѣ”; одрыгну сокровѣнное од созданя свѣта. 36 Тогды Исѣс, оставивши народ, прийшѡв в дѡм.

(Кониць чтенію середѣ) (Читѣй ангелам).

(ЗАЧАЛО 54). И, ²приступили ид Нѣму ученикы Ёго, глаблѡчи: розтолкѣй нам значеня притчѣ плевел полѣвых. 37 Вѣн же, одповѣдаючи, речѣ ѣм: сѣявший дѡброє сѣмня є Сын Чоловѣческий; 38 А поле є сись мѣр; дѡброє же сѣмня, сесѣ суть сынѡве Царства, а плѣвелы суть сынѡве лукавого; 39 А враг, посѣявший ѣх, є диявол; а жатва є кончина вѣка, а жателѣ суть Ангелы. 40 И як збирають плевелы и огнѣм зпѣлюють, так бѣде й при кончинѣ вѣка сѣго: 41 зашле³ Сын Чоловѣческий Ангелѡв Своѣих, и зберѣуть из Царства Ёго всѣ соблазны⁴ и творящих беззаконіє, 42 и ввергнутъ⁵ ѣх в пѣч ѡгненну; там бѣде плач и скрипѣніє зубѡв; 43 Тогды праведникы просвѣтѣяться, як солнце, в Царствѣ Отца ѣх. Ко має вѣха чѣти, най чѣе!

(Кониць чтенію четверю и ангелам).

(ЗАЧАЛО 55). 44 Пак⁶ подобное є Царство Небесное сокровѣщу, сокровѣнному на полю, котрое, найшѡвши, чоловѣк утайѣв, и од радости єго идє и продает всѣ, што має, и купѣе поле то. 45 Пак ищѣ подобное Царство Небесное купцѣви, глядающому добротнѣ бѣсеры, 46 котрый, найшѡвши єден многоцѣнный бѣсер, пѣйшѡвши, продав всѣ, што мав, и купѣв єго. 47 Пак ищѣ подобное Царство Небесное нѣводу, вверженому в море и од всякого рода зобрѣвшому рыбу. 48 котрый, коли напѡвнився, ўтяг на край берега и, сѣвши, зобрѣли дѡброє в судѣну, а злѡє ўвергли вон.

¹ Среда 6-ѡѣ недѣлі: *Рече Господь притчу сѣю.*

² Четвер 6-ѡѣ недѣлі: *Во время Оно пишедшему Исусу в дѡм*

³ Русин.щи: зажене;

⁴ Од русин. глагола “блазнѣти”=зводити на грѣх, а со+блазнѣти=творити грѣх ведно.

⁵ Русин.глагол “вергѣти”-я верг, она вѣргнутъ; В+вергнутѣ=вергнутѣ в штѡє.

⁶ Пятница 6-ѡѣ недѣлі: *Рече Господь притчу сѣю.* Сѣє и 3 октовбра, Св. Діонисію.

49 Так буде при кончѣнї вѣка: изыйдутъ Ангелы, и одлúčать¹ злых од середовища праведных, 50 и ввергнутъ ѣх в пѣч огненну: там буде плач и скрипѣніє зубѡв. 51 И завѣдав ѣх Исус: ци розумієте сесѣ всё? *Они говорятъ Ёму: ай, Гбсподи!* 52 Вѣн же речѣ ѣм: сѣго ради всякій кнїжник, *котрый* научився Царству Небѣсному, подобный є чоловікови домовітому², котрый износить из сокровищницы свѣсѣ новѣє и старѡє. 53 И, коли закнчив Исус притчы сисї, перейшѡв ўдгїть. 54 И, ³ прийшѡвши в отѣчество Свѣс, учив ѣх в снмищи ѣх,

Мф. Гл. 14. Зач. 55-57

(Кониць чтенію пятниці и святому).

(ЗАЧАЛО 56). так, што они чѡудовалися и говорѣли: ўдкїть Сѣму дана сися премѡдрость и силы? 55 ба ци не Сись є плотникѡв⁴ сын? Ци не Ёго Мати кличѣся Марїя, и братья Ёго Іаков и Іосїй, и Сїмон, и Іуда? 56. и сестры Ёго ци не всѣ межѣ нами суть? удкїть же Сѣму сесѣ всё данѡ? 57 И соблазнїлися про Нѣго. Исус же речѣ ѣм: не быває пророк без чести, хѣба лем тѡлько в свѡѣму отѣчествѣ и в дѡмѣ свѡѣму. 58 И не сотворѣв туй *перед нїма* силы многих чѡдес за невѣрство ѣх. *(Кониць понедѣлка).*

ГЛАВА 14.

(ЗАЧАЛО 57). 1 В тот час ⁵Ірод четвертовласник⁶ учѡв слѡхы за Исуса 2 и речѣ ѡтрокам свѡйим: сей є Іоанн Креститель; тот воскрес из мертвых, и сѣго ради сїлы *чудесні* дѣються ним. 3 Бо Ірод, имѣв⁷ Іоанна, зязав єго и всадѣв⁸ в темнїцу из-за Іродїады, жены Фїліпа, брата свѡѣго, 4 бо Іоанн говорѣв єму: не достѡйно ти мати єѣ. 5 И хотѣв єго убїти, но побоявся нарѡда, бо єго мали за прѡрока. 6 В день же бывшего праздника рожества Іродового, плясала⁹ дочка Іродїадина посередѣнѣ *гостїны* и угѡдила Іродови. 7 Завто Вѣн из клятвѡв зарѣкся¹⁰ датѣ юй то, што аж попрѡсить. 8 Она же, наваждѣна матѣрьѡв свѡйѡв, речѣ: дай ми здѣ на блюдѣ главѣ Іоанна Крестителя. 9 И печальный быв царь, но, ради клятвы и за возлежащих из ним, повелѣв датѣ ѣй; 10 и послав одтятѣ *главѣ* Іоанна в темнїци. 11 И принесли главѣ єго на блюдѣ и далѣ дѣвїци, а она однесла матери свѡѣй. 12 И ученикы єго приступѣвши, взяли тѣло єго и погрѣбли єго; и, прийшѡвши, возвѣстѣли Исусови. 13 И, учѡвши, Исус одыйшѡв ўдгїть в кораблѣви в пустынное мѣсто єдѣн; а народ, учѡвши про йсе, пѣйшѡв за Ним пѣшо из градѡв.

(Кониць чтенію вїторка и усѣкновенню).

¹ Русин. глагол "одлучити"=одклити. Мама одлучає дѣтину од грудного молока.
² Русин. "домовитый"=што має дом и газдѡвство. Порунайте: "сановитый"=має сан в обществї.
³ Понедѣлок 7-ѡѣ недѣли: *Во время Оно...*
⁴ Од русин. «плот»-городїна, огрѣда. Ишѣ варїант: столярь, тєсляр.
⁵ Вїторок 7-ѡѣ недѣли: *Во время Оно...* Сїє и на усѣкновенїє главы Іоанна, на утрени.
⁶ Власник 4-х провинцій.
⁷ ЦСЯ-смѣ=см+ив= русин. йимив=имѣв.
⁸ Русин. варїант щи: запѣр у темнїцу
⁹ Русин. щи: игрѣла, танцѣвала.
¹⁰ Русин. "зарѣкся" и ЦСЯ "изречѣ"=зарѣкся, принѣс присягу.

(ЗАЧАЛО 58). 14 И, выйдѣвши, ¹ Исусъ увидѣвъ многый народъ и размилосѣрдился надъ нѣма, и исцѣливъ недужныхъ ѣх. 15 Пѣзніше же, *якъ прийшовъ вѣчур*, приступили идъ Нѣму ученикы Ёго и вповѣли: пустынное тѣмъ сѣмѣсто и дневный часъ уже минувъ; одпустѣ народъ, най они, одыйшовши в селѣния, куплять борошна² себѣ. 16 Исусъ же рече ѣмъ: не потребууютъ они одыйтѣ, дайте ѣмъ вы ѣсти. 17 Онѣ же говорятъ Ёму: не маѣме тѣмъ ни чѣ, тѣлько пять хлѣбѣвъ и двѣ рыбы. 18 Вѣн же рече: принесѣть Ми ѣхъ сюда. 19 И повелѣвъ народови лячѣ на травѣ и, принявъ пять хлѣбѣвъ и двѣ рыбы, возрѣвъ на нѣбо, благословивъ и, переломивъ, давъ ученикамъ хлѣбы, а ученикы роздали народови. 20 И ѣли всѣ и насытились; и взяли избытокъ крохѣтокъ дванадцѣть пѣвныхъ кошѣвъ; 21 а ѣвшыхъ же было коло пять тѣсячъ мужѣвъ, окрѣмъ жѣн и дѣтѣй.

Мф. Гл. 15. Зач. 58-60

(ЗАЧАЛО 59). ³ 22 И наразъ понудивъ Исусъ ученикѣвъ Своиыхъ залѣзти в корабель и скорше *одъ Нѣго* итѣ на дрѣгѣ стѣорону, дѣки Вѣн одпустити народъ.

(Кониць чтенію недѣли 50-ѣ)

23 И, одпустивши народъ, Вѣн ѣйшовъ еденъ на горѣ помолѣтися; и в пѣзный часъ еденъ бывъ тѣмъ. 24 Корабель же бывъ на середнѣ мѣря, оббиваемый волнами, бо вѣхор дѣвъ прѣоти. 25 В четвѣрту же стражу нѣчи ѣйшовъ идъ нимъ Исусъ, хѣдячи по мѣрю. 26 И, увидѣвши Ёго ученикы хѣдящего по мѣрю, перепудилися, глаголючи: ѣсе прѣзракъ е; и одъ страха загѣйкали. 27 Наразъ же рече ѣмъ Исусъ, глаголючи: дерзайте; ѣсе Я емъ, не бѣйтеся. 28 Одповѣдаючи же Петро рече: Гѣсподи! Ажъ сесѣ Ты, повелѣ ми прѣйтѣ идъ Тебѣ по водамъ. 29 Вѣн же рече: прѣйдѣ. И, ѣлѣзши изъ корабля, Петро почавъ итѣ по водамъ, обы прѣйтѣ идъ Исусѣови, 30 увидѣвши сильный вѣхоръ, збѣявся и, начавши топѣтися, загѣйкавъ, глаголючи: Гѣсподи! спаси ня. 31 И наразъ Исусъ простѣръ рѣку, ѣтягъ ёго и гѣворитъ ёму: малѣвѣрный! Наштѣсь сѣ засумнѣвавъ? 32 И, коли они залѣзли на корабель, вѣхоръ переставъ дѣти. 33 Бывши же в кораблѣви прѣйшовши, поконилися Ёму глаголючи: ѣистинно Сѣ Сынъ Божый. 34 И, перейшовши, прѣйшли в землю Геннисарѣтскую. (Кониць чтенію недѣли).

(ЗАЧАЛО 60). 35 И спѣзнавши Ёго мужѣ тѣго мѣста⁴, дали знати на всю ту стѣорону и принесли идъ Нѣму всѣхъ болящихъ, 36 и умоляли Ёго, най лемъ сѣ дѣтулять до крайчика рѣзъ Ёго; и котрѣ сѣ дѣтуляли, спасѣни были.

ГЛАВА 15.

1. Тогда приступили идъ Исусѣови изъ Иерусалима книжники и фарисѣѣ, глаголючи: 2 наштѣ ученикы Твѣѣ переступаютъ преданіе старцѣвъ? бо не умывають рукъ своиыхъ, коли ѣдятъ хлѣбъ. 3 Вѣн же, одповѣдаючи, рече ѣмъ: наштѣ и вы переступаете заповѣдъ Бжѣу черѣзъ преданіе ваѣше?

¹ Недѣля 8-ма: *Во время Оно:*

² Русин. куплять борошны=куп+л+ять ѣду, (буква "л" у русинѣвъ для благозвучія).

³ Недѣля 9-та: *Во время Оно:*

⁴ Серѣда 7-ѣ недѣли: *Во время Оно, спѣзнавши Исуса мужѣ земли Геннисарѣтскоѣ*

4 Бо Бог заповѣдав, глабѣлючи: честуй отца и матѣрь; и: ко злословить отца авать матѣрь най

Мф. Гл. 15. Зач. 60-62

смертьѡв умрѣ. 5 Вы же говорите: аж ко вповѣсть отцу авать матери *просящим од тя дашто: йсе дар Богу то й не знаю*, аж чум бы ты од мене муг ся похосновати, 6 и *сим одказом* може и не почестовати отца свѣго авать матѣрь свою; пак сим и розорили съте заповѣд Бѡжу преданіем вашим. 7 Лицемѣры! добре пророчествовав про вас Ісаія, глабѣлющи: 8 приближаються идо Мнѣ люди сисі устами свѣйима, и *лем* устами чтуть Менѣ, сердце же ѣх далѣко одстотуть од Мене; 9 Мярно же почитають Менѣ, поучаючи ученіем, заповѣдам чоловѣчеським. 10 И, призвавши народ, речѣ ѣм: услухайте и розумѣйте! 11 не входящос в уста, сквернить чоловѣка, но изходящос из уст *слово*, то сквернить чоловѣка.

(Кониць чтенію середѣ).

(ЗАЧАЛО 61). 12 Тогды, приступивши¹ ученикы Ёго, вповѣли Ёму: ци знаэш, што фарисѣѣ, учувши йсе слово, соблазнулись? 13 Вун же, одповѣдаючи, речѣ: всякый сад, котрый не насадив Отец Муй Небѣсный, изкоренуться; 14 Лишить ѣх: они суть вожді слѣпні слѣпным; аж слѣпный водить слѣпного, то обѣе в яму попадають. 15 Одповѣдаючи же, Петро речѣ Ёму: розкажи нам притчу сию. 16 Исус же рече ѣм: та ци пак и вы без розуміня єсьте? 17 пак не розумѣете, что всѣ, што входит в уста, *лем* в чѣрево помѣщася и пак *просто* афедрѡном изхѡдит? 18 Изходящи же из уст *слова*, из сѣрдця изхѡдят, якраз тѣ и скверняют чоловѣка. 19 Бо из сѣрдця изхѡдят злі помыслы, убійства, прелюбодѣянія, любодѣянія, кражи, лжесвидѣтельства, хулы 20 Сисі суть сквернящи чоловѣка; а ѣсти неумѣтыма рукама се не сквернить чоловѣка.

(ЗАЧАЛО 62). 21 И, выйшовши удтити Исус, одыйшов² в страны Тірські и Сидѡнські.

(Кониць чтенію четверѣви).

22 И йсе, Хананейська жена, уйшовши из тых предѣлов, гѣйкала ид Нѣму, глабѣлючи: помилуй ня, Господи, Сыне Давидѡв, дочка моя злѡбно бѣснѣсся. 23 Вун же не одповѣдав ѣй ани слово. И приступив ученики Его, просили Ёго: одпусти єѣ, бо гѣйкать у слѣд за нами. 24 Вун же одповѣдаючи, речѣ: Я не ем посланный *иначе*, як тѣлько ид погыбшым овцам дѡма Ізрайилѣвого. 25 Она же, прийшовши, поклонилася Ёму, глабѣлючи: Гѡсподи! помози ми. 26 Вун же, одповѣдаючи, речѣ: не є добре однятѣ хлѣб од дѣтѣй и вергти псам. 27 Она же речѣ: ай, Гѡсподи! но пак и псы ѣдят од *тых* крохѣток, падающих из трапезного стола господинѡв свѣйих. 28 Тогды одповѣвши, Исус речѣ ѣй: о, жено! веліка вѣра твоя! най буде тебѣ *так*, як ты хочеш. И сцѣлїлася дѡчка єѣ од тѡго часа.

(Кониць чтенію недѣли)

¹ Четвер 7-оѣ недѣли: *Во время Оно, приступивши ко Исусу*

² Недѣля 9-та: *Во время Оно, одыйшовши Исус:*

(ЗАЧАЛО 63) 29 И перейшовши ўдтіть, Ісус прийшов¹ на море Галилейське и, взыйшовши на гору, с'їв туй. 30 И приступіли ид Нему многі народы, маючи з собов хромых, слепых, немых, калек и многі інші, и привергли их ид ногам Ісусовым; и Вун исцелув их; 31 так што прийшлося народам чудоватися, видяши немых говорящима, калек здоровыма, хромых ходящима и слепых видящима; и за йсе прославляли Бога Израилевого. *(Кониць чтенію пятниці).*

(ЗАЧАЛО 64) 32 Ісус же, призвав² учеников Своих, рече їм: жаль Ми народа сего, што уже три дні при Менї с'їдають³, и не мають што їсти; и одпустіти их не ївшыма не хочу, най не ослабѣють на пути. 33 И говорят Ему ученики Его: ўдкїть нам в пустыни тўлько хлѣба дўстати, обы ся насытив тўлькый народ? 34 И рече їм Ісус: кўлько хлѣббв маєте? Они же вповѣли: сїм, и мало рыбок. 35 И повелѣв Вун народам лячї на землї. 36 И, прийняв сїм хлѣббв и рыбы, хвалу воздавши, переломїв и дав ученикам Своїим, а ученики народам. 37 И їли все и насытілися; и взяли лишївшихся дарабчикбв сїм повных кошѣв, 38 а ївших было четыре тысячі мужѣв, окрїм жєн и дїтей. 39 И, одпустивши народы, Вун залѣз в корабель и прийшов в предѣлы Магдалинскї. *(Кониць чтенію суботї).*

ГЛАВА 16

(ЗАЧАЛО 65) 1 И приступили ид Нему⁴ фарисее и саддукеї и, искушаючи, попросїли Его, показати їм знаменїе з небес. 2 Вун же, одповѣдаючи, рече їм: ид приходящому вѣчерови речете: йсе на погбду, бо почервенѣло небо; 3 а на рано речете: днеська буде зїмно, бо небо ся захмарило. Лицемѣры! По лицу неба умѣете розсуждати про погоду, а знаменїй часу не можете спбзнати. 4 Род лукавый и прелюбодїйный знаменїя глїдатель, и знаменїе не дастся ему, тўлько знаменїе Іоны пророка. И, оставивши их, одыйшов. 5 Перейшовши на другу сторону, ученики Его забыли взятї хлѣб.

(ЗАЧАЛО 66) 6 Ісус же рече їм⁵: нїкайте, сокотїться закваскы фарисейської и саддукейської. *(Кониць чтенію понедїлька).*

7 Они же роздумовали в себї глагблючи: навїрно, не взяли сїме хлѣба. 8 Порозумѣвши то, Ісус рече їм: нашто так мыслете в себї, маломѣры, же сїте хлѣба не взяли? 9 Ци ищї не розумѣете и не помните про пять хлѣббв котрых дбста было пятї тысячам, и кўлько кошѣв дарабчикбв взяли сїте? 10 И не помните о семи хлѣбах - на четыре тысячі людї, и кўлько кошѣв дарабчикбв зобрали сїте?

¹ Пятница 7-ої недѣли: Во время Оно, прийшовши Ісус:

² Субота 8-ї недѣли: Во время Оно, призвав Ісус

³ Од глагола При+с'їдати.

⁴ Понедїлок 8-ої недѣли: Во время Оно, приступивши ид Ісусови

⁵ Віторок 8-ої недѣли: Рече Господь Своїим ученикам:

11 Пак як не розумѣте, же вповѣв им вам сокотітися не од хлѣба, а од закваскы

Мф. Гл. 16. Зач. 66-69

фарисейскоѣ и саддукейскоѣ? 12 Тогды *они* порозумѣли, же Вўн не вповѣв ѣм хранітися од закваскы хлѣбноѣ, но од ученія фарисейского и саддукейского. *(Кониць чтенію віторка).*

(ЗАЧАЛО 67) 13 Прийшовши же ¹Исус в землі Кесаріѣ Філіповоѣ, зазвѣдав ученикѣв Свѣйих, глабѣючи: за кого Ня почитаютъ люде, Сына Чоловѣческого? 14 Они же вповѣли: едни за Іоанна Крестителя, ѳнші же за Ілію, а другі за Іеремію, авать за еднѣго из пророкѣв. 15 Говорить ѣм Исус: а вы же за кого Ня почитаете? 16 Одповѣдаючи же Сімон Петрѣ, речѣ: Ты – Христос, Сын Бога Живѣго. 17 И одповѣдаючи Исус речѣ ёму: блаженный ись, Сімене, сын Іоны, бо не плоть и кровь ўявила тебѣ, но Отец Мўй, Котрый на небесах; 18 и Я же тебѣ глабѣю: же ты Петрѣ, и на сѣму камѣнѣви создам Церковь Мѣю, и ворѣта адовы не одолѣють² еѣ; *(Кониць освященію).*

19 и дам ти ключі Царства Небѣсного: и аж што зяжеш на землі, то бўде зязано на небесах, и аж што розрѣшиш на землі, то бўде розрѣшено на небесах. *(Кониць чтенію апостолам).*

(ЗАЧАЛО 68) 20 Тогды³ запрѣтив Исус ученикам Свѣйим, най никому не вповѣдятъ, же Сей є Исус Христѣс. 21 Отѣвды начав ся Исус скѣзовати⁴ ученикам Свѣйим, же подобає Ёму йти в Іерусалим и много пострадати од старцѣв и архіерѣв и книжникѣв, и быти убіенным, и в третью день воскреснути. 22 И, одклїкавши Ёго, Петрѣ начав прерѣкатися з Ним, глабѣючи: умиласѣрдися Гѣсподи, сесѣ не має ся стѣти з Тобѣв! 23 Вўн же, обернувшись, речѣ Петрѣви: одыйди од Мене, сатанѣ! Бо съ Ми соблази! Бо не мыслиш *думками котрі* суть Бѣжі, но котрі суть чоловѣчески.

(ЗАЧАЛО 69) 24 Тогды Исус речѣ ученикам Свѣйим⁵: аж ко хѣче итѣ за Мнѣв, най одвержеся *самого* себѣ, и вѣзьме крест свўй, и за Мнѣв йдѣ.

(Кониць середѣ)

25 бо аж ко хѣче душу свою спастѣ, тот погубить еѣ, и аж ко погубить душу свѣю ради Мене, тот обрѣте еѣ; 26 Який хосѣн чоловѣку, аж свѣт весь приобрѣтѣ, а дўшу же свѣю занастить? Авать што дасть чоловѣк взамѣн за дўшу свѣю? 27 бо має прийти Сын Чоловѣческий в славѣ Отца Свѣго из Ангелами Свѣйима и тогды воздасть кѣждому по дѣлам ёго. 28 Амїнь глабѣю вам: же сўть подѣякі из здѣ стоящих, котрі не мають вкусити смѣрти, аж дѣкі не увидятъ Сына Чоловѣческого, грядущого в Царствѣ Свѣёму. *(Кониць четверѣви).*

¹ Іанна, на літургїѣ: *Во время Оно, прийшовши*: Сїе и на освященїе церкви

² Русин.ищи: не запанўють, не осїлять.

³ Среда 8-оѣ недѣлі: *Во время Оно,*

⁴ Русин. «скѣзоватися»—говорити наболѣлоє, из жалѣм про ото, што бўде, готовити до ўспыта.

⁵ Четвер 8-оѣ недѣлі: *Речѣ Господь Свѣйим ученикам:*

(ЗАЧАЛО 70) 1 И через шѣсть днѣв,¹ взяв Іисус Петра, Іакова и Іоанна, брата єго, и возвѣв ѣх на высѣку² горѹ лем едних, 2 и преобразівся перед нимá: и просвѣтілося лицѣ Ёго, як сонце, рѹзы же Ёго стáли бѣлыма, як свѣт. 3 И се, явілися ѣм Мойсѣй и Їлія, з Ним бесѣднуючи. 4 Одповѣвши же, Петро речѣ ко Іисусу: Гѣсподи! Як дѣбре є нам тѹй быти; аж хочеш, сотворім здѣ три сѣни: Тебѣ едну, и Мойсѣєви едну, и едну Їліи. 5 Ищѹ же Вѹн говорѹв сѣ, облак³ свѣтлый осѣнив ѣх; и се, *быв* глас из облака глагѣлющый: Сей є Сын Мѹй Возлюбленный, в Котрому Мѣс благоволѣніє; Тѣго слѹхайте. 6 И, учѹвши, ученикы попáдали долѣв ниць⁴ и дѹже ся збѣяли. 7 И приступівши, Іисус дотулівся до них и речѣ: устанѹте и не бѹйтеся. 8 Возвѣвши же ѡчи свѣѣ, они никого же не видѣли, тѹлько Іисуса еднѣго. 9 И ид сходящым ѣм з горы, заповѣдав ѣм Іисус, глагѣлющи: никому не повѣжете *про* видѣнія, дѣкі Сын Чоловѣческий не воскресне из мертвых. (*Кониць Преображенію*).

(ЗАЧАЛО 71) 10 И зазвѣдали Ёго⁵ ученикы Ёго, глагѣлючи: ба што книжники говорятъ, же Їліѣ подобáє прійтѹ перѣже? 11 Іисус же, одповѣдаючи, речѣ ѣм: *ото правда*, же Їлія прійде перѣже и устрѹйить всѣ; 12 но, говорю же вам, што Їлія уже прійшѣв, и не спѣзнали єго, *та й* зробіли з ним, як хотѣли; так и Сын Чоловѣческий має пострадáти од них. 13 Тогды порозуміли ученикы, же Вѹн речѣ ѣм про Іоáнна Крестителя.

(ЗАЧАЛО 72) 14 И як прійшлѹ онѹ до нарѣда, приступів ид Нѣму чоловѣк,⁶ перед Ним клáняся⁷, 15 глагѣлючи: Господи! помилуй сына моѣго; бо на нові мѣсяці бѣснѹєся и злостражде, бо мнѣго раз падѣ в огінь и мнѣго раз у воду, 16 и привѣв им го ид ученикáм Твѣйим, и *они* не могли єго исцѣлити. 17 Одповѣдаючи же Іисус речѣ: о, рѣде невѣрный и розвращѣный! дѣкі буду з вами? дѣкі буду терпѣти вас? приведіть Ми єго сюда. 18 И запрѣтив му Іисус, и бѣс выйшѣв из нѣго; и отрок исцѣлівся од тѣго чáса. (*Кониць чтенію пятници*).

19 Тогды приступіли ученикы ид Іисусови наєдинѣ, вповѣли: чомѹ (мы) не могли сѣме ўгнати єго? 20 Іисус же речѣ ѣм: за невѣрство вáшое; бо аминь говорю вам: аж будете мáти вѣру як зѣрно горчичное и речете горѣ сѹй: "перейди удсѣть тудá", и *она* перѣйде; и не буде нич невозмѣжного вам;

¹ Преображенію на літургіѣ: *Во время Оно*,

² Русины читають: восѣку горѹ.

³ Русин. Облак=хмáра. Порунайте из русин. слѣвом «облак=ѡболок»—укр. вікно. росе. окнѡ.

⁴ Попáдали ниць (на лиця). Порунайте русин. слово: горѣниць, долѣвниць.

⁵ Пятница 8-ѡѣ недѣли: *Во время Оно, зазвѣдали Іисуса*

⁶ Недѣля 9-та: *Во время Оно, чоловѣк дакій приступив ко Іисусу:*

⁷ Русин. ищѹ клякáючи, стаючи на коліна.

21 сей же род не исхóдитъ *и́нак*, лем тўлько молўтвѡв и пѡстом. 22 Ид живущым (ѡм) в Галилѣи, речѣ ѡм Исус: перѣданный має быти Сын Чоловѣческий в руки чоловѣческї, 23 и убїють Ёго, и в третью день воскресне.

Мф. Гл. 18. Зач. 72-75

(Кониць чтенїю недѣли). И они дуже были скѡрбни.

(ЗАЧАЛО 73). 24 Ид пришьовшым же ѡм в Капернаум,¹ приступїли ид Петрови збиратели дїдрáхм и вповѣли: ци дасть Учитель ваш дїдрáхмы? 25 Вўн говоритъ: ай. И коли зайшѡв вўн в дом, то Исус, предварїв ёго, глагѡлючи: як ти ся вїдить, Сїмоне? царї земнї з кого берутъ дáнь вать пѡдати? Ци из своих сынѡв, ци з чужых? 26 Говоритъ Ёму Петро: из чужых. Речѣ ёму Исус: так *значить* свободнї суть сынѡве. 27 Но най не соблазнемѣ ѡх, идї на мѡре, вїрсь ўдицю, и котру пѣрву рыбу ўмиш, возьмї и, одкрывши у неѡ устá, найдеш статїр; тот взявши, дай ѡм за Ня и за ся.

ГЛАВА 18

(ЗАЧАЛО 74). 1 В тот час² приступїли ученикы ид Исусу, глагѡлючи: ба ко *май* бўльшый у Царствѣ Небесному? 2 И призвãв Исус отрочá, поставив ёго посередїни них 3 и речѣ: амїнь глаголю вам, аж не обернетесь *ид Богу* и не будете як дѣти, не зайдете в Царство Небѣсное; 4 Бо ко смирїться, як отроча сесѣ, тот и є бўльшый в Царствѣ Небѣсному;

(Кониць чтенїю суботѣ).

5 И аж ко прїиме отроча такѡе єднѡ во имня Мбе, тот Менѣ принїмать; 6 А аж ко соблазнитъ єднѡго из малых сих, вѣрюющих в Мѣне, лѣпше бы му было, кѣтъ бы му завѣсили мельничный жѣрнов на шею ёго и потѡнув в пучїнѣ³ морськѡй. 7 Гѡре мїрови од соблазнѡв, бо є нуждá прийти соблазнам; но гѡре тѡму чоловѣкови, котрым соблазн приходить. 8 Аж рука твоя авать нога твоя соблазняє тя, одсѣчи сѣ и вїрсь од сѣбе: добрїше ти бўде зайти в живот *вѣчный* хрѡмому ци слўтому, ги мати двѣ руки и двѣ ноги и ввѣрженным быти в огїнь вѣчный; 9 и аж ѡко твѡе соблазняє тя, ўйми го и вїрсь од сѣбе: добрїше ти бўде з єдным ѡком в живот *вѣчный* зайти, ги двѣ ока маючи, быти вверженным в геснну ѡгненну.

(ЗАЧАЛО 75). ⁴10 Нїкайте, не презрѣть а ни єдного из малых сих; бо говорю вам, же Ангелы ѡх на небесах усѣ видать лице Отца Моёго Небѣсного. 11 Бо Сын Чоловѣческий пришьѡв взыскáти и спастї погыбшого. *(Кониць чтенїю понедѣлку 9-му).*

12 Як вам ся вїдить? Аж бы у дáякого чоловѣка было сто овец, и заблўдить єдна из них, ци не оставитъ вўн девятыдесят девяты в горах и, пўйшьовши, поглядать заблўдшу?

¹ Субота 10-ѣ недѣли: *Во время Оно,*

² Понедѣлок 9-ѡѣ недѣли: *Во время Оно,*

³ Од глагола *пўчити.*

⁴ Понедѣлок 9-ѡѣ недѣли: *Рече Господь.*

13 и аж буде *возможность* обрѣсти єї, то, аминь говорю вам, же *єн* радуєся юй бѹльше, ги девять-десять девяти незаблѹдших. 14 Так, не є *на вто* воля перед Отцѣм вашим Небесным, обы погыб *хоть* єдєн из малых сих. 15 Аж согрѣшитъ перед тобѡв брат твѹй, идѹ и обличѹ єго между тобѡв и тым єдным; аж ты послухать, то приобрѣв ись брата твѡєго. 16 Аж ты не послухать, пойми¹ з собѡв ишѹ єдного авать двѡх, най при устах двѡх авать трѣх свидѣтелѣв стѹне *правдивым* всякое слѡво; 17 Аж не послухать *ѣх*, повѣж церкви; а кѣтъ и церкѡв не послухать, то най ти буде, як язычник и мытарь.

(ЗАЧАЛО 76). 18 Аминь² говорю вам: што аж зяжете на земли, то буде зязано на небесах; и што розрѣшите на земли, то буде розрѣшено на небесах. 19 Аминь говорю вам пак, аж двѡє из вас совѣщаються на землѹ просѹти о всякѡй вѣщи, то, што бы съте ни попросѹли, буде *ѣм* од Отца Мѡєго Небесного, 20 бо, де двѡє ци трѡє зѡбрані во имня Мѡє, тѹй и Я єм посередѹ них. *(Кониць чтєнію понедѣлька и Святого Духа).*

21 Тогды приступив ид Нѣму Петро и речѣ: Господи! Кѹль(ко) крат аж согрѣшѹтъ прѡтив ня брат мѹй, и ци одпушати му до сѣм крат? 22 Говѡрить єму Исус: не говорю ти: до семи крат, но до сѣмдесяти сѣм крат. *(Переступнѹ чтєнію вѡторка).*

(ЗАЧАЛО 77). 23 Ради сѣго³ уподобляєся Царство Небесное чоловѣкови-царѣви, котрый захогѣв пораховатиєся из рабами свѡйима; 24 Ид почавшому же єму раховатиєся, привели єму⁴ єдного довжника, *аж* на десять тѹсяч талантѡв; 25 Не маючи же єму *чым* оддату, то повелѣв господѹн єго продату єго, и жену єго, и дѣтей, и всѣ, што лем мав, и оддату *дѡвг*; 26 Упав же раб тот, кланяєся єму, глагѡлючи: господѹне! потерпи ми *мало*, и всѣ ти оддам. 27 Розмилосердивєся господѹн раба тогѡ, простѹв єго и дѡвг одпустѹв єму. 28 Уйшови ўдѹтитъ раб тот, найшѡв єдного из дрѹзѣв свѡйих, котрый му був дѡвжен *лем* сто пѣнязѣв, и, имѹв го, дѡвлячи, говоря: отдай ми, што сь ми дѡвжен. 29 Упавши же друг єго на ноги єго, умоляя єго, глагѡлючи: потерпи ми *мало*, и всѣ ти оддам. 30 Вѹн же не хотѣв но, одвѣвши, посадѹв єго в темницу, дѡкѹ не оддасть дѡвг. 31 Видѣвши дрѹзѹ єго збывшоеся там, зжалилися, над ним и, прийшѡвши, розказали господѹну своѣму всѣ збывшоеся там. 32 Тогды призвав єго господѹн єго, говоря єму: рабе лукавый! весь дѡвг твѹй одпустѹв им тебѣ, бо умолѹв ись ня; 33 Ци не подобѹло и тебѣ помѹловати дрѹга твѡєго, як и я тя помѹловав? 34 И, розгнѣвавєся, господѹн єго, передавши єго мучѹтелям, дѡкѹ не оддасть весь дѡвг свѹй. 35 Так и Отец Мѹй Небесный сотворѹтъ и вам, аж не одпустите каждый из вас брату свѡєму од сердець ваших согрѣшеней ѹх. *(Кон. недѣли) (Чит. вѡторкови).*

¹ Од глагола *по+ѹмити* (росс. поймать, взять).

² Вѡторок 8-ѡѣ недѣли: *Рече Господь Своѹйм ученикам: Аминь*

³ Недѣля 11-та: *Рече Господь притчу сѹю:*

⁴ Звычайна русиньска форма *привели єму* = *привели ид нѣму*.

1 И коли закончив Иисус слова сиси, то перейшов из Галилеѣ и прийшов у предѣлы іудейскі, на тот бѣк Іордана. 2 За Ним пѣйшло много людей, и Вѣн исцѣлив ѣх тѣй. (*Переступи пак віторку*) (ЗАЧАЛО 78). 3 И приступили ид Нѣму¹ фарисеѣ и, искушаючи Ёго, и говорѣли Ёму: ци позволѣно чловѣкови одпустѣти жену свою и ци по всякѣй винѣ? 4 Вѣн же одповѣдав речѣ ѣм: пак не читали съте, што Сотворившый исконѣ мужеськый пол и женськый, сотворѣв ѣх? 5 И речѣ: ради сѣго оставѣ чловѣк отца своѣго и матѣрь и прилѣпѣться д женѣ своѣй, и будутъ двоѣ *зединѣнѣ* в плоть едѣну, 6 так што уже не съте двоѣ, но плоть едѣна. Итак, што Бог сочетав, чловѣк най не розлучаѣ. 7 *Они* говорятъ Ёму: а чомѣ Мойсей заповѣдав давати кнѣгу розпусну и одпустѣти еѣ? 8 Вѣн говорѣть ѣм: Моисей по жестокосердѣю вашому повелѣв вам одпушати жены ваши, айбо из начала не было так; 9 Я же говорѣю вам: аж ко одпустѣти женѣ своѣю кромѣ слова про прелюбодѣянѣ и жѣниться на другѣй, тот прелюбодѣйствуѣ; и жѣнившыйся на розвѣденѣй прелюбодѣйствуѣ. 10 Говорятъ Ёму ученикы Ёго: кѣтъ така велика зязанность чловѣка из женѣв, то лѣпше не жѣнитися. 11 Вѣн же речѣ ѣм: не всѣ вмѣщаютъ² *значѣня* слѣва сѣго, но кому ѣ дано. (*Кониць суботѣ*). (*Читай віторкови*). 12 бо суть скопци, котрі из чѣрева матѣриногѣ рѣдилися так; и суть скопци, котрі оскоплѣнѣ од людѣй; и суть скопци, котрі исказѣли самѣ себѣ ради Царства Небѣсного. Ко мѣже вмѣстити, най вмѣститѣ. (*Кониць суботѣ, читай віторкови*). 13 Тогды привели ид Нѣму дѣтѣй, обы Вѣн возложѣв на них руки и помолѣвся; ученикы же запрѣщали ѣм. 14 Иисус же речѣ ѣм: оставѣте дѣтѣй и не мѣшайте ѣм прѣйтѣ идо Мнѣ, бо *иппен* для таких ѣ Царство Небѣснос. 15 И, возложѣв на них руки, одыйшов ѣдѣтѣ. (*Кониць віторка*) (ЗАЧАЛО 79). 16 И се, едѣн кѣсь приступѣв, речѣ Ему:³ Учителю благый! што маю такѣе благѣе сотворѣти, обы матѣ живот вѣчный? 17 Вѣн же речѣ ёму: што Ня назѣваш благым? Нико не ѣ благый, лем едѣн Бог. Аж хочѣш увѣйтѣ в живѣт вѣчный, сокотѣ заповѣди. 18 Говорѣть Ёму *тот*: якѣ? Иисус же речѣ: не убивай; не прелюбодѣйствуй; не кради; не лжесвидѣтельствуй; 19 честѣй отца и матѣрь; и: возлюбѣ ближнѣго твоѣго, як сам себѣ. 20 Говорѣть Ёму юноша: всѣ йсе сохранив им од юности мѣй; што м ищѣ не докѣнчив? 21 Речѣ ёму Иисус: аж хочѣш совершенным быти, идѣ, продай *назбѣранѣе* твоѣ имѣнѣе и роздай нищым; и будѣш матѣ сокровище на небесах; и грядѣ в слѣд за Мнѣ. 22 Услышавши же юноша слѣво *сесѣ*, одыйшов скѣрбный, бо мав назбѣранѣо много *богатства*. 23 Иисус же речѣ ученикамъ Свѣйим: амѣнь говорѣю вам, *видѣте*, як неудѣбно и з *трудом* богатый вхѣдитѣ в Царство Небеснос;

¹ Субота 11-та: *Во время Оно, приступили ко Иисусови...*

² Од глагола «вмѣщати» русинськѣе слово «міщѣ» (малый міщѣк)

³ Недѣля 12-та: *Во время Оно, юноша, приступив ид Иисусови, кланялся Ёму глаголючи:*

24 Пак ищѣ же говорю вам: удобнѣше верблюду пройтѣ через ѹши иглы, чим богѣтому в Царство Божєе ·увыйтѣ. 25 Услышав йсе, ученикѣ Ёго дуже ся зчѹдовали, глагблючи: та пак ко тогды може спасєный быти? 26 Воззрѣвши же Исѹс, речѣ їм: од чоловѣков йсе не є возможно, од Бога же все возможно. *(Кониць 12-оѣ недѣли). (Читай всѣх святых недѣли)*

Мф. Гл. 20. Зач. 79-80

27 Тогды одповѣдаючи, Петро речѣ Ёму: вот, се мы оставили сьме все и и в слѣд за Тоббѣв идемѣ; што нам за йсе бѹде? 28 Исѹс же речѣ їм: аминѣ говорю вам, же вы, послѣдовавшѣ за Мнѣв, в пакибытїє, коли сяде Сын Чоловѣческый на престолѣ славы Своѣѣ, сядете и вы на дванадцятѣ престѣлах, сѹдячи дванадцѣть колѣн Израїилевых. 29 И всякый, ко лишить дом, авать братѣв, авать сестѣр, авать отца, авать матѣр, авать жену, авать дѣтей, авать поле, ради имени Мѣго, сторѹцѣв прїйме *нагрѣду* и живѣт вѣчный наслѣдѹс. 30 Многѣ же *тогды* будуть: перѣви послѣднѣыма, а послѣднѣи первыма. *(Кониць недѣли всѣх святых).*

ГЛАВА 20

(ЗАЧАЛО 80). 1 Бо¹ подобноє Цѣрство Небєсноє домовѣтому чоловѣкови, котрый ѹйшѣв зрана наятѣ дѣлтелѣв у виноградник свѹй 2 и, договорѣвся з дѣлтелєями по пѣнязю на день, послѣв їх у виноградник свѹй; 3 И ѹйшѣвши в третью час, вѹн увидѣв других, стоящих на торгѣвици прѣздно, 4 и тым речѣ: идѣть и вы у виноградник мѹй, и яка *про труд* буде правда, *так и* дам вам. Они же пѹйшли. 5 Пак йзясь изыйдя в шестыи и девятый час, поступив так же. 6 В единадцятый же час ѹйшовши, вѹн найшѣв других, стоящих прѣздно, и говорѣть їм: что вы тѹй стоїите цѣлый день прѣздно? 7 Онѹ говорѣть ёму: нико нас не наѣв. Говорѣть и їм: идѣть и вы у виноградник мѹй, и што буде праведно *вам заплатѣти*, прїймете. 8 Коли же настѣв вѣчур, говорѣть господѣн виноградника ид пристѣвнику своѣму: призѣв дѣлтелѣв и дай їм плаѹцу, начѣвши из послѣднѣых до перѣвых. 9 И прїйшли отѣ, што *почали* в единадцятый час, прїяли по пѣнязю. 10 Прїйшѣвши же первыма *на робѣту*, дѹмали бѹльше дѹстѣти, а прїяли и тотѣ *лем* по пѣнязю. 11 Прїявши же *плаѹцу*, стали роптѣти на господѣна, 12 глагблючи: же йсѣ, послѣднѣи, *лем* едѣн час робѣли, и зробив ись їх рѹныма из нѣми, перенѣсших тяготѹ дня и спѣку. 13 Вѹн же одповѣдаючи, речѣ еднѣму из них: дрѹже! я не обижаю тебе; ци не по пѣнязю *за день* ты договорѣвся зо мнѣв? 14 Возьмѣ тѣбѣ и идѣ; я же хочу и сѣму послѣднѣему датѣ *тѣлько же*, як и тебѣ; 15 Ци не є ми ищѣ тѣлько лѣт, обы м поступѣв у своѣих ми *дѣлах* так, як хочу? Ци ѣко тѣбѣ лукавое є од того, што я ем *благый*? 16 Так будуть послѣднѣи первыма, а перѣви послѣднѣыма, бо много звѣнных, а мало избрѣнных.

(Кониць чтенїю середѣ и мученикам).

¹ Среда 9-оѣ недѣли: *Рече Господь притчу сїю: уподобиться*

(ЗАЧАЛО 81) 17 И, восходя¹ в Іерусалім, Іисус взяв дванадцять учеників єдних, и на пути рече їм: 18

Мф. Гл. 21. Зач. 81-83

се, мы сходиме в Іерусалім, и Сын Чоловїчеський прѣданный буде архіерѣям и кнїжникам, и осудятъ Ёго на смерть; 19 и продадутъ Ёго язычникам на поруганіе и бїеніе и розпятіе; но в третью день воскресне. 20 Тогда приступила ид Нѣму мати сынѡв Зеведеєвых из сынами свѡйима, кланяючися прося штѡсь у Нѣго. 21 Вўн же рече їй: што бы съ хотѣла? Она говѡритъ Ёму: повѣж, най сядуть сисі двѡе сынѡв моих єден на правїцю од Тѣбе, а єден на лѣвїцю од Тѣбе в Царствѣ Твѡему. 22 Одповѣвши же Іисус, рече: не знаѣсте, што просите. Ци можете пити чашу, котру Я буду пити, авать крестїтисѣ крещенїем, котрым Я крещусѣ? Они говѡрятъ Ёму: мѡжеме. 23 И говѡритъ їм: чашу Мою испїете, и крещенїем, котрым Я крещусѣ, покреститесѣ, а дати сѣсти у Мене по правїцю ци по лѣвїцю од Мене -- не є мое право дати, но кому уготовано од Отця Моѣго. 24 И учувши десять, недовѡльнї² были за обѡх братѣв. 25 Іисус же, призвав їх, рече: ци вы знаете, што князѣя народѡв пануютъ над ними, и вельможї владарѣютъ нима; 26 но межи вами най не буде так: но ко хоче межи вами быти бўльшим, най буде вам слуга; 27 І аж ко хоче межи вами быти первый, най буде всѣм раб; 28 бо Сын Чоловїчеський не для того прийшов, обы служили Ему, но обы послужити и дати душу Свою для искупленїя многих.

(Кониць четверѣви).

(ЗАЧАЛО 82) 29 И коли сходили они³ из Іерихѡна, за Ним ишѡв многый народ. 30 И йсе, два слѣпци, сидѣвши при пути, учувши, што Іисус иде мимо, гѡйкали, глагѡлючи: помилуй нас, Господи, Сыне Давидѡв! 31 Народ же заставляв їх обы замовчѣали; они же пак ишї голоснѣше гѡйкали, глагѡлючи: помилуй нас, Господи, Сыне Давидѡв! 32 И ставши, Іисус, пригласив їх, и рече: што хочете обы М вам зробив? 33 Они говѡрятъ Ему: Господи! Най одкрыються очи наші. 34 Розмилосѣрдившись же Іисус, дотулївся до їх очей; и нараз прозрѣли їм очи, и они пўйшли за Ним.

(Кониць чтенїю суботѣ)

ГЛАВА 21

(ЗАЧАЛО 83) 1 И коли приблизилися⁴ до Іерусалима и пришли в Виффагїю ид горѣ Елеонскѡй, тогда Іисус послав двѡх ученикѡв, 2 глагѡлючи їм: идїте в посѣленѣя, котрое прямо перед вами; и нараз найдете ослицю приязану и жереблѣтко з нив; одязѣвши, приведїте ми го; 3 и аж вам кѡсь рече шѡсь, одповѣдайте, же Господь їх потребўе; и нараз зашле їх.

¹ Четвер 9-ѡѣ недѣлі: *Во время Оно, восходя*

² ЦСЯ «Негод овали»—гнѣвались, нарывались, наговѡрѣвались.

³ Субота 12-ѣ недѣлі: *Во время Оно, ид исходящому Іисусу*

⁴ В недѣлю квїтну, на утренїѣ: *Во время Оно, сгда приблизився Іисус*

4 Се же всё сталося, обы ся збыло речённое проробком, глаголющим: 5 Вповѣжете дочери Сіоновѣй: се, Царь твоѣй гряде к тебѣ кроткый, сидящий на ослици и жеребляткови, сынови подярёмному. 6 Пўйшли же ученикы и сотворили так, як повелѣв ѣм Исус: 7 привели ослицу и жереблятку и возложили по вирьх них ризы своѣ, и Вўн сѣв повирьх них. 8 Множество же народа стелїли ризы своѣ по пути, а другї рѣзали вѣтки з дерев и стелїли по пути; 9 Народ же, впередї йшобшьїй и слѣдовавший, взывав глаголючи: осанна Сыну Давїдову! благословённый Грядущый во имня Господнѣе! осанна в вышньых! 10 И коли прїйшбв Вўн в Іерусалим, затряся весь град, глаголючи: Ко є Сей? 11 Народ же говорив: Сей є Исус, Пророк Котрый из Назарѣта Галилейского.

(Переступї чтенїю недѣли).

(ЗАЧАЛО 83а) 12 И увыйшбв¹ Исус в церькбв Божу и ўгнав всѣх продающих и купующих в церкви; поперевертав столы торговцѣв и стўльци у продающих голубѣв, 13 и говорить ѣм: написано є, же храм Мўй храмом молитвы наречёся; а вы же зробили ёго вертѣпом розбўйникбв. 14 И приступили ид Нѣму хромї и слѣпї, в церкви; и Вўн исцѣлив ѣх. *(Переступї чтенїю пятницы). (Читай недѣли цвѣтнѣ).*

15 Увїдѣвши же архїереѣ и книжники чудеса, котрї Вўн сотворїв, и дѣтей, зовущих в церкви и глаголющих: осанна Сыну Давидову! – недовобльнї были 16 и вповѣли Ёму: ци чуеш, што сисї говорятъ? Исус же речѣ ѣм: пак нигда сьте не читали же: из уст младенцѣв и грудных дѣтей совершив Ись Себѣ хвалу? *(Читай пятницы).*

17 И, оставивши ѣх, ўйшбв вон из града в Вифанїю и водворївся туй.

(Конецъ чтенїю недѣли цвѣтнѣ)

(ЗАЧАЛО 84) 18 На рано же, вертѣючися² в град, зголоднїв;

19 И узрѣв єдну смоковницу при пути, подыйшбв ид нѣй и, нич не найдя на нѣй, тўлько єдно листья, говорить юй: най од тя нигда и во вѣкї не буде плодѣ. И нараз засбхла смоковница. 20 И увидѣвши ото, ученикы чудовалися, глаголючи: як ото нараз засбхла смоковница?

(Конецъ чтенїю пятницы).

21 Одповѣдаючи же Исус рече ѣм: амїнь говорю вам, кѣтъ бўдете мати вѣру и не засумнѣваестеся, не тўлько зрббїте смоковничное, но, аж горѣ сѣй речѣте: двїгнїся и ввўрзься в море, так и буде; 22 и всё, што лем попрбсите в молитвѣ из вѣрбв, прїймете. *(Конецъ понедѣлка).*

(ЗАЧАЛО 85) 23 И коли прїйшбв Вўн в церькбв, приступили ид Нѣму, учащому,³ архїереѣ и старци людськї, глаголючи: якбв властьбв сесе твбриш? и ко Ти дав сисю власть?

¹ Пятница 9-ѣ недѣли: *Во время Оно, зайшбв*

² Понедѣлок 10-ѣ недѣли: *Во время Оно, возвращавшись Исус; Сесе же и в святый и Великый Понедѣлек на утрени до зачала 88 без переступки.*

³ Віторок 10-ѣ недѣли: *Во время Оно, ид учащому Исусу, приступили ид Нѣму:*

24 Одповѣдаючи же Исус, рече ъм: зазвѣдаву вас и Я едно слово; кѣтъ речѣте Ми про йсе, то и Я вам вповѣм, якѡв властьѡв сесѣ творю; 25 крещѣніе Іоанново удкѣтъ было: ци з небес, ци од людей? Они же мѣрковали у себѣ, глагблючи: аж вповѣме, з небес, то Вўн речѣ нам: зашто съте му не повѣрили? 26 а аж вповѣме: од людей, то бѡйимеся народа, бо всѣ мають Іоанна як прѡрока. 27 И одповѣли Исусови: не знаѣме. Речѣ ъм и тот: и Я вам не вповѣм, якѡв властьѡв сесе творю. *(Кониць чтенію вѣторка).*

(ЗАЧАЛО 86) 28 А як вам ся видить? ¹Єден чоловѣк мав двох сынѡв; и, прийдѡвши ид первому, речѣ: сыне! иди днесь поробѣ у виноградникови моѣму. 29 Вўн же одповѣдаючи, речѣ Ёму: не хѡчу; напѡслѣдок же розка- явшись, пўйшѡв. 30 И приступив ид другому, речѣ му точно так. Вўн же одповѣвши, речѣ: о, я иду, господїне, и не пўйшѡв. 31 Котрый из двѡх исповнив вѡлю ѡтчу? Говорять Ёму: первый. Говорить ъм Исус: амїнь говорю вам, же мытарі и блудницї предваряють вас в Царствѣ Божому. 32 Бо прийдѡв ид вам Іоанн Креститель путѣм праведности, и не вѡровали съте ёму; мытарі же и блудницї повѣрвали ёму; вы же, и увїдѣвши ото, не розкаjali сътеся напѡслѣдок, обы повѣрити ёму. *(Кониць середѣ).*

(ЗАЧАЛО 87) 33 Иншу прѣтчѣ услушайте: ² быв єден домовїтый чоловѣк, котрый насадѣв вїнницю, и плѡтом загородѣв єї, ўкопав у нѣй виносток, ўставив вѣжу и, отдавши єї дѣлателям, одыйшов. 34 Коли же приблизился час плодѡв, вўн послав своих рабѡв ид дѣлателям прїяти плоды єго; 35 И имѣли дѣлатели рабов єго, єдного побїли, другого убїли, а иншого побїли камѣнѣм. 36 Пак назад послав вўн других рабѡв, бўльше од первых; и з нима поступили иппен так.

37 Напѡслѣдок же, послав ид ним сына своѣго, глагблючи: пак заганблѣться сына моѣго. 38 Дѣлатели же, увидѣвши сына, вповѣли в себѣ: сей є наслѣдник; прийдѣм и убїйме го и бўдеме удѣржовати наслѣдство єго. 39 И, имѣли єго, ўвели го вон из вїнницї и убїли. 40 Коли прїйде господїн вїнницї, то што зрѡбить вўн дѣлателям тым? 41 Говорять Ёму: злых сих винарѣв передасть злѡй смерти, а вїнницю передасть другим дѣлателям, котрі воздадуть ёму плоды у свѣй час. 42 Говорить ъм Исус: пак нигда съте не читали в Писанїѣ, же: камѣнь, котрый одвѣргли стройїтели, сей став во главу угла, од Господа то ся стѣло, и за йсе є так дївно в очах ваших? *(Кониць недѣли и святому).*

(ЗАЧАЛО 88) 43 Через сесѣ говорю вам, ³ же одыймесе од вас Царство Божєе и дасться нарѡдови, творящѡму плоды єго *духѡвнї; (Кониць Великого Понедѣлька на утрени)* 44 а упавшїй на камени сѣму, розбѣсьея, а на кѡго вўн упаде, тых зѡтре.

¹ Серєда 10-ѡѣ недѣли: *Рече Господь притчу сїю:*

² Недѣля 13 -та: *Рече Господь притчу сїю:* Сесе же и первомученику архїдиякону Стефану.

³ Четвер 10-ѡѣ недѣли: *Рече Господь, ид приступївшим ид Нѣму їудеям:*

45 И учувши архіереѣ и фарисеѣ *смысл* притчы Ёго, порозумѣли, што Вўн про них рече, 46 и глядали, як Ёго яти, но побоѣлися народа, бо Ёго мали за Пророка.

(Кониць чтенію четверѣви).

ГЛАВА 22

(ЗАЧАЛО 89) 1 Одповѣдаючи Ісус, пак рече ѣм в притчах, глагблючи:¹ 2 Уподобляеся Царство Небѣсное чоловѣку царю, котрый сотворів брачну гостіну Сыну Своѣму. 3 И послав рабѣв своих призвати званных на брачну гостіну; и не хотѣли прийти. 4 Пак назад послав других рабѣв, глагблючи: вповѣжте званным: се обѣд мўй приготѣвив им, телятка мѣѣ, май одкормлені, заколоті, и всё готѣвое; придіть на брачну гостіну. 5 Они же, непоуважали то, одыйшли: еден на полѣ своѣ, другый на куплі свѣѣ; 6 инші же, иміли рабѣв ёго, досадили ѣм, и убіли ѣх. 7 И учув царь тот про йсе, розгнѣвався, и, послав вѣйско своѣ, истребів тых убійць и град ѣх запалів. 8 Тогды говорить вўн рабам своїм: брачна гостіна готова є, званны же не были достѣйні; 9 Идіть на розпутя и аж котрых лем найдете, призовіть на брачну гостіну. 10 И ўйшовши рабы тѣ на розпутя, зобрали всѣх, котрых лем нашли, злых и добрых; и наповнилася брачна гостіна возлежащих. 11 Зайшовши же Царь, увидѣти возлежащих, увидѣв туй чоловѣка, не одѣтого в брачное одѣяніє, 12 и говорить ёму: друже! як ты сюда зайшов, не маючи одѣянія брачного? Вўн же мовчав. 13 Тогды рече царь слугам: зязавши ёму руки и ноги, возміть ёго и вирьте во тьму кромѣшню; там буде плач и скрежет зубам; 14 Многі бо званны, мало же избранных.

(Кониць чтенію недѣлі).

(ЗАЧАЛО 90) 15 Тогды пўйшли фарисеѣ и совѣт прийняли, як бы обольстїти Ёго на словѣ. 16 И посылають² ид Нѣму ученикѣв своих з иродіанами, глагблючи: Учїтелю! мы знаеме, же Сь ўстинный *учитель*, и пути Божому ўстинно ўчиш, и не радїш ни про кого; и не зрїш на лицѣ людей; 17 Вповѣж нам: як Ти ся видишь? Ци позволітельно давати подати кесарѣви, ци нїит? 18 Порозумѣвши же Ісус, лукавство ѣх, рече: што Ня искушаєте, лицемѣры? 19 Покажїть Ми монету, котрѣв платїться подати. Они же принесли Ёму пѣнязь. 20 И говорить ѣм: чий образ сись и надпись? 21 И говорятъ Ёму: кесарѣвы. Тогды говорить ѣм: пак воздавайте кесарѣво кесарѣви, а Божѣо Бѣгови. 22 И учувши йсе, они чўдовалися; и, оставивши Ёго, одыйшли. *(Кониць суботѣ)*

(ЗАЧАЛО 91) 23 В тот день приступили ид Нѣму³ саддукѣѣ, котрі говорятъ, што неє воскресенія, и зазвѣдали Ёго, глагблючи:

¹ Недѣля 14-та: *Рече Господь притчу сію:*

² Субота 13-ѣ недѣлі: *Во время Оно, совѣт прийняли всѣ фарисеѣ на Ісуса, обы Го обольстили словом, посылають.*

³ Пятница 10-оѣ недѣлі: *Во время Оно, приступили ид Ісусови*

24 Учителю! Мойсей рече: аж ко умрѣ, не маючи дѣтей, най вѣзьме брат єго жену єго и воскресить сѣмя брата своєго; 25 было же у нас сѣм братѣв; пѣрвый, женившись, умер и, не маючи сѣмени, оставив жену свою брату своєму; 26 Так же и второй, и третий, даже до сѣмого; 27 На послѣдок же всѣх умерла и жена; 28 У воскресеніѣ, котрого из семи буде она жена? Бо всѣ єї мали. 29 Одповѣдав же Иисус рече ѣм : заблуждаєтеся, не зная Писанія, ни силы Божоѣ, 30 Бо у воскресеніѣ ни женяться, ни оддаются, но як Ангелы Божі пребывають на небесах. 31 О воскресеніѣ же мертвых ци не читали сѣте речѣнного вам Богом, глаголющим: 32 Я см Бог Авраамов, и Бог Исааков, и Бог Иакова? Бог не с Бог мертвых, но Бог живых. 33 И, слухаючи *Єго*, народ чудовався о учениѣ *Єго*. (*Кониць пятници*).

Мф. Гл. 23. Зач. 91-93

(ЗАЧАЛО 92) 34 Фарисеѣ же, услухавши, як Вѣн заганыбѣв саддукѣѣв, зобралися в кѣпку. 35 И зазвѣдав еден из них, законоучитель,¹ искушая *Єго*, глаголючи: 36 Учителю! Яка заповѣдь майбѣльша є в законѣ? 37 Иисус же рече єму: возлюбѣ Гбспода Бѣга твоєго всѣм сердцѣм твоим и всѣѣв душѣв твоиѣв и всѣма мыслями твоими; 38 Сися є перва и майбѣльша заповѣдь; 39 Друга же подобна ю: возлюбѣ бліжнѣго твоєго, як сам себѣ; 40 На сих двѣох заповѣдях висять весь закон и пророкы. 41 Зобравшымся же фарисеям, зазвѣдав ѣх Иисус, 42 глаголючи: што вам ся видить *вповѣсти* о Христѣ? чий Вѣн є сын? Говорять *Єму*: Давидѣв. 43 Говорить ѣм: пак як Давид, духом, называть *Єго* Гбсподом, глаголючи: 44 рече Господь Гбсподеви моєму: сидѣ на правіцю од Мене, доки положу врагѣв Твоиых в подножіє нѣг Твоиых? Аж Давид называть *Єго* Гбсподом, який же Вѣн сын єму є? 46 И нико не мѣг одповѣсти *Єму* ни слово; и нико не смѣв од того дня *шѣсь* звѣдати *Єго*. (*Кониць недѣли*).

ГЛАВА 23

(ЗАЧАЛО 93) 1 Тогды Иисус начав говорѣти² ид народови и ученикам Своим, 2 глаголючи: на Мойсеєвому сѣдалищови сѣли кнѣжники и фарисеѣ; 3 Завто, всѣ, што они вповѣдять вам соблюдатьи, соблюдайте и творить; по дѣлам же ѣх не поступайте, бо они говорять, и *нич* не роблять. 4 Зязують *они* берѣмена тяжкі, неудобоносимі тягарі, и возлагають *то* на плѣчи людам, самі же и пѣрстом своим не хотят двігнути ѣх; 5 Всѣ же дѣла своѣ *так* творять, обы видимі были людам: розширяють хранілища своѣ и увеличують воскрилія риз своих; 6 Любят же сидѣти спѣреду на гостинах и предсѣдательствовати на сонмах³ 7 и цѣлованя на торжѣственных собраніях, и обы называтися од людей: учителю! учителю! 8 Вы же не называйтеся учителі, бо еден у вас Учитель -- Христѣс, всѣ же вы єсьте братія.

¹ Недѣля 15-та: *Во время Оно, якийсь законник приступив ид Исусови*

² Субота 13-ѣ недѣли: *Во время Оно, говорил Исус*

³ Русинський парламент має назву «Сѣим подкарпатських русинѣв», де слово «сойм» од слова «сонм».

9 и за отця никога не зовіть себѣ на земли, бо лем еден у вас Отець, Котрый на небесах. 10 И не называйтесь наставниками, бо еден є Наставник ваш Христос. 11 Бўльшый же из вас най буде вам слуга: 12 Бо ко ся высоко носьить, *тот ся скоро понизить*, а ко унижать себѣ, тот ся подыме. (*Кониць суботѣ*). (ЗАЧАЛО 94) 13 Горе же ¹вам, книжники и фарисеѣ, лицемѣры, же за-творяете Царство Небесное перед людьмї, бо вы самі не входите и входящих не оставляете *возможности* увыйти. 14 Горе вам, книжники и фарисеѣ, лицемѣры, же зѣдаєте дома вдовиць и лицемѣрно довго ся молите: ради сѣго тым бўльшое пріймете осуждѣніє. 15 Горе вам, книжники и фарисеѣ, лицемѣры, же переходите море и сушу, обы привернути ид себѣ хоть єдного пришельця; и коли ото ся стане, то робите єго сыном геенны, сугубѣшым од вас. 16 Горе вам вожді слѣпї, глаголющї: аж ко клянєся цѣрковльов, то гибы нич нее, а аж ко поклянєся зблотом церкўным, то є довжен *понести кару*. 17 Безумні и слѣпї! Пак што бўльшое: ци зблото, ци цѣркв, освящающа зблото? 18 И ко аж клянєся олтарѣм, ото нич, а аж ко клянєся даром, котрый на нѣму, то довжен *понести кару*. 19 Безумні и слѣпї! Пак што бўльшое: ци дар, ци олтарь, освящающыи дар? 20 Бо ко клянєся олтарѣм, клянєся ним и вшиткым, што на нѣму; 21 И ко клянєся цѣрковльов, клянєся нив и Живущым в нѣй; 22 и клянущыи небесами, клянєся Престблом Божым и Сидящым на нѣму. (*Кониць понедѣлька*). (ЗАЧАЛО 95) 23 ²Горе вам, книжники и фарисеѣ, лицемѣры, же даєтє десятину из мяты, анїса и кмїна, и оставили сьте важнѣшое в законѣ: суд, милость и вѣру; и сесє подобало творїти, но и того не оставляти. 24 Вожді слѣпї, што цѣдят комарá, а верблюда же пожирающї! 25 Горе вам, книжники и фарисеѣ лицемѣры, же очищаєте вонкашнє склянїци и блюда, а уннў же суть пвнї злодѣйства и неправды. 26 Фарисее слѣпый! очисти перѣже внутрѣшнє склянїци и блюда, обы ѣм было и вонкашнє чїстое. 27 Горе вам, книжники и фарисеѣ, лицемѣры, же уподобляетея гробам побѣленным вапном, котрі звонка видятея красныма, а уннў же повнї суть костей мертвых и всякѣв нечистоты; 28 Так и вы звонка чїнетесь гибы праведными перед людьмї, а унну сьте пвнї лицемѣрїя и беззаконїя. (*Кониць вїторка*). (ЗАЧАЛО 96) 29 ³Горе вам, книжники и фарисеѣ, лицемѣры, же стройите гробы пророкам и красите памнятники праведников, 30 и говорите: аж бы сьме были во днѣ отцѣв наших, то не были бы сьме ѣм сообщниками в ѣх пролитю крвї пророков; 31 пак сим вы самі себѣ свидѣтельствуєте, же вы єсте сынѣве, избивавших пророков; 32 И вы доповнїйте же мѣру отцѣв ваших.

¹ Понедѣлок 11-оѣ недѣлї: *Рече Господь ид пришовшим ид Нѣму иудеям: горе*

² Вїторок 11-оѣ недѣлї: *Рече Господь ид приступившим ид Нему иудеям:*

³ Середа 11-оѣ недѣлї: *Рече Господь ид приступившим ид Нему иудеям:*

33 Змі́т, порба́да єхідны! як *и кудá* одбѣжите вы од судá огня геєнського? 34 Ради сѣго, се, Я посылаю ид вам пророкѡв, и премѹдрых, и книжникѡв; и вы єдних убїете и розпнетѣ, а єдних будете бїти в сѡнмах ваших и ўженете из гра́да в *дрѹгый* град; 35 Най на вас прїйде вшїтка крѡвь прáведна, пролива́сма на землі, од крѡви Авеля прáведного до крѡви Захарїѣ, сына Варахїѣна, котрого сѣте убїли межи цѣрковльѡв и олтарѣм. 36 Амїнь говорю вам, же прїйде всѣ сесѣ на род сей. 37 Іерусалїме, Іерусалїме, избивáющий пророкѡв и камѣнѣм побивáющий посланных ид тебѣ! кѹлько крат хотѣв Им зобрáти дѣтей твоїих, як кѡкош збїрать птенцѣв своїих под крыла, и не захотѣли сѣте! 38 Се, оставляєся вам дом ваш пустый. 39 Бо говорю вам: же не увїдите Менѣ ўдсѣль, дѡкїль не речѣте: благословѣнный Грядѹщий во имня Господнѣе!

(Кониць середѣ и Віторка Великого, на утрени)

ГЛАВА 24

(ЗАЧАЛО 97) 1 И изыйдя, Іисус ишѡв од цѣркви; и приступїли¹ ид Нѣму ученикы Ёго, обы показáти Ёму церкѹвнї зданїя. 2 Іисус же речѣ ѣм: ци не вїдите сесѣ всѣ? Амїнь говорю вам: не має ся тѹй обстáти камѣнь на кáмени; всѣ буде розрѹшено.

(ЗАЧАЛО 98) 3 Коли же сидѣв Вѹн² на горѣ Єлебнськѡй, то приступїли ид Нѣму ученикы насдинї, глаблѹчи: вповѣж нам, коли йсе бѹде? и якѡс знаменїє Твоѣго прїшествія и кончїны вѣка? 4 И одповѣдаючи Іисус, речѣ ѣм: сокотїться, обы вас дáко не прельстїв, 5 бо многї прїйдуть во імня Мѡе, глаблѹчи: "Я єм Христос", и многых прельстятъ. 6 Учѹти же мáсте о вѡйнах и о военных слѹхах. Позирáйте, не ужасáйтеся, бо подобáє всѣм сим *слухам* быти, но не тогды є кончїна: 7 Бо возстане нарѡд на нарѡд, и царство на царство; и будуть гѡлоды, и пáгубы и землетрѹсы по мѣстам; 8 всѣ же йсе начало болѣзней. 9 Тогды продадѹть вас на мучїтельнї скѡрби и будуть убивáти вас; и вы бѹдете ненавїдимї всѣма нарѡдами ради Мѡѣго їмени; 10 и тогды соблазнятъся многї, и єден дрѹгого продаять, и возненавидятъ єден дрѹгого; 11 и многї лжепророкы возстануть, и прельстятъ многых; 12 и, по причинѣ умноженїя беззаконїя, у многых изсякне любовь.

(ЗАЧАЛО 99) 13 *Лем* претерпѣвший же³ до кѹнця, тот ся спасѣ.

(Кониць чтенїю суботѣ).

14 И проповѣсться сїє Євангелїє Царствїя по всоїй вселеннѡй, во свїдѣтельство всѣм нарѡдам; и тогды прїйде кончїна. 15 Завто, коли ўзрите мѣрзость запустѣнїя, речѣну пророком Даниѣлом, стояшу на святѡму мѣстѣ, ко чїтать най ся догáдать, 16 тогды сѹщї в Іудѣѣ най бѣжать у гѡры; 17 и ко на крѡвле, тот най не сходить взяти дáшто из дома свѡѣго;

¹ Субота 15-ѣ недѣлі: *Во время Оно, приступївши ид Іисусу*

² Во святый и Великий Понедѣлѣк на літургїї: *Во время Оно, ид сидящому Іисусу*

³ Четвер 11-ѡѣ недѣлі: *Речѣ Господь Своїим ученикам: претерпѣвший*

18 и ко на полю, тот най не вёртаться назад взятї ризы свѣѣ. 19 Горе же тяжкым¹ и годующым сосцями в тѣ дни! 20 Молїтся же, най не бѣде бѣгство вашоє ни в зимѣ ни в суббѣту, 21 бо буде тогды велика скорбѣта, якоѣ не было од начала мїра досѣль, и вже не має быти. 22 И аж бы ся не сократїли тѣ дни, то не спасла бы ся нїяка² плѣть; но ради ѹзбранных сократятся тѣ дни. 23 Тогды, аж ко речѣ вам: се, здѣ Христѣс, авать анде, не майте вѣры. 24 Бо возстануть лжехристы и лжепророкы, и дадутъ великї знаменїя и чудеса, обы прельстити, аж возмѣжно, и избранных. 25 Се, напередъ вповѣв Им вам. 26 Аж вам вповѣдять: "се, Вѹн в пустыни", не выходїть; "от, «Вѹн притайївся в кѣмнатах", не вѣрьте;

(ЗАЧАЛО 100) 27 бо, як³ блїскавка исходить од вѣстока и являєся до запада, так буде пришѣствїє Сына Чоловѣчеського; 28 бо, де буде труп, там зберуться орлы. *(Конецъ чтенїю четверѣви).*

29 И нараз, позадъ скорбѣты днѣв тых, сонце помѣркне, и луна не дасть свѣта своѣго, и звѣзды спад(н)уть из неба, и силы небеснї здвїгнуться; 30 И тогды явиться знаменїє Сына Чоловѣчеського на небесѣ; и тогды восплачутся всѣ колѣна земнї и ѹзрят Сына Чоловѣчеського, грядущого на облакахъ небесныхъ з силѣв и славѣв великѣв; 31 и пошле Ангелѣв Своїихъ из великымъ трубнымъ гласомъ, и зберуть избранныхъ Его од четырёхъ вѣтрѣв, од края небесъ до края ѣх. 32 Од смокѣвницї возьмїть подобу: коли вѣтки еї стають уже мягкї и пуцають листьа, то знаєте, же близько є жатва; 33 так и вы, коли увїдите всѣ сесе, знайте, же близько є, при дверяхъ *предречѣнное*. *(Переступї чтенїю пятницї).*

(ЗАЧАЛО 101) 34⁴ Амїнь говорю вам: не перейде родъ сїсь, якъ всѣ сесе ся збуде; 35 небо и земля перейдуть, но слова Мѣѣ не перейдуть.

(Конецъ чтенїю Понедѣлька Великого, на літургїѣ).

(ЗАЧАЛО 102) 36 О днѣ же тому и часѣ⁵ нико не знає, ни Ангелы небеснї, а тѣлько єдѣн Отецъ Мѹї; 37 но, якъ было во дни Нѣѣвы, такъ буде и в пришѣствїє Сына Чоловѣчеського: 38 бо, якъ было во дни перѣже потѣпа: ѣли, пїли, женїлися и отдавалися, до тѣго дня, якъ увыйшовъ Ной в ковчѣг, 39 и не хотѣли ничъ знати, дѣкї не пришла вода потѣпа и не забрала всѣхъ, - такъ буде и пришѣствїє Сына Чоловѣчеського; 40 тогды двое будутъ на полѣви: єдѣн ся бере, а другый ся лїшать; 41 двѣ мѣлющї в жѣрнахъ: єднѣ ся бере, а друга ся лїшать. *(Читай пятницї).*

¹ Русин. Тяжка-укр. вагітна; росс. беременна.

² Русин. «Нїяка» має два значєня: 1. а ни єдна 2. никудышня.

³ Пятниця 11-ѣ недѣлї: *Речѣ Господь Своїимъ ученикамъ: яко же*

⁴ Субота 16-ѣ недѣлї: *Речѣ Господь Своїимъ ученикамъ:*

⁵ Во святый и Великый Віторок на літургїї: *Речѣ Господь Своїимъ ученикамъ: О днѣ и часѣ пришѣствїя Сына Чоловѣчеського*

(ЗАЧАЛО 103) 42 ¹Завто, уважайте на ся, бо не знаєте, в котрый час Господь ваш прійде. 43 Сесе же помѣркуйте, аж бы знав господін дома, в яку часть ноци приїде злодѣй, то поуважав бы на то и не дав бы подкопати дома свѣго. 44 Из-за ради сѣго и вы будьте готові, бо *иппен* в котрый час не думаете, Сын Чоловѣчьеский приїде. (*Кониць суботѣ*).

45 Пак ко же *є такий* вѣрный и мѹдрый раб, котрого господін єго *смѣло* поставити над свѣим домом, обы давати ѣду навчас? 46 Блаженный такий раб, котрого господін єго, приїдя, найде го так творящым; 47 Аминь говорю вам, же над всем имѣнем² свѣим поставити го. (*Кониць чтенію святому*). 48 Кѣть же речет злый раб тот в сердцю свѣему: *а!* задѣржится господин мѹй, 49 и начне бѣти друзѣв свѣих и кѣсти же и пѹти из пѣяніцями, 50 *то* приїде господін раба того в день, в котрый не чекать, и в час, в котрый ся не надѣс, 51 и одтеше єго *од дѣл*, и часть єго из невѣрныма *лицемѣрами* положити; тѹй бѹде плач и скрипѣня зубѣв.

(*Кониць пятници*).

ГЛАВА 25

(ЗАЧАЛО 104) 1 Тогды уподобитися ³Царство Небесное деся-тѹ дѣвам, котрі, пріяли свѣтѣльники свѣѣ, и ўйшли навстрѣчу женихѣ-ви. 2 Пять же было из них мудрых и пять юрѣдивых. 3 Юрѣдиві, же прийняли свѣтѣльники свѣѣ, не взявши з собѣв слѣя. 4 Мудрі же, прія-ли слѣй в судѹнах свѣих из свѣтѣльниками свѣимма. 5 И як жених за-дѣржався, то позадрѣмали все и заспали. 6 У пѣвночи же загѣйкали: се, жених гряде, изходити в стрѣтеніе єму. 7 Тогды повставали все дѣвы тѣ и украсили свѣтѣльники свѣѣ. 8 Юрѣдиві же вповѣли мудрым: дайте нам вашего слѣя, бо свѣтѣльники наші угасають. 9 Одповѣли же мудрі, глаголючи: обы ся не стало такѣс, же не ўстане нам и вам, идѣть же ид продающым и пак купѣть себѣ. 10 Коли же они пѹйшли купѣти *слѣй*, приїшов жених, и готові увыйшли з ним на брачну гостѹну, и пак двѣри были затворѣні; 11 Набслѣдок же приїшли и прѣчі дѣвы, глаголючи: Господи! Господи! одтвори нам. 12 Вѹн же одповѣдаючи, речѣ ѣм: аминь говорю вам: не знаю вас. 13 *Завто*, уважайте на ся, бо не знаете ни дня, ни часа, в котрый Сын Чоловѣчьеский приїде. (*Кониць суботѣ*).

(ЗАЧАЛО 105) 14 Бо ⁴Вѹн ся повѣде, як даякый чоловѣк, котрый, одходя, призав рабѣв свѣих, и передав ѣм имѣніе свѣс: 15 и єдному дав пять талантѣв, дрѹгому же два, ўншому єден, каждому по єго силѣ; и нараз одыйшов. 16 Пѹйшов же прийнявший пять талантѣв, и так ѣх схосновав што заробѣв дрѹгі пять талантѣв; 17 Иппен так же зробѣв и прийнявший два таланты и тѣже заробѣв дрѹгі два *таланты*;

¹ Септембра 1-го: *Рече Господь Свѣим ученикам:*

² Русин. ищѣ: газдѹвство, тѣлек,

³ Субота 17-ѣ недѣлѣ: *Рече Господь притчу сѣю: уподобитися*

⁴ Недѣля 16-та: *Рече Господь притчу сѣю:*

18 Приймавшый же еден талант пуйшов и закопав го в землю и скрыв сребро господина своего. 19 По многому же часу, приходить господин рабов тех и зажадав чутти од них словесное обрахования. 20 И приступив, принявшый пять талантов, принеся другі пять талантов, глаголючи: господине! пять талантов ись ми предав, сесе другі пять талантов заробув им на них. 21 Рече же ему господин его: добрый рабе, благый и верный! в малому съ быв верным, над многыма ты поставлю; увыйду в радость господина твоего. 22 Приступивши же тот, котрый два таланты приняв, рече: господине! Передав ись ми два таланты: се, другі два таланты заробив им на них. 23 Рече же ему господин его: добрый рабе благый и верный! в малому съ ми быв верный, над многыма ты поставлю; увыйду в радость господина твоего. 24 Приступив же и принявшый еден талант и рече: господине! Знав им ты, же съ человек жестокый, жнеш, де съ не съяв, и збираш там, де съ не розточув, 25 и побывавшись, пуйшов им и скрыв им талант твуй в землю; и исе маш туй твоє. 26 Ответввши же господин его, рече ему: лукавый рабе и ленивый! Как, знав ись, же я жну, де м не съяв, и збираву, де м не розточув; 27 Ци не паровало ти передати сребро мое торговцам, и я, прийдя, дустав бых свое из лихвов? 28 Завто, возьми од него талант и дайте тому, што має десять талантов, 29 бо тому, ко має, усягды буде дано и ищи примножится, а у того, ко не має, одыметься и то, што му ся видить ош має; 30 а негодного раба вурьсте во тьму окремно: туй буде плач и скрипение зубов. Сесе вповѣвши, возгласув: ко має уха чутти, най чуте!

(Конец чтению недѣли).

(ЗАЧАЛО 106) 31 Коли же¹ прииде Сын Человеческий во славу Своей и все святы Ангелы з Нем, тогда сяде на престолу славы Своей, 32 и зберуться перед Нем все народы; и разлучить одных од других, як пастырь разлучает овцы од козлов; 33 и поставит овцы на правую, а козлов – на левую. 34 Тогда речет Царь сущим на правую од Него: приидите, благословенни Отца Моего, наследуйте Царство, приготованное вам од сотворения мира: 35 бо зголоднѣв Им, и далѣ сѣте Ми ѣсти; мав Им жажду, и напоили сѣте Ня; быв Им странником, и приняли сѣте Ня; 36 быв Им нагим, и одѣли сѣте Ня; быв Им хворым, и посетили сѣте Ня; в темнице М быв, и пришли сѣте до Ня. 37 Тогда ответвдять Ему праведники, глаголючи: Господи! коли сѣме ты видѣли алчущим, и нагодовали сѣме Тя? авать жаждущим, и напоили сѣме Тя? 38 коли сѣме Тя видѣли странником, и ввели сѣме Тя в дом? авать нагим, и одѣли сѣме Тя? 39 коли сѣме Тя видѣли болящим, авать в темнице, и пришли сѣме до Тя? 40 И ответввши Царь, речет ѣм: аминь говорю вам: завто, што сотворили сѣте сесе едному из сих братѣв Моих, меньших, то Менѣ сѣте сотворили.

¹ Недѣля мясопусна: Рече Господь

41 Тогды речет и тым, што по лѣвицю од Нѣго:

Мф. Гл. 26. Зач. 106-108

идіть од Мѣне, проклятї, в огінь вѣчный, приготіванный дяволу и ангелам ѣго: 42 бо зголоднѣв Им, и не дали съте Ми ѣсти; мав Им жажду, и не напоили съте Ня; 43 був Им странником, и не приняли съте Ня; був Им нагый, и не одѣли съте Ня; був Им болящым и в темніци, и не посѣтили съте Ня. 44 Тогды одповѣдять Ёму и тотї, глагѣючи: Господи! Коли съме Тя видѣли а́лчущым, авать жаждущым, авать странником, авать нагым, авать болящым, авать в темніци, и не послужили съме Тебѣ? 45 Тогды одповѣсть ѣм, глагѣючи: амїнь говорю вам: завто, што не сотворїли съте сесе одному из сих мѣньших, то не сотворїли съте Менѣ. 46 И идуть сисї в муку вѣчну, а прѣвѣдники в живот вѣчный. *(Кониць недѣли мясопус.)*

ГЛАВА 26

(ЗАЧАЛО 107) 1 И стѣлося, як Исус закончив *говорити* всѣ слова сисї, речѣ ученикам Свѣйим:¹ 2 вы знаєте, што через два днї буде Пѣсха, и Сын Чоловѣческий проданный буде на розпятїє. *(Кониць вѣторка Вел.)*

3 Тогды зобралися архїереѣ и кнїжники и старці людскї у двѣр архїереѣв, назывѣемого Каїафы, 4 и нарядили *своїих* най Исуса хитростью ўмлять и убїють; 5 говорїли же: но лем не на празник, обы ся не стѣла *недовольна* молва² в народѣ.

(ЗАЧАЛО 108) 6 Коли же Исус³ був у Вифанїѣ, в домѣ Сїмона прокаженного, 7 приступїла ид Нѣму жена яка мала склянїцю мира многоцѣнного и возливала Ёму возлежѣащому на гѣлову. 8 Увидѣвши йсе, ученикы Ёго хмурилися, глагѣючи: нашто сися трѣта? 9 Могло пак сесе миро продано быти за многї *пѣнязи* и датїся нїщым. 10 Порозумѣвши же Исус, речѣ ѣм: нашто утрудѣаєте жену? она доброс дѣло зробїла для Мене: 11 бо нїщых усѣ маєте з собѣв, Менѣ же не усѣ маєте; 12 Розоллявши сесе миро на гѣло Мѣе, она на погребѣнїє приготвила Ня; 13 Амїнь говорю вам: де лем буде проповѣдано Євангелїє сіє у цѣлому мїрѣ, речѣ ся в память єї, што она зробїла. 14 Тогды пўйшѣвши єдѣн из дванадцїть, назывѣемый Иуда Искаріѣтський, ид архїереям, 15 речѣ: што ми хочете дати, и я вам продам Ёго? Они же поставили ёму *плацу* трїдцять срѣберникѣв; 16 и удтїль искав удѣбногo часу обы Го продати. *(Кониць Великой Середѣ).* 17 В первый же день опрѣсночный приступїли ученикы ид Исусови, глагѣючи Ёму: де хочеш та най Ти приладимѣ пасху? 18 Вўн же речѣ: идїть в град ид Подѣкому и вповѣжте ёму: Учитель говорить: час Мўй близько є; у тебе совершў пасху из учениками Мѣйима. 19 И сотворїли ученикы, як повелѣв ѣм Исус, и приладїли пасху. 20 Коли же настѣв вѣчур, Вўн приляг из дванадцѣтма ученикама;

(Переступї чтенїю четверѣви великому, во Иоаннї зачало 44).

¹ Во святый и великый четвер, на літургїѣ: *Рече Господь Своїим ученикам:*

² Од русин. глагѣла «мѣвити»—укр. мѣвити. А в ст.18 Приготовиме=припарўсеме=приладиме.

³ Во середу велику, на літургїѣ: *Во время Оно, Исус*

(И пак читай туй). 21 Ид ядущимъ ъм речѣ: аминь говорю вам, же еден из вас продасть Ня. 22 Они дуже скорбѣли, и начали говорити Ёму, по еден из них за шѣром: ба ци не я Господи? 23 Вѣн же одповѣдаючи, речѣ: омочивший зо Мнѣв руку в мѣсци, тот Ня продасть; 24 Пак Сын Чоловѣчьскый идѣ, як є писано о Нем, но горе тому чоловѣкови, котрым Сын Чоловѣчьскый предасться: лѣпше было бы тому чоловѣку не рѣдитися. 25 Одповѣдаючи при сѣму Иуда, продающыи Ёго, речѣ: ба ци не я, Равви? Иисус говорит ёму: ай, сам ись вповѣв. 26 И коли они ѣли, Иисус взяв хлѣб и, благословив, преломив и, роздаючи ученикамъ, речѣ: приимѣте, ядѣте: сѣе є(сть) Тѣло Мѣе. 27 И, взявши чашу и благодарив, подав ъм, глаголючи: пѣйте из неѣ всѣ, 28 бо сѣя є(сть) Крѣвь Мѣя Новѣго Завѣта, котра за многихъ изливасма во оставленѣе грѣхѣв. 29 Говорю же вам, што не буду пити од днѣска из сѣго плодѣ лѣзного аж до того дня, коли вже буду пити з вами новѣ вино в Царствѣ Отца Мѣего. 30 И, заспѣвавши, уйшли на горѣ Слѣбнску. 31 Тогда говорить ъм Иисус: всѣ ся вы соблазнитѣ о Мнѣ в сѣю нѣч, бо написано є: поражѣ пастыря, и розыйдутся вѣвци стада; 32 По воскресенѣ же Мѣему предварю вас в Галилѣѣ. 33 Одповѣвши же Петро речѣ Ёму: аж и всѣ соблазняться о Тебѣ, я ся нигда не соблазню. 34 Речѣ же ёму Иисус: аминь говорю тебѣ, же в сѣю нѣч, перѣже того як когут запѣ, три крѣты одречѣшься од Мѣне. 35 Говорить Ёму Петро: аж бы ми ся пришло и умерти з Тобѣв, не одречуся од Тя. Иппен так говорѣли и всѣ ученикы. 36 Тогда приходить з нѣма Иисус в урочище, называсмое Гефсиманѣя, и говорить ученикамъ: сидѣт туй, дѣки Я, одыйшовши, помѣлюся антѣм. 37 И, взяв з Собѣв Петра и обѣхъ сынѣв Зеведѣевыхъ, начѣв скорбѣти и тужѣти. 38 Тогда говорить ъм Иисус: прискѣрбна є душа Мѣя до смѣрти; побудѣте туй и постѣйте в молѣтвѣ зѣ Мнѣв. 39 И, одыйшовши немнѣго, упѣв и на лицѣ Свѣему, моляся глаголючи: Отче Мѣй! аж возможно є, най мимо идѣ од Мѣне чаша сѣя; айбо пак не як Я хочу, но як Ты.

(Стань туй пак четверѣви великому, и йми в Луку,

Зачало 109: Явився же Ёму ангел з небес:). (И пак читай туй).

40 И приходить ид ученикамъ и находить ѣх спящыма, и говорить Петровѣ: пак ци не могли сѣте еднѣ годину постѣяти в молѣтвѣ зѣ Мнѣв? 41 стѣйте твѣрдо и молѣтѣся, обы не впасти в напѣсть: бо духъ бодрый, плоть же немѣчна. 42 Пак, пѣйшовъ в другый раз, молився, глаголючи: Отче Мѣй! аж не мѣже чаша сѣя пройти мимо Мѣне, обы Менѣ не пити сѣѣ, най буде вѣля Твѣя. 43 И, пришовши, находить ѣхъ назад сплящыма, бо у нихъ ѣчи были отягощѣни. 44 И, оставивши ѣхъ, одыйшовъ назад и помѣлѣв в третъый раз, вповѣвши то сѣмое слово. 45 Тогда приходить ид ученикамъ Свѣимъ и говорить ъм: все ищѣ спетѣ и почивѣете? А йсе, приблизился час, и Сын Чоловѣчьскый продасть в руки грѣшникѣв; 46 встанѣте, идемѣ: се, приблизился продающыи Ня.

47 И, ищѹ ид нѣму глагѡлющому, се Іуда, еден из дванѡдцяти, приишѡв, и з ним многѹй нарѡд с мечѡми и кѹльом, од архіереѣв и старіеѣв людеских. 48 Продающѹй же Ёго дав ѣм знак, глагѡлючи: Кѡго я пощюлѹву, Тот и є, иміть Го. 49 И, нараз приступів ид Исусови, речѣ: рѡдуйся, Равві! И пощюловѡв Го. 50 Исус же речѣ єму: друже, творіу вто на штѡсь приишѡв? Тогда вѡйины приступівши, возложили руки на Исуса, и *сїлов* взяли Ёго. 51 И се, еден из сѹщих из Исусом, простѣрши рѹку, ўтяг нѹж свѹй и, удѡрив рабѡ архіереѣвого, и одрѣзав му ухо. 52 Тогда гѡвѡрить єму Исус: возвраті нѹж твѹй в єго мѣсто, бо всѣ, взявші нѹж, од ножѡ погыбнуть; 53 авать ти ся вїдїть же Я не мѡжу нынѣ умолюти Отцѡ Мѡєго, и Вѹн представит Ми бѹльше, чим дванѡдцїть легѡнѡв Ангелѡв? 54 Но а як же ся збѹдут Писѡнїя, пак так и подобѡє быти? 55 В тот час речѣ Исус нарѡдови: гибы на розбѹйника ўйшли сѣте з мечѡми и кѹльом взяти Ня; каждый день сидѣв им из вѡми, уча в цѣркѡви, и вы не брѡли Ня. 56 Сесѣ ся же всѣ стѡло, обы ся збыли писѡнїя пророческї. Тогда всѣ ученикы, оставивши Ёго, повтѣкѡли.

(ЗАЧАЛО 109) 57 Вѡйины же *сїлов* взявші¹ Исуса, повели Ёго ид Каіафѣ архіереѣви, куды ся зобрѡли книжникы и старіи.

58 Петро же ишѡв за Ним издѡлека, до двѡрѡ архіереѣвого; и, зайшѡвши уннѹ, сѣв из слугѡми, обы видѣти кончину *сѣго*. 59 Архіереѣ же и старіи и весь сѡнм искали лжесвїдѣтельства на Исѹса, обы Го убїти, 60 и не находїли; хотя ид многым лжесвїдѣтелям приступившым *бѣгли*, но так и не найшли. Лем напѡслѣдѣ же приступїли два лжесвїдѣтелї 61 вповѣвші: Сей (Исѹс) речѣ: мѡжу розорїти цѣрьков Бѡжу и трѣма днями возсоздати сѣ.

62 И, вставши, архіерей речѣ Ёму: пак што нич не одповѣдаш? Вїдиш што на Тя сїсї свїдѣтельствуют? 63 Исус же мѡвчѡв. И одповѣвши архіерей, речѣ Ёму: заклинаю Тя Бѡгом живым, пак вповѣж нам, Ты Христос, Сын Божѹй? 64 Гѡвѡрить єму Исус: Ай, ты и вповѣв; Ищї ѹ гѡвѡрю вам: ўдѣлѣ узритѣ Сына Чѡловѣчеського, сїдѡщего одесную силы и грядѹщего на облѡках² небесных. 65 Тогда архіерей розорвѡв одежы свѡѣ, глагѡлючи: Вѹн богохѹльствує! нашто ищї трѣбуєме свїдѣтелѣв? йсе, нынѣ чули сѣте богохѹльство Ёго! 66 Як вам ся вїдїть? Они же одповѣдаючи, вповѣли: вїннѹй є смерти. 67 Тогда заплювали лицѣ Ёго и пѡкости Му дѣяли; другї же ударѡли Его *иззаду* по вїлицы, 68 глагѡлючи: проречї нам, Христе, ко Тя удѡрив?

¹ Євангелїє 3-є Св Стрѡстей: *Во время Оно, войины*

² Русин. «облѡкы» має два значеня: як хмѡры небесні и як облѡк = окнѡ хыжї (укр. вїкно), што одкрыває взѡрови челядника у хыжї облѡкы небесні.

69 Петр же вон сидѣв на дворѣ. И приступила ид нѣму една рабыня, глаголючи: и ты був из Исусом Галилѣйським. 70 Вѣн же одрѣкса перед всѣма, глаголючи: не знаю, што съ вповѣла. 71 Коли же вѣн одходѣв ид воробтам, узрѣла ёго дру́га, и вповѣла бывшим тѣм: и сись був з Исусом Назореѣм. 72 И вѣн пак на́зад одрѣкса з клятвѣв, же не знае Сѣго Чоловѣка. 73 Помалы же приступили стоявші там и вповѣли Петрѣви: ѣстинно и ты есь из них, бо и бесѣда твоѣя прозра́жуе тя. 74 Тогды вѣн начав бо́жѣтися и клястѣся, же не знае Сѣго Чоловѣка. И на тот час запѣв когѣт. 75 И вспомяну́в Петро слово, речѣнное ёму Исусом: же перѣже до́кі запѣе когѣт, три крѣт одречѣся од Мене. И изыйдя вон, гѣрко заплакав.

(Кониць 10-му страстному).

ГЛАВА 27

(ЗАЧАЛО 110) 1 Коли же¹ настало рано, ² мали нара́ду всѣ архіереѣ и старці людські проти Исуса, обы Го убіти; 2 и, зязавши Ёго, одвелі и передалі Го правітелю Понтѣйському Пилату.

(Кониць Вел. Четвер., на літ.).

(ЗАЧАЛО 111) 3 Тогды увидѣв Иуда, продавшій Ёго, ³же Го засудили, розкавѣся и верну́в тридцѣть срѣбѣрникѣв архіереѣм и старціам, 4 глаголючи: согрѣшив им, продавши крѣвь неповінну. Они же вповѣли ёму: што є нам до то́го, позира́й сам. 5 И вергши срѣбѣрники в цѣркви, вѣн ѣйшо́в; и одыйшо́вши, удавѣся⁴. 6 Архіереѣ, же взявши срѣбѣрники, вповѣли: недостѣйно є вложіти ѣх в бѣксу, бо йсе цѣвна крови є. 7 Зробѣвши нара́ду, купили на нѣх по́ле гончарѣвое, для погребѣніѣя странникѣв; 8 завто и называ́еся по́ле то́то "по́ле кырві" до сѣго дня. 9 Тогды ся збыло речѣнное проро́ком Іереміѣем, глаголющим: и прияли тридцѣть срѣбѣрникѣв, цѣну Оцѣвне́ного, Котро́го оцѣвнѣли од сынѣв Израйилевых, 10 и дали ѣх за поле гончарѣвое, як вповѣв ми Господь. 11 Исус же став перед правітелѣм. И зазвѣдав Го правітель, глаголючи: пак, Ты есь Царь Іудейськый? Исус же речѣ ёму: ай, сесе ты вповѣв Ись. 12 И коли на Нѣго наговорѣвали, архіереѣ и старці, Вѣн нич не одповѣдав. 13 Тогды говорѣть ёму Пилат: ци не чу́еш, кѣлько на Тя *людей* свидѣтельствуют? 14 И не одповѣдав ёму ни на єдно сло́во, так што правітель ся дѣже чу́довав. 15 На ка́ждый же празник *Паскы* був обыча́й правітелю одпу́щати народови єдно́го вязня, котро́го хотѣли. 16 Ма́ли же тогды извѣсно́го вязня, называ́емого Варавву; 17 Ид збѣранным же ѣм, речѣ ѣм Пилат: ко́го хочете из двох най одпу́щу вам: ци Варавву, ци Исуса, называ́емого Христа́? 18 бо зна́в, же из за́висти продали Ёго.

¹ В пятницу велику на 1-му часі: *Во время Оно, на рано,*

² В пятницу велику на вічур: *Во время Оно, совѣт*

³ Євангеліє 5-є Св Страстей: *Во время Оно, увидѣв Иуда продавшій Исуса*

⁴ Русин: удавѣся=завѣсився.

19 Ид сидящому ёму на судилищови, послала ид нёму жена ёго, вповѣсти: нич не робу́ Тóму Прáведнику, бо много м пострадала днёсь у снѣ за Нёго. 20 Архiереѣ же и старці подговорили народ най прбсаят Варáвву, а Иисуса же най погублять. 21 Одповѣвши же правитель, речѣ ѣм: кóго хочете из двóх, най одпу́щу вам? Они же вповѣли: Варáвву. 22 Говóрить ѣм Пилáт: што най зрбблю Иисúсови, назывáсному Христú? Говóрять ёму всѣ: най розпятый буде. 23 Правитель же речѣ: пак якбе же зло сотворív Вўн? Но они же ищú сильнѣшше гóйкали, глагóлючи: най розпятый буде. 24 Пилат же, видя, што нич не врдить, но ищú бўльша росте бўча, взявши воды, умыв руки перед нарóдом, глагóлючи: невўнный им у кырвў Прáведника Сёго; позирайте вы самi. 25 И, одповѣдаючи, всѣ люде вповѣли: крбвь Ёго на нас и на дѣтях наших. 26 Тогда одпустив ѣм Варáвву, а Иисуса же, збўвши, продав ѣм най Го розопнўть.

(ЗАЧАЛО 112) 27 ¹Тогда вбйины правителёвы, взявши Иисуса на судилище, зобрали на Нёго всё множество вбйинóв 28 и, роздѣвши Ёго, одѣли Ёго хламiдóв червлёнóв; 29 и, сплѣвши вѣнiць из тўрня, возложили на гóлову Ёго и дали тростiну в правiцю Ёго; и, поклоняючися на колѣнах перед Ним, смѣховáлися над Ним, глагóлюще: рáдуйся, Цáрю Иудейськый! 30 и, плюючú на Нёго, ўхватили тростiну, и били Го по головѣ. 31 И коли смѣховáлися над Ним, стягнули з Нёго багряницу, и облекли Ёго в рiзы Ёго, и повелу Ёго на розпятiе. 32 Изходя, они стрѣтили чоловікa Кiринейського, по iмени Сiмона; и сёму *насилу* задѣли² понести крест Ёго. (*Кониць 5-му страcному, и поклоненiю, и ризѣ Господнѣй.*)

(ЗАЧАЛО 113) 33 И, приишóвши на мѣсто, назывáемое Голгóфа, котрбе є назывáемое Лóбное мѣсто: 34 дали Емy³ пить оцѣт, змѣшанный из жбвчóв; и, покушавши, не хотѣв пiти. 35 Розпявшi же Ёго роздѣлили рiзы ёго, вѣргши жрѣбii; 36 и, сидящи, сторожили Ёго тўй; 37 и возложили у вирьхў головы Его вину Ёго напiсану: Сей є Иисус, Царь Иудейськый. 38 Тогда розопняли з Ним двóх розбўйникóв: еднóго на правiцю, а еднóго на ливiцю. (*Переступи пятници вел.вичур, в Лукы, зач. 111: Єден же из обвѣщаных:*). (*И пак здѣ дочитай*)

39 Мимоходящi же хулили Ёго, кываючи гóловами своїма, 40 и глагóлючи: Розоряющий церьков и трѣма днями Созидáющий! спаси Ся Сам; аж Ись Сын Божый, зыйди з крѣста. 41 Иппен так и архiереѣ з кнўжниками и старцями и фарисѣями, смѣховáлися, глагóлючи: 42 Иных спасав, а ци Себѣ Самого не може спасти; аж Вўн Царь Израйилѣв є, най зыйде нынѣ з крѣста, и повѣруеме в Нёго; 43 уповáв на Бога; най нынѣ избáвить Го, аж хоче Му *помочи*. Бо Вўн вповѣв: Божый Им Сын.

¹ В поклоненiе Чесн. Древа: *Во время Оно, вoйины имiли* Сесе же и ризѣ Господнѣй на утрени.

² Русин. «задѣти»=покласти у шгось (задiти у вўз), догрузити. Удѣти: «Не маю де го задѣти»

³ Свангелiе 7-е Св Страстей: *Во время Оно, приишóвши же вoйины на мѣсто называемое Голгофа, є крапiево мѣсто, и даша Иисусу..*

44 Иппен так и розбўйники, розопятї з Ним, носїлися над Ним. 45 Од шестѡѣ же годїны тьма была пр всюю землї до девятѡѣ години; 46 Коло девятѡѣ же годїны возклїкнув Іисус гѡлосом велїкым: Илі, Илі! ламá савахфани? же є: Боже Мўй, Боже Мўй! Зашто Сь Ня оставив? 47 Подаякі же из тўй стоявших, учўвши вто, вповѣли: же Илию зве Сей. 48 И нараз побѣг сдѣн из них и взяв гўбку, наповнив же єѣ оцта и, здѣвши єѣ на тростїну, напойв Го; 49 а дрўгі же говорїли: остав Го, най увїдїме, ци прїйде Илія спастї Ёго. 50 Іисус же, пак возклїкнув великым гѡлосом, изпустїв дух. 51 И се, завѣса церкѡвна розодралася на̀двое, из вїрхнѣго края до нїжнѣго; и земля потряслася; и камїня розпалося; 52 и гробы порѡзкрывалися; и многї тѣла усѡпших святых воскресли 53 и, выйдя из гробѡв по воскресенїѣ Ёго, увыйшлї в святїй град и вказалися многым. 54 Сѡтник же и котрї з ним сторожїли Іисуса, увидѣвши землетрўс и *всѣ йсе* збывшоеся, збѡялися дуже, глагѡлючи: воїстину Сей був Божїй Сын. *(Кониць 7 страсному. Перейди Вел. Пятници вїчур в Иоанна, Зач. 61: Іудеѣ же:)* *(Пак читай здѣ).*

55 Были же тўй и жены многї, што здалека позирали, котрї ишлї за Іисусом ищї од Галилеѣ, слўжачи Ёму; 56 межи нїма были Марїя Магдалїна и Марїя Іаковлѣва и мати Іосїѣ, и мати сынѡв Зеведѣевых. *(Кониць пятници и 1 часови).* 57 Коли же настав вїчур, прїйшѡв богатїй чоловѣк из Аримафеѣ, їменем Іосиф, котрїй также учився у Іисўса; 58 Сись смѣло приступїв ид Пїлатови, и попросїв тѣло Іисўсово. Тогда Пїлат повелѣв датї тѣло; 59 и, прїявши тѣло, Іосиф обвїв єго чистѡв плащанїцѡв 60 и положїв єго в новѡму своѡму гробѣ, котрїй усѣк у каменистѡй скалѣ; и, привалївши камѣнь велїкїй на двѣрї грѡба, одыйшѡв. 61 Была же тўй Марїя Магдалїна и дрўга Марїя, сидящї прямо коло грѡба. *(Кониць Вел. Пятници вїчур).*

(ЗАЧАЛО 114) 62 На другїй день рано,¹ котрїй є по пятници, зобралїся архїереѣ и фарисеѣ ид Пїлату: 63 глаголючи: господїне! Припѡмнили сьме, же обманщик тот, речѣ, ищї будучи живїй: позад трѣх днѣв воскресну; 64 повелї посторожїти грўб до третѣго дня, обы пак ученикы Ёго, прїйшѡвши нўчѡв, не украли Ёго и не вповѣли пак людям: воскрес из мѣртвых; бо буде *тогда* послѣднїй обман гўрше пѣрвого. 65 Речѣ же ѣм Пїлат: ма́сте стѡрожѣв; идїть и сторожїть як зна́сте. 66 Они же пўйшли и поста́вили сторожѣв, запечатавши камѣнь грѡба.

(Кониць 12 страсному Єв. И Вел. Суботѣ на ўтрени)

ГЛАВА 28.

(ЗАЧАЛО 115) 1 Позад вїчура² субботнѣго, як ся почало розвидняти рано, пѣрвого дня тыжня, прїйшла Марїя Магдалїна и дрўга Марїя увїдѣти грўб.

¹ Євангелїє 12-є Св Страстей: *Во утрїй день*, Сїє же в велику суботу на утрениѣ

² В суботу велику на літургїѣ: *В вечерї*

2 И се, землетрусъ бывъ великій, бо Ангелъ Господній, зыйшовъ изъ небесъ, приступивши, одвалѣвъ камѣнь одъ дверѣвъ гроба и сидѣвъ на немъ; 3 Бывъ же зракъ его якъ блискавка, и одежда его бѣла, якъ снѣгъ; 4 Одъ страха же его стряслися сторожашіи, и стали, якъ мертвіи; 5 Одповѣвши же Ангелъ, рече женамъ: не буйтесь вы, бо знаю, же глядаете Исуса розпятого; 6 Но Его туй не е; Вунъ воскресъ, якъ и раньше вповѣвъ. Подыйдѣте, поникайте мѣсто, де лежавъ Господь, 7 и скоро пуйдѣте, вповѣжете ученикамъ Его, же Вунъ воскресъ изъ мертвыхъ и предваряе васъ въ Галилѣи; тамъ Его и узрите. Се ясно, вповѣвъ имъ вамъ. 8 И, выйдя наскоро изъ гроба, они изъ страхомъ и радостю великою побѣгли возвѣстити ученикамъ Его. 9 Коли же ишли они возвѣстити ученикамъ Его, и се Исусъ стрѣтивъ ихъ, глаголючи: радуйтеся! Они, приступивши, обняли ноги Его и поклонилися Ему. 10 Тогда говорить имъ Исусъ: не буйтесь; идѣте, возвѣститѣ братѣмъ Моимъ, най идутъ въ Галилѣю, и туй Ня увидятъ. 11 Коли же они ишли, се подаяки изъ сторожѣвъ, пришедши въ градъ, возвѣстили архіерѣямъ все, што ся стало. 12 И зобравшись изъ старцами, совѣтъ сотворили, доста много срѣберниковъ дали войнамъ, 13 глаголючи: вповѣжете же, ученики Его, прийдя нучювъ, украли Его, коли съме спали; 14 и, ажъ сесѣ учюто буде у правителя, то мы уговориме его, и васъ безъ кльвпоты зробиме. 15 Они же, приявши срѣберники, зробили такъ, якъ были научени; и рознеслося неправдивое слово сесѣ межѣ юдеями до сего дня. (ЗАЧАЛО 116). 16 Единадцѣть же учениковъ пуйшли въ Галилѣю, горѣ, куда повелѣвъ имъ Исусъ, 17 и, увидѣвши Его, поклонилися Ему, а даяки засумнѣвалися. 18 И приступивъ Исусъ рече имъ, глаголючи: дала Ми ся всяка власть на Небесахъ и на землѣ. 19 Идѣте и научите все народы, крестящѣхъ во имя Отца и Сына и Святого Духа, 20 научаючи ихъ соблюдать все, што Мъ заповѣдавъ вамъ; и йсе, Я изъ вами емъ у все дни до кунця вѣка. Аминь.†

Международный Карпатский Институт
Кирило-Мефодіевська Академія Славянської Освѣты
Закарпатское подкарпаторусинское общество имени Кирилы и Мефодія
Сойм Подкарпатскихъ русинѣвъ

Перевод зробив прот.Димитрій Сидор
Русинский языкъ сего перевода кодификованный въ децембру 2002 рока.
Издание «Карпатська Русь»

Ужгород, Закарпаття . 1996-2002 pp.

Ўтрєнні молитвы на церковно-славянському языкови

Во имя Отца, и Сына, и Святаго Духа. Аминь.

Боже, милостив буди мнѣ, грѣшному.

Господи Исусе Христе, Сыне Божий, молитв ради Пречистыя Твоея Матере и всѣх святых, помилуй нас. Аминь.

Слава Тебѣ, Боже наш, слава Тебѣ.

Царю Небесный, Утѣшителю, Душе истинны, Иже воздѣ сый и вся исполняеши, Сокровище благих и жизни Подателю, прииди и вселися в ны, и очисти ны от всякия скверны, и спаси, Блаже, души наша.

Святый Боже, Святый крепкий, Святый безсмертный, помилуй нас (трижды).

Слава Отцу, и Сыну, и Святому Духу, и ныне и присно, и во вѣки вѣков. Аминь.

Пресвятая Троице, помилуй нас: Господи, очисти грѣхи наша, Владыко, прости беззаконія наша, Святый, посети и исцѣли немощи наша имене Твоего ради.

Господи, помилуй (трижды).

Слава Отцу, и Сыну, и Святому Духу, и ныне и присно, и во вѣки вѣков. Аминь.

Отче наш, Иже еси на небесѣх! Да святится имя Твое, да приидет Царствіе Твое: да будет воля Твоя, яко на небеси и на земли. Хлеб наш насущный даждь нам днесь, и остави нам долги наша, якоже и мы оставляем должником нашим, и не введи нас во искушеніе, но избави нас от лукаваго.

Яко Твое есть Царство, и сила, и слава, Отца, и Сына, и Святаго Духа, ныне и присно, и во вѣки вѣков. Аминь.

Воставше от сна, припадаем Ти, Блаже, и ангельскую пѣснь вопіем Ти, Гласне: Свят, Свят, Свят еси, Боже, Богородицею помилуй нас.

Слава Отцу, и Сыну, и Святому Духу. От одра и сна воздвигл мя еси, Господи, ум мой просвѣти и сердце, и устнѣ мои отверзи, во еже пѣти Тя, Свята Троице, Свят, Свят, Свят еси, Боже, Богородицею помилуй нас.

И ныне и присно и во вѣки вѣков, аминь. Внезапу бѣдія приидет, и коегождо дѣянїя обнажатся, но страхом зовем в полунощи: Свят, Свят, Свят еси, Боже, Богородицею помилуй нас.

Господи, помилуй (12).

От сна встав, благодарю Тя, Свята Троице, яко многія ради Твоея благодати и

Утрєнні молитвы на русинському языкови (для ліпшого порозуміння текста молитв)

Во имя Отца, и Сына, и Святаго Духа. Аминь.

Боже, милостивый будь идо мнѣ грѣшному

Господи Исусе Христе, Сыне Божий, ради молитв Пречистоѣ Твоѣѣ Матєри и всѣх святых, помилуй нас. Аминь.

Слава Тебѣ, Боже наш, слава Тебѣ.

Царю Небесный, Утѣшителю, Душе истины, Котрый воздѣ сущый и все наповняющый, Сокровище благих и жизни Подателю, прииди и вселіся в нас, и очисти нас од всякоѣ скверны, и спаси, Блаже, души наши.

Трисвятое: Святый Боже, Святый Крепкий, Святый Безсмертный, помилуй нас.

Слава Отцу и Сыну и Святому Духу, и ныне и присно и во вѣки вѣков. Аминь.

Пресвятая Троице, помилуй нас; Господи, очисти грѣхы наши; Владыко, прости беззаконія наши; Святый, посети и исцѣли нємоши наши, имене Твоєго ради.

Господи, помилуй. (*Трикрат*)

Слава Отцу, и Сыну, и Святому Духу, и ныне и присно, и во вѣки вѣков. Аминь.

Отче наш, Котрый Ись на небесѣх! Най святитєся имя Твоє, най прииде Царствіе Твоє, най буде воля Твоја, як на небесі (так) и на землі. Хлѣб наш насущный дай нам днесь; и одпусти нам довгы наші, як же и мы одпушаме долбжникам нашим; и не введи нас во искушеніе, но избав нас од лукавого.

Яко Твое єсть Царство и сила, и слава, Отца, и Сына, и Святаго Духа, ныне и присно, и во вѣки вѣков. Аминь.

Встáвши од сна, припадаме Ти, Блаже, и ангельску пѣсню вопіем Ти, Сильный: Свят(ый), Свят(ый), Свят(ый) Ись, Боже, Богородицею помилуй нас.

Слава: Од одра і сна воздвиг Ись ня, Господи, ум муй просвѣти і сердце, и устнѣ моѣ одверзи, обы пѣти Тя, Свята Троице: Свят(ый), Свят(ый), Свят(ый) Ись, Боже, Богородицею помилуй нас.

И ныне: Зненадійкы Судия прииде, и каждого дѣянїя обнажатся, но из страхом зовем в полунощи: Свят(ый), Свят(ый), Свят(ый) Ись, Боже, Богородицею помилуй нас.

(Господи, помилуй). (12 раз)

Молитва до Прєсвятѣ Тройці

Од сна встáвши, благодарю Тя, Свята Троице, так як ради многоѣ Твоєѣ благодати и довготерпѣнїя не прогнѣвав Ись ся на ня,

долготерпѣнія не прогнѣвался еси на мя, лѣбниваго и грѣшнаго, ниже погубил мя еси со беззаконїями моими: но человеколюбовал еси обычно, и в нечаяніи лежащаго воздвиг еси, во еже утреневати и славословити державу Твою. И нынѣ просвѣти мои очи мысленныя, отверзи моя уста поучатися словесем Твоим, и разумети заповѣди Твоя, и творити волю Твою, и пѣти Тя во исповѣданіи сердечнем, и воспѣвати всесвятѣе имя Твое, Отца, и Сына, и Святаго Духа, нынѣ и присно, и во вѣки вѣков, аминь.

Приидите, поклонимся Царевн нашему Богу.
Приидите, поклонимся и припадѣм Христу,
Царевн нашему Богу
Приидите, поклонимся и припадѣм Самому Христу,
Царевн и Богу нашему.

Псалом 50

Помилуй мя, Боже, по величїи милости Твоей, и по множеству щедрот Твоих очисти беззаконіе мое. Наипаче омый мя от беззаконїя моего, и от грѣха моего очисти мя; яко беззаконіе мое аз знаю, и грѣх мой предо мною есть выну. Тебѣ единому согрѣших и лукавое пред Тобою сотворих; яко да оправдишся во словесѣх Твоих, и побѣдиши внигда судити Ти. Се бо, в беззаконїих зачат есмь, и во грѣсех роди мя мати моя. Се бо, истинну возлюбил еси; безвѣстная и тайная премудрости Твоя явил ми еси. Окропиши мя иссопом, и очищуся; омыеши мя, и паче снѣга убѣлюся. Глуху моему даси радость и веселіе; возрадуются кости смиренныя. Отврати лице Твое от грѣх моих и вся беззаконїя моя очисти. Сердце чисто созижди во мнѣ, Боже, и дух прав обнови во утробѣ моей. Не отвержи мене от лица Твоего и Духа Твоего Святаго не отыми от мене. Воздаждь ми радость спасенїя Твоего и Духом Владычним утверди мя. Научу беззаконныя путем Твоим, и нечестивїи к Тебѣ обратятся. Избави мя от кровей, Боже, Боже спасенїя моего; возрадуется язык мой правдѣ Твоей. Господи, устнѣ мои отверзеш, и уста моя возвѣстят хвалу Твою. Яко аще вы восхотѣл еси жертвы, дал выхъ убо: всесожженїя не благоволиши. Жертва Богу духъ сокрушен; сердце сокрушенно и смиренно Бог не уничижит. Ублажи, Господи, благоволеннем Твоим Сиона, и да созиждутся стѣны Иерусалимскїя. Тогда

лѣбниваго и грѣшнаго, и не погубив Ись на из беззаконїями моими; но человеколюбовав Ись обычно и в нечаянии лежащаго воздвиг Ись, обы утреневати и славословити державу Твою. И нынѣ просвѣти мѣѣ очи мысленнї, одверзи мѣѣ уста обы мож поучатися словам Твоим, и разумѣти заповѣди Твоѣ, и творити волю Твою, и пѣти Тя во исповѣданїѣ сердечному, и воспѣвати всесвятѣе имя Твоѣ, Отца и Сына и Святаго Духа, нынѣ и присно и во вѣки вѣков. Аминь.

Приидѣть, поклонимся Царевн нашему Богу.
Приидѣть, поклонимся и припадѣм Христу,
Царевн нашему Богу. (Поклон)
Приидѣть, поклонимся и припадѣм Самому Христу,
Царевн и Богу нашему. (Поклон)

Псалом 50

3. Помилуй ня, Боже, по великѣи милости Твоѣи, и по множеству щедрот Твоих очисти беззаконїе мое. 4. Най сильнїше омый ня од беззаконїя моего, и од грѣха моего очисти ня; 5. так як беззаконїе мое я (осоз)знаю, и грѣх мѣи е усѣ передо мнѣ. 6. Тебѣ одному согрѣшив им и лукавое перед Тобѣ сотворив им; зато най правдѣвым буде приговор в словах Твоих, и побѣдиши коли ся прииде судити Ти мир. 7. Бо знаю што м, у беззаконїях зачатый, и во грѣхах родила ня мати моя. 8. Айбо и знаю, што, истину возлюбив Ись; а неизвѣстное и тайное од премудрости Твоѣѣ увив Ись ми. 9. Окропи ня иссопом, и очищуся; умыеш ня, и сильнїше од снѣга убѣлюся. 10. Слуху моему дай радость и веселїе; и порадуются кости смиренных. 11. Одверни лице Твоѣ од грѣхов моих и всѣ беззаконїя мѣѣ очисти. 12. Сердце чисто сотвори в менѣ, Боже, и дух прав (ильн)ый обнови в сердечной утробѣ моеи. 13. Не одвирьсь менѣ од лица Твоѣго и Духа Твоѣго Святаго не одыйми од мене. 14. Воздай ми в награду: радость спасенїя Твоѣго и Духом Владарючым утверди ня. 15. Научу беззаконных людей путем Твоим, и сим нечестивїи ид Тебѣ обернуться. 16. Избав ня од криви, Боже, Боже спасенїя моего; возрадуеся язык мѣи словам правды Твоѣѣ. 17. Господи, устнѣ мѣѣ одкрыи, и тогда уста мѣѣ возвѣстят хвалу Твою. 18. Аж бы Сь захотѣв принесена жертвы, дав бы м Ти: но до всесожженїя Ты не благоволиши. 19. Бо настояща жертва Богу исе дух сокрушенный; сердце же сокрушенное и смиренное Бог не унижить. 20. Ублажи, Господи, благоволенїем Твоим торжество Сиона, и най сотворятся

благоволиши жертву правды, возношеніе и всесожигаемая; тогда возложат на олтарь Твой тельцы.

Символ веры

Вѣрую во единого Бога Отца, Вседержителя, Творца небу и земли, видимымъ же всемъ и невидимымъ.

И во единого Господа Иисуса Христа, Сына Божия, Единородного, Иже от Отца рожденнаго прежде всѣхъ вѣкъ;

Свѣта от Свѣта, Бога истинна от Бога истинна, рожденна, несотворенна, единосущна Отцу, Имже вся быша.

Нас ради человек и нашего ради спасенія сшедшаго с невес и воплотившагося от Духа Святаго и Маріи Дѣвы, и вочеловѣчшася. Распятаго же за ны при Понтийстѣмъ Пилатѣ, и страдавша, и погребенна. И воскресшаго в третій день по Писаніемъ. И возшедшаго на небеса, и сядуща одесную Отца. И пакн грядущаго со славою судити живымъ и мертвымъ, Егоже Царствію не будетъ конца.

И в Духа Святаго, Господа, Животворящаго, Иже от Отца исходящаго, Иже со Отцемъ и Сыномъ спокланяема и сславима, глаголавшаго пророки. Во едину Святую, Соборную и Апостольскую Церковь. Исповѣдую едино крещеніе во оставленіе грѣховъ. Чаю воскресенія мертвыхъ, и жизни будущаго вѣка. Аминь.

Святый Ангеле, предстояй окаянній мой души и страстной моей жизни, не остави мене грѣшнаго, ниже отступи от мене за невоздержаніе мое: не даждь мѣсто лукавому демону овладати мною насильствомъ смертнаго сего тѣлесе: укрепи бедствующую и худую мою руку и настави мя на путь спасенія. Эй, святый Ангеле Божій, хранителю и покровителю окаянныя моея души и тѣла, вся мнѣ прости, еликими тя оскорвихъ во вся дни живота моего, и аще что согрѣшихъ в прешедшую нощь сию, покрый мя в настоящій день, и сохрани мя от всякаго искушенія противнаго, да ни в коемъ гресе прогнѣваю Бога, и молися за мя ко Господу, да утвердитъ мя в страсе Своемъ, и достойна покажетъ мя раба Своея благодсти, аминь. Ангеле Божій, хранителю нашъ святый, на сохраненіе намъ от Бога с невесе данный. Ты насъ днесъ просвѣти, от всякаго зла сохрани, ко благому дѣянію настави и на путь спасенія направя, аминь.

стѣны Іерусалимскіи. 21. Аж тогда поблаговолиши принѣсти жертву правды, возношеніе и всесожигаемое; и тогда возложить на олтарь Твуй тельцѣвъ.

Символ вѣры

Вѣрую во єдногo Бога Отца, Вседержителя, Творца неба и землѣ, (и вещамъ) видимымъ же всѣмъ и невидимымъ. И в єдногo Господа Иисуса Христа, Сына Божого, Единородного, Котрый од Отца рожденный переже всѣхъ вѣкѣвъ; В Свѣтло од Свѣтла, в Рожденіе Бога истинного од Бога истинного; в рожденного, но несотворенного, и єдносущного Отцу, Котрымъ ся все стало. Ради нас, людѣй, и ради нашего спасенія зыйшѣвшаго зъ небесъ и воплотѣвшагося од Духа Святого и из Маріѣ Дѣвы, вочеловѣчивоюся. В Розпятого же за насъ при Понтийскому Пилатови, и страдавшаго, и погребенного. И воскресшаго в третѣй день по Писанію. И в зыйшѣвшаго на небеса, и сядущаго одесную Отца. И пакъ ѣзясъ грядущаго изъ словѣвъ судити живымъ и мертвымъ, Егo же Царству уже не буде кунця. И в Духа Святого, Господа, Животворящаго, Котрый од Отца исходитъ, Котрый из Отцемъ и Сыномъ єднако спокланяемъ и єднако сославимъ, про што говорѣли пророки. В єдин(ственну) Святу, Соборну и Апостольскую Церковь. Исповѣдую єдно крещеніе во оставленіе грѣхѣвъ. Ч(ек)аю воскресенія мертвыхъ, и жизни будущаго вѣка. Аминь.

Святый Ангеле, предстоящій окаянній мой души и страстной моей жизни, не лишѣ мене грѣшнаго, и не одступи од мене за невоздержаніе мое. Не дай мѣста лукавому демону овладати мнѣвъ насильствомъ смертнаго сего тѣла; укрепи бѣдующу и худу мою руку и настави ня на путь спасенія. Ай, святый Ангеле Божій, Хранителю и покровителю окаянныя моея души и тѣла, все ми прости, чымъ имъ ты оскорбивъ у всея дни живота моего, и аж што согрѣшивъ имъ в перейшѣвшу нѣч сию, покрый ня в настоящій день, и сохрани ня од всякаго искушенія противника, та най ани в якому же грѣхови не прогнѣваю Бога, и молися за ня ко Господу, най утвердитъ ня в страстѣ Своему и достойного ня покаже раба Своеѣ благодсти. Аминь.

Молитва Ангелу Хранителю за русинський народ.

Ангеле Божій, Хранителю русиньскаго народа! Огради нашъ древный родъ од всякихъ бѣдъ и напастей. Благослови, Боже Всещедрый, русинѣвъ свѣта миромъ и благодатию. Сподоби насъ указатися одесную (по правицу) Бога и Спасителя на Страшному Судѣ и ведно з усіма божыма народами славити Всесвятое имя Твое во вѣки. Аминь.

Пресвята Владычице моя Богородице, святыми Твоѣима и всесильными мольбамаи, оджени од мене смиреннаго и окаяннаго раба Твоѣго уныніе, забывчивость, нерозуміе, нераденіе (нестаранность), и всѣ скверні, лукаві и хульні помыслы од окаяннаго моѣго сердца и од помраченнаго ума моѣго; и загаси пламень страстей моѣих, так як нищій им и окаянный. И избав ня од многих и лютых воспоминаній и предприятий-помыслѣв, и од всѣх дѣйств злых свободы ня. Так, як благословенна съ од всѣх родов, и славиться пречесное имя Твоѣ во вѣки вѣков. Аминь.

Моли Бога о мнѣ, святой угодниче Божый (назва имя твоего святого), так, як я усердно к тебѣ прибѣгаю, скорому помѣщнику и молитвеннику о души моѣй.

Богородице Дѣво, радуйся, Благодатна Маріе, Господь з Тобѣв; благословенна Ты в женах и благословенный плод чрева Твоѣго, так, як родила съ (Христа) Спасителя душ наших.

Спаси, Господи, людей Твоѣих Карпатской Руси, и благослови йсе достояніе Твоѣ! Побѣды на сопротивных даруй ѣм, и Твоѣ жительство в русиньскому крѣви сохраний Крестом Твоѣим. Призри Господи на русиньский народ и благослови его миром, благым стояніем, благодѣтѣв и радостѣв духовнѣв. Господи, Исусе Христе, Боже наш, простиши беззаконія нашѣ, напохни нас, русинѣв, чистоты и святости. Молитвами Пречистой Твоѣѣ Матері, спаси страждущих людей земли русиньскоѣ од іга нечестивѣв и двоедушных. Аминь

Молитва до ѣды: "Отче наш," а позад ѣды йся: Благодаримѣ Тя, Христе Боже наш, так, як насытив Ись нас земных Твоѣих благ; не лиши нас и Небеснаго Твоѣго Царства. Но, як посредѣ ученикѣв приишов Ись Спасителю, мир дарующи ѣм, прииди ид нам и спаси нас.

Преблагый Господи! Низпосли нам, русинам, благодать Духа Твоѣго Святаго, дарующаго и укрѣпляющаго душевнѣи наши силы, обы быти уважныма ид преподаваемому нам учению, обы сме уросли Тебѣ, нашему Создателю, во славу, родителям же нашим на утѣшеніе, Церкви же благословеніе, а Отцознани нашѣй – Карпатской Руси на пользу и на славу русиньскоѣ богобойной (боголюбивой) народа.

Молитвы на сон грядущим (Начало единакоє из утренных, а пак):

Помилуй нас, Господи, помилуй нас; бо недоумѣваемъе якого отвѣта дати за своѣ грѣхы, и за йсе сию Ти молитву, яко Владыцѣ, грѣшнѣи приносиме: помилуй нас.

Слава: Господи, помилуй нас, бо на Тя уповаемъе; не дуже прогнѣвайся на нас, и не спомняни беззаконій наших, но призри и нынѣ як Благый и Милосердный, и избав нас од врагѣв наших; бо Ты съ Бог наш, а мы Твоѣ люде, и всѣ мы – дѣло рук Твоѣих, и имя Твоѣе призываемъе.

И нынѣ: Милосердія двѣри одтвори нам, благословенна Богородице, надѣющіся на Тя най не погыбнемъ, но най избавимся Тобѣв од бѣд: бо Ты съ спасеніе рода христианьского.

Господи, помилуй. (12 раз)

Благоѣ Царя блага Мати, Пречиста и Благословенна Богородице Маріе, милость Сына Твоѣго и Бога нашего изолли на страстну мою душу и Твоѣима молитвами настави ня на дѣянїя благи, най обставшоеся время живота моѣго без порока перейду и Тобѣв рай най обрящу, Богородице Дѣво, едина Чиста и Благословенна. Ангеле Христов, хранителю мѣй святой и покровителю души и тѣла моѣго, всё ми прости, што согрѣшив им в днешный день, и од всякого лукавствїя противнаго ми врага избави ня, и най нѣ в якому же грѣхови не прогнѣваю Бога моѣго; но моли за ня грѣшнаго и недостойнаго раба, та най ня достойнаго покажеш ид благи и милости Всесвятѣи Троицї и Матері Господа моѣго Исуса Христа и всѣх святых. Аминь. **Взбранной (сушей в брани) Воеводѣ усѣ побѣдительной, и мы, избавившись од злых, благодарственно воспосиумъ Ти в молитвѣ рабы Твоѣѣ, Богородице; но як имуща державу непобѣдиму, од всяких нас бѣд свободы, най зовемъ Ти: радуйся, Невѣсто Невѣстная. Преславная Приснодѣво, Мати Христа Бога, принеси нашу молитву ид Сыну Твоѣму и ид Богу нашему, най спасе Тобѣв души нашѣ. Всё упованіе мое на Тя возлагаю, Мати Божа, сохрани ня под покрѣвом Твоѣим. Богородице Дѣво, не презри мене грѣшнаго, требующаго Твоѣѣ помочи и Твоѣго заступленїя, на Тя бо упова душа моя, и помилуй ня. Упованіе моѣе Отец, прибѣжище моѣе Сын, покрѣв мѣй Дух Святой: Троице Свята, слава Тебѣ. Огради ня, Господи, силѣв Честнаго и Животворящаго Твоѣго Креста, и сохрани ня од всякого зла. В руки Твоѣ, Господи Исусе Христе, Боже мѣй, передаю дух мѣй, дух вѣрнаго русина! Ты же ня поблагослови, Ты ня помилуй и живот вѣчный даруй ми. Аминь.**

ББК 81.41 +86.37-22
С 34
УДК 811.16+226

Прот. Димитрій Сидор

"ГРАМАТИКА РУСИНСЬКОГО ЯЗЫКА"

для русинів України, центральної Європи и Америки

Укладач прот. Димитрій Сидор - Ужгород, 2005, 312 с.; іл.

У тяжкий и рішачущий час для русинського народа Закарпаття и русинів цілого світа, ліпші сыны и дочкы стають днеська на ниву духовно-національного возродження своєго народа.

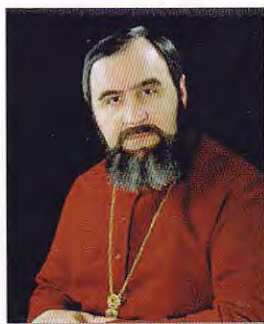
Важным ділом для сєго є написаня «Граматики», яка передає зріз днешнєго живого розговорного русинського языка. Сей труд взяв на себе потомственный подкарпатський русин: священник, богослов, журналіст, славист, церковный історик, зодчий кафедрального собора в м. Ужгород прот. Димитрій Сидор, проф. Руської Православної Академії, директор Межнародного Карпатського Інститута, Член-Кореспондент Межнародної Кирило-Мефодієвської Академії Славянської Освіты. Най буде сись труд, який переведений и на англійський язык, на добрый хосєн русинам України, Центральної Європы и Америки.

© Прот. Димитрій Сидор

Автор ідеї, укладач, художнє оформлення за автором
Дизайн обкладинки Н.Наумченко
Підписано до друку 11.05.2005
Формат 61x84/8, паір офсетний, гарнітура - Таймс
Друк офсетний, умовно друк. арк 39,0
Тираж 500

Видруковано у приватній друкарні Романа Повча
м.Ужгород, вул.Великокам'яна, 31

прот. Дмитрій Сидор
Грамаініка Русинського языка
из Євангелієм од Матфея

У тяжкій и рішачій час для русинського народа Закарпаття - Святої Карпатської Руси и русинов цілого світа, літні сини и дочкы стають днеска на ниву духовно-національного відродження свого народа. Важним ділом для сего є написаня «Грамаіники русинського языка», яка передає зріз гнешней живої розговорної русинської бесіди. Сей труд взяв на себе потаміственный подкарпатський русин: священник, богослов, журналіст, славіст, церковный історик, зочный кафедрального собора в м. Ужгород прот. Дмитрій Сидор, проф. Руської Православної Академії, дир. Международного Карпатського Інституту, Член-Кореспондент Международної Кирило-Мефодієвської Академії Славянської Освіты.

Родився вун 29 марта 1955 рока на Закарпатті в с. Лецовиця Мукачевського района в фамилий потаміственных русинов, в середовищі яких твердо сокотили віру, своє русинське слово и душу.

Най буде сись труд, який переведений и на англійський язык, на добрий хосен русинам України, Центральной Европы и Америки.

Нашое, русинськое, Кредо:

Я русин был есмь и буду,
Я родился русином,
Честный мой род не забуду,
Останусь его сыном.

(русин Александр Духнович).

«Русине, русине! Пямя про свое!
Род свій, русинський, твердо держи!»
(Д. Воздвиженський).